

PROLETÁŘI
VŠECH ZEMÍ,
SPOJTE SE!

LENIN
SEBRANÉ
SPISY

43

VYDÁVÁ SE NA ZÁKLADĚ
USNESENÍ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
KOMUNISTICKÉ STRANY
ČESKOSLOVENSKA

VLADIMÍR
ILJIČ
LENIN
SEBRANÉ
SPISY

SVAZEK

43

březen – červen 1921

NAKLADATELSTVÍ SVOBODA

PRAHA 1989

Podle 5. ruského vydání
V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij,
tom 43, Politizdat, Moskva 1977,
připraveného
Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS,
přeložil kolektiv překladatelů

© Politizdat, Moskva 1977
Translation © Nakladatelství Svoboda, Praha 1989

Čtyřicátý třetí svazek Sebraných spisů V. I. Lenina obsahuje díla napsaná v březnu—červnu 1921, kdy komunistická strana a sovětský stát přecházely k nové ekonomické politice (Nepu).

Stěžejní místo v tomto svazku zaujímají práce, které teoreticky zdůvodňují a vysvětlují novou ekonomickou politiku, a rovněž práce, v nichž se promítá Leninova praktická činnost spojená se zaváděním nové ekonomické politiky. Díla z tohoto období jsou dokladem Leninova nesmiřitelného boje za upevnění jednoty strany a za rozšíření vnitrostranické demokracie, ukazují význam odborů v nových podmínkách a objasňují národnostní politiku strany a jiné otázky.

Sovětské Rusko přecházelo k mírové socialistické výstavbě v složité situaci. Díla zařazená do tohoto svazku podávají hluboký rozbor mezinárodního postavení země i její vnitřní situace. Když utrpěla světová buržoazie porážku v nezastřené válce proti sovětské moci, začala spřádat plány, jak ji zničit hospodářsky. Přitom nebezpečí vojenského útoku na sovětský stát přetrvávalo. Avšak imperialistům, jak upozorňoval Lenin, ztěžovalo realizaci jejich plánů zostřování rozporů mezi imperialistickými státy a prohlubování třídních rozporů uvnitř kapitalistických zemí, zesílení národně osvobozenického hnutí v koloniích a polokoloniích a rovněž podpora, kterou poskytoval prvnímu socialistickému státu na světě mezinárodní proletariát. Právě tyto faktory vedly k tomu, že se mezinárodní postavení sovětské země v první polovině roku

1921 upevnilo a vytvořila se rovnováha sil, i když »dočasná, nestálá, ale přece jen rovnováha« (tento svazek, s. 362).

Sovětský stát uzavřel v duchu leninské zásady mírového soužití států s rozdílným společenským zřízením řadu smluv se západními i východními zeměmi (s Finskem, Polskem, Persií [Íránem], Afghánistánem, Tureckem aj.). Zároveň navazoval vzájemně výhodné obchodní styky s Velkou Británií a Německem. Mezinárodní úspěchy, dosažené v tomto období, považoval Lenin za obrovské vítězství, jež umožnilo soustředit síly sovětské republiky na pokojnou budovatelskou práci.

Vnitřní situace sovětského státu byla mimořádně obtížná. Národní hospodářství bylo po čtyřleté imperialistické válce, tříleté občanské válce a cizí vojenské intervenci úplně rozvráceno. Jaro 1921 přineslo další hospodářské obtíže. Neúroda zhoršila nouzi pracujících. Země zápasila s akutním nedostatkem paliv, většina závodů stála a na mnoha železničních tratích byl zastaven provoz. Prudké zhoršení hospodářské situace vedlo k vážným politickým komplikacím. Docházelo k rozměňování dělnické třídy a deklasování určité její části. To všechno oslabovalo sociální základnu diktatury proletariátu a ohrožovalo existenci sovětské moci. Rolnictvo projevovalo nespokojenost s povinným odváděním všech přebytků, jež ho zbavovalo jakéhokoli podnětu k rozvíjení jeho hospodářství. Politika »válečného komunismu«, kterou si vynutila válka, se dostala do příkrého rozporu s novými podmínkami mírové hospodářské výstavby. Nespokojenosti rolníků a těžkostí spojených s přechodem země od války k míru se pokoušely využít zbytky kontrarevolučních stran — kadeti, eserí, menševici, anarchisté a buržoazní nacionalisté. Na mnoha místech se jim podařilo rozpoutat kulacká povstání. Začátkem března 1921 vypukla v Kronštadu vzpoura, kterou podnítily maloburžoazní strany a bělogvardějci. Zostření vnitřní situace vyvola-

lo mezi nedostatečně zocelenými členy strany kolísání.

Za této mimořádně složité a těžké situace stanovila komunistická strana a její vůdce V. I. Lenin s geniální prozíravostí cesty socialistické výstavby, přičemž vycházeli z hluboké znalosti zákonů společenského vývoje.

Čtyřicátý třetí svazek je uveden materiály X. sjezdu strany (8.—16. března 1921), který vyhlásil historický obrat země od »válečného komunismu« k nové ekonomické politice. Ve svazku je obsaženo 27 dokumentů vztahujících se ke sjezdu, z nichž 12 je v Leninových spisech publikováno poprvé. Tyto materiály svědčí o tom, jakou obrovskou práci vykonal Lenin na přípravě a řízení sjezdu. Patří k nim zahajovací projev na sjezdu, referáty k nejdůležitějším otázkám pořadu jednání: o politické činnosti ÚV KSR(b), o zavedení naturální daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky, o jednotě strany a anarchosyndikalistické úchylce, závěrečné slovo ke každé z těchto otázek a projevy o odborech, o palivové otázce a závěrečný projev na sjezdu. Lenin napsal návrhy hlavních rezolucí (viz s. 105—117). X. sjezd byl prvním sjezdem, který se sešel v době míru. Nová situace umožňovala komunistické straně a sovětskému státu podřídit veškerou svou činnost plnění hospodářských úkolů.

V projevech na sjezdu a také v pracích napsaných po sjezdu, zejména v brožuře O naturální dani, Lenin teoreticky zdůvodnil nutnost nové ekonomické politiky v období přechodu od kapitalismu k socialismu a odhalil její podstatu a význam.

Socialistická revoluce v zemi, kde tvoří obrovskou většinu drobní zemědělstí výrobci, může mít úspěch jenom tehdy, zdůrazňoval Lenin, jestliže se proletariát, který má ve svých rukou státní moc, dohodne s většinou rolnického obyvatelstva. Proto za hlavní obsah nové ekonomické politiky považoval Lenin vytvoření pevného svazku dělnické třídy a rolnictva jako hlavní zásady diktatury prole-

tariátu, jako základu sovětské moci, jako jedné z nejdůležitějších podmínek úspěšného budování socialismu. Řekl, že deset až dvacet let správných vztahů s rolnictvem zajistí vítězství v celosvětovém měřítku. Ukázalo se, že vojensko-politická forma tohoto svazku, jež vznikla za občanské války a cizí vojenské intervence, v době míru už nestačí. Bylo nutné zajistit trvalý ekonomický svazek dělníků a rolníků, ekonomické spojení mezi městem a vesnicí.

O konkrétních cestách a metodách hospodářské politiky diktatury proletariátu Lenin řekl, že nová ekonomická politika je pokračováním a dalším rozvinutím plánu budování základů socialistické ekonomiky, vypracovaného na jaře 1918. Zvláštní situace roku 1921 vedla Lenina k tomu, aby všestranně propracoval otázku využití trhu, obchodu. Formy ekonomického svazku mezi průmyslem a zemědělstvím krystalizovaly postupně, podle toho, jak byly získávány zkušenosti. Na začátku přechodu k nové ekonomické politice považoval Lenin za možné připustit svobodu obchodu jenom v rámci místního hospodářského obratu, neboť byl přesvědčen, že ekonomický svazek mezi městem a vesnicí bude mít formu organizované výměny zboží prostřednictvím státních orgánů a družstev. Později, na podzim 1921, dospěl k závěru, že jedině přijatelnou formou ekonomického svazku rolníků jako drobných výrobců zboží s průmyslem je obchod.

Připuštění soukromého obchodu znamená podle Lenina názoru jisté vzkříšení kapitalistických prvků, což v sobě skrývá určité nebezpečí. Ale Nep, jak zdůrazňoval Lenin, vůbec nepředpokládá úplnou svobodu obchodu. Sovětská moc ji omezovala a regulovala tak, aby to odpovídalo zájmům diktatury proletariátu, a zároveň rozvíjela státní a družstevní obchod. Lenin dokazoval, že je nutné »všemožně, stůj co stůj rozvinout směnu a nebát se přitom kapitalismu, protože jeho rámec jsme u nás vymezili (v ekonomice vyvlastněním statkářů a buržoazie, v politi-

ce nastolením dělnicko-rolnické moci) dostatečně úzce, dostatečně „skromně“ (s. 250—251).

V souvislosti s vypracováváním nové ekonomické politiky považoval Lenin za nutné převést soukromý kapitál na cestu »státního kapitalismu«, v němž spatřoval možné opatření pro přechod k socialismu a prostředek k urychlení rozvoje výrobních sil země. Jako formy praktického využití státního kapitalismu navrhoval Lenin koncese, pronajímání malých továren, závodů a řemeslných dílen soukromým podnikatelům, buržoazní družstevnictví aj. Ale přitom upozorňoval, že postupná socialistická přeměna kapitalistického soukromého vlastnictví prostřednictvím státního kapitalismu vůbec neznamena pokojné vrůstání kapitalismu do socialismu, nýbrž že se taková přeměna uskutečňuje osobitou formou boje mezi nimi, boje mezi dělnickou třídou a buržoazií.

Protože zahraniční kapitalisté nechtěli jednat o koncesích, neboť spoléhali na nepevnost sovětské moci, a hospodářská obnova sovětské země postupovala mnohem rychleji, než se dalo v roce 1921 předpokládat, byl státní kapitalismus v Sovětském Rusku omezen, takže nesehrál v ekonomice přechodného období žádnou významnější úlohu. Avšak možnost využití státního kapitalismu v zájmu socialistické výstavby byla v praxi potvrzena v lidově demokratických zemích.

Když se Lenin zamýšlel nad novou ekonomickou politikou z hlediska strategie, z hlediska generální linie strany, stanovil jako její hlavní úkol vybudování základu socialistické ekonomiky, vybudování mohutného strojového průmyslu. V této souvislosti vyzdvihl význam elektrifikace pro vytvoření materiálního základu socialismu. »*Jestliže se elektrifikace uskuteční během 10—20 let,*« napsal Lenin, »není nejmenší důvod bát se individualismu drobného zemědělce a jeho volného obchodu v místním měřítku. *Jestliže se elektrifikace neuskuteční, je návrat ke kapitalismu tak jako tak nevyhnutelný*« (s. 407).

S materiálně technickou základnou socialismu, s elektrifikací země spojoval Lenin i perspektivy socialistické přestavby rolnického hospodářství. Již tehdy zvláště vyzdvihoval úlohu družstevnictví v organizování a převýchově rolnictva. Napsal, že »družstevní politika nám v případě úspěchu přinese rozvoj drobného podnikání a usnadní jeho přechod — v blíže neurčené lhůtě — k velkovýrobě na základě dobrovolného sdružování« (s. 246—247). Tato myšlenka združstevnění rolnictva byla rozvinuta v dalších Leninových dílech. Leninská hospodářská politika vycházela z nutnosti získat základní masy rolnictva pro socialistickou výstavbu a umožňovala vybudovat socialismus společným úsilím dělnické třídy a pracujícího rolnictva.

X. sjezd KSR(b) schválil na základě Leninova referátu usnesení o zavedení naturální daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky, jež se stalo podkladem pro příslušný zákon Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů.

Sjezd schválil také Leninův návrh usnesení o zlepšení hmotného postavení dělníků a strádajících rolníků, jež ústřednímu výboru ukládalo zmobilizovat síly a prostředky orgánů státní moci k okamžitému zlepšení hmotného postavení pracujících mas.

X. sjezd KSR(b) věnoval zvláštní pozornost otázce jednoty strany. Bez co největší semknutosti stranických řad, bez železné kázně ve straně, bez její ideové a organizační jednoty nebylo možné uskutečnit velmi obtížný přechod k nové ekonomické politice a úspěšně budovat socialismus. Trockisté, »dělnická opozice«, »decisté« a jiné oportunistické skupiny vyvolávali svým frakčním bojem, požadováním svobody frakcí a skupin nebezpečí rozkolu ve straně. Na sjezdu se v diskusi o nejdůležitějších otázkách politiky strany rozpoutal mezi většinou delegátů, kteří podporovali Lenina, a opozičníky prudký boj. Protistranické skupiny se stavěly proti leninské politice, proti or-

ganizačním zásadám bolševické strany. Ve zprávě ústředního výboru, v referátu o jednotě strany a o anarchosyndikalistické úchylce a v závěrečném slovu k němu odhalil Lenin kořeny oportunistu, které tkví v existenci obrovské maloburžoazní masy v zemi a v kapitalistickém obklíčení. Za této situace se ovzduší sporů podle jeho slov stává nanejvýš nebezpečným, neboť oslabuje komunistickou stranu a ohrožuje diktaturu proletariátu. Není náhoda, že nepřátelé komunismu nevedou vždy boj proti novým formám moci s otevřeným hledím, ale vždy se snaží využít neshod v komunistické straně a stavějí se proti její vedoucí úloze. Z kronšadtské vzpoury vyvodil Lenin poučení, že se kontrarevoluční buržoazie uchýlila k nové taktice: bělogvardějci a jejich pomahači se formálně nestavěli proti sovětské moci, ale zběsile napadali komunistickou stranu a začali razit heslo Sověty bez komunistů!, aby pak bylo možno obnovit moc kapitalistů a statkářů. Lenin v souvislosti s odhalováním této kontrarevoluční taktiky zdůraznil, že hlavní podmínkou nastolení diktatury proletariátu a vybudování socialismu je vedoucí úloha komunistické strany.

Sjezd schválil Leninův návrh rezoluce O jednotě strany, jež nařizovala okamžité rozpuštění všech frakčních skupin. Stranickým organizacím se ukládalo přísně dbát na to, aby nedocházelo k žádným opozičním projevům. V případě nesplnění tohoto sjezdového usnesení měli být viníci ihned vyloučeni ze strany. Velký význam pro semknutost komunistické strany přikládal Lenin jednotě a jednodlosti ústředního výboru. Na jeho návrh poskytl sjezd ústřednímu výboru právo uplatnit vůči těm členům ÚV, kteří poruší kázeň nebo se dopustí frakcionářství, všechny stranické tresty včetně vyloučení ze strany.

V rezoluci O syndikalistické a anarchistické úchylce v naší straně, kterou napsal Lenin a která byla schválena na X. sjezdu, byly ostře odsuzovány názory »dělnické opozice«, jež stavěla dělnickou třídu proti proletářskému

státu a snižovala úlohu komunistické strany v systému diktatury proletariátu. Lenin zdůraznil, že ideje »dělnické opozice«, zejména její hlavní teze o předání řízení hospodářství »celoruskému sjezdu výrobců«, jsou projevem maloburžoazního, anarchistického kolísání, naprotím rozchodem s marxismem a prakticky znamenají bezprostřední nebezpečí pro diktaturu proletariátu. Propagování názorů »dělnické opozice« označil sjezd za neslučitelné s příslušností ke KSR(b).

Usnesení X. sjezdu KSR(b) o jednotě strany a pozdější rozhodnutí o této otázce se staly neměnnou zásadou v životě komunistické strany a sehrály nesmírně významnou úlohu v dalším boji proti všem protistranickým skupinám. Zkušenosti z Leninova boje a z boje Komunistické strany Sovětského svazu za jednotu a semknutost strany mají nesmírný teoretický i praktický význam pro mezinárodní komunistické hnutí.

Lenin pronesl na X. sjezdu strany projev o odborech. Vyřešení této otázky přikládala strana mimořádně velký význam, protože šlo o to, jakým způsobem vést masu a jak je získat pro socialistickou výstavbu. Po shrnutí výsledků diskuse o odborech zdůvodnil Lenin úkoly odborů v období diktatury proletariátu a ukázal úlohu a význam odborů jako školy komunismu. Sjezd odmítl názory trockistů, »dělnické opozice« a jiných opozičních skupin a schválil leninskou platformu jako jediné správnou linii, jež orientovala odbory na plnění naléhavých hospodářských úkolů na základě rozvíjení dělnické demokracie a široké iniciativy mas pod vedením komunistické strany.

X. sjezd strany měl světodějný význam. Svým usnesením o přechodu k nové ekonomické politice zahájil novou etapu socialistické výstavby a ukázal cesty přechodu k socialismu. Sjezd kategoricky zdůraznil nutnost pevného svazku proletariátu a rolnictva pro vybudování nové, socialistické společnosti a zvyšující se úlohu komunistické

strany v hospodářské výstavbě a stanovil formy a metody, jak vést masy za nových podmínek.

Po X. sjezdu strany pokračuje Lenin v řešení problémů nové ekonomické politiky a řídí její zavádění. Obrovský význam přikládal tomu, aby si straničtí pracovníci a rovněž široké masy pracujících jasně uvědomili podstatu Nepu. K tomu byla zaměřena rozsáhlá propagace sjezdových usnesení. Všude se konala plenární zasedání guberniálních výborů strany, stranické konference, schůze základních stranických organizací, porady tajemníků stranických buněk atd.

Dne 9. dubna 1921 promluvil Lenin na schůzi tajemníků a odpovědných zástupců buněk KSR(b) města Moskvy a Moskevské gubernie o naturální dani. O nutnosti nové ekonomické politiky jako jediné správné politiky proletářského státu v období přechodu od kapitalismu k socialismu pojednávají i další Leninovy projevy zařazené do tohoto svazku: Referát o koncesích na zasedání komunistické frakce Celoruské ústřední rady odborů 11. dubna 1921, Projevy zaznamenané na gramofonové desky, Projev na schůzi členů a kandidátů KSR(b) kremelského okrsku 9. května 1921, uveřejněný poprvé, aj.

Zvlášť velký význam pro vysvětlení podstaty Nepu měla Leninova brožura O naturální dani (Význam nové politiky a její podmínky), napsaná v dubnu 1921. Ústřední výbor KSR(b) zvláštním usnesením uložil oblastním, guberniálním a újezdním organizacím strany, aby ve své propagandistické práci široce využívaly této brožury. Toto vynikající dílo mělo nesmírný teoretický význam, neboť Lenin v něm odhalil zákonitosti přechodného období a zdůvodnil hospodářskou politiku diktatury proletariátu. Teze obsažené v brožuře O naturální dani obohatily ideovou pokladnici marxismu-leninismu.

Významné místo ve čtyřicátém třetím svazku zaujímají materiály X. celoruské konference KSR(b), jež se konala ve dnech 26.—28. května 1921. Konference byla mimo-

řádně svolána proto, že bylo nutné znovu projednat otázku nové ekonomické politiky se zřetelem ke zkušenostem z jejího provádění v jednotlivých guberniích a újezdech.

V tomto svazku jsou poprvé v Leninových spisech v úplnosti zastoupeny leninské materiály týkající se této konference. Z dvanácti dokumentů je jich osm publikováno v Leninových spisech poprvé: Lenin ve svých projevech na konferenci odhalil demagogická tvrzení opozičníků, že se prý strana přechodem k Nepu zřekla orientace na industrializaci země. Nová ekonomická politika je podle Leninových slov nerozlučně spjata s plánem elektrifikace a s obnovou velkého průmyslu. »Skutečný a jediný základ pro vytvoření potřebných zdrojů, pro vybudování socialistické společnosti existuje jeden a jenom jeden — je to velký průmysl« (s. 327). Lenin odrazil pokusy vydávat přechod k Nepu za jakési dočasné opatření. Vysvětlil, že se nová ekonomická politika, jejímž cílem je vybudování socialistické společnosti, provádí »doopravdy a nadlouho«.

Konference schválila Leninův návrh rezoluce O nové ekonomické politice, v níž se uvádělo, že »stěžejním politickým úkolem dneška je, aby všichni pracovníci stranických a státních orgánů plně pochopili a přesně prováděli novou ekonomickou politiku« (s. 354). Rezoluce obsahovala praktický program hospodářské výstavby.

Lenin nejednou zdůrazňoval, že řízení národního hospodářství je hlavním a stěžejním úkolem proletářského státu a komunistické strany. Řekl, že »u nás jsou hospodářské záležitosti naší společnou věcí. To je pro nás ta nejzajímavější politika« (s. 352). Požadoval od komunistů, aby se důkladněji seznamovali se všemi otázkami hospodářské výstavby, aby studovali a propagovali praktické zkušenosti z hospodářské politiky. V projevech na konferenci a v mnoha dalších pracích zařazených do svazku vyzýval Lenin k budování a neustálému upevňování socialistické ekonomiky.

Lenin zvlášť podtrhl obrovský význam hospodářských úspěchů sovětské země pro vítězství socialismu na celém světě, pro osudy všeho lidstva. Řekl, že »dnes ovlivňujeme světovou revoluci hlavně svou hospodářskou politikou . . . Do této oblasti se přenesl boj na celém světě. Vyřešíme-li tento úkol, pak jsme v mezinárodním měřítku zvítězili najisto a definitivně« (s. 363). Ve svém prohlášení vycházel Lenin z toho, že rozpor mezi dvěma systémy, socialistickým a kapitalistickým, jakožto hlavní rozpor současné epochy je možné a nutné vyřešit nikoli válkou, nýbrž mírovým hospodářským soutěžením, v jehož průběhu dokáže socialismus svou naprostou převahu nad kapitalismem. Byl přesvědčen, že úspěchy socialistického systému budou získávat pro komunismus stále širší masy pracujících v kapitalistických zemích a stanou se pro ně inspirujícím příkladem v boji proti vykořisťovatelům, v boji za socialismus. Život potvrzuje Leninovy prognózy.

Leninovy práce a projevy k otázkám nové ekonomické politiky měly velký význam pro ideové vyzbrojení stranických pracovníků a pro výstavbu socialistické společnosti v SSSR. Vítězství socialismu v Sovětském svazu plně potvrdilo správnost Leninova programu socialistické přeměny Ruska. Historický vývoj zároveň ukázal, že se uplatňování zásad nové ekonomické politiky stalo v různé míře nutností pro všechny země budující socialismus. Komunistické a dělnické strany těchto zemí tvůrčím způsobem využívají zkušeností SSSR v nových podmínkách.

Ke splnění úkolů hospodářské výstavby na základě nové ekonomické politiky bylo nutné reorganizovat řízení národního hospodářství, zdokonalit formy a metody tohoto řízení. Lenin nejednou zdůrazňoval, že organizace řízení, struktura státního aparátu musí odpovídat hospodářským a politickým úkolům strany a sovětského státu, že je nutné ověřovat ji v praxi a neustále zdokonalovat. Aparát musí být výkonný a pružný, minimální, ale silný.

»Pevnost „aparátu“ zachovat,« napsal Lenin. »Avšak aparát je tu *pro* politiku . . . , a ne politika pro aparát!!« (s. 395)

Konkrétní a všestranně promyšlený program přestavby celého státního a hospodářského aparátu podal Lenin v Nařízení Rady práce a obrany místním orgánům sovětské moci a v dalších s ním spojených dokumentech: v Návrhu usnesení Rady práce a obrany o místních hospodářských radách, o podávání zpráv a o povinnosti řídit se Nařízením Rady práce a obrany, v projevu o místních hospodářských orgánech na III. zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů 30. května 1921 a v tezích O stručných měsíčních vý tazích ze zpráv o činnosti.

V Nařízení Rady práce a obrany vypracoval Lenin program praktické činnosti státních orgánů sovětské moci a spojil jej s perspektivami socialistické výstavby v sovětské zemi. Byly v něm stanoveny konkrétní cesty k rozvoji všech odvětví národního hospodářství a hlavní úkoly, pokud jde o zavedení nových metod činnosti všech státních a hospodářských orgánů, a zejména zdůrazněna nutnost maximálního rozvíjení místní iniciativy, zobecňování a využívání místních zkušeností.

K podnícení samostatnosti a iniciativy v činnosti místních hospodářských orgánů, ke koordinaci veškeré jejich činnosti a rovněž k zajištění kontroly navrhl Lenin zřídit místní hospodářské rady. V Nařízení a v Návrhu usnesení Rady práce a obrany o místních hospodářských radách, o podávání zpráv a o povinnosti řídit se Nařízením Rady práce a obrany, který je do Leninových spisů zařazen poprvé, jsou stanoveny úkoly místních hospodářských rad, jejich struktura a složení a podrobně propracovány nejdůležitější otázky, které mají být vzaty za základ zpráv hospodářských rad o jejich činnosti. Správně zorganizované podávání zpráv, jak řekl Lenin, umožní ústředním orgánům kontrolovat plnění pokynů, usnesení

a směrnic strany a vlády a přispěje k zapojování širokých lidových mas do socialistické výstavby, ke studiu nejlepších příkladů z práce místních orgánů a k jejich využívání.

Lenin přikládal velký význam organizaci kontroly v sovětském státě, a proto pozorně sledoval činnost dělnicko-rolnické inspekce. Protože nebyl s úrovní její činnosti spokojen, zmiňuje se již v Nařízení o tom, že tuto instituci bude nutné reorganizovat. V připomínkách k plánu práce ústředního výboru KSR, napsaných koncem května 1921, stanoví Lenin hlavní zaměření této reorganizace, jež má vést »k posílení boje proti byrokratismu a administrativním průtahům, ke zlepšení hmotného postavení dělníků a rolníků a k zapojování nestraníků do práce v sovětských orgánech« (s. 438). Tyto myšlenky rozvinul Lenin později v článcích Jak reorganizovat dělnicko-rolnickou inspekci, Raději méně, ale lépe aj., v nichž všestranně zdůvodnil a propracoval systém jednotné stranicko-státní kontroly.

V mnoha dílech zařazených do tohoto svazku se promítají první kroky v reorganizaci řízení národního hospodářství. Patří k nim dopis G. M. Kržižanovskému pro předsednictvo Státní plánovací komise, Projev na III. celoruské poradě o zásobování 16. června 1921, Dodatek k návrhu usnesení rady lidových komisařů O rozdělování zemědělských strojů aj. V průběhu dalšího propracování základů vědeckého plánování požadoval Lenin utužení centralizovaného plánovitého řízení hospodářství. Trvale sledoval práci Státní plánovací komise, usměrňoval její činnost a dával jí praktické rady, jak sestavovat operativní hospodářské plány.

Lenin upozorňoval na nutnost reorganizovat činnost podniků na základě chozrasčotu, což mělo přispívat ke snižování vlastních nákladů, k upevňování a rozvíjení státního socialistického průmyslu a ke zrychlování tempa obnovy celého národního hospodářství. Při převádění

průmyslu na nové metody hospodaření se vynořila otázka koncentrace výroby. V tomto svazku, poprvé v Leninových spisech, je uveřejněn Návrh usnesení politického byra ÚV KSR(b) o opatřeních ke koncentraci výroby, které schválilo politické byro 11. května 1921. V pokynech Státní plánovací komisi ze 14. května 1921 zdůvodnil Lenin nutnost koncentrace průmyslu, jež má umožnit plné využití moderních, technicky dokonalejších podniků, zvýšit produktivitu práce a zajistit možnost akumulace a rozšíření odbytiště průmyslového zboží.

Lenin se staral o zásobování vesnice zemědělskými stroji, ale v Dodatku k návrhu usnesení rady lidových komisařů o rozdělování zemědělských strojů stanovil, aby toto rozdělování bylo vázáno na to, jaké množství zemědělských výrobků bude stát za to dostávat.

Nové podmínky pro hospodářskou výstavbu vyžadovaly změnu mzdového systému v průmyslu. Na X. konferenci strany a později na III. celoruské poradě o zásobování Lenin navrhl, aby byl zkušebně zaveden kolektivní systém zásobování továren a závodů. Kolektivní zásobování jako přechodná forma k dokonalejšímu odměňování práce bylo prvním krokem k odstranění rovnostářství ve mzdovém systému, neboť uvádělo vyšší odměny do přímé závislosti na výsledcích plnění plánu celého kolektivu a tím přispívalo ke zvyšování produktivity práce.

S velkou radostí vítal Lenin první úspěchy dosažené v obnově průmyslu. V dubnu 1921 byla v 1. státním automobilovém závodě zahájena výroba motorů. Lenin poslal závodnímu výboru a všem dělníkům k této významné události blahopřání. V dopise soudruhům horníkům petrovské skupiny podniků z 25. května 1921 srdečně blahopřál horníkům k velkému úspěchu v úsilí o zvýšení produktivity práce.

Realizace Leninova programu socialistické přeměny země bezprostředně závisela na správném řešení národnostní otázky. Za jeden z nejdůležitějších úkolů národ-

nostní politiky považovala strana odstranění faktické nerovnosti a likvidaci státní, hospodářské a kulturní zaostalosti dříve utlačovaných národů.

V dopise Soudruhům komunistům Ázerbájdžánu, Gruzie, Arménie, Dagestánu a Horské republiky a v Telegramu revoluční vojenské radě 11. armády, zařazených do tohoto svazku, vysvětlil Lenin národnostní politiku strany za nové situace a ukázal, jak upevňovat sovětskou moc v neruských republikách a jak v nich budovat socialismus.

Lenin radil nekopírovat taktiku uplatňovanou v RSFSR, »nýbrž samostatně zkoumat příčiny její specifiky, její podmínky a výsledky, uplatňovat ve své zemi ne literu, nýbrž ducha, smysl a poučení ze zkušeností z let 1917—1921« (s. 219). Navrhoval, aby byl v kavkazských a zakavkazských republikách uskutečňován obezřetnější, poněkud větší přechod k socialismu a aby byla projevána větší mírnost, větší povolnost vůči maloburžoazii a inteligenci a zejména vůči rolnictvu.

Úkoly spojené s obranou sovětské země, s likvidací hospodářského rozvratu a s vybudováním socialismu náležitě vyžadovaly co nejtěsnější spojení všech sovětských republik. Lenin se ve svých dílech stále hlouběji zamýšlí nad zásadami, formami a metodami budování svazku sovětských republik. V usnesení X. sjezdu strany o národnostní otázce byly formulovány teze o sovětské federaci jako nejúčelnější a nejdemokratičtější formě státního svazku sovětských republik. Lenin upozorňoval, že je nutno obezřetně přistupovat k řešení této otázky, že je nutno respektovat svrchovaná práva sovětských republik. Taková politika přispívala k rozvoji neruských republik cestou sjednocování v jednotný mnohonárodní sovětský socialistický stát.

Do čtyřicátého třetího svazku bylo zařazeno 43 dokumentů, které až dosud nebyly do Leninových spisů pojaty (z toho 21 dokumentů je publikováno v hlavním textu svazku a 22 dokumentů v Přípravných materiálech). Velká část těchto prací byla uveřejněna v publikaci Leninskij sbornik XX, XXXV a XXXVI a některých dalších publikacích. Projev na schůzi členů a kandidátů KSR(b) kremelského okrsku 9. května 1921 a dva dokumenty z materiálů X. celoruské konference KSR(b) (diskusní příspěvek k pořadu jednání konference 26. května a diskusní příspěvky k návrhu rezoluce o nové ekonomické politice 28. května) jsou publikovány poprvé. Jako příloha je zařazen dotazník pro delegáty X. celoruského sjezdu KSR(b), který Lenin vyplnil 7. března 1921.

INSTITUT MARXISMU-LENINISMU

PŘI ÚV KSSS

X. SJEZD KSR (b)¹

8. — 16. BŘEZNA 1921

*Otištěno roku 1921 v poněkud zkráceném znění
v knize Děsjatyj sjezd*

Rossijskoj Kommunističeskoj partii.

Stenografičeskij otčet (8—16 marta 1921 g.),

Moskva

Poprvé v plném znění otištěno roku 1963

v knize Děsjatyj sjezd RKP(b).

8—16 marta 1921 g. Stenografičeskij otčet

Podle textu knihy z roku 1921

porovnaného se stenografickým zápisem

ZAHAJOVACÍ PROJEV

NA SJEZDU

8. BŘEZNA

(Dlouhotrvající potlesk.) Soudružky a soudruzí, do-
volte mi, abych prohlásil X. sjezd Komunistické strany
Ruska za zahájený. Máme za sebou rok velmi bohatý na
mezinárodní i vnitropolitické události. Mám-li začít me-
zinárodní situací, musím říci, že se dnes poprvé scházíme
v situaci, kdy Komunistická internacionála přestala být
pouhým heslem a změnila se v opravdu mohutný organi-
zační útvar, který má svůj základ, skutečný základ, v nej-
větších vyspělých kapitalistických zemích. Co bylo na II.
kongresu Komunistické internacionály² ještě pouhými re-
zolucemi^[101], to se v uplynulém roce podařilo uskutečnit,
to se projevilo, potvrdilo a zakotvilo v takových zemích,
jako je Německo, Francie a Itálie. Stačí uvést tyto tři ze-
mě, abyste viděli, že po II. kongresu, který se konal mi-
nulé léto v Moskvě, se Komunistická internacionála stala
ve všech největších vyspělých evropských zemích věcí
dělnického hnutí v každé z těchto zemí, ba co více, že se
stala hlavním činitelem mezinárodní politiky. To je, sou-
družky a soudruzí, tak obrovský úspěch, že i kdyby různé
zkoušky, jež nás čekají, byly sebenesnadnější a sebetěžší
— a to nemůžeme a nesmíme nikdy pouštět ze zřetele
—, nemůže nás o něj nikdo připravit.

Dále se, soudružky a soudruzí, poprvé scházíme na
sjezdu v situaci, kdy na území Sovětské republiky už ne-
jsou nepřátelská vojska podporovaná kapitalisty a impe-
rialisty celého světa. Díky vítězstvím Rudé armády dosa-
ženým v tomto roce zahajujeme poprvé sjezd strany za
takové situace. Prožili jsme tři a půl roku neslýcha-

ně těžkého boje, ale na našem území už nejsou nepřátelské armády — toho jsme dosáhli! Tím jsme ovšem ještě zdaleka nedosáhli všeho a v žádném případě jsme tím nedosáhli toho, čeho dosáhnout musíme — doopravdy se oprostít od vpádů a zásahů imperialistů. Naopak, jejich vojenské akce proti nám sice nabyly formy méně vojenské, ale v jistém směru pro nás těžší a nebezpečnější. Přejít od války k míru — přechod, který jsme uvítali na minulém sjezdu strany³ a který jsme se již pokoušeli uskutečnit, pokoušeli jsme se na to zaměřit svou činností — není dokončen ještě ani dnes. I dnes má naše strana ještě před sebou neuvěřitelně těžké úkoly, které se týkají nejen hospodářského plánu — v tom jsme se dopustili mnoha chyb —, které se týkají nejen základů hospodářské výstavby, ale i základů samých vztahů mezi třídami, které v naší společnosti, v naší Sovětské republice zůstaly. Samy vztahy mezi třídami se změnily, takže tato otázka musí být — doufám, že s tím budete všichni souhlasit — jednou z hlavních, které zde musíte rozebrat a vyřešit.

Soudružky a soudruzi, máme za sebou výjimečný rok, dovolili jsme si takový přepych, jako jsou diskuse a spory uvnitř naší strany⁴. Pro stranu, která je obklopena nepřáteli, nepřáteli velmi mocnými a silnými, kteří kolem sebe sjednocují celý kapitalistický svět, pro stranu, na kterou doléhá neslýchané břemeno, to byl přepych vskutku pozoruhodný!

Nevím, jak to nyní zhodnotíte. Myslíte, že tento přepych plně odpovídal našemu materiálnímu i duchovnímu bohatství? To budete muset zhodnotit vy. Ale v každém případě musím říci, že si zde, na tomto sjezdu, musíme vytyčit jako své heslo, jako svůj hlavní cíl a úkol, který musíme stůj co stůj splnit, to, že z diskuse a sporů musíme vyjít silnější, než jsme byli tehdy, když jsme se do nich pustili. (Potlesk.) Vy, soudružky a soudruzi, jistě víte, že všichni naši nepřátelé — a jsou jich celé zástupy

— ve všech svých nesčetných tiskových orgánech v zahraničí opakují a donekonečna omílají totéž, co naši buržoazní a maloburžoazní nepřátelé rozšiřují zde, v Sovětské republice, totiž: jestliže diskutují, tedy se přou, jestliže se přou, jsou mezi nimi rozepře, jsou-li mezi nimi rozepře, znamená to, že komunisté zeslábli, a tak se do nich pust', chop se příležitosti, využij jejich oslabení! To se stalo heslem té části světa, která se k nám staví nepřátelsky. Na to nesmíme ani na okamžik zapomínat. Teď máme za úkol ukázat jim, že ať už jsme si v minulosti tento přepych dovolovali právem nebo neprávem, musíme se z této situace dostat tak, abychom si na sjezdu naší strany, až toto nesmírné množství platform, odstínů a odstíněčků včetně těch nejmenších, jež byly formulovány a prodiskutovány, jaksepatří prozkoumáme, abychom si řekli: v každém případě, ať už diskuse dosud probíhala jakkoli, ať jsme se spolu přeli jak chtěli — a máme tolik nepřátel —, diktatura proletariátu v rolnické zemi je úkol tak rozsáhlý a nesnadný, že nám nestačí, aby práce byla jenom formálně semknutější a jednomyslnější než dosud — už vaše přítomnost zde, na tomto sjezdu, dokazuje, že tomu tak je —, ale aby taková byla práce i fakticky a aby nezůstaly ani nejmenší stopy po frakcionářství — ať už se dosud projevovalo kdekoli a jakkoli —, aby stůj co stůj zmizely. Jenom za tohoto předpokladu splníme obrovské úkoly, které nás čekají. A jsem přesvědčen, že vyjádřím předsevzetí a pevné rozhodnutí vás všech, když řeknu, že z tohoto sjezdu musíme stůj co stůj vyjít tak, aby jednota strany byla ještě pevnější, ještě jednomyslnější a upřímnější! (Potlesk.)

Pravda, č. 52
9. března 1921

Z P R Á V A O P O L I T I C K Ě
 Č I N N O S T I Ú V K S R (b)
 8 . B Ř E Z N A

Soudružky a soudruzi, politická práce ústředního výboru, jak jistě víte, je s veškerou činností strany, s veškerou činností orgánů sovětské moci i s celým průběhem revoluce tak těsně spjata, že — alespoň podle mého názoru — o zprávě v přesném doslovném smyslu nemůže být ani řeči. Proto chápu svůj úkol tak, že mám vybrat některé nejdůležitější události — to, co podle mého názoru představuje jakési klíčové otázky naší práce a sovětské politiky za tento rok, to, co je pro uplynulou dobu nejvýznamnější a co poskytuje nejvíc látky k přemýšlení o příčinách průběhu revoluce, o významu chyb, jichž jsme se dopustili — a nebylo jich málo —, i o poučeních pro budoucnost. Neboť ač je úkol podat zprávu za uplynulý rok jakkoli samozřejmý, ať je pro ústřední výbor jakkoli závazný, ať je pro stranu sám o sobě jakkoli zajímavý, je boj, který nás očekává a který se před našima očima rozvíjí, úkol tak neodkladný, těžký, nesnadný, tak na nás celou svou vahou doléhá, že se všechna pozornost mimoděk soustřeďuje právě na to, jak z toho, co jsme prožili, vyvodit patřičné závěry a jak co nejlépe splnit současné úkoly i úkoly nejbližší budoucnosti, které zaměstnávají všechnu naši pozornost.

Ke klíčovým bodům naší práce, které v uplynulém roce poutaly největší pozornost a k nimž se podle mého názoru váže nejvíc našich chyb, patří především přechod od války k míru. Pravděpodobně vy všichni, nebo alespoň většina z vás, si vzpomínáte, že jsme v průběhu tří a půl roku přistupovali k tomuto přechodu již několikrát a ani

jednou jsme jej neuskutečnili, a patrně jej neuskutečníme ani dnes, protože mezinárodní kapitalismus má příliš hluboký životní zájem na tom, aby tento přechod nepřipustil. Vzpomínám si, že jsem již v dubnu 1918, tj. před třemi lety, hovořil na zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru o našich úkolech*^[38], které byly tehdy formulovány tak, že občanská válka v podstatě skončila, ačkoli ve skutečnosti teprve začínala. Všichni si vzpomínáte, že jsme na předešlém sjezdu strany vycházeli ve všech svých plánech z tohoto přechodu k mírové výstavbě, neboť jsme předpokládali, že tehdejší dalekosáhlé ústupky Polsku⁵ nám zajistí mír. Ale již v dubnu začal útok polské buržoazie, která si spolu s imperialisty kapitalistických zemí vyložila naši mírumilovnost jako slabost — nač také těžce doplatila, neboť nakonec musela uzavřít mír pro ni méně výhodný. K mírové výstavbě jsme však přejít nemohli a znovu jsme byli nuceni soustředit hlavní pozornost na válku s Polskem a později na likvidaci Vrangela. Tohle určovalo náplň naší práce v období od minulého sjezdu. Všechna naše činnost se znovu zaměřila na vojenské úkoly.

Přechod od války k míru začal teprve tehdy, když se nám podařilo vyhnat z území RSFSR posledního vojáka nepřátelských armád.

Tento přechod byl provázen takovými otřesy, jaké jsme ani zdaleka nepředvíдали. To je bezesporu jedna z hlavních příčin celé řady chyb a omylů, jichž jsme se dopustili v naší politice v době, za kterou podávám zprávu, a jež nám nyní působí těžkosti. Demobilizace armády, kterou jsme museli uskutečňovat v zemi, jež prožila nesmírně těžké vypětí, a kterou jsme museli provádět po několika letech imperialistické války, demobilizace armády, jejíž přeprava našimi dopravními prostředky byla spojena s neuvěřitelnými obtížemi, protože se k tomu při-

* Viz Sebrané spisy 36, Praha 1988, s. 261—297. *Red.*

družil hlad způsobený neúrodou a nedostatek paliv, který dopravu do značné míry ochromil — tato demobilizace nás, jak nyní vidíme, postavila před úkoly, které jsme ani zdaleka nedocenili. To je do značné míry zdrojem celé řady krizí: hospodářské, sociální a politické. Již koncem minulého roku jsem upozorňoval na to, že jednou z hlavních obtíží nadcházejícího jara budou obtíže spojené s demobilizací armády. Upozorňoval jsem na to i 30. prosince v široké diskusi*, které se mnozí z vás pravděpodobně účastnili. Musím říci, že jsme si tehdy sotva dovedli představit rozsah těchto obtíží: tehdy jsme ještě neviděli, kolik se tu vyskytne nejen technických obtíží, ale ani to, do jaké míry se všechny pohromy, které dolehly na Sovětskou republiku, vyčerpanou předcházející imperialistickou i novou občanskou válkou, vystupňují právě v souvislosti s demobilizací. Do jisté míry bude správně říci, že se právě při demobilizaci projeví více. Naše země se několik let věnovala výlučně vojenským úkolům, vynakládala na ně všechno, dávala to poslední, co jí ještě zbývalo, nelitovala pro tyto účely skrovných rezerv a zdrojů — a teprve po skončení války jsme uviděli celý ten rozsah zpusťování a nouze, které nás nadlouho odsuzují jen k pouhému léčení ran. My se však ani léčení těchto ran nemůžeme plně věnovat. Technické obtíže spojené s demobilizací armády do značné míry odhalují celý rozsah zpusťování, z něhož mimo jiné nevyhnutelně vyplývá řada krizí hospodářského a sociálního rázu. Válka nás, celou naši zemi, statisíce lidí učila plnit pouze vojenské úkoly, a když byly tyto vojenské úkoly splněny, dostává se velká část armády do nesrovnatelně horších podmínek; setkává se na vesnici s neuvěřitelnými obtížemi, které jí spolu s všeobecnou krizí znemožňují zařadit se do pracovního procesu, ocitá se uprostřed mezi válkou a mírem. V takové situaci se opět nedá mluvit o míru. Právě demo-

* Viz Sebrané spisy 42, Praha 1989, s. 238. *Red.*

bilizace a konec občanské války nám znemožňují plně se soustředit na mírovou výstavbu, protože demobilizace je vlastně pokračováním války, jenomže v nové formě. Když desetitisíce a statisíce demobilizovaných nemohou přiložit ruku k dílu, vracejí se zbídačení a ožebračení, zvyklí válčit a dívat se na válku div ne jako na své jediné řemeslo — ocitáme se v nové formě války, v její nové odrůdě, kterou je možno souhrnně vyjádřit slovem banditismus.

Bylo bezesporu chybou ústředního výboru, že nepočítal s rozsahem těchto těžkostí spojených s demobilizací. Je ovšem nutné dodat, že pro to nemohl mít nějaké záchytné body, neboť občanská válka byla tak nelítostná, že tu platila jediná zásada: všechno pro vítězství na frontě občanské války — a nic víc. Jedině dodržováním této zásady a díky onomu nesmírnému vypětí sil Rudé armády v boji proti Kolčakovi, Juděničovi aj. jsme vůbec mohli zvítězit nad imperialisty, kteří vtrhli do Sovětského Ruska.

Od této základní okolnosti, jež způsobila celou řadu chyb a zостřila krizi, bych chtěl přejít k tomu, jak se v práci strany a v boji všeho proletariátu projevila celá řada ještě hlubších nesrovnalostí a nesprávností v evidenci nebo v plánu, a nejen nesprávností v plánu, ale i nesprávností ve stanovení vzájemného poměru sil mezi naší třídou a těmi třídami, se kterými naše třída nejen spolupracuje, ale někdy i bojuje, když se rozhoduje o osudu republiky. Z tohoto hlediska si musíme všimnout výsledků, kterých jsme za tu dobu dosáhli, politických zkušeností, toho, co si ústřední výbor, protože řídil politiku, musí sám ujasnit a co musí objasnit celé straně. Jsou to takové různorodé věci jako průběh naší války s Polskem, otázka potravin a paliv. Během naší ofenzívy, při našem až příliš rychlém postupu bezmála až k Varšavě, jsme se bezesporu dopustili chyby. Nebudu teď zkoumat, zda to byla chyba strategická nebo politická, neboť to bych se dostal příliš

daleko. Myslím, že to bude věcí budoucích historiků, neboť lidé, kteří musí v těžkém boji dál odrážet všechny nepřátele, mají jiné starosti než se zabývat historickým bádáním. Ale ať tak či onak, chyba se stala a byla způsobena tím, že jsme přecenili svou přesilu. Nakolik byla tato přesila závislá na ekonomických podmínkách, nakolik závisela na tom, že válka s Polskem probudila vlastenecké cítění dokonce i mezi maloburžoazií, živly rozhodně ne proletářskými, rozhodně ne sympatizujícími s komunismem, které nepodporují bezvýhradně diktaturu proletariátu a třeba říci, že mnohdy ji nepodporují vůbec — to by bylo příliš složité zkoumání. Ale zůstává faktem, že jsme se ve válce s Polskem dopustili určité chyby.

A vezmeme-li takový úsek práce, jako je zásobování potravinami, uvidíme obdobnou chybu. Pokud jde o povinnost odvádět všechny přebytky potravin a její plnění, byl uplynulý rok nesrovnatelně příznivější než předešlý. V tomto roce bylo shromážděno celkem přes 250 miliónů pudů* obilí. Do 1. února bylo podle výkazů shromážděno 235 miliónů pudů, kdežto za celý předcházející rok 210 miliónů pudů; za mnohem menší část roku bylo tedy shromážděno více obilí než za celý předcházející rok. Ale ukázalo se, že jsme z těchto 235 miliónů, shromážděných do 1. února, spotřebovali za první půlrok asi 155 miliónů, tj. průměrně 25 miliónů pudů měsíčně nebo dokonce i více. Ovšem celkově je třeba přiznat, že jsme nedokázali správně rozdělit své zásoby, ačkoli byly větší než zásoby předešlého roku. Nedokázali jsme správně odhadnout celé nebezpečí blížící se jarní krize a podlehlí jsme přirozené snaze zvýšit hladovějícím dělníkům přiděly. Samozřejmě i zde je třeba říci, že jsme neměli nic, oč bychom se mohli v propočtech opřít. Ve všech kapitalistických státech jsou přes anarchii a přes chaos, který je kapitalismu vlastní, opěrným bodem při výpočtech hospodářského

* Pud — 16,38 kg. *Čes. red.*

plánu zkušenosti za desítky let, zkušenosti, které si mohou kapitalistické státy navzájem porovnávat, protože mají stejný ekonomický systém a liší se od sebe jen v jednotlivostech. Z tohoto porovnání může být odvozen skutečný vědecký zákon, jistá zákonitost a pravidelnost. My jsme nic podobného pro takové výpočty neměli a mít nemůžeme; a je zcela přirozené, že když se nám po skončení války naskytla možnost dát konečně vyhladovělému obyvatelstvu více, nepodařilo se nám ihned stanovit správnou míru. Je jasné, že jsme měli být při zvyšování přidělu umírněnější a tím si vytvořit určitý rezervní fond pro horší časy, které na jaře přijít musely a také přišly. To jsme neudělali. To byla opět chyba, patřící k těm, jež jsou příznačné pro veškerou naši práci, chyba, která ukazuje, že přechod od války k míru nám přinesl celou řadu úkolů a těžkostí, k jejichž překonání jsme neměli ani zkušenosti, ani přípravu, ani potřebné podklady, a tak se krize neobyčejně prohloubila, zostřila a zhoršila.

K něčemu obdobnému došlo bezesporu i u paliv. Je to základní otázka hospodářské výstavby. Celý přechod od války k míru, celý přechod k hospodářské výstavbě, o němž se mluvilo na předešlém sjezdu strany a jemuž byla ve veškeré politice v uplynulém roce věnována hlavní péče a hlavní pozornost — to všechno se ovšem nutně muselo zakládat a spočívat na propočtech těžby paliv a na jejich správném rozdělování. Bez toho nemůže být o překonání obtíží a o obnově průmyslu ani řeči. Je jasné, že jsme na tom v tomto směru lépe než v předešlém roce. Předtím jsme byli odříznuti od uhelných a ropných oblastí. Po vítězstvích Rudé armády jsme získali uhlí i ropu. V každém případě se tedy palivové zdroje zvětšily. Víme, že palivové zdroje, s nimiž jsme vstupovali do roku, za který podávám zprávu, byly větší než předtím. A protože se naše palivové zdroje zvětšily, dopustili jsme se chyby v tom, že jsme rázem připustili tak vysoké příděly, že se tyto zdroje vyčerpaly a my jsme se octli před

palivovou krizí ještě dříve, než jsme všechno uvedli do pořádku. O všech těchto problémech tu vyslechnete zvláštní referáty, já vám teď nemohu poskytnout ani přibližné údaje, které o tom máme. Ale v každém případě, hodnotíme-li zkušenosti z uplynulé doby, musíme říci, že tato chyba pramení z nesprávné představy o situaci a souvisí s rychlostí přechodu od války k míru. Ukázalo se, že tento přechod může postupovat jen mnohem pomaleji, než jsme si představovali. Bude nutná mnohem delší příprava a pomalejší tempo — to je poučení, které nám přinesl tento rok, poučení, které si strana jako celek bude muset zvlášť vzít k srdci, aby mohla stanovit naše základní úkoly pro příští rok a aby se uvedených chyb napříště vyvarovala.

Rozhodně je však třeba říci, že se tyto chyby a zejména krize z nich vyplývající ještě více prohloubily neúrodou. Jestliže jsem uvedl, že práce v zásobování nám v uplynulém roce zajistila mnohem větší zásoby potravin, pak je nutné dodat, že také to byla jedna z hlavních příčin krizí, protože v důsledku neúrody, která vyvolala velký nedostatek píce, úhyn dobytka a zbídačení rolnického hospodářství, dolehla povinnost odvádět všechny přebytky potravin hlavně na kraje, kde přebytky obilí nebyly nijak zvlášť velké. Mnohem víc přebytků je v různých okrajových oblastech republiky — na Sibiři, na Severním Kavkaze —, ale právě tam fungoval státní aparát nejhůř, právě tam byla sovětská moc méně pevná a dovoz odtamtud byl velmi ztížen. Proto to dopadlo tak, že jsme zvýšené množství potravin vzali z nejméně úrodných gubernií, a tím se krize rolnického hospodářství neobyčejně zostříla.

Tady znovu jasně vidíme, že jsme nebyli ve svých počtech dost přesní. Ale na druhé straně jsme byli v tak tísnivé situaci, že jsme neměli na vybranou. Země, která po pustošivé imperialistické válce vydržela něco takového, jako je dlouholetá občanská válka, se samozřejmě ne-

mohla udržet jinak, než že vrhala všechny své síly na frontu. A protože byla zpusťošena, nemohla pochopitelně postupovat jinak než brát rolnictvu přebytky potravin, dokonce aniž za ně dávala náhradou něco jiného. Bylo to nutné pro záchranu země, armády a dělnicko-rolnické moci. Říkali jsme rolníkům: »Je pravda, že dáváte své obilí dělnicko-rolnickému státu jako půjčku, ale jinak zachránit svůj stát před statkáři a kapitalisty nemůžete.« Nemohli jsme v situaci, kterou nám imperialisté a kapitalisté vnutili svou válkou, postupovat jinak. Neměli jsme jinou volbu. Tyto okolnosti nás však přivedly k tomu, že rolnické hospodářství bylo po tak dlouhé válce natolik oslabeno, že nás postihla neúroda, na niž mělo vliv jak zmenšení osevní plochy, tak zhoršení výrobních prostředků, pokles výnosů, nedostatek pracovních sil atd. Neúroda byla obrovská, takže odvádění přebytků potravin, jež přece jen přineslo lepší výsledky, než jsme očekávali, natolik zostřilo krizi, že nás čekají v příštích měsících snad ještě větší těžkosti a útrapy. Tuto okolnost je nutné při analýze politiky za uplynulý rok a při stanovení politických úkolů pro příští rok důkladně zvážit. Z roku, za který podávám zprávu, přecházejí do příštího roku tytéž neodkladné úkoly.

A nyní přejdu prozatím k jinému bodu, z úplně jiné oblasti — k diskusi o odborech, která připravila stranu o tolik času. Měl jsem dnes již příležitost o tom mluvit a samozřejmě jsem mohl jen obezřetně říci, že se sotva mezi vámi najde někdo, kdo by tuto diskusi neoznačil za nepřiměřený přepych*. Za svou osobu jsem nucen dodat, že tento přepych byl podle mého názoru opravdu zcela nepřijatelný, a tím, že jsme takovou diskusi připustili, jsme se bezesporu dopustili chyby, neboť jsme si nevšimli, že jsme v ní na první místo vyzdvihli otázku, která vzhledem k objektivním podmínkám nemůže na prvním

* Viz tento svazek, s. 26. *Red.*

místě stát; dopřáli jsme si tento luxus a nevšimli jsme si, do jaké míry odvádíme pozornost od palčivé a hrozivé, pro nás tak aktuální otázky těžké krize. Jaké jsou vlastně reálné výsledky této diskuse, která zabrala tolik měsíců a jistě se většině přítomných už zprotivila? O tom vyslechnete zvláštní referáty^[15], já bych však chtěl ve své zprávě upozornit na jednu stránku této diskuse — totiž na to, že se tu bezesporu vyplnilo přísloví: »Všechno zlé pro něco dobré.«

Bohužel, zlého tu bylo trochu mnoho a dobrého trochu málo. (Smích.) Ale něco dobrého tu přece jenom bylo: v tom, že i když jsme promarnili čas a odvedli pozornost našich soudruhů ve straně od aktuálních úkolů boje proti maloburžoaznímu živlu, který nás obklopuje, přece jenom jsme se naučili rozeznávat některé vzájemné vztahy, které jsme předtím neviděli. Dobré bylo v tom, že se strana v tomto boji nutně mnohému naučila. Ačkoli jsme všichni věděli, že jako vládnoucí strana nemůžeme jinak než spojovat se »špičkami« strany »špičky« sovětů — jsou a zůstanou u nás spojeny — přece jenom se straně v této diskusi dostalo jistého ponaučení, které je třeba mít na zřeteli. Pro některé platformy hlasovaly především »špičky« strany. Platformy, které se nazývaly tu »platformami „dělnické opozice“«⁶, tu nějak jinak, představovaly, jak se ukázalo, vysloveně syndikalistickou úchylku. A to není můj osobní názor, nýbrž názor obrovské většiny přítomných. (Hlasy: »Správně.«)

Strana prokázala v této diskusi takovou vyspělost, že když zpozorovala určité kolísání »špiček« a slyšela, že »špičky« říkají: »My jsme se neshodli, rozsudte nás«, zmobilizovala k tomu rychle své síly a obrovská většina nejdůležitějších stranických organizací nám rychle odpověděla: »Máme na to svůj názor, a klidně vám jej řekneme.«

V této diskusi se zrodila řada platform. Bylo jich tolik, že se například obávám, zda jsem se neprohřešil tím,

že jsem je všechny nepřečetl, ačkoli jsem je ve své funkci přečíst měl. (Smích.) Nevím, zda všichni přítomní měli tolik volného času, aby je mohli přečíst, ale rozhodně je třeba říci, že tato syndikalistická a do jisté míry dokonce i poloanarchistická úchylka, která se tu projevila, poskytuje bohatou látku k přemýšlení. Několik měsíců jsme si dopřávali takový přepych, že jsme se nechali unášet zkoumáním názorových odstínů. Mezitím se z demobilizace armády rodil banditismus a zostřování hospodářské krize. Tato diskuse nám měla pomoci pochopit, že se naše strana, která má přibližně nejméně půl miliónu a dokonce více než půl miliónu členů, stala za první stranou masovou a za druhé stranou vládní a že se v ní jako masové straně částečně obráží leccos z toho, co se děje mimo její řady. Toto pochopit je velice a velice důležité.

Menší syndikalistická nebo poloanarchistická úchylka by nebyla tak hrozná: strana by ji rychle a beze zbytku rozpoznala a postarala se o její odstranění. Je-li však tato úchylka spojená s obrovskou převahou rolnictva v zemi, jestliže vzrůstá nespokojenost tohoto rolnictva s diktaturou proletariátu a krize rolnického hospodářství dosahuje nejzazší meze, jestliže demobilizace rolnické armády vrhá na vesnici sta a tisíce vyčerpaných lidí, kteří nenalézají obživu, zvykli si považovat válku za své řemeslo a propadají banditismu — pak není čas na spory o teoretických úchylkách. Proto musíme na sjezdu otevřeně říci, že spory o úchylkách nebudeme trpět, že musíme udělat za nimi tečku. To sjezd strany může a musí udělat, musí z toho vyvodit patřičné poučení a připojit je k politické zprávě ústředního výboru, stvrdit to, zpečetit, uložit straně jako povinnost a učinit to pro ni zákonem. Ovzduší sporu se stává nanejvýš nebezpečným a přímo ohrožuje diktaturu proletariátu.

Když jsem před několika měsíci nabádal: »Dejte pozor, ohrožuje to hegemonii dělnické třídy a její diktaturu!«, tu mi někteří soudruzi, s nimiž jsem se střetal v dis-

kusi a proti nimž jsem polemizoval, odpovídali: »To je metoda zastrašování, vy nás terorizujete.«⁷ Tuto repliku na svá upozornění, jako bych snad někoho terorizoval, jsem musel vyslechnout nejednou, ale já jsem na to odpovídal, že by bylo směšné, kdybych chtěl terorizovat staré revolucionáře, kteří už leccos prodělali*. Když však vidíte, jak se rozrůstají obtíže spojené s demobilizací, nemůže dnes být sporu o tom, že tu vůbec nešlo o terorizování, ale dokonce ani o přehánění, jehož se v polemice nelze vyvarovat, nýbrž že to bylo naprosto přesné upozornění na to, co se pak opravdu stalo, na to, že potřebujeme semknutost, vytrvalost a kázeň, a to nejen proto, že bez toho proletářská strana nemůže svorně pracovat, ale i proto, že jaro přineslo a ještě přinese takové těžkosti, kterým bez co největší semknutosti nebudeme s to čelit. Doufám, že se nám tato dvě hlavní poučení přece jenom podaří z diskuse vyvodit. Proto je podle mého názoru třeba říci, že když už jsme si dovolili ten přepych a podali světu zarážející příklad toho, jak strana uprostřed velmi těžkého a urputného boje věnuje neuvěřitelnou pozornost vyjasnění jednotlivých podrobností platform — a to v době neúrody a krize, kdy je všechno zpustošeno a probíhá demobilizace —, vyvodíme nyní z těchto poučení politický závěr, a to ne závěr poukazující na tu či onu chybu, nýbrž závěr politický, týkající se vztahů mezi třídami, mezi dělnickou třídou a rolnictvem. Tyto vztahy jsou jiné, než jsme si představovali. Tyto vztahy vyžadují, aby se proletariát mnohem pevněji semkl a soustředil své síly, neboť tyto vztahy znamenají za diktatury proletariátu nesrovnatelně větší nebezpečí než všichni Děnikinové, Kolčakové a Juděničové dohromady. Ať není v této věci nikdo na omylu, protože by se to mohlo stát velmi osudným! Nesnáze pramenící z tohoto maloburžoazního živlu jsou velké, a mají-li být překonány, je třeba pevně se

* Viz Sebrané spisy 42, Praha 1989, s. 282—283. *Red.*

semknout — a to nejen formálně —, je nutná jednotná, svorná práce, jednotná vůle, protože jedině s takovou vůlí proletářských mas může proletariát v rolnické zemi splnit obrovské úkoly, které vyplývají z jeho diktatury a vedoucí úlohy.

Pomoc ze západoevropských zemí se blíží, ale nepřichází tak rychle. Blíží se a vzrůstá.

Na dopoledním zasedání jsem se již zmínil o tom, že jedním z nejdůležitějších činitelů v hodnoceném období — to také těsně souvisí s činností ústředního výboru — bylo svolání II. kongresu Komunistické internacionály*. Světová revoluce udělala nyní ve srovnání s předcházejícím rokem bezesporu velký pokrok. Je jisté, že Komunistická internacionála, která na předcházejícím kongresu existovala jedině ve formě proklamací, začala nyní v každé zemi existovat jako samostatná strana, a nejen jako strana předvoje — komunismus se stal stěžejní otázkou celého dělnického hnutí. V Německu, ve Francii a v Itálii se Komunistická internacionála stala nejen středem dělnického hnutí, ale i středem pozornosti veškerého politického života v těchto zemích. Ať jste vzali na podzim do rukou kterékoli německé nebo francouzské noviny, vždycky jste se setkali s tím, že tam ve všech pádech skloňují Moskvu a bolševiky, že nás častují všelijakými přívlastky a dělají z bolševiků a z 21 podmínek pro přijetí do III. internacionály^b ústřední otázku veškerého politického života ve vlastní zemi. To je náš úspěch a o ten nás nemůže nikdo připravit! To ukazuje, jak světová revoluce narůstá a jak se souběžně s tím zostřuje v Evropě hospodářská krize. Ale ať je tomu jakkoli, kdybychom z toho vyvodili předpoklad, že odtud přijde vcelku v krátké době pomoc v podobě trvalé proletářské revoluce, byli bychom prostě pomatenci, ale já jsem si jistý, že v tomto sále takoví lidé nejsou. Dospěli jsme za tři ro-

* Viz tento svazek, s. 25. *Red.*

ky k pochopení skutečnosti, že sázet na světovou revoluci neznamená počítat s určitou lhůtou a že neustále se zrychlující tempo vývoje sice může na jaře přinést revoluci, ale také nemusí. Proto musíme umět sladit svou činnost se vzájemnými vztahy mezi třídami v naší zemi i v jiných zemích tak, abychom dokázali udržet diktaturu proletariátu po dlouhý čas a léčit, byť pozvolna, všechny pohromy a krize, které se na nás valí. Jedině takové pojetí otázky bude správné a střízlivé.

Nyní přejdu k jednomu bodu, který se týká činnosti ústředního výboru v uplynulém roce a který těsně souvisí s našimi nynějšími úkoly. Je to otázka styků s cizinou.

Až do IX. sjezdu strany jsme svou pozornost a veškeré úsilí věnovali tomu, abychom mohli přejít od válečných vztahů s kapitalistickými zeměmi ke vztahům mírovým a obchodním. Podnikli jsme k tomu nejrůznější diplomatické kroky a zahrnili nesporně významné diplomaty do kouta. Když nám například zástupci Ameriky nebo zástupci Společnosti národů⁹ navrhovali, abychom za jistých podmínek zastavili vojenské akce proti Děnikinovi a Kolčakovi, mysleli si, že nás tím dostanou do úzkých. Ale ve skutečnosti se v úzkých octli sami, kdežto my jsme diplomaticky dosáhli velkého vítězství. Nakonec jsme na ně vyvráli my, takže byli nuceni vzít své podmínky zpět, což bylo později odhaleno v celé diplomatické literatuře a v tisku celého světa. Avšak spokojovat se s diplomatickým vítězstvím je pro nás příliš málo. Potřebujeme skutečné obchodní styky, a ne jenom diplomatická vítězství. Ale teprve v tomto roce to dospělo tak daleko, že se začaly obchodní styky poněkud rozvíjet. Aktuální se stala otázka obchodních styků s Anglií. Od loňského léta se stala ústředním bodem. Válka s Polskem nás v tomto směru vrhla daleko zpátky. Anglie již byla ochotna podepsat obchodní dohodu. Její buržoazie si tuto dohodu přála, u anglického dvora o ní nechtěli ani slyšet, mařili

ji, a válka s Polskem dohodu odsunula. Tak se stalo, že dodnes nebylo o ní rozhodnuto.

Dnešní noviny přinesly myslím zprávu, že Krasin v Londýně^[113] sdělil tisku, že počítá s brzkým podepsáním obchodní smlouvy¹⁰. Nevím, zda jsou tyto naděje zcela oprávněné. Nemohu tvrdit, že k tomu skutečně dojde, ale za svou osobu musím říci, že jsme v ústředním výboru věnovali této otázce velkou pozornost a že jsme považovali za správné zvolit taktiku ústupků, abychom obchodní dohodu s Anglií nakonec uzavřeli. Ani ne tak proto, že bychom od Anglie mohli dostat více než od jiných zemí — Anglie není v tomto směru tak vyspělá země jako například Německo a Amerika. Anglie je koloniální země, která je příliš zainteresována na asijské politice a někdy je příliš citlivá na úspěchy sovětské moci v některých zemích ležících v blízkosti jejích kolonií. Proto jsou naše vztahy s Anglií zvlášť labilní. Labilita plyne z celé spleti objektivních příčin, takže žádné diplomatické umění sovětských diplomatů tu nepomůže. Ale obchodní smlouva s Anglií je pro nás důležitá, protože otevírá možnost dohody s Amerikou, která má daleko větší výrobní možnosti.

S tím souvisí otázka udělení koncesí. V uplynulém roce jsme se touto otázkou zabývali víc než předtím. Dne 23. listopadu vydala rada lidových komisařů dekret, v němž byla otázka koncesí vyložena ve formě pro zahraniční kapitalisty co nejpřijatelnější. Když ve stranických kruzích vzniklo v této věci jisté nedorozumění nebo její částečné nepochopení, byla svolána řada schůzí odpovědných pracovníků, kde se o této otázce diskutovalo. Vcelku tu nedošlo k názorovým neshodám, ačkoli jsme z řad dělníků a rolníků slyšeli nemálo protestů. Říkali: »Své kapitalisty jsme vyhnali, a teď chtějí povolát kapitalisty cizí.« Nakolik tyto protesty vyplývaly z neuvědomělosti, nakolik z nich zaznívaly spekulace kulacké nebo přímo kapitalistické části nestraníků, která se domnívá, že ona má

zákonné právo být v Rusku kapitalisty, a to kapitalisty majícími moc, a je proti tomu, aby byl získán cizí kapitál, který by moc neměl — nakolik to či ono zde hrálo úlohu, o tom ústřední výbor žádné statistické údaje samozřejmě neměl, a také by to sotva vůbec nějaká statistika na světě mohla podchytit a objasnit. Ale ať už je to jakkoli, udělali jsme tímto dekretem krok k navázání koncesních styků. Je třeba říci, že v praxi — a na to se nesmí nikdy zapomínat — jsme neposkytli ani jednu koncesi. Přeme se o to, zda se máme snažit poskytnout je stůj co stůj. Zda je poskytneme — to nezávisí na našich sporech a rozhodnutích, nýbrž na mezinárodním kapitálu. Letos 1. února vydala rada lidových komisařů druhé usnesení o koncesích¹¹. Jeho první článek zní: »V zásadě schválit udělení ropných koncesí v Grozném a Baku, jakož i na jiných ropných polích, kde se těží, zahájit jednání a urychlit je.«

Tato otázka se neobešla bez jistých sporů. Soudruhům se zdálo, že poskytnout koncese právě v Grozném a v Baku je nesprávné, že to může vyvolat mezi dělníky odpor. Většina ústředního výboru i já sám jsme zastávali stanovisko, že pro námitky podle všeho nejsou pádné důvody.

Většina ústředního výboru i já osobně jsme zaujali stanovisko, že tyto koncese jsou nutné, a budeme od vás požadovat, abyste toto stanovisko podepřeli svou autoritou. Toto spojení se státními trasty jiných, vyspělých zemí je pro nás naprosto nutné, protože naše hospodářská krize je tak hluboká, že nedokážeme vlastními silami obnovit rozvrácené hospodářství bez výrobního zařízení a technické pomoci ze zahraničí. Pouhý dovoz tohoto zařízení nestačí. Je možné poskytnout koncese na širších základech, třeba mamutím imperialistickým syndikátům: dát do koncese čtvrtinu Baku, čtvrtinu Grozného, čtvrtinu našeho nejlepšího lesního bohatství, abychom si tak zavedením nejmodernějšího technického zařízení zajistili nutný základ; za to bychom dostali potřebné zařízení pro druhou část. Tak by se nám podařilo alespoň zčásti, ale-

spoň z jedné čtvrtiny nebo z jedné poloviny, dohnat moderní, vyspělé syndikáty jiných zemí. Že jinak budeme ve velmi těžké situaci a že je bez obrovského vypětí všech svých sil nedoženeme — o tom nemůže pochybovat nikdo, kdo se na nynější situaci dívá alespoň trochu střízlivými očima. Jednání s některými největšími světovými trasty již bylo zahájeno. Je samozřejmé, že jim nejde o to, aby nám prokázali službu: činí tak pro horentní zisky. Máme-li použít jazyka mírumilovných diplomatů, je moderní kapitalismus lupič, lupičský trast, není to někdejší kapitalismus normální epochy: jeho monopolní postavení na světovém trhu mu umožňuje shrabovat stovky procent zisku. Nás ovšem taková věc přijde zatraceně draho, ale protože světová revoluce dosud nechává na sebe čekat, nezbyvá nám jiné východisko. Jinou možnost, jak pozvednout naši techniku na světovou úroveň, nemáme. A kdyby v tempu vývoje světové revoluce nastal po některé z krizí náhle příznivý obrat a k revoluci by došlo ještě předtím, než vyprší doba, na niž jsou koncese uděleny, nebyly by závazky z nich vyplývající tak neúnosné, jak vypadají na papíře.

Dne 1. února 1921 se rada lidových komisařů usnesla zakoupit v cizině 18,5 miliónu pudů uhlí, protože už tehdy se u nás začala rýsovat palivová krize. Už tehdy se jasně ukázalo, že svůj zlatý fond budeme muset vynaložit i na jiné věci než na výrobní zařízení. To by sice pozvedlo naši těžbu uhlí a my bychom hospodařili lépe, kdybychom si objednali z ciziny stroje umožňující rozvoj uhelného průmyslu, místo abychom objednávali uhlí; ale krize byla tak akutní, že jsme museli místo tohoto ekonomicky výhodnějšího postupu zvolit méně výhodný postup a vydávat prostředky na nákup uhlí, které bychom si mohli opatřit i doma. Budeme muset dělat ještě větší ústupky, abychom mohli nakoupit spotřební předměty pro rolníky a dělníky.

Nyní bych se chtěl zmínit o událostech v Kronštadu¹².

Nemám dosud odtamtud nejčerstvější zprávy, ale nepochybuji o tom, že toto povstání, v němž se brzy projeví nám dobře známé postavy bělogvardějských generálů, bude potlačeno v nejbližších dnech, ne-li v nejbližších hodinách. O tom nemůže být pochyb. Musíme však důkladně zvážit politická a ekonomická poučení vyplývající z této události.

Co tyto události znamenají? Přechod politické moci z rukou bolševiků do rukou jakéhosi neurčitého konglomerátu nebo bloku různorodých žvlů, zdánlivě jen trošku pravějších, ale možná dokonce i »levějších« než bolševici — tak neurčitý je onen souhrn politických skupin, které se v Kronštadtu pokusily převzít moc. Je nesporné — a všichni to víte —, že tu zároveň velkou úlohu sehráli bělogvardějští generálové. To je plně prokázáno. Už dva týdny před kronštadtskými událostmi se v pařížském tisku psalo, že v Kronštadtu vypukla vzpoura. Je naprosto jasné, že v tom mají prsty eseři a zahraniční bělogvardějci a že toto hnutí zároveň vyústilo v maloburžoazní kontrarevoluci, ve vystoupení maloburžoazního anarchického živlu. A to už je určité novum. Tuto okolnost, uvedenou do souvislosti se všemi krizemi, musíme politicky velmi bedlivě zvážit a velmi důkladně rozebrat. Projevil se tu maloburžoazní, anarchistický živel s hesly volného obchodu, vždy namířený proti diktatuře proletariátu. A tyto nálady měly velmi silný vliv i na proletariát. Projevíly se v moskevských podnicích, projevíly se i na mnoha místech ve venkovských podnicích. Tato maloburžoazní kontrarevoluce je bezesporu nebezpečnější než Děnikin, Juděnič a Kolčak dohromady, protože žijeme v zemi, kde proletariát tvoří menšinu, protože žijeme v zemi, kde zpusťování postihlo rolnický majetek; kromě toho je tu ještě taková věc jako demobilizace armády, neboť z demobilizovaných se rekrutoval bezpočet vzbouřenců. I kdyby byl, jak bych to řekl, přesun moci, o který šlo kronštadtským námořníkům a dělníkům, zpočátku sebe-

menší a sebenepatrnější — chtěli opravit bolševiky, pokud jde o svobodu obchodu, tedy zdánlivě jen nevelký přesun, zdánlivě tatáž hesla: Za sovětskou moc!, nepatrně pozměněná či jen zkorigovaná —, ve skutečnosti tu bezpartijní sloužili jenom jako schůdek, stupínek, můstek, po kterém přišli bělogvardějci. To je politicky nevyhnutelné. Poznali jsme maloburžoazní, anarchistické živly v ruské revoluci, bojovali jsme proti nim celá desetiletí. Od února 1917, za velké revoluce, jsme tyto maloburžoazní živly viděli v akci a viděli jsme, jak se maloburžoazní strany pokoušejí dokazovat, že se ve svém programu jen v máločem rozcházejí s bolševiky, že jej jenom uskutečňují jinými metodami. Známe to nejen ze zkušeností z říjnového převratu, ale i ze zkušeností z okrajových území, z různých oblastí, které patřily k dřívější Ruské říši a v nichž na místo sovětské moci přicházeli představitelé jiné moci. Vzpomeňme si na demokratický výbor v Samaře!¹³ Všichni přicházeli s hesly rovnosti, svobody a ústavodárného shromáždění, a ne jednou, nýbrž mnohokrát se ukázalo, že jsou pouhým stupínkem, pouhým můstkem pro přechod k bělogvardějské moci.

Ze všech těchto zkušeností musíme vyvodit veškeré závěry, jež jsou pro marxistu teoreticky nezbytné, protože sovětská moc je vlivem hospodářské situace rozkolísaná. Zkušenosti z celé Evropy ukazují na faktech, čím končívá pokus sedět na dvou židlích. Proto musíme právě při této příležitosti říci, že za této situace jsou politické třenice nesmírně nebezpečné. Musíme si pozorně všimnout této maloburžoazní kontrarevoluce, která razí hesla svobody obchodu. Svoboda obchodu, i když není zpočátku tak spojená s bělogvardějci jako události v Kronštadu, přece jenom nevyhnutelně vede k téže moci bělogvardějců, k vítězství kapitálu, k jeho úplné restauraci. Znovu opakujme, že si toto politické nebezpečí musíme plně uvědomovat.

Toto nebezpečí nám ukazuje to, o čem jsem mluvil,

když jsem se zabýval našimi spory o platformy*; vzhledem k tomuto nebezpečí musíme pochopit, že musíme zanechat sporů ve straně nejen formálně — to samozřejmě uděláme —, ale to nestačí! Mějme na paměti, že k této otázce musíme přistoupit seriózněji.

Musíme pochopit, že za krize rolnického hospodářství můžeme existovat jedině tak, že budeme apelovat na toto rolnické hospodářství, aby pomohlo městu i vesnici. Musíme mít na paměti, že se buržoazie snaží poštvat rolnictvo proti dělníkům, že se snaží popudit proti nim pod rouškou dělnických hesel maloburžoazní anarchistický živel, což by vedlo přímo ke svržení diktatury proletariátu a tedy k restauraci kapitalismu, k opětnému nastolení dřívější statkářsko-kapitalistické moci. Politické nebezpečí je tu zřejmé. Touto cestou se zcela zřetelně ubíralo několik revolucí, na tuto cestu jsme vždy upozorňovali. A tato cesta se před námi jasně vynořila. Proto si musí vládní strana komunistů, vedoucí revoluční síly proletariátu nepochybně počínat jinak, než jak jsme si vždy znovu počínali v tomto roce. Toto nebezpečí vyžaduje nesporně větší semknutost, nesporně větší kázeň, nesporně svornější spolupráci. Jinak nebude možné překonat nebezpečí, která nám osud postavil do cesty.

A nyní k otázkám hospodářským. Co znamená toto heslo svobody obchodu, které razí maloburžoazní živly? Ukazuje, že ve vztazích mezi proletariátem a drobnými zemědělci existují tak obtížné problémy, takové úkoly, které jsme dosud nevyřešili. Mám na mysli vztahy vítězného proletariátu k drobným vlastníkům, jestliže se proletářská revoluce rozvíjí v zemi, kde je proletariát v menšině a kde většina je maloburžoazní. Úloha proletariátu v takové zemi spočívá v tom, že řídí přechod těchto drobných vlastníků k zespolečenštěné, kolektivní, pospolitě práci. To je teoreticky nesporné. Tohoto přechodu jsme

* Viz tento svazek, s. 36. *Red.*

se dotkli v celé řadě zákonodárných aktů, ale my víme, že problém není v zákonodárných aktech, nýbrž v jejich praktickém uskutečňování, a víme, že to je možné zajistit, budeme-li mít velmi silný velký průmysl, schopný přinést malovýrobci takové výhody, aby viděl v praxi přednosti této velkovýroby.

Takto vždy teoreticky formulovali otázku marxisté a všichni socialisté, kteří přemýšleli o sociální revoluci a jejich úkolech. Ale u nás je první zvláštností právě to, o čem jsem mluvil a co je pro Rusko nanejvýš typické: u nás je proletariát nikoli pouze v menšině, nýbrž ve značné menšině a rolnictvo tvoří obrovskou většinu. Podmínky, za nichž jsme byli nuceni bránit revoluci, nám plnění našich úkolů nesmírně znesnadnily. Nemohli jsme v praxi ukázat všechny přednosti velkovýroby, neboť tato velkovýroba je rozvrácena, sama velmi uboze živoří a obnovit ji lze jedině tak, že přeneseme tíhu obětí na bedra právě těchto drobných zemědělců. Musíme povznést průmysl, ale k tomu potřebujeme palivo, a potřebujeme-li palivo, musíme počítat i se dřevem, a počítat se dřevem znamená počítat s rolníkem a jeho koněm. V krizi, kdy je nedostatek píce a dobytek hyne, musí rolník poskytovat sovětské moci úvěr — v zájmu velkého průmyslu, od něhož prozatím nic nedostává. Tak vypadá hospodářská situace, která vytváří obrovské potíže, tak vypadá hospodářská situace, která nás nutí důkladněji prozkoumat, za jakých podmínek je možno přejít od války k míru. Za války nemůžeme hospodařit jinak, než že říkáme rolníkům: »Musíte poskytnout dělnicko-rolnickému státu půjčku, aby se mohl dostat z těžké situace.« Jestliže všichni pozornost věnujeme obnově hospodářství, musíme vědět, že máme před sebou drobného zemědělce, drobného vlastníka, malovýrobce, který bude pracovat pro obrat zboží až do úplného vítězství velkovýroby, až do její obnovy. Ale tato obnova není možná na staré základně: to je záležitost mnoha let, to si vyžádá nejméně celá desetiletí, a při roz-

vratu, k jakému u nás došlo, pravděpodobně i delší dobu. Do té doby budeme mít po dlouhá léta co dělat s tímto malovýrobcem jako takovým, takže heslo volného obchodu bude nevyhnutelné. Toto heslo není nebezpečné tím, že slouží jako zástěrka pro bělogvardějské a menševické snahy, nýbrž tím, že se může rozšířit, přestože totéž rolnictvo bělogvardějce nenávidí. Bude se šířit právě proto, že odpovídá ekonomickým podmínkám existence malovýrobce. Ústřední výbor se na základě takových úvah rozhodl nahradit povinnost odvádět všechny přebytky potravin daní a zahájit o tom diskusi; dnes předložil tuto otázku přímo sjezdu, což jste také svým dnešním usnesením schválili¹⁴. Otázkou daně a odváděcí povinností se naše zákonodárství zabývá už dávno, už od konce roku 1918. Zákon o dani je datován 30. říjnem 1918. Tento zákon, zavádějící naturální daň pro zemědělce, byl sice schválen, ale v praxi se neuplatňoval. Po jeho vyhlášení následovalo během několika měsíců několik instrukcí, ale k jeho uplatnění nedošlo. Na druhé straně odebírání přebytků rolnickým hospodářstvím bylo opatřením, které nám jako absolutně nezbytné vnutily válečné poměry, ovšem toto opatření i jen poněkud klidnějším podmínkám existence rolnického hospodářství nevyhovuje. Rolník musí mít jistotu, že tolik a tolik odevzdá a tolik a tolik bude moci směniti na místním trhu.

Celé naše hospodářství — jak v jeho celku, tak i v jeho jednotlivých částech — skrzskrz poznamenaly válečné poměry. Vzhledem k nim jsme byli nuceni stanovit si za úkol opatřit určité množství potravin bez sebemenšího ohledu na to, jaký to bude mít dopad na celospolečenský hospodářský obrat. Nyní, kdy přecházíme od problémů války k mírovým problémům, začínáme pohlížet na naturální daň jinak: díváme se na ni nejen z hlediska zajištění státu, ale i z hlediska zajištění drobných zemědělských hospodářství. Musíme chápat ony ekonomické formy rozhořčení drobných rolníků vůči proletariátu, které se pro-

jevily a které se za nynější krize vyhrocují. Musíme se snažit udělat maximum toho, co je možné v tomto směru udělat. To je pro nás nejdůležitější. Poskytnout rolníkovi jistou volnost v místním obratu zboží, povinnost odvádět všechny zemědělské přebytky nahradit daní, aby si drobný vlastník mohl lépe rozvrhnout svou výrobu a se zřetelem na daň stanovit její rozsah. Samozřejmě víme, že v naší situaci je to velmi těžko uskutečnitelné. Osevní plocha, výnosy, výrobní prostředky — to všechno se zmenšilo, přebytky jsou bezesporu menší a ve velmi mnoha případech nejsou vůbec žádné. S tím je nutné počítat jako s faktem. Rolník si musí trochu utáhnout opasek, aby tím zachránil před úplným hladem továrny a města. V celostátním měřítku je to zcela pochopitelné, ale s tím, že to pochopí rozptýleně hospodařící zbídačení rolníci, nepočítáme. Víme, že se tu bez donucení neobejdeme — bez donucení, na které zbídačené rolnictvo reaguje velmi prudce. Nesmíme si také myslet, že nás toto opatření vyprostí z krize. Zároveň si však klademe za úkol udělat co nejvíc ústupků a vytvořit pro malovýrobce co nejlepší podmínky k tomu, aby mohl ukázat, co doveče. Až dosud jsme se přizpůsobovali potřebám války. Nyní se musíme přizpůsobovat podmínkám mírové doby. Před ústředním výborem vyvstal nyní tento úkol — je to přechod k naturální dani za existence proletářské státní moci, a tento úkol úzce souvisí s koncesemi. Tuto otázku budete projednávat zvlášť, protože vyžaduje zvláštní pozornost. Proletářská moc si může koncesemi zajistit dohodu s kapitalistickými státy vyspělých zemí, a na této dohodě závisí posílení našeho průmyslu, bez něhož se na cestě ke komunistickému zřízení dál nedostaneme; na druhé straně musíme v tomto přechodném období, v zemi s převahou rolnictva, umět přejít k opatřením, která rolnictvo ekonomicky zajistí, k co největšímu množství opatření ulehčujících jeho ekonomickou situaci. Dokud jsme rolnictvo nepředělali, dokud ho nepředělaly velké

stroje, musí se mu dát možnost svobodného hospodaření. Naše dnešní situace je přechodná, naše revoluce probíhá v kapitalistickém obklíčení. Dokud taková přechodná situace trvá, jsme nuceni hledat neobyčejně složité formy vzájemných vztahů. Když jsme byli pod tlakem války, nemohli jsme soustředit svou pozornost na to, jak uspořádat vzájemné ekonomické vztahy mezi proletářskou státní mocí, která má ve svých rukou neslýchaně zpustošenou velkovýrobu, a drobnými zemědělci a jak najít formy soužití s drobnými zemědělci, kteří, pokud zůstávají drobnými zemědělci, nemohou existovat, není-li pro malé hospodářství zajištěn určitý systém obratu zboží. Považuji tuto otázku za nejdůležitější otázku ekonomiky a politiky sovětské moci v nynější době. Myslím, že tato otázka podává politickou bilanci naší práce v době, kdy jsme skončili válečné období a začali v roce, za který podávám zprávu, uskutečňovat přechod k mírovému stavu.

Tento přechod je spojen s takovými obtížemi a tento maloburžoazní živel se v něm projevil tak výrazně, že je třeba na něj pohlížet střízlivě. Posuzujeme tuto řadu jevů z hlediska třídního boje, a nikdy jsme se nezklamali v tom, že vztahy proletariátu k maloburžoazii jsou těžkým problémem, který vyžaduje složitá opatření nebo, lépe řečeno, celý systém složitých přechodných opatření, má-li proletářská moc zvítězit. Z toho, že jsme koncem roku 1918 vydali dekret o naturální dani^[1], je vidět, že komunisté na tento problém sice nezapomínali, ale že jsme tento dekret nemohli v důsledku války realizovat. Za občanské války jsme museli sahat k opatřením odpovídajícím válečné době. Bylo by však hrubou chybou, kdybychom z toho vyvodili závěr, že jsou možná jenom taková opatření a jenom takové vztahy. To by určitě vedlo ke zhroucení sovětské moci a diktatury proletariátu. Jestliže se k míru přechází za hospodářské krize, je třeba mít na paměti, že vybudovat proletářský stát v zemi s velkovýrobou je snazší než vybudovat ho v zemi, kde převládá ma-

lovýroba. K řešení tohoto úkolu je nutné volit celou řadu různých přístupů a my rozhodně nezavíráme oči před těmito obtížemi a nezapomínáme, že proletariát a malovýroba nejdou dohromady. Nezapomínáme, že existují různé třídy, že maloburžoazní anarchistická kontrarevoluce je politickým stupněm k moci bělogvardějců. Musíme na tuto skutečnost hledět zpříma, střizlivě, s vědomím, že v této situaci je nutná jednak co největší semknutost, vytrvalost a disciplinovanost uvnitř proletářské strany, jednak celá řada ekonomických opatření, která nám doposud válečné poměry nedovolily uskutečnit. Musíme uznat, že je pro nás nezbytné udělit koncese a nakoupit stroje a nářadí, abychom uspokojili potřeby zemědělství a výměnou těchto strojů a nářadí za obilí obnovili mezi proletariátem a rolnictvem takové vztahy, které by zajišťovaly existenci rolnictva v mírových poměrech. Doufám, že se k tomu ještě vrátíme, a opakuji, že podle mého názoru tu máme co dělat s důležitým problémem a že uplynulý rok, který musíme charakterizovat jako přechod od války k míru, nás staví před úkoly nanejvýš obtížné.

Na závěr se jen několika slovy zmíním o otázce boje proti byrokratismu, která nás připravila o tolik času. Již loni v létě jednal o této otázce ústřední výbor, v srpnu se o ní zmínil ÚV v dopise všem organizacím, v září byla dána na pořad stranické konference a konečně mnohem důkladněji se jí zabýval prosincový sjezd sovětů¹⁵. Byrokratický vřed tu nesporně je; to nikdo nepopírá, takže je nutné proti němu jaksepatří bojovat. Ovšem v diskusi, které jsme byli svědky, se k této otázce v některých platformách přistupovalo přinejmenším lehkovážně a posuzovala se šmahem z maloburžoazního hlediska. Je nesporné, že v poslední době lze pozorovat mezi bezpartijními dělníky pobouření a nespokojenost. Schůze s bezpartijními v Moskvě jasně ukázaly, že tito lidé dělají z demokracie a svobody heslo, které vede ke svržení sovětské moci. Mnozí nebo alespoň někteří představitelé »dělnic-

ké opozice« bojovali proti tomuto zlu, proti této maloburžoazní kontrarevolučnosti a říkali: »My se proti tomu semkneme.« A skutečně se dokázali co nejpevněji semknout. Nevím, zda si tak počínali všichni přívrženci skupiny »dělnické opozice« a dalších skupin s polosyndikalistickou platformou. Na tomto sjezdu si musíme lépe ujasnit a pochopit, že boj proti byrokratismu je naprosto nutný a že je to boj stejně složitý jako boj proti maloburžoaznímu živlu. Byrokratismus je tak vážný neduh našeho státního zřízení, že se o něm mluví v našem stranickém programu, a to proto, že je spjat s tímto maloburžoazním živlem a s jeho roztržštěností. Tyto nemoci mohou být zdolány jenom tehdy, jestliže se pracující spojí k tomu, aby dovedli dekrety Dělnicko-rolnické inspekce¹⁶ nejen uvítat — cožpak máme málo dekretů, které jsou vítány? —, ale aby prostřednictvím Dělnicko-rolnické inspekce dovedli také uplatňovat své právo, což se dosud neděje, a to nejenom na vesnici, ale ani ve městech, ba dokonce ani v sídelních městech! Často nedovedou uplatňovat toto právo ani tam, kde se proti byrokratismu horlí nejhlasitěji. Této skutečnosti je třeba stále a stále věnovat pozornost.

Přitom často pozorujeme, že někteří lidé bojující proti tomuto zlu chtějí, snad dokonce upřímně, pomoci proletářské straně, proletářské diktatuře, proletářskému hnutí, ale ve skutečnosti pomáhají maloburžoaznímu anarchistickému živlu, který se za revoluce nejednou ukázal jako nejnebezpečnější nepřítel diktatury proletariátu. Nyní — a to je hlavní závěr a poučení z tohoto roku — se tento živl znovu projevil jako nejnebezpečnější nepřítel, který může v takové zemi, jako je naše, nejspíše najít přívržence a podporu, který je s to změnit smýšlení širokých mas a ovlivňovat dokonce i část bezpartijních dělníků. V takovém případě se situace proletářského státu stává velmi těžkou. Nepochopíme-li to, nevyvodíme-li toto poučení a neučiníme-li tento sjezd mezníkem jak v hos-

podářské politice, tak i v úsilí o co největší semknutost proletariátu, budou o nás platit smutná slova, že jsme nezapomněli nic z toho, co je leckdy plané a malicherné a co si zaslouží být zapomenuto, a že jsme se nenaučili nic z toho, co je důležité a co si zasloužilo, abychom se tomu za tento rok revoluce naučili. Doufám, že se to nestane. (Bouřlivý potlesk.)

Pravda, č. 53

a Izvěstija VCIK, č. 53

10. března 1921

Z Á V Ě R Ě Č N Ě S L O V O
 K E Z P R Á V Ě Ú V K S R (b)
 9 . B Ř E Z N A

(Dlouhotrvající potlesk.) Soudružky a soudruzi, dalo se přirozeně očekávat, že se po referátu^[49] o politické činnosti ústředního výboru zaměří kritika, připomínky, doplňky a pozměňovací návrhy atd. především na politickou práci a na politické chyby a že budou pro politickou činnost vyvozena poučení.

Jestliže se však člověk zaposlouchá do diskuse, jež se tu rozvinula, a jestliže si znovu pročítá hlavní body, které byly v této diskusi nadhozeny, pak mu to bohužel nedá, aby si nepoložil otázku: Neukončil sjezd diskusi proto tak rychle, že byla tak překvapivě bezobsažná a že mluvili téměř výhradně jenom zástupci »dělnické opozice«? Řekněte sami, co jsme slyšeli o politické činnosti ústředního výboru a o současných politických úkolech? Většina diskutujících se hlásila k »dělnické opozici«, a to není název, který by se měl brát na lehkou váhu! . . . A nemělo by se brát na lehkou váhu ani to, jestliže se v takové chvíli a v takové straně vytváří opozice.

Například soudružka Kollontajová otevřeně řekla: »Lenin se ve svém referátu vyhnul Kronštadtu.« Když jsem to slyšel, nemohl jsem než pokrčit rameny. Všichni přítomní na sjezdu velmi dobře vědí — v novinách se samozřejmě nedá mluvit tak otevřeně jako zde —, že jsem se zde ve svém referátě plně řídil poučeními z Kronštadtu, ve všem, od a až do zet*. Možná že bych si spíše zasloužil výtku, že jsem větší část svého referátu věnoval

* Viz tento svazek, s. 43—45. *Red.*

poučením, která z kronštatdtských událostí vyplývají pro budoucnost, a menší část chybám minulosti, politickým faktům a klíčovým otázkám naší práce, které podle mého názoru určují naše politické úkoly a pomáhají nám vyvarovat se takových chyb, kterých jsme se dopustili.

Co jsme zde slyšeli o poučeních z Kronštadtu?

Jestliže někteří lidé vystupují jménem opozice, jestliže tuto opozici označují za »dělnickou« a tvrdí, že ústřední výbor řídil politiku strany nesprávně, pak je jim třeba říci, že měli na tyto nesprávnosti v hlavních otázkách upozornit a ukázat, jak je napravit. Bohužel jsme o současné situaci a o poučeních z ní neslyšeli vůbec nic, ani hlásek, ani slůvko. Dokonce tu ani nikdo nezaujal stanovisko k závěru, který jsem přednesl. Je docela možné, že tento závěr je nesprávný, ale proto se přece na sjezdu podává zpráva, aby tyto nesprávnosti mohly být zkorigovány. Semknout stranu a nepřipustit v ní opozici — to je politický závěr ze současné situace; a ekonomický závěr zní: nespokojovat se s tím, co bylo vykonáno v politice dorozumění dělnické třídy s rolnictvem, nýbrž hledat nové cesty a toto nové uplatňovat a ověřovat. Ukázal jsem konkrétně, co je třeba dělat. Možná že to není správné, ale nikdo se o tom ani slůvkem nezmínil. Jenom mi kdosi z diskutujících, myslím že Rjazanov, vytkl, že se prý daň objevila v mém projevu jaksi nenadále, aniž byla připravena diskusí. To není pravda. Jenom se divím, jak mohou odpovědní soudruzi říkat na sjezdu strany něco takového. Diskuse o dani byla zahájena před několika týdny v Pravdě. Jestliže soudruzi, kteří si rádi hrají na opozici a vytýkají nám, že neumožňujeme širokou diskusi, neměli chuť se jí účastnit, je to jejich vina. S redakcí Pravdy jsme spojeni nejen tím, že soudruh Bucharin je členem ústředního výboru, ale i tím, že se nejdůležitější témata a nejdůležitější otázky politické linie vždy projednávají nejprve v ÚV, jinak by politická práce nebyla možná. Otázku daně předložil k diskusi ústřední výbor. V Pravdě o tom vy-

šly články^[110]. Nikdo na ně nereagoval. Kdo nereagoval, ukázal tím, že se touto otázkou nechce zabývat. A když už po vyjití těchto článků vystoupil na zasedání moskevského sovětu jeden jeho účastník — už si nepamatuji zda nestraník nebo menševik — a začal mluvit o dani, upozornil jsem ho, že neví, co se o tom píše v Pravdě*. Bylo přirozenější vytknout to nestraníkovi než členovi strany. Diskuse v Pravdě nebyla zahájena náhodou a také na sjezdu se budeme muset touto otázkou zabývat. Kritika, se kterou řečníci přišli, byla naprosto nevěcná. Otázka k diskusi předložena byla a bylo třeba se diskuse účastnit, jinak se celá tato kritika stává bezpodstatnou. Totéž platí i o otázce politické. Opakuji, že jsem všechnu svou pozornost zaměřil na to, abychom vyvodili z posledních událostí správný závěr.

Žijeme v době, kdy nám začíná hrozit vážné nebezpečí: maloburžoazní kontrarevoluce je, jak jsem už řekl, nebezpečnější než Děnikin**. To soudruzi nepopírali. Tato kontrarevoluce je tím specifičtější, že je maloburžoazní, anarchistická. Tvrdím, že mezi idejemi a hesly této maloburžoazní, anarchistické kontrarevoluce a hesly »dělnické opozice« existuje spojitost. Ale právě na to nikdo z řečníků, třebaže mluvili ponejvíce představitelé »dělnické opozice«, nereagoval. Přitom brožurka »dělnické opozice«, kterou vydala ke sjezdu soudružka Kollontajová, to potvrzuje tak názorně, že víc to už nejde. A abych vám objasnil, proč kontrarevoluce, o níž jsem mluvil, bere na sebe anarchistickou, maloburžoazní podobu, proč je tak rozsáhlá a nebezpečná a proč představitelé »dělnické opozice«, kteří zde vystupují, toto nebezpečí vůbec nechápou, budu se muset zabývat především touto brožurou.^[26]

Ale dříve než odpovím mluvčím »dělnické opozice«,

* Viz Sebrané spisy 42, Praha 1989, s. 391. *Red.*

** Viz tento svazek, s. 38. *Red.*

kteří zde hovořili, chtěl bych, abych na to nezapomněl, říci pár slov o něčem jiném — o Osinském. Ke zprávě ústředního výboru se kriticky vyslovil soudruh, který toho už dost napsal a vystupoval i s vlastní platformou. Dalo se očekávat, že na sjezdu podá kritiku hlavních opatření, kterou potřebujeme jako sůl. Ale místo této kritiky řekl, že prý byl »vyhozen« Sapronov a že z toho je zřejmé, že se slova o nutnosti semknout se rozcházejí s činy, a zdůrazňoval, že dva zástupci »dělnické opozice« byli zvoleni do předsednictva. Překvapuje mě, jak se takový čelný stranický publicista a pracovník zastávající odpovědnou funkci může zabývat takovými malichernostmi zcela podřadného významu. Osinskij se vyznačuje tím, že ve všem vidí politikaření. Vidí toto politikaření i v tom, že dvě místa v předsednictvu dostala »dělnická opozice«.

Konstatoval jsem na jedné stranické schůzi v Moskvě* — a bohužel to musím udělat znovu i teď na sjezdu strany —, že začíná vznikat »dělnická opozice«, která se v říjnu a listopadu projevila tím, že dospěla až k systému dvou konferenčních sálů, až k vytvoření frakce.

Nejednou jsme mluvili o tom, zejména já — a v této věci se v ústředním výboru nevyskytly rozdílné názory —, že naším úkolem je oddělit v »dělnické opozici« zdravé od nezdravého, a to proto, že se tato opozice do jisté míry rozšířila a v Moskvě uškodila práci. V listopadu, kdy se konala konference ve dvou sálech¹⁷, kdy tady seděli jedni a v druhém sále v témž poschodí druzí, kdy to postihlo i mne, neboť jsem musel jako poslíček běhat z jednoho sálu do druhého, bylo to na škodu práci a znamenalo to začátek frakcionářství a rozkolu.

Již v září, kdy se konala stranická konference¹⁸, spatřovali jsme svůj úkol v tom, aby zdravé bylo odděleno od nezdravého, neboť tuto skupinu nelze považovat za zdra-

* Viz Sebrané spisy 42, Praha 1989, s. 52—53. *Red.*

vou. Když se nám vytýká nedostatečný demokratismus, říkáme, že je to svatá pravda. Ano, demokratismus se u nás neuplatňuje dostatečně. V tomto směru potřebujeme pomoc a radu, jak jej uplatnit. Je třeba opravdu jej uplatnit, a ne jenom o něm mluvit. Akceptujeme ty, kteří se označují za »dělnickou opozici«, i ty, kteří si dávají ještě horší označení, ačkoli si myslím, že se pro členy komunistické strany nemůže najít jiné, horší a nevhodnější označení než toto. (Potlesk.) Ale i kdyby si vymysleli mnohem horší označení, řekli bychom si: Když už je to nemoc, která postihuje část dělníků, pak je třeba věnovat této nemoci zvýšenou pozornost. Takže to, co nám soudruh Osinskij kladl bůhvíproč za vinu, je nám třeba připisat za zásluhu.

Nyní přejdu k »dělnické opozici«. Přiznali jste, že jste zůstali v opozici. Přišli jste na sjezd strany s brožurou soudružky Kollontajové, s brožurou, která nese název Dělnická opozice. Odevzdávali jste poslední korekturu do tisku v době, kdy už jste věděli o kronštadtských událostech a o vzrůstající se maloburžoazní kontrarevoluci. A v takové chvíli přicházíte s názvem Dělnická opozice! Cožpak nechápete, jakou odpovědnost na sebe berete a jak poškozujete jednotu? Ve jménu čeho? Vyslechneme vás a podrobíme vás zde zkoušce.

Soudruh Osinskij použil tohoto výrazu polemicky, neboť viděl z naší strany nějakou vinu nebo chybu; stejně jako Rjazanov zpozoroval v naší politice vůči »dělnické opozici« politikaření. To není politikaření, nýbrž politika, kterou ústřední výbor provádí a bude provádět. Jestliže existují nezdravé skupiny, nezdravé směry, věnujme jim trojnásobnou pozornost!

Je-li v této opozici alespoň něco zdravého, je třeba napnout všechny síly, aby se zdravé oddělilo od nezdravého. Nemůžeme s plným úspěchem bojovat proti byrokratismu a uplatňovat důsledný demokratismus, protože jsme slabí, protože se nám nedostává sil; a toho, kdo nám

v tom pomůže, je třeba získat, ale toho, kdo se pod zá-
minkou pomoci vytasí s takovouhle brožurou, je třeba de-
maskovat a vytrádit ze svého středu.

Možnost někoho vytrádit ze svého středu je dnes na sjez-
du strany usnadněna. Do předsednictva byli zde zvoleni
i ti, kdo zastupují nemocnou skupinu, takže teď si tito
»ubožáčekové«, »urážení«, »vypovídání« již nemohou stě-
žovat, naříkat . . . Jen račte na tribunu, obtěžujte se s od-
povědí! Řečnili jste víc než kdokoli jiný . . . Rozeberme si
nyní, co nám předkládáte ve chvíli, kdy se blíží nebezpe-
čí, které sami uznáváte za větší, než byl Děnikin. Co nám
předkládáte? Jakou kritiku pronášíte? Tuto zkoušku je
dnes nutné složit, a to myslím s konečnou platností. Dost
už, takto si zahrávat se stranou nelze! Kdo s takovou bro-
žurou přichází na sjezd, zahrává si se stranou. Takto si
nelze zahrávat ve chvíli, kdy statisíce demoralizovaných
vojáků ruínují a ničí hospodářství, tak se nelze chovat ke
straně, tak nelze jednat. To je třeba si uvědomit, tomu je
nutné udělat přítrž.

Po těchto předběžných připomínkách k volbě předsed-
nictva a k charakteru »dělnické opozice« bych chtěl obrá-
tit vaši pozornost na brožuru soudružky Kollontajové.
Tato brožura si skutečně zaslouhuje vaši pozornost, neboť
shrnuje výsledky několikaměsíční práce této opozice či lé-
pe řečeno rozkladu, který způsobila. Myslím, že to byl
soudruh ze Samary, který se zde zmiňoval o tom, že jsem
»dělnickou opozici« »administrativně« ocejoval jako
syndikalismus. Mluvit zde o administrování není vůbec
na místě, tady je třeba se podívat, která otázka vyžaduje
administrativní řešení. Soudruh Milonov chtěl zapůsobit
takovýmto silnějším slůvkem, ale vyznělo to falešně: cej-
chují prý »administrativně«. Nejednou jsem mluvil
o tom, jak mi soudruh Šljapnikov a jiní na schůzích vytý-
kali, že »terorizují« slovem »syndikalismus«. A když mi
to v jedné diskusi, snad to bylo na sjezdu horníků, znovu
předhodili, odpověděl jsem soudruhu Šljapnikovovi toto:

»Koho z dospělých tím chcete oklamat?«* Vždyť se navzájem známe se soudruhem Šljapnikovem dlouhá, dlouhá léta, už z práce v ilegalitě a v emigraci, jak tedy může prohlašovat, že jsem charakteristikou jednotlivých úchytek někoho terorizoval! A co s tím má společného administrování, když prohlašuji o tezích »dělnické opozice«, že jsou nesprávné, že je to syndikalismus? A proč soudružka Kollontajová píše, že se lehkovážně oháním slovem »syndikalismus«? Když už chce někdo takhle mluvit, musí pro to mít alespoň nějaký důkaz. Jsem ochoten předem připustit, že můj argument nesedí a že tvrzení soudružky Kollontajové je solidnější, jsem ochoten tomu uvěřit. Je však třeba, aby tu byl alespoň nepatrný důkaz, ale ne aby to byla slova o terorizování nebo administrování (s administrováním mám ve své funkci bohužel hodně co dělat), nýbrž přesná odpověď, která by vyvrátila moje obvinění »dělnické opozice« ze syndikalistické úchytky.

Toto obvinění jsem vznesl před celou stranou, učinil jsem je s vědomím plné odpovědnosti, je otištěno v brožurě o nákladu 250 000 výtisků a všichni to četli**. Všichni soudruzi se na tento sjezd jistě připravovali, takže všichni musí vědět, že syndikalistická úchytky není nic jiného než anarchistická úchytky a že »dělnická opozice«, jež se schovává za zády proletariátu, není nic jiného než maloburžoazní, anarchistický živel.

Že tento živel proniká do širokých mas, je zjevné a sjezd strany to ukázal. Že se tento živel prosazuje v praxi, dokazují brožury soudružky Kollontajové a teze soudruha Šljapnikova. A tentokrát to nejde odbýt jenom tím, že soudruh Šljapnikov jako vždy mluví o svém opravdu proletářském charakteru.

Soudružka Kollontajová začíná svou brožuru takto:

* Viz Sebrané spisy 42, Praha 1989, s. 282—287. *Red.*

** Tamtéž, s. 290—332. *Red.*

»K opozici,« čteme na první stránce, »patří vyspělá část třídně organizovaných proletářů-komunistů.« Na sjezdu horníků upozorňoval už delegát ze Sibiře¹⁹, že se u nich vynořovaly stejné otázky jako v Moskvě, a na to poukazuje soudružka Kollontajová ve své brožuře:

»U nás neměl nikdo ani tušení, že v Moskvě dochází k neshodám a že probíhá diskuse o úloze odborů,« řekl na sjezdu horníků delegát ze Sibiře, »ale nás znepokojovaly úplně stejné otázky, před kterými stojíte vy.«

A dále:

»Za dělnickou opozicí stojí proletářské masy, nebo přesněji: dělnická opozice je třídně stmelená, třídně uvědomělá a třídně zocelená část našeho průmyslového proletariátu.«

Takhle chválabohu alespoň budeme vědět, že soudružka Kollontajová a soudruh Šljapnikov jsou »třídně stmelení, třídně uvědomělí«. Jenomže když už takto, soudružky a soudruzi, mluvíte a píšete, musíte alespoň trochu znát míru. Na s. 25 své brožury soudružka Kollontajová píše — a to je jeden z hlavních bodů tezí »dělnické opozice« — toto:

»Organizace řízení národního hospodářství přísluší celoruskému sjezdu výrobců, sdružených v odborových výrobních svazech. Ty volí ústřední orgán, který řídí celé národní hospodářství republiky.«

To je táž teze »dělnické opozice«, kterou jsem pokaždé v diskusi i v tisku uváděl. A musím říci, že když jsem si tuto tezi přečetl, nepouštěl jsem se už do dalších, protože by to byla ztráta času, neboť z této teze je jasné, že se už zašlo příliš daleko, že je to maloburžoazní, anarchistický živel a že nyní, ve světle kronštatdských událostí, zní tato teze ještě podivněji.

V létě jsem na II. kongresu Komunistické internacionály upozorňoval na význam rezoluce o úloze komunistické strany*. To je rezoluce, která sjednocuje komunis-

* Viz Sebrané spisy 41, Praha 1989, s. 272—276. *Red.*

tické dělníky a komunistické strany celého světa. Tato rezoluce vysvětluje vše. Znamená to snad, že oddělujeme stranu od celé dělnické třídy, která jednoznačně definitivně uskutečňuje diktaturu? Tak uvažují někteří »leví« a velmi mnozí syndikalisté a dnes je tento názor rozšířen všude. Tento názor není ničím jiným než výplodem maloburžoazní ideologie. Vždyť teze »dělnické opozice« jsou výsměchem usnesením II. kongresu Komunistické internacionály o úloze komunistické strany při uskutečňování diktatury proletariátu. Právě to je syndikalismus, protože — jen se nad tím zamyslete — je jasné, že náš proletariát je z větší části deklasován, že neslýchané krize a zavírání továren vedly k tomu, že lidé utíkali před hladem, že dělníci jednoduše opouštěli továrny, museli se usadit na vesnici a přestávali být dělníky. Cožpak to nevíme a nepozorujeme, jak neslýchané krize, občanská válka, přerušení řádných vzájemných vztahů mezi městem a vesnicí a zastavení dovozu obilí vedou k tomu, že se všelijaké drobné výrobky, zhotovované ve velkých závodech, všelijaké zapalovače vyměňují za chléb, když dělníci hladovějí a obilí se nedovází? Cožpak jsme to neviděli na Ukrajině, cožpak jsme to neviděli v Rusku? Právě tohle všechno ekonomicky deklaruje proletariát a nevyhnutelně i zde vyvolává a musí vyvolávat maloburžoazní, anarchistické tendence.

Když jsme všechny tyto nesnáze prožili, když jsme to všechno viděli v praxi, víme, jak je po čertech těžké proti nim bojovat. Po dvou a půl letech sovětské moci jsme vystoupili před celým světem a prohlásili v Komunistické internacionále, že diktatura proletariátu není možná jinak než prostřednictvím komunistické strany. A tehdy nás anarchisté a syndikalisté zuřivě napadli a říkali: »Tak takhle si to představují — k uskutečnění proletářské diktatury je nutná komunistická strana.«²⁰ Ale my jsme to prohlásili před celou Komunistickou internacionálou. A po tom všem k nám přicházejí lidé »třídně uvědomělí

a třídně stmelení«, kteří říkají, že »organizace řízení národního hospodářství přísluší celoruskému sjezdu výrobců« (brožura soudružky Kollontajové). Co je to ten »celoruský sjezd výrobců«? Máme ještě ztrácet čas s takovými to opozicemi ve straně? Myslím, že diskusí o tom bylo už až dost! Všechny tyto úvahy o svobodě slova a svobodě kritiky, jimiž se to v celé této brožuře hemží a jež zaznívají ve všech projevech »dělnické opozice«, tvoří z devíti desetin smysl projevů, jež ovšem žádný zvláštní smysl nemají, neboť to jsou stále táž slova. Je přece, soudružky a soudruzi, třeba mluvit nejen o slovech, ale i o jejich obsahu. Nás na taková slova jako »svoboda kritiky« nikdo nenachytá. Když bylo řečeno, že se ve straně projevují příznaky nemoci, prohlásili jsme, že si toto upozornění zaslouhuje trojnásobnou pozornost, neboť tato nemoc bezpochyby existuje. Pomáhejte tuto nemoc léčit. Ale řekněte nám, jak ji můžete léčit. Diskutovalo se už dost dlouho, a musím říci, že teď je mnohem lepší »diskutovat puškami« než tezemi, které předkládá opozice. Dnes opozici nemůžeme potřebovat, soudruzi, na to není vhodná doba. Buď zde, nebo tam, s puškou, ale ne s opozicí. To vyplývá z objektivní situace, ať už se vám to líbí nebo ne. Myslím, že sjezd strany bude muset k tomuto závěru dospět, že bude muset učinit závěr, že s opozicí je teď konec, že jí odzvonilo, že teď už máme opozicí dost. (Potlesk.)

Právo svobodně kritizovat měla tato skupina už dávno. A tak se dnes, na sjezdu strany, ptáme: Jaké jsou výsledky, jaký je obsah vaší kritiky, čemu jste svou kritikou stranu naučili? Ty z vás, kteří máte blíže k masám, k masám opravdu třídně stmeleným a třídně vyspělým, jsme ochotni zapojit do práce. Bude-li v tom soudruh Osinskij spatřovat politikaření, zůstane osamocen, kdežto ostatní v tom spatří účelnou pomoc členům strany. Musíme skutečně pomoci těm, kteří skutečně žijí mezi dělnictvem, lépe je znají, mají zkušenosti a mohou ústřednímu výboru

poskytnout radu. Ať si dávají název, jaký chtějí, na tom nezáleží, jen když budou pomáhat v práci, nebudou si hrát na opozici a stůj co stůj hájit skupiny a frakce a jen když nám budou nápomocni. Jestliže si však budou dál hrát na opozici, bude je strana muset vyloučit.

Když nám soudružka Kollontajová na téže stránce své brožury tučným písmem píše: »Nedůvěra k dělnické třídě (samozřejmě že ne v oblasti politické, nýbrž pokud jde o tvůrčí schopnosti třídy v oblasti hospodářské) — v tom je celá podstata tezí, jež podepsali naši vedoucí činitelé«, pak to má znamenat, jako by oni byli skutečnou »dělnickou« opozicí. Na s. 36 téže brožury je tato myšlenka vyjádřena ještě pregnančněji:

»„Dělnická opozice“ nesmí a ani nemůže dělat ústupky. To znamená vyzývat k rozkolu . . .« »Ne, její úkol je jiný. I v případě porážky na sjezdu je třeba setrvat ve straně, krok za krokem pevně hájit své stanovisko a tak zachraňovat stranu a vyrovnávat její linii.«

»I v případě porážky na sjezdu« — to se podívejme, jaká předvídavost! (Smích.) Račte prominout, ale za svou osobu si dovolím s jistotou prohlásit, že tohle sjezd strany nepřipustí. (Potlesk.) Právo vyrovnávat linii strany má každý. Vám k tomu byly poskytnuty všechny možnosti.

Na sjezdu strany byla stanovena podmínka, že na nás nesmí padnout ani stín podezření ze snahy někoho vyloučit. Vítáme každou pomoc při uplatňování demokracie. Ale pouhými frázemi ji neprovedeme, je-li lid vyčerpán. Každého, kdo chce věci pomoci, musíme jen vítat, ale jestliže někdo prohlašuje, že »na žádné ústupky nepřistoupí« a bude zachraňovat stranu tím, že v ní zůstane, pak je otázka, zda mu bude dovoleno ve straně zůstat. (Potlesk.)

Nesmíme zde ponechávat prostor pro jakýkoli dvojnásobný výklad. Pomáhat v boji proti byrokratismu, pomáhat v obhajobě demokracie, napomáhat pevnějšímu sepětí s opravdu dělnickými masami je bezpodmínečně

nutné. Přistoupit na »ústupky« v tomto směru můžeme a musíme. A ať se sebevíc dušují, že oni na ústupky nepřistoupí, my budeme opakovat, že my je dělat budeme. To nejsou vůbec žádné ústupky, to je pomoc dělnické straně. Tím získáme pro stranu všechno, co je v »dělnické opozici« zdravé a proletářské, takže zbudou jenom »třídně uvědomělí« autoři syndikalistických projevů. (Po tlesk.) V Moskvě byla tato cesta nastoupena. Listopadová guberniální konference v Moskvě skončila ve dvou sálech: v tom jednom seděli jedni a v tom druhém druzí. To byl začátek rozkolu. Poslední moskevská konference prohlásila: »Vezmeme si z „dělnické opozice“, koho chceme my, a ne koho chtějí oni«, neboť potřebujeme pomoc lidí, kteří jsou spjati s dělnickými masami a kteří nás v praxi naučí bojovat proti byrokratismu. To je těžký úkol. Myslím, že sjezd strany by měl tuto zkušenost Moskvanů vzít v úvahu a také přikročit ke zkoušce, a nejen v tomto bodě, ale ve všech bodech pořadu jednání. Nakonec je třeba lidem, kteří prohlašují, že »na ústupky nepřistoupí«, říci, že však »strana ústupky udělá«, neboť je třeba pracovat v dobré shodě. Touto politikou oddělíme v »dělnické opozici« zdravé od nezdravého a strana se upevní.

Všimněte si, že zde bylo řečeno, že řídit výrobu má »celoruský sjezd výrobců«. Je pro mne nesnadné najít slova, jimiž bych měl tento nesmysl charakterizovat, ale utěšuji se tím, že všichni straničtí pracovníci zde přítomní jsou zároveň i pracovníky orgánů sovětské moci, kteří dělají revoluční práci už rok, dva i tři. Před nimi to ani nestojí za to kritizovat. Proto také končí diskusi, když slyší podobné řeči, neboť je to nudné, je neseřízní mluvit o »celoruském sjezdu výrobců«, který by měl řídit národní hospodářství. Snad by to bylo možné navrhnout v zemi, kde sice již byla převzata politická moc, ale k práci se dosud nepřikročilo. My jsme však k práci přikročili. A je zajímavé, že na s. 33 téže brožury čteme toto:

»„Dělnická opozice“ není tak nevědomá, aby nepočítala s významnou úlohou techniky a technicky vyškolených sil . . .« »Nemá v úmyslu vytvořit svůj vlastní orgán pro řízení národního hospodářství, zvolený na sjezdu výrobců, a potom rozpustit národohospodářské rady, hlavní správy a jiné ústřední orgány. Ne, má v úmyslu něco jiného: chce tyto nutné a technicky důležité ústřední řídicí články podříditi svému vedení, ukládat jim teoretické úkoly a používat jich tak, jako kdysi továrníci používali služeb technických odborníků.«

Soudružka Kollontajová, soudruh Šljapnikov a »třídně stmelení« lidé, kteří jdou za nimi . . ., tedy podřizují svému nepostradatelnému vedení národohospodářské rady, hlavní správy a další ústřední orgány — všelijaké ty Rykovy, Noginy a ostatní »nuly« — a budou jim ukládat teoretické úkoly! Cožpak se to, soudruzi, dá brát vážně? Jestliže jste měli nějaké »teoretické úkoly«, proč jste je neukládali? Proč jsme tedy vyhlašovali svobodu diskuse? Přece ne pro pouhou výměnu slov. Za války jsme říkali: »Nemáme na kritiku čas, musíme na Vrangela, a jestliže se dopouštíme chyby, napravujeme ji tím, že bijeme Vrangela.« Když jsme válku skončili, začalo se ozývat volání: »Dejte nám svobodu diskuse!« A když se ptáme: »Řekněte, jakých chyb jsme se dopustili?«, odpovídají nám: »Neměly by se rozpouštět národohospodářské rady a hlavní správy, měly by se jim ukládat teoretické úkoly.« Proč nás soudruh Kiseljov, který zůstal na sjezdu horníků jako představitel »třídně stmelené« »dělnické opozice« v mizivé menšině, proč nás v době, kdy stál v čele Hlavní správy textilního průmyslu, nenaučil bojovat proti byrokratismu? Proč nás soudruh Šljapnikov, když byl lidovým komisařem, a soudružka Kollontajová, když byla rovněž lidovou komisařkou, nenaučili bojovat proti byrokratismu? My víme sami, že je u nás nános byrokratismu, a my, kteří máme s tímto byrokratickým aparátem nejvíc co dělat, tím trpíme. Podepisujeme nějaký papír, ale jak to dopadne s věcí samou? Jak to zjistit, když byrokratický aparát je tak obludný? Vy víte, jak jej omezit? Tak nám, drazí soudruzi, předejte své znalosti! Chcete diskutovat,

ale kromě všeobecných prohlášení ničím jiným nepřispíváte. Říkáte: »Odborníci šikanují dělníky, dělníci žijí v republice pracujících jako v káznici.« To je nejpustší demagogie!

Přečtěte si, soudružky a soudruzi, všichni tuto brožuru, snažně vás prosím! Lepší materiál proti »dělnické opozici«, než je brožura soudružky Kollontajové Dělnická opozice, se nenajde. Uvidíte, že takto přistupovat k otázce se opravdu nedá. Že byrokratismus je palčivý problém, to všichni uznáváme, je to dokonce i v našem stranickém programu. Kritizovat hlavní správy a národohospodářské rady je velmi snadné, ale váš způsob kritiky chápou bezpartijní dělnické masy tak, jako by se tyto správy a rady měly rozpustit. Toho se chytají i eseri. Říkali mi ukrajinští soudruzi, že na jejich konferenci²¹ formulovali leví eseri své návrhy slovo od slova zrovna tak. A co prozrazují kronštadtské rezoluce?²² Vy jste je všichni nečetli? Dáme vám je přečíst, říkají přesně totéž. Proto jsem také zdůraznil kronštadtské nebezpečí, neboť toto nebezpečí záleží právě v tom, že jsou požadovány zdánlivě jenom malé přesuny. »Ať se bolševici klidí«, »my vládu trochu poopravíme« — hle, co chtějí Kronštadtští. A dopadlo to tak, že Savinkov přijel do Revelu, že pařížský tisk psal o těchto událostech už dva týdny předtím, než nastaly, že se na obzoru objevil bělogvardějský generál. Tak se věci zběhly. Něco podobného se událo ve všech revolucích. Proto také říkáme, že když už tomu jdem vstříc, musíme se semknout, abychom na takový kousek odpověděli puškou, i kdyby to vypadalo sebenevinněji — jak jsem ostatně uvedl ve svém prvním projevu. Na to »dělnická opozice« neodpovídá, ale říká: »Národohospodářské rady rozpouštět nebudeme, ale „podřídíme je svému vedení“.« »Celoruský sjezd výrobců« podřídí svému vedení 71 hlavních správ národohospodářské rady! Kladu si otázku, zda si nedělají legraci, zda je možné brát takové lidi vážně. Právě to je maloburžoazní, anarchistic-

ký živel nejen mezi dělníky, ale i uvnitř naší strany, a to v žádném případě nemůžeme trpět. Dovolili jsme si přepych, neboť jsme umožnili lidem, aby co nejpodrobněji vyložili své názory, a několikrát jsme je vyposlechli. Když jsem se na II. sjezdu horníků^[60] dostal do sporu se soudruhy Trockým a Kiseljovem, projevovala se zřetelně dvě hlediska*. »Dělnická opozice« prohlašovala: »Lenin a Trockij se spojí.« Trockij vystoupil a řekl: »Kdo nechápe, že je nutné se spojit, ten se obrací proti straně; samozřejmě že se spojíme, protože jsme členy strany.« Já jsem soudruha Trockého podpořil. Ovšem také jsme se s ním názorově rozcházel; a jestliže se v ústředním výboru vytvoří více nebo méně stejné skupiny, strana to rozsoudí, a to tak, že se podle vůle a pokynů strany spojíme. S takovými prohlášeními jsme šli se soudruhem Trockým na sjezd horníků a přišli jsme také sem. Naproti tomu »dělnická opozice« říká: »Nepřistoupíme na žádné ústupky, ale zůstaneme ve straně.« Kdepak, takhle to nepůjde! (Potlesk.) Znovu prohlašuji, že v boji proti byrokratismu je nám nesmírně vítaná každá pomoc dělníka, ať si říká jakkoli, jen chce-li nám upřímně pomáhat. V tomto smyslu na »ústupky« (dáváme toto slovo do uvozovek) přistoupíme, ať už si provokativně říká kdo chce co chce, my »na ústupky« přistoupíme, protože víme, jak těžko se pracuje. Rozpustit národohospodářské rady a hlavní správy nemůžeme. Jestliže někdo tvrdí, že nedůvěřujeme dělnické třídě, že nepouštíme dělníky do vedoucích orgánů, pak je to vyložená nepravda. Vyhledáváme mezi dělníky každého alespoň trochu schopného pracovníka státní správy, rádi ho vezmeme a vyzkoušíme. Vždyť nevěří-li strana dělnické třídě a nepouští-li dělníky na odpovědná místa, pak ať taková strana táhne někam — no, jen to dopovězte do konce! Říkal jsem, že to není pravda: umdléváme nedostatkem sil a sebemenší pomoc alespoň trochu zdat-

* Viz Sebrané spisy 42, Praha 1989, s. 271—281. *Red.*

ného člověka — a což teprve dělníka — bereme všemi deseti. Ale takové lidi nemáme. V této věci vládne anarchie. Tady je nutné podporovat boj proti byrokratismu, ale k tomu potřebujeme statisíce lidí.

Úkol bojovat proti byrokratismu byl v našem programu formulován jako mimořádně dlouhodobá práce. Čím je rolnictvo rozdrobenější, tím nevyhnutelnější je byrokratismus v ústředí.

Takové věci jako »v naší straně je něco v nepořádku« se píší snadno. Víte sami, co znamená oslabit státní aparát v situaci, kdy jsou za hranicemi dva milióny ruských emigrantů. Vyhnala je občanská válka. Obšťastnili nás tím, že se nyní usazují v Berlíně, Paříži, Londýně a ve všech hlavních městech kromě našeho. Podporují živel, jemuž se říká malovýrobce, maloburžoazní živel.

Budeme dělat všechno, co bude v našich silách, abychom zdolali byrokratismus povoláním dělníků zdola na vyšší místa, každý praktický návrh v tomto směru uvítáme. I když tomu budeme říkat nevýstižným slovem »ústupky«, jak tomu někdo říká zde, není pochyb o tom, že 99 % účastníků sjezdu na rozdíl od této brožurky řekne: »Přesto přistoupíme na „ústupky“ a získáme všechno, co je zdravé.« Postavte se vedle dělníků a naučte nás, jak bojovat proti byrokratismu, pokud to víte lépe než my, ale neved'te takové řeči jako Šljapnikov. To není nic, co by bylo možné přejít bez povšimnutí. Nezmiňuji se o teoretické části jeho projevu, protože říká totéž co Kollontajová. Zmíním se jenom o těch faktech, které Šljapnikov uvedl. Řekl, že se nechávají hnít brambory, a ptal se, proč není Cjurupa pohnán před soud.

Ale já se ptám: Proč není za takové projevy pohnán před soud Šljapnikov? Mluvíme v organizované straně o kázni a jednotě seriózně, nebo jsme na nějakém shromáždění kronštatdského typu? Vždyť je to kronštatdská fráze v anarchistickém duchu, na niž se odpovídá puškou. Jsme organizovanými členy strany a přišli jsme sem na-

pravovat své chyby. Je-li podle názoru soudruha Šljapnikova třeba pohnat Cjurupu před soud, proč tedy Šljapnikov jako organizovaný člen strany nepodal stížnost kontrolní komisi? Když jsme zřizovali kontrolní komisi, říkalo se: Ústřední výbor je zavalen administrativní prací, zvolme tedy lidi, kteří mají důvěru dělníků, kteří nebudou administrativní prací tak zavaleni a budou vyšetřovat stížnosti místo ÚV. To poskytovalo možnost rozvíjet kritiku a napravovat chyby. Proč tedy, jestliže si Cjurupa počínal tak nesprávně, nebyla na to podána stížnost kontrolní komisi a proč Šljapnikov přichází sem, na sjezd, před nejodpovědnější shromáždění strany a republiky, s obviněním, že se nechaly shnít brambory, a ptá se, proč nebyl Cjurupa pohnán před soud? Ale řekněte sami: Cožpak se ve vojenském resortu nestávají chyby, nevyskytují se prohrané bitvy či opuštěné povozy se zásobami a válečným materiálem? Mají být za to takoví vojenští pracovníci pohnáni před soud? Soudruh Šljapnikov se zde ohání slovy, jimž sám nevěří, slovy, která nemůže dokázat. Hnijí u nás brambory. Chyb se samozřejmě vyskytne spousta, aparát neklape a neklape ani doprava. Jsou-li však místo nápravy chyb vznášena taková obvinění lehkovážně a dokonce, jak již zde konstatovali někteří soudruzi, se škodolibostí, jestliže se požaduje odpověď, proč nebyl Cjurupa pohnán před soud, pak požeňte před soud nás — ústřední výbor. Takové vystoupení je podle našeho názoru demagogie. Před soud je třeba pohnat buď Cjurupu a nás, nebo Šljapnikova, ale takhle se pracovat nedá. Jestliže soudruzi — členové strany — vystupují tak jako zde Šljapnikov — a on i na jiných schůzích vystupuje vždy takhle — a jestliže v brožurě soudružky Kollontajové nejsou uvedena žádná jména a celá brožura se nese v témž duchu, pak říkáme, že takhle pracovat nemůžeme, neboť to je demagogie, jež nahrává anarchisticko-machnovským a kronšadtským živilům. My oba jsme zde jako členové strany, oba stojíme před odpovědným tribuná-

lem; jestliže Cjurupa porušil zákon a my, ústřední výbor, to kryjeme, pak vystupte prosím s konkrétním obviněním, ale neohánějte se slovy, která se zítra donesou zde, v Moskvě, bezdrátovým telegrafem pomluv přímo k uším buržoazie; zítra budou vaše slova všechny klepny pomlouvající státní orgány se založenýma rukama škodolibě opakovat. Je-li Cjurupa takový, jak ho líčí Šljapnikov, má-li být, jak Šljapnikov požaduje, pohnán před soud, pak tvrdím, že je nutné se nad těmito slovy vážně zamyslet; takovými obviněními se nehází do větru. Každý, kdo s takovými obviněními přijde, bude buď ze strany vyloučen, nebo mu bude řečeno: Posíláme tě na brambory do té a té gubernie a uvidíme, zda tam shnije méně brambor než v guberniích, které měl na starosti Cjurupa.

Pravda, č. 54

a Izvěstija VCIK, č. 54

11. března 1921

PROJEV O ODBORECH

14. BŘEZNA

Soudružky a soudruzi, dnes se mnou soudruh Trockij polemizoval zvláště zdvořile a vytýkal mi přehnanou ostražitost čili tvrdil o mně, že to s tou ostražitostí přeháním. Musím mu za tuto poklonu poděkovat a vyjádřit politování, že mu ji nemohu oplatit. Budu naopak muset mluvit o svém neostražitém příteli, abych vyjádřil stanovisko k oné chybě, kvůli níž jsme zbytečně ztratili tolik času a kvůli níž teď musíme pokračovat v diskusi o odborech, místo abychom přešli k aktuálnějším otázkám. Své závěrečné slovo k diskusi o odborech řekl soudruh Trockij v Pravdě z 29. ledna 1921. Ve svém článku Když už jsou neshody, tak k čemu ještě zmatek?^[115] mi vytýkal, že na tomto zmatku mám vinu já, že já kladu otázku, kdo s tím začal jako první. Toto obvinění se plně obrací proti Trockému, právě on chce vlastní vinu svalit na druhého. Celý jeho fejeton byl postaven na tom, že vyzdvihoval úlohu odborů ve výrobě a hlásal, že je o tom třeba mluvit. Tak to není, to nebylo příčinou neshod, to nebylo příčinou toho, že se staly palčivými. A ať je jakkoli nudné opakovat to po diskusi, opakovat to do omrzení — ostatně já jsem se účastnil diskuse jenom měsíc —, je třeba znovu zopakovat, že výchozím bodem nebylo toto, nýbrž heslo »pro sívání«, které bylo vytyčeno ve dnech 2.—6. listopadu na V. celoruské odborové konferenci²³. Již tehdy všichni, kdo nepropásli Rudzutakovu rezoluci — a k těm patřili i členové ústředního výboru, mezi nimi i já —, měli za to, že se v otázce úlohy odborů ve výrobě žádné neshody nenajdou, ale tříměsíční diskuse je pak našla; tyto nesho-

dy se vyskytly, a to je politická chyba. Soudruh Trockij mi v diskusi ve Velkém divadle před odpovědnými pracovníky vytýkal, že jsem prý mařil diskusi²⁴. To považuji pro sebe za poklonu: snažil jsem se zmařit diskusi v té podobě, v jaké probíhala, protože takové vystoupení bylo před těžkým jarem škodlivé. To mohl nevidět jenom slepý.

Soudruh Trockij se nyní směje, že kladu otázku, kdo začal jako první, a diví se, proč mu vytýkám, že se nestal členem komise. Proto, soudruhu Trockij, že to má velký význam, nesmírně velký význam, protože nestat se členem odborové komise znamenalo porušit kázeň ústředního výboru. A když o tom mluví Trockij, pak to nevyvolává spor, nýbrž otřes ve straně a pobouření, dochází k extrémům — soudruh Trockij použil výrazu »rozčertění«. Vzpomínám si na jeden výraz soudruha Golcmana. Nebudu ho citovat, protože slovo »čert« připomíná něco děsivého, kdežto Golcman připomíná něco sympatického. Proto zde nejdě o »rozčertění«, ale o to, že na obou stranách dochází k extrémům a — což je mnohem hroznější — že se některých extrémů dopustili i někteří velmi sympatičtí soudruzi, na to se nesmí zapomínat. Ale jestliže k tomu navíc přistoupí autorita soudruha Trockého a jestliže soudruh Trockij vystupuje 25. prosince veřejně a říká, že sjezd bude muset volit mezi dvěma tendencemi, pak jsou tato slova neodpustitelná. Tato slova jsou politickou chybou, kvůli níž vedeme boj. A jestliže zde slyšíme vtipkovat o tom, že se odbývají porady ve dvou místnostech, je to naivní. Chtěl bych vidět toho vtipálka, který by řekl, že se zakazují porady delegátů na sjezdu, aby se jejich hlasy nerozštěpily. To by bylo přílišné zveličení. Soudruh Trockij a ústřední výbor Jednotného odborového svazu pracovníků železniční a vodní dopravy (Cektran)²⁵ se dopustili politické chyby v tom, že vytyčili otázku »prosívání«, a to od základu nesprávně. To je politická chyba, která dodnes nebyla napravena. Pokud jde o dopravu, máme tu rezoluci²⁶.

My naproti tomu mluvíme o odborovém hnutí, o vztahu předvoje dělnické třídy k proletariátu. Jestliže někoho uvolňujeme z vysoké funkce, pak na tom není nic potupného. To nikomu neubírá na vážnosti. Jestliže jste udělali chybu, sjezd na ni upozorní a obnoví vzájemné porozumění a vzájemnou důvěru mezi předvojem dělnické třídy a dělnickými masami. V tom spočívá význam »platformy deseti«²⁷. Jestliže se v platformě najdou formulace, které se dají změnit, a jestliže to Trockij zdůrazňuje a Rjazanov dále rozvíjí, pak to jsou zanedbatelné věci. Jestliže ve svém projevu říkají, že na platformě není znát Leninova ruka nebo nějaká jiná jeho účast, pak odpovím: Kdybych se měl na všem, co musím podepisovat, podílet vlastní rukou nebo telefonickým rozhovorem, tak bych se z toho už dávno zbláznil. Tvrdím, že k tomu, aby mezi předvojem dělnické třídy a dělnickými masami nastalo vzájemné porozumění a vzájemná důvěra, bylo třeba, jestliže se Cektran dopustil chyby — každý se někdy nechá unést —, tuto chybu napravit. Ale když někdo začne tuto chybu hájit, stává se to zdrojem politického nebezpečí. Kdybychom z oněch nálad, které zde vyjadřuje Kutuzov, nevyvodili z hlediska demokracie maximum toho, co se dá, dospěli bychom k politickému krachu. Nejprve musíme přesvědčit, a teprve potom donutit. Musíme stůj co stůj napřed přesvědčit, a teprve potom donutit. Nedokázali jsme přesvědčit široké masy a porušili jsme správný vztah mezi předvojem a masami.

Když takoví lidé jako Kutuzov zaměřují část svého věcného projevu proti byrokratickým zlořádům v našem aparátu, odpovídáme: To je pravda, v našem státě máme byrokratické nešvary. K boji proti nim vyzýváme i bezpartijní dělníky. A zde musím prohlásit, že takové soudruhy, jako je Kutuzov, musíme více zapojit do této práce a pověřit je vyššími funkcemi. To je poučení, které vyplývá z našich zkušeností.

Pokud jde o syndikalistickou úchylku, stačí říci pár

slov Šljapnikovovi, který se odvolával na to, že se prý »celoruský sjezd výrobců«, o němž se píše doslova černé na bílém v jejich platformě a což potvrzuje i Kollontajová, dá obhájit s odvoláním na Engelse. To je k smíchu. Engels mluví o komunistické společnosti. Tam už nebudou třídy, tam budou výrobci²⁸. Máme dnes u nás třídy? Máme. Je u nás dnes třídní boj? Ten nejurputnější! Přijít tedy ve chvíli nejurputnějšího třídního boje a mluvit o »celoruském sjezdu výrobců« — co je to jiného než syndikalistická úchylka, kterou je třeba rozhodně a definitivně odsoudit? V tomto střídání platform, ke kterému došlo, jsme viděli, že dokonce i Bucharin klopýtl o kandidaturu jedné třetiny. V dějinách strany nesmíme, soudružky a soudruzí, na takové kolísání zapomínat.

Dnes, protože »dělnická opozice« hájíla demokracii a protože vznášela zdravé požadavky, uděláme maximum pro sblížení s ní a sjezd jako takový musí udělat určitý výběr. Tvrdíte, že málo bojujeme proti byrokratismu — přijďte nám tedy na pomoc, přistupte blíže, pomozte nám bojovat, ale jestliže navrhujete »celoruský sjezd výrobců«, pak to není marxistické, to není komunistické stanovisko. »Dělnická opozice« vykládá Rjazanovovým přičiněním program falešně. V programu se praví, že »odborníky musí dosáhnout toho, aby ve svých rukou skutečně soustředily veškeré řízení celého národního hospodářství jako jednotného hospodářského celku«²⁹. Šljapnikov, který jako vždy přehání, se domnívá, že podle nás to bude za pětadvacet století. V programu se uvádí, že odborníky toho »musí dosáhnout«, ale teprve až sjezd řekne, že už toho dosáhl, bude tento požadavek splněn.

Soudružky a soudruzí, jestliže nyní sjezd před proletariátem celého Ruska, před proletariátem celého světa prohlásí, že pokládá návrhy »dělnické opozice« za částečnou syndikalistickou úchylku, jsem přesvědčen, že všechno, co je v opozici opravdu proletářské a zdravé, půjde s námi a pomůže nám získat zpátky důvěru mas, která je

pro nevelkou chybu Cektranu otřesena, a že spojenými silami dokážeme upevnit a semknout své řady a ruku v ruce se pustit do těžkého boje, který nás čeká. A půjdemeli do něho bok po boku, odhodlaně a pevně, pak v tomto boji zvítězíme. (Potlesk.)

REFERÁT O ZAVEDENÍ
NATURÁLNÍ DANĚ MÍSTO
POVINNOSTI ODVÁDĚT
VŠECHNY PŘEBYTKY
15. BŘEZNA

Soudružky a soudruzi, otázka zavedení daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky je především a hlavně otázkou politickou, neboť jejím jádrem je vztah dělnické třídy k rolnictvu. Naše jednání o tomto problému znamená, že musíme znovu nebo řekl bych snad obezřetněji a přesněji dodatečně prozkoumat a poněkud zrevidovat vztahy mezi těmito dvěma hlavními třídami, jejichž vzájemný boj nebo vzájemná dohoda rozhodují o osudu celé naší revoluce. Není nutné, abych se podrobně zabýval příčinami takové revize. Všichni jistě velmi dobře víte, jaký souhrn událostí — zejména když válka, zpusťování, demobilizace a katastrofální neúroda krajně vystupňovaly nouzi —, jaký souhrn okolností způsobil, že postavení rolnictva je mimořádně těžké a kritické a že nutně zesílilo jeho kolísání od proletariátu k buržoazii.

Teď několik slov o teoretickém významu této otázky neboli o teoretickém přístupu k ní. Není pochyb o tom, že v zemi, kde obrovská většina obyvatelstva patří k drobným zemědělským výrobcům, je možno socialistickou revoluci uskutečnit jedině celou řadou zvláštních přechodných opatření, která by byla naprosto zbytečná v zemích vyspělého kapitalismu, kde námezdní dělníci v průmyslu a zemědělství tvoří obrovskou většinu. V zemích s vyspělým kapitalismem existuje třída námezdních zemědělských dělníků, jež se formovala po celá desetiletí.

Jedině taková třída může být sociální, ekonomickou a politickou oporou pro přímý přechod k socialismu. Jedině v zemích, kde je tato třída dostatečně vyspělá, je možný přímý přechod od kapitalismu k socialismu a nevyžaduje zvláštní celostátní přechodná opatření. V celé řadě knih a brožur, ve všech našich projevech a ve veškerém tisku jsme zdůrazňovali, že v Rusku je jiná situace, že v Rusku máme menšinu průmyslových dělníků a obrovskou většinu drobných zemědělců. V takové zemi může socialistická revoluce dosáhnout konečného úspěchu jediné za dvou podmínek. Za prvé, jestliže ji včas podpoří socialistická revoluce v jedné nebo několika vyspělých zemích. Jak víte, pro splnění této podmínky jsme proti dřívějšímu vykonali velmi mnoho, ale ani zdaleka ne tolik, aby se uskutečnila.

Druhou podmínkou je dohoda mezi proletariátem, který uskutečňuje svou diktaturu čili má ve svých rukou státní moc, a většinou rolnického obyvatelstva. Dohoda je velmi široký pojem, zahrnující celou řadu opatření a přechodů. Zde je třeba říci, že ve veškeré naší propagandě a agitaci musíme o tom mluvit otevřeně. Lidé, kteří chápou politiku jako drobné pletichy, hraničící někdy div ne s klamáním, se musí u nás setkat s co nejrozhodnějším odsouzením. Jejich chyby je nutné napravit. Třídy oklamat nelze. Vykonali jsme za tři roky velmi mnoho, abychom zvýšili politické uvědomění mas. Nejvíce se masy poučily z ostrého boje. Musíme v souladu s naším světovým názorem, s našimi revolučními zkušenostmi, získávanými po celá desetiletí, a s poučeními z naší revoluce hovořit rovně a jasně: zájmy těchto dvou tříd jsou rozdílné, drobný zemědělec nechce totéž, co chce dělník.

Víme, že dokud nevypukne revoluce v jiných zemích, může socialistickou revoluci v Rusku zachránit jenom dohoda s rolnictvem. A právě takhle je třeba mluvit na všech shromážděních a ve veškerém tisku. My víme, že tato dohoda mezi dělnickou třídou a rolnictvem není pev-

ná — máme-li se vyjádřit mírně, přičemž toto slovo »mírně« není třeba uvádět v protokolu — a máme-li mluvit bez obalu, je daleko horší. V žádném případě se nesmíme snažit cokoli zatajovat, nýbrž musíme říkat otevřeně, že rolnictvo je s formou vztahů, která se mezi ním a námi vytvořila, nespokojeno, že si takovou formu vztahů nepřeje a že takhle dál žít nebude. To je nesporné. Tato jeho vůle se projevila jednoznačně. Je to vůle širokých mas pracujícího obyvatelstva. Musíme s tím počítat a jsme natolik střídlivými politiky, abychom otevřeně řekli: Zrevidujme svou politiku vůči rolnictvu. Dosavadní stav je nadále neudržitelný.

Musíme rolníkům říci: »Chcete-li se vrátit zpátky, chcete-li plně obnovit soukromé vlastnictví a volný obchod, pak to znamená, že neodvratně a nevyhnutelně sklouznete pod nadvládu statkářů a kapitalistů. O tom svědčí celá řada historických příkladů i příkladů z revolucí. Pouhá zběžná úvaha vycházející z abecedy komunismu, z abecedy politické ekonomie potvrdí, že je to nevyhnutelné. Rozeberme si to: Je pro rolnictvo výhodné rozjet se s proletariátem a tím sklouznout zpátky — a připustit, aby se země vracela zpět — až po nadvládu kapitalistů a statkářů, nebo to pro ně není výhodné? Uvažujte o tom a uvažujme společně!«

Máme za to, že budeme-li uvažovat správně, dopadne tato úvaha — jakkoli jsme si vědomi hlubokých rozdílů mezi ekonomickými zájmy proletariátu a drobného rolnictva — v náš prospěch.

Ať už je naše situace, pokud jde o zdroje, sebesvícenější, přece jenom uspokojit střední rolnictvo musíme. Dnes je mnohem více středních rolníků než dříve, ostří rozporů se otupilo, půda je rozdělena k užívání mnohem rovnoměrněji, kulak je odstaven a do značné míry je vyvlastněn — v Rusku víc než na Ukrajině, na Sibiři méně. Ale celkové statistické údaje naprosto nezvratně dokazují, že se vesnice znivelizovala, vyrovnala rozdíly, tj. že se

zmírnily příkré rozdíly mezi kulakem na jedné straně a bezzemkem na straně druhé. Všechno je zde vyrovnanější a rolnictvo se ve svém celku octlo v postavení středního rolníka.

Můžeme uspokojit toto střední rolnictvo jako takové, s jeho ekonomickými zvláštnostmi, s jeho ekonomickými kořeny? Jestliže některý komunista snil o tom, že je možné za tři roky předělat ekonomickou základnu, ekonomické kořeny zemědělské malovýroby, pak to byl samozřejmě fantasta. A proč bychom to tajili — takových fantastů se mezi námi našlo dost. Na tom není nic zvlášť špatného. Cožpak bylo možné v takové zemi začít socialistickou revoluci bez fantastů? Praxe samozřejmě ukázala, jak obrovskou úlohu mohou sehrát nejrůznější experimenty a iniciativy na úseku kolektivního hospodaření v zemědělství. Praxe však ukázala, že tyto experimenty jako takové sehrály i zápornou úlohu, když lidé, vedeni nejlepšími úmysly a tužbami, šli na vesnici zakládat komuny, kolektivy, aniž dovedli hospodařit, protože zkušenosti z kolektivní práce jim chyběly. Zkušenosti z takových kolektivních hospodářství jenom podávají příklad, jak se hospodařit nemá; okolní rolníci se buď smějí, nebo se rozčilují.

Víte velmi dobře, kolik bylo takových příkladů. Opakuji, že na tom není nic divného, neboť převýchova drobného zemědělce, přeměna celé jeho mentality a návyků je záležitost celých generací. Vyřešit tuto otázku u drobného zemědělce, ozdravit, abych tak řekl, celou jeho mentalitu může jenom materiální základna, technika, rozsáhlé uplatnění traktorů a strojů v zemědělství, dalekosáhlá elektrifikace. Tohle by od základu a nesmírně rychle předělalo drobného zemědělce. Když říkám, že je k tomu zapotřebí celých generací, neznamená to, že si to vyžádá staletí. Velmi dobře chápete, že opatřit si traktory a stroje a elektrifikovat obrovskou zemi — že něco takového si může rozhodně vyžádat přinejmenším několik desetiletí. Taková je objektivní situace.

Musíme se vynasnažit, abychom splnili požadavky rolníků, kteří nejsou uspokojeni, kteří jsou nespokojeni, a právem nespokojeni, a spokojeni ani být nemohou. Musíme jim říci: »Ano, takový stav je už neudržitelný.« Jak máme uspokojit rolníka a co to znamená uspokojit ho? Kde najít odpověď na otázku, jak ho uspokojit? Samozřejmě že právě v požadavcích rolnictva. My tyto požadavky známe. Musíme si je však ověřit, musíme prozkoumat z hlediska ekonomické vědy všechno, co víme o ekonomických požadavcích zemědělce. Začneme-li se s touto otázkou důkladně seznamovat, hned si řekneme: Uspokojit drobného zemědělce lze v podstatě dvěma věcmi. Za prvé je nutná jistá svoboda oběhu zboží, svoboda pro drobného soukromého podnikatele, a za druhé je nutné opatřit zboží a výrobky. Jaká by to byla svoboda oběhu zboží, kdyby chyběl předmět oběhu, jaká by to byla svoboda obchodu, kdyby nebylo čím obchodovat! Zůstala by na papíře, ale třídy nelze uspokojit papírem, nýbrž materiálními hodnotami. Tyto dvě podmínky je třeba opravdu dobře pochopit. O druhé podmínce — jak máme opatřit zboží a zda jsme s to je opatřit — si pohovoříme později. Ale u první podmínky, u svobody oběhu zboží, je třeba se zastavit.

Co je svoboda oběhu zboží? Svoboda oběhu zboží je svoboda obchodu, ale svoboda obchodu znamená jít zpátky ke kapitalismu. Svoboda oběhu zboží a svoboda obchodu znamená směnu zboží mezi jednotlivými drobnými podnikateli. My všichni, kteří jsme se učili alespoň abecedě marxismu, víme, že z tohoto oběhu zboží a ze svobody obchodu nevyhnutelně vyplývá dělení výrobců na vlastníky kapitálu a na vlastníky pracovní síly, dělení na kapitalisty a námezdní dělníky, tj. znovunastolení kapitalistického námezdního otroctví, které nepadá z nebe, nýbrž na celém světě vyrůstá právě ze zbožní zemědělské malovýroby. Teoreticky to známe velmi dobře a v Rusku to musí pozorovat každý, kdo si všiml života a hospodaření drobného zemědělce.

Mnozí se ptají, jak to vlastně je, cožpak komunistická strana může uznat svobodu obchodu a zavést ji? Nejsou tu nesmiřitelné rozpory? Na to je třeba odpovědět, že prakticky vyřešit tuto otázku je pochopitelně nanejvýš obtížné. Už předem tuším a z rozhovorů se soudruhy vím, že předběžný návrh na zavedení daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky, návrh, který vám byl rozdán, vyvolává oprávněné a nevyhnutelné otázky, které se týkají ponejvíce toho, že se směna připouští v rozsahu místního hospodářského obratu. O tom se mluví na konci osmého bodu. Co to znamená, kde jsou hranice, jak to uskutečnit? Mýlí se ten, kdo očekává, že na takovou otázku dostane odpověď na tomto sjezdu. Na ni nám odpoví naše zákonodárství; naším úkolem je pouze stanovit zásadní linii, vytyčit heslo. Naše strana je vládní strana, takže usnesení, které schválí sjezd strany, bude závazné pro celou republiku. Proto zde musíme vyřešit tuto otázku zásadně. Musíme ji vyřešit zásadně a obeznámit s tím rolnictvo, protože osev začne co nevidět. Potom musíme zmobilizovat celý náš aparát, všechny své teoretické síly, všechny své praktické zkušenosti, abychom zjistili, jak to udělat. Je to možné — teoreticky vzato — uskutečnit, je možné do jisté míry obnovit svobodu obchodu, svobodu kapitalismu pro drobné zemědělce, aniž tím podetneme kořeny politické moci proletariátu? Je to možné? Ano, je to možné, protože problém je v zachování míry. Kdybychom byli s to opatřit třeba jen nevelké množství zboží a měl by je v rukou stát, měl by je v rukou proletariát, který má politickou moc, a kdybychom mohli toto zboží dát do oběhu, pak bychom jako stát připojili ke své politické moci i moc ekonomickou. Uvedení tohoto zboží do oběhu oživí zemědělskou malovýrobu, která dnes hrozně upadla pod tíhou těžkých válečných podmínek a zpusťování a proto, že ji nebylo možno rozvinout. Drobný zemědělec, pokud zůstává drobným zemědělcem, musí mít impuls, pobídku, podnět, odpovídající jeho ekonomické

základně, tj. malému individuálnímu hospodářství. A ta-
dy se bez uvolnění směny zboží v místním měřítku ne-
obejdeme. Jestliže tato směna přináší státu výměnou za
průmyslové výrobky jisté minimální množství obilí, které
stačí ke krytí potřeby měst, továren, průmyslu, obnovuje
se hospodářský obrat tak, že státní moc zůstává v rukou
proletariátu a upevňuje se. Rolnictvo požaduje, aby se
mu v praxi ukázalo, že dělník, který má ve svých rukou
továrny a vůbec průmysl, dovede zorganizovat směnu
s rolnictvem. A na druhé straně obrovská agrární země se
špatnými dopravními spoji, s nedohlednými prostorami,
rozmanitým podnebím, rozdílnými podmínkami země-
dělské výroby aj. nevyhnutelně předpokládá jistou svobo-
du směny mezi místním zemědělstvím a místním prů-
myslem v místním měřítku. V tomto směru jsme se velmi
prohřešili, protože jsme zašli příliš daleko: zašli jsme pří-
liš daleko ve znárodňování obchodu a průmyslu a v ruše-
ní směny zboží v místním měřítku. Byla to chyba? Beze-
sporu byla.

Zkrátka a dobře, v tomto směru jsme nadělali spoustu
chyb a bylo by těžkým prohřeškem, kdybychom zde nevi-
děli a nechápali, že jsme nezachovali správnou míru, že
jsme nevěděli, jak ji zachovat. Přitom to však byla také
vynucená nezbytnost: žili jsme dosud v tak zběsilé a ne-
slychaně těžké válce, že nám nezbývalo nic jiného než si
počínat po vojensku i v ekonomice. A byl to přímo zá-
zrak, že zpustošená země přestála takovou válku, a tento
zázrak nespadol z nebe, nýbrž vzešel z ekonomických záj-
mů dělnické třídy a rolnictva, které uskutečnily tento zá-
zrak svým masovým elánem; tento zázrak také umožnil
odolat náporu statkářů a kapitalistů. Zároveň však je ne-
sporný fakt, a netřeba jej v agitaci ani v propagandě zata-
jovat, že jsme zašli dále, než bylo teoreticky a politicky
nutné. Můžeme do značné míry připustit svobodnou
směnu zboží v místním měřítku a nepodlomíme tím, ný-
brž upevníme politickou moc proletariátu. Jak to udělat

— to je věc praxe. Mým úkolem je dokázat vám, že teoreticky je to myslitelné. Proletariát, který má v rukou státní moc a disponuje určitými zásobami zboží, má plnou možnost dát je do oběhu a tím do jisté míry uspokojit středního rolníka, uspokojit ho na základě směny v místním měřítku.

Teď několik slov o směně v místním měřítku. Především se musím zmínit o otázce družstevnictví. Je samozřejmé, že pro místní směnu potřebujeme družstva, ale ta jsou u nás značně zatlačena do pozadí. Náš program zdůrazňuje, že nejlepším distribučním aparátem jsou družstva, jež nám zanechal kapitalismus, a že je nutné tento aparát zachovat. To se říká v programu. Splnili jsme to? Velmi nedostatečně, a částečně jsme to nesplnili vůbec, a zase dílem proto, že jsme se dopustili chyby, a dílem proto, že nám v tom zabránila válka. Družstevnictví plodilo elementy ekonomicky zdatnější, z ekonomického hlediska vyspělejší, a tím zároveň v politickém životě přivádělo na svět menševiky a esery. To je chemický zákon, proti tomu se nedá nic dělat. (Smích.) Menševici a eseri jsou lidé, kteří vědomě či nevědomě obnovují kapitalismus a pomáhají Juděničům. To je také zákon. Musíme proti nim bojovat. A když bojovat, tak jak se patří: museli jsme se bránit a ubránili jsme se. Je však možné natrvalo setrvalovat v nynějším stavu? Neří. A svazovat si tím ruce by rozhodně byla chyba. Proto navrhuji k otázce družstevnictví rezoluci, velmi stručnou, kterou přečtu:

»Protože rezoluce IX. sjezdu KSR o poměru k družstevnictví plně vychází ze zásady povinného odvádění všech přebytků, místo něhož se nyní zavádí naturální daň, usnáší se X. sjezd KSR:

Výše uvedenou rezoluci zrušit.

Sjezd ukládá ústřednímu výboru, aby vypracoval a prostřednictvím stranických a státních orgánů realizoval usnesení, sledující zdokonalení a rozvinutí výstavby a činnosti družstev v souladu s programem KSR a se zře-

telem k tomu, že povinnost odvádět všechny přebytky byla nahrazena naturální daní.«³⁰

Řeknete, že je to neurčité. Ano, a je také třeba, aby to do jisté míry neurčité bylo. Proč je to třeba? Protože k tomu, aby rezoluce byla zcela určitá, by bylo třeba zcela přesně vědět, co za celý rok uděláme. Ví to někdo? Nikdo to neví a vědět nemůže.

Rezoluce IX. sjezdu nám ovšem svazuje ruce, neboť říká: »Podříditi lidovému komisariátu zásobování.« Komisariát zásobování je skvělá instituce, ale podříditi mu závazně družstva a svazovat si ruce v době, kdy revidujeme vztahy k drobným zemědělcům, znamená dopouštět se zjevné politické chyby. Musíme nově zvolenému ústřednímu výboru uložit, aby vypracoval a zavedl jistá opatření a změny a přezkoumal kroky, které uděláme kupředu i zpátky: v jaké míře je to třeba dělat, jak zachovat politické zájmy, do jaké míry povolit, aby nastalo uvolnění, jak ověřit výsledky zkušeností. V tomto směru máme před sebou teoreticky vzato celou řadu přechodných stupňů a přechodných opatření. Jedno je nám jasné: Rezoluce IX. sjezdu předpokládala, že se naše hnutí bude vyvíjet přímočaře. Ale ukázalo se, jak se to v celé historii revolucí vždycky ukazovalo, že hnutí postupovalo oklikami. Svazovat si ruce takovou rezolucí by byla politická chyba. Když rušíme tuto rezoluci, říkáme, že je nutné řídit se programem, který zdůrazňuje význam družstevního aparátu.

Když rušíme rezoluci, říkáme tím: Zvykejte si, že se místo povinnosti odvádět všechny přebytky zavádí daň. Ale kdy to uskutečníme? Nejdříve o žních, tj. za několik měsíců. Bude se to v různých krajích provádět stejně? V žádném případě. Používat pro střední Rusko, pro Ukrajinu a pro Sibiř jednu šablonu, podřizovat je určité šabloně by byla ta největší hloupost. Navrhují, aby tato základní myšlenka o svobodě směny zboží v místním měřítku byla přijata jako usnesení sjezdu³¹. Představují si to

tak, že ústřední výbor pak v nejbližších dnech určitě rozešle dopis, v němž řekne, a řekne to jistě lépe, než to říkám teď já (najdeme lepší publicisty, kteří to napíší lépe): Nic nelámejte přes koleno, neukvapujte se, nic zbrkle nevymýšlejte, ale jednejte tak, abyste co nejvíc uspokojili střední rolnictvo a přitom nepoškodili zájmy proletariátu. Zkuste to i ono, zkoumejte to prakticky, na podkladě zkušeností, potom nám sdělte výsledky a řekněte, co se vám podařilo, a my ustavíme zvláštní komisi nebo i několik komisí, které získané zkušenosti zváží, a myslím si, že do toho zapojíme speciálně soudruha Preobraženského, autora knihy Papírové peníze v období diktatury proletariátu^[95]. Tato otázka je velmi důležitá, neboť peněžní oběh je věc, která skvěle umožňuje kontrolovat, zda oběh zboží v zemi je uspokojivý, a stane-li se, že tento oběh nefunguje správně, promění se peníze v bezcenný papír. Abychom potom mohli jednat na základě zkušeností, musíme mnohokrát prověřit svá opatření.

Lidé se nás budou ptát a budou chtít vědět, odkud vzít zboží. Svoboda obchodu předpokládá přece zboží, a rolníci, ti jsou velmi chytrí a dovedou být jaksepatří uštěpační. Můžeme teď opatřit zboží? Teď by to šlo, protože se naše hospodářská situace v mezinárodním měřítku pronikavě zlepšila. Bojujeme proti mezinárodnímu kapitálu, který při pohledu na naši republiku prohlásil: »Jsou to raubíři, krokodýlové« (tento výrok mi doslova tlumočila jistá anglická výtvarnice, která jej slyšela z úst jednoho velmi vlivného politika)³². Když to jsou krokodýlové, pak je pro ně možné mít jenom pohrdání. To byl hlas mezinárodního kapitálu. To byl hlas třídního nepřítele, z jeho hlediska správný. Ovšem správnost takových závěrů je třeba ověřit v praxi. Když ty — světová, mohutná síla, světový kapitál — když ty říkáš »krokodýl« a když máš v rukou veškerou techniku — zkus to a zastřel jej! Ale když to zkusil, ukázalo se, že právě jeho to zasáhlo víc. Tu si kapitál, který je nucen brát v úvahu reálný politický

a hospodářský život, říká: »Je třeba obchodovat.« V tom je naše obrovské vítězství. Dnes vám mohu říci, že jsme dostali dva návrhy na půjčku ve výši asi 100 miliónů ve zlatě. Což o to, zlato sice máme, ale zlato se nedá prodat, protože to je taková věc, která se nedá jíst. Všichni jsou natolik zbídačení, ve všech zemích způsobila válka v měnových vztazích mezi kapitalistickými státy neuvěřitelné zvraty. Kromě toho je ke styku s Evropou třeba loďstvo, a to my nemáme. Loďstvo je v rukou nepřátel. S Francií jsme neuzavřeli žádnou smlouvu, neboť Francie nás považuje za dlužníka, a tak jakmile spatří nějakou loď, prohlásí: »Ta prosím patří nám.« Oni mají válečné loďstvo, kdežto my ne. Za této situace jsme dosud mohli realizovat zlato jenom v malé, nepatrné, až směšně nepatrné míře. Teď máme dva návrhy kapitalistických bankéřů na půjčku ve výši 100 miliónů. Tento kapitál ovšem požaduje lichvářské úroky. Dosud však o něčem takovém nepadla ani zmínka, dosud říkali: »Zastřelím tě a vezmu si všechno bez náhrady.« Nyní, protože nás nemohou postřílet, jsou ochotni obchodovat. Můžeme říci, že obchodní smlouvy s Amerikou a Anglií jsou teď na nejlepší cestě; totéž platí o koncesích. Zrovna včera jsem dostal dopis od Mr. Vanderlipa, který se zdržuje zde a který nám kromě četných stížností předkládá celou řadu plánů, pokud jde o koncese a půjčku. Je to nejprotrělejší představitel finančního kapitálu spjatý se západními státy Severní Ameriky, které větší nepřátelství chovají k Japonsku. Hospodářskou možnost opatřit si zboží tedy máme. Jak dalece to dokážeme uskutečnit, je už jiná věc, ale jistá možnost tu je.

Opakuji, že typ ekonomických vztahů, který nahoře má podobu bloku se zahraničním kapitalismem, poskytne proletářské státní moci dole možnost svobodné směny s rolnictvem. Víím — už jsem se o tom zmiňoval —, že to vyvolávalo jisté posměšky. V Moskvě je celá intelektuálko-byrokratická vrstva, která se pokouší vytvářet »veřej-

né mínění«. Začala si utahovat: »Tak vida, kam to komunismus dotáhl! Vypadá jako člověk, který má místo nohou berle a místo tváře samé obvazy, a tak z komunismu nezůstalo nic než skrývačka.« Slyšel jsem dost takových šprýmů, ale jsou výplodem buďto byrokratů, nebo lidí, které nelze brát vážně. Rusko vyšlo z války ve stavu, který se nejspíše podobá stavu člověka utlučeného bezmála k smrti: sedm let bili Rusko hlava nehlava, tak zaplať bůh, že se alespoň může belhat o berlích! V takové situaci jsme. Myslet si, že se z ní můžeme dostat bez berlí, znamená nic nechápat. Pokud nevypukne revoluce v jiných zemích, potřebovali bychom celá desetiletí, abychom se z toho dostali, proto nesmíme litovat stamiliónů, ba ani miliard z našeho nesmírného bohatství, z našich bohatých surovinových zdrojů, jen abychom získali pomoc vyspělého velkokapitálu. Později se nám to vrátí i s úroky. Vždyť udržet proletářskou moc v zemi neslýchaně zbídačené, kde má obrovskou většinu právě tak zbídačené rolnictvo, není možné bez pomoci kapitálu, který z nás pochopitelně vyždímá stoprocentní úroky. To je nutné pochopit. A proto — buď tento typ ekonomických vztahů, nebo nic. Kdo se na věc dívá jinak, nerozumí praktické ekonomice ani za mák a odbývá to různými šprýmy. Je třeba si přiznat, že masy jsou zcela vysíleny a vyčerpány. Sedm let války — jaké stopy to muselo zanechat u nás, jestliže vyspělé země dodnes pociťují čtyři léta války?!

A u nás, v naší zaostalé zemi, jsou po sedmi letech války dělníci, kteří přinesli neslýchané oběti, i masa rolníků ve stavu úplné vyčerpanosti. Toto vyčerpání, tento stav nemá daleko k úplné pracovní neschopnosti. Tady je nutný hospodářský oddech. Chtěli jsme zlatý fond použít na nákup výrobních prostředků. Nejlepší by bylo, kdybychom stroje vyráběli sami, ale i kdybychom je koupili, postavili bychom tím svou výrobu na nohy. K tomu však potřebujeme dělníka, potřebujeme rolníka, který by byl

s to pracovat; ale ten ve většině případů pracovat nemůže: je vyčerpán, vysílen. Je nutné mu pomoci, je zapotřebí použít zlatý fond bez ohledu na náš dřívější program k nákupu spotřebních předmětů. Náš dřívější program byl teoreticky správný, ale prakticky neudržitelný. Řeknu vám, jakou zprávu jsem dostal od soudruha Ležavy. Do vídám se z ní, že bylo již zakoupeno několik set tisíc pudů různých potravin a že se urychleně přepravují z Litvy, Finska a Lotyšska. Dnes došla zpráva, že v Londýně byla podepsána smlouva na dodání 18,5 miliónu pudů uhlí, které jsme se rozhodli zakoupit, abychom oživilí průmysl v Petrohradě a textilní průmysl. Opatříme-li zboží pro rolníka, prohřešíme se tím sice proti programu, což není v pořádku, ale musíme dopřát lidu oddech, protože je tak vysílen, že jinak není s to pracovat.

Musím se ještě zmínit o individuální směně zboží. Mluvíme-li o svobodě oběhu zboží, znamená to individuální směnu zboží, tj. znamená to i podporu kulaků. Co tedy dělat? Nesmíme zavírat oči před tím, že zavedení daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky znamená, že z nynějšího systému bude vyrůstat ještě více kulaků než dosud. Budou vyrůstat tam, kde předtím vyrůstat nemohli. Tomu však je třeba čelit ne zákazy, nýbrž státními sdruženími a státními opatřeními shora. Budeme-li moci dát rolnictvu stroje, pozvedneme je tím, a dáme-li mu stroje nebo elektrifikaci, budou desetitisíce nebo statisíce drobných kulaků potřeny. Dokud nemůžeme poskytnout toto, dejme určité množství zboží. Máme-li v rukou zboží, máme v rukou moc, ale zamezit, zhatit nebo zavrhnout takovou možnost by znamenalo znemožnit jakýkoli oběh zboží, znamenalo by to neuspokojit střední rolnictvo, s nímž by pak nebylo možné vyjít. Rolnictvo v Rusku se stalo spíše středním rolnictvem, takže není důvod k obavám, že se směna stane individuální. Každý bude moci se státem něco směniti. Jeden může dát přebytky obilí, druhý zeleninu, třetí práci. V podstatě vypadá

situace tak, že musíme ekonomicky uspokojit střední rolnictvo a přistoupit na svobodu oběhu zboží, jinak není možné udržet v Rusku moc proletariátu za situace, kdy se mezinárodní revoluce zdržela, není to ekonomicky možné. To je třeba si jasně uvědomit a vůbec se nebát o tom mluvit. V návrhu usnesení o zavedení naturální daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky (text vám byl rozdán) uvidíme mnoho nesrovnalostí, jsou tam rozpory, a proto jsme také na konci napsali: »Sjezd v zásadě (slovo velmi kulaté a mnohoznačné) schvaluje návrh směrnic ÚV k nahrazení povinného odvádění všech přebytků naturální daní a ukládá ústřednímu výboru strany co nejdříve tyto směrnice sladit.«³³ Víme, že sladěny nebyly, ještě jsme to nestačili udělat, k takové detailní práci jsme se nedostali. Formu zavedení daně detailně propracuje a příslušný zákon schválí Celoruský ústřední výkonný výbor sovětů a rada lidových komisařů. Byl stanoven tento postup: Schválíte-li tento návrh dnes, bude se o tom jednat hned na prvním zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru, který ovšem také nevydá zákon, nýbrž jenom pozměněné teze, které pak rada lidových komisařů a Rada práce a obrany přepracují v zákon, a co je ještě důležitější — vydají praktické instrukce. Je důležité, aby místní orgány pochopily význam této věci a vyšly nám vstříc.

Proč jsme museli zavést místo povinného odvádění všech přebytků daň? Odváděcí povinnost předpokládala odnímání všech přebytků a zavedení povinného státního monopolu. Nemohli jsme jednat jinak, byli jsme v krajní nouzi. Teoreticky se nedá tvrdit, že státní monopol je z hlediska socialismu to nejlepší. V rolnické zemi, která má průmysl — a kde průmysl pracuje — a má jisté množství zboží, je možné jako přechodné opatření použít systém daně a svobodného oběhu zboží.

A právě tento oběh zboží je pro rolníka stimulem, podnětem, pobídkou. Hospodář se může a má přičiňovat ve

svém vlastním zájmu, protože mu nebudou odebrány všechny přebytky, ale odvede jenom daň, kterou bude nutné pokud možno stanovit předem. Hlavní je, aby drobný zemědělec dostal stimul, podnět, pobídku ke svému hospodaření. Musíme naši státní ekonomiku budovat s ohledem na ekonomiku středního rolníka, kterou jsme za tři roky nemohli předělat a nepředěláme ji ještě ani za deset let.

Stát měl povinnost opatřit určité množství potravin. Proto byla u nás odváděcí povinnost loni zvýšena. Daň musí být nižší. Její výše není přesně stanovena a ani se stanovit nedá. V Popovově brožuře Produkce obilí v Sovětské republice a v ostatních republikách federace^[88] jsou uvedeny údaje našeho Ústředního statistického úřadu, které obsahují přesná čísla a ukazují, proč poklesla zemědělská výroba.

Přijde-li neúroda, nebude možné odnímat přebytky, protože žádné nebudou. Museli bychom je utrhnout rolníkům od úst. V případě úrody si všichni trochu utáhnou opasky, ale stát bude zachráněn; anebo nedokážeme-li nic opatřit od lidí, kteří se nemožou najíst dosyta, stát zahyne. Takový je úkol naší propagandy mezi rolníky. Bude-li slušná úroda, dosáhnou přebytky asi tak půl miliardy. Pokryjí spotřebu a vytvoří určitý fond. Jde jen a jen o to, abychom rolníkům dali ekonomický stimul, podnět. Drobnému hospodáři je třeba říci: »Hospodáři, ty sej a sklízej, stát si vezme jenom minimální daň.«

Moje řečnická lhůta už bude vyčerpána, musím končit. Opakuji, že nemůžeme vydat zákon hned teď. Nedostatkem naší rezoluce je, že dost dobře nemůže být zákonem — na sjezdu strany se zákony nepíše. Proto navrhujeme schválit rezoluci ústředního výboru jako základ s tím, aby ÚV její teze upravil. Text této rezoluce dáme vytisknout a místní pracovníci se vynasnaží ji sladit a zkorigovat. Ve všem ji sladit nelze — to je neřešitelný úkol, protože život je příliš mnohotvárný. Hledat přechodná

opatření je úkol velmi obtížný. Jestliže se to nepodařilo vykonat rychle a přímočaře, neklesneme na mysli, vždyť svého přece jenom dosáhneme. Každý jenom trochu uvědomělý rolník musí pochopit, že my jako vláda reprezentujeme dělnickou třídu a ty pracující, s nimiž se pracující rolníci (a těch je devět desetin) mohou shodnout, a že každý obrat zpět by znamenal návrat k staré, carské vládě. To dokazují zkušenosti z Kronštadu. Tam nechtějí bělogvardějce, a nechtějí ani naši moc — ale jiná moc neexistuje —, a tak se octli v situaci, která je nejlepší agitací pro nás a proti jakékoli nové vládě.

Máme nyní možnost dohodnout se s rolníky, ale musíme to udělat prakticky, dovedně, s důvtipem a pružně. Známe aparát lidového komisariátu zásobování a víme, že je to jeden z našich nejlepších aparátů. Porovnávali jsme-li jej s jinými aparáty, vidíme, že je vynikající, takže musí být zachován, ale je nutné podřídit jej politice. Sebelepší aparát komisariátu zásobování by nám nebyl nic platný, kdybychom nedovedli uspořádat vztahy s rolníky. Tento skvělý aparát by pak nesloužil naší třídě, nýbrž Děnikinovi a Kolčakovi. Když už politika vyžaduje rozhodnou změnu, pružnost a obratný přechod, musí to vedoucí pracovníci pochopit. Pevný aparát musí být způsobilý ke všem manévřům. Jestliže se však pevnost aparátu mění ve zkostnatělost a stává se pro každý obrat překážkou, pak je boj nevyhnutelný. Proto je třeba vynaložit všechny síly na to, abychom stůj co stůj dosáhli svého, abychom prosadili úplné podřízení aparátu politice. Politika je vztah mezi třídami — to rozhoduje o osudu republiky. Čím je aparát jako pomocný prostředek pevnější, tím je lepší a působilejší k manévrování. Jestliže však není toho schopen, nehodí se k ničemu.

Žádám vás, abyste měli na zřeteli to hlavní: že vypracování podrobností a komentářů je práce na několik měsíců. Ale my teď musíme mít na zřeteli to, co je hlavní: potřebujeme, aby schválené usnesení bylo hned večer

oznámeno rozhlasem do celého světa, aby bylo ohlášeno, že sjezd vládní strany zásadně zavádí místo povinnosti odvádět všechny přebytky daň, čímž dává drobnému zemědělci spoustu podniků, aby rozšiřoval své hospodářství a zvětšoval osevní plochy, že sjezd nastoupením této cesty koriguje systém vztahů mezi proletariátem a rolnictvem a vyslovuje přesvědčení, že se touto cestou upevní vztah mezi proletariátem a rolnictvem. (Bouřlivý potlesk.)

Pravda, č. 57

a Izvěstija VCIK, č. 57

16. března 1921

Z Á V Ě R E Č N Ě S L O V O
 K R E F E R Á T U O Z A V E D E N Í
 N A T U R Á L N Í D A N Ě
 M Í S T O P O V I N N O S T I
 O D V Á D Ě T V Š E C H N Y
 P Ř E B Y T K Y
 1 5. B Ř E Z N A

Soudružky a soudruzi, myslím, že se budu moci omezit jenom na dosti stručné připomínky. Nejdříve k případu sibiřských pracovníků v zásobování. Jaroslavskij a Daniševskij mě požádali, abych přednesl toto sdělení: Jestliže Drožžin byl postaven před soud, stalo se tak jedině proto, aby byla prokázána jeho nevina. Slyším zde skeptické poznámky, ale rozhodně je třeba říci, že je to správné stanovisko. Stížnosti a pomluvy bývají častým jevem, takže ukázat takovým způsobem jejich lživost je naprosto správná metoda. Dále byla řada ťumeňských pracovníků v zásobování popravena za ublížení na těle, mučení, znásilnění a jiné trestné činy. V tomto případě to tedy nelze uvádět do souvislosti s prací na úseku zásobování, nýbrž je třeba spatřovat v tom projev už přímo trestných zlořádků, které si v situaci, v níž se musí plnit úkoly na poli zásobování, zasluhují zvláště přísné potrestání. Takže z tohoto hlediska bylo bezesporu učiněno správné opatření. Teď bych chtěl, soudružky a soudruzi, říci hned na začátku několik slov o družstevnictví. Referát soudruha Cjurdy, jak to sám řekl a jak jsme zde všichni slyšeli, nebyl koreferátem v tom smyslu, že by stavěl proti referentovi zásadně jiné hledisko. Usnesení ústředního výboru o za-

vedení daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky bylo tak jednomyslné, přičemž — což je nejdůležitější — již před zahájením sjezdu jsme hned viděli, že různí soudruzi v krajích dospěli nezávisle na tom, na základě poučení z praktických zkušeností, ke stejným závěrům, že v podstatě nelze pochybovat o účelnosti a nutnosti tohoto opatření. Referát soudruha Cjurupy se omezoval na doplňky a upozornění v řadě otázek, ale neobsahoval návrh jiné politiky.

Od této celkové linie se soudruh Cjurupa ve svém referátu odchýlil jenom v otázce družstevnictví. Zde měl soudruh Cjurupa námitky proti mému návrhu rezoluce, ale já si myslím, že jeho námitky nelze považovat za přesvědčivé. Jak se budou vyvíjet vztahy v místním svobodném hospodářském obratu, pokud jde o jeho fond — zda prostřednictvím družstev, nebo obnovením soukromého obchodu —, to dnes sotva můžeme s konečnou platností stanovit. Tuto otázku musíme prozkoumat, o tom není pochyb, takže v tomto směru si budeme muset dobře všimnout místních zkušeností; v tom jsme jistě všichni zajedno. Já si ovšem myslím, že družstevnictví bude mít i nadále určité výhody. Jestliže družstva, jak už jsem řekl, politicky slouží jako místo, kde se organizují, soustřeďují a sjednocují živly, jež jsou nám politicky nepřátelské a v podstatě provádějí kolčakovskou a děnikinovskou politiku, pak ovšem tato družstva ve srovnání s drobnými hospodářstvími a maloobchodem mění jenom formu věci. Je samozřejmé, že jakékoli narůstání počtu kulaků a jakýkoli rozvoj maloburžoazních vztahů plodí příslušné politické strany, které se v Rusku formovaly po desetiletí a které jsou nám dobře známy. Zde je třeba volit nikoli mezi tím, zda dát či nedat vzniku těchto stran volný průběh — tyto strany se totiž nevyhnutelně rodí z maloburžoazních ekonomických vztahů —, nýbrž musíme volit, a to jen do určité míry, jenom mezi formami koncentrace těchto stran a jejich sjednocování ke společnému postu-

pu. Rozhodně nelze dokázat, že by bylo družstevnictví v tomto směru horší. Naopak, komunisté budou přece jenom mít o něco více prostředků k soustavnému působení v družstvech a k jejich kontrole.

Rezoluce IX. sjezdu o družstevnictví zde našla v soudruhu Cjurupovi rozhodného zastávce a setkala se s rozhodnými námitkami soudruha Miljutina.

Soudruh Cjurupa mimo jiné řekl, že já sám jsem byl svědkem boje, který probíhal v otázce družstevnictví předtím, než byla vyřešena na sjezdu. Tento fakt musím potvrdit. Boj tu skutečně probíhal a rezoluce IX. sjezdu s ním skončila tak, že zajistila resortu zásobování potravinami větší převahu nebo přesněji řečeno naprostou převahu. Ale odmítat dnes z tohoto důvodu větší svobodu jednání a svobodu volby politických opatření, pokud jde o družstevnictví, by určitě už bylo politicky nesprávné. Například pro mne jako předsedu rady lidových komisařů je samozřejmě mnohem nepříjemnější být odsouzen k tomu, abych na tuctu zasedání přihlížel k žabomyší válce a dokonce k intrikám, než mít za sebou sjezdovou rezoluci, která je v základě pro všechny závazná a která tento boj ukončuje. Nelze se však ohlížet na to, co je příjemné, nýbrž je třeba mít na zřeteli, aby se prováděla určitá hospodářská politika. Všichni jste zde viděli — a ještě názorněji to potvrdilo velké množství písemných připomínek, které jsem obdržel, je jich spousta —, že se v této konkrétní otázce vyskytuje při provádění této změny naší politiky spousta drobných nesnází. V tom je jádro věci. A není pochyb o tom, že překonat je najednou nebudeme moci. Ponecháme-li rezoluci IX. sjezdu o družstevnictví v platnosti, svážeme si ruce. Dostaneme se do situace, že se nebudeme moci od litery této rezoluce odchýlit, neboť jsme plně odpovědní sjezdu a povinni provádět jeho politiku. Rezoluce neustále mluví o povinnosti odvádět všechny přebytky, kdežto vy ji nahrazujete daní.

Do jaké míry ponecháme svobodu hospodářského obratu, nevíme.

O tom, že do jisté míry musíme ponechat svobodu hospodářského obratu, není žádných pochyb. Ekonomické podmínky toho musíme uvážit a ověřit. Proto nás ovšem zrušení rezoluce IX. sjezdu znovu přivádí do situace, že se do jisté míry zdánlivě uzavřená otázka mění v otázku otevřenou. To je však naprosto nevyhnutelné. Vyhnout se tomu by znamenalo v podstatě poškodit vztahy v oblasti hospodářské politiky, které jsme stanovili a které jsou pro rolníky bezesporu přijatelnější.

Že nahrazení odváděcí povinnosti daní je pro rolníky přijatelnější hospodářská politika, o tom se na tomto sjezdu, jak je vidět, názory nerozcházejí a vůbec se komunisté v této věci názorově nerozcházejí. O tom máme celou řadu vyjádření i od bezpartijního rolnictva. To je naprosto přesně zjištěno. Už jenom proto musíme provést tuto změnu. Proto ještě jednou přečtu rezoluci o družstevnictví: »Protože rezoluce IX. sjezdu KSR o poměru k družstevnictví plně vychází ze zásady povinného odvádění všech přebytků, místo něhož se nyní zavádí naturální daň, usnáší se X. sjezd KSR:

Výše uvedenou rezoluci zrušit.

Sjezd ukládá ústřednímu výboru, aby vypracoval a prostřednictvím stranických a státních orgánů realizoval usnesení, sledující zdokonalení a rozvinutí výstavby a činnosti družstev v souladu s programem KSR a se zřetelem k tomu, že povinnost odvádět všechny přebytky byla nahrazena naturální daní.«

Navrhuji sjezdu jménem ústředního výboru, aby schválil první rezoluci — předběžný návrh na zavedení daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky, aby ji v zásadě schválil a uložil ústřednímu výboru strany sladit ji, propracovat a předložit Celoruskému ústřednímu výkonnému výboru sovětu, jakož i druhou rezoluci — o družstevnictví.

Nyní přecházím k připomínkám, které se zde vyskytly. Musím říci, že písemných dotazů jsem dostal takové množství, že připomínek je taková spousta, že nejen nemohu vyjmenovat všechny otázky, kterých se týkají, ale jsem nucen úplně se vzdát toho, že bych je všechny roztrídil tak, aby bylo možno na jejich základě ještě dnes pokračovat v rozpravě. Jsem bohužel nucen od toho upustit, a tak si písemné připomínky schovám jako materiál pro další projednávání otázek.

Možná že se podaří podrobněji jich využít v tisku nebo je alespoň shromáždit a roztrdit tak, aby poskytly souhrnný přehled, podrobný a skutečně úplný, všem těm soudruhům ekonomům, pracovníkům státní správy a vedoucím politickým pracovníkům, kterým případně bezprostřední příprava zákona o zavedení daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky. Já dnes mohu vybrat jenom dva hlavní tematické okruhy a říci několik slov o dvou hlavních námitkách nebo připomínkách, o dvou hlavních typech nebo skupinách otázek, které jsou mezi těmito písemnými připomínkami uvedeny.

První se týká technické stránky: celá řada četných a podrobných upozornění na to, jak bude konkrétní zavádění těchto opatření do praxe nesnadné a kolik nevyřešených otázek se při tom vynoří. Již ve svém prvním referátu jsem uvedl, že taková upozornění jsou zcela nevyhnutelná a že nemáme dnes žádnou možnost ihned zjistit, jak konkrétně přistoupit k řešení těchto nesnází.

Druhé — všeobecné — upozornění se týká už základů hospodářské politiky. A to, o čem tu četní řečníci, ba dokonce většina jich, ve svých diskusních příspěvcích mluvila a na co se poukazuje i v písemných připomínkách, které jsem dostal, je okolnost, že nevyhnutelně dojde k posílení maloburžoazie, buržoazie a kapitalismu. »Otvíráme tím,« psali někteří ve svých připomínkách, »dokořán dveře rozvoji buržoazie a drobného průmyslu i rozvoji kapitalistických vztahů.« K tomu musím, soudružky

a soudruzi, říci a do jisté míry opakovat to, co jsem řekl ve svém prvním referátu: Není žádných pochyb o tom, že přechod od kapitalismu k socialismu může probíhat v různých formách, podle toho, zda v zemi již převládá kapitalistická velkovýroba, nebo zda v ní převládá drobné hospodářství. K tomu musím poznamenat, že byly kritizovány některé závěry z mého projevu, že byl kritizován vztah mezi státním kapitalismem a drobnou svobodnou směnou zboží, ale nikdo z řečníků nekritizoval a nedostal jsem jedinou písemnou připomínku (přece jenom jsem jich většinu přečetl, ačkoli jich bylo několik desítek), nesetkal jsem se s jedinou připomínkou, v níž by někdo kritizoval uvedené teze. Kdybychom měli stát, v němž převládá velký průmysl nebo v němž třeba velký průmysl ani nepřevládá, ale je velmi silně rozvinut a je rovněž velmi rozvinuta zemědělská velkovýroba, pak by byl přímý přechod ke komunismu možný. Bez toho je přechod ke komunismu ekonomicky nemožný. Soudruh Miljutin se zde zmiňoval o tom, že jsme měli harmonický systém a že naše zákonodárství je, jak se vyjádřil, do jisté míry harmonickým systémem takového přechodu, který však nepřihlížel k tomu, že bude nutné učinit maloburžoazii řadu ústupků. Z tohoto svého konstatování soudruh Miljutin nevyvodil závěr, který vyvozují já. Onen harmonický systém, který se vytvářel, byl diktován potřebami, důvody a podmínkami válečnými, a ne ekonomickými. V podmínkách neslýchaného zpusťování, jež nás postihlo, kdy jsme byli nuceni po velké válce podstoupit řadu občanských válek, jiné východisko nebylo. Že se při uplatňování určité politiky staly chyby, že se v leccěms přehánělo — to musíme zcela jednoznačně říci. Ale ve válečných poměrech, do nichž jsme se dostali, byla tato politika v podstatě správná. Neměli jsme žádnou jinou možnost než okamžitě zavést v maximální míře monopol včetně zabavování všech přebytků, třeba bez jakékoli náhrady. Jinak jsme k tomuto úkolu přistoupit nemohli.

To nebyl harmonický ekonomický systém. Bylo to opatření, které nevyplývalo z ekonomických podmínek, nýbrž nám je do značné míry nadiktovaly válečné podmínky. Pokud jde o ekonomická hlediska, je zde dnes hlavním hlediskem zvětšit množství výrobků. Naše hlavní výrobní síly, rolníci a dělníci, jsou tak zbídačeny, zruinovány, vyčerpány a vysíleny, že tomuto hlavnímu hledisku — stůj co stůj zvětšit množství výrobků — musíme načas podřídit vše.

Soudruzi se mne ptají, v jakém vztahu je zavedení daně místo odváděcí povinnosti k osevnické kampani, která teď probíhá, a snaží se tu ve svých písemných připomínkách odhalit řadu rozporů. Myslím, že v podstatě je tu ekonomický soulad, a ne rozpor. V osevnické kampani se počítá s řadou opatření, která by maximálně využila všech ekonomických možností ke zvětšení osevnické plochy. K tomuto účelu je třeba přerozdělit osivo, uskladnit je a rozvézt. Jenže i když máme jen skrovnou zásobu osiva, nemůžeme ji rozvézt; ustavičně se musíme uchýlovat k celé řadě svépomocných opatření, abychom při žalostném nedostatku inventáře zmenšili nebo vůbec odstranili neosevnickou půdu. V celé řadě gubernií na to nemůže být ani pomyslení. Jestliže bezpartijní rolník, který už ve velmi četných případech sám přišel s požadavkem, aby místo povinného odvádění všech přebytků byla zavedena daň, což by pro něj bylo stimulem k rozvoji jeho hospodářství na daném ekonomickém základě, jestliže bezpartijní rolník bude mít před jarními pracemi prohlášení státní moci, že o tomto opatření je rozhodnuto a že se bude provádět — cožpak je to v rozporu s celkovou politikou osevnické kampaně? Nikoli, není, naopak je to opatření, které přináší motivační prvek. Víím, že se bude říkat, že je to velmi nepatrný motivační prvek. O to tu nejde. Kdybychom mohli rolníkům hned teď ukázat desítky lodí, které vezou z Anglie zboží, za něž se bude směňovat to, co rolníci sklídí o příštích žních, bylo by to samozřejmě mnohem

reálnější. Bylo by však k smíchu pokoušet se takto oklamat lidi, kteří znají podmínky našeho obchodu z praxe. Že z Anglie vyplouvají lodi s uhlím a s menším množstvím potravin, to víme, o tom nás informoval soudruh Krasin; víme, že až do uzavření obchodní smlouvy, která ještě není podepsána, probíhá obchod polooficiálně s jednotlivými obchodníky, jimž to buržoazní vláda samozřejmě nemůže zakázat. Prolomit onen kruh hospodářské blokády, jímž jsme sevřeni, je obtížné, takže slibovat něco velkého samozřejmě nemůžeme. V každém případě děláme, co se dá, a provádíme v tomto směru změny v importním plánu.

Z hlediska drobného podnikatele, drobného zemědělce znamená daň, která bude nižší než odváděcí povinnost, daň, která bude stanovena s větší přesností a která mu umožní rozšířit osevní plochu a dá mu jistotu, že přebytky půjdou na zvelebení hospodářství, znamená orientaci na maximální podporu snaživého hospodáře, což bylo zdůrazněno i v osevní kampani. Všechny námitky se koneckonců redukuje na tuto otázku: Získá více maloburžoazie, která ekonomicky zaujímá nepřátelský postoj vůči komunismu, nebo získá více velký průmysl, který tvoří základ pro přechod k socialismu a který je z hlediska stavu výrobních sil, tj. podle hlavního kritéria celého společenského vývoje, základem socialistické hospodářské organizace, neboť sjednocuje vyspělé průmyslové dělníky, sjednocuje třídu, která uskutečňuje diktaturu proletariátu?

Někteří soudruzi se zde pokoušeli dokázat nebo ekonomicky vyvodit, že bezesporu více získá maloburžoazie, domácí zbožní výroba, a zejména se to pokoušeli zdůvodnit tím, že právě velký průmysl nebude v důsledku koncesí socialistický. Myslím, že tyto úvahy jsou od základu ekonomicky nesprávné. I kdyby se zcela jednoznačně dokázalo, že relativně, a připusťme, že i absolutně, získá mnohem více drobný průmysl, nijak to nevyvrací

ani teoreticky, ani prakticky správnost našich kroků. Z toho vyplývá, že jiná opora pro ekonomické upevnění celé naší výstavby socialismu nemůže existovat. Připusťme nyní, jenom jako příklad — uvádím to názorně pro ilustraci —, že bychom drobný průmysl vyjádřili číslem 100 (lhostejno, zda to bude 100 miliónů pracovních jednotek nebo 100 nějakých jiných jednotek) a velký průmysl číslem 200. Dejme tomu, že drobný průmysl vzroste na kapitalistickém základě na 175, kdežto velký průmysl zůstane na pouhých 200. Předpokládejme, že velký průmysl bude stagnovat a drobný průmysl se bude prudce rozvíjet. Myslím, že i tento — nejnepříznivější — předpoklad, který jsem uvedl, by pro nás znamenal nespornou výhodu, protože se dnes sotva držíme na nohou, jak ukázal uplynulý rok, jak ukázala naše palivová a dopravní situace a jak ukazuje rozdělování potravin, o němž se velmi příhodně zmínil soudruh Miljutin.

Bylo zde řečeno, a také se to vyskytuje v písemných dotazech: »Jak udržíte dělnický stát, bude-li se na vesnici rozvíjet kapitalismus?« Tento jev, který nám hrozí — rozvoj malovýroby a maloburžoazie na vesnici —, je pro nás nejnebezpečnější.

Přejděme ke koncesím. Koncese znamenají blok s kapitalismem vyspělých zemí. O povaze koncesí si musíme udělat jasnou představu. Je to ekonomický svazek, blok, smlouva s vyspělým finančním kapitálem vyspělých zemí, smlouva, která nám přinese mírný růst množství výrobků, ale i růst množství výrobků smluvních partnerů. Dáme-li koncesionáři rudu nebo dřevo, vezme si z toho valnou část a nám nechá jenom malý podíl. Pro nás je však tak důležité zvětšit množství výrobků, že i tento malý podíl znamená pro nás obrovské plus. Dokonce i to nevelké zlepšení hmotného postavení městských dělníků, které bude pomocí koncesí zajištěno smlouvou a které zahraničnímu kapitálu nepůsobí ani nejmenší potíže, znamená plus, znamená posílení našeho velkého průmyslu. A to

díky ekonomickému vlivu přispěje ke zlepšení situace proletariátu, ke zlepšení situace třídy, která má ve svých rukou státní moc.

A strach z toho, že se zemědělská malovýroba a drobný průmysl rozrostou natolik, že by to mohlo být pro náš velký průmysl nebezpečné, je bezpodstatný. K růstu průmyslu jsou nutné jisté předpoklady.

Jestliže nás postihne neúroda (již jsem vás upozorňoval na Popovovu brožuru), jestliže budeme mít neúrodu a stejně skromné prostředky jako v uplynulém roce, nemůže být o nějakém zmírnění krize a o rozvoji drobného průmyslu ani řeči, neboť obnova kapitalistických vztahů není bez přebytků v zemědělské výrobě myslitelná. Možnost přebytků je reálná, a to je velmi důležité, protože to bude pro nás znamenat významné plus. Zda tím získá více malovýroba nebo velkovýroba — to záleží na využití našeho fondu v souvislosti a ve spojení s rozvojem trhu na základě koncesních dohod s kapitalismem, což nám zajistí zvýšení zemědělské výroby. Podle toho, kdo z nás lépe využije těchto prostředků, budou vypadat i výsledky. Domnívám se, že soustředí-li dělnická třída, jež má ve svých rukou nejdůležitější odvětví velkého průmyslu, svou pozornost na nejdůležitější z těchto odvětví, pak získá více než drobný průmysl, i kdyby proporcionálně rostl rychleji. V textilním průmyslu byla u nás taková situace, že se koncem roku 1920 rýsovalo nesporné zlepšení, ale chybělo nám palivo; kdybychom byli měli dostatek paliva, byli bychom získali až 800 miliónů aršínů* textilu, takže bychom měli na výměnu za rolnické výrobky materiál vlastní výroby.

S palivovou krizí je však u nás spojen rapidní pokles výroby. I když se nyní realizuje nákup obilí v zahraničí a za týden nebo dva připlují lodi s tímto nákladem, přece jenom jsme ztratili již několik týdnů nebo dokonce měsíců.

* Aršín — 0,71 m. *Čes. red.*

Každé zlepšení stavu velkovýroby a možnost uvést do chodu některé velké továrny natolik upevňují postavení proletariátu, že není důvod obávat se maloburžoazního živlu, i když se vzmáhá. Nemusíme mít strach z toho, že maloburžoazie a drobný kapitál zesílí. Obávat se musíme toho, že příliš dlouho trvá krutý hlad, nouze a nedostatek výrobků, takže proletariát je již úplně vyčerpán a nemůže čelit živelnosti maloburžoazního kolísání a odolávat zoufalství. To je hrozivější. Zvětší-li se množství výrobků, pak nebude jakýkoli rozvoj maloburžoazie znamenat nějaké významné minus, neboť povede k rozvoji velkého průmyslu, takže musíme stimulovat zemědělskou malovýrobu. Musíme udělat všechno, co je v našich silách, abychom ji stimulovali. Daň je v tomto směru jedním ze skromných opatření, ale opatření nesporných, které bude znamenat takový stimul a které musíme bezpodmínečně učinit. (Potlesk.)

Pravda, č. 58

17. března 1921

P Ů V O D N Í N Á V R H R E Z O L U C E
 O Z L E P Š E N Í H M O T N Ě H O
 P O S T A V E N Í D Ě L N Í K Ů
 A S T R Á D A J Í C Í C H R O L N Í K Ů³⁴

Vyčerpanost, způsobená bídou a útrapami spojenými se sedmiletou válkou a se zrušením, a nesmírná únava, která se projevila u dělnické třídy Ruska jako důsledek téměř nadlidského vypětí sil v posledních třech a půl letech, se v současné době tak vystupňovaly, že sovětská moc musí učinit mimořádná opatření.

X. sjezd KSR proto vyzývá celou stranu a všechny stranické a státní orgány, aby této otázce věnovaly co největší pozornost a neprodleně vypracovaly řadu opatření, která by stůj co stůj zlepšila postavení dělníků a zmírnila jejich strádání.

Sjezd vyslovuje souhlas s usnesením ústředního výboru a sovětské vlády, aby část zlatého fondu byla vynaložena na nákup spotřebních předmětů pro dělníky³⁵, a žádá, aby toto opatření bylo rozšířeno a aby byl podle toho ihned pozměněn náš importní (dovozní) plán.

Sjezd ukládá ústřednímu výboru ustavit zvláštní ústřední komisi, která by podnikla okamžité kroky ke zlepšení postavení dělníků; komisi organizovat tak, aby pracovala jednak přímo při ústředním výboru KSR a Celoruské ústřední radě odborů, jednak při radě lidových komisařů a Radě práce a obrany³⁶. To maximálně urychlí realizaci těchto opatření a dělníci sami budou moci jejich uskutečňování kontrolovat. Tato komise musí ustavit subkomise při těchto úřadech, které mohou a musí zejména přistoupit na to, aby část svého aparátu a prostředky ihned uvolnily na opatření směřující ke zlepšení postave-

ní dělníků (lidový komisariát zahraničního obchodu, lidový komisariát zásobování, lidový komisariát vojenství, Výbor pro státní stavby³⁷, lidový komisariát zdravotnictví atd.). Stejně nutné jsou subkomise v těch guberniích, kde je soustředěno nejvíc průmyslových dělníků. Sjezd ukládá ústřednímu výboru a stranickým pracovníkům v příslušných úřadech, aby pro tyto komise ihned vypracovali statut.

Vzhledem k velkému strádání, jež rolnictvu způsobila neúroda a jež je velmi často ještě zhoršováno demobilizací armády, ukládá X. sjezd ústřednímu výboru, aby ke zlepšení postavení strádajících rolníků uskutečnil prostřednictvím rady lidových komisařů a Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů obdobná výše uvedená opatření a neomezoval se při tom jen na komisi, kterou k tomuto účelu již ustavil Celoruský ústřední výkonný výbor sovětů.

*Poprvé otištěno roku 1932
v publikaci Leninskij sbornik XX*

Podle rukopisu

(1)

Первоначальный проект
Резолюции ЦККП о единстве партии.

1. Среди отдельных членов партии и партийных организаций и отдельных партийных организаций, действующих в различных губерниях, провинциях, областях, округах, уездах, особенно в отдаленных и окраинных районах, когда ряд отдельных членов партии и отдельных организаций в среде мелкобуржуазной интеллигенции имеют место.

2. Между тем среди отдельных партийных организаций и отдельных организаций в партии обнаруживаются некоторые признаки фракционности т.е. фракционности, проявляющейся с одной стороны и с организацией до определенной степени дисциплины и создающей свою партийную дисциплину. Такие признаки фракционности имеют место на уровне партии, на уровне партийных организаций. Москва (всесоюзный съезд 1920 г.) и Верховная, как со стороны партии т.е. „Общая выработка“, так фракции и со стороны группы „Коллективизация“.

Кроме того, в ряде случаев имеются и другие

První strana Leninova rukopisu
Původní návrh rezoluce X. sjezdu KSR
o jednotě strany z března 1921

Zmenšeno

P Ů V O D N Í N Á V R H R E Z O L U C E
 X. S J E Z D U K S R
 O J E D N O T Ě S T R A N Y

1. Sjezd upozorňuje všechny členy strany, že jednota a semknutost jejích řad, zajištění plné důvěry mezi členy strany a skutečně svorné práce, která doopravdy ztělesňuje jednotu vůle předvoje proletariátu, jsou v současné chvíli, kdy četné okolnosti zesilují kolísání mezi maloburžoazním obyvatelstvem země, zvláště nezbytné.

2. Zatím však se už před celostranickou diskusí o odborech projevíly ve straně jisté příznaky frakcionářství, tj. vznik skupin se zvláštní platformou a se snahou do jisté míry se separovat a vytvořit svou vlastní skupinovou kázeň. Takové příznaky frakcionářství se projevíly například na jedné ze stranických konferencí v Moskvě (v listopadu 1920) a v Charkově³⁸, jak u skupiny takzvané dělnické opozice, tak částečně i u skupiny takzvaného demokratického centralismu³⁹.

Je nutné, aby si všichni uvědomili dělníci dobře uvědomovali škodlivost a nepřípustnost jakéhokoli frakcionářství, které dokonce i tehdy, mají-li představitelé jednotlivých skupin tu nejlepší snahu zachovat jednotu strany, ve skutečnosti neodvratně vede k oslabení svorné práce a k tomu, že se nepřátelé strany, kteří se do ní jakožto do vládní strany vtírají, ještě usilovněji znovu a znovu pokoušejí prohloubit roztržku a využít ji ke kontrarevolučním cílům.

Jak nepřátelé proletariátu využívají jakýchkoli úchylek od přísně důsledné komunistické linie, ukázalo se snad nejnázorněji na kronšadtské vzpouře, kdy buržoazní kontrarevoluce a bělogvardějci ve všech zemích světa byli

rázem ochotni převzít dokonce hesla sovětského zřízení, jen aby svrhli v Rusku diktaturu proletariátu, kdy esei a vůbec buržoazní kontrarevoluce využili v Kronštadtu hesel vzpoury zdánlivě ve jménu sovětské moci proti sovětské vládě v Rusku. Taková fakta plně dokazují, že se bělogvardějci snaží a dovedou se přebarvit na komunisty a dokonce i nejlevější komunisty, jen aby oslabili a rozbili baštu proletářské revoluce v Rusku. Také menševické letáky v Petrohradě krátce před kronštadtskou vzpourou ukazují, jak menševici využili neshod a určitých zárodků frakcionářství v KSR k faktickému povzbuzování a podpoře kronštadtských vzbouřenců, eserů a bělogvardějců, vydávající se slovy za odpůrce jakékoli vzpoury a přívržence sovětské moci, mající jen nepatrné výhrady.

3. Propaganda v této otázce se musí zaměřit za prvé na to, že bude důkladně vysvětlována škodlivost a nebezpečnost frakcionářství z hlediska jednoty strany a uskutečnění jednoty vůle předvoje proletariátu jako hlavní podmínky úspěchu diktatury proletariátu, a za druhé na to, že bude vysvětlována svéráznost nejnovějších taktických manévrů nepřátel sovětské moci. Když se tito nepřátelé přesvědčili, že kontrarevoluce pod nezastřeně bělogvardějskou vlajkou nemá žádné vyhlídky, vynakládají nyní všechno úsilí na to, aby se chytli neshod v KSR a tak či onak pomohli kontrarevoluci tím, že předají moc tomu politickému proudu, který má navenek nejbliž k uznání sovětské moci.

Propaganda musí rovněž vysvětlovat zkušenosti z dřívějších revolucí, kdy kontrarevoluce podporovala tu opozici, která měla k nejradiálnějši revoluční straně nejbliž, aby otřásla revoluční diktaturou a svrhla ji a tím uvolnila cestu k pozdějšímu úplnému vítězství kontrarevoluce, kapitalistů a statkářů.

4. V praktickém boji proti frakcionářství musí každá organizace strany co nejpřísněji dbát na to, aby nebyly trpěny vůbec žádné frakční projevy. Naprosto nutnou

kritiku nedostatků ve straně je nutné provádět tak, aby každý praktický návrh byl v co nejjasnější formě ihned, bez jakýchkoli průtahů, předkládán k projednání a rozhodnutí vedoucím orgánům strany, místním i ústřednímu. Každý, kdo vznáší kritiku, musí kromě toho, pokud jde o formu kritiky, brát v úvahu situaci strany, která je obklopena nepřáteli, a pokud jde o obsah kritiky, musí svou přímou účastí na práci v orgánech sovětské moci a ve straně zkoumat v praxi, jak jsou chyby strany nebo jejich jednotlivých členů napravovány. Jakýkoli rozbor celkové linie strany nebo hodnocení jejich praktických zkušeností, kontrola plnění jejich usnesení, zkoumání metod nápravy chyb apod. nesmějí být v žádném případě předkládány k předběžnému projednání skupinám, které vznikají na nějaké »platformě« apod., nýbrž musí být předkládány k projednání jen a jen přímo všem členům strany. Proto sjezd stanoví, aby byla pravidelněji vydávána Diskusní příloha⁴⁰ a zvláštní sborníky a neúnavně se dbalo na to, aby kritika byla věcná a nikdy nenabývala takových forem, které by mohly pomoci třídním nepřátelům proletariátu.

5. Sjezd zásadně odmítá úchylku k syndikalismu a anarchismu, jejímuž rozboru je věnována zvláštní rezoluce⁴¹, a ukládá ústřednímu výboru, aby úplně vymýtil jakékoli frakcionářství; zároveň prohlašuje, že v otázkách, které poutaly mimořádnou pozornost například skupiny takzvané dělnické opozice, tj. v otázce očisty strany od neproletářských a nespolehlivých živlů, v otázce boje proti byrokratismu, rozvíjení demokratismu a iniciativy dělníků apod., je třeba každý věcný návrh zkoumat co nejbedlivěji a ověřovat v praktické činnosti. Strana musí vědět, že v těchto otázkách nepodnikáme všechna potřebná opatření, neboť narážíme na celou řadu nejrůznějších překážek, a také to, že strana, jež nemilosrdně odmítá nevěcnou a frakční rádobykritiku, bude dál neúnavně bojovat všemi prostředky, zkoušejíc i nové metody, proti by-

rokratismu, za rozšiřování demokratismu a rozvíjení iniciativy, usilovat o odhalení, usvědčení a vyhnání těch, kdo se vetřeli do strany, atd.

6. Sjezd proto prohlašuje za rozpuštěné všechny skupiny, které se vytvořily na té či oné platformě, a nařizuje je ihned bez výjimky rozpustit (například skupinu »dělnické opozice«, »demokratického centralismu« atd.). Kdo se tomuto usnesení sjezdu nepodřídí, bude bezpodmínečně a neprodleně ze strany vyloučen.

7. Aby byla ve straně a ve veškeré činnosti orgánů sovětské moci zavedena přísná kázeň a aby bylo při vymocování jakéhokoli frakcionářství dosaženo co největší jednoty, zmocňuje sjezd ústřední výbor, aby v případech porušení kázně nebo znovuoživení či výskytu frakcionářství uplatňoval všechny stranické tresty včetně vyloučení ze strany a členy ústředního výboru aby v takovém případě převedl mezi kandidáty a v krajním případě je i vyloučil ze strany. Podmínkou použití takového krajního opatření vůči členům a kandidátům ústředního výboru a členům kontrolní komise musí být svolání plenárního zasedání ústředního výboru, na něž musí být pozváni i všichni kandidáti ÚV a všichni členové kontrolní komise. Jestliže takové společné shromáždění nejodpovědnějších vedoucích pracovníků strany dvoutřetinovou většinou hlasů uzná, že je nutné převést člena ústředního výboru mezi kandidáty nebo ho vyloučit ze strany, musí být takové opatření provedeno ihned⁴².

*Poprvé otištěno roku 1923
v časopise Prožektor, č. 22*

Podle rukopisu

P Ů V O D N Í N Á V R H R E Z O L U C E
 X. S J E Z D U K S R
 O S Y N D I K A L I S T I C K Ě
 A A N A R C H I S T I C K Ě Ú C H Y L C E
 V N A Š Í S T R A N Ě

1. V posledních měsících se ve straně zřetelně projevila syndikalistická a anarchistická úchylka, které je třeba co nejrůzněji čelit ideovým bojem a také očistou a ozdravením strany.

2. Tato úchylka je vyvolána částečně tím, že do strany vstoupili bývalí menševici, jakož i dělníci a rolníci, kteří si dosud plně neosvojili komunistický světový názor, hlavně však je tato úchylka způsobena tím, že na proletariát a na KSR působí maloburžoazní živel, který je v naší zemi mimořádně silný a který nevyhnutelně vyvolává kolísání směrem k anarchismu, zejména v situaci, kdy se postavení mas v důsledku neúrody a mimořádně zhoubných následků války pronikavě zhoršilo a kdy demobilizace miliónové armády uvolňuje celé statisíce rolníků a dělníků, kteří ihned nemohou najít řádné zdroje prostředků k obživě.

3. Teoreticky nejúplnějším a nejpregnantnějším projevem této úchylky (*varianta*: Jedním z nejúplnějších atd. projevů této úchylky) jsou teze a jiné publicistické výplody skupiny takzvané dělnické opozice. Dostatečně průkazná je například tato její teze: »Organizace řízení národního hospodářství přísluší celoruskému sjezdu výrobců, sdružených v odborových výrobních svazech. Ty volí ústřední orgán, který řídí celé národní hospodářství republiky.«

Ideje, které se staly podkladem tohoto a mnoha jiných

podobných prohlášení, jsou teoreticky od základu nesprávné, neboť jsou v úplném rozporu s marxismem a komunismem a také se závěry z praktických zkušeností všech poloproletářských revolucí i nynější proletářské revoluce.

Za prvé pojem »výrobce« zahrnuje proletáře společně s poloproletářem i s malovýrobce, čímž se zásadně ustupuje od základního pojmu třídního boje a hlavního požadavku přesně rozlišovat třídy.

Za druhé orientace na bezpartijní masy nebo koketování s nimi, jež se projevuje v uvedené tezi, znamená stejně zásadní ústup od marxismu.

Marxismus učí — a tuto poučku nejen formálně potvrzuje celá Komunistická internacionála v usnesení svého II. kongresu (z roku 1920) o úloze politické strany proletariátu, ale je též prakticky potvrzena naší revolucí —, že jedině politická strana dělnické třídy, tj. komunistická strana, může sjednotit, vychovat a zorganizovat takový předvoj proletariátu a celé masy pracujících, který jediný je s to čelit nevyhnutelnému maloburžoaznímu kolísání této masy, nevyhnutelným tradicím a recidivám profesionalistické omezenosti anebo profesionalistických předsudků mezi proletariátem a řídit veškerou jednotnou činnost všeho proletariátu, tj. řídit jej politicky a jeho prostřednictvím řídit všechny pracující masy. Bez toho se diktatura proletariátu nedá uskutečnit.

Nesprávné chápání úlohy komunistické strany v jejím vztahu k bezpartijnímu proletariátu a pak i ve vztahu komunistické strany a bezpartijního proletariátu vůči celé mase pracujících je zásadním teoretickým odklonem od komunismu a úchylkou směřující k syndikalismu a anarchismu, jež se projevuje ve všech názorech skupiny »dělnické opozice«.

4. X. sjezd KSR prohlašuje, že považuje za absolutně nesprávné též všechny pokusy této skupiny i dalších osob obhájit své chybné názory odvoláváním se na pátý článek

ekonomické části programu KSR, věnovaný úloze odborů. V tomto článku se říká, že odbory »musí dosáhnout toho, aby ve svých rukou skutečně soustředily veškeré řízení celého národního hospodářství jako jednotného hospodářského celku« a že odbory takto zajišťují »pevné spojení mezi ústřední státní správou, národním hospodářstvím a širokými masami pracujících«, neboť »zapojují« tyto masy »přímo do řízení hospodářství«.

Za předpoklad takového stavu, kterého odbory »musí dosáhnout«, označuje program KSR v témž článku proces, v němž »se odbory stále více vymaňují z profesionalistické omezenosti« a zahrnují většinu »a postupně vůbec všechny« pracující.

A konečně program KSR v témž článku zdůrazňuje, že odbory jsou »již podle zákonů RSFSR a ustálené praxe zastoupeny ve všech místních i ústředních orgánech řízení průmyslu«.

Syndikalisté a anarchisté místo aby si všímali právě těchto praktických zkušeností z účasti na řízení, místo aby tyto zkušenosti dále rozvíjeli v přísném souladu s dosaženými úspěchy a napravenými chybami, vytyčují přímo heslo »sjezdů či sjezdu výrobců«, jež »volí« orgány řízení hospodářství. Vedoucí, výchovná a organizující úloha strany ve vztahu k odborovým organizacím proletariátu a úloha proletariátu ve vztahu k poloměšťáckým a přímo maloburžoazním masám pracujících se takto úplně obchází a přehlíží, a místo aby dále pokračovala a zlepšovala se praktická činnost spojená s vytvářením nových forem hospodářství, k níž sovětská moc už přikročila, dochází k maloburžoazně anarchistickému rozvracení této činnosti, jež může vést jedině k vítězství buržoazní kontrarevoluce.

5. Kromě toho, že sjezd KSR považuje názory uvedené skupiny a jiných podobných skupin a osob za teoreticky mylné a jejich postoj k praktickým zkušenostem z hospodářské výstavby, kterou zahájila sovětská moc, za

zásadně nesprávný, sjezd prohlašuje, že tyto názory jsou i politicky nanejvýš scestné a pro samu existenci diktatury proletariátu znamenají přímé politické nebezpečí.

Obrovská převaha maloburžoazního živlu a nevyhnutelné důsledky války, jako zpusťošení, zbídačení, epidemie, neúroda, krajní zosťření nouze a útrap lidu, vedou v takové zemi, jako je Rusko, k zvlášť silnému kolísání ve smýšlení maloburžoazních a poloproletářských mas. Toto kolísání se projevuje v tom, že tyto masy jsou hned pro upevnění svazku s proletariátem, hned zase pro obnovení moci buržoazie, přičemž všechny zkušenosti ze všech revolucí 18., 19. a 20. století naprosto jasně a přesvědčivě dokazují, že z tohoto kolísání — jestliže jednota, síla a vliv revolučního předvoje proletariátu budou sebeméně oslabeny — nemůže vzejít nic než restaurace (obnovení) moci a vlastnictví kapitalistů a statkářů.

Proto jsou názory »dělnické opozice« a podobných živlů nejen teoreticky nesprávné, ale prakticky jsou výrazem maloburžoazního a anarchistického kolísání, prakticky oslabují důslednou vůdčí linii komunistické strany a prakticky pomáhají třídním nepřátelům proletářské revoluce.

6. Na základě toho všeho sjezd KSR tyto ideje, v nichž se promítá syndikalistická a anarchistická úchylka, rezolutně odmítá a považuje za nutné:

za první vést proti těmto idejím neochvějný a systematický ideový boj;

za druhé sjezd pokládá propagování těchto idejí za neslučitelné s příslušností ke KSR.

Sjezd ukládá ústřednímu výboru strany, aby tato sjezdová usnesení co nejpřísněji uváděl v život, a současně upozorňuje na to, že členům strany může a musí být ve zvláštních publikacích, sbornících apod. poskytnuto mís-

to pro opravdu všestrannou výměnu názorů na všechny uvedené otázky.

Poprvé otištěno roku 1923
Sobranije sočiněnij N. Lenina
(V. Uljanova), sv. XVIII, část I

Podle rukopisu

REFERÁT O JEDNOTĚ STRANY
A ANARCHOSYNDIKALISTICKÉ
ÚCHYLCE

16. BŘEZNA⁴³

Soudružky a soudruzi, myslím, že obšírně se zabývat touto otázkou nebude třeba, protože se celý náš sjezd při projednávání všech otázek už dotkl oněch témat, ke kterým je nyní třeba se oficiálně jménem sjezdu strany, tedy jménem celé strany vyjádřit. Pokud jde o rezoluci »o jednotě«*, obsahuje převážně charakteristiku politické situace. Všichni jste jistě četli tištěný text této rezoluce, který vám byl rozdán. Nebude zveřejněn sedmý bod, kterým se zavádí mimořádné opatření — právo vyloučit z ústředního výboru pod podmínkou, že na společné schůzi členů a kandidátů ÚV a členů ústřední kontrolní komise bude přítomna dvoutřetinová většina. Toto opatření bylo nejdnou projednáváno na neoficiálních poradách, kde se představitelé všech názorových odstínů mohli vyjádřit. Doufejme, soudružky a soudruzi, že tento bod nebude nutné uplatňovat, ale za nové situace, kdy zde stojíme před dosti příkrým obratem a kdy chceme vymýtit jakékoli stopy výlučnosti, je nutný.

Přecházím k rezoluci o syndikalistických a anarchistických úchylnkách. Této otázky se dotýká čtvrtý bod programu sjezdového jednání. Jádrem celé rezoluce je vymezení našeho postoje k některým směrům nebo ideovým úchylnkám. Říkáme-li »úchylnkám«, zdůrazňujeme tím, že zde nevidíme ještě nic, co by se definitivně zformovalo, nic absolutního a zcela vyhraněného, nýbrž jenom zárodek

* Viz tento svazek, s. 109—112. *Red.*

takového politického směru, ke kterému strana musí zaujmout stanovisko. V třetím bodu rezoluce o syndikalistické a anarchistické úchylce, kterou všichni patrně máte, je zřejmě tisková chyba (jak je vidět z připomínek, všimli jste si jí). Správně má být: »Průkazná je například tato její« (tj. »dělnické opozice«) »teze: „Organizace řízení národního hospodářství přísluší celoruskému sjezdu výrobců, sdružených v odborových výrobních svazech. Ty volí ústřední orgán, který řídí celé národní hospodářství republiky.“* O tomto bodu jsme již nejednou na sjezdu mluvili jak na neoficiálních poradách, tak i na oficiálních plenárních zasedáních sjezdu. Myslím, že jsme si už vyjasnili, že v žádném případě nelze obhajovat tento bod dovoláváním se Engelsova výroku o sdružení výrobců, neboť je zcela evidentní — a podrobné seznámení s příslušným místem to potvrzuje —, že Engels mluví o komunistické společnosti, kde už nebudou třídy. V tom jsme všichni zajedno. Až ve společnosti nebudou třídy, zůstanou v ní jediné pracující jakožto výrobci, a nebudou tedy dělníci ani rolníci. Ze všech Marxových a Engelsových děl velmi dobře víme, že oba naprosto přesně rozlišují období, kdy třídy ještě existují, a období, kdy již nebudou. Myšlenkám, řečem a dohadům o zániku tříd ještě před komunismem se Marx a Engels nemilosrdně vysmívali a prohlašovali, že teprve komunismus znamená odstranění tříd⁴⁴.

Octli jsme se v takové situaci, kdy jsme jako první přišli prakticky s otázkou tohoto odstranění tříd. Přitom v rolnické zemi zůstaly nyní dvě hlavní třídy — dělnická třída a rolnictvo. Kromě nich jsou tu celé skupiny pozůstatků a přežitků kapitalismu.

Náš program jednoznačně říká, že děláme první kroky, že máme před sebou celou řadu přechodných stupňů. Avšak v praktické činnosti našich orgánů sovětské moci

* Viz tento svazek, s. 113. *Red.*

a v celých dějinách revoluce jsme se na každém kroku co nejnázorněji přesvědčovali, že formulovat takové teoretické definice, jak to v tomto případě činí opozice, je nesprávné. Velmi dobře víme, že třídy u nás zůstaly a zůstanou ještě dlouho, že v zemi s převahou rolnického obyvatelstva nevyhnutelně zůstanou ještě dlouho, ještě mnoho let. Minimální doba, během níž by bylo možno natolik rozvinout velký průmysl, aby se vytvořil fond, na jehož základě by si podřídil zemědělství, se odhaduje na deset let. To je minimální doba, pokud pro to budou existovat mimořádně příznivé technické podmínky. My však víme, že žijeme v poměrech, které jsou mimořádně nepříznivé. Plán výstavby Ruska na základě moderního velkého průmyslu máme — je to plán elektrifikace, který je dílem vědeckých pracovníků. Tam je stanovena minimální lhůta na deset let za předpokladu, že budou pro to alespoň trochu normální podmínky. My však velmi dobře víme, že takové podmínky u nás nejsou. Deset let znamená tedy pro nás dobu velmi krátkou — o tom není třeba ani mluvit. Dostali jsme se k jádru věci: je možné, že budou dál existovat třídy s nepřátelským postojem vůči proletariátu, a proto nyní prakticky ani nemůžeme vytvořit to, o čem mluví Engels. Napřed bude diktatura proletariátu. Potom bude následovat beztřídní společnost.

Marx a Engels vedli neúprosný boj proti lidem, kteří zapomínali na rozdíl mezi třídami a mluvili o výrobcích, o lidu nebo o pracujících vůbec. Kdo je aspoň trochu obeznámen s Marxovými a Engelsovými díly, nemůže zapomenout, že se všechna tato díla vysmívají těm, kdo mluví o výrobcích, o lidu, o pracujících vůbec. Neexistují pracující vůbec nebo pracovníci vůbec, nýbrž existuje buď drobný podnikatel, který vlastní výrobní prostředky a jehož celá mentalita a všechny životní návyky jsou kapitalistické — a jiné ani být nemohou —, nebo námezdní dělník s naprosto jinou mentalitou, námezdní dělník ve

velkém průmyslu, který setrvává v antagonismu, v rozporu, v boji s kapitalisty.

Jestliže jsme dospěli k této otázce po třech letech našeho boje, kdy už máme zkušenosti z uplatňování politické moci proletariátu a víme, jaké nesmírné těžkosti se skrývají ve vzájemných vztazích mezi třídami v době, kdy tyto třídy ještě přetrvávají, kdy lze pozorovat zbytky buržoazie ještě ve všech pórech našeho života, v orgánech sovětské moci — za takových podmínek znamená u nás vznik platformy s tezemi, které jsem přečetl, zjevnou a nespornou syndikalisticko-anarchistickou úchylku. Tato slova nejsou nadsazena, jsou promyšlena. Úchylka ještě neznamena vyhraněný směr. Úchylka je něco, co se dá napravit. Lidé poněkud sešli z cesty nebo z ní začínají scházet, ale ještě se to dá napravit. Právě to podle mého názoru vyjadřuje slovo »úchylka«. Tím se zdůrazňuje, že tu ještě není nic definitivního, že se to dá snadno napravit — je to přání varovat a formulovat otázku v celé šíři a zásadně. Najde-li někdo takové slovo, které by tuto myšlenku vyjadřovalo lépe — prosím. Doufám, že se nebudeme přít o slovíčka, ale že rozebereme podstatu této teze jako teze základní, abychom se neutápěli v záplavě podobných idejí, kterých se vyskytuje u skupiny »dělnické opozice« velká spousta. Jejich rozbor přenecháme našim publicistům i vedoucím představitelům tohoto směru, neboť na konci rezoluce záměrně říkáme, že je možné a nutné poskytnout členům strany ve zvláštních publikacích a sbornících místo pro důkladnější výměnu názorů na všechny uvedené otázky. Nyní si nemůžeme dovolit, aby se tato otázka odkládala. Jsme strana, která bojuje za nesmírných těžkostí. Musíme si říci, že má-li být jednota pevná, je nutné, aby zjištěná úchylka byla odsouzena. Jestliže se už vyskytla, je třeba ji odhalit a všestranně posoudit. Je-li však nutná důkladná diskuse — prosím, najdou se u nás lidé, kteří vypracují podrobné odkazy z veškeré literatury, a bude-li to nutné a vhodné, rozvíříme

tuto otázku i v mezinárodním měřítku, neboť ze zprávy zástupce Komunistické internacionály jste se právě dověděli a všichni víte, že se v mezinárodním revolučním dělnickém hnutí vyskytuje jistá levičácká úchylka. Úchylka, o níž teď mluvíme, je stejná jako anarchistická úchylka v Komunistické dělnické straně Německa; boj proti této straně se jasně vykrytalizoval na minulém kongresu Komunistické internacionály⁴⁵. Výrazy, jichž se tam používalo k jejímu hodnocení, zněly často ostřeji než slovo »úchylka«. Víte, že je to otázka mezinárodní. Proto chťt se s ní vypořádat tím, že se řekne: Konec diskuse a dost!, by bylo nesprávné. Avšak teoretická diskuse je jedna věc, kdežto politická linie strany, politický boj je druhá věc. Nejsme diskusní klub. Vydávat sborníky a zvláštní publikace sice můžeme a budeme, ale především musíme bojovat za nesmírně těžkých podmínek, a proto se musíme semknout v jeden celek. Budou-li přitom do politické diskuse a do politického boje vnášeny takové návrhy jako svolání »celoruského sjezdu výrobců«, nebudeme moci postupovat jednomyslně a solidárně; to není ta politika, kterou jsme si stanovili na několik let. To je politika, která by mařila jednomyslnou práci strany, a tato politika je nesprávná nejen teoreticky, ale je nesprávná i proto, že nesprávně stanoví vztahy mezi třídami — tedy to hlavní a základní, bez čeho neexistuje marxismus a o čem II. kongres Komunistické internacionály schválil rezoluci⁴⁶. Dnes je taková situace, že se bezpartijní živel poddává maloburžoaznímu kolísání, ke kterému za nynější hospodářské situace Ruska nevyhnutelně dochází. Musíme si být vědomi toho, že vnitřní nebezpečí je v jistém směru větší než nebezpečí, které nám hrozilo od Děnikina a Juděniče, a musíme prokázat semknutost nejen formální, ale i mnohem hlubší. Abychom dosáhli takové semknutosti, nemůžeme se obejít bez podobné rezoluce.

Dále považuji za velmi důležitý čtvrtý bod této rezoluce, který podává výklad našeho programu, výklad auten-

tický, tj. takový výklad, který pochází od autora. Autorem programu je sjezd, a proto sjezd musí podat výklad, aby se skoncovalo s kolísáním, ba někdy dokonce i s hrou, která se provozuje s naším programem: jako by bylo v programu řečeno o odborech právě to, čeho by se tam leckdo rád dočetl. Slyšeli jste, jak tento program z této tribuny kritizoval soudruh Rjazanov — poděkujme autorovi této kritiky za teoretické objevy! Slyšeli jste kritiku, kterou přednesl soudruh Šljapnikov. To nelze přejít mlčením. Myslím, že zde, v této rezoluci, máme to, co teď potřebujeme. Jménem sjezdu, který schvaluje program a který je nejvyšším orgánem strany, je třeba říci: Takhle chápeme tento program. Opakuji, že teoretické spory se tím neodstraní. Návrhy na změnu programu se mohou předkládat, to se nikomu nezakazuje. Nepovažujeme program za tak vynikající, že by v něm nebylo co měnit, ale nemáme nyní oficiální návrhy, a rozboru této otázky jsme nevěnovali čas. Pročítáme-li pozorně tento program, dočteme se v něm: »Odbory musí dosáhnout toho, aby skutečně soustředily atd.«, »musí dosáhnout toho, aby skutečně soustředily« — to je třeba zdůraznit. A před tím čteme, že »podle zákona jsou odbory zastoupeny ve všech místních i ústředních orgánech řízení výroby«. Víme, že kapitalistická výroba byla za součinnosti všech vyspělých zemí světa budována celá desetiletí. Cožpak jsme už tak propadli dětské naivitě, abychom si mysleli, že za nesmírné bídy a nouze v zemi, kde dělníci tvoří menšinu, v zemi, kde jsou proletářský předvoj a masa rolníků vysíleny a krvácejí, můžeme tento proces ukončit tak rychle?! Ještě jsme nepoložili ani hlavní základ, začali jsme se teprve na podkladě zkušeností zabývat tím, jak výrobu za účasti odborů řídit. Víme, že hlavní překážkou je nouze. Není pravda, že nezapojujeme masy; naopak, vyskytne-li se mezi dělnictvem jen poněkud výraznější talent, alespoň trochu schopnější člověk, setká se u nás s nejpřímnější podporou. Jenom je třeba, aby se situace trochu zmírnila.

Potřebujeme nejméně rok nebo dva, abychom se zotavili z hladovění. Z historického hlediska je to mizivě krátká doba, ale v našich poměrech je to doba dlouhá. Rok nebo dvě léta zotavení z hladu, rok nebo dvě léta řádného zásobování palivem, aby továrny pracovaly — a pak budeme mít od dělnické třídy stokrát vydatnější podporu a z jejích řad vzejde mnohem víc talentů, než máme dnes. O tom nikdo nepochybuje a pochybovat nemůže. Dnes nemáme tuto podporu ne proto, že bychom ji nechtěli. Děláme všechno, co se pro to udělat dá. Nikdo nemůže říci, že si vláda, odbory a ústřední výbor strany nechaly ujít třebas jen jedinou možnost v tomto směru; víme však, že bída je zoufalá, že všude panuje hlad a nouze, což ustavičně vyvolává pasivitu. Nebojme se nazývat zlo a pohromy pravým jménem. Právě tohle brzdí příliv energie mas. Pokoušet se za situace, kdy v řídicích orgánech, jak víme ze statistiky, sedí 60 % dělníků, vykládat dnes slova programu: »Odbory musí dosáhnout toho, aby skutečně soustředily« atd. — pokoušet se je vykládat tak, jak to dělá Šljapnikov — je naprosto nemožné.

Autentický výklad programu nám umožní spojit nezbytnou semknutost a jednotu v otázkách taktiky s nutnou svobodou diskuse, což se také v závěru rezoluce zdůrazňuje. K čemu dospívá rezoluce? Přečtu šestý bod:

»Na základě toho všeho sjezd KSR tyto ideje, jež jsou výrazem syndikalistické a anarchistické úchylky, rezolutně odmítá a usnází se, za prvé uznat za nutné neochvějně a systematicky proti těmto idejím bojovat; za druhé pokládat propagování těchto idejí za neslučitelné s příslušností ke KSR.

Sjezd ukládá ústřednímu výboru strany, aby tato sjezdová usnesení co nejpřísněji uváděl v život, a současně upozorňuje na to, že členům strany může a musí být ve zvláštních publikacích, sbornících apod. poskytnuto místo pro opravdu všestrannou výměnu názorů na všechny uvedené otázky.«

Cožpak nevidíte — jste přece všichni v té či oné formě agitátory a propagandisty — cožpak nevidíte rozdíl mezi propagováním myšlenek uvnitř bojujících politických stran a výměnou názorů ve zvláštních publikacích a sbornících? Jsem přesvědčen, že tento rozdíl vidí každý, kdo chce smysl této rezoluce pochopit. A doufáme, že v ústředním výboru, do něhož přijímáme představitele této úchyvky, budou tito představitelé přistupovat k usnesení sjezdu strany jako každý uvědomělý, disciplinovaný člen strany; doufáme, že za jejich pomoci v ústředním výboru vyjasníme uvedený rozdíl, aniž tím vyvoláme mimořádnou situaci; vyjasníme, co se ve straně odehrává — zda jde o propagování myšlenek uvnitř bojující politické strany, nebo o výměnu názorů ve zvláštních publikacích a sbornících. Kdo se zajímá o podrobné studium citátů z Engelse, prosím! Jsou teoretikové, kteří vždycky dají straně užitečnou radu. To je nutné. Vydáme dva nebo tři velké sborníky — to bude prospěšné a naprosto nutné. Ale cožpak to se podobá propagování myšlenek, boji mezi platformami, cožpak to lze směřovat? To nikdo z těch, kdo chtějí pochopit naši politickou situaci, nebude směřovat.

Ať nikdo nebrzdí naši politickou práci, zejména v těžké chvíli, ale ať nezanedbává ani vědecké bádání! Jestliže například soudruh Šljapnikov^[120] využije svého volného času k tomu, aby ke svému nedávno vydanému svazku o svých zkušenostech z revolučního boje ještě v době illegality připojil v nejbližších měsících druhý svazek s rozbořením pojmu »výrobce« — prosím! Avšak tato rezoluce nám bude sloužit jako ukazatel směru. Otevřeli jsme nejširší, nejsvobodnější diskusi. Platforma »dělnické opozice« byla otištěna v ústředním orgánu strany v nákladu 250 000 výtisků. Zvažovali jsme ji ze všech stran a na všechny způsoby, prováděli jsme na podkladě této platformy volby a nakonec jsme svolali sjezd, který vyvozuje z politické situace závěry a říká, že se úchyvka vyhranila,

že si nebudeme hrát na schovávanou, nýbrž řekneme přímo: Úchylka je úchylka, je třeba ji napravit; napravíme ji a diskuse bude diskusí teoretickou.

Proto znovu opakují a podporují návrh, abychom schválili obě tyto rezoluce, utužili jednotu strany a správně vymezili, čím se mají zabývat stranické schůze a čím se mohou ve volném čase svobodně zabývat jednotlivci — marxisté, komunisté, kteří chtějí pomoci straně a pustit se do zkoumání těch nebo oněch teoretických otázek. (Potlesk.)

Pravda, č. 68
30. března 1921

Z Á V Ě R Ě Č N Ě S L O V O
 K R E F E R Á T U
 O J E D N O T Ě S T R A N Y
 A A N A R C H O S Y N D I K A L I S T I C K Ě
 Ú C H Y L C E
 1 6. B Ř E Z N A

Soudružky a soudruzi, slyšeli jsme tu neuvěřitelně příkré výrazy, z nichž nejpříkřejší bylo snad obvinění, že naše rezoluce je pomlouvačná. Ale vyskytují se i takové hrubosti, které se samy odhalují. Rezoluci máte. Víte, že jsme dva představitelé »dělnické opozice« vzali do ústředního výboru a že jsme použili výrazu »úchylka«. Zdůrazňuji jeho význam. Ani Šljapnikov, ani Medvědjev nenavrhli jiné slovo. Kritizovali jsme zde teze, které kritizovali i představitelé všech názorových odstínů. Jak je potom možné mluvit o pomluvě? Kdyby se někomu přisouvalo, co se dá fakty vyvrátit, mělo by toto příkré slovo smysl. Takto je to prostě projev jistého podráždění. To není seriózní námitka.

Nyní přejdu k otázkám, které zde byly nadhozeny. Vyskytl se názor, že se vůči skupině »demokratického centralismu« postupovalo nespravedlivě. Sledovali jste, jak se skupiny dohadovaly a vyměňovaly si názory na volby do ústředního výboru, o čemž zde mluvili představitelé skupiny »demokratického centralismu«. Víte, že už na neoficiální poradě, které se účastnila skupina »dělnické opozice« v plném počtu a řada velmi známých soudruhů, představitelů všech názorových odstínů, jsem musel například já sám otevřeně prohlašovat, že jsou představitelé skupin »dělnické opozice« a »demokratického centra-

lismu« v ústředním výboru vítání. Nikdo to na poradě, které se účastnili všichni soudruzi z »dělnické opozice« a představitelé všech názorových odstínů, nevyvracel. Je naprosto jasné, že byl-li nakonec ze skupiny »demokratického centralismu« získán kandidát, a ne člen ústředního výboru, byl to výsledek dlouhé výměny názorů a vzájemné dohody skupin. Takže vidět v tom nějakou nedůvěru nebo nespravedlivost vůči skupině »demokratického centralismu« není nic než malicherné vyhledávání nesvárů. Udělali jsme v ústředním výboru všechno, co bylo třeba, abychom zdůraznili své úsilí o spravedlivost. To je fakt, který se nedá popřít. Usuzovat z toho na nespravedlivost znamená vyhledávání nesvárů. Nebo například soudruh ze skupiny »demokratického centralismu« prohlašoval, že sedmý bod rezoluce je zbytečný: ústřední výbor má tak jako tak na to právo. Navrhujeme, aby sedmý bod nebyl uveřejňován, neboť doufáme, že ho nebude nutné použít, je to krajní opatření. Ale když soudruh ze skupiny »demokratického centralismu« říká: »Měli jste na to právo podle stanov«⁴⁷, pak nezná stanovy^[118], nezná zásady demokratického centralismu, nezná zásady centralismu. Aby ústřední výbor, zvolený na sjezdu, měl právo vyloučit někoho z ÚV, to žádá demokracie, žádný centralismus nikdy nepřipustí. (Hlas: »Prostřednictvím strany!«) Jedině prostřednictvím strany. Ústřední výbor je volen na sjezdu, který mu tím projevuje nejvyšší důvěru, svěřuje mu tím vedení. Aby ÚV měl vůči svému členu takové právo — nic takového naše strana nikdy nikde nepřipouštěla. Je to krajní opatření, jehož se používá jenom tehdy, jestliže cítíme nebezpečnost situace. Soudruh Radek to vysvětlil naprosto správně. V takovém případě se koná mimořádná schůze: ústřední výbor plus kandidáti plus kontrolní komise se stejným hlasovacím právem. S takovým orgánem, s takovým plénem o 47 lidech se v našich stanovách nepočítalo, takový orgán se v naší praxi nikdy nepoužíval. Proto opakují, že soudruzi ze

skupiny »demokratického centralismu« neznají ani stannovy, ani zásady demokratického centralismu, ani centralismus. Je to krajní opatření. Doufám, že ho nebudeme muset použít. Toto opatření jenom ukazuje, že strana uplatňuje to, o čem jste slyšeli, když dojde k takovým názorovým neshodám, které se svým způsobem blíží k možnosti rozkolu. Nejsme přece děti, zažili jsme těžké časy, byli jsme svědky rozkolů, prožívali jsme je; víme, jak jsou těžké, a nebojíme se nazvat nebezpečí pravým jménem.

Byly na dřívějších sjezdech při nejprudších názorových neshodách momenty, které svým způsobem hraničily s rozkolem? Nebyly. A jsou dnes? Jsou. O tom všem se mluvilo nejednou. Myslím, že se proti těmto neshodám dá bojovat.

Dále se tu mluvilo o tom, že se jednota takovými rezolucemi nevytváří, že podle rezoluce je prý kritika přípustná výhradně jenom prostřednictvím guberniálních výborů, že se prý projevuje jakási nedůvěra k soudruhům z »dělnické opozice«, což ztěžuje jejich účast v ústředním výboru. Ale také to je čirý nesmysl! Na samém začátku jsem vysvětlil, proč bylo zvoleno slovo »úchylka«. Jestliže se vám nelíbí, přijměte tuto rezoluci za základ a předejte ji předsednictvu, aby ji případně zmírnilo. Najdeme-li mírnější slovo, pak bych navrhoval, aby jím bylo nahrazeno slovo »úchylka« a aby byl text zmírněn i na jiných místech. Proti tomu nebudeme nic namítat. Teď zde ovšem není čas zabývat se takovými podrobnostmi. Předejte rezoluci předsednictvu ke zredigování, ke zmírnění. Zesílení tu nepřichází v úvahu — proti tomu nic nenamítám. Jestliže se však říká, že tato rezoluce znamená štvání jedné části strany proti druhé, je to další nesmysl.

Nevím, jaké je složení skupiny »dělnické opozice« v Samaře, nebyl jsem tam, ale jsem přesvědčen, že kdyby člen ústředního výboru kteréhokoli názorového odstínu nebo sjezdový delegát kteréhokoli odstínu kromě »dělnické opozice« začal na schůzi samarské organizace dokazo-

vat, že rezoluce nerozeštvává, ale vyzývá k jednotě a získává na svou stranu většinu »dělnické opozice«, podařilo by se mu to dokázat. Jestliže se tu používá takového výrazu jako »štvaní«, zapomíná se na pátý bod rezoluce o jednotě, kde se mluví o uznání zásluh »dělnické opozice«. Cožpak to tam není uvedeno vedle sebe? Na jedné straně se »dopouštějí úchylky«, ale na druhé straně čtete pátý bod: »Sjezd zároveň prohlašuje, že v otázkách, které poučily mimořádnou pozornost například skupiny takzvané dělnické opozice, tj. v otázce očisty strany od neproletářských a nespolehlivých živlů, v otázce boje proti byrokratismu, rozvíjení demokratismu a iniciativy dělníků apod., je třeba každý věcný návrh zkoumat co nejbedlivěji«* atd. Cožpak to je štvaní? To je uznání zásluh. Říkáme, že na jedné straně jste v diskusi projeвили úchylku, která je politicky nebezpečná, a dokonce i rezoluce^[102] soudruha Medvěděva⁴⁸ to jinými slovy přiznává, ale dále se tu uvádí, že pokud jde o boj proti byrokratismu, připouštíme, že neděláme ještě vše, co by se dělat dalo. To je uznání zásluh, a ne štvaní!

Když je do ústředního výboru přibírán soudruh z »dělnické opozice«, je to projev soudružské důvěry. A když pak půjde někdo na schůzi, která nebude zmítána frakčním bojem, prohlásí tato schůze, že to není štvaní, nýbrž projev soudružské důvěry. A pokud jde o nejkrajnější opatření, to se vztahuje na budoucnost, dnes toto opatření nepoužíváme, dnes projevujeme soudruhům důvěru. Pokud si myslíte, že teoreticky nemáme pravdu, máme možnost vydat desítky sborníků, a jestliže jsou například v samarské organizaci mladí soudruzi, kteří by mohli říci k této otázce něco nového, pak prosím, soudruzi ze Samary! Uveřejníme několik vašich článků. Vždyť se nenajde jediný člověk, který by nechápal rozdíl mezi tím, co se říká na sjezdu, a tím, co se předkládá dělníkům. Strana ne-

* Viz tento svazek, s. 111. *Red.*

ní na pochybách o tom, co dělá, ale v žádném případě nebudeme na shromáždění dělníků mluvit o tom, o čem mluvil soudruh Kamenskij a o čem měl právo mluvit na sjezdu strany. Jestliže zvážíte přesný text rezoluce, uvidíte, že je to zásadní teoretická směrnice, že zde není nic urážlivého a že je to zároveň uznání zásluh v boji proti byrokratismu, vyjádření snahy získat pomoc; kromě toho byli představitelé této skupiny přibráni do ústředního výboru, což je projev nejvyšší důvěry, nad niž vyšší nemůže ve straně být. A proto, soudružky a soudruzi, navrhuji, aby byly obě tyto rezoluce schváleny, a to hlasováním podle jmen, a aby potom byly předány předsednictvu k redakci, ke zmírnění formulace; a protože je soudruh Šljapnikov členem předsednictva, možná že najde místo slova »úchylka« přiléhavější výraz.

A k žádosti o uvolnění z funkce navrhuji schválit tuto rezoluci: »Sjezd vyzývá všechny členy rozpuštěné skupiny „dělnické opozice“, aby se podřídili stranické kázni, a ukládá jim, aby setrvali ve funkcích, které jim byly svěřeny, a nepřijímá rezignaci soudruha Šljapnikova a ani žádné jiné rezignace na funkce.«⁴⁹ (Potlesk.)

POZNÁMKY K RJAZANOVU
 POZMĚŇOVACÍMU NÁVRHU
 K REZOLUCI
 O JEDNOTĚ STRANY
 16. BŘEZNA⁵⁰

Myslím, že přání soudruha Rjazanova, jakkoli je politováníhodné, je nesplnitelné. Nemůžeme vzít straně a členům ústředního výboru právo obracet se ke straně, vyvolává-li zásadní otázka názorové neshody. Nedovedu si představit, jak bychom něco takového mohli udělat. Tento sjezd nemůže ničím vázat volby na příští sjezd; a co když se vyskytne taková otázka, jako bylo například uzavření brestlitevského míru? Můžete se zaručit, že se takové otázky nemohou vyskytnout? Nemůžete. Možná že pak bude nutné volit podle platformy. (Rjazanov: »O jedné otázce?«) Ovšem. Ve vaší rezoluci se však praví: Žádné volby podle platformy. Myslím, že zakázat to nejsme s to. Jestliže nás naše rezoluce o jednotě a samozřejmě i vývoj revoluce stmelí, nebudou se volby podle platformy opakovat. Poučení, kterého se nám dostalo na tomto sjezdu, neupadne v zapomenutí. Jestliže však okolnosti vyvolají zásadní neshody, dá se v takovém případě zakázat, aby byly předloženy k posouzení celé straně? Nedá. Je to přemrštěné přání, které je nesplnitelné, a proto navrhuji, aby bylo zamítnuto.

POZNÁMKA
K POZMĚŇOVACÍMU NÁVRHU
RAFAILA (R. B. FARBMANA)
K REZOLUCI
O JEDNOTĚ STRANY
16. BŘEZNA⁵¹

Myslím, že by se tento pozměňovací návrh neměl přijímat. Když u nás začala diskuse, nepodařilo se nám v Pravdě rozlišovat — politické články se začaly mísit s diskusními. Naše znění to neříká ultimativně, nýbrž zdůrazňuje, že by se to do tisku zatahovat nemělo.

POZNÁMKA KE KISELJOVOVU
DISKUSNÍMU PŘÍSPĚVKU
K REZOLUCI
O JEDNOTĚ STRANY
16. BŘEZNA⁵²

Soudružky a soudruzi, velice lituji, že jsem použil slova »kulomet«, a proto slavnostně slibuji, že napříště nebudu takových slov používat ani obrazně, neboť zbytečně nahánějí lidem strach a pak už nelze pochopit, co vlastně chtějí. (Potlesk.) Nikdo z žádného kulometu nemá v úmyslu do nikoho střílet a my jsme pevně přesvědčeni, že nebude muset střílet ani soudruh Kiseljov, ani nikdo jiný.

*Poprvé otištěno roku 1933
v knize Děsjatyj sjezd RKP(b).
Mart 1921 g., Moskva*

POZNÁMKA K MARČENKOVU
POZMĚŇOVACÍMU NÁVRHU
K REZOLUCI
O ANARCHISTICKÉ A
SYNDIKALISTICKÉ ÚCHYLCE
16. BŘEZNA⁵³

Říci to jménem sjezdu by bylo příliš kategorické. Navrhují tento pozměňovací návrh nepřijímat, aniž ovšem upírám ústřednímu výboru právo doporučit a v případě potřeby soustředit všechno do sborníků ÚV; avšak jménem sjezdu striktně zakazovat místním orgánům vydávat sborníky se mi zdá přehnané.

PROJEV O PALIVOVÉ OTÁZCE

16. BŘEZNA

Dovolte mi, abych se vyslovil pro postoupení palivové otázky komisi. Palivová krize je bezesporu jedním z hlavních problémů, ne-li nejdůležitějším problémem celé naší hospodářské výstavby. Ale kladu si otázku, zda nám referát, který přednese soudruh Rykov a který vyjádří stanovisko předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady, a koreferát, který podá kritiku této politiky a vyjádří stanovisko soudruha Larina, umožní učinit konečné rozhodnutí v tak složité otázce, aniž ji přeneseme na jednání komise, aniž prostudujeme podklady objasňující, v čem je podstata problému: zda v nedostacích aparátu, v nepořádcích, ve zločinech, nebo ve slabosti rolnického hospodářství a rolnických koní, bez nichž není svoz dřeva možný? Kladu si otázku, zda můžeme učinit rozhodnutí bez komise, a tvrdím, že ne. Proto bude mnohem praktičtější, zvolíme-li rozšířenou komisi, v níž budou převážně soudruzi z venkova, kteří jsou s otázkou paliv a zejména dřeva obeznámeni nejen teoreticky, ale také na tomto úseku pracovali a vyznají se v této věci z vlastních praktických zkušeností. Tato komise nejen vyslechne referenty, ale pozve si i celou řadu dalších osob a na základě dokumentů si ověří referentovy a koreferentovy závěry. Potom tato komise podá zprávu ústřednímu výboru, na jejímž základě bude ÚV muset učinit řadu nanejvýš důležitých rozhodnutí na tomto úseku. Takový postup nám přinese plodnější a užitečnější výsledky než diskuse na sjezdu, která by nám mohla zabrat celý den a po níž bychom nakonec stejně dospěli k tomu, že postoupíme celou záležitost komisi.

NÁVRH K PALIVOVÉ OTÁZCE
16. BŘEZNA

Navrhuji, aby bylo Hlavnímu výboru pro lesní hospodářství uloženo neprodleně svolat poradou za přítomnosti sjezdových delegátů, prakticky obeznámených s prací orgánů pro zásobování palivy a dřevem, a na této poradě ihned vypracovat neodkladná opatření, zejména pokud jde o splavování dřeva.

Z Á V Ě R E Č N Ý P R O J E V
 N A S J E Z D U
 1 6. B Ř E Z N A

Soudružky a soudruzi, jednání sjezdu strany, který se sešel ve chvíli mimořádně důležité pro osud naší revoluce, je u konce. Občanská válka, následující po tolika letech imperialistické války, způsobila naší zemi tolik utrpení a uvrhla ji do takového chaosu, že nyní po skončení občanské války nabírá naše země dech za neobyčejně těžkých podmínek. Proto se nemůžeme divit, že rozkladné nebo zdemoralizované elementy a maloburžoazní a anarchistické živly zvedají hlavu. Vždyť jednou z hlavních příčin toho je krajní, nevidané a neslýchané vystupňování nouze a zoufalství, jež se dnes zmocňuje desetitisíců a statisíců a někdy snad ještě většího množství lidí, kteří nevidí z těžké situace žádné východisko. Ale my víme, soudružky a soudruzi, že naše země prožívala daleko těžší chvíle. I když vůbec nezavíráme oči před nebezpečím a ani v nejmenším nepodléháme nějakému optimismu a říkáme sobě i svým soudruhům otevřeně, že nebezpečí je velké, přece zároveň pevně a s jistotou spoléháme na semknutost předvoje proletariátu. Víme, že jiná síla, která by byla s to sjednotit milióny rozptýlených drobných zemědělců, kteří neustále prožívají neslýchané těžkosti, že jiná síla, která by byla ekonomicky i politicky s to sjednotit je proti vykořisťovatelům, že jiná síla kromě uvědomělého proletariátu neexistuje. Jsme přesvědčeni, že z boje a z těžkých revolučních zkušeností vyšla tato síla dostatečně zocelena, aby dovedla čelit všem těžkým zkouškám a novým obtížím.

Soudružky a soudruzi, vedle usnesení, schválených

v tomto duchu, má mimořádný význam usnesení našeho sjezdu o vztahu k rolnictvu. Hodnotíme tu vztah mezi třídami co nejstřízlivěji a nebojíme se otevřeně přiznat, že tu jde o nesmírně obtížný úkol — o správné uspořádání vztahů proletariátu k početně převažujícímu rolnictvu, a to za podmínky, že normálních vztahů dnes nemůžeme dosáhnout. Normální jsou takové a jedině takové vztahy, kdy má proletariát ve svých rukou velký průmysl i s jeho výrobky, takže nejen plně uspokojuje potřeby rolnictva, ale tím, že mu poskytuje životně důležité prostředky, usnadní mu jeho situaci tak, že je rozdíl oproti kapitalistickému zřízení zřejmý a hmatatelný. Takto a jenom takto lze vytvořit základnu pro normální socialistickou společnost. Teď to udělat nemůžeme, tak nás zpustošení, nouze, zbídačení a zoufalství zdeptalo. Abychom toto prokleté dědictví snáze překonali bez ohledu na vztahy, které se vytvořily během nesmírně těžké války, reagujeme na ně určitým způsobem. Nebudeme zastírat, že rolnictvo má velmi pádné důvody k nespokojenosti. Budeme to vysvětlovat důkladněji a řekneme, že uděláme vše, co je v našich silách, abychom se z této situace dostali, abychom věnovali větší pozornost životním podmínkám drobného hospodáře.

Musíme udělat všechno, co je nutné, abychom tomuto hospodáři usnadnili život, abychom dali drobnému zemědělci více a vytvořili mu podmínky k tomu, aby jeho hospodaření bylo lépe zajištěno. Nebojíme se antikomunistických tendencí, které toto opatření nepochybně vyvolá.

Soudružky a soudruzi, na základě střízlivého zhodnocení těchto vztahů a pevného odhodlání zrevidovat naši politiku musíme tedy tuto politiku dokonce i pozměnit, neboť poprvé v dějinách jsme během několika let začali budovat základy socialistické společnosti, základy proletářského státu. Myslím, že v tom směru budou výsledky jednání našeho sjezdu o to úspěšnější, že jsme v této sěžejní otázce dospěli k absolutní jednotě hned na začátku.

Bylo třeba dosáhnout jednomyslného vyřešení dvou stěžejních otázek, a v otázce vztahu předvoje proletariátu k jeho celku a vztahu proletariátu k rolnictvu k žádným názorovým neshodám nedošlo. V tom jsme projevíli větší jednotu než kdykoli předtím, i když musíme rozhodovat za velmi těžkých politických podmínek.

Dovolte mi teď přejít ke dvěma dalším bodům a prosím, abyste to nedávali do zápisu. První je otázka koncesí v Baku a v Grozném. Této otázky jsme se na sjezdu dotkli jenom letmo. Nemohl jsem se tehdy zasedání zúčastnit, ale slyšel jsem, že u některých soudruhů přetrval pocit nespokojenosti nebo nedůvěry. Myslím, že k tomu nemůže být důvod. Ústřední výbor se zabýval otázkou udělení koncesí v Grozném a v Baku důkladně. Několikrát byly ustavovány zvláštní komise a vyžádány zvláštní zprávy od zainteresovaných resortů. Vyskytly se názorové neshody, několikrát se hlasovalo, ale po posledním hlasování neuplatnila ani jedna skupina členů ústředního výboru a ani jeden člen své nezadatelné právo odvolat se ke sjezdu. Myslím, že nový ústřední výbor má plné právo, formální i faktické, aby na základě sjezdového usnesení vyřešil tuto závažnou otázku. Bez koncesí nemůžeme počítat s pomocí vysoce vyvinuté moderní kapitalistické techniky. A nevyužijeme-li ji, nemáme možnost postavit na správný základ naši velkovýrobu na takových úsecích, jako je těžba ropy, která má mimořádný význam pro celé světové hospodářství. Neuzavřeli jsme ještě ani jednu koncesní smlouvu, ale uděláme všechno, abychom takové smlouvy uzavřeli. Četli jste v novinách, že byl uveden do provozu ropovod Baku—Tiflis^[76]? Brzy se dočtete o podobném ropovodu do Batumu. To nám umožní přístup na světový trh. Jde o to, abychom zlepšili svou hospodářskou situaci, zlepšili technické vybavení naší republiky a zvětšili množství výrobků, potravin a spotřebních předmětů pro naše dělníky. Každé ulehčení v tomto směru má pro nás nesmírný význam. Proto se nebojíme udělit

koncesi na část Grozného a Baku; udělíme-li koncesi na čtvrtinu Grozného a čtvrtinu Baku, využijeme toho, pokud se nám podaří koncesi realizovat, k tomu, abychom na zbývajících třech čtvrtinách dohnali vyspělou techniku vyspělého kapitalismu. Dnes není v našich silách dosáhnout toho jinak. Kdo ví, v jakém stavu je naše hospodářství, ten to pochopí. Když však budeme mít oporu, i když za ni zaplatíme třeba stamilióny rublů ve zlatě, využijeme všech prostředků k tomu, abychom to udělali na zbývajících třech čtvrtinách.

Druhou otázkou, kterou prosím nezveřejňujte, je rozhodnutí předsednictva, které bylo zvláště projednáno a které se týká způsobu podávání zpráv. Vy víte, že jsme na tomto sjezdu byli nuceni pracovat v ovzduší, které bylo často nabito nervozitou a odvádělo od sjezdového jednání takové množství pracovníků jako nikdy předtím. Proto musíme s větším klidem a promyšleněji sestavit plán, jak podávat zprávy v organizacích, musíme se v tomto směru řídit určitým usnesením. Jeden soudruh načrtl návrh směrnice předsednictva pro soudruhy odjíždějící do místních organizací, který si dovolím přečíst (čte)⁵⁴. Řekl jsem to několika slovy. Myslím, že několik řádek, které jsem tu přečetl, postačí, aby si každý delegát celou věc promyslel a při podávání zprávy zachoval nezbytnou obezřetnost, aby nezveličoval nebezpečnost situace a aby v žádném případě nepřipustil, aby on sám a jeho okolí propadali panice.

Propadat panice je pro nás tím nepřipustnější a není k tomu sebemenší důvod proto, že světový kapitalismus nyní proti nám rozpoutal neslýchaně šílenou, hysterickou kampaň. Včera jsem o tom dostal, jak jsme se dohodli se soudruhem Čičerinem, souhrnnou zprávu, a tak myslím, že bude pro všechny užitečné ji vyslechnout. Je to zpráva o lživé kampani týkající se vnitřní situace v Rusku. Ještě nikdy, píše soudruh, který vypracoval zprávu, nikdy předtím nepropukly v západoevropském tisku takové or-

gie lží a nedocházelo k takové velkovýrobě fantastických výmyslů o Sovětském Rusku jako v posledních dvou týdnech. Od začátku března přináší všechen západoevropský tisk den co den celou záplavu fantastických zpráv o povstáních v Rusku, o vítězství kontrarevoluce, o útěku Lenina a Trockého na Krym, o bílé vlajce nad Kremlem, o proudech krve a barikádách v petrohradských a moskevských ulicích, o hustých zástupech dělníků, kteří z okolních výšin táhnou na Moskvu, aby svrhli sovětskou moc, o tom, že Buďonnyj přešel k povstalcům, a o vítězství kontrarevoluce v celé řadě ruských měst; přitom zde figuruje hned jedno, hned druhé město, takže vcelku byla vyjmenována bezmála většina guberniálních měst v Rusku. Univerzálnost a plánovitost této kampaně svědčí o tom, že tu jde o jakýsi široce koncipovaný plán všech vedoucích vlád. Dne 2. března prohlásil Foreign Office* prostřednictvím Press Association⁵⁵, že považuje uveřejňované zprávy za nevěrohodné, ale hned nato Foreign Office sám uveřejnil zprávu o povstání v Petrohradě, o tom, že kronšadtské loďstvo ostřeluje Petrohrad, a o pouličních bojích v Moskvě.

Dne 2. března uveřejnily všechny anglické listy telegramy o povstáních v Petrohradě a Moskvě: Lenin a Trockij uprchli na Krym, 14 000 moskevských dělníků požaduje svolání ústavodárného shromáždění, arzenál a Kurské nádraží v Moskvě jsou v rukou vzbouřených dělníků a Vasiljevský ostrov v Petrohradě je plně v rukou povstalců.

Uvedu několik příkladů z radiotelegramů a telegramů z dalších dnů: 3. března telegrafuje Klyško z Londýna, že Reuter⁵⁶ převzal nesmyslné pověsti o povstání v Pitěru a že je intenzívně rozšiřuje.

6. března: Berlínský zpravodaj Mason telegrafuje do New Yorku, že američtí dělníci hrají významnou úlohu

* — ministerstvo zahraničních věcí. *Red.*

v petrohradské revoluci a že Čičerin poslal generálu Haneckému radiotelegraficky rozkaz, aby emigrantům z Ameriky uzavřel hranice.

6. března: Zinovjev uprchl do Oranienbaumu. V Moskvě ostřeluje rudé dělostřelectvo dělnické čtvrti. Petrohrad je odříznut ze všech stran (Wiegandova radiotelegrafická zpráva).

7. března: Klyško telegrafuje, že podle zpráv z Revelu byly v moskevských ulicích postaveny barikády; listy přinášejí zprávu z Helsingforsu*, že protibolševická vojska obsadila Černigov.

7. března: Petrohrad i Moskva jsou v rukou povstalců. Povstání v Oděse. Semjonov v čele 25 000 kozáků táhne Sibiří. Revoluční výbor v Petrohradě drží opevnění a loďstvo (zprávy anglické rozhlasové stanice Poldhu).

Nauen 7. března: Petrohradské tovární čtvrti povstaly. Protibolševické povstání zachvátilo Volyň.

Paříž 7. března: Petrohrad je v rukou revolučního výboru. List *Matin*⁵⁷ sděluje, že podle zpráv, které došly do Londýna, vlaje nad Kremlem bílá vlajka.

Paříž 8. března: Vzbouřenci se zmocnili pevnůstky Krasnaja Gorka. Ve Pskovské gubernii se vzbouřily pluky Rudé armády. Bolševici posílají proti Petrohradu Baškiry.

Dne 10. března telegrafuje Klyško: Noviny si kladou otázku, zda Petrohrad padl, nebo ne. Podle zpráv z Helsingforsu je Petrohrad ze tří čtvrtin v rukou povstalců; Trockij, nebo podle jiných Zinovjev, řídí operace z Tosna nebo z Petropavlovské pevnosti; podle jiných byl vrchním velitelem jmenován Brusilov; podle zpráv z Rigy byl Petrohrad s výjimkou nádraží 9. března obsazen a Rudá armáda ustoupila do Gatčiny; petrohradští stávkující razí heslo *Pryč se sověty a komunisty!* Anglické ministerstvo války prohlásilo, že ještě není známo, zda se kronštadtští vzbouřenci spojili s petrohradskými, ale že

* — dnes Helsinky. *Čes. red.*

Zinovjev je podle jeho informací v Petropavlovské pevnosti, odkud velí sovětským jednotkám.

Z obrovské spousty lživých výmyslů z této doby vybírám tyto příklady: Saratov se stal samostatnou protibolševickou republikou (Nauen 11. března). V povolžských městech dochází k zuřivým pogromům proti komunistům (tamtéž). V Minské gubernii bojují běloruské vojenské oddíly proti Rudé armádě (tamtéž).

Paříž 15. března: list *Matin* sděluje, že velké masy kubánských a donských kozáků povstaly.

Nauen 14. března oznámil, že se Bud'onného jízda připojila u Orla k povstalcům. V různém čase byly zveřejňovány zprávy, že propukla povstání ve Pskově, Oděse a jiných městech.

9. března telegrafuje Krasin, že washingtonský zpravodaj *Timesu*⁵⁸ tvrdí, že sovětský režim spěje ke konci a že proto Amerika odloží navázání styků s okrajovými státy. V různém čase přicházely z amerických bankovních kruhů zprávy o tom, že za této situace by obchodování s Ruskem bylo hazardem.

Newyorský zpravodaj listu *Daily Chronicle*⁵⁹ již 4. března tvrdí, že podnikatelské kruhy a republikánská strana v Americe pokládají obchodní styky s Ruskem v této době za hazard.

Není pochyb, že lživá kampaň má na zřeteli nejen Ameriku, ale i tureckou delegaci v Londýně a slezský plebiscit⁶⁰.

Soudružky a soudruzi, obraz je naprosto jasný. Světový tiskový syndikát — panuje tam svoboda tisku, jež spočívá v tom, že tisk je z 99 % v rukou finančních magnátů, kteří mají k dispozici stamilióny rublů — zahájil celosvětové tažení imperialistů, jež má především zmařit obchodní dohodu s Anglií, o níž začal jednat Krasin, a nadcházející obchodní dohodu s Amerikou, o níž zde jednáme, jak jsem už říkal a jak se o tom mluvilo v průběhu sjezdového jednání. To svědčí o tom, že když nepřátelé,

kteří nás obklopují, ztratili možnost vést intervenční válku, spoléhají na vzpouru. Kronštadtské události dosvědčily spojení s mezinárodní buržoazií. Ale kromě toho vidíme, že se dnes z praktického hlediska mezinárodního kapitálu ze všeho nejvíc bojí obnovení normálních obchodních styků. Překazit tyto styky se jim však nepodaří. Máme tu v Moskvě zástupce velkého kapitálu, kteří všem těmto pověstem přestali věřit a prohlásili, že v Americe použila jedna skupina občanů dosud nevídané metody agitace pro Sovětské Rusko.

Tato skupina posbírala z nejrůznějších novin za několik měsíců všechno, co se psalo o Rusku, o útěku Lenina a Trockého, o tom, jak Trockij zastřelil Lenina a naopak, to všechno sebrala do jedné brožury⁶¹. Lepší agitaci pro sovětskou moc si nelze představit. Den co den sbírali zprávy o tom, kolikrát se zastřelili a zavraždili Lenin a Trockij, tyto zprávy se opakovaly každý měsíc a nakonec je shrnuli do jednoho sborníku a vydali. Dnešní americký buržoazní tisk nadobro ztratil důvěru. Takový je nepřítel, kterému slouží dva milióny ruských emigrantů v zahraničí z řad statkářů a kapitalistů, taková je armáda buržoazie, která stojí proti nám. Jen ať se pokoušejí zpochybnit praktický úspěch sovětské moci a zmařit obchodní styky! My víme, že se jim to nepodaří. A všechny ty informace mezinárodního tisku, který má v rukou statisíce listů a který rozšiřuje zprávy do celého světa, znovu ukazují, nakolik jsme obklopeni nepřáteli a nakolik tito nepřátelé ve srovnání s uplynulým rokem zeslábli. To musíme pochopit, soudružky a soudruzí! Myslím, že většina přítomných sjezdových delegátů pochopila, do jaké míry si můžeme dovolit názorové neshody. Je přirozené, že ve sjezdovém boji nebylo možné tuto míru zachovat. Od lidí, kteří právě vedli boj, nelze žádat, aby hned našli správnou míru. Podíváme-li se však na naši stranu jako na ohnisko světové revoluce a na kampaň, kterou dnes proti nám vede syndikát států celého světa, nesmíme být

na pochybách. Ať si vedou svou kampaň, odhadli jsme ji a přesně víme, do jaké míry si můžeme dovolit názorové neshody. Víme, že když jsme se na tomto sjezdu semkli, vyjdeme opravdu z našich neshod naprosto jednotní a se zocelenější stranou, která bude kráčet vstříc stále a stále rozhodnějším mezinárodním vítězstvím. (Bouřlivý potlesk.)

Pravda, č. 60

a Izvěstija VCIK, č. 60

20. března 1921

TELEGRAM
REVOLUČNÍ VOJENSKÉ RADĚ
11. ARMÁDY

Kopie revoluční vojenské radě Kavkazského frontu
Kopie gruzínskému revolučnímu výboru
Kopie soudruhu Ordžonikidzemu

Protože vojenské jednotky 11. armády jsou na území Gruzie, ukládá se vám navázat přímý kontakt s gruzínským revolučním výborem a jednat přísně v souladu s jeho směrnicemi, bez dohody s gruzínským revolučním výborem nepodnikat žádná opatření, která by mohla poškodit zájmy místního obyvatelstva, zvláště přísně respektovat svrchované orgány Gruzie a se zvláštní pozorností a ohleduplností přistupovat ke gruzínskému obyvatelstvu. Vydejte ihned všem složkám armády, mimo jiné i oddělení pro zvláštní úkoly, příslušnou směrnici. Volejte k odpovědnosti každého, kdo bude tuto směrnici porušovat. Hlaste každý případ jejího porušení nebo třeba jen sebemenších rozmíšek a nedorozumění s místním obyvatelstvem.

Předseda Rady obrany *Lenin*

*Napsáno 10. března 1921
Otištěno 17. března 1921
v listě Pravda Gruzii, č. 13*

*Podle textu listu
porovnaného se
strojopisnou kopií*

O KRONŠTADTSKÉ VZPOUŘE
STRUČNÝ ZÁZNAM ROZHOVORU
SE ZPRAVODAJEM
AMERICKÉHO LISTU
THE NEW YORK HERALD⁶²

Věřte mi, že v Rusku jsou možné jenom dvě vlády: buď carská, nebo sovětská. V Kronštadtu mluvili někteří pomatenci a zrádci o ústavodárném shromáždění. Ale cožpak může člověk se zdravým rozumem připustit za tak nenormálního stavu, v jakém je nyní Rusko, třeba jen myšlenku na ústavodárné shromáždění? V nynější době by ústavodárné shromáždění bylo shromážděním medvěďů, které by carští generálové vodili za kroužek provlečený v nose. Vzpouora v Kronštadtu je opravdu zcela bezvýznamný incident, který pro sovětskou moc znamená mnohem menší nebezpečí než irská vojska pro britské impérium.

V Americe si myslí, že bolševici tvoří malou skupinku zlovolných lidí, tyranizujících obrovské množství vzdělanců, kteří by mohli po svržení sovětského režimu vytvořit báječnou vládu. To je názor veskrze falešný. Bolševiky není nikdo s to nahradit, ovšem s výjimkou generálů a byrokratů, ale ti už dávno prokázali, že nejsou k ničemu. Jestliže v cizině zveličují význam kronštadtské vzpoury a poskytují jí podporu, je tomu tak proto, že se svět rozdělil na dva tábory: na kapitalistickou cizinu a na komunistické Rusko.

Otištěno anglicky
15. března 1921
v listě *The New York Herald*, č. 197
Rusky otištěno 26. března 1921
v listě *Petrogradskaja pravda*, č. 67

Podle listu
Petrogradskaja pravda

PROJEV NA CELORUSKÉM
SJEZDU
DOPRAVNÍCH DĚLNÍKŮ
27. BŘEZNA 1921⁶³

Soudružky a soudruzi, především mi dovoluňte, abych vám poděkoval za uvítání a na oplátku pozdravil váš sjezd. (Bouřlivý potlesk.) Než přistoupím k tématu, které se přímo týká úkolů vašeho sjezdu, vašeho jednání a toho, co od vašeho sjezdu očekává veškerá sovětská moc, dovoluňte, abych to vzal trochu víc zeširoka.

Právě teď, když jsem procházel vašim sálem, všiml jsem si plakátu s nápisem Vláda dělníků a rolníků přetrvává věky. Když jsem přečetl text tohoto prapodivného plakátu, který sice nevisel na obvyklém místě, nýbrž byl v koutě — třeba se někdo dovůpil, že se plakát nevyvedl, a odsunul jej stranou —, když jsem si přečetl text tohoto prapodivného plakátu, pomyslel jsem si, že i v takových poměrně elementárních a základních věcech existuje u nás nedorozumění a nesprávné představy. Vždyť kdyby vláda dělníků a rolníků měla přetrvat věky, znamenalo by to, že nikdy nebude socialismus, neboť socialismus znamená odstranění tříd, ale dokud zůstanou dělníci a rolníci, dotud zůstanou různé třídy a nemůže tedy být ani úplný socialismus. A tak když jsem se zamyslel nad tím, že u nás tři a půl roku po říjnovém převratu existují tak prapodivné plakáty, třebaš poněkud zasunuté stranou, začal jsem uvažovat také o tom, že snad i nejrozšířenější a u nás všeobecně užívaná hesla stále ještě vyvolávají neobyčejně velká nedorozumění. Všichni zpíváme, že nyní poslední, rozhodující bitva vzplála — to je například jedno z nejrozšířenějších hesel, které při každé příležitosti opakujeme. Ale mám tak trochu obavy, že kdybych se

velké části komunistů zeptal, proti komu nyní vzplála — ne sice poslední, to by samozřejmě bylo trochu nadsazené, ale jedna z našich posledních, rozhodujících bitev —, obávám se, že by málokdo na tuto otázku dal správnou odpověď a prokázal, že je mu jasné, proti čemu nebo proti komu vzplála jedna z našich posledních, rozhodujících bitev. Tak se mi zdá, že letos na jaře, v souvislosti s oněmi politickými událostmi, které vzbudily pozornost v širokých masách dělníků a rolníků, bude myslím v souvislosti s těmito událostmi třeba ještě jednou od začátku prozkoumat — nebo se o to alespoň pokusit — otázku, proti komu vzplála letos na jaře, právě nyní, jedna z našich posledních, rozhodujících bitev. Dovolte, abych se u této otázky chvíli zdržel.

Abychom si o tom udělali jasno, myslím, že je především třeba co nejpřesněji a co nejstřízlivěji ještě jednou přehlédnout síly, které stojí proti sobě a jejichž vzájemný boj rozhoduje o osudu sovětské moci a celkem vzato i o průběhu a vývoji proletářské revoluce, revoluce za svržení kapitálu jak v Rusku, tak i v dalších zemích. Jaké jsou to síly? Jak se seskupují navzájem proti sobě? Jaké je v současné době rozložení těchto sil? Každé jenom trochu vážnější politické zstření, každý nový, byť nepřilíš velký obrat v politických událostech musí vždy každého přemýšlivého dělníka a každého přemýšlivého rolníka přivést k této otázce, totiž k otázce, jaké síly tu jsou a jak se seskupují. Teprve pak, až si bez ohledu na své sympatie a přání dokážeme utvořit správný a naprosto střízlivý úsudek o těchto silách, teprve pak budeme moci vyvodit jak správné závěry o naší politice vůbec, tak o našich nejbližších úkolech. A tak mi dovolte, abych o těchto silách nyní stručně pojednal.

Jsou to v podstatě, v celku a v jádru tři síly. Začnu tou, která je nám nejbližší, začnu proletariátem. To je první síla. To je první zvláštní třída. Vy všichni to dobře víte, vy sami uprostřed této třídy žijete. Jaké je její nynější po-

stavení? V Sovětské republice je to ona třída, která před třemi a půl rokem převzala moc a která za tu dobu nastolila svou vládu, diktaturu, je to třída, která za těchto tři a půl roku přetrpěla, zakusila, prožila a přestála víc strádání a útrap než všechny ostatní třídy. Tato doba tří a půl roku, která z valné části uplynula v rozhořčené občanské válce sovětské moci proti celému kapitalistickému světu, znamenala pro dělnickou třídu, pro proletariát, takové útrapy, takové strádání, takové oběti a takové vyostření všelijakých nedostatků jako nikdy na světě. A stalo se cosi podivného. Třída, která se ujala politické vlády, učinila tak s vědomím, že se jí ujímá sama. To je zahrnuto v pojmu diktatura proletariátu. Tento pojem má smysl jedině tehdy, když si je jedna třída vědoma, že sama přejímá politickou moc, a neklame ani sebe, ani jiné řečmi o »všelidové, všemi zvolené, vším lidem posvěcené« moci. Lidí, kteří si libují v takových řečičkách, jak všichni velmi dobře víte, je velmi mnoho, ba dokonce víc než dost, ale ti nikdy nepatří k proletariátu, neboť proletáři si uvědomili a do ústavy^[28], do základního zákona republiky, zakotvili, že jde o diktaturu proletariátu. Tato třída si byla vědoma, že přejímá moc sama za mimořádně těžkých podmínek. Vykonavala ji tak, jak se vykonává každá diktatura, tj. uskutečňovala svou politickou vládu s co největší rozhodností, s co největší neústupností. Přitom na ni během těchto tří a půl let politické vlády dolehly takové útrapy, takové strádání a hlad a tak se zhoršila její hospodářská situace, že něco takového nezakusila nikdy žádná třída v dějinách. Je pochopitelné, že po takovém nadlidském vypětí je tato třída nyní neobyčejně unavená, vysílená a uštvaná.

Jak se mohlo stát, že v zemi, kde je proletariát ve srovnání s ostatní částí obyvatelstva početně tak slabý, v zemi zaostalé, která byla válkou násilně odříznuta od zemí s početnějším, uvědomělejším, ukázněnějším a lépe orga-

nizovaným proletariátem, jak se mohlo stát, že v takové zemi dokázala jedna třída přes odpor a přes nápor buržoazie celého světa nastolit svou moc? Jak ji mohla vykonávat po celé tři a půl roku? Odkud měla podporu? Víme, že podporu měla uvnitř země, v masách rolníků. Přejdu hned k této druhé síle, ale napřed musím dokončit rozbor první síly. Řekl jsem a každý z vás pozoroval, jak žijí vaši nejbližší soudruzi z továren, závodů, výtopen a dílen, a ví, že strádání této třídy nebylo nikdy tak strašné a nenesitelné jako v období její diktatury. Ještě nikdy nebyla naše země tak vysílena, tak vyčerpána jako nyní. Co vlastně dávalo této třídě morální sílu, aby toto strádání přežila? Je jasné a naprosto zřejmé, že odněkud musela čerpat morální sílu, aby překonala toto materiální strádání. Otázka morální síly, morální podpory je, jak víte, záležitost neurčitá, všechno je možné chápat jako morální sílu a všechno je možno do tohoto pojmu zahrnout. Abych se vyvaroval tohoto nebezpečí — že bych do tohoto pojmu morální síly zahrnul něco neurčitého nebo imaginárního —, kladu si otázku, zda by se nenašly nějaké symptomy, jež by umožnily přesně určit, co dávalo proletariátu morální sílu přežít nevídané materiální strádání, spojené s jeho politickou hegemonií. Myslím, že položíme-li si otázku takto, je možné na ni najít přesnou odpověď. Zptejte se sami sebe, zda by byla Sovětská republika mohla vydržet to, co během tří a půl roku vydržela, a tak úspěšně se ubránit náporu bělogvardějců, podporovaných kapitalisty všech zemí světa, kdyby byly kolem ní existovaly zaostalé, a ne vyspělé země. Stačí si položit tuto otázku, abychom na ni odpověděli bez jakéhokoli váhání.

Víte, že všechny nejbohatší státy světa vedly proti nám tři a půl roku válku. Vojenská síla, která stála proti nám a která podporovala Kolčaka, Juděniče, Děnikina a Vrangela — vy to velmi dobře víte, každý z vás se účastnil války —, mnohonásobně, nepoměrně a nesporně převy-

šovala naše ozbrojené síly. Velmi dobře víte, že síla všech těchto států je i dnes nepoměrně větší než naše. Jak se tedy mohlo stát, že chtěly porazit sovětskou moc, ale neporazily ji? Jak to bylo možné? Na to máme přesnou odpověď. Mohlo se to stát a stalo se to proto, že proletariát ve všech kapitalistických zemích stál na naší straně. Dokonce ani v těch případech, kdy zjevně podléhal vlivu menševiků a eserů — v evropských zemích se nazývají jinak —, nepodporoval boj proti nám. Nakonec, když předáci byli nuceni dělat masám ústupky, dělníci tuto válku zmařili. Nezvítězili jsme my, neboť naše vojenské síly nestojí za řeč, ale vítězství bylo dosaženo proto, že mocnosti nemohly proti nám vrhnout všechnu svou vojenskou sílu. Dělníci vyspělých zemí natolik ovlivňují průběh války, že proti jejich vůli nelze válčit, takže nakonec válku proti nám pasívním a polopasívním odporem zmařili. Tento nepopíratelný fakt nám dává přesnou odpověď na otázku, odkud mohl ruský proletariát čerpat morální sílu, aby se po tři a půl roku udržel a zvítězil. Morální síla ruského dělníka spočívala v tom, že si uvědomoval, chápal a konkrétně pociťoval v tomto boji pomoc, podporu, kterou mu poskytoval proletariát všech vyspělých zemí v Evropě. Jakým směrem se tam rozvíjí dělnické hnutí, ukazuje nám ta okolnost, že v poslední době nebylo v evropském dělnickém hnutí významnějších událostí než rozštěpení socialistických stran v Anglii, Francii, Itálii a jiných zemích, a to jak v zemích poražených, tak i vítězných, v zemích s různou kulturou a na různém stupni hospodářského vývoje. Hlavní událostí tohoto roku bylo ve všech zemích to, že se z rozbitých a úplně zkrachovaných stran socialistů a sociálních demokratů — v ruských poměrech bychom řekli menševiků a eserů — utvořila strana komunistů, jež má podporu všeho, co je v dělnické třídě pokrokové. A není samozřejmě nejmenší pochyby o tom, že kdyby byly proti nám místo vyspělých zemí bojovaly země zaostalé, v nichž nejsou tak silné proletářské masy,

pak nejenže bychom se nebyli udrželi tři a půl roku, ale ani tři a půl měsíce. Cožpak by mohl mít náš proletariát morální sílu, kdyby nebyl měl sympatie dělníků vyspělých zemí, kteří nás podporovali přes všechny ty lži, jež v miliónech výtisků rozšiřují o sovětské moci imperialisté, a přes všechno to úsilí »dělnických vůdců«, menševiků a eserů, kteří měli zmařit a mařili boj dělníků, vedený v náš prospěch? Náš proletariát, početně slabý, zmožený útrapami a strádáním, s touto podporou zvítězil, protože je silný morálně.

To je tedy první síla.

Druhou silou je to, co stojí mezi rozvinutým kapitálem a proletariátem. Je to maloburžoazie, jsou to drobní výrobci, je to drtivá většina obyvatelstva v Rusku — rolnictvo. Jsou to hlavně drobní výrobci a zemědělská malovýroba. Z devíti desetin jsou malovýrobci takoví a jiní ani být nemohou. Stojí mimo každodenní urputný boj mezi kapitálem a prací, školou tohoto boje neprošli, hospodářské a politické podmínky jejich života je nesbližují, nýbrž rozdělují, odpuzují od sebe a činí z nich milióny drobných výrobců hospodařících na vlastní pěst. Taková jsou fakta, která všichni velmi dobře znáte. Na tom žádné kolektivy, kolchozy a komuny dříve než za dlouhou a dlouhou řadu let nemohou nic změnit. Se svými nepřáteli zprava, s třídou statkářů, se tato síla díky revoluční energii a obětavosti proletářské diktatury vypořádala tak rychle jako nikdy předtím, srazila ji k zemi a smetla její vládu s nevídanou rychlostí. Ale čím rychleji odstraňovala její nadvládu, čím rychleji přecházela k hospodaření na půdě patřící všemu lidu, čím rázněji se vypořádávala s mizivou menšinou kulaků, tím rychleji se sama přeměňovala v drobné výrobce. Víte, že na ruské vesnici došlo mezitím k nivelizaci. Poklesl podíl rolníků s velkou výměrou orné půdy a vzrostl počet hospodářství středních rolníků. Naše vesnice se za tu dobu stala maloburžoaznější. Je to samostatná třída, která po svržení, po vyhnání

statkářů a kapitalistů zůstává jedinou třídou schopnou postavit se proti proletariátu. Proto je nesmysl psát na plakáty, že vláda dělníků a rolníků přetrvá věky.

Víte, jaká je tato síla z hlediska jejího politického smýšlení? Je to síla kolísavá. Viděli jsme to v naší revoluci ve všech končinách země — v Rusku smýšlela po svém, na Sibiři po svém, na Ukrajině také po svém, ale výsledek byl všude týž: je to síla kolísavá. Dlouho byla ve vleku eserů a menševiků, a to jak s pomocí Kerenského, tak za Kolčaka, i tehdy, když bylo v Samaře Ústavodárné shromáždění, i když byl u Kolčaka nebo jeho předchůdců ministrem menševik Majskij atd. Tato síla kolísala mezi hegemonií proletariátu a hegemonií buržoazie. Proč vůbec tato síla, která je v obrovské početní převaze, neměla své vlastní vedení? Protože ekonomické podmínky existence této masy jsou takové, že se sama sjednotit, sama semknout nemůže. To je jasné každému, kdo nenaletěl na prázdná slova o »všeobecném hlasovacím právu«, o Ústavodárném shromáždění a podobné »demokracii«, která po staletí ohlupovala lid ve všech zemích a kterou u nás stovky týdnů praktikovali eseri a menševici, kteří utrpěli fiasko »vždycinky na tom samém místě«. (Potlesk.) Víme z vlastních zkušeností — a potvrzuje to vývoj všech revolucí na celém světě, máme-li na zřeteli novou epochu, dejme tomu posledních sto padesát let —, že vždy a všude byl výsledek stejný: totiž že všechny pokusy maloburžoazie vůbec, a rolníků zvláště, uvědomit si svou sílu a podle vlastního uvážení usměrnit ekonomiku a politiku končily fiaskem. Buď pod vedením proletariátu, anebo pod vedením kapitalistů — žádná střední cesta není. Všichni, kdo o takové cestě sní, jsou planými snílky a fantasty. Jejich představy vyvrací politika, ekonomika a dějiny. Celé Marxovo učení ukazuje, že dokud existuje drobný výrobce jako vlastník výrobních prostředků a půdy, vyrůstá ze směny mezi nimi nezbytně kapitál a zároveň s ním i rozpory mezi kapitálem a prací. Boj mezi kapitá-

lem a proletariátem je nevyhnutelnost, je to zákon, který prokázal svou platnost na celém světě, a kdo nechce klatmat sám sebe, ten to jistě vidí.

Právě z těchto základních ekonomických faktů vyplývá, proč se tato síla sama nemůže uplatnit a proč pokusy o její uplatnění končily v dějinách všech revolucí pokaždé fiaskem. Pokud se proletariátu nepodaří stát se hegemonem revoluce, dostává se tato síla vždy pod vedení buržoazie. Tak tomu bylo ve všech revolucích, a pochopitelně ani v Rusku nejsou lidé z jiného těsta, a budou-li se chtít dostat mezi svaté, bude to jenom k smíchu. Historie se k nám samozřejmě chová stejně jako k ostatním. Pro nás všechny je tohle všechno zvlášť názorné proto, že jsme všichni zažili Kerenského režim. Chytrých a vzdělaných politických vůdců s bohatými zkušenostmi v politice a v řízení státu, ochotných podporovat vládu, bylo tehdy stokrát víc, než jich mají bolševici. Kdybychom spočítali všechny úředníky, kteří nás sabotovali, ale kteří si nekladli za úkol sabotovat vládu Kerenského, jež se opírala o menševiky a esery, byla by jich obrovská většina. A přesto tato vláda zkrachovala. Byly tu tedy příčiny, které působily silněji než obrovská převaha inteligentních, vzdělaných lidí, kteří byli zvyklí spravovat stát a osvojili si toto umění o několik desetiletí dříve, než se jim naskytla příležitost převzít státní moc. Tuto zkušenost udělala v jiných obměnách i Ukrajina, Don a Kubáň a všude byl výsledek stejný. To nemůže být náhoda. Ekonomický a politický zákon druhé síly zní: buď pod vedením proletariátu — což je těžká cesta, ale může vést k vysvobození z nadvlády statkářů a kapitalistů —, anebo pod vedením kapitalistů, jako je tomu ve vyspělých demokratických republikách, dokonce i v Americe, kde ještě nebylo úplně zastaveno bezplatné přidělování půdy (každý přistěhovalec dostal 60 děsjatin zdarma; lepší podmínky si nelze ani představit!) a kde to přivedlo k naprosté nadvládě kapitálu.

To je druhá síla.

U nás tato druhá síla kolísá, je zvlášť unavena. Doléhají na ni těžkosti revoluce a v posledních letech se toho na ni valí čím dál více: rok neúrody, plnění odváděcí povinnosti a k tomu úhyn dobytka, nedostatek krmiv atd. Za takové situace není divu, že tato druhá síla, masa rolnictva, propadala zoufalství. Na zlepšení svého postavení nemohla ani pomyslet, přestože od svržení statkářů uplynulo tři a půl roku a zlepšení se stává nezbytným. Příslušníci demobilizované armády nemohou najít přiměřené pracovní uplatnění. A tak se z této maloburžoazní síly stává anarchistický živel, který vyjadřuje své požadavky v nepokojích.

Třetí sílu znají všichni — jsou to statkáři a kapitalisté. U nás teď tuto sílu není vidět. Ale jedna zvlášť důležitá událost, jedno zvlášť důležité poučení z posledních týdnů — kronštadtské události — tak jako blesk vrhly na skutečnost pronikavější světlo než cokoli jiného.

Dnes není v Evropě země, kde by nebyly bělogvardějské živly. Počet ruských emigrantů se odhaduje na 700 000. Jsou to kapitalisté, kteří uprchli, a masa úředníků, kteří se nedovedli přizpůsobit sovětské moci. Tuto třetí sílu nevidíme — přeběhla do ciziny, ale žije a vyvíjí aktivitu ruku v ruce s kapitalisty celého světa, kteří ji podporují stejně jako Kolčaka, Juděniče a Vrangela, podporují ji finančně a podporují ji i jinak, protože mají své mezinárodní styky. Na tyto lidi se každý pamatuje. Jistě jste si v posledních dnech všimli v novinách spousty citátů a výňatků z bělogvardějského tisku s komentáři o událostech v Kronštadtu. V posledních dnech líčil tyto události Burcev, jenž vydává noviny v Paříži, hodnotil je Miljukov — to všechno jste jistě četli. Proč tomu naše noviny věnovaly tak velkou pozornost? Je to správné? Ano, je to správné, protože je třeba dobře znát svého nepřítele. Od té doby, co přeběhl do ciziny, není tak na očích, ale nezapomínejte, že se nepřesunul příliš daleko, nejvš

o několik tisíc verst*, a v této vzdálenosti číhá. Je nezlo-
men, žije a vyčkává. Proto je třeba dávat na něj pozor,
a to tím spíše, že to nejsou jenom utečenci. Kdepak, to
jsou přímí pomocníci světového kapitálu, který je vydržu-
je a spolupracuje s nimi.

Jistě jste všichni postřehli, že kromě citátů z bělogvar-
dějských novin, vycházejících v cizině, byly zároveň pře-
tiskovány citáty z novin francouzských a anglických. Je to
jeden sbor, jeden orchestr. Takové orchestry ovšem ne-
mívají jednoho dirigenta, který by dirigoval skladbu po-
dle not. Tam diriguje mezinárodní kapitál způsobem,
který není tak viditelný jako dirigentova taktovka, ale že
je to jeden orchestr, musí vám být z kteréhokoli citátu
jasné. Tyto noviny prohlašovaly, že bude-li vytyčeno hes-
lo Sovětská moc bez bolševiků!, budou s ním srozuměny.
Miljukov to vyjadřuje zvlášť pregnantně. Dějiny studoval
pozorně a všechny své vědomosti si osvěžil studiem ruské
historie na vlastní kůži. Výsledek svého dvacetiletého
profesorského studia podepřel dvacetiměsíčním studiem
osobních zkušeností. Prohlašuje, že bude-li vytyčeno hes-
lo Sovětská moc bez bolševiků!, je pro. Zda to bude pře-
sun trochu doprava, nebo trochu doleva k anarchistům,
to v cizině, v Paříži, není vidět. Tam není vidět, co se dě-
je v Kronštadtu, ale Miljukov říká: »Páni monarchisté,
neukvapujte se, nepřekázejte tím, že to budete roztrubo-
vat.« A prohlašuje, že dojde-li k přesunu doleva, je ochot-
en se postavit za sovětskou moc proti bolševikům.

Tohle píše Miljukov a je to absolutně správné. Lecče-
mus se naučil z ruských dějin i od statkářů a kapitalistů,
když tvrdí, že ať je tomu jakkoli, kronštadtské události
znamenají snahu vytvořit sovětskou moc bez bolševiků;
trochu doprava, trochu s volným obchodem, trochu
s Ústavodárným shromážděním. Poslechněte si kterého-
koli menševika, a uslyšíte všechny tyto věci, a možná ani

* Versta — 1,06 km. *Čes. red.*

nebudete muset opustit tento sál. (Potlesk.) Jestliže heslo kronšadtských událostí znamená odchylku trochu doleva — sovětská moc s anarchisty, kteří se vynořili jako následek útrap, války a demobilizace armády —, proč se Miljukov za ni staví? Protože ví, že odchylka je možná buď k diktatuře proletariátu, anebo ke kapitalistům.

Jinak by politická moc nemohla existovat. Třebaže svádíme nikoli poslední, nýbrž jednu z posledních, rozhodujících bitev, jedině správná odpověď na otázku, proti komu dnes povedeme jednu z rozhodujících bitev, zní: proti maloburžoaznímu živlu u nás doma. (Potlesk.) Pokud jde o statkáře a kapitalisty, v prvním tažení jsme je porazili, ale jenom v prvním, ovšem druhé tažení bude probíhat již v mezinárodním měřítku. Současný kapitalismus proti nám válčit nemůže, i kdyby byl stokrát silnější, protože tam, ve vyspělých zemích, zmařili mu dělníci válku včera a zmaří ji dnes ještě důkladněji a ještě spolehlivěji, neboť následky války se tam projevují stále zřetelněji. Maloburžoazní živl jsme sice u nás doma potřeli, ale ten ještě ukáže, co dovede, a právě s tím počítají statkáři a kapitalisté, zejména ti chytřejší jako Miljukov, který monarchistům řekl: Sedte doma a buďte zticha, protože jinak budete jenom upevňovat sovětskou moc. To ukázal celkový průběh revolucí, v nichž vznikaly krátkodobé diktatury pracujících, podporované dočasně vesnicí, ale protože moc pracujících nebyla upevněna, vracelo se všechno v krátké době do starých kolejí. Bylo tomu tak právě proto, že rolníci, pracující, drobní výrobci svou vlastní politiku mít nemohou, takže po dlouhém kolísání musí couvnout. Tak tomu bylo ve Velké francouzské revoluci, tak tomu bylo v menším rozsahu i ve všech ostatních revolucích. Je pochopitelné, že si z toho všichni vzali ponaučení. Naši bělogvardějci utekli za hranice, odjeli na tři dny cesty daleko, sedí tam na číhané a těší se podpore a pomoci západoevropského kapitálu. Taková je situace. Z toho jasně vyplývají úkoly a povinnosti proletariátu.

Z únavy a vyčerpání vzniká určitá nálada, mnohdy i zoufalství. Jako vždy vyúsťuje tato nálada a zoufalství u revolučních živelů v anarchismus. Tak tomu bylo ve všech kapitalistických zemích, tak je tomu i u nás. Maloburžoazní živel prožívá krizi, protože se mu v posledních letech žilo těžko, i když ne tak těžko jako proletariátu v roce 1919, ale přece jenom těžko. Rolnictvo muselo zachránit stát, přistoupit na povinné odvádění všech přebytků bez náhrady, ale nadále už nemůže vydržet takové vypětí, a proto klesá na duchu, je na vahách a kolísá, a s tím počítá kapitalistický nepřítel, který říká: Jen když se nám podaří je rozkolísat, zviklat, pak už to půjde samo. Takový je význam kronšadtských událostí, osvětlený z hlediska poměru třídních sil v celoruském i mezinárodním měřítku. Takový je význam jedné z posledních, rozhodujících bitev, kterou musíme svádět proto, že jsme tento maloburžoazně anarchistický živel nepřemohli, a na tom, zda jej přemůžeme, závisí dnes osud revoluce pro nejbližší období. Jestliže jej nepřemůžeme, sklouzneme zpátky jako francouzská revoluce. Je to neodvratné a musíme to mít na mysli, nic si nezastírat a neodbývat věc frázemi. Musíme učinit vše, co se dá, abychom ulehčili situaci těchto mas a udrželi proletářské vedení, a pak to bude pro vývoj komunistické revoluce, k níž se schyluje v Evropě, znamenat další posilu. Co se tam neuskutečnilo dnes, může se stát zítra, a k čemu nedojde zítra, může se stát pozítří, přičemž taková údobí jako zítra a pozítří znamenají ve světových dějinách přinejmenším několik let.

To je moje odpověď na otázku, za co nyní bojujeme a proč svádíme jednu z našich posledních, rozhodujících bitev, jaký smysl mají poslední události, jaký smysl má třídní boj v Rusku. Teď je jasné, proč se tento boj tak vyhrotil, proč je pro nás tak těžké dobrat se pochopení, že úhlavním nepřítelem už není Juděnič, Kolčak ani Děnikin, nýbrž naše vlastní situace, naše vlastní prostředí.

Ted' mohu přejít k závěrečné části svého projevu, který se až příliš protáhl, tj. ke stavu železniční a vodní dopravy a k úkolům sjezdu pracovníků železniční a vodní dopravy. Myslím, že to, co jsem tu vylíčil, je velmi těsně, nerozlučně spjata s těmito úkoly. Sotva by se našla jiná část proletariátu, která by byla svou každodenní hospodářskou činností tak viditelně spjata s průmyslem a zemědělstvím, jako pracovníci železniční a vodní dopravy. Máte dodat městům potraviny, máte za pomoci dopravy oživit vesnici průmyslovými výrobky. To je jasné každému, ale pracovníkům železniční a vodní dopravy je to jasnější než komukoli jinému, protože to je náplň jejich každodenní práce. Z toho, myslím, samo sebou vyplývá, jaké mimořádně důležité úkoly a jaká odpovědnost připadají nyní pracujícím železniční a vodní dopravy.

Všichni víte, že se váš sjezd sešel v situaci, kdy mezi vedením a členstvem odborového svazu byly třenice. Když se tato otázka dostala na poslední sjezd strany, byla schválena taková usnesení, aby se dohody mezi vedením a členstvem dosáhlo tím, že se vedení podřídí členstvu, že budou napraveny chyby vedení, sice podle mého mínění dílčí chyby, ale přece jenom vyžadující nápravu. Víte, že na sjezdu strany^[15] tato náprava učiněna byla, že tento sjezd skončil své jednání za situace, kdy jsou řady komunistické strany semknutější a jednotnější, než tomu bylo dosud. To je zákonitá, nutná a jedině správná odpověď předvoje, tj. vedoucí části proletariátu, na hnutí maloburžoazně anarchického živlu. Jestliže my, uvědomělí dělníci, pochopíme nebezpečnost tohoto hnutí, jestliže se semkneme a budeme pracovat desetkrát svorněji a stokrát semknutěji, zesateronásobí to naše síly a my pak, až odrazíme vojenský nápor, přemůžeme i kolísavost a nerozhodnost tohoto živlu, který vnáší do veškerého našeho každodenního života zmatek, a proto je, jak už jsem řekl, nebezpečný. Usnesení sjezdu strany, který všechno, nač byl upozorněn, napravil, znamená velký krok k semknu-

tosti a jednomyslnosti proletářské armády. Teď je na vás, abyste na svém sjezdu učinili totéž a uvedli usnesení sjezdu strany v život.

Opakují, že na činnosti této části proletariátu bezprostředně závisí osud revoluce více než na jeho ostatních částech. Musíme obnovit obrat zboží mezi zemědělstvím a průmyslem, a abychom jej mohli obnovit, potřebujeme materiální oporu. A co je materiální oporou pro spojení mezi průmyslem a zemědělstvím? Je to železniční a vodní doprava. Proto je vaší povinností, abyste se vši vážností přistoupili ke své práci, a je to vaší povinností nejen těch z vás, kteří jste členy komunistické strany a tedy uvědomělými skutečovateli diktatury proletariátu, ale i těch, kteří nejsou ve straně, ale kteří pracují v odborovém svazu, sdružujícím milión až půldruhého miliónu pracovníků dopravy. Vy všichni musíte na základě studia zkušeností z naší revoluce a ze všech předcházejících revolucí pochopit veškerou obtížnost nynější situace, a nedáte-li se nikterak oklamat všelijakými hesly, ať už je to heslo »svobody«, ústavodárného shromáždění či »svobodných sovětu« — vždyť je to tak snadné vyměnit nálepky, že se i Miljukov ukázal jako přívrženec sovětu kronšadtské republiky —, nebudete-li zavírat oči před tím, jaký je vztah třídních sil, získáte strážlivý a pevný základ, fundament pro všechny své politické závěry. Bude vám jasné, že prožíváme období krize, kdy na nás závisí, zda proletářská revoluce půjde k vítězství zrovna tak neochvějně, jako šla v poslední době, nebo zda kolísáním a nerozhodností přivodí vítězství bělogvardějců, které na obtížnosti situace nic nezmění, nýbrž jedině o mnoho desetiletí oddálí Rusko od revoluce. Pro vás, zástupce pracovníků železniční a vodní dopravy, může a musí z toho vyplývat jenom jeden závěr: zestonásobit proletářskou semknutost a proletářskou kázeň! Toho musíme, soudružky a soudruzi, do-

sáhnout stůj co stůj a dobýt vítězství. (Bouřlivý potlesk.)

*Pravda, č. 67 a 68
29. a 30. března 1921*

Podle textu Pravdy

POZDRAV PORADĚ ZÁSTUPKYŇ
ODDĚLENÍ PRO PRÁCI
MEZI ŽENAMI
NÁRODŮ VÝCHODU
V SOVĚTSKÝCH
OBLASTECH A REPUBLIKÁCH⁶⁴

Je mi hluboce líto, že mi neodkladná práce nedovoluje účastnit se vaší porady. Posílám vám srdečný pozdrav a upřímně vám přeji úspěch ve vaší práci, zejména v přípravě nadcházejícího I. celoruského sjezdu politicky neorganizovaných žen Východu, který v případě, že bude správně připraven a bude mít řádný průběh, jistě velmi významně přispěje *k probuzení uvědomění žen Východu a k jejich organizačnímu sjednocení.*

Lenin

*Pravda, č. 77
10. dubna 1921*

Podle textu Pravdy

ZÁVODNÍMU VÝBORU A VŠEM DĚLNÍKŮM 1. STÁTNÍHO AUTOMOBILOVÉHO ZÁVODU⁶⁵

Vážení soudruzi! Od předsedy vašeho závodního výboru soudruha Smirnova jsem dostal zprávu o výrobě motorů a pozvání na oslavu 7. dubna.

Blahopřeji vám, soudruzi, k úspěchu v práci a k výročí kursů pro automechaniky. Ze srdce vám přeji, abyste měli radost ze své práce, která vám jistě přinese další úspěchy. Zvlášť velký význam mají vaše úspěchy pro celou masu dělníků a rolníků, neboť vzhledem k bohatství ropy v Rusku dává rozvoj výroby motorů možnost zajistit zásobování rolnických hospodářství levnými a praktickými motory. Ve výrobě motorů je nutné stůj co stůj dosahovat dalších a dalších úspěchů.

S přáním všeho nejlepšího a s komunistickým pozdravem

Lenin

*Napsáno 7. dubna 1921
Poprvé otištěno 21. ledna 1940
v Pravdě, č. 21*

Podle rukopisu

REFERÁT O NATURÁLNÍ DANI
NA SCHŮZI TAJEMNÍKŮ
A ODPOVĚDNÝCH ZÁSTUPCŮ
BUNĚK KSR (b) MĚSTA MOSKVY
A MOSKEVSKÉ GUBERNIE
9. DUBNA 1921⁶⁶

Soudružky a soudruzi, o naturální dani a o změně zásobovací politiky, jakož i o hospodářské politice sovětské vlády kolují nejrůznější názory, které jsou zdrojem mnoha nedorozumění. Dovolte mi, abych podle dohody se soudruhem Kameněvem rozdělil naše témata tak, že jemu připadne úkol vyložit právě vydané zákony do všech podrobností. To bude tím účelnější, že soudruh Kameněv předsedal komisi, kterou nejdříve jmenoval ústřední výbor naší strany a potom ji potvrdila rada lidových komisařů a která na mnoha poradách se zástupci zainteresovaných resortů vypracovala všechny zákony vydané v poslední době. Poslední z těchto zákonů byl vydán včera a už dnes jsme si jej mohli přečíst v novinách⁶⁷. Každý z těchto zákonů nepochybně vyvolává celou řadu praktických otázek, takže si to vyžádá hodně práce, než se všichni pracovníci strany a sovětských orgánů v místech s těmito zákony dostatečně seznámí a vypracují si správný postup při jejich praktickém uplatňování v místě svého působení.

Rád bych zaměřil vaši pozornost na všeobecný neboli zásadní význam všech uvedených opatření. Čím lze vysvětlit, že sovětská moc a diktatura proletariátu nastupují tuto cestu a v té či oné míře připouštějí volný obchod? Do jaké míry je možno vedle socialistického hospodářství připustit volný obchod a individuální hospodářství? Do

jaké míry je možno připustit toto vzkříšení kapitalismu, jež se může stát neodvratným, připustíme-li v jakékoli, třeba jen omezené míře, volný obchod? Co si vynutilo takovou změnu, jaký je její pravý smysl, její charakter a význam a jak mají členové komunistické strany tuto změnu chápat? Jak je jí třeba vysvětlit a kde jsou meze jejího uplatňování v praxi? To je přibližně úkol, který si kladu.

Především je tu otázka, co je příčinou této změny, která se mnohým zdá být přespříliš náhlá a nedostatečně odůvodněná.

Základní a hlavní příčina této změny tkví v tom, že se neobyčejně zostřila krize rolnického hospodářství, že rolnické hospodářství se ocitá ve velmi těžkém stavu, který se na jaře 1921 ukázal mnohem horší, než se dalo předpokládat, a že se na druhé straně následky tohoto stavu projeví jak při obnově naší dopravy, tak i při obnově našeho průmyslu. Chtěl bych připomenout, že když se mluví o zavedení naturální daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky, když se uvažuje o významu tohoto opatření, lidé se dopouštějí nejvíce chyb proto, že si nekladou otázku, v čem tento přechod vlastně záleží a odkud kam vede. Neobyčejně těžká krize rolnického hospodářství, jemuž po všem tom zpusťování způsobeném válkou zasadila ránu ještě neobyčejně kritická neúroda a s tím související nedostatek krmiv, neboť se neurodily ani pícniny, a úhyn dobytka, oslabení výrobních sil rolnického hospodářství, takže velmi často bylo na mnoha místech přímo odsouzeno k úpadku — takový obraz poskytuje rolnické hospodářství na jaře 1921. A tu se nabízí otázka: Jak souvisí tato neobyčejně zostřená krize rolnického hospodářství s onou záměnou povinného odvádění všech přebytků, kterou provedla sovětská vláda? Říkám, že chceme-li pochopit význam tohoto opatření, musíme se především zeptat, od čeho a k čemu zde přecházíme.

Jestliže v zemi s převahou rolnického obyvatelstva pro-

bíhá dělnická revoluce, takže továrny, závody a železnice přecházejí do rukou dělnické třídy, v čem pak musí záležet podstata ekonomických vztahů mezi dělnickou třídou a rolnictvem? Zřejmě v tom, že dělníci vyrábějí v továrnách a závodech, jež jim od nynějška patří, všechny výrobky, které naše země, a tedy i rolnictvo jako většina obyvatelstva, nutně potřebuje, přepravují tyto výrobky po svých železnicích a svými říčními loděmi a dodávají je rolnictvu, od něhož za to dostávají všechny zemědělské přebytky. To je naprosto jasné a není to snad třeba blíže vysvětlovat. Když se však uvažuje o naturální dani, stále se na to zapomíná. Jenže je nutné mít to na zřeteli, neboť máme-li objasnit význam naturální daně, která je jen přechodným opatřením, musíme si jasně uvědomit, k čemu vlastně chceme dospět. A z toho, co jsem uvedl, je jasné, že chceme a musíme dospět k tomu, aby rolníkovy výrobky dostával dělnický stát ne ve formě povinných dodávek všech přebytků ani ve formě daně, ale aby je dostával od rolnictva výměnou za všechny výrobky, které rolnictvo potřebuje a které se přepravují dopravními prostředky. Na tomto základě může být vybudováno hospodářství země, která přešla k socialismu. Může-li se rolnické hospodářství rozvíjet dále, je třeba pevně zajistit i další přechod, ale další přechod nutně záleží v tom, aby se nanejvýš nevýhodná a nanejvýš zaostalá, roztržštěná zemědělská malovýroba postupně sjednocovala a zorganizovala společenskou zemědělskou velkovýrobu. Tak si to všechno socialisté vždy představovali. Právě tak se na to dívá i naše komunistická strana. Opakuji, že nejvíce chyb a nedorozumění pramení z toho, že si lidé tvoří o naturální dani úsudek, aniž berou v úvahu, v čem záleží zvláštnost přechodných opatření, která jsou nezbytná, máme-li dospět tam, kam můžeme a musíme dospět.

Co je to vlastně naturální daň? Naturální daň je opatření, v němž vidíme něco z minulosti i něco z budoucnosti. Daň je to, co stát vybírá od obyvatelstva bez jaké-

koli náhrady. Je-li tato daň přibližně o polovinu nižší než odváděcí povinnost v uplynulém roce, pak dělnický stát, má-li zabezpečit Rudou armádu, celý průmysl a všechno nezemědělské obyvatelstvo, má-li rozvíjet výrobu a rozšiřovat styky s cizinou, jejíž pomoc ve formě strojů a zařízení potřebujeme, nemůže vystačit s pouhou daní. Chce se opřít jednak o daň, kterou stanoví přibližně na polovinu předcházející odváděcí povinnosti, jednak o směnu průmyslových výrobků za určité přebytky rolnické produkce. V dani je tedy obsažena část dřívější odváděcí povinnosti i část onoho systému, který je jediné správné, totiž směny výrobků velkých socialistických továren za produkci rolnického hospodářství prostřednictvím zásobovacích orgánů státní moci, kterou má v rukou dělnická třída, a prostřednictvím dělnických a rolnických družstev.

Vzniká otázka, proč jsme nuceni sahat k opatření, které zčásti patří minulosti a jenom zčásti směřuje do správných kolejí, přičemž si zdaleka nejsme jisti, zda se nám ji podaří uvést do správných kolejí hned a zda bude podstatná ta část, kterou uvedeme do správných kolejí? Proč jsme nuceni sahat k tak polovičatému opatření, proč jsme ve své zásobovací a hospodářské politice odkázáni na taková opatření? Čím je toto opatření vyvoláno? Každý samozřejmě ví, že není vyvoláno tím, že by sovětská vláda dávala přednost té nebo oné politice. Je vyvoláno krajní nouzí, bezvýchodnou situací. Víte, že jsme po vítězství dělnické revoluce v Rusku, po imperialistické válce museli v průběhu několika let podstoupit válku občanskou, a nyní lze bez nadsázky říci, že ze všech zemí, které byly zataženy do imperialistické války, dokonce i z těch, které utrpěly touto válkou nejvíce, protože se odehrávala na jejich území, neexistuje přece jenom ani jedna, která by utrpěla tolik jako Rusko, protože my jsme po čtyřleté imperialistické válce prožili tři roky občanské války, která, pokud jde o zpusťování, zkázu a zhoršení výrobních pod-

mínek, byla mnohem horší než válka proti vnějšmu nepříteli, neboť občanská válka se odehrávala uvnitř státu. Toto strašlivé zpusťování bylo hlavní příčinou, proč jsme se na počátku, za války, zejména když jsme byli občanskou válkou odříznuti od obilnářských oblastí, jako je Sibiř, Kavkaz a celá Ukrajina, když bylo přerušeno i zásobování uhlím a ropou a omezena možnost dovozu ostatních paliv — proč jsme se my, když jsme byli sevřeni v obležené pevnosti, nemohli udržet jinak než tak, že jsme zavedli povinné odvádění všech přebytků, tj. brali jsme rolníkům všechny přebytky, jaké jen měli, brali jsme někdy dokonce nejen přebytky, ale i leccos z toho, co rolník nutně potřeboval, jen abychom si zachovali bojeschopnou armádu a zachránili průmysl před úplným krachem. Za občanské války byl tento úkol neobyčejně obtížný, a podíváme-li se, jak jej posuzovaly jiné strany, zjistíme, že jej všechny prohlašovaly za nesplnitelný. Vezměme menševiky a esery, tj. stranu maloburžoazie a stranu kulaků. Tyto strany v nejkritičtějších chvílích občanské války nejvíc křičely, že se bolševici pustili do šíleného podniku, že není možné se v občanské válce udržet, když přispěchaly na pomoc bělogvardějcům všechny mocnosti. Byl to opravdu úkol mimořádně obtížný, který vyžadoval vypětí všech sil, a byl úspěšně splněn jedině proto, že oběti, které tehdy přinesla dělnická třída a rolnictvo, byly, dá se říci, nadlidské. Takový nedostatek potravin, takový hlad jako v prvních letech své diktatury dělnická třída nikdy nezakusila. Je pochopitelné, že vyřešit tento úkol nebylo možné jinak než odváděcí povinností, to znamená, že se rolníkově odebíraly všechny přebytky i část toho, co nutně potřeboval. »Také ty si něco utrhni od úst, ale všichni dohromady uhájíme naši věc a vyženeme Děnikina a Vrangela« — žádné jiné řešení nebylo vůbec možné si představit.

Nešlo o to, že by tu byl ekonomický systém, ekonomický plán politiky a že by byl vybrán za situace, kdy bylo

možno volit mezi tím nebo oním systémem. Tak tomu nebylo. Na obnovu průmyslu, když nebyly minimálně zajištěny ani potraviny, ani palivo, nebylo ani pomýšlení. Jedině udržet zbytky průmyslu, aby se dělníci úplně nerozutekli, a mít armádu — to byl úkol, který jsme si kladli, a ten nebylo možno řešit jinak než povinným odváděním všech přebytků bez náhrady, protože papírové peníze pochopitelně nejsou náhrada. Žádné jiné východisko jsme neměli. Tohle tedy už máme za sebou, a k čemu přecházíme, už jsem vám řekl. Jak tento přechod uskutečnit — právě k tomu je třeba takové opatření, jako je daň. Kdyby se podařilo urychlit obnovu našeho průmyslu, pak bychom za předpokladu, že bude lepší úroda, snad mohli ke směně průmyslových výrobků za zemědělské výrobky přejít dříve.

Mnozí z vás si pravděpodobně pamatují, jak jsme na IX. sjezdu strany formulovali otázku přechodu na hospodářskou frontu. Tehdy jsme tomu věnovali všechnu pozornost. Mysleli jsme si tehdy, že už jsme z války vyvázli: nabídli jsme tehdy přece buržoaznímu Polsku mírové podmínky, které byly pro ně neslýchaně výhodné. Jak víte, mír byl zmařen, následovala válka s Polskem a její pokračování — Vrangel aj. Téměř celé období mezi IX. a X. sjezdem bylo vyplněno válkou; víte, že jsme teprve zcela nedávno podepsali definitivní mír s Poláky a před několika dny mírovou smlouvu s Turky, která jediná nás může zbavit věčných válek na Kavkaze. Teprve teď jsme uzavřeli obchodní smlouvu s Anglií, smlouvu světového významu, teprve nyní byla Anglie nucena navázat s námi obchodní styky; Amerika to například odmítá dodnes. Z toho si můžete udělat představu, s jakou námahou jsme vybědli z této války. Kdybychom byli mohli záměry IX. sjezdu strany uskutečnit už tehdy, byli bychom samozřejmě mohli dodat mnohem více výrobků.

Dnes byl u mne soudruh Koroljov z Ivanova-Vozněnska, z naší nejprůmyslovější, proletářské, rudé guber-

nie. Uvedl čísla a fakta. V prvním roce bylo v provozu nejvýše šest továren a ani jedna nepracovala nepřetržitě alespoň jeden měsíc. To byla úplná stagnace průmyslu. V uplynulém roce bylo poprvé uvedeno do chodu dvaadvacet továren, které pracovaly bez přestávky několik měsíců, některé i půl roku. Podle plánu měly vyrobit 150 miliónů aršínů, podle nejnovějších údajů vyrobily 117 miliónů aršínů, ale paliva dostaly jenom polovinu stanoveného množství. Takhle to tedy dopadlo, a to nejen v Ivanovu-Vozněsensku, ale i v celém Rusku. Do značné míry to souviselo s úpadkem rolnického hospodářství, s úhynem dobytka, s tím, že nebylo možno dopravit na železniční stanice a do přístavů dostatečné množství dřeva. Proto Ivanovsko-Vozněsenští dostali méně dřeva, méně rašeliny a méně nafty. A je přímo div, že i když dostali jenom poloviční množství paliva, splnili z plánovaných 150 miliónů aršínů 117 miliónů. Zvýšili produktivitu práce a převedli dělníky do nejlepších továren, a právě tím dosáhli vysokého procenta výroby. Tady máte názorný a jasný příklad, který ukazuje, v jaké situaci jsme se octli. Celkový program textilní výroby byl na IX. sjezdu strany stanoven na více než 600 miliónů, ale do dneška jsme nesplnili ani třetinu, protože Ivanovsko-Vozněsenská gubernie byla sice nejlepší, ale i ona vyrobila jenom 117 miliónů. Dovedete si představit mnohamiliónové Rusko a k tomu těchto 117 miliónů aršínů textilu. To je bída s nouzí. Obnova průmyslu se tak hrozně zdržela, že se na jaře 1921 zdála naprosto nemyslitelná. Potřebovali jsme obrovskou armádu, a tak jsme její stav zvýšili na mnoho miliónů; rychle ji demobilizovat v zimě bylo v důsledku rozvrácené dopravy neobyčejně obtížné. To všechno se nám podařilo s vynaložením neslýchaného úsilí.

Takováto situace se tedy vytvořila. Proto nebylo jiné východisko než maximálně snížit odváděcí povinnost a místo 423 miliónů pudů obilí opatřit jenom 240 miliónů

nů. To je minimum, které musíme v případě průměrné úrody shromáždit a které nám umožní jen taktak se udržet při životě. Nechceme-li se spokojit jenom s tím, je třeba rolnickému hospodářství umožnit, aby se postavilo na nohy. Tady je třeba něco udělat. Nejlepší by samozřejmě bylo obnovit velký průmysl. To by jistě bylo nejlepší a ekonomicky jediné správné opatření — zvýšit tovární výrobu a dodat více výrobků, které rolník nutně potřebuje, nejen více textilu, který potřebuje pracující člověk a jeho rodina, ale i více strojů a náradí, třeba nejjednodušších, které rolník potřebuje jako sůl. Jenže totéž, co se stalo s textilní výrobou, stalo se i s kovodělným průmyslem. Tak se věci mají. Obnovit průmysl se po IX. sjezdu nepodařilo, protože na nás dolehl rok války, dále nedostatky v zásobování palivem a nedostatky v dopravě a také rolnické hospodářství bylo krajně oslabeno. Jaká opatření se dají udělat, aby se rolnickému hospodářství dostalo co největší pomoci? Žádná jiná opatření než snížit odváděcí povinnost a zavést místo ní daň, která je pro případ průměrné sklizně stanovena na 240 miliónů, v případě neúrody bude snad ještě nižší, aby rolník věděl, že je povinen odvést určité množství, stanovené v míře co nejmenší, a mohl s co největší horlivostí věnovat veškerou svou práci výrobě, aby mu všechny zbývající výrobky zajistily to, co potřebujeme, a aby se tak rolnické hospodářství mohlo pozvednout nejen zásluhou průmyslu — což by bylo nejsprávnější, což by bylo nejracionalnější, ale na to nám nestačí síly. Daň je stanovena co nejnižší a její praktické uplatnění povede k obnovení místního drobného průmyslu, neboť uvést do chodu velký průmysl nemůžeme tak rychle, jak bychom si přáli. Důkazem toho je už ivanovsko-vozněsenský program, který splnil největší část z toho, co jsme stanovili. Je třeba počkat ještě rok, až budou zásoby paliva postačovat k tomu, aby zajistily výrobu ve všech továrnách. Budeme rádi, když se nám to podaří udělat za rok nebo třeba i za

dva. Můžeme opatřit rolníkovi, co potřebuje? Kdyby byla dobrá úroda, bylo by to možné.

Když se na sjezdu strany rozhodovalo o naturální dani, byla rozdána brožura ředitele našeho Ústředního statistického úřadu soudruha Popova o obilní produkci Ruska^[88]. Tato brožura vyjde v těchto dnech v doplněném vydání^[87] a každý by se s ní měl seznámit. Poskytuje představu o obilní produkci a vychází z údajů sčítání lidu, které jsme provedli a které nám poskytlo přesné údaje o počtu všeho obyvatelstva a přibližném rozsahu jednotlivých hospodářství. Uvádí se v ní, že při sklizni 40 pudů z jedné děsjatiny by rolnické hospodářství mohlo na nynějším území Sovětského Ruska dát 500 miliónů pudů přebytků. Pak bychom plně kryli potřebu městského obyvatelstva — 350 miliónů pudů — a ještě bychom měli rezervu pro zahraniční obchod a pro zvelebení rolnického hospodářství. Neúroda byla tak velká, že jsme sklidili průměrně nejvýš 28 pudů z děsjatiny. Vznikl deficit. Předpokládáme-li, jak to předpokládá statistika, že potřebujeme 18 pudů na osobu, pak musíme ubrat každé osobě tři pudy a odsoudit každého rolníka k jisté podvýživě, abychom zajistili polohladovou existenci armádě a průmyslovým dělníkům. Za takové situace nám nezbylo nic jiného než co nejvíce snížit odváděcí povinnost a místo ní zavést daň. Musíme napnout všechny síly a postarat se o zvelebení drobného rolnického hospodářství. Vyřešit tento úkol tak, že mu dáme textilní výrobky, stroje a jiné výrobky velkých továren — to jsme nemohli a přitom je tento úkol třeba řešit neprodleně, a to za přispění drobného průmyslu. Už první rok uplatňování tohoto nového opatření musí přinést výsledky.

Nyní k otázce, proč se na rolnické hospodářství soustřeďuje největší pozornost. Je tomu tak proto, že jedině odtud můžeme dostat potřebné potraviny a palivo. Jestliže chce dělnická třída správně vést hospodářství jako vládnoucí třída, jako třída, která uskutečňuje svou dikta-

туру, musí říci: Tady se objevila největší slabina — v krizi rolnického hospodářství; to je třeba napravit, abychom se znovu mohli pustit do obnovy velkého průmyslu, a dosáhnout toho, aby tady, v témž ivanovsko-vozněnském okrese, pracovalo ne dvaadvacet, nýbrž všech sedmdesát továren. Pak tento velký textilní průmysl uspokojí potřeby všeho obyvatelstva a pak budeme od rolnického obyvatelstva získávat potraviny ne ve formě daně, nýbrž směnou za průmyslové výrobky, které mu bude dodávat dělnická třída. To je ten přechod, který prožíváme, kdy se musíme rozdělit o bídu a hlad, aby za cenu, že si od úst utrhnou všichni, byli zachráněni ti, bez nichž nelze udržet ani zbývající továrny, ani železnice, ani armádu, abychom mohli čelit bělogvardějcům.

Menševici znevažovali naši odváděcí povinnost, když tvrdili, že kromě této povinnosti, bídy a zrušení nedala prý sovětská moc obyvatelstvu nic, že se prý po obnově částečného míru a po skončení občanské války ukázalo, že brzká obnova našeho průmyslu není možná. Ale vždyť i v těch nejbohatších zemích se počítá, že to potrvá celá léta, než bude obnoven průmysl. Dokonce i tak bohatá země jako Francie musí na obnovu svého průmyslu vynaložit mnoho času, a Francie přece neutrpěla touto válkou tolik jako my, neboť tam zrušení postihlo jenom malou část země. Vždyť je to zázrak, že se nám v prvním roce ještě neúplného míru podařilo například v Ivanovo-Vozněnsku uvést do provozu dvaadvacet továren ze sedmdesáti a vyrobit 117 miliónů ze 150 miliónů aršínů. Povinné odvádění všech přebytků bylo svého času nevyhnutelné, ale nyní jsme museli zásobovací politiku změnit, tj. přejít od odváděcí povinnosti k dani. To bezesporu zlepší postavení rolníka, to mu bezesporu umožní přesněji, určitěji a s větší jistotou počítat s tím, že všechny volné přebytky obilí, které bude mít, bude moci směňovat alespoň za předměty místního domácího průmys-

lu. Právě proto je nutné, aby sovětská vláda prováděla takovouto hospodářskou politiku.

Na závěr bych se teď chtěl zmínit o tom, jak se tato politika srovnává s komunistickými názory a jak to, že komunistická sovětská moc napomáhá rozvoji volného obchodu. Je to z komunistického hlediska správné? Abychom mohli na tuto otázku odpovědět, musíme se pozorně podívat, k jakým změnám došlo v rolnickém hospodářství. Zpočátku byla situace taková, že jsme byli svědky náporu veškerého rolnictva proti moci statkářů. Proti statkářům šli stejně tak chudí rolníci jako kulaci, i když samozřejmě s odlišnými záměry: kulaci chtěli vzít statkáři půdu a rozšířit na ní své hospodářství. Právě tehdy se ukázalo, jak rozdílné jsou zájmy a snahy kulaků a vesnické chudiny. Na Ukrajině se tato rozdílnost zájmů i nyní projevuje mnohem zřetelněji než u nás. Chudina mohla tento převod statkářské půdy bezprostředně využít velmi málo, neboť k tomu neměla ani materiál, ani náradí. A tak vidíme, že se chudina organizuje, aby zabránila kulakům zmocnit se zabrané půdy. Sovětská moc pomáhá výborům vesnické chudiny, které vznikly u nás, i výborům chudých rolníků na Ukrajině⁶⁸. A jak to nakonec dopadlo? Dopadlo to tak, že se převládajícím živlem na vesnici stali střední rolníci. Je nám to známo ze statistiky a každý, kdo žije na vesnici, to zná z vlastní zkušenosti. Krajnosti se zmírnily — ubylo nejen kulaků, ale i chudiny, takže většina obyvatelstva se začala přibližovat úrovni středního rolníka. Máme-li zvýšit produktivitu našeho rolnického hospodářství, musíme počítat především se středním rolníkem. Právě podle toho musela komunistická strana vypracovat svou politiku.

Jestliže se vesnice stala vesnicí středních rolníků, je třeba pomoci střednímu rolníkovi pozvednout hospodářství a kromě toho je třeba klást na něho tytéž požadavky jako na dělníka. Hlavní otázkou na posledním sjezdu strany byla propaganda zaměřená na výrobu potravin:

všechny síly na hospodářskou frontu, zvýšit produktivitu práce a zvětšit množství výrobků. Bez splnění těchto úkolů se vůbec nebudeme moci hnout z místa. Říkáme-li to na adresu dělníků, musíme říci totéž i na adresu rolnictva. Stát vybere od rolníka jistou daň, ale požaduje za to, aby rolník po zaplacení daně své hospodářství rozšířil s vědomím toho, že mu nikdo už nic nevezme a že veškerý přebytek mu zůstane na zvelebení hospodářství. Politika vůči rolnictvu se tedy změnila proto, že se změnilo postavení rolnictva samého. Na vesnici přibýlo středních rolníků, a chceme-li rozvinout výrobní síly, musíme s tím počítat.

Dále bych chtěl ještě připomenout, že jsem roku 1918, po uzavření brestlitevského míru⁶⁹, musel polemizovat se skupinou takzvaných levých komunistů*. Kdo byl tehdy ve straně, ten si také pamatuje, jak se někteří komunisté obávali, že uzavření brestlitevského míru nadobro ohrozí jakoukoli komunistickou politiku. V polemice s těmito soudruhy jsem mimo jiné řekl, že ze státního kapitalismu nemusíme mít u nás v Rusku strach, že by to bylo krokem vpřed. Znělo to velmi podivně: jakpak to — v sovětské socialistické republice by státní kapitalismus znamenal krok vpřed? A já jsem na to odpověděl: Dobře se podívejte, jak to vypadá v Rusku z hlediska skutečných ekonomických vztahů. Zjišťujeme tu přinejmenším pět různých systémů neboli formací či ekonomických řádů, a vypočítáme-li je zdola nahoru, jsou to tyto systémy: za prvé patriarchální hospodářství, kdy rolnické hospodářství pracuje jen pro vlastní potřebu nebo je ve stadiu kočovném či polokočovném, a takových hospodářství je u nás spousta; za druhé drobné zbožní hospodářství, které dodává výrobky pro trh; za třetí kapitalistické hospodářství, tj. objevili se tu kapitalisté, nevelký soukromohospodářský kapitál; za čtvrté státní kapitalis-

* Viz Sebrané spisy 36, Praha 1988, s. 305—337. *Red.*

mus a za páté socialismus. A podíváme-li se na to pozorněji, musíme říci, že v ekonomickém systému, v ekonomické struktuře Ruska pozorujeme všechny tyto vztahy i dnes. Rozhodně nesmíme zapomínat na to, co často pozorujeme: na socialistický postoj dělníků v továrnách patřících státu, kde dělníci sami shánějí palivo, suroviny a výrobky nebo se starají, aby průmyslové výrobky byly správně rozdělovány mezi rolníky, a sami jim je s použitím dopravních prostředků dovážejí. To je socialismus. Ale vedle něho existuje drobné hospodářství, které vesměs existuje nezávisle na socialismu. Proč může existovat nezávisle na něm? Proto, že velký průmysl není obnoven, proto, že socialistické továrny mohou dostat snad jen desetinu toho, co by měly dostávat; a pokud to nedostávají, zůstává drobné hospodářství na socialistických továrnách nezávislé. Nesmírné zpustošení země a nedostatek paliva, surovin a dopravních prostředků jsou příčinou toho, že malovýroba existuje odděleně od socialismu. A já se ptám: Co za těchto podmínek znamená státní kapitalismus? Znamená sjednocení malovýroby. Kapitál sjednocuje malovýrobu, kapitál vyrůstá z malovýroby. Nemá smysl zavírat před tím oči. Ovšem, svoboda obchodu znamená růst kapitalismu; z toho není možno nijak vykličkovat, a kdo by chtěl nějak vykličkovat a odbývat věc mávnutím ruky, ten by se jen utěšoval prázdnými slovy. Tam, kde je drobné hospodářství, kde je svoboda směny, objevuje se kapitalismus. Máme však mít strach z tohoto kapitalismu, máme-li v rukou továrny, závody, dopravu a zahraniční obchod? Tehdy jsem říkal, teď to opakuji znovu, a jsem toho názoru, že z tohoto kapitalismu nesporně strach mít nemusíme. Takovým kapitalismem jsou koncese.

Usilovně se snažíme uzavírat koncese, ale dosud jsme bohužel neuzavřeli ani jednu. Přesto máme nyní k nim blíže než před několika měsíci, kdy jsme naposled hovořili o koncesích. Co je to koncese z hlediska economic-

kých vztahů? Je to státní kapitalismus. — Sovětská vláda uzavírá s kapitalistou smlouvu. Podle této smlouvy bude moci disponovat jistým množstvím hodnot, jako jsou suroviny, doly, těžařské závody, rudná ložiska nebo dokonce i samostatný závod jako v jednom z posledních návrhů na koncesi (návrh na koncesi švédskému podniku na výrobu ložisek). Socialistická státní moc přenechává kapitalistovi výrobní prostředky, které jí náležejí: závody, suroviny, doly; kapitalista pracuje jako kontrahent, jako nájemce socialistických výrobních prostředků, a ze svého kapitálu dostává zisk, přičemž odevzdává socialistickému státu část produkce.

Proč to tak velmi nutně potřebujeme? Proto, že tím ihned získáme větší množství výrobků, a to potřebujeme, vlastními silami je nejsme s to udělat. A tak dospíváme k státnímu kapitalismu. Máme z něho mít strach? Ne, protože my budeme rozhodovat o tom, v jaké míře udělíme koncese. Dejme tomu koncese na ropu. Tak dostaneme naráz milióny pudů petroleje, více, než sami vyrobíme. To je pro nás výhodné, protože rolník nám bude dávat přebytky svého obilí za tento petrolej, a ne za papírové peníze, takže my budeme moci ihned zlepšit situaci celé země. Proto nám tento kapitalismus, který bude nevyhnutelně vyrůstat z volného obchodu, nenahání strach. Tento kapitalismus bude výsledkem rozvoje hospodářského obratu, výsledkem směny průmyslových výrobků, třebaš i výrobků drobného průmyslu, za výrobky zemědělské.

Z dnešního zákona se dovíte, že dělníci v některých průmyslových odvětvích budou oprávněni dostávat jako naturální prémii jistou část produkce, která se vyrábí u nich v továrnách, aby ji mohli vyměnit za obilí. Například textilní dělníci budou po uspokojení potřeb státu dostávat část textilních výrobků pro sebe a sami je budou vyměňovat za obilí. To je nutné k tomu, aby se rychleji zlepšilo postavení dělníků i postavení rolníků. V celostát-

ním měřítku bychom to udělat nemohli, ale je to třeba udělat stůj co stůj. Proto si nijak nezastíráme, že svoboda obchodu znamená do jisté míry rozvoj kapitalismu, ale říkáme, že tento kapitalismus bude pod kontrolou, pod dohledem státu. Jestliže dělnický stát vzal továrny, závody a železnice do svých rukou, nenahání nám tento kapitalismus strach. To nám přinese zlepšení hospodářského obratu mezi rolníky a okolními domáckými výrobci, kteří rolníkovu potřebu průmyslových výrobků sice nijak zvlášť neuspokojí, ale do jisté míry ji přece jenom uspokojí; přece jenom se stav rolnického hospodářství v porovnání s dosavadním stavemlepší, a toto zlepšení potřebujeme jako sůl. Ať se jen drobný průmysl do jisté míry rozvine, ať se rozvine státní kapitalismus — sovětská moc z toho strach nemá; sovětská moc musí pohlížet na věci zpříma, nazývat je pravými jmény, ale musí to kontrolovat, musí to umět držet v patřičných mezích.

Koncesí se nemusíme bát, jestliže koncesionářům odevzdáme několik závodů a většinu si ponecháme; z toho není třeba mít strach. Bylo by ovšem naprosto nesmyslné, kdyby sovětská vláda poskytla koncese na velkou část toho, co jí patří; potom by to už nebyly koncese, nýbrž návrat ke kapitalismu. Koncesí se nemusíme bát, dokud máme v rukou všechny státní podniky a dokud pečlivě a důkladně rozvažujeme, které koncese můžeme udělit, za jakých podmínek a v jakém rozsahu. Kapitalismus, který takto vyrůstá, je pod kontrolou, pod dohledem, avšak státní moc zůstává v rukou dělnické třídy a dělnického státu. Ani toho kapitálu, který bude existovat ve formě koncesí, ani toho, který bude nevyhnutelně vyrůstat z družstev, z volného obchodu, se nemusíme bát; musíme usilovat o to, aby se postavení rolnictva konsolidovalo a zlepšovalo; musíme napnout všechny síly, aby se to stalo v zájmu dělnické třídy. Všechno, co se dá udělat pro zlepšení rolnického hospodářství a pro rozvoj místního hospodářského obratu, budeme-li při tom plánovat celo-

státní hospodářství tak, aby obnova socialistického velkého průmyslu probíhala rychleji než dosud, všechno to vykonáme za pomoci koncesí dříve než bez koncesí; za pomoci rolnického hospodářství, které si oddechne a vzpomene se, to vykonáme dříve než za naprosté bídy, která vládla v rolnickém hospodářství dosud.

Tohle jsem chtěl říct k otázce, jak je třeba z komunistického hlediska posuzovat tuto politiku, proč byla nutná a proč nám, bude-li správně prováděna, přinese ihned a v každém případě rychleji zlepšení, než kdybychom ji neprováděli.

*Pravda, č. 81, 82 a 83
15., 16. a 17. dubna 1921*

Podle textu Pravdy

ZASEDÁNÍ KOMUNISTICKÉ
FRAKCE CELORUSKÉ
ÚSTŘEDNÍ RADY ODBORŮ

11. DUBNA 1921⁷⁰

*Poprvé otištěno roku 1932
v publikaci Leninskij sbornik XX*

Podle stenografického zápisu

REFERÁT O KONCESÍCH

Soudružky a soudruzi! Otázka koncesí vyvolala u nás dosti nečekané názorové neshody, protože už loni na podzim to v zásadě vypadalo tak, že je tato otázka jednoznačně vyřešena, a když rada lidových komisařů vydala 23. listopadu minulého roku dekret o koncesích^[67], neozvaly se ve stranických kruzích, alespoň ne mezi odpovědnými pracovníky, žádné protesty a nepozorovali jsme, že by vznikaly nějaké neshody. Jistě víte, že na sjezdu strany^[15] bylo nutné schválit zvláštní usnesení, které potvrzuje dekret o koncesích a zejména rozšiřuje jeho platnost i na udělení koncesí v Baku a Grozném⁷¹. Bylo třeba to schválit na sjezdu strany proto, aby nedošlo ke kolísání v politice ústředního výboru, jehož rozdělení právě v této otázce do jisté míry vůbec neodpovídalo dřívějšímu dělení podle frakcí, nýbrž souviselo do značné míry s Baku. Někteří bakuští soudruzi se nechtěli smířit s myšlenkou, že i pro Baku — a snad zejména pro Baku — jsou koncese nutné a že by bylo žádoucí udělit v Baku koncese na větší část bakuských ropných polí. Vyskytly se neobyčejně různorodé argumenty, počínaje tím, že prý si sami děláme »průzkum«, nač bychom měli zvát cizince, a konče tím, že staří, v boji proti kapitalistům ostřílení dělníci nestrpí, aby se znovu dostali pod kapitalistické jařmo, apod.

Nehodlám teď posuzovat, jak dalece se v těchto argumentech projevovala všeobecná zásadovost nebo, abych tak řekl, bakuský »patriotismus«, bakuské lokální zájmy. Za sebe musím říci, že jsem proti tomuto názoru bojoval

co nejrozhodněji, neboť si myslím, že nedokážeme-li uskutečnit politiku koncesí a získat pro koncese zahraniční kapitál, je zbytečné mluvit o vážných praktických opatřeních ke zlepšení hospodářské situace. Nemůžeme seriózně uvažovat o okamžitém zlepšení hospodářské situace, jestliže neuskutečníme politiku koncesí, jestliže se nevzdáme předsudků, lokálního patriotismu, jednak cechovního patriotismu, jednak názoru, že si prý »průzkum« uděláme sami. Musíme být připraveni na celou řadu obětí, strážní a nepříjemností, na to, že se musí skoncovat s návyky, i s takovými, které jsou snad už chorobné, jen abychom pokročili výrazně dopředu a zlepšili hospodářskou situaci v hlavních průmyslových odvětvích. Toho musíme dosáhnout stůj co stůj.

Na sjezdu strany byla veškerá pozornost zaměřena na politiku vůči rolnictvu a na otázku naturální daně, která zaujímá v zákonodárství vůbec první místo a která na sebe soustředila pozornost strany jako stěžejní politická otázka. Pokud jde o naturální daň a vztah k rolnictvu, uvědomili jsme si, že nechopíme-li se takových berlí, jako je vzkříšení volného obchodu a svobodného průmyslu, nebudeme s to pozvednout produktivitu velkého průmyslu tak rychle, jak by bylo žádoucí pro uspokojení potřeb rolníků. Teď se musíme, třebas i za pomoci těchto berlí, vzchopit, protože každému člověku, který má všech pět pohromadě, je zřejmé, že bez těchto berlí neudržíme krok s požadavky života, neboť situace se dále zostřuje, už jenom proto, že plavení dřeva bylo letos na jaře z mnoha příčin, především přírodních, z velké části zmařeno. Schyluje se k palivové krizi. Přitom jaro hrozí — rovněž následkem klimatických podmínek — další neúrodou a nedostatkem krmiv, což může ještě více omezit přísun paliva. A přidá-li se k tomu ještě sucho, pak nám hrozí, že krize nabude zcela mimořádného rázu. Je nutné pochopit, že za takových okolností jsou všechna slova našeho programu^[96], která mluví především o tom,

že musíme stůj co stůj zvýšit množství výrobků, psána ne proto, že bychom se jimi kochali a nacházeli zalíbení v různých rezolucích, jimiž se komunisté zabývají s mimořádnou horlivostí, nýbrž proto, abychom stůj co stůj dosáhli zvýšení množství výrobků. Sami, bez pomoci zahraničního kapitálu, toho nedosáhneme. To musí být jasné každému, kdo se neoddává iluzím a dívá se na skutečnost bez růžových brýlí. Proto tedy nabyla otázka koncesí takového významu, že se jí musel zabývat sjezd strany.

Po jistých diskusích schválila rada lidových komisařů hlavní zásady koncesní smlouvy⁷². Já je teď přečtu a uvedu všechny zásady, které mají zvláštní význam nebo které vyvolávají názorové neshody. Jestliže všichni členové strany a zejména vedoucí představitelé odborového hnutí, tj. organizovaných mas proletariátu, organizované většiny proletariátu, nepochopí skutečnou situaci a nevyvodí z ní patřičné závěry, nedá se samozřejmě o nějaké hospodářské výstavbě vážně mluvit. Přečtu bod za bodem hlavní zásady koncesní smlouvy, jak je schválila rada lidových komisařů. Musím dodat, že jsme dosud neuzavřeli ani jednu koncesi. Vyslovit zásadní námitky jsme dovedli, na to jsme mistři, ale jedinou koncesi jsme neuzavřeli. Možná že se najdou takoví lidé, kteří z toho budou mít radost. Najdou-li se, je to smutné, neboť nezískáme-li kapitál pro koncese, znamená to, že nám jakákoli hospodářská podnikavost chybí. Ale komunisté se mohou v rezolucích jaksepatří vyžívat. Budou jimi moci popsat zbytek papíru po libosti. První bod:

»1. Koncesionáři se ukládá zlepšovat postavení dělníků zaměstnaných v koncesovaných podnicích (ve srovnání s jinými dělníky zaměstnanými v podobných podnicích v témž kraji) na úroveň zahraničního průměru.«

Tuto základní myšlenku vkládáme do smlouvy proto, abychom přivedli komunisty a vedoucí pracovníky našich hospodářských orgánů přímo k jádru věci. Co je pro nás na koncesích nejdůležitější? Samozřejmě že zvětšení

množství výrobků. To se rozumí samo sebou. Ale zvlášť důležité, ne-li ještě důležitější, je rovněž to, že můžeme okamžitě dosáhnout zlepšení postavení dělníků zaměstnaných v koncesovaných podnicích. Tato ustanovení koncesní smlouvy byla přijata po mnoha jednáních o této otázce, zejména na základě mnoha jednání, která vedli v zahraničí někteří zmocněnci RSFSR, zejména soudruh Krasin, s některými finančními králi současného imperialismu. Je třeba říci, a vám je to jistě známo, že u nás valná většina komunistů ví z knih, co je to kapitalismus a finanční kapitál, možná že o tom napsali i brožury, ale vést s představiteli finančního kapitálu obchodní jednání devadesát devět komunistů ze sta neumí a nikdy se tomu nenaučí.

V tomto směru má soudruh Krasin mimořádnou průpravu, neboť se seznamoval v Německu i v Rusku s průmyslem po praktické i organizační stránce. Soudruhu Krasinovi byly tyto podmínky sděleny a on odpověděl: »Vcelku přijatelné.« Co se především ukládá koncesionáři za povinnost je — zlepšit postavení dělníků. V Krasinově předběžném rozhovoru s jistým ropným králem se mluvilo právě o této okolnosti, přičemž bylo západoevropským kapitalistům jasné, že za nynějšího postavení dělníků naprosto nelze počítat se zvýšením produktivity. Ukládá-li se koncesionáři povinnost zlepšit postavení dělníků, není to žádná humanitní snaha, nýbrž ryze obchodní stránka věci. Druhý bod:

»2. Přitom se bere v úvahu nižší produktivita práce ruského dělníka a počítá se s tím, že budou podle možnosti revidovány normy produktivity práce ruského dělníka podle toho, jak se budou zlepšovat jeho životní podmínky.«

Tato klauzule byla nutná, abychom zabránili jednostrannému výkladu bodu. Všechny tyto body obsahují zásady a směrnice pro všechny představitele sovětské moci, kteří budou mít co dělat s koncesemi, jsou to pokyny, ji-

miž se budou řídit při vypracovávání smluv. Máme návrh smlouvy o ropě, smlouvy o závodech na výrobu ložisek, máme návrh koncesí na těžbu dřeva a smlouvu o Kamčatce, o níž se mluví už dávno, ale z mnoha důvodů se nerealizuje. Druhý bod byl nutný, aby první nebyl chápán jednostranně. Musíme vzít v úvahu, že se produktivita práce nezvýší, dokud se nezlepší postavení dělníků. Kdybychom to pustili ze zřetele, dostaly by se všechny otázky koncesí rázem do takové nereálné polohy, že by se kapitalista s nikým ani nebavil. Třetí bod:

»3. Koncesionář je povinen dovážet pro dělníky zaměstnané v koncesovaných podnicích životně důležité spotřební zboží ze zahraničí a prodávat je dělníkům za cenu nepřevyšující vlastní náklady plus určité procento režijních výdajů.«

Bylo navrhováno 10 %, ale při konečném projednávání jsme výši procenta vypustili. Zde je důležité to, že považujeme za základ dovoz spotřebního zboží ze zahraničí, potřebného k životu pracujících. Víme, že za současného stavu rolnického hospodářství a zásobování palivy nedokážeme v nejbližších letech podstatně zlepšit postavení dělníků a tedy ani zvýšit produktivitu práce. Je tedy nutné, aby byl do této smlouvy včleněn pro koncesionáře závazek dovážet všechno spotřební zboží ze zahraničí, což může docela snadno splnit. V tomto směru máme již předběžný souhlas některých kapitalistických žraloků. Koncesionáři přistoupí na tyto podmínky, neboť velmi naléhavě potřebují získat suroviny, které představují nesmírnou hodnotu. Dovoz surovin je pro ně prvořadou potřebou. Ať už budou tyto nanejvýš důležité podniky zaměstnávat deset, dvacet nebo třicet tisíc dělníků, bude pro koncesionáře snadné opatřit všechno potřebné zboží pro dělníky, vezmeme-li v úvahu spojení, které mají moderní syndikáty a trusty, neboť kapitalisté, kteří nejsou sdruženi v syndikátech a trustech, už téměř vymizeli; všechny velké podniky jsou vybudovány na monopolu,

a ne na zásadě volného trhu, takže mohou zastavit přísun surovin a výrobků jiným kapitalistům, kdežto sami mají možnost opatřit tolik zboží, kolik se od nich bude podle jakýchkoli předběžných smluv požadovat. Tyto syndikáty operují se stamilióny. Budou mít možnost disponovat obrovskými zdroji potravin a budou tedy moci opatřit tyto potraviny a jiné potřebné zboží pro několik desítek tisíc dělníků a dovézt je do Ruska.

Nezpůsobí jim to žádné hospodářské obtíže. Budou považovat tyto podniky za nanejvýš důležité, shrábnou 100, ne-li 1000 % zisku a zásobí tyto podniky potravinami. Opakuji, že žádné hospodářské obtíže to pro ně neznamená. Základem naší politiky koncesí musí být zlepšení postavení dělníků v podnicích prvořadě důležitosti a potom i v ostatních. Následuje bod čtvrtý:

»4. Přitom je koncesionář povinen v případě, že si to vyžádá vláda RSFSR, dovážet kromě toho, co bude opatřovat pro dělníky zaměstnané v koncesovaných podnicích, navíc 50—100 % tohoto množství a přenechat je vládě RSFSR za stejnou cenu (vlastní náklady plus určité procento režijních výdajů). Vláda RSFSR má právo uhradit tuto částku částí koncesionářovy produkce (tj. odečíst ji ze svého podílu produkce).«

Také tuto podmínku pokládali finanční magnáti při předběžném jednání za přijatelnou, neboť koncesované podniky mají pro ně prvořadý význam.

Vezmeme-li například takové produkty, jako je ropa, kterou mohou od nás dostat, budou mít možnost prodat ji v zahraničí za monopolní cenu. Proto budou moci dodat potraviny nejen pro dělníky, kteří budou zaměstnáni v jejich podniku, ale i určité procento navíc. Porovnáte-li tento bod s prvním bodem, zjistíte, co je hlavním smyslem politiky koncesí: zlepšit postavení dělníků, především těch, kteří pracují v koncesovaných podnicích, a pak poněkud v menším rozsahu i dalších dělníků tím, že pro ně budeme získávat určité spotřební zboží ze zahraničí.

Dnes je na světovém trhu jako kupující nedostaneme, i kdybychom je měli čím zaplatit. I když přicházíte s valutami, například se zlatem, nesmíte zapomínat, že volný trh neexistuje, že celý nebo téměř celý trh ovládly syndikáty, kartely a trusty, které se řídí svými imperialistickými zisky a které dodávají zboží k zásobování dělníků jenom pro své vlastní, a ne pro jiné podniky, neboť starý kapitalismus s volným trhem již neexistuje. Tady vidíte podstatu politiky koncesí v aplikaci na nynější podmínky finančního kapitálu a gigantického boje trustů, boje jednoho proti druhému. Politika koncesí je pakt, který jedna strana uzavírá proti druhé, a my, dokud nejsme dostatečně silní, musíme, chceme-li se udržet do vítězství světové revoluce, využít jejich vzájemného nepřátelství. Zabezpečit postavení dělníků mohou proto, že zabezpečit dvacet až třicet tisíc dělníků navíc pro moderní velký podnik nic neznamená. Nám by to umožnilo krýt výdaje surovinami, například ropou. Kdybychom mohli dodatečnými dodávkami dřeva a rudy, což jsou naše hlavní hodnoty, zaplatit dodatečné množství životně důležitého zboží pro dělníky, umožnilo by nám to především zlepšit postavení těch dělníků, kteří budou zaměstnáni v koncesovaných podnicích, a zbytku by se použilo ke zlepšení postavení ostatních dělníků, i když v menší míře. Bod pátý:

»5. Koncesionář je povinen zachovávat zákony RSFSR a zejména ve věci pracovních podmínek, výplatních termínů aj. uzavírat dohody s odbory (požádá-li koncesionář o to, jsme ochotni dodat, že při takových dohodách je pro obě strany závazná norma průměrného amerického nebo západoevropského dělníka).«

Tento dodatek byl připojen proto, abychom rozptýlili obavy kapitálu z našich odborů. Říkáme-li, že je třeba uzavírat dohody s odbory, protože se účast odborů vine celým zákonodárstvím jako červená nit, protože účast odborů je vtělena do všech zákonů, které mají v těchto věcech podstatný význam, a postavení odborových svazů,

vymysleli sami, neboť v takovém případě by s námi žádný kapitalista neztratil ani slovo. Přejímáme to, co je obsaženo v ruských i zahraničních zákonech. Vezmeme-li z ruských zákonů i ze zákonů kterékoli jiné země to nejlepší, máme možnost zaručit na tomto základě takovou normu, které dnes dosahuje vyspělý kapitalista. Je to známá, věcně podložená norma, která není výplodem komunistické fantazie, čehož se kapitalisté bojí nejvíce, nýbrž je převzata z kapitalistické praxe. Zaručujeme, že za žádných okolností a v žádném směru, v žádném bodu koncesní smlouvy nepůjdeme v těchto smlouvách dále, než kam dospěly kapitalistické zákony. Na tuto hlavní zásadu nesmíme ani na chvíli zapomínat. Musíme na půdě kapitalistických vztahů dokázat, že tyto podmínky jsou pro kapitalisty přijatelné, že to jsou podmínky pro ně výhodné, ale zároveň musíme umět vytěžit z toho prospěch i pro sebe. Jinak jsou všechny řeči o koncesích mlácením prázdné slámy. Mluvíme tedy o tom, co se uznává v kapitalistických zákonech. Je všeobecně známo, že vyspělý kapitalismus je z hlediska technických zdokonalení a technické organizace na nesrovnatelně vyšší úrovni než náš nynější průmysl. Neomezujeme se tedy jen na ruské zákony. Například pokud jde o ropu, začali jsme přejímat ustanovení z ruských, rumunských a kalifornských zákonů. Máme právo převzít kterýkoli zákon, a tím se rozptýlí jakékoli podezření, že by tu šlo o nějaký výmysl nebo libovůli. Pro dnešního vyspělého kapitalistu, pro finanční magnáty a pro současný finanční kapitál je to pochopitelné. Jednají podle zahraničních podmínek a zahraniční normy. Stanovíme tuto normu s ohledem na věcné požadavky kapitalismu. Nevycházíme tu z žádných fantazií a zároveň si klademe praktický cíl zlepšit náš průmysl tak, aby odpovídal vyspělému modernímu kapitalismu. Každý, kdo zná stav našeho průmyslu, chápe, že tu jde o obrovské zlepšení. Kdybychom tyto zásady uskutečnili v jisté části průmyslu, třeba jen v jedné desetině, byl by

to mílový krok vpřed, který je pro ně možný a pro nás neobyčejně žádoucí. Sedmý bod:

»7. Ustanovení obdobné bodu čtvrtému se vztahuje na zařízení, které koncesionář dováží ze zahraničí.«

Ve čtvrtém bodu se mluví o tom, že koncesionář je vedle toho, co dováží pro potřeby svého podniku, povinen dovážet, jestliže to vtělíme do smlouvy, jisté množství navíc na prodej za zvláštní úhradu. Bude-li kapitalista dovážet pro sebe zdokonalené vrtné a jiné nástroje, máme právo žádat, aby kromě těch vrtných nástrojů, které potřebuje sám, dovezl například ještě 25 % nástrojů pro nás, a my je uhradíme stejně, jak to stanoví čtvrtý bod, tj. vlastní náklady plus určité procento režijních výdajů.

Budoucnost vypadá velice slibně. V žádném případě však nesmíme směřovat tyto dvě činnosti: jednak agitaci, která tuto budoucnost přibližuje, jednak schopnost zařídít se dnes tak, abychom mohli existovat v kapitalistickém obklíčení. Jestliže to nedokážeme, poznáme na vlastní kůži nepříjemnou stránku přísloví, které praví: »Než se nadějeme, zbudou nám jen oči pro pláč.« Musíme se opřít o zvláštnosti kapitalistického světa, využívat hladu kapitalistů po surovinách, a vytěžit z toho pro sebe tolik, abychom — ať to zní jakkoli podivně — upevnili své hospodářské postavení mezi kapitalisty. Úkol je to zdánlivě podivný: Jak může socialistická republika zlepšit své postavení tím, že se bude opírat o kapitalismus? Viděli jsme to však ve válce. Zvítězili jsme ve válce ne proto, že jsme byli silnější, nýbrž proto, že jsme jako slabší využívali nepřátelství mezi kapitalistickými státy. Dnes bud' využijeme nepřátelství mezi trasty, nebo projevíme neschopnost přizpůsobit se kapitalistickým zvláštnostem a nebudeme moci v systému kapitalistického obklíčení existovat. Bod osmý:

»8. Způsob vyplácení mezd dělníkům zaměstnaným v koncesovaných podnicích — v cizí měně nebo zvláštní-

mi bony nebo v sovětských penězích apod. — se stanoví zvláštní dohodou v každé smlouvě.«

Vidíte, že zde akceptujeme všechny možné formy výplat v cizí měně, v bonech i v sovětských penězích, a předem jsme ochotni prozkoumat na znamení dobré vůle všechny návrhy, které nám podnikaví lidé předloží. Z konkrétních návrhů vyslechli naši zástupci návrh Vanderlipa, který řekl: »Chtěl bych vyplácet dělníkům průměrnou mzdu, řekněme půldruhého dolaru na den. Dále bych na svém koncesním území zřídil prodejny; v těchto prodejnách budu mít všechno zboží, které dělníci potřebují, a nakupovat v prodejnách bude moci ten, kdo dostane určité bony, ale ty budu dávat jenom těm dělníkům, kteří budou zaměstnáni v mých koncesovaných podnicích.« Bud' to tak bude, nebo ne, ale v zásadě to považujeme za zcela přijatelné. Vynořuje se zde ovšem spousta nesnází. Uvést koncesi, která počítá s kapitalistickou výrobou, do souladu se sovětským hlediskem není ovšem nic snadného a každé takové úsilí je, jak jsem řekl, pokračováním boje mezi kapitalismem a socialismem. Tento boj nabyl jiných forem, ale bojem zůstává. Každý koncesionář zůstává kapitalistou, takže se bude snažit podkopat sovětskou moc, a my se musíme snažit využít jeho lačnosti. Říkáme: »Nebudeme litovat ani 150 %, jestliže dosáhneme toho, že se zlepší postavení našich dělníků.« To je to, oč se bude bojovat. Bude k tomu ovšem třeba ještě více obratnosti než k boji při uzavírání jakékoli mírové smlouvy. Při uzavírání každé mírové smlouvy je sváděn boj, jehož se účastní buržoazní mocnosti stojící v pozadí. Když jsme podepisovali mírovou smlouvu s Lotyšskem, Finskem a Polskem, stály za každým z těchto států zahraniční mocnosti, které jim vedly ruku. A museli jsme tyto smlouvy uzavírat tak, aby jednak umožňovaly existenci buržoazním republikám, jednak zajišťovaly výhody pro sovětskou moc z hlediska světové diplomacie. Každá mírová smlouva s buržoazními státy je smlouvou, která ob-

sahuje jisté prvky války. Stejně i každý bod koncesní smlouvy je smlouvou válečnou v tom smyslu, že o každý bod se odehrála bitva. Je třeba umět to zařídit tak, abychom své zájmy v této válce uhájili. Můžeme toho dosáhnout proto, že kapitalistovi plynou z koncesovaného podniku vysoké zisky, zatímco my dosáhneme jistého zlepšení v postavení našich dělníků a dostaneme jisté množství výrobků, které nám připadnou jako podíl. Bude-li se vyplácet mzda v cizí měně, vznikne celá řada složitých otázek, jak tuto měnu vyměňovat za sovětskou, jak bojovat proti spekulaci atd. Předem víme, že se dokážeme vypořádat s kterýmkoli způsobem vyplácení, a nebojíme se ho. Vymýšlejte si, páni kapitalisté, co jen chcete — to se říká v tomto bodu. Přivezete-li zboží a bude-li se prodávat za zvláštní bony, bude-li se prodávat za zvláštních podmínek nebo jenom na osobní průkazy dělníků pracujících v koncesovaných podnicích, to je nám lhostejné. Dovedeme se přizpůsobit všem podmínkám tak, abychom s vámi bojovali na základě těchto podmínek a abychom vydobyli pro naše dělníky jisté zlepšení jejich postavení. To je úkol, který si dáváme. Nelze říci, jak bude tento úkol řešen v koncesní smlouvě. Někde na Kamčatce nelze navrhnout stejný způsob vyplácení mzdy jako u nás nebo v Baku. Bude-li uzavřena koncese v Doněcké pánvi, nemohou být formy výplaty stejné jako na Dalekém severu. Pokud jde o formu výplaty, nikterak jsme kapitalistům nesvazovali ruce. Každý bod smlouvy bude obsahovat boj kapitalistů se socialisty. My se tohoto boje nelekáme a jsme si předem jisti, že dokážeme vyzískat z koncesí co největší prospěch. Bod devátý:

»9. Podmínky najímání, materiálního zabezpečení a odměňování zahraničních kvalifikovaných dělníků a zaměstnanců se ponechávají volné dohodě koncesionáře s uvedenou kategorií zaměstnanců a dělníků.

Odbory nemají právo požadovat, aby pro tyto dělníky

platily ruské mzdové tarify stejně jako ruské předpisy pro uzavírání pracovního poměru.«

Bod devátý jsme pokládali za naprosto nutný, protože by byla naprostá bláhovost předpokládat, že budou kapitalisté důvěřovat komunistům. To je jasné — jak zásadně, tak tím spíše z »praktického« hlediska. Řekneme-li totiž, že trváme na tom, aby tyto podmínky pro uzavírání pracovního poměru potvrzovaly odborové svazy, řekneme-li kapitalistům, že přijímáme každého zahraničního technika nebo odborníka, ale račte se při tom řídit zákoníkem práce RSFSR^[25], pak pochopitelně žádný zahraniční technik nebude moci — a ani nebude chtít — na to přistoupit, takže by to byla pouhá formalita. Mohlo by se namítnout, že vláda říká jedno a odbory zas něco jiného, protože vláda nejsou odbory a odbory nejsou vláda, takže by tu bylo možno najít právní »kličku«. Nepsali jsme to však pro advokáty, pro právníky, nýbrž pro komunisty. Psali jsme to na základě usnesení X. sjezdu strany o tom, jak se má provádět politika koncesí. Z celé naší literatury, která je Evropanovi dostupná, je známo, že politiku koncesí řídí komunistická strana, která je vládní stranou. Tato literatura je přeložena do všech jazyků, takže to není žádná chytristika. A kdybychom jako vedoucí politikové neřekli, že zde svého vlivu na odbory využít nemůžeme a nechceme, nedalo by se o nějaké politice koncesí vůbec mluvit. Je, kapitalisty, učit komunismu není na místě. Jsme výborní komunisté, ale nebudeme zavádět komunistické pořádky cestou koncesí. Koncese je smlouva s buržoazním státem. A stejně jako bychom komunistu, který by šel uzavírat smlouvu s buržoazním státem v duchu komunistických zásad, zavřeli do blázince a řekli mu: »Ty se za diplomata v buržoazním státě nehodíš, třebaže jsi výborný komunist«, tak by byl zralý pro blázinec komunistu, který by chtěl politiky koncesí využít k tomu, aby dokumentoval svůj komunismus ve smlouvě. Zde je třeba pochopit, co je kapitalistický obchod, a jestliže to nepo-

chopíš, tak se do toho nepleť. Buď ke koncesím nepřistoupíme, nebo musíme pochopit, že těchto kapitalistických podmínek musíme využít ve svůj prospěch a poskytnout zahraničním dělníkům a technikům naprostou volnost. V této oblasti samozřejmě žádná omezení uplatňovat nebudeme.

Omezení je uplatňováno v další, třetí části devátého bodu:

»Procentuální poměr zahraničních dělníků a zaměstnanců k ruským jak celkově, tak i v rámci jednotlivých kategorií se stanoví oboustrannou dohodou při uzavírání každé jednotlivé koncesní smlouvy.«

Nemůžeme samozřejmě odmítnout přísun zahraničních dělníků do oblastí, kam nemůžeme poslat ruské dělníky, jako například na Kamčatku do dřevařského průmyslu. Nebo budou-li kapitalisté chtít v takových odvětvích, jako je například hornictví, zřizovat podniky v místech, kde není pitná voda nebo potraviny, budou muset dělníky přivést s sebou a pak jim dovolíme, aby jich přivezli podstatnou většinu. A naopak tam, kde jsou k dispozici ruští dělníci, tam si procentuální poměr vyhrážujeme, abychom umožnili našim dělníkům jednak se učit, jednak zlepšit své postavení, neboť chceme, aby koncese přinesly našim dělníkům užitek v tom směru, že se podniky zmodernizují podle posledních poznatků kapitalistické techniky. Proti tomu všemu kapitalisté nemají zásadní námítky. Poslední bod, desátý:

»10. Koncesionáři může být poskytnuto právo, aby po dohodě s vládními orgány RSFSR přizval vysoce kvalifikované odborníky z řad ruských občanů; o podmínkách uzavření pracovního poměru je nutné se v každém jednotlivém případě dohodnout s orgány ústřední moci.«

Je pochopitelné, že v tomto směru nemůžeme zaručit úplnou volnost jako u zahraničních techniků a dělníků. Tam nezasahujeme, ti plně podléhají kapitalistickým vztahům. Takovou volnost, pokud jde o naše odborníky

a techniky, neslibujeme. Nemůžeme dovolit, aby naši nejlepší odborníci byli využíváni v koncesovaných podnicích. Sice nechceme, aby jim tam byl přístup docela uzavřen, ale je třeba, aby se dohled nad plněním smlouvy prováděl shora i zdola. Dohled musí provádět dělníci, členové komunistické strany, kteří budou pracovat v podnicích, a to dohled nad dodržováním smluvních podmínek, nad svým vlastním odborně technickým vzděláváním a rovněž dohled nad dodržováním zákonů. Tento bod se při předběžném jednání s některými magnáty soudobého kapitálu nasetkal se zásadními námitkami.

To jsou všechny body, které schválila rada lidových komisařů. Doufám, že z nich jasně vyplývá, jakou politiku koncesí chceme provádět.

Není pochyb o tom, že každá koncese bude novou válkou svého druhu, válkou hospodářskou, přenesením války do jiné roviny. Je nutné se tomu přizpůsobit, ale musíme to umět dělat tak, jak to stanovil sjezd strany. Je nutné přistoupit na odklad, na oběti a ztráty, jinak k cíli nedojdeme, přičemž cíl je jediný: v kapitalistickém obklíčení využijeme ziskuchtivosti kapitalistů a vzájemného nepřátelství mezi trasty, abychom vytvořili podmínky pro existenci socialistické republiky, která nemůže žít bez spojení se světem a za daných podmínek musí spojit svou existenci s kapitalistickými vztahy. Jde o to, jaké budou konkrétní podmínky. Například pro smlouvy o ropě vyjadřují konkrétní podmínky takto: Třetina či čtvrtina celého Grozného a celého Baku. Byla stanovena výše našeho podílu — budeme si ponechávat 30—40 % vytěžené ropy. Ukládáme koncesionářům povinnost zvýšit v určité lhůtě těžbu například na 100 miliónů a vybudovat ropovod z Grozného a z Petrovska až do Moskvy. Na to, zda bude nutné přistoupit na nějaké doplatky, se bude pamatovat v každé jednotlivé smlouvě. A o jaký typ smlouvy jde, musí být z těchto podmínek jasně vidět. Z hlediska odborů je důležité, aby si vedoucí straničtí pracovníci

osvojili specifikum této politiky a vytkli si úkol: aby bylo splněno usnesení sjezdu strany se zřetelem k úkolům socialistického zřízení v kapitalistickém obklíčení, uzavřít takové koncese stůj co stůj. Každá koncese bude znamenat výhru, okamžité zlepšení postavení pro část dělníků a rolníků. Pro rolníky proto, že každá koncese znamená jisté výrobky navíc, které nejsme s to sami vyrobit, ale které budeme směňovat s rolníky, místo abychom od nich vybírali daň.

Operace je to opravdu nesnadná a pro orgány sovětské moci dokonce velmi nesnadná. Vycházejíce z tohoto základního stanoviska, musíme si vytknout za úkol uzavřít koncese, nedbat žádných předsudků, které se v tomto směru vyskytují, nechuti ke změnám, nechuti vzdát se starých zvyků a nevnímat si ani takové nežádoucí skutečnosti, že jedna část dělníků bude dostávat více a druhá méně. Takových nepatřičností a takových námitek, kterými se dá zmařit každé věcné zlepšení, si lze vymyslet ještě milión. Právě s tím, že se všechno takhle zhatí, spekuluje zahraniční kapitál. Nevím o jiném bodu, proti kterému by s takovou vervou vytáhli do boje nejdůvtipnější představitelé ruského bělogvardějského tisku, kteří za kronšadtských událostí dokázali, o kolik převyšují Černova a Martova, i kdyby jich bylo pětkrát tolik. Vědí velmi dobře, že nedokážeme-li pro své předsudky zlepšit postavení dělníků a rolníků, způsobíme si tím ještě větší nesnáze a definitivně podlomíme prestiž sovětské moci. Víte, že tohoto zlepšení musíme dosáhnout stůj co stůj. Nebude nám líto poskytnout zahraničnímu kapitalistovi třeba i 2000% zisk, jen když zlepšíme postavení dělníků a rolníků, a to se musí stát děj se co děj.

R E P L I K A V P R Ů B Ě H U
D I S K U S E

Právě jsme vyslechli mimořádně diplomatické projevy soudruha Šljapnikova a soudruha Rjazanova, kteří nyní protestují sice velmi hlasitě, ale přece jenom natolik diplomaticky, že by se náramně uplatnili při jednání s koncesionáři a s buržoazními státy. Přišli jsme na schůzi, na níž podávám zprávu o názorových neshodách v ústředním výboru a v radě lidových komisařů. Tyto neshody se projevují i zde v diskusi . . . Odpovědí na neshody bylo usnesení X. sjezdu, v němž se říká: »Vyslovit souhlas s dekretem rady lidových komisařů a poskytnout koncesi v Baku a Grozném.« Chceme tady tuto otázku prodiskutovat, a proto bych žádal, aby byl Šljapnikovův a Rjazanovův návrh zamítnut a aby bylo ponecháno na nich uspokojit svou zvědavost, nemám-li říci zvědavost tím, co vzejde z další diskuse.

Z Á V Ě R E Č N Ě S L O V O K R E F E R Á T U O K O N C E S Í C H^[36]

Soudružky a soudruzí! Hned na začátku se tu vynořila otázka, zda se v názorech na koncese příliš nerozcházíme, a bylo vysloveno přání — mimochodem vyslovil je soudruh Šljapnikov — abychom soustavněji informovali o každé smlouvě. Obávám se, že to nepůjde, už jenom z technických důvodů. Například pokud jde o mírové smlouvy s jednotlivými státy, vydali jsme všeobecné směrnice, které byly zpočátku vypracovávány velmi podrobně, a pak jsme pokračovali tak, že jsme určitý typ mírové smlouvy s buržoazními zeměmi mlčky schválili, kdežto spoustu podrobností jsme přenechali našim představitelům pověřeným podepsáním smlouvy. Většina členů rady lidových komisařů a ústředního výboru obrovskou většinu těchto podrobností pravděpodobně nezná. Tak je tomu i v tomto případě: zabývali jsme se zásadní otázkou, a zdálo se nám, že zde hrozí nebezpečí vzniku neshod. Proto musel zasáhnout sjezd strany, proto byla i tato schůze, které se účastní pouze členové strany, svolána, abychom se vzájemně informovali. Přečetli jsme vám, co rada lidových komisařů schválila.

Usnesení rady lidových komisařů bylo schváleno i přes protinávrh dvou velmi významných odborových funkcionářů⁷⁴. Jak jinak může získat většina členů komunistické frakce informace než na takové schůzi, jako je tato? Ukázalo se, že neshod bylo méně, než jsme očekávali. Nic lepšího jsme si nemohli přát. Zápis z této schůze se nedělá a šířit se o ní v tisku nehodláme. Cíle bylo dosaženo.

Informujeme vás o usnesení rady lidových komisařů,

abyste si mohli udělat představu, jak usnesení strany plníme. Přetrvávající neshody nejsou větší než takové, které se vyskytují v každodenní práci při řešení nejrůznějších otázek a které se řeší prostým hlasováním, aniž tu vzniká důvod, aby se staly překážkou v práci. Podřízení se většině není v takovém případě pouhá formalita, nýbrž odstraňuje také překážky stojící v cestě další práci. Podle mého názoru jsme zde dosáhli toho, že se žádné vážné názorové neshody nevyskytly, a dílčí neshody se překonávají v průběhu práce.

Soudruh Rjazanov se už jenom proto, aby byl originální, snažil uvést neshody do spojitosti s dělnickou opozicí. Zvolil si úmyslně takovou formulaci, aby někoho vyprovokovala, ale to se mu nepovedlo a nikdo z řečníků mu na to neskočil.

Jeden soudruh ve svém dotazu napsal, že zde uzavíráme druhou brestlitevskou smlouvu. První byla úspěšná, ale o té druhé má pochybnosti. Částečně má pravdu, ale nynější smlouva je v oblasti ekonomiky něco uprostřed mezi brestlitevskou smlouvou a smlouvou s kterýmkoli buržoazním státem. Podepsali jsme již několik takových smluv, mimo jiné i jednu obchodní smlouvu s Anglií. Smlouva o koncesích bude něco uprostřed mezi brestlitevskou smlouvou a takovými smlouvami s buržoazními státy.

Potom soudruh Rjazanov vyslovil jednu naprosto správnou myšlenku, kterou bych chtěl hned na začátku podtrhnout. Řekl: chceme-li uzavřít koncesní smlouvy, pak ne proto, abychom zlepšili postavení dělníků, nýbrž proto, abychom pozvedli výrobní síly. To je naprosto správné. Od snahy zlepšovat postavení dělníků v žádném případě neustupujeme. Mám před sebou návrh smlouvy se společností švédských závodů na kuličková ložiska SKF⁷⁵, vypracovaný pracovníky Národohospodářské rady (čte).

Tato smlouva neobsahuje žádný závazek, směřující ke

zlepšení postavení dělníků. Je však koncipována tak, že zásobování dělníků vším potřebným přejímá ruská vláda, a jestliže to nesplní, budou mít kapitalisté právo dovážet dělníky ze zahraničí. O tom, že ruská vláda je s to splnit všechno, co dělníkům podle plánu náleží, nemusíme podle mého názoru pochybovat ani my, ani Národohospodářská rada, ani Švédové. V každém případě však má tady soudruh Rjazanov plnou pravdu, neboť to hlavní v koncesích není zlepšení postavení dělníků, nýbrž pozvednutí výrobních sil na vyšší úroveň a taková transakce, v níž přinášíme velké oběti, abychom získali větší množství výrobků. Ale v čem jsou tyto oběti? Říkali mi, že tyto oběti přikrášluji nebo zlehčuji. Zejména se zde pokoušel o tom vtipkovat soudruh Rjazanov. Já jsem tyto oběti nezlehčoval, nýbrž jsem říkal, že možná budeme muset dávat kapitalistům nejen sta, ale i tisíce procent zisku. A v tom je celý ten vtip.

Na základě výpočtů odborníků jsem uvažoval, že: vezmeme-li si například 30—40 % ropy a kapitalista si ze 100 miliónů pudů ropy, které vytěží, ponechá 50—60 miliónů pudů a v případě, že bude mít vlastní dopravu, je prodá se ziskem snad 1000 % a třeba i více, pak je situace jasná. Když jsem se s Krasinem pokoušel vyjasnit podmínky jeho smlouvy, jež vyplynuly z jeho předběžných rozhovorů s podnikateli, se žraloky, zeptal jsem se: »Byl by možný takový typ smlouvy, ve kterém bychom kapitalistovi vyhradili určité procento zisku, takových 80 % nebo tak nějak?« Krasin odpověděl: »O výši zisku vůbec nejde, protože tito lupiči shrabují nyní ne 80, ale 1000 % zisku.«

Podle mého názoru budou naše oběti mimořádně velké. Budeme-li poskytovat koncese na rudu nebo dřevo a dávat takové suroviny, jako je například manganová ruda, kterou v zahraničí potřebují jako sůl, bude zřejmě nutné přinášet velké oběti. Teď byla nastolena sovětská moc v Gruzii. Jde o to spojit kavkazské republiky — gru-

zínskou, ázerbájdžánskou a arménskou — v jeden hospodářský celek. Ropu těží Ázerbájdžán, ale přepravovat se musí přes Batum, přes gruzínské území, takže vznikne jednotný hospodářský komplex.

Podle jisté zprávy gruzínská menševická vláda už dříve uzavřela koncesi, která je pro nás vcelku přijatelná. Zatím jsem se mohl jenom předběžně spojit s gruzínskými soudruhy a udělat si o tom představu z rozhovoru s tajemníkem Celoruského ústředního výkonného výboru soudruhem Jenukidzem, který sám je Gruzínek, byl tam a uzavřel s menševickou gruzínskou vládou jednu smlouvu, sice ne koncesní, podle níž nám sami od sebe postupují šestinu Gruzie, ale vyhrazují si záruku nedotknutelnosti⁷⁶.

Po této smlouvě, která byla podepsána za účasti soudruha Jenukidzeho, menševici přece jenom, bez ohledu na záruku nedotknutelnosti, dali přednost tomu zmizet z Batumu a uklidit se do Cařihradu, takže jsme získali v kladném i záporném smyslu — tím, že jsme získali území, ne pro Rusko, nýbrž pro sovětskou Gruzii, Batum a jeho okolí, i tím, že jsme ztratili slušný počet menševiků, kteří se uklidili do Cařihradu.

Ukazuje se, že koncesi na uhelné doly, ve kterých se předtím vůbec netěžilo, je gruzínský revoluční výbor plně ochoten potvrdit a že jí přikládá mimořádný význam. Dva představitelé cizích států byli v Gruzii — jeden Ital a jeden Němec, a po nastolení sovětské moci neodjeli; tato okolnost je mimořádně významná, protože je žádoucí rozvinout s těmito státy styky, mimo jiné na základě koncesí. Itálie má dokonce koncesní smlouvu s Gruzii a Německo je na tom tak, že některým německým kapitalistům patří velká část čiaturských manganových dolů. Jde o to převést toto vlastnické právo na nájem nebo koncesi, tj. dát týmž německým kapitalistům do užívání na podkladě nájmu ty doly, které až dosud užívali právem vlastnictví. Díky tomu, že se politická situace na Kavkaze

změnila, mohou zde vznikat koncesní styky. A pro nás je důležité dělat jeden průlom za druhým. Smlouva s Anglií, která byla smlouvou mezi socialistickou republikou a buržoazním státem, se stala pro nás přítěží.

Prvnímu státu, se kterým jsme uzavřeli smlouvu, jsme dali mnohem větší část zlatého pokladu než jiným. Ale ukázalo se, že jsme touto smlouvou udělali určitý průlom. Právě z tohoto hlediska musíme hodnotit každou koncesi.

Německo a Itálie byly vzhledem ke své hospodářské situaci nuceny ucházet se o spojenectví s Ruskem. Spojenectví s Německem poskytuje Rusku široké hospodářské perspektivy, a to nezávisle na tom, jak brzy tam zvítězí německá revoluce. Můžeme vyjednávat i s buržoazní vládou Německa, protože versailleská smlouva přivedla Německo do neúnosné situace, avšak spojenectví s Ruskem mu poskytuje zcela jiné možnosti. Protože Itálie nemá vlastní zdroje paliv, chopila se těžby uhlí na Kavkaze, kterou předtím nikdo neprovozoval. Nebyl by žádný div, kdyby Němci dostali zásluku na koncese na těžbu ropy, protože Německo nemá vůbec žádné pohonné hmoty.

Kterýsi soudruh zde řekl, že koncesí na Kamčatce se postavení dělníků nezlepší. To vůbec není pravda. A na-prosto nemístně zde vtipkoval soudruh Rjazanov, když řekl, že se s Vanderlipem dostaneme do pěkné šlamastyky. Dopustili jsme se sice jedné chyby, a to tím, že jsme poslali telegram Hardingovi, ale protože jsme až dosud žádné smlouvy a styky s Amerikou neměli, nebyla to vlastně chyba, nýbrž jsme se alespoň přesvědčili, že se Vanderlip svými konexemi s americkou vládou jenom vychloubal. Teď je docela možné, že se nám prostřednictvím našich zástupců, které jsme poslali do Kanady, aby tam koupili lokomotivy, že se nám těmito postranními dveřmi podaří zjednat si určitý přístup i na americký trh.

Jednání o kamčatských koncesích se rozbíhá až nyní, a není vůbec pravda, že se těmito koncesemi nezlepší postavení dělníků. Budou-li tyto koncese uzavřeny, pak se

postavení dělníků bezesporu lepší, protože dostaneme určitý podíl, myslím že 2 %, ale když nemáme nic, jsou i ta 2 % dobrá. Jestliže z miliónu dostaneme 20 000 a použijeme toho ke směně s rolníky, dostaneme za to alespoň trochu potravin, které dělníci potřebují.

Dále jsem chtěl poukázat na to, že některé vaše připomínky na naši adresu přece jenom svědčí o tom, že v kruzích odborářských pracovníků jsou jisté názorové neshody či lépe řečeno rozpaky, které jsou jediným nebezpečím a které musíme mezi sebou, možná že dalším rokováním mezi členy strany, překonat. Například soudruh Maršev řekl, že je třeba platit v hotovosti, a ne v bonech. Pokud jde o amsterdamce⁷⁷, musíme se dohodnout pro případ, že nás budou napadat.

Nedávno jsem znovu pročetl svou brožuru^[31], kterou jsem napsal v květnu 1918. Citoval jsem v ní menševický list *Vperjod*⁷⁸, ve kterém menševik Isuv obviňoval sovětskou moc, že přistupuje na koncese, že přistupuje na dohodu s buržoazními státy*. Je to otřepaná manýra menševiků vytýkat nám koncese. I v západní Evropě se již s ohledem na tuto věc vyhranily mnohé skupiny. Komunisté si uvědomují, že koncese jsou totéž co brestlitevská smlouva, na kterou musíme přistoupit, neboť země s převahou rolnického obyvatelstva je zruinována. Každý si uvědomuje, že hospodářská obnova země bez velkého průmyslu není možná.

Němečtí komunisté chápou, proč musíme dělat ústupky, ale scheidemannovci a Dvaapůltá internacionála říkají, že tyto koncese svědčí o našem krachu; vzpomínám si, jak jsem se loni na jedné schůzi zmiňoval o americkém šovinistovi Spargovi**, který se v celé haldě knih specializoval na bolševiky v duchu našeho Alexinského, a ten když mluví o koncesích, neskrývá svůj jásot a pocit zados-

* Viz Sebrané spisy 36, Praha 1988, s. 330. *Red.*

** Viz Sebrané spisy 42, Praha 1989, s. 43, 61. *Red.*

tiučinění. Již tehdy jsem říkal, že je to na hlavu postavená situace. Včera nás chtěl mezinárodní kapitál zardousit, a dnes máme s tímto mezinárodním kapitálem řadu smluv.

Přinášíme oběť, když dáváme zahraničnímu kapitálu miliónové hodnoty v podobě velmi cenných materiálů, ze kterých mohou kapitalisté shrábnout stovky procent zisku. Jsou to však oběti, na které přistoupíme zcela vědomě. Přitom však musíme mít na paměti, že jim sice dovolujeme, aby z toho vytloukli, kolik chtějí, ale zároveň si musíme i my přijít na své, tj. získat větší množství výrobků a pokud možno zlepšit postavení našich dělníků, zaměstnaných jak v koncesovaných, tak i v ostatních podnicích.

Soudruh Šljapnikov zde řekl, že by bylo dobré dát koncesi ruským dělníkům. Říkat něco takového je ovšem k smíchu. V takovém případě bychom jim museli zaručit palivo atd., a to zaručit nemůžeme ani našim nejdůležitějším klíčovým podnikům. S palivy jsme na tom bledě. Jakákoli koncesní smlouva s ruskými dělníky je sice v zásadě zcela přípustná, ale takové řešení problematiky našeho velkého průmyslu nepřichází v úvahu, protože jim nic zaručit nemůžeme, kdežto zahraniční koncesionáři to mohou všechno dovézt ze zahraničí. A právě v tom je zvláštnost smlouvy se zahraničními kapitalisty. Ti mají světový trh, my nemáme zajištěné hospodářské zázemí a bude nám to trvat přinejmenším deset let, než je vytvoříme. Tohle všechno musíme střízlivě zvážit. Každý, kdo se u nás touto otázkou zabývá, dosvědčí, že je tomu tak.

Víme, že plán elektrifikace je to nejhospodárnější řešení. Nemůžeme pronajmout ruským dělníkům naše velké závody. Tady se musíme orientovat na drobný průmysl, rozvinout jej a především nebrojit proti našim opatřením k zavedení naturální daně, jak to dělá soudruh Rjazanov nebo autor jedné brožury, ve které se uvádí, že zavádíme anarchosyndikalistické zákony.

Pokud jde o rozvoj drobného průmyslu, musíme podniknout určité kroky, neboť zde můžeme leccčeho dosáhnout hned teď i bez státních záruk, a protože záruku nemůžeme dát ani našim nejdůležitějším klíčovým podnikům, musíme ze všech sil rozvíjet drobný průmysl, který nám zajistí alespoň nějaké výrobky, nutné pro rolníka.

K tomu, zda platit v hotovosti nebo v bonech, řeknu jenom toto: Bylo to strašné, když měli moc kapitalisté, ale pro nás to strašné být nemůže, protože máme v rukou všechny závody a podniky a kapitalistům jsme nyní nepronajali ani desetinu. Opakuji, že bonů se nemusíme bát, protože kapitalisté budou muset mít to zboží, které uvedeme, a nejen slanečky, jak tu někdo prohodil, ale to i ono. Když vezmeme normu zahraničního dělníka, zjistíme, že podle normy dostává dokonce víc výrobků a lepších než ruský dělník.

Soudruh Šljapnikov zde řekl: »Viděli jsme ty koncese.« Této chyby se dopouštějí jak soudruh Šljapnikov, tak i velmi mnozí lidé z praxe. Slyšel jsem povídat: »Posuzujete koncese schematicky. Kapitalista vždycky napálil i ty nejzkušenější ruské právníky.« Samozřejmě že napálil, vždyť státní moc měl kapitalista a veškerá síla byla zase na straně kapitalisty. Kdo vlastně představoval státní moc? Výbor pro záležitosti vládnoucí majetné třídy — to byla státní moc. Výbor pro záležitosti statkářů a kapitalistů — to byla kapitalistická vláda. Ale jestliže my, kteří máme v rukou většinu továren, závodů a železnic a v čele stranu — komunistické buňky dole a komunisty nahoře, jestliže přes to všechno nedokážeme uhájit své, nezbude nám nic jiného než spáchat sebevraždu. Tomu říkám panika.

Já si však myslím, že ať už jsme na tom jakkoli špatně, přece jenom na tom nejsme tak, abychom se dali napálit, a jestliže jsme až dosud podepsali několik smluv, při jejichž uzavírání použily vlády ve Francii a Anglii služeb prvotřídních buržoazních diplomatů, a jestliže nás za

těchto okolností ještě ani jednou nenapálili, proč bychom měli podléhat panice, že nás snad napálí s bony? Jen si vzpomeňte na brestlitevskou smlouvu. Proč byla brestlitevská smlouva tak tíživá? V čem spočívala obtížnost obrany? Když se mě lidé ptali, zda doufám, že se nám podaří Němce napálit, musel jsem ze své funkce říci, že nedoufám. Ale teď patří brestlitevská smlouva historii.

Nevím, zda vyšla brožura, kterou připravoval soudruh Kameněv (mluví se v ní o Ludendorffovi), ale vím, že právě Ludendorff napsal skvělou knihu vzpomínek^[129], kde je deset stran věnováno jednání v Brestu Litevském. Když jsme si s Kameněvem tuto kapitolu přečetli, řekli jsme: Tady je nejlepší ospravedlnění brestlitevské smlouvy. Ludendorff tam líčí, jak je Trockij a další zahnali v průběhu brestlitevského jednání do kouta, jak je zaskočili atd. Hned tehdy jsme si řekli, že je nutné tyto stránky přeložit a vydat s krátkou předmluvou soudruha Kameněva tiskem, a jestliže se to dosud nestalo, pak je to ukázka nemohoucnosti sovětské moci. Nebo si vezměte takový fakt. Je známo, že soudruh Ioffe, náš velvyslanec v Německu, byl krátce před vypuknutím německé revoluce z Německa vyhoštěn. A pak chcete předpovídat, kdo koho napálí. Nebudeme určovat, kolik dnů bude uzavření první koncesní smlouvy dělit od první velké evropské revoluce. A proto, pokud jde o smlouvy, tvrdím, že soudruzi vůbec nemají pravdu. Nehrozí nám tu naprosto žádné nebezpečí.

Ve smlouvě bude uvedeno, jaké zboží musí koncesionáři mít a v jaké ceně. Můžeme přistoupit na jakékoli bonny a nákupní knížky. Jestliže poruší smlouvu, máme právo ji okamžitě vypovědět. Smlouva je občanskoprávní akt. Nad tím, jak by měla vypadat arbitráž a kdo by měl řešit spor, jsem se dosud nezamýšlel, ale hned teď prostuduji předběžný návrh smlouvy se švédskou společností. Tady se říká: spory se řeší . . .

Tady byli zaangažováni akademici, kteří se vynasnaží

zaangažovat právníky. Vzpomínám si na Bebelova slova, že právníci jsou nejreakčnější a zároveň nejburžoaznější lidé. Můžeme to samozřejmě trochu poopravit, ale nic strašného tady není. Kdyby nám tuto podmínku kladli koncesionáři, můžeme ji přijmout. Je-li ve smlouvě přesně stanoveno, že má být takové a takové zboží a nákupní knížka se vyrovnává tak a tak, můžeme na to přistoupit, neboť ani v bonech, ani v nákupních knížkách není pro socialistickou republiku nic strašného. Dále tu bylo řečeno, že devátý bod je špatný, protože se odkláníme od Mezinárodní rady odborů⁷⁹. Lozovskij nás strašil, že nás amsterdamski budou napadat; ti nás však stejně budou napadat i kvůli všem ostatním bodům, ale nakonec budou jako vždy biti oni sami.

Vzpomeňte si, jak se nás menševici chystali pranýřovat i za ty nejmenší ústupky kapitalistům. Když jsme chtěli svrhnout kapitalismus, říkali, že jej svrhneme jenom na několik dnů, a když od jeho svržení uplynulo už několik let, chystají nám opět léčku. Snaží se vylákat odpůrce na takové místo, kde ho výprask určitě nemine.

Zpočátku nás označovali za utopisty a teď nám doporučují, abychom skočili po hlavě ze čtvrtého poschodí. My víme, že je u nás mnoho drobných hospodářství. Drobní vlastníci jsou naši odpůrci. Tento živel je pro nás nejnebezpečnějším nepřítelem. Koncesionáři a nájemci jsou menším nepřítelem. Také byrokracie a byrokratické nešvary jsou naším nepřítelem.

K bodu, o kterém mluvil soudruh Lozovskij, řeknu toto: Poslechněte si jej pozorně. Tady se říká: »Odbory nemají právo požadovat, aby se na tyto dělníky vztahovaly ruské mzdové tarify stejně jako ruské předpisy o uzavírání pracovního poměru.« Tady se mluví o ruských odborech, ale se mnou mluví o mezinárodních. Jestliže kapitalisté uvidí ruské podmínky, jistě řeknou, že to jsou komunistické podmínky, že jsou nesmyslné a že ruské odbory nemají právo požadovat ruské podmínky pro uzavírání

pracovního poměru, ve kterých je »zakleto« cosi zcela nereálného, ale mají plné právo postupovat podle mezinárodních odborových smluv. A to stačí. Tady se nikde nemluví, že stávky jsou zakázány. Tady je třeba umět neříkat nic, dokud pro to nedozraje čas.

Pokud jde o zlepšení hmotného postavení ruského dělníka, rozhořčovali se zde soudruzi Maršev a Tartakovskij a říkali, že s dělníky nikdo nic nesvede a nedonutí je pracovat, protože bude-li $\frac{1}{5}$ zabezpečena, nebudou chtít zbývající $\frac{4}{5}$ pracovat za horších podmínek. Cožpak opravdu máme co dělat s dělníky tak omezenými, nevzdělanými a neukázněnými? Je-li tomu tak, pak nám ovšem nezbyvá nic jiného než podlehnout panice a spáchat sebevraždu. Jestliže sto dělníků napůl hladoví a my jim řekneme, že dvacet jich můžeme nasytit, ale víc ne, cožpak to odmítnou? Dosud jsme se přece s tím nesetkali. Jakžtakž jsme živili dělníky určitých průmyslových odvětví, ale ne všechny, a přece se všichni dělníci z těchto podniků nerozutekli, kdežto z ostatních podniků odešli všichni. Cožpak je ruský dělník chybami sovětské moci tak zkažený, že si nedovede vypočítat, že je lepší nasytit alespoň dvacet než celou stovku nechat hladovět? Tady je toho víc, o čem by se nemělo mluvit předčasně. Proč by se to nedalo zařídit tak, aby se v práci u kapitalistů střídali? Dělníci by odpracovali šest měsíců, dostali by pracovní šaty a pak by uvolnili místo dalším, aby si i oni přilepšili. Tady je ovšem třeba bojovat proti předsudkům.

Když k nám přijíždějí koncesionáři, musíme naše odbory krotit, aby nepožadovaly nic přemrštěného. Vy víte, že obvyklé smluvní lhůty bývají krátké. V Evropě se uzavírají dlouhodobé smlouvy. Běžná lhůta je šest měsíců. Dělníci si tedy mohou přilepšit, dostat boty a šaty a potom odejít a přenechat místo dalším.

Cožpak je absolutně vyloučeno, abychom zorganizovali celou věc takto: odpracovali jste půl roku, přilepšili jste

si, dostali americké boty a šaty a teď uvolněte místo dalším? Bude to jistě těžké. Vyžaduje to větší organizovanost a kázeň, než jaká je u nás, ale není to nemožné. Jestliže se nám po tři roky krutého hladu podařilo udržet dělníky před náporem zahraničního kapitálu, proč by se nám to nemělo podařit teď? Já si velmi dobře uvědomuji, s jakými těžkostmi se při tom setkáme. Proto říkám, že koncese neznamena začátek míru mezi třídami. Koncese je pokračováním války mezi třídami.

Jestliže dříve spočívala válka v tom, že na nás vytáhli s hladem a nedostali jsme nic, pak nyní říkáme, že chceme dát po páru obuvi, ale dělníci musí půl roku pracovat. Budeme však bojovat o to, aby boty dostali všichni dělníci. Stávky se nezřikáme, to všechno nám zůstává v rukou, jenom budeme-li chytří a vynasnažíme-li se vyzdvihnout nyní to, čím je možno kapitalisty přilákat.

Tady se říká, jak je to strašné, že kapitalista přijde a napálí nás, ale já tvrdím, že to strašné není a že pro zvýšení produktivity je žádoucí, aby přišel, protože má skvěle organizované zázemí a výtečně zařízené závody, u nichž můžeme objednávat, co potřebujeme, a nejsme odkázáni na volný trh, protože na volném trhu je jenom veteš. V prvotřídních závodech jsou zakázky rozvrženy na několik let dopředu. I kdybychom platili třeba zlatem, stejně bychom nic nedostali, ale člen syndikátu dostane všechno. A nám není líto zaplatit mu něco navíc, jen abychom mohli přilepšit alespoň malé části dělníků a rolníků, protože každý výrobek navíc bude vyměněn s rolníky za obilí, což znamená, že se tím bude stabilizovat vztah mezi dělnickou třídou a rolnictvem.

A tak končím prosbou, aby odboroví pracovníci od zásadních námitek a sporů upustili. To všechno jsou plané spory, to všechno je scholastika. Tu je třeba odvrhnout. Všechnu pozornost je třeba soustředit na ty praktické podmínky koncesních smluv, ze kterých, nebudeme-li hloupí, můžeme mít prospěch. Odboroví i vedoucí stra-

ničtí činitelé zde musí projevit svou vynalézavost a svou praktickou znalost podmínek, o kterých se nemůžeme a ani nebudeme rozepisovat v tisku, protože ruský tisk sledují kapitalisté, zrovna tak jako jsme se v době uzavírání brestlitevské smlouvy nešířili o tom, jaké pokyny dostává soudruh Ioffe. Ve skutečnosti soustředíme pozornost na praktická opatření, z nichž můžeme vytěžit něco užitečného pro zlepšení hmotného postavení dělníků a rolníků. Každé takové zlepšení má pro nás nesmírný význam. Právě tomu musí odboroví funkcionáři věnovat pozornost. Je třeba, aby mezi námi nebyly ani třenice, ani předsudky. Je to těžká věc. Až dosud ještě nikdo nechce s námi uzavřít koncesi. Všichni čekají, že předložíme nesplnitelné požadavky.

Proto musíme stůj co stůj vyvinout veškeré úsilí, abychom několik takových smluv uzavřeli. Jistě se při tom dopustíme řady chyb. Vždyť je to nová věc. Až dosud ani jedna socialistická republika neuzavřela s kapitalisty žádnou koncesi. Potřebujeme však, aby nám odboráři pomohli. Je zde vsukutku široké pole pro různé výklady i pro nátlakové prostředky včetně stávek, které zůstávají v našich rukou.

O POŽADAVCÍCH
ADRESOVANÝCH
ZAHRANIČNÍMU OBCHODU

NÁVRH USNESENÍ
RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ⁸⁰

Státní plánovací komisi se ukládá přezkoumat jak požadavky na 38,9 miliónu rublů ve zlatě, tak i ostatní požadavky adresované zahraničnímu obchodu, a to v tom smyslu, aby bylo pro případ nejhorší úrody a nejhorších podmínek v zásobování palivem nakoupeno pro léta 1921—1922 jenom to, co je třeba k zajištění minimálně potřebného množství potravin a paliva.

*Napsáno 12. dubna 1921
Poprvé otištěno roku 1932
v publikaci Leninskij sbornik XX*

Podle rukopisu

S O U D R U H Ů M K O M U N I S T Ů M Á Z E R B Á J D Ž Á N U, G R U Z I E, A R M É N I E, D A G E S T Á N U A H O R S K É R E P U B L I K Y

Srdečně zdravím sovětské kavkazské republiky a dovoluji si vyslovit naději, že se jejich těsný svazek stane příkladem národního míru, jakého za buržoazie nikdy nebylo a jaký je v buržoazním zřízení nedosažitelný.

Ale ať je národnostní mír mezi dělníky a rolníky kavkazských národů a národností jakkoli důležitý, je nesrovnatelně důležitější udržet a rozvinout sovětskou moc jako přechod k socialismu. Je to těžký úkol, ale naprosto reálný. Pro jeho úspěšné splnění je nejdůležitější, aby zakavkazští komunisté pochopili *specifiku* svého postavení, postavení svých republik, na rozdíl od postavení a podmínek RSFSR, aby pochopili, že naše taktika nesmí být kopírována, nýbrž promyšleně modifikována se zřetelem k rozdílnosti konkrétních podmínek.

Sovětská republika v Rusku nedostávala odnikud politickou ani vojenskou podporu. Naopak, po léta čelila vojenským vpádům Dohody a její blokádě.

Sovětským kavkazským republikám poskytovala politickou a v nevelké míře i vojenskou podporu RSFSR. To je jeden podstatný rozdíl.

Druhý rozdíl: Dnes není třeba se bát vpádu Dohody ani toho, že by poskytla gruzínským, ázerbájdžánským, arménským a dagestánským bělogvardějcům a bělogvardějcům Horské republiky vojenskou podporu. Dohoda si v Rusku »spálila prsty« a to ji pravděpodobně na nějakou dobu přiměje k větší opatrnosti.

Třetí rozdíl: Kavkazské republiky jsou země s ještě větší převahou rolnictva než Rusko.

Čtvrtý rozdíl: Rusko hospodářsky bylo a do značné míry zůstává odříznuto od vyspělých kapitalistických zemí; Kavkaz může dosáhnout »soužití« a směny zboží s kapitalistickým Západem rychleji a snadněji.

To nejsou všechny rozdíly. Ale i ty rozdíly, které jsem uvedl, stačí, abychom pochopili nutnost jiné taktiky.

Více umírněnosti, obezřetnosti a ústupnosti vůči maloburžoazii, inteligenci a zejména rolnictvu. Všechno, intenzívně a rychle hospodářsky využít kapitalistického Západu na základě politiky koncesí a směny zboží s ním. Ropa, mangan, uhlí (tkvarčelské doly), měď — to není ani zdaleka úplný výčet obrovského nerostného bohatství. Je tu plná možnost široce rozvinout politiku koncesí a směnu zboží se zahraničím.

To je třeba udělat velkoryse, důrazně, obratně a obezřetně a maximálně toho využít ke zlepšení hmotného postavení dělníků a rolníků a k zapojení inteligence do hospodářské výstavby. Všechno rozvíjet výrobní síly bohatého kraje, bílé uhlí a zavlažování, a využít k tomu směnu zboží s Itálií, Amerikou a jinými zeměmi. Zavlažování je zvláště důležité, aby se stůj co stůj pozvedla rostlinná i živočišná výroba.

Kavkazské republiky na rozdíl od RSFSR mohou a musí volit pomalejší, obezřetnější a systematictější přechod k socialismu. Tohle je třeba pochopit a umět uskutečnit na rozdíl od naší taktiky.

Dělali jsme první průlom do světového kapitalismu. Průlom se podařil. Ubránili jsme se v strašlivé, nadlidské, těžké a vyčerpávající, mučivě kruté válce proti bělogvardějcům, eserům a menševikům, jež podporovala celá Dohoda, její blokáda a vojenská pomoc.

Vy, soudruzi kavkazští komunisté, nemusíte už dělat průlom, ale musíte umět s větší obezřetností a systematickostí tvořit nové a přitom využívat mezinárodní situaci roku 1921, která je pro vás příznivá. Ani Evropa, ani celý svět nejsou roku 1921 již tím, čím byly v letech 1917 a 1918.

Nekopírovat naši taktiku, nýbrž samostatně zkoumat příčiny její specifiky, její podmínky a výsledky, uplatňovat ve své zemi ne literu, nýbrž ducha, smysl a poučení ze zkušeností z let 1917—1921. Ekonomicky se hned opřít o směnu zboží s kapitalistickou cizinou a neskrbřit, i kdyby tím měla získat cenné nerostné produkty v hodnotě několika tisíc miliónů.

Okamžitě se postarat o to, aby se zlepšilo postavení rolníků, a zahájit rozsáhlé elektrifikační a zavlažovací práce. Zavlažování je nejnaléhavější, neboť nejpronikavěji přetvoří kraj, probudí jej k novému životu, pohrbí minulost a upevní přechod k socialismu.

Promiňte mi, že je tento dopis napsán tak neúhledně, ale musel jsem jej načrtnout ve spěchu, abych jej mohl poslat po soudruhu Mjasnikovovi. Ještě jednou posílám dělníkům a rolníkům sovětských kavkazských republik co nejsrdčejší pozdravy a přání všeho nejlepšího.

Moskva 14. dubna 1921

N. Lenin

*Pravda Gruzii, č. 55
8. května 1921*

*Podle textu listu Pravda Gruzii
porovnaného s rukopisem*

M Ě S T S K Ě K O N F E R E N C I
P E T R O H R A D S K Ý C H
P O L I T I C K Y
N E O R G A N I Z O V A N Ý C H
D Ě L N Í K Ů⁸¹

Soudružky a soudruzi! Je mi velmi líto, že se mi nepodařilo přijet na vaše pozvání do Petrohradu. Zdravím z celého srdce konferenci politicky neorganizovaných a přeji vaší práci úspěch. Právě nyní, kdy buržoazie celého světa vede neslýchanou lživou kampaň proti Sovětskému Rusku a snaží se tak zmařit naše obchodní dohody s cizinou, právě nyní má pomoc mas nestraníků a spolupráce s nimi zvlášť velký význam. Dělníci a rolníci začali po kronštatdských událostech chápat lépe než dosud, že jakýkoli přesun moci v Rusku prospívá bělogvardějcům; ne náhodou Miljukov a všichni chytří vůdcové buržoazie vítali kronštatdské heslo Sověty bez bolševiků.

Ještě jednou zdravím konferenci politicky neorganizovaných, přeji jí hodně úspěchů v práci a zvláště prosím, abyste soustředili pozornost na to, že je nutné hned teď přikročit k zapojování co největšího počtu bezpartijních dělníků a rolníků do hospodářské výstavby a neustále v tom pokračovat. V Petrohradě bylo zřízeno oblastní hospodářské ústředí. Je třeba pustit se do práce s větší vervou. Místní pracovníci dostávají větší pravomoc a mohou projevit více iniciativy. Nestraníci se musí pustit do práce a zapojovat do ní další a další pracovníky.

S pozdravem
Lenin

*Napsáno 14. dubna 1921
Otištěno 21. dubna 1921
v listě Krasnaja gazeta, č. 88*

Podle rukopisu

1921

N Á V R H U S N E S E N Í
R A D Y P R Á C E A O B R A N Y
O »A L G E M B Ě«⁸²

Jmenovat komisi ze

2 členů Státní plánovací komise	2 odborníků na ropu nebo palivo
2 členů Hlavní správy ropného průmyslu	2 železničářů

na dva týdny s úkolem vyjasnit,

1. jak pokročila stavba železnice Algemba;
2. totéž pokud jde o ropovod;
3. zejména jaký je současný stav přísunu kolejnic a trub a jaké jsou vyhlídky na úplné zajištění;
4. možnost zásobit embská ropná pole pitnou vodou a vytvořit i jiné podmínky pro zabezpečení práce na Embě;
5. porovnat náklady na přepravu ropy do středního Ruska přes Rakuši—Astrachaň po vodě a přes Saratov po železnici a ropovodem;
6. reálný a pravděpodobný termín dokončení železniční trati (Algemby) a ropovodu;
7. možnost, pravděpodobnost a náklady na zakoupení a dodání dalších říčních i námořních lodí pro přepravu ropy z Emby přes Rakuši—Astrachaň;
8. vyjasnit také ostatní stránky věci.

*Napsáno 15. dubna 1921
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

Podle rukopisu

Российская Социалистическая Федеративная Советская Республика

Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

Н. ЛЕНИН

О ПРОДОВОЛЬСТВЕННОМ НАЛОГЕ

(Значение новой политики и ее условия)

(Статья т. Ленина будет помещена в № 1 журнала Главполитпросвета „КРАСНАЯ НОВЬ“, находящегося в наборе. Редакция издает ее предварительно в виде отдельной брошюры)

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО

1921

*Obálka Leninovy brožury O naturální dani
(Význam nové politiky a její podmínky) z roku 1921*

Zmenšeno

O NATURÁLNÍ DANI

(V ÝZNAM NOVÉ POLITIKY
A JEJÍ PODMÍNKY)⁸³

MÍSTO ÚVODU

Naturální daň vzbuzuje dnes mimořádnou pozornost a vyvolává zvlášť mnoho diskusí a sporů. Je to zcela pochopitelné, neboť v nynější situaci je to opravdu jedna z hlavních politických otázek.

Diskuse jsou poněkud zmatené. Touto vadou ze zcela pochopitelných důvodů trpíme všichni. Tím užitečnější bude pokus přistoupit k této otázce ne z hlediska její »aktuální«, nýbrž její všeobecně zásadní stránky. Jinými slovy podívat se na celkové pozadí obrazu, na němž nyní zachycujeme obrysy určitých praktických opatření dnešní politiky.

Protože se o to chci pokusit, dovolím si uvést další citát ze své brožury Hlavní úkol našich dnů. — O »levém« dětinství a maloburžoaznosti*. Vydal ji roku 1918 petrohradský sovět a obsahuje za prvé novinový článek z 11. března 1918 o brestlitevském míru a za druhé polemiku proti tehdejší skupině levých komunistů, datovanou 5. května 1918. Polemika je dnes zbytečná, a proto ji vypouštím. Ponechávám jenom to, co se vztahuje k úvahám o »státním kapitalismu« a o základních prvcích naší současné ekonomiky — ekonomiky přechodu od kapitalismu k socialismu.

Tehdy jsem napsal:

* Viz Sebrané spisy 36, Praha 1988, s. 305—337. *Red.*

O SOUČASNÉ EKONOMICE RUSKA

(Z BROŽURY Z ROKU 1918)

»Vzhledem k dnešní situaci v naší Sovětské republice by byl státní kapitalismus krokem vpřed. Kdyby byl u nás asi tak za půl roku zaveden státní kapitalismus, byl by to obrovský úspěch a nejspolehlivější záruka toho, že do roka se u nás jednou provždy upevní socialismus a stane se nepřemožitelným.

Dovedu si představit, s jakým ušlechtilým rozhořčením leckdo tato slova odmítne . . . Jakže? V Sovětské socialistické republice by byl přechod ke státnímu *kapitalismu* krokem vpřed . . .? Není to zrada socialismu?

Právě tento bod musíme rozebrat podrobněji.

Za prvé musíme rozebrat, jaký vlastně je tento *přechod* od kapitalismu k socialismu, že máme právo a důvod nazývat se Socialistickou republikou sovětů.

Za druhé je třeba odhalit chybu těch, kdo nepovažují maloburžoazní ekonomické podmínky a maloburžoazní živel za *hlavního* nepřítele socialismu u nás.

Za třetí je třeba důkladně pochopit význam *sovětského* státu se zřetelem k jeho ekonomické odlišnosti od buržoazního státu.

Proberme všechny tyto tři okolnosti.

Dosud se tuším nenašel člověk zabývající se ekonomikou Ruska, který by popíral, že tato ekonomika má přechodný ráz. Žádný komunista myslím nepopíral ani to, že název „socialistická Sovětská republika“ je výrazem odhodlání sovětské moci uskutečnit přechod k socialismu, což vůbec neznamená, že by se nynější ekonomické poměry uznávaly za socialistické.

Co však znamená slovo přechod? Neznamená snad, jestliže ho použijeme pro ekonomiku, že v dané soustavě jsou prvky, zrnka a kousky kapitalismu i socialismu? Každý uzná, že tomu tak je, ale ne každý, kdo to uznává, uva-

žuje také o tom, jaké vlastně jsou prvky různých sociálně ekonomických vztahů, které dnes v Rusku přežívají. A v tom je celý problém.

Vyjmenujme tyto prvky:

1. patriarchální, tj. do značné míry naturální rolnické hospodářství;
2. zbožní malovýroba (sem spadá většina rolníků prodávajících obilí);
3. soukromohospodářský kapitalismus;
4. státní kapitalismus;
5. socialismus.

Rusko je tak velké a je v něm taková rozmanitost, že se v něm všechny tyto rozdílné typy sociálně ekonomických vztahů prolínají. Právě to vytváří svéráznou situaci.

Vzniká otázka, které z těchto prvků vlastně převažují? Je jasné, že v malorolnické zemi převažuje a musí převažovat maloburžoazní živel: většinu, a to obrovskou většinu zemědělců tvoří drobní výrobci zboží. Meze našeho státního kapitalismu (obilní monopol, podnikatelé a obchodníci podléhající kontrole, buržoazní družstevníci) porušují hned zde a hned jinde *spekulanti* a nejvíc se spekuluje s *obilím*.

Nejdůležitější boj probíhá právě v této oblasti. Kdo a proti komu tu bojuje, používáme-li termínů ekonomických kategorií, jako je „státní kapitalismus“? Snad čtvrtý a pátý prvek v pořadí, v jakém jsem je teď uvedl? Ovšem že ne. Proti socialismu tady nevede boj státní kapitalismus, ale maloburžoazie plus soukromohospodářský kapitalismus bojují společně, svorně, jak proti státnímu kapitalismu, tak proti socialismu. Maloburžoazie se bouří proti *jakémukoli* zasahování státu, proti evidenci a kontrole ze strany státního kapitalismu i státního socialismu. To je zcela nezvratný fakt dnešní reality, v jehož nepochopení tkví kořeny celé řady ekonomických chyb. Naším úhlavním „vnitřním“ nepřítelem, nepřítelem ekonomických opatření sovětské vlády je spekulant, šmelinařící ob-

chodník a sabotér monopolu. Jestliže se před 125 lety ještě dalo francouzským maloburžoům, nejzanícenějším a nejupřímnějším revolucionářům, prominout, že se snažili přemoci spekulanty popravami několika „vybraných“ jednotlivců a halasnými deklamacemi, pak dnes čistě francouzský přístup k této věci, patrný u nějakých levých eserů, vzbuzuje v každém uvědomělém revolucionáři jen odpor nebo opovržení. Velmi dobře víme, že ekonomickým základem spekulace je v Rusku zvlášť početná vrstva drobných vlastníků a soukromohospodářský kapitalismus, který má v každém maloburžoovi svého agenta. Víme, že tato maloburžoazní hydra uchvacuje milióny svých chapadel hned zde a hned jinde určité mezivrstvy dělníků a že místo státního monopolu proniká do všech pórů našeho sociálně ekonomického organismu spekulace.

Kdo to nevidí, ten právě touto svou slepotou prozrazuje, že je v zajetí maloburžoazních předsudků . . .

Maloburžoa má nějaké peníze, několik tisíc, které za války „pocitivě“ a častěji nepocitivě nahromadil. Tak vypadá ekonomický typ charakteristický jako základ spekulace a soukromohospodářského kapitalismu. Peníze jsou poukázkou na společenské bohatství, a proto mnohamiliónová vrstva drobných vlastníků tuto poukázku pevně drží a schovává ji před „státem“, protože v žádný socialismus ani komunismus nevěří a proletářskou bouři „přečkává“. Buď tohoto maloburžou podřídíme své kontrole a evidenci (to dokážeme, jestliže zorganizujeme vesnickou chudinu, tj. většinu obyvatelstva, neboli poloproletářů, kolem uvědomělého proletářského předvoje), nebo tento maloburžoa nutně a neodvratně svrhne naši, dělnickou moc, tak jako svrhávali revoluci Napoleonové a Cavaignakové, kteří vyrůstají z drobného vlastnictví. Tak je to. Jedině tak je to . . .

Maloburžoa, schovávající své tisíce, je nepřitelem státního kapitalismu a rád by tyto tisíce realizoval jedině pro

sebe, proti chudině, přes veškerou celostátní kontrolu, a dohromady tvoří tyto tisíce mnohamiliardovou základnu spekulace, která maří naši socialistickou výstavbu. Dejme tomu, že určitý počet dělníků vyrobí za několik dní sumu hodnot, kterou vyjádříme číslem 1000. Připusťme, že z této sumy dvě stovky přicházejí u nás nazmar vinou drobné spekulace, všemožného rozkrádání a toho, že drobní vlastníci obcházejí dekrety a nařízení sovětské moci. Každý uvědomělý dělník řekne: Kdybych mohl dát tři sta z tisíce, aby byl zaveden lepší pořádek a organizace, rád bych dal tři sta místo dvou set, protože za sovětské moci bude potom velmi snadné snížit tuto „daň“, řekněme na sto nebo na padesát, jakmile bude zaveden pořádek a organizace, jakmile bude drobným vlastníkům definitivně znemožněno mařit jakýkoli státní monopol.

Tímto jednoduchým číselným příkladem — který jsme pro srozumitelnost úmyslně velmi zjednodušili — se dá vysvětlit nynější vztah mezi státním kapitalismem a socialismem. Dělníci mají moc ve státě, mají absolutní právní možnost „vzít si“ celý tisíc, tj. nevydat ani kopějku na jiné než socialistické účely. Tato právní možnost, opírající se o faktický přechod moci do rukou dělníků, je prvkem socialismu. Malovlastnický a soukromokapitalistický živel však mnoha způsoby porušuje právní stav, potají spekuluje a maří uplatňování dekretů sovětské moci. Státní kapitalismus by byl obrovským krokem vpřed, *i kdybychom* (úmyslně jsem zvolil takový číselný příklad, abych to zřetelně ukázal) zaplatili *víc* než teď, protože se vyplatí zaplatit „za učení“, protože to prospěje dělníkům, protože vítězství nad nepořádkem, hospodářským rozvrátem a nekázní je ze všeho nejdůležitější, protože pokračovat v anarchii jako produktu drobného vlastnictví je největší a nejzávažnější nebezpečí, které nás (jestliže ho nepřekonáme) *nutně* přivede do záhuby, kdežto větší daň státnímu kapitalismu nás nejen nezahubí, nýbrž nás nejspolehlivěji dovede k socialismu. Dělnická třída, která

se naučila, jak ubránit státní zřízení před anarchičností drobných vlastníků, která se naučila, jak v celostátním měřítku zorganizovat velkovýrobu podle zásad státního kapitalismu, pak bude mít — promiňte mi ten výraz — všechny trumfy v rukou, takže upevnění socialismu bude zajištěno.

Státní kapitalismus stojí *ekonomicky* nepoměrně výš než naše dnešní ekonomika, to za prvé.

Za druhé, pro sovětskou moc v něm není nic nebezpečného, protože sovětský stát je stát, v němž mají moc zajištěnou dělníci a vesnická chudina . . .

Abychom sledovanou otázku ještě lépe objasnili, uvedeme především co nejkonkrétnější příklad státního kapitalismu. Všichni vědí, že je to Německo. Tam vidíme „poslední slovo“ moderní techniky kapitalistické velkovýroby a plánovité organizace, *podřízené junkersko-buržoaznímu imperialismu*. Když vypustíte podtržená slova a dosadíte za stát vojenský, junkerský, buržoazní a imperialistický zase stát, ale stát jiného sociálního typu, jiného třídního obsahu, stát sovětský, tj. proletářský, dostanete celý souhrn podmínek, za nichž vzniká socialismus.

Socialismus není myslitelný bez techniky kapitalistické velkovýroby, techniky jako produktu nejnovějších poznatků současné vědy, bez plánovité státní organizace, která vede desítky miliónů lidí k důslednému dodržování jednotné normy při výrobě a rozdělování výrobků. O tom jsme my marxisté vždycky mluvili a lidé, kteří dokonce ani tohle nepochopili (anarchisté a dobrá polovina levých eserů), nestojí za to, abychom s nimi diskutovali třeba jen pár minut.

Socialismus není rovněž myslitelný bez nadvlády proletariátu ve státě: to je také všeobecně známá pravda. Dějiny (od nichž nikdo, snad kromě největších menševických zabeďněnců, nečekal, že by hladce, klidně, snadno

a jednoduše dospěly k „úplnému“ socialismu) se vyvíjely tak svérázně, že v roce 1918 vyprodukovaly dvě oddělené poloviny socialismu, jednu vedle druhé, jako dvě budoucí kuřátka v jedné skořápce mezinárodního imperialismu. Německo a Rusko v roce 1918 velmi názorně předvedly, jak se materiálně uskutečňují ekonomické, výrobní, sociální a hospodářské podmínky socialismu na jedné straně a jeho politické podmínky na straně druhé.

Vítězná proletářská revoluce v Německu by naráz a neuvěřitelně snadno rozbila každou skořápku imperialismu (která je bohužel z nejlepší oceli, a proto ji nemůže kdejaké kuře proklouznout) a určitě by bez obtíží nebo jen s nepatrnými obtížemi — jestliže ovšem měřítkem „obtížnosti“ je světodějný proces, a ne její šosácky kroužkařské pojetí — vedla k vítězství světového socialismu.

Dokud v Německu ještě revoluce otálí se „vzplanutím“, je naším úkolem *učit se* státnímu kapitalismu od Němců, *všemožně se snažit* jej přejímat, nezdráhat se použít diktátorské metody k tomu, abychom urychlili toto přejímání vymožeností Západu barbarským Ruskem a nezastavovali se před barbarskými prostředky boje proti barbarství. Pokud jsou mezi anarchisty a levými esery lidé (bezděčně jsem si vzpomněl na projev Karelina a Geho v Ústředním výkonném výboru), kteří dokážou jako Karelin rozjímat, že prý se pro nás revolucionáře nesluší „učit se“ od německého imperialismu, pak je třeba říct: Revoluce, která by brala takové lidi vážně, by neodvratně (a po zásluze) zahynula.

V Rusku dnes převládá právě maloburžoazní kapitalismus, od něhož vede *stejná cesta* jak ke státní kapitalistické velkovýrobě, tak k socialismu, *cesta přes jednu jedinou* mezistanici a ta se nazývá „evidence a kontrola nad výrobou a rozdělováním výrobků veškerým lidem“. Kdo to nechápe, ten dělá neodpustitelnou ekonomickou chybu, protože buď nezná skutečná fakta, nevidí to, co je, nedo-

vede se podívat pravdě do očí, nebo se omezuje na to, že abstraktně staví „kapitalismus“ proti „socialismu“ a nezamýšlí se nad konkrétními formami a stupni toho přechodu, k němuž dnes u nás dochází.

Mimochodem je třeba říci, že je to tatáž teoretická chyba, která zavedla na scestí nejlepší lidi z okruhu listů Novaja žizň⁸⁴ a Vperjod: ti horší a průměrní z tohoto okruhu jsou pro svou omezenost a bezcharakternost ve vleku buržoazie, jsou buržoazií zastrašeni; ti nejlepší nepochopili, že učitelé socialismu nadarmo nemluvili o celém období přechodu od kapitalismu k socialismu a zbytečně nezdůrazňovali, že nová společnost zakusí „dlouhé porodní bolesti“⁸⁵, přičemž tato nová společnost je zase abstrakce, která se může stát realitou jen po mnoha různých, nedokonalých konkrétních pokusech vytvořit ten či onen socialistický stát.

Právě proto, že dnešní hospodářská situace v Rusku nedovoluje, abychom šli kupředu, dokud neprojdeme tím, *co je společné* státnímu kapitalismu i socialismu (evidenze a kontrola veškerým lidem), je zastrašování jiných i sebe samých „evolucí *směrem* ke státnímu kapitalismu“ vyložený teoretický nesmysl. To právě znamená ideově se odchýlit „směrem“ od skutečné cesty „evoluce“, nechápat tuto cestu; v praxi je to pak totéž, jako kdybychom *se měli vrátit* k malovlastnickému kapitalismu.

Aby se čtenář přesvědčil, že státní kapitalismus nehodnotím tak „vysoce“ teprve dnes, ale že jsem jej tak hodnotil už *předtím*, než bolševici převzali moc, dovolím si uvést citát z brožury Hrozící katastrofa a jak jí čelit³⁴], kterou jsem napsal v září 1917:

„Jen si zkuste představit místo junkersko-kapitalistického, místo statkářsko-kapitalistického státu stát *revolučně demokratický*, tj. takový, který revolučním způsobem zruší *nejrůznější* výsady a nebude se bát revolučně uskutečňovat demokratismus v plné šíři! Zjistíte, že státně monopolní kapitalismus nutně, nevyhnutelně znamená

v opravdu revolučně demokratickém státě krok, ba kroky k socialismu! . . .

Socialismus totiž není nic jiného než další krok od státně kapitalistického monopolu kupředu . . .

Státně monopolní kapitalismus je nejúplnější *materiální* přípravou socialismu, je to jeho *práh*, je to onen stupínek na schodišti dějin, mezi nímž (tj. stupínkem) a stupínkem nazývaným socialismus *nejsou žádné mezistupně*“ (s. 27 a 28)*.

Všimněte si, že to bylo psáno za Kerenského, že se tu nemluví *ani* o diktatuře proletariátu, *ani* o socialistickém státu, nýbrž že jde o „revolučně demokratický“ stát. Není snad jasné, že *čím výš* jsme se dostali nad tento politický stupínek, *čím úplněji* jsme v sovětech ztělesnili socialistický stát a diktaturu proletariátu, *tím méně* si můžeme dovolit obávat se „státního kapitalismu“? Není snad jasné, že po stránce *materiální*, ekonomické, výrobní nejsme ještě na „prahu“ socialismu? A že jinak než přes tento „práh“, k němuž jsme ještě nedošli, do dveří socialismu nevstoupíme? . . .

Nanejvýš poučná je i tato skutečnost.

Když jsme v Ústředním výkonném výboru polemizovali se soudruhem Bucharinem, poznamenal mimo jiné: v otázce vysokých platů pro odborníky jsme „my“ „pravější než Lenin“, protože v tom nevidíme žádný ústup od zásad, jelikož máme v paměti Marxova slova, že za určitých podmínek by bylo pro dělnickou třídu nejúčelnější „celou tu sebranku vyplatit“⁸⁶ (totiž sebranku kapitalistů, tj. *odkoupit* od buržoazie půdu, továrny, závody a ostatní výrobní prostředky).

To je neobyčejně zajímavá poznámka . . .

Zamysleme se nad Marxovou myšlenkou.

* Sebrané spisy 34, Praha 1987, s. 222, 224. *Red.*

Marx měl na mysli Anglii sedmdesátých let minulého století, kulminační období předmonopolního kapitalismu, zemi, v níž měl tehdy nejméně místa militarismus a byrokratismus, zemi, v níž mělo tehdy nejvíc možností „pokojné“ vítězství socialismu v tom smyslu, že by dělníci „vyplatili“ buržoazii. A Marx konstatoval, že za určitých podmínek dělníci rozhodně neodmítnou buržoazii vyplatit. Marx neschovával ruce sobě — ani budoucím vůdcům socialistické revoluce, pokud jde o formy, metody a způsoby převratu, protože si velmi dobře uvědomoval, kolik nových problémů pak vyvstane, jak se během převratu změní celá situace, jak často a radikálně se bude během převratu měnit.

A v Sovětském Rusku, cožpak není zřejmé, že zde *po* dobytí moci proletariátem, *po* potlačení vojenského odporu a sabotáže vykořisťovatelů vznikly *některé* podmínky takového charakteru, jaký by byly mohly mít podmínky před půl stoletím v Anglii, kdyby byla tehdy začala pokojně přecházet k socialismu? Tehdy bylo možné zabezpečit podřízení kapitalistů v Anglii dělníkům vzhledem k těmto okolnostem: 1. k naprosté převaze dělníků, proletářů mezi obyvatelstvem, protože tam nebylo rolnictvo (v Anglii se v sedmdesátých letech objevovaly náznaky toho, že lze doufat v neobyčejně rychlé úspěchy socialismu mezi zemědělskými dělníky); 2. k výborné organizovanosti proletariátu v odborových svazech (Anglie byla tehdy po této stránce první zemí na světě); 3. k poměrně vysoké kulturní úrovni proletariátu, který prošel školou staletého vývoje politické svobody; 4. k dlouholetému zvyku skvěle organizovaných anglických kapitalistů — tehdy byli nejlépe organizovanými kapitalisty na světě (dnes má toto prvenství Německo) — řešit politické a ekonomické problémy kompromisem. Právě vzhledem k těmto okolnostem mohla tehdy vzniknout myšlenka, že je možné *pokojně* podřídit anglické kapitalisty anglickým dělníkům.

U nás je toto podřízení dnes zajištěno určitými konkrétními předpoklady (Říjnovým vítězstvím a potlačením vojenského odporu a sabotáží kapitalistů v říjnu až únoru). U nás *místo* naprosté převahy dělníků, proletářů mezi obyvatelstvem a místo jejich vysoké organizovanosti rozhodlo o vítězství to, že proletáře podporovali chudí a rychle zbídačovaní rolníci. A konečně u nás není ani vysoká kulturní úroveň, ani nejsme zvyklí dělat kompromisy. Jestliže tyto konkrétní podmínky zvážíme, ukáže se, že nyní můžeme a musíme *spojovat* metody nelítostného účtování s ne dost kulturními kapitalisty, kteří na žádný „státní kapitalismus“ nepřistoupí a na žádný kompromis nepomýšlejí, ale spekulací, podplácením chudiny apod. dál maří opatření sovětské moci, *s metodami kompromisu* nebo vyplacení, pokud jde o kapitalisty s širokým kulturním rozhledem, kteří chtějí na „státní kapitalismus“ přistoupit, dokážou ho zavést a kteří jsou jako schopní a zkušení organizátoři velkých podniků, skutečně zásobujících svými výrobky desítky miliónů lidí, užiteční pro proletariát.

Bucharin je nesmírně vzdělaný marxistický ekonom. Proto si vzpomněl, že Marx měl úplnou pravdu, když učil dělníky, jak je důležité zachovat organizaci velkovýroby právě pro snazší přechod k socialismu a že je naprosto přípustná myšlenka *dobře zaplatit kapitalistům*, vyplatit je, jestliže (výjimečně: Anglie byla tehdy výjimkou) se okolnosti vyvinou tak, že donutí kapitalisty pokojně se podřít a kulturně, organizovaně přejít k socialismu s tím, že budou vyplaceni.

Bucharin se však dopustil chyby, protože se nezamyslel nad konkrétními specifickými rysy nynější situace v Rusku, situace zcela výjimečné, kde jsme my, proletariát Ruska, svým politickým zřízením, silnou politickou mocí dělnictva *před* každou Anglií a před každým Německem a zároveň *pozadu* za nejzaostalejším západoevropským státem, pokud jde o dobře organizovaný stát-

ní kapitalismus, kulturní úroveň a o stupeň materiální a výrobní připravenosti „zavést“ socialismus. Není snad jasné, že pro tuto chvíli vyplývá z oné specifické situace právě nutnost jakéhosi „vyplacení“, které musí dělníci nabídnout nejvzdělanějším, nejnadanějším a organizátorsky nejschopnějším kapitalistům, kteří jsou ochotni vstoupit do služeb sovětské moci a řádně pomáhat při organizování „státní“ výroby v jejím velkém a co největším rozsahu? Není snad jasné, že za takovéto specifické situace se musíme snažit, abychom se vyvarovali chyb dvojího druhu, z nichž každá má svým způsobem maloburžoazní charakter? Na jedné straně by bylo nenapravitelnou chybou prohlásit, že když už jsme zjistili nesoulad mezi našimi ekonomickými „silami“ a politickou silou, neměli jsme se „tedy“ ujímat moci. Tak uvažují „lidé ve futrálech“, kteří zapomínají, že k „souladu“ nedojde nikdy, neboť jako nemůže být ve vývoji společnosti, nemůže být ani ve vývoji přírody, že jen po mnoha pokusech, z nichž každý bude jednostranný, bude se vyznačovat jiným nesouladem, vznikne vítězný socialismus z revoluční spolupráce proletářů *všech* zemí.

Na druhé straně by bylo očividnou chybou, kdybychom nechali svobodně řídit křiklouny a frázisty, kteří horují pro „ryzí“ revolučnost, ale nejsou schopni vykonávat důslednou, promyšlenou a rozvážnou revoluční práci, při níž se musí počítat i s nejobtížnějšími přechodnými stadii.

Naštěstí dějiny vývoje revolučních stran a boje bolševismu proti nim nám jako dědictví zanechaly ostře vyhraněné typy, z nichž leví eseři a anarchisté dostatečně názorně představují typ nevábnych revolucionářů. Teď křičí — tak hystericky, až se zalykají, křičí do ochraptění proti „kompromisnictví“ „pravých bolševiků“. Nedovedou však zvážit, *co* bylo na „kompromisech“ špatné a *za co* je dějiny a vývoj revoluce právem odsoudily.

Kompromisnictví v době Kerenského přenechávalo

moc imperialistické buržoazii, jenže otázka moci je základní otázkou každé revoluce. Kompromisnictví části bolševiků v říjnu až listopadu 1917 vyplývalo buď ze strachu, že moc uchopí proletariát, nebo vedlo k tomu, aby se bolševici *dělili* stejným dílem o moc nejen s „nespolehlivými souběžci“ typu levých eserů, ale i s nepřáteli, černovovci a menševiky, kteří by nám nutně znemožňovali uskutečnit to hlavní: rozehnat Ústavodárné shromáždění, nemilosrdně rozdrtit Bogajevské, důsledně uplatňovat nařízení sovětských orgánů a provést konfiskaci.

Ted' už moc vydobyla, uhájila a upevnila jedna strana, strana proletariátu, dokonce i bez „nespolehlivých souběžců“. Mluvit o kompromisnictví nyní, kdy nemůže být ani řeči o rozdělení *moci*, o zřeknutí se diktatury proletariátu proti buržoazii, znamená jednoduše papouškovat naučená, ale nepochopená slova. Jestliže někdo nazývá „kompromisnictvím“ to, že se v situaci, kdy můžeme a musíme spravovat zemi, snažíme získat ke spolupráci nejvzdělanější lidi vyškolené kapitalismem, abychom čelili rozkladu způsobenému drobným vlastnictvím, a přitom na to nelitujeme peněz, ten vůbec není schopen uvažovat o ekonomických úkolech budování socialismu.«*

O NATURÁLNÍ DANI, O SVOBODĚ OBCHODU A O KONCESÍCH

V citovaných úvahách z roku 1918 jsou v mnoha případech chybně odhadnuty lhůty. Ukázalo se, že lhůty jsou delší, než se tehdy předpokládalo. Na tom není nic divného. Avšak základní prvky naší ekonomiky zůstaly stejné. Z rolnické »chudiny« (proletářů a poloproletářů) se ve velmi mnoha případech stali střední rolníci. Malovlast-

* Srov. Sebrané spisy 36, Praha 1988, s. 317—329. *Red.*

nický, maloburžoazní »živél« tím zesílil. Přitom občanská válka v letech 1918—1920 mimořádnou měrou zvýšila zpusťosení země, zpomalila obnovu jejích výrobních sil a nejvíc vyčerpala právě proletariát. K tomu se přidružila neúroda v roce 1920, nedostatek krmiva a úhyn dobytka, takže se obnova dopravy a průmyslu ještě více zdržela, což se projevilo například ve svozu dřeva, našeho hlavního paliva, který obstarávaly rolnické koňské potahy.

Do jara 1921 se politická situace nakonec vyvinula tak, že bylo naléhavě nutné učinit okamžitá, velmi rozhodná a zcela mimořádná opatření, aby se zlepšilo postavení rolnictva a pozvedly jeho výrobní síly.

Proč právě rolnictva, a ne dělníků?

Protože má-li se zlepšit postavení dělníků, je k tomu třeba obilí a palivo. Právě na tom to nyní — z hlediska celého státního hospodářství — nejvíc »vázne«. Ale produkci a sklizeň obilí, těžbu a dovoz paliva nelze zvýšit jinak než zlepšením postavení rolnictva, rozvinutím jeho výrobních sil. Začít je třeba od rolnictva. Kdo to nechápe, kdo by chtěl vidět v preferování rolníků »zřeknutí se« nebo něco na způsob zřeknutí se diktatury proletariátu, ten se prostě nad celou věcí nezamýšlí a nechává se unést frázemi. Diktatura proletariátu znamená, že politiku řídí proletariát. Proletariát jako vedoucí, jako panující třída musí umět usměrnit politiku tak, aby se řešil především nejnaléhavější, »nejpalčivější« úkol. Nejnaléhavější jsou dnes taková opatření, která by okamžitě pozvedla výrobní síly rolnického hospodářství. Jedině *tak* je možné nejen zlepšit postavení dělníků, ale i upevnit svazek dělníků s rolnictvem, upevnit diktaturu proletariátu. Ten proletář nebo ten představitel proletariátu, který by chtěl zlepšit postavení dělníků *jinak než takto*, by se *ve skutečnosti* stal pomahačem bělogvardějců a kapitalistů. Neboť nejtouhou cestou znamená stavět cechovní zájmy dělníků nad jejich třídní zájmy, znamená to obětovat bezprostřednímu, chvilkovému, částečnému prospěchu dělníků zájmy celé

dělnické třídy, její diktatury, jejího svazku s rolnictvem proti statkářům a kapitalistům, její vedoucí úlohy v boji za osvobození práce od jařma kapitálu.

Tedy: především je třeba učinit okamžitá a účinná opatření k rozvinutí výrobních sil rolnictva.

To ovšem není možné bez podstatných změn v zásobovací politice. Takovou změnou je zavedení naturální daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky, které je spojeno se svobodou obchodu po odvedení daně, alespoň v místním hospodářském obratu.

Co je podstatou zavedení naturální daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky?

O tom jsou velmi rozšířeny nesprávné představy. Nesprávné jsou většinou proto, že se lidé nezamýšlejí nad podstatou přechodu, nekladou si otázku, od čeho a k čemu tento přechod vede. Představují si to tak, jako by šlo o přechod od komunismu jako takového k buržoaznosti jako takové. Chceme-li se této chyby vyvarovat, musíme nutně připomenout to, co bylo řečeno v květnu 1918.

Naturální daň je jednou z forem přechodu od svérázného »válečného komunismu«, který si vynutila krajní bída, zpusťošení a válka, k pravidelné socialistické směně výrobků. A tato směna je zase jednou z forem přechodu od socialismu ke komunismu, vyznačujícím se zvláštnostmi, které vyplývají z toho, že mezi obyvatelstvem převažuje drobné rolnictvo.

Svérázný »válečný komunismus« spočíval v tom, že jsme fakticky brali rolníkům všechny přebytky, a někdy nejen přebytky, ale i část potravin pro rolníka nezbytných, brali jsme je, abychom uspokojili potřeby armády a nakrmili dělníky. Brali jsme je většinou na úvěr, za papírové peníze. Jinak jsme ve zpusťošené malorolnické zemi nad statkáři a kapitalisty zvítězit nemohli. A naše vítězství (přestože naši vykořisťovatelé měli podporu nej-mocnějších států světa) je nejen důkazem toho, jak obdivuhodného hrdinství jsou dělníci a rolníci schopni v boji

za své osvobození. Je rovněž důkazem toho, jakou úlohu přísluhovačů buržoazie hráli ve skutečnosti menševici, eseři, Kautsky a spol., když nám kladli tento »válečný komunismus« za vinu. Ten je nám třeba přičíst jako zásluhu.

Ale přinejmenším stejně nutné je znát i skutečnou míru této zásluhy. K »válečnému komunismu« nás dohnala válka a zpusťování. Nebyl a nemohl být politikou odpovídající hospodářským úkolům proletariátu. Bylo to dočasné opatření. Správnou politikou proletariátu, uskutečňujícího svou diktaturu v maloroľnické zemi, je směna obilí za průmyslové výrobky nezbytné pro roľníka. Jenom taková zásobovací politika odpovídá úkolům proletariátu, jenom ona je s to upevnit základy socialismu a vést k jeho úplnému vítězství.

Naturální daň znamená přechod k této politice. Všichni jsme břemenem války (která zuřila včera a pro nenasytnost a nenávist kapitalistů může zítra vzplanout znovu) ještě tak zruinováni, tak zdeptáni, že nemůžeme dát roľníkovi za všechny obilí, které potřebujeme, průmyslové výrobky. Toho jsme si vědomi, a proto zavádíme naturální daň, tj. naprosto nezbytné množství obilí bereme (pro armádu a pro dělníky) jako daň, kdežto ostatní budeme směňovat za průmyslové výrobky.

Přitom se nesmí zapomínat ještě na jednu věc. Nouze a zpusťování jsou tak velké, že obnovit tovární, státní, socialistickou velkovýrobu *naráz* nejsme s to. K tomu je třeba, abychom měli ve střediscích velkého průmyslu značné zásoby obilí a paliv, aby opotřebené stroje byly nahrazeny novými apod. Z vlastních zkušeností jsme se přesvědčili, že se to *naráz* udělat nedá, a víme, že po pustošivé imperialistické válce i ty nejbohatší a nejvyspělejší země budou s to splnit takový úkol teprve během určité, dosti dlouhé řady let. Je tedy nutné do jisté míry podpořovat obnovu *drobného* průmyslu, který nepotřebuje stroje, nepotřebuje ani státní, ani velké zásoby surovin, paliv

a potravin, ale který může rolnickému hospodářství okamžitě poskytnout jistou pomoc a rozvinout jeho výrobní síly.

Co tedy z toho vyplývá?

Z toho vyplývá, že se na základě určité (i když jen místní) svobody obchodu opět rodí maloburžoazie a kapitalismus. O tom nemůže být sporu. Zavírat před tím oči by bylo směšné.

Vzniká otázka, zda je to nutné, zda se to dá zdůvodnit, zda to není nebezpečné.

Takové otázky jsou často kladeny a většinou prozrazují jen naivnost (mírně řečeno) tazatele.

Podívejte se, jak jsem v květnu 1918 definoval prvky (součásti) různých sociálně ekonomických vztahů v naší ekonomice*. Nikomu se nepodaří zpochybnit, že existuje všech těchto pět stupňů (neboli součástí), všech těchto pět systémů, od patriarchálního, tj. polobarbarského, až po socialistický. Že v malorolnické zemi převládá malorolnický, tj. částečně patriarchální, částečně maloburžoazní, »systém výroby«, je zjevné. Jakmile existuje směna, je vývoj malého hospodářství vývojem maloburžoazním, vývojem kapitalistickým; to je nesporná pravda, elementární pravda politické ekonomie, kterou nadto potvrzují každodenní zkušenosti a která nemůže ujít dokonce ani šosákovi.

Jakou politiku může tedy tvářit v tvář takové ekonomické skutečnosti provádět socialistický proletariát? Má dát drobnému rolníkovi *všechny* potřebné výrobky z produkce velké socialistické továrny směnou za obilí a suroviny? To by byla nejžádoucnější, »nejsprávnější« politika — a s tou jsme také začali. Nemůžeme však dát *všechny* výrobky, ani zdaleka ne, a nebudeme to moci udělat ani v brzké budoucnosti — alespoň ne do té doby, dokud nedokončíme aspoň prvou etapu prací na elektrifikaci celé

* Viz Sebrané spisy 36, Praha 1988, s. 318. *Red.*

země. Co tedy máme dělat? Buď se budeme pokoušet úplně zakázat, znemožnit jakýkoli rozvoj soukromé, nestátní směny, tj. obchodu, tj. kapitalismu, nevyhnutelný za existence miliónů malovýrobců. Taková politika by byla hloupostí a sebevraždou pro stranu, která by se o ni pokusila. Hloupostí, protože taková politika je ekonomicky nemožná; sebevraždou, protože strany, které by se o takovou politiku pokoušely, by nevyhnutelně zkrachovaly. Nezasťírejme si, že leckterí komunisté »myšlenkou, slovem i činem« hřešili, protože propadali právě *takové* politice. Snažme se těchto chyb vyvarovat. Musíme se jich vyvarovat stůj co stůj, jinak to dopadne velmi špatně.

Nebo se nebudeme pokoušet (což je poslední *možná* a jediné rozumná politika) zakázat nebo znemožnit rozvoj kapitalismu, nýbrž se vynasnažíme převést jej na cestu *státního kapitalismu*. To je ekonomicky možné, neboť státní kapitalismus existuje — v té či oné formě, na tom či onom stupni — všude, kde jsou prvky volného obchodu a kapitalismu vůbec.

Je možné sovětský stát, diktaturu proletariátu sloučit, spojit, dát dohromady se státním kapitalismem?

Jistěže ano. Právě to jsem dokazoval v květnu 1918. Doufám, že jsem to v květnu 1918 také dokázal. A nejen to: již tehdy jsem dokázal, že státní kapitalismus znamená ve srovnání s malovlastnickým (jak malopatriarchálním, tak i maloburžoazním) živlem krok vpřed. Velice chybují ti, kdo konfrontují nebo srovnávají státní kapitalismus jenom se socialismem, zatímco za současné politické a hospodářské situace je naprosto nutné srovnávat státní kapitalismus i s maloburžoazní výrobou.

Celý problém — jak teoretický, tak i praktický — je v tom, jak najít správné metody, jak nevyhnutelný (do jisté míry a na jistou dobu) vývoj kapitalismu převést na cestu státního kapitalismu, na jaké podmínky to vázat a jak zajistit, aby státní kapitalismus v nedaleké budoucnosti přerostl v socialismus.

Máme-li přikročit k řešení tohoto problému, musíme především mít co nejpřesnější představu o tom, čím prakticky bude a čím může být státní kapitalismus v našem sovětském systému, v našem sovětském státě.

Nejjednodušším případem nebo příkladem toho, jak sovětská moc převádí vývoj kapitalismu na cestu státního kapitalismu, jak »zavádí« státní kapitalismus, jsou koncese. Dnes jsou u nás všichni zajedno v tom, že koncese jsou nutné, ale ne všichni uvažují o tom, jaký mají význam. Co to jsou koncese v sovětském zřízení z hlediska sociálně ekonomických systémů a jejich vzájemného vztahu? Je to smlouva, blok, svazek sovětské, tj. proletářské státní moci se státním kapitalismem proti malovlastnickému (patriarchálnímu a maloburžoaznímu) živlu. Koncesionář — to je kapitalista. Věnuje se kapitalistickému podnikání, aby dosáhl zisku, uzavírá s proletářskou mocí smlouvu, aby dosáhl mimořádného zisku, přesahujícího obvyklý zisk, nebo aby dostal takové suroviny, které si jinak nemůže opatřit vůbec nebo jenom s velkými obtížemi. Sovětská moc má z toho prospěch, protože se rozvíjejí výrobní síly, protože se hned nebo ve velmi krátké době zvětšuje množství výrobků. Dejme tomu, že máme stovku určitých podniků, dolů, poleší. Ale nemůžeme je všechny ekonomicky využívat, neboť nám chybějí stroje, potraviny a dopravní prostředky. Z týchž důvodů špatně využíváme i ostatní úseky. V důsledku špatného a nedostatečného využívání velkých podniků sílí všechny projevy malovlastnického živlu: oslabuje se okolní (a později celé) rolnické hospodářství, podlamují se jeho výrobní síly, klesá jeho důvěra k sovětské moci, šíří se rozkrádání a masová spekulace v malém (a ta je nejnebezpečnější) apod. Jestliže sovětská moc »zavádí« státní kapitalismus v podobě koncesí, posiluje tím velkovýrobu proti malovýrobě, moderní výrobu proti zaostalé, strojovou výrobu proti rukodělné, zvětšuje množství průmyslových výrobků ve svých rukou (státu odváděný podíl z produkce)

a utužuje státem upravené ekonomické vztahy v protikladu ke vztahům maloburžoazně anarchickým. Jestliže se politika koncesí bude provádět s mírou a obezřetně, bezesporu nám pomůže rychle (do určité, nevelké míry) zlepšit výrobu, postavení dělníků a rolníků — samozřejmě za cenu jistých obětí, že totiž ponecháme kapitalistovi desítky a desítky miliónů pudů velmi cenných výrobků. Míra a podmínky, za nichž jsou koncese pro nás výhodné a nejsou nám nebezpečné, závisí na vzájemném poměru sil a rozhoduje se o nich bojem, neboť koncese jsou také určitým druhem boje, pokračováním třídního boje v jiné formě, ale v žádném případě nejsou nahrazením třídního boje třídním mírem. Metody boje ukáže praxe.

Státní kapitalismus v podobě koncesí je ve srovnání s jinými formami státního kapitalismu v sovětském systému snad nejjednodušší, nejzřetelnější, nejjasnější a nejpresněji vymezenou formou. Máme tu přímo formální, písemnou smlouvu s nejcivilizovanějším, nejvyspělejším západoevropským kapitalismem. Známe přesně své zisky i své ztráty, svá práva i své povinnosti, známe přesně lhůtu, na niž udělujeme koncesi, víme, za jakých podmínek se můžeme vykoupit před vypršením této lhůty, je-li ve smlouvě toto právo vyhrazeno. Platíme světovému kapitalismu jistou »daň«, v určitém směru se od něho »vykupujeme« a za to ihned získáváme jisté upevnění sovětské moci a zlepšení podmínek pro naše hospodaření. Pokud jde o koncese, spočívá veškerá obtíž v tom, aby při uzavírání koncesní smlouvy bylo všechno promyšleno a uváženo a abychom pak dokázali dohlížet na její plnění. Těžkosti se tu samozřejmě vyskytují, ani chybám se v první době pravděpodobně nevyhneme, ale tyto těžkosti jsou minimální ve srovnání s jinými úkoly sociální revoluce a zejména ve srovnání s jinými formami rozvíjení, připoštění a zavádění státního kapitalismu.

V souvislosti se zavedením naturální daně je nejdůležitějším úkolem všech pracovníků stranických a státních

orgánů, aby uměli aplikovat principy, zásady, základy politiky »koncesí« (tj. politiky podobající se »koncesnímu« státnímu kapitalismu) na ostatní formy kapitalismu, volného obchodu, směny v místním měřítku apod.

Vezměme si družstevnictví. Ne nadarmo vyvolal dekret o naturální dani okamžitou revizi výnosu o družstvech a jisté rozšíření jejich »svobody« a jejich práv. Také družstevnictví je určitou formou státního kapitalismu, jenže ne tak jednoduchou, ne tak zřetelně vyhraněnou, nýbrž mnohem spleťtější, a proto působí naší státní moci v praxi větší těžkosti. Družstva malovýrobců zboží (jde tu o tato družstva jako převládající a pro maloroľnic-kou zemi typická, a ne o dělnická družstva) nevyhnutelně vytvářejí maloburžoazní, kapitalistické vztahy, podporují jejich rozvoj, protlačují do popředí drobné kapitalisty a přinášejí jim největší prospěch. Jinak tomu ani nemůže být, je-li tu převaha drobných podnikatelů a možnost, jakož i nutnost směny. Svoboda a práva družstev znamenají za současných podmínek v Rusku svobodu a práva pro kapitalismus. Zavírat před touto evidentní pravdou oči by byla hloupost nebo zločin.

»Družstevní« kapitalismus na rozdíl od kapitalismu soukromohospodářského je však za sovětské moci odrůdou státního kapitalismu a jako takový je pro nás nyní prospěšný a užitečný — ovšem do jisté míry. Protože naturální daň znamená svobodu prodeje zbylých (neodebíraných v podobě daně) přebytků, musíme se vynasnažit, aby *tento* rozvoj kapitalismu — neboť svoboda prodeje, svoboda obchodu *znamená* rozvoj kapitalismu — byl uveden na cestu družstevního kapitalismu. Družstevní kapitalismus se podobá státnímu kapitalismu v tom, že usnadňuje evidenci, kontrolu, dohled a smluvní vztahy mezi státem (v našem případě sovětským) a kapitalistou. Družstevnictví jako forma obchodu je výhodnější a prospěšnější než soukromý obchod nejen z uvedených důvodů, ale i proto, že usnadňuje sjednocení, zorganizování

miliónů obyvatel a později úplně všeho obyvatelstva, a tato okolnost je zase z hlediska dalšího přechodu od státního kapitalismu k socialismu obrovské plus.

Srovnajme koncese a družstevnictví jako formy státního kapitalismu. Koncese se zakládá na velkém strojovém průmyslu, kdežto družstevnictví na drobné, rukodělné, zčásti dokonce na patriarchální výrobě. Každá jednotlivá koncesní smlouva se uzavírá s jedním kapitalistou nebo jednou firmou, s jedním syndikátem, kartelem nebo tristem. Družstevnictví sdružuje mnoho tisíc, dokonce milióny drobných výrobců. Koncese připouští, ba dokonce předpokládá přesnou smlouvu a přesnou lhůtu. Družstevnictví nepřipouští ani úplně přesnou smlouvu, ani naprosto přesnou lhůtu. Zrušit zákon o družstevnictví je mnohem snazší než zrušit koncesní smlouvu, ale zrušit smlouvu znamená ihned, jednoduše, okamžitě přerušit faktické vztahy vyplývající z ekonomického svazku neboli ekonomického »soužití« s kapitalistou, kdežto žádné zrušení zákona o družstevnictví, žádné zákony vůbec nejenže okamžitě nezruší faktické »soužití« sovětské moci s drobnými kapitalisty, ale vůbec ani nejsou s to zpřetrhat faktické ekonomické vztahy. »Uhlídat« koncesionáře je snadné, »uhlídat« družstevníky je těžké. Přechod od koncesí k socialismu je přechodem od jedné formy velkovýroby k jiné její formě. Přechod od družstev drobných podnikatelů k socialismu znamená přechod od malovýroby k velkovýrobě, tj. přechod složitější, ale zato v případě úspěchu schopný podchytit širší masy obyvatelstva, schopný vyrvat hlubší a odolnější kořeny starých, předsocialistických, ba dokonce i předkapitalistických vztahů, které kladou nejhrouževnatější odpor každé »novotě«. Politika koncesí nám v případě úspěchu přinese nevelký počet vzorných — ve srovnání s našimi — velkých podniků, které budou na výši moderního vyspělého kapitalismu; po několika desetiletích přejdou tyto podniky plně do našich rukou. Družstevní politika nám v případě

úspěchu přinese rozvoj drobného podnikání a usnadní jeho přechod — v blíže neurčené lhůtě — k velkovýrobě na základě dobrovolného sdružování.

Vezměme si třetí formu státního kapitalismu. Stát získává kapitalistu jako obchodníka tím, že mu za prodej státních výrobků a za výkup výrobků od malovýrobců platí určitou provizi. Čtvrtá forma: stát pronajímá kapitalistickému podnikateli závod, podnik, polesí, půdu apod., patřící státu, přičemž se nájemní smlouva silně podobá smlouvě koncesní. O těchto dvou posledních formách státního kapitalismu se u nás vůbec nemluví, vůbec neuvazuje, vůbec se jim nevěnuje pozornost. A to ne proto, že bychom byli silní a chytrí, nýbrž proto, že jsme slabí a hloupí. Bojíme se pohledět »všední pravdě« přímo do očí a příliš často podléháme »klamu, jenž nás pozvedá«⁸⁷. Ustavičně poukazujeme na to, že »my« přecházíme od kapitalismu k socialismu, ale zapomínáme přesně a jasně si uvědomit, kdo je to vlastně »my«. Abychom na tuto jasnou představu nezapomínali, musíme mít před očima výčet všech — naprosto všech bez výjimky — součástí, všech různorodých forem společenského hospodářství v naší ekonomice, jak jsem je uvedl v článku z 5. května 1918*. »My«, avantgarda, předvoj proletariátu, přecházíme přímo k socialismu, ale předvoj je jen malá část všeho proletariátu, který je zase jenom malou částí veškerého obyvatelstva. A bychom »my« mohli s úspěchem přejít přímo k socialismu, je třeba pochopit, jaké *zprostředkující* cesty, metody, prostředky a pomůcky jsou nutné, aby se od *předkapitalistických* vztahů přešlo k socialismu. V tom je jádro věci.

Podívejte se na mapu RSFSR. Na sever od Vologdy, na jihovýchod od Rostova na Donu a od Saratova, na jih od Orenburgu a od Omska, na sever od Tomsku se rozkládají nedohledné prostory, kam by se vešly desítky obrov-

* Viz Sebrané spisy 36, Praha 1988, s. 318. *Red.*

ských kulturních států. A ve všech těchto prostorách vládnou patriarchální poměry, polobarbarství i skutečné barbarství. A jak to vypadá v zapadlých venkovských koutech celého ostatního Ruska? Jak to vypadá všude tam, kde desítky verst polních cest — přesněji řečeno desítky verst bez jakýchkoli cest — oddělují vesnici od železnice, tj. od materiálního spojení s kulturou, s kapitalismem, s velkým průmyslem, s velkým městem? Cožpak také všude tam nepřevládají patriarchální poměry, oblomovština a polobarbarství?

Lze vůbec pomýšlet na přímý přechod od tohoto stavu, který v Rusku převládá, k socialismu? Do jisté míry ano, ale jen pod jednou podmínkou, kterou teď díky jedné obrovské a dokončené vědecké práci⁸⁸ přesně známe. Touto podmínkou je elektrifikace. Jestliže postavíme desítky oblastních elektráren (dnes víme, kde a jak mohou a musí být postaveny), jestliže z nich rozvedeme energii do každé vesnice a opatříme dostatečné množství elektromotorů a jiných strojů, nebudou — nebo téměř nebudou — nutné přechodné stupně, mezičlánky od patriarchálních poměrů k socialismu. My však velmi dobře víme, že tato »jedna« podmínka vyžaduje přinejmenším deset let jenom na nejdůležitější práce a že zkrácení této lhůty je myslitelné zase jenom tehdy, jestliže proletářská revoluce zvítězí v takových zemích, jako je Anglie, Německo a Amerika.

V nejbližších letech je tedy třeba umět uvažovat o mezičláncích, které by mohly usnadnit přechod od patriarchálních poměrů, od malovýroby k socialismu. »My« stále ještě často uvažujeme takto: »Kapitalismus je zlo, socialismus je dobro.« Takto uvažovat je však nesprávné, protože se zapomíná na celý souhrn existujících sociálně ekonomických systémů a vytrhávají se z nich jenom dva.

Kapitalismus je zlo ve srovnání se socialismem. Kapitalismus je dobro ve srovnání se středověkem, ve srovnání s malovýrobou, ve srovnání s byrokratismem, který

souvisí s rozptýleností malovýrobců. Pokud ještě nejsme s to přejít od malovýroby přímo k socialismu, potud je kapitalismus do jisté míry nevyhnutelný jako živelný produkt malovýroby a směny a potud ho musíme využívat (zejména když jej uvádíme na cestu státního kapitalismu) jako zprostředkujícího článku mezi malovýrobou a socialismem, jako prostředku, cesty, metody, způsobu rozvíjení výrobních sil.

Vezměte si byrokratismus a podívejte se na něj z ekonomické stránky. Dne 5. května 1918 není byrokratismus v našem zorném poli. Půl roku po Říjnové revoluci, po rozbití starého byrokratického aparátu odshora dolů, toto zlo ještě nepociťujeme.

Uplynul další rok. VIII. sjezd Komunistické strany Ruska, 18.—23. března 1919⁸⁹, schvaluje nový program strany a v tomto programu mluvíme otevřeně, neboť se nebojíme přiznat zlo, ale snažíme se je odhalit, demaskovat, přibít na pranýř, vzbudit myšlenku a vůli, energii a aktivitu k boji proti zlu, mluvíme o *»částečném vzkříšení byrokratizmu v sovětském zřízení«*.

Uplynuly další dva roky. Na jaře 1921, po VIII. sjezdu sovětů, na kterém se (v prosinci 1920) jednalo o byrokratizmu, a po X. sjezdu KSR (v březnu 1921), který shrnul výsledky diskuse, velmi úzce souvisící s analýzou byrokratizmu, vyvstává před námi *toto* zlo ještě jasněji, ještě zřetelněji, ještě hrozivěji. Jaké jsou ekonomické kořeny byrokratizmu? Jsou hlavně dvojího druhu. Vyspělá buržoazie potřebuje byrokratický aparát, především vojenský, pak soudní atd., právě proti revolučnímu hnutí dělníků (částečně i rolníků). To u nás není. Naše soudy jsou třídní, namířené proti buržoazii. Naše armáda je třídní, namířená proti buržoazii. Byrokratismus není zahnížděn v armádě, nýbrž v institucích, které jí slouží. U nás má byrokratismus jiný ekonomický kořen: roztržštěnost, rozptýlenost malovýrobců, jejich chudobu, nekulturnost, nedostatek cest, negramotnost, to, že tu neexistuje *směna*

zboží mezi zemědělstvím a průmyslem, že tu chybí spojení a součinnost mezi nimi. V obrovské míře je to důsledek občanské války. Když na nás uvalili blokádu a oblehli nás ze všech stran, když nás odřízli od celého světa a později od obilnářského jihu, od Sibiře a od uhlí, nemohli jsme obnovovat průmysl. Nesměli jsme se zastavit před »válečným komunismem«, nesměli jsme se zaleknout nejmělejší krajnosti: raději polohladovou, ba hůř než polohladovou existenci, ale ubráníme stůj co stůj, přes neslýchané zpusťování a neexistující směnu zboží, ubráníme dělnicko-rolnickou moc. Nedali jsme se zastrašit tím, čím se dali zastrašit eseři a menševici (kteří fakticky šli za buržoazií většinou proto, že měli strach, že se zalekli). Ale to, co bylo podmínkou vítězství v zemi sevřené blokádou, v obležené pevnosti, ukázalo svou zápornou stránku právě na jaře 1921, kdy z území RSFSR byla nadobro vyhnána poslední bělogvardějská vojska. »Zakázat« jakoukoli směnu v obležené pevnosti je možné a nutné; při mimořádném hrdinství mas se to dá vydržet tři roky. Pak se zbídačení malovýrobců ještě více zhoršilo, obnova průmyslu se zdržela, oddálila. Byrokratismus jako dědictví z dob »obležení«, jako nadstavba nad rozptýleností a zdeptaností malovýrobců se projevil v plné míře.

Musíme umět nebojácně zlo přiznat, abychom mu mohli tím rozhodněji čelit, začít zas a zas od začátku — ještě mnohokrát na všech úsecích naší výstavby budeme muset začínat vždy znovu, zlepšovat to, co jsme nedokončili, a volit při tom různé přístupy k řešení úkolu. Ukázalo se, že se obnova velkého průmyslu protáhne, že »zákaz« směny mezi průmyslem a zemědělstvím je neudržitelný — je tedy třeba pustit se do toho, co je dosažitelnější: do obnovy drobného průmyslu. Je nutné začít z této strany, podepřít tuto část stavby, zpola rozbořené válkou a blokádou. Musíme všemožně, stůj co stůj rozvinout směnu a nebát se přitom kapitalismu, protože jeho

rámec jsme u nás vymezili (v ekonomice vyvlastněním statkářů a buržoazie, v politice nastolením dělnicko-rolnické moci) dostatečně úzce, dostatečně »skromně«. Taková je základní myšlenka naturální daně, takový je její ekonomický význam.

Všichni pracovníci státních a stranických orgánů musí soustředit veškeré své úsilí, všechnu svou pozornost na to, aby všude — v guberniích, ještě více v újezdech a v ještě větší míře ve volostech a na vesnicích — probudili, vyvolali větší iniciativu v hospodářské výstavbě právě v tom směru, aby se ihned, i když »skrovnými« prostředky a v malém rozsahu, povzneslo rolnické hospodářství, aby se mu pomohlo rozvíjením okolního drobného průmyslu. Celostátní jednotný hospodářský plán vyžaduje, aby se středem pozornosti a péče, těžištěm »nejnaléhavějších« prací stalo právě toto. Dosáhneme-li jistého zlepšení v této oblasti, která má k tomuto nejširšímu a nejhlubšímu »fundamentu« nejbliž, budeme moci ve velmi krátké době přejít k energičtější a úspěšnější obnově velkého průmyslu.

Pracovník v zásobování znal až dosud jedinou základní směrnicí: postarej se, aby povinnost odvést všechny přebytky byla splněna na 100 %. Teď platí jiná směrnice: vyber v nejkratší době 100 % daně a dalších 100 % obstaraj ještě výměnou za výrobky velkého a *drobného* průmyslu. Kdo vybere 75 % daně a obstará 75 % (z druhého sta) výměnou za výrobky velkého a drobného průmyslu, vykoná pro stát užitečnější práci než ten, kdo vybere 100 % daně a obstará 55 % (z druhého sta) výměnou. Úkoly pracovníků v zásobování se stávají stále složitějšími. Na jedné straně je to úkol fiskální. Vyber daň co nejrychleji, co nejracionálněji. Na druhé straně je to úkol všeobecně ekonomický. Vynasnaž se tak usměrnit družstevnictví, tak pomoci průmyslové malovýrobě, tak rozvíjet v každém jednotlivém místě iniciativu a aktivitu, aby se rozšířila a posílila směna mezi zemědělstvím

a průmyslem. Tohle umíme ještě velmi, velmi špatně; dokladem toho je byrokratismus. Nesmíme se bát přiznat, že se v tomto směru ještě *můžeme a musíme mnohému přiučit od kapitalisty*. Porovnejme si výsledky praktických zkušeností podle gubernií, podle újezdů, podle volostí, podle vesnic: v jednom místě dosáhli soukromí kapitalisté, velcí i malí, toho a toho. Jejich zisk je zhruba takový a takový. Je to daň, poplatek, který jsme zaplatili »za učení«. Zaplatit za učení není člověku líto, jen když se něčemu naučil. A v sousedství bylo družstevní cestou dosaženo toho a toho. Zisk družstev je takový a takový. A v třetím místě se čistě státní, čistě komunistickou cestou dosáhlo toho a toho (tento třetí případ bude v současné době vzácnou výjimkou).

Každé oblastní hospodářské středisko, každá guberniální hospodářská rada při výkonném výboru sovětu musí okamžitě zabezpečit jako věc prvořadého významu, aby se ihned vyzkoušely různé způsoby nebo systémy »výměny« těch přebytků, které zbudou po odvedení naturální daně. Za několik měsíců musíme mít praktické výsledky, abychom je mohli porovnávat a zkoumat. Místní nebo dovážená sůl; petrolej z centra; domácí dřevozpracující průmysl; řemeslo, které zhotovuje z místních surovin některé, i když ne příliš důležité výrobky, jež jsou však pro rolníka nezbytné a užitečné; »bílé uhlí« (využití nepříliš významné místní vodní energie pro elektrifikaci) a tak dále a tak podobně — všechno je nutné uvést do pohybu, aby se stůj co stůj oživila směna mezi průmyslem a zemědělstvím. Kdo dosáhne na tomto poli nejlepších výsledků, třeba i cestou soukromohospodářského kapitalismu, třeba i bez družstevnictví, bez přímé přeměny tohoto kapitalismu v kapitalismus státní, ten prospěje socialistické výstavbě v celém Rusku víc než ten, kdo bude »rozjímat« o čistotě komunismu, psát předpisy, směrnice a instrukce pro státní kapitalismus a družstevnictví, ale v praxi neudělá pro směnu zboží nic.

Může to vypadat jako paradox: soukromohospodářský kapitalismus v úloze pomocníka socialismu?

Ale není to vůbec paradox, nýbrž ekonomicky naprosto nesporná skutečnost. Jde-li o maloroľnickou zemi s mimořádně rozvrácenou dopravou, o zemi, která se vyprošťuje z války a blokády a kterou politicky vede proletariát, v jehož rukou je doprava a velký průmysl, pak z těchto předpokladů naprosto nevyhnutelně vyplývá za dané situace prvořadý význam směny zboží v místním měřítku, to za první, a možnost napomáhat socialismu prostřednictvím soukromohospodářského kapitalismu (nemluvě ani o státním) — to za druhé.

Nepřeme se tolik o slovíčka. V tomto směru stále ještě nesmírně chybujeme. Dělejme více rozmanitějších praktických pokusů a důkladněji je studujme. Stává se, že vzorně zorganizovaná práce v místním měřítku, třebaš i malého rozsahu, má pro stát větší význam než mnohé úseky činnosti ústředních státních orgánů. A takovou situaci máme právě nyní u nás, pokud jde o roľnické hospodářství vůbec a o výměnu přebytků zeměděľské produkce za průmyslové výrobky zvláště. Vzorně zorganizovaná práce v tomto směru, třebaš jen v jedné volosti, má větší celostátní význam než »vzorné« zlepšení ústředního aparátu toho či onoho lidového komisariátu. Náš ústřední aparát je totiž za tři a půl roku již tak zorganizovaný, že už stihl nabýt jisté škodlivé strnulosti; nemůžeme jej podstatně a rychle zlepšit, nevíme, jak na to. Má-li se radikálněji zlepšit, má-li se posílit dalším přílivem svěžích sil, má-li úspěšně bojovat proti byrokratismu a překonat škodlivou strnulost, musí přijít pomoc zvenku, zdola, ze vzorně zorganizovaného nevelkého »celku«, ale právě »celku«, tj. ne z jednotlivého hospodářství, ne z jednotlivého hospodářského odvětví, ne z jednotlivého podniku, nýbrž ze *souhrnu všech* hospodářských vztahů, ze *souhrnu veškerého* hospodářského obratu, i když jen v nevelkém okruhu.

Ti z nás, jimž je souzeno, aby zůstali pracovat v ústředí, budou dál zlepšovat aparát a očišťovat jej od byrokratismu, i když jen ve skromném, bezprostředně dosažitelném rozsahu. Ale hlavní pomoc v tomto směru přichází a přijde zvenku. Pokud mám přehled, vypadá to na venku vcelku lépe než v centru, a je to i pochopitelné, neboť zlořády byrokratismu se přirozeně soustřeďují v centru; Moskva ani nemůže nebýt v tomto směru horším městem a vůbec tím nejhorším »místem« v republice. Na venku se vyskytují odchylky od průměru na obě strany; odchylky k horšímu jsou vzácnější než odchylky k lepšímu. Odchylky k horšímu — to jsou svévolnosti starých úředníků, statkářů, buržoá a ostatní sebranky, která se vloudila mezi komunisty a která se leckdy dopouští odporných ničemností, nepřístojností a zlovolností vůči rolnictvu. Tady je nutné sáhnout k teroru: na místě odsoudit a bez okolků postavit ke zdi. Ať se Martovové, Černovové a bezpartijní šosáci jejich ražení bijí v prsa a vykřikují: »Děkuji ti, Hospodine, že nejsem jako „oni“, že jsem teror zavrhoval a zavrhuji.« Tito hlupáckové »zavrhují teror«, protože si zvolili úlohu úslužných pomahačů bělogvardějské sebranky při ohlupování dělníků a rolníků. Ešeři a menševici »zavrhují teror«, neboť plní svou úlohu tak, že pod praporem »socialismu« *přivádějí* masy *napospas bělogvardějskému teroru*. Dokázala to kerenština a kornilovovština v Rusku, kolčakovovština na Sibiři a menševismus v Gruzii, dokázali to hrudinové Druhé a »Dvaapůlté« internacionály ve Finsku, v Maďarsku, Rakousku, Německu, Itálii, Anglii atd. Ať se úslužní pomahači bělogvardějského teroru vychloubají, že zavrhují jakýkoli teror. My však budeme říkat trpkou, ale nespornou pravdu: v zemích, které prožívají neslýchanou krizi, rozpadání starých svazků a zostřování třídního boje po imperialistické válce z let 1914—1918 — a tak je tomu ve všech zemích světa —, nelze se navzdory pokrytcům a frázistům bez teroru obejít. Buďto bělogvardějský, bur-

žoazní teror amerického, anglického (Irsko), italského (fašisté), německého, maďarského a jiného typu, nebo rudý, proletářský teror. Střední cesta neexistuje, »třetí možnost« tu není a nemůže být.

Odchylky k lepšímu — to je: úspěšný boj proti byrokratismu, co největší pozornost věnovaná potřebám dělníků a rolníků, co nejstarostlivější zvelebování hospodářství, zvyšování produktivity práce, rozvíjení místního obratu mezi zemědělstvím a průmyslem. Tyto odchylky k lepšímu, i když se vyskytují častěji než odchylky k horšímu, jsou přece jen vzácné. Ale jsou. Všude na venku vyrůstají nové, mladé, svěží komunistické síly, zocelené občanskou válkou a útrapami. Stále ještě neděláme zdaleka dost pro to, aby tyto síly byly systematicky a důsledně převáděny na vyšší místa. To je možné a nutné dělat velkoryseji a s větším důrazem. Některé pracovníky bychom mohli a měli odvolávat z práce v ústředí a převádět je na práci v místních orgánech: jestliže jako vedoucí pracovníci v újezdech a *volostech* vzorně zorganizují *veškerou* hospodářskou činnost *jako celek*, přinesou obrovský užitek a vykonají *pro celý stát* důležitější práci než v některé funkci v ústředí. Vzorně zorganizovaná práce bude totiž líhní dalších pracovníků a příkladem k následování, který bude již poměrně snadné převzít, a my z ústředí již dokážeme napomáhat tomu, aby vzorný příklad byl všude »přejímán« ve velkém měřítku a povinně.

Rozvíjení »obratu« mezi zemědělstvím a průmyslem, pokud jde o přebytky po odvedení naturální daně a o drobný, převážně domácí průmysl, vyžaduje už samou svou podstatou samostatnou, promyšlenou, důvtipnou *místní iniciativu*, a proto vzorně zorganizovaná práce v újezdech a *volostech* nabývá nyní z celostátního hlediska zcela mimořádného významu. Například ve vojenství jsme se za poslední polské války nebáli oprošťovat se od byrokratické hierarchie, nebáli jsme se »degradovat«, nebáli jsme se překládat členy Revoluční vojenské rady re-

publiky (příčemž jsme jim ponechali tuto vysokou, ústřední funkci) na nižší místa. Proč bychom dnes nemohli přeložit některé členy Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů, členy kolegií nebo jiné vysoce postavené soudruhy na práci třebas i do újezdu nebo dokonce do volosti? Natolik jsme přece ještě »nezbyrokratičtější«, aby nás to »vyvádělo z konceptu«. A u nás v ústředí se najdou desítky pracovníků, kteří půjdou rádi. Přitom hospodářská výstavba celé republiky tím neobyčejně získá, takže vzorné volosti nebo vzorné újezdy sehrají nejen velkou, ale i přímo rozhodující historickou úlohu.

Jen tak mimochodem. Jako drobnou, ale přece jen ne zcela bezvýznamnou okolnost je třeba konstatovat, že je nutné změnit zásadní pojetí boje proti spekulaci. »Korektní« obchod, nevyhýbající se státní kontrole, musíme podporovat, je pro nás výhodné jej rozvinout. Avšak odlišit spekulaci od »korektního« obchodu *není možné*, budeme-li ji chápat ve smyslu politickoekonomickém. Svoboda obchodu je kapitalismus, kapitalismus je spekulace — zavírat před tím oči by bylo směšné.

Jak tedy postupovat? Prohlásit spekulaci za beztrestnou?

To ne. Je nutné zrevidovat a přepracovat všechny zákony o spekulaci a prohlásit za trestné (a fakticky stíhat trojnásob přísněji než dosud) jakékoli *rozkrádání* a jakékoli, ať přímé či nepřímé, nezastřené či zastřené, *obcházení státní kontroly, dohledu a evidence*. Jedině tak (rada lidových komisařů již začala, tj. už nařídila, aby se přikročilo k revizi zákonů o spekulaci) se nám podaří uvést do jisté míry nevyhnutelný a pro nás nutný rozvoj kapitalismu na cestu *státního* kapitalismu.

POLITICKÉ VÝSLEDKY A ZÁVĚRY

Zbývá mi ještě alespoň stručně se zmínit o politické situaci, jak se v souvislosti s vylíčenou ekonomikou vytvořila a změnila.

Řekl jsem již, že základní rysy naší ekonomiky jsou v roce 1921 stejné jako v roce 1918. Na jaře 1921 se krajně zhoršilo — hlavně neúrodou a úhynem dobytka — postavení rolnictva, v důsledku války a blokády už beztak neobyčejně těžké. Výsledkem tohoto zhoršení bylo politické kolísání, které je vůbec přímo v »povaze« malovýrobce. Nejmarkantnějším projevem tohoto kolísání byla kronštadtská vzpoura.

Nejpříznačnější na kronštadtských událostech je právě kolísání maloburžoazního živlu. Zcela vyhraněného, jasného, určitého je tu velmi málo. Mlhavá hesla »svoboda«, »svoboda obchodu«, »vymanění ze závislosti«, »sověty bez bolševiků« nebo nové volby do sovětů či osvobození od »diktatury strany« a tak dále a tak podobně. Jak menševici, tak eseři prohlašují kronštadtské hnutí za »své«. Viktor Černov posílá do Kronštadtu kurýra, na jehož pokyn hlasuje v Kronštadtu menševik Valk, jeden z kronštadtských vůdců, pro »ústavodárné shromáždění«. Celá bělogvardějská čeládka okamžitě mobilizuje své síly, dá se říci, přímo telegrafickou rychlostí »pro Kronštadt«. Bělogvardějstí vojenští odborníci v Kronštadtu, řada odborníků, a ne jenom Kozlovskij, vypracovávají plán vylodění v Oranienbaumu, plán, který kolísající menševicko-esersko-bezpartijní masu tak vyděsil. Přes půl stovky bělogvardějských ruských listů vycházejících v zahraničí rozpoutává zběsilou kampaň »pro Kronštadt«. Velké banky, všechny síly finančního kapitálu pořádají sbírky na podporu Kronštadtu. Chytrý vůdce buržoazie a statkářů kadet Miljukov trpělivě vysvětluje prostáčkovi Černovovi přímo (a menševikům Danovi a Rožkovovi, kteří pro své spojení s Kronštadtem sedí v petrohradském vězení, ne-

přímo), že nemá smysl ukvapovat se s ústavodárným shromážděním, že *je možné a nutné vyslovit se pro sovětskou moc — jenže bez bolševiků.*

Není ovšem tak těžké být chytřejší než takoví samolibí prostáčekové, jako je mistr maloburžoazní fráze Černov nebo rytíř šosáckého reformismu napodobujícího »marxismus« Martov. Nejde přece o to, že Miljukov je osobně chytřejší, nýbrž o to, že vůdce strany velkoburžoazie vzhledem k svému třídnímu postavení jasněji vidí a lépe chápe třídní podstatu věci a politické vzájemné vztahy než vůdce maloburžoazie — Černovové a Martovové. Buržoazie je totiž skutečně třídní síla, která za kapitalismu nevyhnutelně panuje jak v monarchii, tak i v té nejdemokratičtější republice, a je právě tak nevyhnutelně podporována světovou buržoazií. Naproti tomu maloburžoazie, *to jest* všichni hrdinové Druhé a »Dvaapůlté« internacionály, nemůže být vzhledem k ekonomické podstatě věci ničím jiným než výrazem třídní bezmocnosti — z toho pramení kolísání, frázovitost a bezradnost. V roce 1789 mohli být maloburžoové ještě velkými revolucionáři; v roce 1848 byli směšní a ubozí; v letech 1917—1921 jsou odpornými přísluhovači reakce, jejími přímými pomahači, taková je jejich skutečná úloha, ať už se jmenují Černovové a Martovové, nebo Kautští, Mac-Donaldové a tak dále a tak podobně.

Když Martov ve svém berlínském časopise⁹⁰ prohlašuje, že prý Kronštadt nejen uskutečňoval menševická hesla, ale přinesl také důkaz, že je možné protibolševické hnutí, které neslouží jen bělogvardějské smečce, kapitalistům a statkářům, pak je to právě typ ješitného šosáckého Narcise. Zavřeme jednoduše oči nad faktem, že všichni opravdoví bělogvardějci posílali kronšadtským vzbouřencům pozdravy a sbírali prostřednictvím bank peníze na podporu Kronšadtu! Miljukov má oproti Černovům a Martovům pravdu, neboť prozrazuje *skutečnou* taktiku *skutečné* bělogvardějské síly, síly kapitalistů a statkářů:

podporujeme kohokoli, třebaš i anarchisty, jakoukoli sovětskou moc, *jen když budou svrženi bolševici, jen když se uskuteční přesun moci!* Je lhostejné, zda doprava nebo doleva, zda k menševikům nebo k anarchistům, jen když se moc přesune pryč od bolševiků; o to ostatní — o to se už »my« Miljukovové, »my« kapitalisté a statkáři postaráme »sami«; všelijaké ty anarchisty, Černovy a Martovy vyženeme, jako to udělali na Sibiři s Černovem a Majským, jako to udělali v Maďarsku s maďarskými Černovy a Martovy, jako to udělali v Německu s Kautským, ve Vídni s Friedrichy Adlery a spol. Takovéto šosácké Narcisy — menševiky, esery i bezpartijní — po stovkách vodila buržoazie, která ví, co chce, za nos a nesčetněkrát je vyháněla ve všech revolucích ve všech zemích. To dokazují dějiny. To potvrzují fakta. Narcisové budou žvanit. Miljukovové a bělogvardějská smečka budou jednat.

»Jen když se přesune moc pryč od bolševiků, lhostejno, zda trochu doprava nebo trochu doleva, ostatní se poddá« — v tom má Miljukov naprostou pravdu. Je to třídní pravda, kterou potvrdily celé dějiny revolucí ve všech zemích, pravda epochy dějin novověku od skončení středověku trvající celá staletí. Rozptýlené malovýrobce, rolníky, spojuje ekonomicky a *politicky* buďto buržoazie (tak tomu bývalo vždy za kapitalismu ve všech zemích, ve všech revolucích novověku, tak tomu bude vždy za kapitalismu), nebo proletariát (tak tomu bývalo v zárodečné formě za největšího rozvoje některých největších revolucí dějin novověku po velmi krátkou dobu; tak tomu bylo v rozvinutější formě v Rusku v letech 1917—1921). O »třetí« cestě, o »třetí síle« mohou žvanit a snít jen samolibí Narcisové.

S nesmírnou námahou, v urputném boji vychovali bolševici předvoj proletariátu, schopný vládnout, nastolili a ubránili diktaturu proletariátu, takže vzájemný poměr třídních sil v Rusku je dnes, když byl ověřen zkušenostmi, praxí čtyř let, nad slunce jasnější. Skálopevný a zoce-

lený předvoj jediné revoluční třídy, kolísavý maloburžoazní živel, Miljukovové, kapitalisté a statkáři, číhající v cizině a podporovaní světovou buržoazií. To je nad slunce jasnější. Jakéhokoli »přesunu moci« vyuzijí a mohou využít jediné oni.

V citované brožuře z roku 1918 bylo řečeno přímo: »hlavním nepřítelem« je »maloburžoazní živel«. »Buď jej podřídíme *své* kontrole a evidenci, nebo on nutně a neodvratně svrhne dělnickou moc, tak jako svrhávali revoluci Napoleonové a Cavaignakové, kteří vyrůstají z drobného vlastnictví. Tak je to. Jedině tak je to« (z brožury z 5. května 1918, viz vpředu*).

Naše síla spočívá v naprosto jasném a střízlivém posuzování *všech* existujících třídních veličin, ruských i mezinárodních, a z toho vyplývající železné energii, pevnosti, rozhodnosti a obětavosti v boji. Nepřátel máme mnoho, ale jsou nejednotní nebo nevědí, co chtějí (jako všichni maloburžoové, všichni Martovové a Černovové, všichni bezpartijní, všichni anarchisté). My však jsme sjednoceni — přímo mezi sebou i nepřímo s proletáři všech zemí; my víme, co chceme. Proto jsme ve světovém měřítku nepřemožitelní, i když tím vůbec není vyloučena možnost, že jednotlivé proletářské revoluce budou na kratší či delší dobu poraženy.

Ne nadarmo bývá maloburžoazní živel nazýván živlem, protože je to skutečně něco nanejvýš beztvarého, neurčitého a neuvědomělého. Maloburžoazní Narcisové se domnívají, že »všeobecné hlasovací právo« likviduje přirozené vlastnosti malovýrobce za kapitalismu, ale ve skutečnosti toto hlasovací právo *pomáhá* buržoazii, pomáhá jí za součinnosti církve, tisku, učitelstva, policie, armády a tisícerych forem hospodářského útlaku *podřídít* si rozptýlené malovýrobce. Ožebračování, bída a těžké postavení způsobují kolísání: dnes jsou pro buržoazii, zítra

* Srov. Sebrané spisy 36, Praha 1988, s. 319—320. *Red.*

pro proletariát. Jenom zocelený předvoj proletariátu je s to obstát a čelit kolísání.

Události na jaře 1921 znovu ukázaly úlohu eserů a menševiků: pomáhají kolísajícímu maloburžoaznímu živlu odvrátit se od bolševiků a provést »přesun moci« ve prospěch kapitalistů a statkářů. *Menševici a eseri se nyní naučili přebarvovat se na »bezpartijní«.* To je plně prokázáno. A jen hlupáci to dnes nevidí, nemohou pochopit, že se nesmíme nechat vodit za nos. Konference bezpartijních nejsou žádný fetiš. Mají cenu, je-li možné sbližovat se jejich prostřednictvím s dosud nedotčenou masou, s vrstvami miliónů pracujících, kteří stojí mimo politiku, ale jsou škodlivé, jestliže poskytují platformu menševikům a eserům přebarveným na »bezpartijní«. Takoví lidé napomáhají vzpourám, podporují bělogvardějskou sebranku. Menševici a eseri, jak zjevné, tak i přebarvení na bezpartijní, patří za mříže (nebo do zahraničních časopisů po bok bělogvardějců; Martova jsme ochotně pustili do ciziny), a ne na konferenci bezpartijních. Je možné a nutné najít jiné způsoby, jak zjišťovat smýšlení mas, jak se s nimi sbližovat. A ten, kdo by si rád zahrál na parlamentarismus, na ústavodárné shromáždění a na konference bezpartijních, ať si jede do ciziny, jen se račte odebrat k Martovovi, okuste slasti »demokracie«, přeptejte se laskavě na tyto slasti vrangelovských vojáků. My máme jiné starosti než si na »konferencích« hrát na »opozice«. Jsme obklopeni buržoazií celého světa, která číhá na každé zakolísání, aby dosadila zpátky »své lidi«, aby znovu dosadila statkáře a buržoazii. Menševiky a esery, ať už zjevné, nebo přebarvené na »bezpartijní«, budeme držet pod zámkem.

Budeme všemi způsoby navazovat užší spojení s masami pracujících, jichž se politika dosud nedotkla, ale ne těmi způsoby, které dávají prostor menševikům a socialistům-revolucionářům, které dávají *prostor pro kolísání, prospívající Miljukovovi.* Budeme se usilovně snažit zapo-

jovat do práce v sovětských orgánech, především na hospodářském úseku, stovky a stovky politicky neorganizovaných, opravdu bezpartijních lidí, prosté dělníky a rolníky, a ne ty, kdo se na bezpartijní »přebarvili«, aby odříkávali podle náповědy menševické a eserské směrnice, tak výhodné pro Miljukova. U nás pracují sta a tisíce bezpartijních, z toho desítky na velmi důležitých a odpovědných místech. Je třeba lépe kontrolovat jejich práci. Přibírat na zkoušku další tisíce a tisíce prostých pracujících, soustavně a důsledně je sledovat, a jestliže se v praxi osvědčí, po stovkách je posílat na vyšší místa.

Komunisté u nás nedovedou dostatečně pochopit svou skutečnou úlohu v řízení: nesmějí se snažit dělat »všechno« »sami«, ztrhat se a na spoustu věcí nestačit, pouštět se do dvaceti věcí a nedokončit ani jednu, nýbrž kontrolovat práci desítek a stovek pomocníků, organizovat kontrolu jejich práce zdola, tj. opravdu masami; *řídít* práci a *učít se* od těch, kdo mají znalosti (odborníci) a zkušenosti v organizování velkého hospodářství (kapitalisté). Chytrý komunista se nebojí učít se od vojenského odborníka, i když $\frac{9}{10}$ vojenských odborníků je s to při každé příležitosti zradit. Chytrý komunista se nebude bát učít se od kapitalisty (lhodstojno, zda to bude velkokapitalistický koncesionář, nebo obchodník-komisionář, nebo drobný kapitalistický družstevník atd.), třebaže kapitalista není o nic lepší než vojenský odborník. V Rudé armádě se naučili odhalovat zrádce mezi vojenskými odborníky, rozlišovat poctivé a svědomité a využívat ve všem všudy tisíce a desetitisíce vojenských odborníků. Učíme se dělat totéž (svéráznou formou) s inženýry a učiteli — ačkoli to děláme mnohem hůř než v Rudé armádě (tam nás Děnikin a Kolčak řádně proháněli a nutili nás učít se rychleji, pilněji, důkladněji). Naučíme se dělat totéž (opět svéráznou formou) s obchodníky-komisionáři a překupníky pracujícími pro stát, s drobnými kapitalistickými družstevníky, s koncesionáři-podnikateli atd.

Je nutné okamžitě zlepšit postavení dělnictva a rolnictva. Zapojíme-li nové lidi, včetně bezpartijních, do této užitečné práce, pak se nám to podaří. Přispěje k tomu naturální daň a řada opatření s ní spojených. Tím podetneme ekonomické kořeny nevyhnutelného kolísání malovýrobce. Ale proti politickému kolísání, které prospívá jenom Miljukovovi, budeme nelítostně bojovat. Kolísajících je mnoho. Nás je málo. Kolísající jsou nejednotní. My jsme sjednocení. Kolísající jsou ekonomicky nesamostatní. Proletariát je ekonomicky samostatný. Kolísající nevědí, co chtějí: rádi by, ale bojí se, a Miljukov to nedovolí. My však víme, co chceme.

A proto zvítězíme.

Z Á V Ě R

Shrňme výsledky.

Naturální daň znamená přechod od válečného komunismu k řádné socialistické směně výrobků.

Krajní zbídačení, zostřené neúrodou v roce 1920, si vynutilo, abychom tento přechod neodkládali, protože jinak není možné velký průmysl rychle obnovit.

Z toho vyplývá: především zlepšit postavení rolníků. Prostředek: naturální daň, rozvinutí směny zboží mezi zemědělstvím a průmyslem, rozvinutí drobného průmyslu.

Směna zboží znamená svobodu obchodu, znamená kapitalismus. Je nám prospěšná potud, pokud nám pomůže bojovat proti rozptýlenosti malovýrobce a do jisté míry i proti byrokratismu. Míru určí praxe, zkušenost. Není v tom pro proletářskou moc nic hrozného, dokud proletariát pevně drží moc ve svých rukou, dokud pevně drží ve svých rukou dopravu a velký průmysl.

Boj proti spekulaci je třeba přeměnit v boj proti rozkrádání a proti obcházení státního dohledu, evidence a kontroly. Takovou kontrolou uvádíme kapitalismus,

který je do jisté míry nevyhnutelný a pro nás nutný, na cestu státního kapitalismu.

Všestranně, všemožně, stůj co stůj rozvíjet iniciativu, podnikavost a samostatnost v každém jednotlivém místě na podporu směny zboží mezi zemědělstvím a průmyslem. Seznamovat se s praktickými zkušenostmi v tomto směru. Pripustit pokud možno jejich větší rozmanitost.

Podpořit drobný průmysl, který zásobuje rolnické hospodářství a přispívá k jeho pozvednutí; podpořit jej do jisté míry i přidělováním státních surovin. Největším zločinem je ponechávat suroviny nezpracovány.

Komunisté se nesmějí zaleknout toho, že by se měli »učit« od buržoazních odborníků, mezi nimi jak od obchodníků, tak od drobných kapitalistických družstevníků i od kapitalistů. Je třeba se od nich učit jinou formou, ale v podstatě stejně, jako jsme se učili a poučili od vojenských odborníků. Výsledky »učení« ověřovat jedinež praktickými zkušenostmi: udělej to lépe než buržoazní odborníci vedle tebe, dosáhni tak či onak vzestupu zemědělství, rozmachu průmyslu a rozvoje směny mezi zemědělstvím a průmyslem. Neskrbli peníze »na učení«: nelituj dobře zaplatit za učení, jen když ti bude něco platné.

Všemožně pomáhat pracujícím masám, sblížovat se s nimi, sta a tisíce bezpartijních pověřovat prací na hospodářském úseku. Ale »bezpartijní«, kteří ve skutečnosti nejsou nic jiného než menševici a eseři přestrojení do módního, kronštatdsky bezpartijního hávu, držet ostražitě pod zámek nebo je posílat do Berlína k Martovovi, aby svobodně vychutnali všechny slasti čisté demokracie, aby si mohli svobodně vyměňovat názory s Černovem, s Miljukovem a s gruzínskými menševiky.

21. dubna 1921

*Vyšlo v květnu 1921
jako brožura
Státní nakladatelství, Moskva*

*Podle textu brožury
porovnaného s rukopisem*

PROJEVY ZAZNAMENANÉ NA GRAMOFONOVÉ DESKY⁹¹

1

O NATURÁLNÍ DANI

Místo povinnosti odvádět všechny zemědělské přebytky byla zavedena naturální daň. Celoruský ústřední výkonný výbor vydal o tom dekret. K jeho realizaci již uveřejnila rada lidových komisařů zákon o naturální dani⁹². Všechny orgány sovětské moci jsou nyní povinny co nejobsáhleji seznámit rolníky se zákonem o naturální dani a vysvětlit jim jeho význam.

Proč bylo nutné nahradit odváděcí povinnost naturální daní? Protože povinnost odvádět všechny přebytky byla pro rolníky příliš těžká, ba až neúnosná, a neúrodou v roce 1920 se nouze a zbídačení rolníků ještě více zostřily. Kromě toho následkem nedostatku krmiva hynulo ještě více dobytka, vázl dovoz dřeva z lesů a vázla i práce v továrnách, které dodávají výrobky pro směnu za obilí rolníků. Bylo nutné, aby dělnicko-rolnická vláda učinila taková opatření, která by ihned přinesla rolníkům úlevu v jejich těžkém postavení.

Naturální daň je ve srovnání s odváděcí povinností téměř o polovinu nižší: například u obilí 240 místo 423 miliónů pudů. Výše daně je každému rolníkovi přesně známa předem, tj. již od jara. Proto bude při vybírání daně méně přehmatů. Proto bude mít rolník větší zájem na tom, aby rozšiřoval osevnickou plochu, zlepšoval své hospodářství a staral se o zvýšení sklizně.

Naše země byla neslýchaně zpustošena, nejdříve carskou válkou a později válkou občanskou, tj. tažením statkářů a kapitalistů proti sovětské moci dělníků a rolníků.

Je nutné stůj co stůj pozvednout hospodářství. Především se musí pozvednout, upevnit a zlepšit rolnické hospodářství.

Naturální daň pomůže zlepšit rolnické hospodářství. Rolníci budou nyní hospodařit s větší jistotou a s větším úsilím, a to je nejdůležitější.

25. dubna 1921

N. Lenin

*Poprvé otištěno roku 1924
v časopise Molodaja gvardija, č. 2—3*

Podle rukopisu

O KONCESÍCH A O ROZVOJI KAPITALISMU

Sovětská vláda zve zahraniční kapitalisty, kteří chtějí získat v Rusku koncese.

Co jsou to koncese? Je to smlouva státu s kapitalistou, který se ujme zavádění nebo zdokonalování výroby (například těžby a plavení dřeva, těžby uhlí, ropy, rudy apod.), přičemž za to státu platí částí produkce, kdežto druhou část produkce si ponechává jako zisk.

Je to od sovětské vlády, která vyhnala ruské statkáře a kapitalisty a nyní zve zahraniční, správný postup? Ano, neboť jestliže se dělnická revoluce v jiných zemích zdržela, musíme přinést jisté oběti, jen abychom dosáhli rychlého, ba okamžitého zlepšení hmotného postavení dělníků a rolníků. Tyto oběti spočívají v tom, že budeme řadu let ponechávat kapitalistovi desítky miliónů pudů cenných výrobků, přičemž postavení dělníků a rolníků spočívá v tom, že ihned získáme určité množství ropy, petroleje, soli, uhlí, zemědělského nářadí aj. navíc. Nemáme právo vzdát se možnosti okamžitě zlepšit hmotné postavení dělníků a rolníků, neboť při našem zbídačení je to nutné, a výše uvedené oběti nás nezničí.

Není nebezpečné zvát kapitalisty, neznamená to rozvíjet kapitalismus? — Ano, znamená to rozvíjet kapitalismus, ale není to nebezpečné, neboť moc zůstává v rukou dělníků a rolníků a vlastnictví statkářů a kapitalistů se neobnovuje. Koncese je nájemní smlouva svého druhu. Kapitalista se smluvně stává na určitou dobu nájemcem části státního majetku, ale nestává se jeho vlastníkem. Vlastníkem zůstává stát.

Sovětská moc bude dohlížet na to, aby kapitalistický nájemce dodržel smlouvu, aby smlouva byla pro nás výhodná a aby se zlepšilo postavení dělníků a rolníků. Za takových podmínek není rozvoj kapitalismu nebezpečný a dělníci a rolníci budou mít z většího množství výrobků prospěch.

25. dubna 1921

N. Lenin

*Poprvé otištěno roku 1924
v časopise Molodaja gvardija, č. 2—3*

Podle rukopisu

O SPOTŘEBNÍCH A VÝROBNÍCH DRUŽSTVECH

Spotřebním družstvem se nazývá sdružení dělníků a rolníků, které jim má opatrovat a rozdělovat potřebné výrobky. Výrobní družstvo je sdružení drobných zemědělců nebo domáckých výrobců, které má vyrábět různé výrobky, jak zemědělské (například zeleninu, mléčné výrobky apod.), tak i nezemědělské (různé průmyslové výrobky, výrobky ze dřeva, železa, kůže atd.), a starat se o jejich odbyt.

Díky tomu, že povinnost odvádět všechny přebytky byla nahrazena naturální daní, zůstanou rolníkům k dispozici přebytky obilí, které budou moci volně směňovat za různé výrobky.

Výrobní družstva přispějí k rozvoji drobného průmyslu; ten zvětší množství výrobků, které rolníci potřebují a které většinou nevyžadují železniční přepravu na velké vzdálenosti ani velké továrny. Je třeba všemožně podpořit výrobní družstva a zajistit jejich rozvoj, poskytnout jim všestrannou pomoc — to je povinností stranických pracovníků a pracovníků v orgánech sovětské moci, neboť to ihned přinese rolnictvu úlevu alepší jeho postavení. A na zlepšení života a hospodářství rolníků především nyní závisí pozvednutí a obnova národního hospodářství v dělnicko-rolnickém státě.

I spotřební družstva je nutné podpořit a podnítit jejich rozvoj, neboť tato družstva zajistí rychlou, správnou a levnou distribuci výrobků. Orgány sovětské moci musí jenom kontrolovat činnost družstev, aby nedocházelo k podvádění, k utajování před státem a k různým nešva-

rům, ale v žádném případě je nesmějí omezovat, nýbrž všestranně jim pomáhat a podporovat je.

Napsáno 25. dubna 1921

Poprvé otištěno roku 1924

v časopise Molodaja gvardija, č. 2—3

Podle záznamu

na gramofonové desce

D O D A T E K K N Á V R H U
U S N E S E N Í R A D Y L I D O V Ý C H
K O M I S A Ř Ů O R O Z D Ě L O V Á N Í
Z E M Ě D Ě L S K Ý C H S T R O J Ů⁹³

Jakékoli dodávky zemědělských strojů nejsou přípustné, nebude-li lidový komisariát zásobování skutečně kontrolovat, zda stát dostává výměnou za tyto stroje a nářadí zemědělské výrobky.

Způsoby kontroly musí být upraveny zvláštní instrukcí po dohodě mezi lidovými komisariáty zemědělství a lidovým komisariátem zásobování.

Lidovým komisariátům zemědělství a zásobování se ukládá prozkoumat a předložit návrhy nejjednoduššího a nejušpornějšího způsobu dodávání strojů spotřebiteli.*

*Napsáno 26. dubna 1921
Poprvé otištěno roku 1932
v publikaci Leninskij sbornik XX*

Podle rukopisu

* Poslední odstavec napsala vlastní rukou L. A. Fotijeová, zřejmě podle Leninova diktátu. *Red.*

N Á V R H D O P I S U Ú V K S R(b)
O V Z T A H U
K P O L I T I C K Y
N E O R G A N I Z O V A N Ý M
D Ě L N Í K Ů M⁹⁴

Vypracovat oběžník a šifrovaně jej telegraficky poslat guberniálním výborům.

Obsah:

Zkušenosti z konferencí politicky neorganizovaných dělníků jasně ukázaly, že se z nich stalo fórum pro agitaci* menševiků a eserů;

proto je při pořádání těchto konferencí nutné dbát co největší opatrnosti a vůbec nepřipustit, aby se konaly bez co nejdůkladnější předběžné přípravy v každé jednotlivé továrně. Guberniální výbory strany jsou straně odpovědny za to, že každá z těchto konferencí bude mít úspěšný průběh.

Každý guberniální výbor strany je povinen podávat ústřednímu výboru hlášení nejen o úspěchu každé takové konference, ale i před každou takovou konferencí sdělit, za jakých okolností se koná a jak je připravena.

Zároveň je bezpodmínečně nutné s větším úsilím než dosud udržovat a rozvíjet styky komunistů s masami nestraníků. K tomu je nutné:

· pravidelně nejen svolávat shromáždění dělnických a rolnických mas, ale také zařídit, aby všichni odpovědní funkcionáři podávali těmto masám konkrétní zprávy o své činnosti. Takové zprávy podávat bezpodmínečně alespoň jednou měsíčně, aby politicky neorganizovaní

* V rukopisu je nad slovem »agitaci« nadepsáno slovo »organizování«. Red.

dělníci a rolníci měli možnost kritizovat orgány sovětské moci a jejich činnost. Takové zprávy musí podávat nejen komunisté, ale i všichni funkcionáři na všech odpovědných místech, především v zásobovacích orgánech a v orgánech národohospodářských rad.

Každý guberniální výbor je povinen posílat každý měsíc ústřednímu výboru hlášení s přesnými údaji, kolik takových schůzí s podáváním zpráv se konalo a jaký byl jejich průběh, jakož i o tom, jaké požadavky vznesli nestraníci na takových schůzích.

Ústřední výbor vypracuje podrobněji instrukci o tom, jak pořádat takové schůze, na nichž jsou podávány zprávy o činnosti, jak kontrolovat spojení s masami, co dělat pro zlepšení jejich postavení, jak bojovat proti menševíkům a eserům přestrojeným za nestraníky atd.

Napsáno nejpozději 27. dubna 1921

Poprvé otištěno roku 1932

v publikaci Leninskij sbornik XX

Podle rukopisu

PROJEV NA SCHŮZI ČLENŮ
A KANDIDÁTŮ KSR (b)
KREMELSKÉHO OKRSKU
9. KVĚTNA 1921
(PROTOKOLÁRNÍ ZÁZNAM)

Soudruh Lenin ve svém referátu řekl: Vy jako členové strany si musíte přečíst mou brožuru o naturální dani⁹⁵, která právě vyšla a rozesílá se. Dále poukázal na to, že se žádný člen naší strany nesmí odtrhnout od masy nestraníků, jak se to u nás často stává. Proto se musí každý více pohybovat mezi nestraníky a vyvíjet rozsáhlejší propagandu. Na závěr řekl: Vy všichni, kteří často čtete noviny a chodíte na schůze a na přednášky, kteří jste vyspělejší, musíte více pracovat mezi rolníky a vysvětlovat jim význam naturální daně. Jedině tak je možné dosáhnout dobrých výsledků.

*Otištěno poprvé
podle protokolárního zápisu
psaného na stroji*

Ústřední výbor KSR po projednání Svanidzeho telegramu Stalinovi z 8. května pod číslem 2031 konstatuje, že se gruzínští soudruzi dopouštějí velmi vážné politické chyby, když železnou rukou nedovedou zakročit proti rekvizicím, konfiskacím, rozkrádání a vyhazování cizinců z bytů.

Ústřední výbor se usnáší:

1. Uložit gruzínskému revolučnímu výboru, aby okamžitě vydal nařízení, jímž by co nejpřísněji zakazoval všechny takové činy pod pohrůžkou zatčení a postavení před soud. Kopii nařízení poslat ústřednímu výboru.

2. Gruzínský revoluční výbor musí okamžitě nařídit vyšetřování za prvé případu vloupání do skladu německo-kavkazské banky a odcizení cenných papírů. Viníky zatknout a cenné papíry vrátit. Za druhé. Totéž, pokud jde o zboží italsko-kavkazské banky. Za třetí. Totéž, pokud jde o vagón textilu, zabraný v Kutaisi.

3. Gruzínskému revolučnímu výboru se ukládá, aby po dohodě s velitelstvím Kavkazského frontu ihned jmenoval dvojici velmi energických, průbojných a nesmlouvavých komunistů, jednoho za Kavkazský front a jednoho za gruzínský revoluční výbor, a svěřil jí dohled nad zastavením rekvizicí, rozkrádání, konfiskací a vyhazování cizinců z bytů. Jména pověřenců nám oznamte telegraficky. Ústřední výbor činí za splnění těchto opatření osobně odpovědnými Macharadzeho a Gittise. Tato dvojice musí mít mimořádnou plnou moc včetně práva zatýkat za sebelepší přestupek a bude sem každý týden podávat telegraficky stručné hlášení.

Ústřední výbor upozorňuje gruzínské soudruhy na mimořádně velký význam Gruzie a jejího obchodu s Itálií a Německem pro celou RSFSR, zejména proto, že se Amerika a Francie pokoušejí zmařit všechny naše obchodní styky se zahraničím. Nedbalost v plnění celé této směrnice bude ÚV považovat za zločin proti sovětské moci.

*Napsáno 9. nebo 10. května 1921
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

Podle rukopisu

N Á V R H U S N E S E N Í
P O L I T I C K Ě H O B Y R A
Ú V K S R (b) O O P A T Ř E N Í C H
K E K O N C E N T R A C I V Ý R O B Y⁹⁷

1. Ústřednímu výboru Svazu kovodělníků a Celoruské ústřední radě odborů se ukládá věnovat zvýšenou pozornost rychlejšímu splnění plánu, podle něhož má být uzavřen co největší počet podniků neschopných provozu a výroba soustředěna do malého počtu nejlépe zorganizovaných podniků.

Zprávu o přesném plánu, o kalendářním plánu zavírání podniků a o skutečném plnění podají Šljapnikov a Medvědjev nebo jejich zástupci

Kubjak
a Golcman
Andrejev
Radě práce a obrany
do měsíce

2. Šljapnikovovi se ukládá: konkrétněji propracovat nejdůležitější návrhy z jeho náčrtu, které by bylo možno rychle realizovat.

*Napsáno 11. května 1921
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

Podle rukopisu

ÚKOLY KOMISE
PRO KONTROLU
STAVBY ŽELEZNICE
V OBLASTI EMBY

Návrh usnesení na středě

Maximální doba působení komise jeden měsíc.

Optimální doba tři týdny.

Doba se počítá do návratu do Moskvy.

Úkoly komise:

1. Zkontrolovat na místě, kolik prací bylo vykonáno (na stavbě železniční trati Alexandrov Gaj—Emba) a zejména kolik materiálu se již spotřebovalo na dokončenou část trati a kolik ho ještě zbývá.

2. Komise musí zjistit, jaké jsou reálné možnosti pro bezpečné uskladnění materiálu a pro jeho vracení v případě, že stavba trati Algemba bude zastavena.

3. Komise musí zjistit, za jakých podmínek (pokud jde o spotřebu materiálu aj.) by bylo možno stavbu trati Algemba převést z preferovaných podniků do běžných podniků.

4. Komise musí zjistit, jaké budou podmínky pro další práci vůbec a zejména podmínky pro využití materiálu, který je už na místě, za předpokladu, že práce budou pokračovat bez kladení kolejí.

Lenin

Napsáno nejpozději 11. května 1921

Poprvé otištěno roku 1945

v publikaci Leninskij sbornik XXXV

Podle rukopisu

SOUDRUHU KRŽIŽANOVSKÉMU PRO PŘEDSEDNICTVO STÁTNÍ PLÁNOVACÍ KOMISE

Jednotný státní hospodářský plán se u nás dosud téměř ještě neprojevuje. Převládá snaha »pozvednout« kdeco — všechna hospodářská odvětví, ba dokonce i všechny podniky, které jsme zdědili po kapitalismu.

Státní plánovací komise musí zorganizovat svou práci tak, aby alespoň do žní vypracovala základy celostátního hospodářského plánu pro nejbližší období, na rok nebo na dva.

Za východisko je třeba vzít potraviny, neboť právě v tom je kořen všech obtíží. Musíme se pokusit vypracovat celostátní hospodářský plán pro tři eventuality: (1) 200; (2) 250 a (3) 300 miliónů pudů obilí v rukou státu na rok (1. září 1921—1. září 1922). V případě, že se vyskytnou největší těžkosti, budou snad všechny výpočty pro tyto tři eventuality nadměrné, takže bude racionálnější omezit se na jeden podrobný výpočet pro případ, že získáme 250 miliónů pudů, přičemž přebytek (300 minus 250) budeme považovat za rezervu pro zlé časy, kdežto pro případ, že by byl naprostý nedostatek obilí (200 miliónů pudů), provedeme jenom přibližný výpočet (tolik a tolik přikoupit z ciziny, tak a tak se celkově »uskrovnit« v průmyslu, dopravě, armádě atd.).

Dejme tomu, že státní obilní fond je tak a tak velký. Z toho odpočítat rezervu pro případ války, pro případ přerušení železničního spojení apod.

Dále následuje palivo. Vyhlídky jsou takové a takové: od — do. Minimum a maximum potravin k tomu potřebných. Možnost přivést zásobování palivem na takovou

a takovou úroveň, jestliže se obilní zásoby zvětší o tolik a tolik.

Možnost úspory paliva soustředěním výroby do několika nejlepších podniků je taková a taková. To je nutné propočítat. V této souvislosti propočítat možnost úspory potravin v případě, že se zavřou nepotřebné podniky nebo ty, které nejsou bezpodmínečně nutné, a dělníci budou přemístěni. (Kam? Lze takové přemístění uskutečnit? V záporném případě stanovit jako minimální úkol zavedení snížených přídělů pro tyto dělníky.)

Úspora paliva na podkladě prémiování úspor a přísnějšího dohledu nad spotřebou paliva. Přibližný propočet takové úspory, je-li pro to nějaké vodítko.

Armáda (zvláště uvést loďstvo, kde je nutný zvláštní propočet jeho maximální restrikce, ba téměř likvidace, a výdajů na ně). Počítat s 1,6 miliónu k 1. září 1921 a potom podmíněně s polovinou této částky.

Zaměstnanci státních orgánů. Početní stav. Možnost snížení o 25 %, o 50 %. Prémie pro jednu čtvrtinu (dnešního stavu, která je bezpodmínečně nutná) za snížení celkového počtu zaměstnanců. Tato možnost poskytování prémie zbylé čtvrtině (nebo třetině nebo polovině) za snížení počtu zásobovaných osob (a snížení spotřeby paliva, například zavedením tří směn a zavřením dvou podniků ze tří) musí být pro svou mimořádnou důležitost zvláště prozkoumána.

Průmysl rozdělit do několika skupin, do co nejmenšího počtu základních skupin. Voda a světlo. Minimum nutné na krytí minimálních potřeb: (α) výrobní spotřeby; (β) osobní spotřeby. Provést výpočet pro určitý počet základních skupin (třebas tak, že by se detailní práce podle jednotlivých průmyslových odvětví a podle jednotlivých okresů a měst svěřila zvláštním subkomisím nebo zvláštním zmocněncům v jednotlivých místech nebo guberniálním statistickým úřadům apod.) — vypočítat, do kolika velkých podniků by bylo možno soustředit veškerou vý-

robu a kolik podniků by se dalo zavřít. To je zjevně velmi důležitá otázka, jež vyžaduje zvlášť pečlivé studium; za první ryze statistické (údaje za rok 1920 a pokud možno i za léta 1918—1919; tu a tam mohou výjimečně posloužit i údaje předválečné statistiky); za druhé ekonomické, které musí vyřešit tento zvláštní úkol;

zda by nešlo pro uvolňované městské a průmyslové dělníky, které by stát nemusel zásobovat a pro něž se nenajde ve městě jiná práce, vyhledat dočasné zaměstnání, na rok nebo na dva, v obilnářských oblastech, pod podmínkou, že budou uspokojovat potřeby okolního zemědělského obyvatelstva.

Za průmyslem, z něhož je nutné zvlášť uvést stavební průmysl, pak následuje doprava (nebo že by ji bylo třeba postavit před průmysl?) a zejména elektrifikace.

Atd.

Výpočet musí být předběžný, třeba jen v hrubých rysech, aby poskytoval alespoň přibližnou představu, ale musí být proveden v krátké době, do jednoho nebo na nejvýš dvou měsíců — a to souhrnný výpočet, výpočet veškeré spotřeby všech potravin a všeho paliva za rok. Potom budeme tento hrubě načrtnutý plán zpřesňovat, opravovat a pozměňovat, avšak alespoň základní, alespoň nejhrubší plán na rok (nebo snad na každou čtvrtinu nebo třetinu roku zvlášť: 1. září 1921—1. ledna 1922; 1. ledna—1. května; 1. května—1. září 1922) musíme mít, jak již bylo uvedeno, v co nejkratší době.

Je nutné neustále porovnávat s rokem 1920. Řadu výpočtů je snad možné a nutné sestavit právě na základě srovnávacího statistického a ekonomického studia údajů za rok 1920 a »vyhlídek« na léta 1921—1922.

Prosím předsednictvo Státní plánovací komise, aby zatím nepředkládalo můj návrh plénu Státní plánovací komise a sdělilo mi svůj názor, a to jak většiny, tak i jednotlivých členů předsednictva, na tento dopis.

Předseda Rady práce a obrany *V. Uljanov (Lenin)*
14. května 1921.

P. S. 1. Zvláštní pozornost je třeba věnovat průmyslu vyrábějícímu předměty, které se dají směňovat za obilí, abychom získali obilí směnou uvnitř země. Tento průmysl je v každém případě nutné vyčlenit zvlášť, abychom mohli přesně odpovědět na otázku, zda by při všeobecném nedostatku obilí nebylo možné přidělením určitého množství potravin a paliva určitému průmyslovému odvětví nebo určitým podnikům získat určité množství výrobků a směnou za ně tolik a tolik obilí. Tento podmíněný propoččet je třeba udělat zavčas, aby se ho mohlo v určitých případech použít po sklizni.

2. Je třeba se pokusit určit a spočítat: (a) podniky (včetně počtu dělníků), které stát bezpodmínečně potřebuje, a (b) podniky — včetně počtu jejich dělníků —, které se udržují z tradice, ze setrvačnosti, protože dělníci nechtějí změnit zaměstnání a bydliště apod., a které by se z hlediska racionálního hospodaření měly zavřít a průmyslová výroba z nich převést do několika nejlepších závodů pracujících na několik směn. Celková bilance té i oné kategorie. Vypočítat snížení přídělu pro druhou kategorii, aby tak byl dán podnět k likvidaci těchto podniků.

*Poprvé otištěno roku 1923
v publikaci Bjulleť Gosplana, č. 3/4*

Podle rukopisu

N Á V R H U S N E S E N Í
R A D Y P R Á C E A O B R A N Y
O M Í S T N Í C H H O S P O D Á Ř S K Ý C H
R A D Á C H, O P O D Á V Á N Í Z P R Á V
A O P O V I N N O S T I
Ř Í D I T S E N A Ř Í Z E N Í M
R A D Y P R Á C E A O B R A N Y^[43]

1. Všude se musí ustavit guberniální a újezdní hospodářské rady, které budou vůči výkonným výborům guberniálních a újezdních sovětů ve stejném postavení jako Rada práce a obrany vůči radě lidových komisařů. Administrativa nebo sekretariáty budou společné. Všechna práce se musí provádět prostřednictvím aparátu příslušných resortů, bez vytváření zvláštního aparátu.

2. Nejnižšími místními orgány Rady práce a obrany budou vesnické výbory⁹⁸ a vesnické sověty a v továrních a městských sídlištích obvodní sověty, obvodní hospodářské rady a závodní výbory. Výkonné výbory volostních sovětů buďto převezmou všechny funkce volostních hospodářských rad, nebo pověří několik svých členů, aby vytvořili tyto rady.

3. Všechny hospodářské rady jsou povinny podávat Radě práce a obrany zprávy o své činnosti. Přitom se řídí Nařízením Rady práce a obrany, které se vydává současně s tímto usnesením.

Zprávy oblastních, guberniálních a újezdních hospodářských rad o činnosti se musí povinně rozmnožovat nejméně ve sto výtiscích (tři výtisky posílat Radě práce a obrany, po jednom největším státním knihovnam — Rumjancevově v Moskvě a Veřejné v Petrohradě — a po jednom knihovnam každé guberniální hospodář-

ské rady). Zprávy předkládat každé dva měsíce (tři nebo čtyři měsíce?).

Zprávy nižších orgánů musí být písemné — jeden exemplář pro guberniální hospodářskou radu a jeden pro Radu práce a obrany; předkládat nejméně dvakrát do roka.

Ke zprávě pro Radu práce a obrany je nutné pravidelně přikládat vybraná čísla místních novin nebo výstřižky z nich o místním hospodářském životě, jakož i všechno, co o něm vyšlo tiskem.

K vypracovávání zpráv o činnosti je nutno přibírat místní pracovníky Ústředního statistického úřadu a dělnicko-rolnické inspekce.

Každý místní orgán je povinen ihned určit osoby, které budou odpovídat za včasné vypracování zprávy — jak za vypracování každého jejího oddílu, tak i za její celkovou redakci —, a sdělit jejich jména i jména jejich zástupců Radě práce a obrany.

4. List *Ekonomičeskaja žizň*⁹⁹ se stává orgánem Rady práce a obrany.

Je třeba, aby v duchu téhož nařízení publikoval kromě dosavadního materiálu pravidelné přehledy o místní hospodářské činnosti. Zaznamenávání a studium praktických zkušeností z veškeré hospodářské činnosti RSFSR a vypracovávání směrnic na základě těchto zkušeností se musí stát hlavním úkolem listu *Ekonomičeskaja žizň*.

Redakce musí získat místní dopisovatele, straníky i nestraníky, a rozšiřovat jejich okruh, aby byla informována o místní činnosti.

Ústřední tiskové agentuře se ukládá pravidelně doručovat list *Ekonomičeskaja žizň* ve dvou výtiscích každé guberniální, újezdní a volostní knihovně; tyto knihovny jsou povinny dát oba výtisky svázat, uložit je a zpřístupnit všemu obyvatelstvu.

Napsáno 19.—20. května 1921

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

NAŘÍZENÍ RADY PRÁCE
A OBRANY MÍSTNÍM
ORGÁNŮM SOVĚTSKÉ MOCI
NÁVRH¹⁰⁰

Prvořadým úkolem Sovětské republiky je obnovení produktivních sil a pozvednutí zemědělství, průmyslu a dopravy. Zpustošení a zbídačení, které všude způsobila imperialistická válka, jsou tak nesmírné, že to vyvolalo celosvětovou hospodářskou krizi; dokonce i ve vyspělých zemích, které před válkou svým vývojem daleko předstihovaly Rusko a které válkou utrpěly nesrovnatelně méně, postupuje obnova hospodářství neobyčejně obtížně a protáhne se na dlouhé roky. Stejně to vypadá i v mnoha »vítězných« zemích, ačkoli jsou spjaty spojeneckými svazky s nejbohatšími kapitalistickými mocnostmi a dostávají obrovské částky, které jim jako kontribuci musí platit poražené, závislé a koloniální země.

Je pochopitelné, že zaostalé Rusko, jež má za sebou nejen imperialistickou válku, ale i více než tříletou občanskou válku, kterou za podpory světové buržoazie vnutili dělníkům a rolníkům statkáři a kapitalisté, musí obnovovat své hospodářství s nesrovnatelně většími obtížemi. Katastrofální neúroda v roce 1920, nedostatek krmiva a úhyn dobytka přivedly rolnické hospodářství do neúnosně těžké situace.

Zákonem, který vydal Celoruský ústřední výkonný výbor sovětů, byla povinnost odvádět všechny zemědělské přebytky nahrazena naturální daní.^[91] Zemědělcům bylo povoleno svobodně směňovat přebytky, které jim zůstanou, za jakékoli výrobky. Byly zveřejněny daňové sazby podle usnesení rady lidových komisařů^[92]. Daň je ve srovnání s odváděcí povinností přibližně poloviční. Rada

lidových komisařů vydala nový zákon o družstvech, který rozšiřuje jejich práva související se svobodnou směnou zemědělských přebytků¹⁰¹.

Tyto zákony vydatně přispěly k okamžitému zlepšení situace rolnického hospodářství, ke zvýšení zájmu rolníků na rozšiřování osevních ploch a zároveň i na zlepšení rostlinné výroby a chovu dobytka, jakož i k pozvednutí a rozvoji drobného, místního průmyslu, pro nějž není nutné opatřovat a dovážet velké státní zásoby potravin, surovin a paliva.

Samostatná místní iniciativa zaměřená na zlepšení rolnického hospodářství, rozvoj průmyslu a zavedení směny mezi zemědělstvím a průmyslem nabývá nyní zvláště velkého významu. Naskýtají se velké možnosti pro využití nových sil a nové energie k obnově národního hospodářství.

Rada práce a obrany^[70], jež má podle usnesení VIII. celoruského sjezdu sovětů za úkol sjednocovat činnost hospodářských lidových komisariátů a řídit ji, se obrací ke všem místním orgánům s naléhavým požadavkem, aby napjaly všechny síly a stůj co stůj rozvinuly rozsáhlou činnost k všestrannému zlepšení rolnického hospodářství a k pozvednutí průmyslu, přičemž musí přísně dodržovat nové zákony a řídit se dále vyloženými základními ustanoveními a směrnici.

Pro hodnocení úspěchů naší hospodářské výstavby v celostátním měřítku máme nyní především dvojí praktické měřítko: za prvé s jakým úspěchem rychle, v plném rozsahu a ze státního hlediska správně vybereme naturální daň; za druhé — a to je zvláště důležité — jak úspěšně bude probíhat směna zemědělských výrobků za průmyslové, jak úspěšná bude směna mezi zemědělstvím a průmyslem.

To je to nejpodstatnější, co je třeba uskutečnit neprodleně a děj se co děj. Tím se prověří všechna práce a bude položen základ ke splnění velkorysého plánu elektrifi-

Проект

11

Проект от ЦМО (Ленин, Сталин и Бухарин)

на основе его текущих предложений.

Власть принадлежит фактически Советской России и должна
 обеспечить полную независимость и суверенитет, путем сокращения экспорта
 продовольствия и "ремеслов", вывоза и сбыта сырья, сырья.
 Какое действие министерства внешней торговли, так как оно является
 тем же самым центром (вероятно) экономического кризиса, и будет
 с необходимостью работать, которая до войны была далеко впереди
 России по своему развитию и которая воспринимала знания по
 сравнению с войной, воспринимала экономическую идею - как в
 значительном предложении и разрыве, так и в войне с идеями. К
 этому относятся так как "предложение" уже во многих обра-
 зках, почти "индикатор", как и то, что она должна состоять с
 определенными капитализмизированными деловыми и политическими
 условиями вайс, обеспечивающую на своей политической, внешней
 и внутренней стороне.

Покажем, что фактически в России, которая выжата на
 более или менее значительную долю, так и того с истинной войной гра-
 фической войны, как и в войне с идеями и политической капита-
 лизма и как и в войне с идеями и политической капитализма,
 при этом с некоторыми истинными предложениями в области
 индикатора с идеями. Мировая война 1914-20 года, была
 именно и поэтому с целью политическими, как и в войне с идеями
 как в войне с идеями.

По этому, как и в войне с идеями, так и в войне с идеями, так
 как и в войне с идеями, так и в войне с идеями, так и в войне с идеями,
 как и в войне с идеями, так и в войне с идеями, так и в войне с идеями,
 как и в войне с идеями, так и в войне с идеями, так и в войне с идеями.

První strana Leninova rukopisu
 Nařízení Rady práce a obrany místním orgánům
 sovětské moci. Návrh z května 1921

Zmenšeno

kace, jež nám umožní obnovit velký průmysl a dopravu v takovém rozsahu a na takovém technickém základě, abychom jednou provždy překonali hlad a bídu.

Naturální daň musíme vybrat ve 100%ní výši a pak ještě shromáždit stejné množství potravin svobodnou směnou zemědělských přebytků za průmyslové výrobky. To se ovšem nemůže všude podařit ihned, ale všichni si to musíme vytyčit jako nejbližší úkol. Dokážeme jej v nejkratší době splnit, jestliže správně pochopíme situaci našeho hospodářství a nastoupíme se vši rozhodností správnou cestu k jeho pozvednutí. Všechny místní mocenské orgány, všechny místní instituce v každé gubernii, v každém újezdu, v každém oblastním centru, v každé autonomní republice musí ruku v ruce a koordinovaně pracovat tak, aby se směna přebytků hnula z místa. Ať zkušenosti ukážou, nakolik se podaří pohnout s touto směnou zvýšením výroby a dodávek výrobků velkých státních socialistických podniků; nakolik se podaří podnitit a rozvinout drobný místní průmysl; jakou úlohu sehrají družstva a soukromý obchod, podnikatelé a kapitalisté, které stát vede v evidenci — musí se vyzkoušet všechny možné způsoby s co největším rozvinutím iniciativy zdola. Stojíme před novým úkolem, který ještě nikde na světě nebyl vyzkoušen; tento úkol řešíme v situaci, kdy nám poválečné zpusťování nedovoluje ani přesně odhadnout naše zdroje, ani předem určit, jakou zátěž mohou snést dělníci a rolníci, kteří přinesli neslýchaně těžké oběti pro vítězství nad statkáři a kapitalisty. Musíme směleji a širě uplatnit rozmanité způsoby, přistupovat k věci z různých stran, připouštět v různé míře kapital a soukromý obchod a nebát se jistého rozvoje kapitalismu, jen abychom mohli okamžitě rozvinout směnu zboží, oživit tak zemědělství i průmysl a na základě praktických zkušeností vypočítat, jaké zdroje má naše země k dispozici a jaký je nejspolehlivější postup ke zlepšení postavení dělníků a rolníků v zájmu další hospodářské výstavby na širším

a pevnějším základě a v zájmu splnění plánu elektrifikace.

Jaké množství zemědělských přebytků — po odvedení daně — směnili rolníci za výrobky drobného průmyslu a soukromého obchodu a jaké množství za výrobky dodávané státem? To jsou dvě otázky, které musí především zajímat každého pracovníka v orgánech sovětské moci, který působí na hospodářském úseku. To jsou nejbližší hlavní směry, v nichž musíme dosáhnout největších úspěchů a podle nichž budeme měřit míru úspěšnosti této práce, a pak budeme uvažovat o tom, jak postupovat dále. V souladu s těmito dvěma nejbližšími otázkami musíme přistupovat ke všem otázkám hospodářské výstavby komplexně.

Aby bylo dosaženo tohoto souladu, aby byla co nejvíce podnícena iniciativa, samostatnost a pracovní elán v místním měřítku a rovněž aby byla místními zkušenostmi a místním dohledem kontrolována práce ústředního aparátu a naopak, a odstranilo se tak papírové úřadování a byrokratismus, Rada práce a obrany se usnesla (viz zvlášť text usnesení*):

za prvé ustavit všude hospodářské rady, které budou koordinovat činnost místních orgánů všech hospodářských lidových komisariátů,

a za druhé uložit místním hospodářským radám, aby pravidelně podávaly zprávy o činnosti tak, aby bylo možno vyměňovat si zkušenosti, organizovat soutěžení a hlavně prověřovat na základě práce nižších orgánů a jejich výsledků správnost pracovních metod ústředních orgánů a jejich uspořádání.

Místní hospodářské rady musí být organizovány po vzoru Rady práce a obrany a musí být vůči výkonným výborům místních sovětů ve stejném postavení jako Rada práce a obrany vůči radě lidových komisařů. Rada práce

* Viz tento svazek, s. 283—284. *Red.*

a obrany působí jako komise rady lidových komisařů; jsou-li členové Rady práce a obrany vybíráni z členů rady lidových komisařů, je zajištěna plná koordinovanost práce obou orgánů a vyloučena jakákoli možnost vzájemných třenic mezi nimi, je zajištěna rychlá práce a jednoduchost aparátu, neboť Rada práce a obrany nevytváří žádný aparát, nýbrž používá aparátů příslušných resortů, přičemž se je snaží zjednodušit a vzájemně koordinovat.

Guberniální hospodářské rady musí být vůči guberniálním výkonným výborům sovětů ve stejném postavení; v praxi se to právě tak vyvíjí. Přitom se Rada práce a obrany při schvalování členů i předsedy oblastních a krajských hospodářských rad snaží brát v úvahu zkušenosti místních pracovníků a bez jejich vyjádření nic neschvalovat. Je samozřejmé, že se oblastní hospodářské rady musí snažit a budou se snažit koordinovat svou činnost s guberniálními hospodářskými radami a co nejlépe zajišťovat jejich účast, jejich informovanost a jejich zainteresovanost. Sotva by bylo vhodné už dnes se pokoušet o úpravu všech těchto vzájemných vztahů zvláštními předpisy: máme ještě málo zkušeností, takže z pokusů o takovou úpravu by mohl vzejít čirý byrokratismus. Bude účelnější ponechat nejprve praxi, aby našla vhodné formy vztahů (Rada práce a obrany pracovala asi rok vedle rady lidových komisařů, aniž v podstatě měla nějaký statut). Raději ať tyto formy zpočátku nejsou zcela stabilní: mnohotvárnost je žádoucí, prospěšná a dokonce nutná, aby mohly být přesněji prozkoumány a lépe porovnány různé systémy vzájemných vztahů.

Újezdní a volostní hospodářské rady musí být vytvářeny podle týchž zásad — samozřejmě s tím, že je nutné připustit nejrozmanitější obměny základního typu, tj. že výkonné výbory sovětů mohou plně přejímat úkoly a povinnosti hospodářských rad, že mohou svá vlastní »organizační« nebo »hospodářská« zasedání stavět naroveň zasedáním hospodářských rad, že mohou pověřovat (na-

příklad ve volostech a někdy i v újezdech) zvláštní komise nebo i zvlášť jmenované osoby plněním všech nebo některých úkolů hospodářských rad a tak dále a tak podobně. Základní buňkou musí být *vesnické výbory*, ty se musí stát nejnižšími orgány Rady práce a obrany na vesnici. Rada lidových komisařů již schválila a v květnu 1921 uveřejnila zákon^[90] o příslušném rozšíření pravomoci vesnických výborů a o určení jejich poměru k vesnickým sovětům. Guberniální výkonné výbory sovětů jsou povinny tak či onak předběžně stanovit pro příslušné místo nejhodnější předpisy, a to tak, aby iniciativu a samostatnost těchto »míst« vůbec a základních buněk *zvlášť* v každém případě *rozšířily*, a ne omezily.

V průmyslových újezdech a střediscích musí být nejnižšími orgány Rady práce a obrany okresní výbory a závodní výbory nebo vedení továren a závodů — podle toho, zda tu jde o jedno nebo o několik průmyslových odvětví. V každém případě je naprosto nutné, aby v té či oné formě *sjednotily* svou práci s újezdními výkonnými výbory, s volostními výkonnými výbory a s vesnickými výbory při přijímání opatření k řízení *veškerého* místního hospodářského života.

Dále. Povinnost místních orgánů pravidelně podávat Radě práce a obrany zprávy o činnosti se stává mimořádně důležitou, neboť jedním z hlavních nedostatků, jimiž trpíme, je nedostatečné zkoumání praktických zkušeností, nedostatečná výměna zkušeností a nedostatečná vzájemná kontrola — kontrola příkazů ústředí místní praxí a kontrola místní praxe řídicí činností ústředí. Jedním z nejdůležitějších prostředků boje proti byrokratismu a průtahům musí být kontrola, jak se v každém jednotlivém místě dodržují zákony a plní příkazy ústředí. K tomu však jsou nutné zprávy o činnosti, které jsou uveřejňovány *pro všeobecnou informovanost*, přičemž je bezpodmínečně nutné do toho *zapojit více nestraníků* a neoficiálních osob. Takový časopis, jako je Naše chozjastvo, »čtr-

náctidenní orgán guberniální hospodářské rady v Tveru« (č. 1 z 15. dubna 1921; č. 2 z 30. dubna 1921), ukazuje, že na venku pociťují potřebu zkoumat, vysvětlovat a zveřejňovat naše hospodářské zkušenosti a nacházejí správné cesty, jak tuto potřebu uspokojovat. V každé gubernii si ovšem nemohou, alespoň ne v nejbližších měsících, dovolit vydávat časopis, nebude všude možné tisknout dvakrát měsíčně 3000 výtisků, jako to dělají v Tveru. Ale nejen v každé gubernii, ale i v každém újezdu je možné — a nutné — vypracovávat jednou za dva měsíce (pro začátek je možno připustit jako výjimku i delší intervaly) zprávu o místní hospodářské činnosti a vydávat ji asi tak ve 100—300 výtiscích. Papír a tiskárny se pro takovou práci menšího rozsahu určitě všude najdou, jestliže pochopíme její důležitost a neodkladnost a to, že pro uspokojení této potřeby bude nutné odebrat papír četným úřadům, které tisknou spoustu nepotřebných nebo zdaleka ne naléhavě důležitých věcí. Bude-li se sázet malým typem písma a tisknout ve dvou sloupcích (jako to dělají soudruzi v Tveru), bude-li pochopena ona prostá pravda, že i stovka výtisků, dodávaných po jednom exempláři každé guberniální knihovně a každé větší státní knihovně, poskytuje již sice skromnou, ale přece jen *nespornou* možnost získávat informace a přehled o zkušenostech *v celoruském měřítku* — pak bude jasné, že je to úkol splnitelný a neodkladný.

Máme-li získat opravdu přehled o zkušenostech, opravdu si je vyměňovat a získávat všechny vynikající a schopné organizátory z řad nestraníků, neobejdeme se bez pravidelného uveřejňování zpráv o činnosti, třeba jen v mizivě nepatrném počtu výtisků. Dosáhnout toho je možné a nutné ihned.

Zprávy o činnosti je nutné sestavovat tak, aby se v nich co největší stručnost pojila s přesností odpovědí na dané otázky. Tyto otázky se dělí na čtyři skupiny. První skupinu tvoří takové otázky, které v současné době zvlášť vy-

stupují do popředí. Odpovídat na ně musí bezpodmínečně každá zpráva, a to co nejpřesněji a nejpodrobněji. Je to nutné zejména proto, že tato skupina otázek má pro obrovskou většinu újezdů právě v této době mimořádně naléhavý, aktuální význam. V menšině újezdů a okresů, zejména v čistě průmyslových, se dostanou do popředí jiné otázky. Druhou skupinu tvoří takové otázky, na něž musí každá zpráva rovněž dát bezpodmínečně odpověď, ale ta velmi často může a musí být stručným shrnutím zpráv, které již byly poslány příslušným instancím. Ve všech takových případech musí být ve zprávě pro Radu práce a obrany bezpodmínečně uvedeno: zprávy o činnosti byly poslány tehdy a tehdy těm a těm instancím, stručnou bilanci vykonané práce vyjadřují ta a ta čísla z těchto zpráv. Takové odpovědi potřebuje Rada práce a obrany jednak pro kontrolu jednotlivých resortů, jednak pro získání souhrnných čísel, která by ukazovala dosažené výsledky v zásobování potravinami a palivem, v průmyslu aj. Třetí skupinu tvoří otázky, na něž *není* nevyhnutelné odpovídat v každé zprávě. Odpovědi na tyto otázky jsou bezpodmínečně nutné zpočátku, tj. v první zprávě o činnosti, kdežto v dalších zprávách se uvádějí jenom doplňky a nová fakta podle toho, jak se nashromáždí nový materiál. V mnoha případech nebude na tyto otázky každé dva měsíce co odpovídat. Čtvrtou skupinu tvoří nejrozmanitější dodatečné otázky, které nejsou stanoveny předem a ústředí je neurčuje, nýbrž je přináší místní praxe. Tuto skupinu, která není ničím omezena, musí sestavovat přímo místní orgány. Je samozřejmé, že odpovědi na otázky, které se týkají státního tajemství (otázky vojenské nebo otázky související s vojenskými operacemi a bezpečností státu apod.), musí být zařazeny do zvláštní zprávy, která nesmí být zveřejněna a je určena výhradně pro Radu práce a obrany jako zpráva důvěrná.

Přejdeme k výčtu otázek.

PRVNÍ SKUPINA OTÁZEK

1. SMĚNA ZBOŽÍ S ROLNICTVEM

To je dnes nejdůležitější a nejaktuálnější otázka. Za prvé, stát nemůže bez úplného a řádného zásobování armády a městských dělníků potravinami vůbec provádět hospodářskou výstavbu, přičemž hlavním prostředkem k opatřování potravin se musí stát směna zboží. Za druhé, směna zboží je prověrkou správnosti vzájemného vztahu mezi průmyslem a zemědělstvím a současně základem veškerého úsilí o vytvoření alespoň trochu správně fungujícího peněžního systému. Směně zboží (včetně směny výrobků, neboť státní výrobek — výrobek socialistické továrny, směňovaný za rolnické potraviny — není zbožím v politickoekonomickém smyslu, v každém případě ne pouze zbožím, není již zbožím, přestává být zbožím), směně zboží musí nyní všechny hospodářské rady, všechny orgány hospodářské výstavby věnovat hlavní pozornost.

Jak je připravena směna zboží? Co se pro tuto přípravu konkrétně udělalo? — Co udělal komisariát zásobování? — Co udělala družstva? Jaký je počet družstevních prodejen pro tento účel? Jsou v každé volosti? V kolika vesnicích? Jaký je fond pro směnu zboží? Jaké jsou ceny na »volném« trhu? Jaké jsou přebytky obilí a jiných zemědělských výrobků? Jsou nějaké zkušenosti se směnou zboží a jaké? Jaká je bilance a výsledky? Jak je veden boj proti rozkrádání směnného fondu zboží a potravin (to je zvláště důležitý bod, který vyžaduje rozbor *každého případu* rozkrádání)?

Sůl a petrolej jako předměty směny zboží? Textil? Jiné výrobky? Co je nejpotřebnější? Čeho se rolníci nedostává nejvíce? Co by mohla poskytnout místní, drobná, domácí výroba? Nebo rozvoj místního průmyslu?

Čísla a fakta o směně zboží a o jejích výsledcích jsou

nanejvýš důležitá pro získávání zkušeností v celostátním měřítku.

Jsou správné vztahy mezi komisariátem zásobování jakožto orgánem, který kontroluje směnu zboží a dohlíží na ni, a družstvy jakožto orgány, které směnu provádějí? Jaké jsou tyto vztahy v praxi, při jejich uplatňování v místním měřítku?

Jaká je úloha soukromého obchodu ve směně zboží? Jak dalece se rozvinul nebo rozvíjí soukromý obchod? Jaký je počet obchodníků, jejich obrat u hlavních výrobků, zejména potravinářských?

2. VZTAH STÁTU KE KAPITALISTŮM

Směna zboží a svoboda obchodu znamenají, že se nevyhnutelně objeví kapitalisté a kapitalistické vztahy. Z toho strach mít nemusíme. Dělnický stát má ve svých rukou dost prostředků, aby rozvoj těchto vztahů, které jsou za existence malovýroby prospěšné a nutné, připustil *jen do jisté míry* a tyto vztahy kontroloval. Všechno nyní záleží na tom, aby byl přesně zjištěn rozsah tohoto jevu a nalezeny vhodné (ne omezující, či přesněji řečeno ne zakazující) způsoby kontroly a evidence prováděné státem.

Jak dalece se vlastně rozvíjí soukromý obchod, když byla povinnost odvádět všechny přebytky nahrazena daní? Lze jej podchytit evidencí nebo ne? Je tu pouze černý obchod, nebo i řádné obchodování? Jak je registrován a jaké jsou výsledky registrace?

Podnikání: přicházejí od kapitalistů a podnikatelů nabídky, že by si pronajali některé podniky nebo závody? Nebo obchody? Je přesná evidence těchto případů a dělá se jejich rozbor? Jak se alespoň přibližně zjišťují výsledky obchodních transakcí? Totéž u nájemců, komisionářů, pokud se vyskytují, jak je to s jejich předkládáním zpráv o činnosti?

Vyskytly se nabídky komisionářského charakteru? Opatřování výrobků, jejich nákup pro stát za procenta? Nebo prodej a distribuce? Nebo organizování průmyslových podniků?

Domácký průmysl, jak se změnilo jeho postavení po zavedení naturální daně? Stupeň jeho vývoje vůbec? Pramen údajů?

3. PODNĚCOVÁNÍ INICIATIVY VE SMĚNĚ ZBOŽÍ A V HOSPODÁŘSKÉ VÝSTAVBĚ VŮBEC

Tato otázka těsně souvisí s předešlou otázkou. Podněcování iniciativy často nemusí vést k rozvoji kapitalistických vztahů. Jak podněcovat — takovou otázku si musí klást hospodářské rady a vůbec všechny orgány hospodářské výstavby. Protože je to nový úkol, je dnes sotva možné dát k němu zcela jednoznačné směrnice. Všechno záleží na tom, aby se této otázce věnovala velká pozornost, aby se všemožně podněcovala každá hospodářská iniciativa, aby se důkladně studovaly praktické zkušenosti a seznamoval se s nimi celý stát.

Drobný zemědělec, který odvádí státu daň a navazuje s ním, se socialistickou továrnou, směnu zboží — to je taková hospodářská situace, která bezpodmínečně vyžaduje, aby stát, a to jeho místní orgány, všestranně podněcoval podnikavost, iniciativu. Výměna poznatků a zkušeností místních orgánů umožní shromáždit materiál a později snad doplnit tuto všeobecnou a ne dosti jasnou otázku řadou příkladů a podrobných pokynů.

4. KOORDINACE HOSPODÁŘSKÉ ČINNOSTI RŮZNÝCH RESORTŮ UVNITŘ MÍSTNÍCH SPRÁVNÍCH JEDNOTEK: VOLOSTÍ, ÚJEZDŮ A GUBERNÍ

Skutečnost, že v jednotlivých místech není práce různých resortů koordinována, je jedním z velkých nedostatků, které ztěžují hospodářskou výstavbu. Této věci je třeba věnovat zvýšenou pozornost. Hospodářské rady mají za úkol odstraňovat tuto nekoordinovanost a vést místní orgány k samostatnosti. Je nutné shromažďovat praktické příklady, abychom dosáhli zlepšení a aby se úspěšné příklady staly vzorem pro všechny. V krajní nouzi o potravinu bylo například přirozené a nevyhnutelné co nejvíce omezit samostatnost místních orgánů v disponování shromážděným obilím. Při náležité kontrole a podle toho, jak se budou zvětšovat zásoby obilí, je třeba tuto samostatnost rozšířit. Takto je možné a nutné omezovat byrokratismus, redukovat přepravu, podporovat výrobu a zlepšovat postavení rolníků a dělníků. Zásobování potravinami, drobný místní průmysl, palivo, velký průmysl celostátního významu atd. — všechny tyto oblasti jsou navzájem těsně spjaty a rozdělovat je podle »resortu«, což je nezbytné pro správu státu, je na škodu, není-li věnována trvalá péče koordinaci a odstraňování třenic, papírování, resortní omezenosti a byrokratismu. Ve městech a na vesnicích, v těsnějším kontaktu s masami dělníků a rolníků, jsou tyto nedostatky patrnější, a právě místní orgány musí vypracovat — na základě výměny zkušeností — metody úspěšného boje proti těmto nedostatkům.

V čem a jak se konkrétně projevila koordinace činnosti místních sovchozů, lesních správ, újezdních zemědělských oddělení, národohospodářských rad a tak dále? — na takovou otázku je naprosto nutné dát přesné, důkladné a podrobné odpovědi.

Jak byli potrestáni pracovníci, kteří uspokojovali míst-

ní potřeby na úkor potřeb celostátních a proti příkazu ústředí? Jména potrestaných? Ubývá takových přestupků? Byly zvýšeny tresty a jak?

5. ZLEPŠENÍ HMOTNÉHO POSTAVENÍ DĚLNÍKŮ A 6. — ROLNÍKŮ

Každým úspěchem v hospodářské výstavbě se zlepšuje postavení dělníků a rolníků. Avšak za prvé, resortnost a nekoordinovanost páchají i zde mnoho škod. A za druhé, je nutné se těmito otázkami zabývat zvlášť, abychom mohli pozorně sledovat výsledky dosahované v této oblasti. Čeho se dosáhlo? Jak? Odpovědi na tyto otázky jsou nutné.

Únava a velmi často úplné vyčerpání následkem dlouholeté války, nejprve imperialistické a pak občanské, jsou tak velké, že je bezpodmínečně třeba vyvinout zvlášť velké úsilí, má-li se zlepšit postavení dělníků a rolníků. Neděláme ani zdaleka všechno, co můžeme a musíme dělat dokonce i při našich nuzných prostředcích. Zdaleka ne všechny resorty a orgány věnují této věci všechnu svou pozornost. Proto je nanejvýš nutné shromažďovat a studovat místní zkušenosti v tomto směru. Zprávy k této otázce musí být co nejpřesnější, nejúplnější a nejvýstižnější: pak bude na první pohled vidět, kde a které resorty zůstávají nejvíc pozadu. Pak se podaří společným úsilím rychleji dosáhnout zlepšení.

7. ROZŠIŘOVÁNÍ OKRUHU PRACOVNÍKŮ STÁTNÍHO APARÁTU V HOSPODÁŘSKÉ VÝSTAVBĚ

Toto rozšiřování potřebujeme zvlášť naléhavě, ale pozorujeme v této věci velmi málo soustavného úsilí. Za kapitalismu se jednotliví »páni« snažili — před druhými to

tajili a podráželi jim nohy — opatřovat si dobré šafáře, správce a ředitele; dělali to tak celá desetiletí, ale jen pár nejlépe fungujících »firem« dosahovalo dobrých výsledků. Nyní je »pánem« dělnicko-rolnický stát, a ten musí v širším měřítku, plánovitě, systematicky a veřejně organizovat výběr nejlepších pracovníků pro hospodářskou výstavbu, správních pracovníků a organizátorů se speciální i všeobecnou, místní i celostátní působností. Na každém kroku se ještě setkáváme s dědictvím z prvního období sovětské moci — z období nanejvýš kruté občanské války a bezohledné sabotáže —, s dědictvím, které se projevuje v tom, že se komunisté uzavírají do úzkého kruhu vládnoucích osob a bojí se nebo nedovedou získat pro práci dostatečný počet nestraníků.

Musíme se bez meškání a ze všech sil pustit do odstranění tohoto nedostatku. Z řad dělníků, rolníků a inteligence vyrůstá nemálo schopných a poctivých bezpartijních pracovníků, které je nutné dosazovat na vyšší místa v hospodářské výstavbě, přičemž si komunisté musí ponechat nezbytnou kontrolu a vedení. Ale na druhé straně je třeba, aby i nestraníci kontrolovali komunisty; proto je nutné zapojovat skupiny bezpartijních dělníků a rolníků, kteří prokázali svou poctivost, i do dělnicko-rolnické inspekce, a mimo jakékoli funkce je neformálně pověřovat kontrolou a hodnocením práce.

Místní orgány, zejména volostní, újezdní a okresní, které nejlépe znají složení dělnických a rolnických mas, musí ve svých zprávách o činnosti předkládat Radě práce a obrany *seznamy* nestraníků, kteří prokázali svou poctivost v práci, nebo se kladně projevili na konferencích bezpartijních, nebo se těší nesporné vážnosti v závodě, na vesnici, ve volosti apod., a pak uvádět, do jaké práce na hospodářské výstavbě jsou zapojováni. »Prací« je třeba rozumět i vykonávání funkcí, i *účasť na kontrole nebo prověřování bez jakýchkoli funkcí*, i pravidelné neformální porady apod.

Odpovědi na tyto otázky je nutné podávat pravidelně. Bez toho socialistický stát nemůže řádně zapojovat masy do hospodářské výstavby. Nové pracovníky, poctivé a oddané, máme. Mnoho je jich mezi nestraníky, ale my je neznáme. Jenom zprávy místních orgánů nám pomohou je poznat a vyzkoušet v rozsáhlejší práci, jejíž okruh budeme postupně rozšiřovat, a pomohou odstranit takové zlo, jako je odtrženost komunistických buněk od mas, zlo, které pozorujeme v mnoha krajích.

8. METODY A VÝSLEDKY BOJE PROTI BYROKRATISMU A PRŮTAHŮM

Odpovědi na tuto otázku budou zpočátku pravděpodobně většinou velmi prosté: žádné metody a žádné výsledky. Usnesení VIII. celoruského sjezdu sovětů^[100] byla přečtena a zapomenuta.

Ale i když situace v tomto směru vypadá žalostně, rozhodně si nebudeme brát příklad z těch, kdo propadají zoufalství a rezignaci. Víme, že byrokratismus a průtahy v Rusku nejvíce souvisí s kulturní úrovní a s následky nesmírného zpusťování a zbídačení za války. Boj proti takovému zlu může mít úspěch jenom tehdy, bude-li s nesmírnou houževnatostí veden dlouhou řadu let. Proto nesmíme propadat zoufalství, nýbrž musíme začínat vždycky znovu, začínat znovu tam, kde dílo bylo přerušeno, a zkoušet nejrůznější způsoby, jak dosáhnout cíle.

Reorganizace dělnicko-rolnické inspekce; zapojování nestraníků jak prostřednictvím této inspekce, tak i mimo ni; soudní stíhání; snížení počtu úředníků a jejich výběr; kontrola a koordinace práce úřadů a tak dále a tak podobně. Všechna tato opatření, všechno, nač se upozorňuje v usnesení VIII. sjezdu sovětů, všechna opatření a metody, o nichž se píše v tisku, je nutné soustavně, vytrvale,

opětovně a mnohokrát zkoušet, srovnávat a studovat.

Guberniální hospodářské rady a všechny ostatní orgány, které sjednocují a řídí v místním měřítku hospodářskou výstavbu, musí vyžadovat plnění zákonných opatření, vyplývajících z praktických zkušeností. Je třeba shromažďovat místní zkušenosti. Zprávy k uvedené otázce, i kdyby bylo zpočátku sebetěžší naučit lidi, aby podávali přesné, úplné a včasné zprávy, musí být posílány Radě práce a obrany. Rada práce a obrany toho dosáhne. Tato práce nepochybně přinese dobré výsledky, i když ne tak rychle, jak to snad očekávají lidé, kteří ustavičně zaměňují »boj proti byrokratismu« frázemi (nebo opakují bělogvardějsko-eserské a zároveň menševické klepy), místo aby vytrvale a houževnatě usilovali o konkrétní opatření.

DRUHÁ SKUPINA OTÁZEK

9. ROZVOJ ZEMĚDĚLSTVÍ:

- a) ROLNICKÉ HOSPODÁŘSTVÍ;
- b) SOVCHOZY; c) KOMUNY;
- d) ARTĚLY; e) DRUŽSTVA;
- f) JINÉ DRUHY SPOLEČENSKÉHO
HOSPODÁŘSTVÍ

Co nejstručnější souhrnné číselné údaje ze zpráv o činnosti, zaslaných příslušné instanci, s uvedením data odeslání každé zprávy.

Podrobnější údaje — ne v každé zprávě, nýbrž periodicky za 4—6 měsíců apod. — o nejdůležitějších stránkách místního hospodářství, o výsledcích statistického šetření a o nejdůležitějších opatřeních a nezbytné kontrole jejich výsledků.

Nejméně dvakrát ročně je naprosto nutné předložit přesné údaje o počtu všech druhů kolchozů (kolektivně vedených hospodářství *b—f*), s dalším rozdělením na

skutečně dobře, obstojně a neuspokojivě vedené. Jedno typické hospodářství z každé z těchto tří skupin musí být nejméně dvakrát za rok podrobně popsáno, přičemž o něm musí být přesně uvedeny všechny údaje, jeho velikost, místo, kde se nachází, výrobní výsledky, jeho pomoc rolnickému hospodářství atd.

10. ROZVOJ PRŮMYSLU:

- a) VELKÉHO PRŮMYSLU ŘÍZENÉHO VÝLUČNĚ ÚSTŘEDNÍMI ORGÁNY;
- b) VELKÉHO PRŮMYSLU ŘÍZENÉHO ČÁSTEČNĚ NEBO ZCELA MÍSTNÍMI ORGÁNY;
- c) DROBNÉ, ŘEMESLNÉ, DOMÁCKÉ VÝROBY APOD.

Odpovědi musí být stejné jako k předešlému bodu. Pokud jde o kategorii a, jsou místní orgány, které z bezprostřední blízkosti sledují život a práci velkého podniku celostátního významu, jeho vliv na okolní obyvatelstvo a vztah obyvatelstva k němu, bezpodmínečně povinny uvádět v každé zprávě o činnosti údaje o těchto podnicích, o tom, jak jim pomáhají místní orgány, jaké jsou výsledky této pomoci, jak takové podniky pomáhají místnímu obyvatelstvu, co tyto podniky nejvíce potřebují, jaké mají nedostatky v organizaci atd.

11. PALIVO: a) DŘEVO;

- b) UHLÍ; c) ROPA; d) HOŘLAVÉ BŘIDLICE; e) JINÉ DRUHY PALIVA (ODPADOVÉ PALIVO ATD.)

Stejně jako u obou předešlých otázek: co nejstručnější souhrnné číselné údaje ze zpráv zaslaných příslušné instanci, bezpodmínečně s uvedením data odeslání těchto zpráv.

Podrobné údaje o tom, co je zvlášť důležité, co přesahuje rámec příslušného orgánu, o koordinaci práce v příslušném místě apod.

Zvlášť velkou pozornost je nutné věnovat hospodaření s palivem. Jaká opatření se dělají? Jaké jsou jejich výsledky?

12. ZÁSODOVÁNÍ POTRAVINAMI

Celkové souhrnné údaje ze zpráv komisariátu zásobování s dodržáním výše uvedených podmínek.

Zelinářství a příměstské zemědělství (při továrnách a závodech). Jejich výsledky.

Místní zkušenosti s organizací stravování školní mládeže a dětí, jídelen, společného stravování vůbec atd.

Nezbytné je shrnout údaje do dvou čísel: uvést počet osob, které dostávaly přiděly potravin, a množství vydaných potravin za každé dva měsíce.

V každém velkém spotřebním centru (velké město, město střední velikosti, vojenská zařízení ve zvláštních prostorech apod.) živíme mnoho zbytečných lidí, úředníků, kteří se tam vetřeli, skrytých buržoů a spekulantů atd. Je třeba soustavně »lovit« takové »nadbytečné« strážníky, kteří porušují základní zákon »kdo nepracuje, ať nejí«. K tomuto účelu je nutné určit v každém takovém místě odpovědného statistika, který bude povinen zkoumat údaje ze sčítání lidu z 28. srpna 1920 a údaje běžné statistiky a každé dva měsíce podávat vlastnoručně podepsanou zprávu o nadbytečných strážnících.

13. STAVEBNICTVÍ

Odpovědi téhož druhu jako předešlé. V této oblasti je iniciativa a samostatnost místních orgánů zvlášť důležitá a musí být uplatňována ve zvlášť rozsáhlé míře. Je na-

prosto nutné uvádět podrobné údaje o nejdůležitějších opatřeních na tomto úseku a o jejich výsledcích.

14. VZORNÉ A NEPERSPEKTIVNÍ PODNIKY A ZÁVODY

Je naprosto nutný popis každého podniku, závodu a instituce, které jsou spjaty s hospodářskou výstavbou a zasluhují si název vzorný nebo alespoň vynikající či úspěšně pracující podnik (nenajde-li se ani jeden vzorný a ani jeden vynikající podnik). Složení vedení (jména) takových podniků. Metody jeho práce. Výsledky. Vztahy mezi dělníky a obyvatelstvem.

Totéž o neperspektivních podnicích a podnicích, které nepřinášejí žádný užitek.

Zvlášť důležitá je otázka zavírání podniků, které nejsou nezbytně nutné (neperspektivní; takové, které by mohly být zavřeny a jejich práce převedena do menšího počtu větších podniků apod.). Statistický přehled takových »zbytečných« podniků, jejich počet a pořadí, v jakém by se jich republika měla zbavovat.

15. ZLEPŠENÍ V HOSPODÁŘSKÉ ČINNOSTI

Údaje o tom, co zvlášť důležitého a příkladného vykonali jednotliví vynálezci a vynikající pracovníci, s uvedením jejich jmen; zkušenosti, jimž místní orgány přikládají význam, a tak dále.

16. POSKYTOVÁNÍ PRÉMII V NATURÁLIÍCH

To je opatření, které pro svou úlohu v socialistické výstavbě patří k nejdůležitějším. Zapojování lidí do práce je nesmírně důležitým a nesnadným problémem socialismu.

Je nutné soustavně sledovat praktické zkušenosti, shromažďovat je a studovat.

Každé dva měsíce podávat zprávy podložené fakty: Kolik prémie v naturáliích bylo vydáno? Jaké potraviny? V kterém pracovním odvětví? (zvláště: práce v lese a všechny ostatní druhy prací). Srovnání výsledků práce a množství výrobků s údaji o tom, kolik se vynaložilo na naturální prémie?

Případy přeměny naturálních prémie ve mzdovou rezervu? Uvést každý případ zvláště.

Poskytování prémie v naturáliích zvláště úspěšným podnikům? Jednotlivým dělníkům? Přesně zaznamenat každý případ.

Uvážit, zda neexistuje takový místní výrobek (vhodný jak pro směnu zboží s cizinou, tak pro zvláště výhodné upotřebení v Rusku), který by bylo možno získat určitým zvýšením naturálních prémie. To je velmi důležité, neboť budeme-li to správně a všude provádět, najde se mnoho hodnotných výrobků, které budeme moci výhodně dodávat do ciziny — a to se ziskem —, i kdyby mělo být určité množství naturálií pro poskytování prémie dováženo rovněž z ciziny.

17. ODBORY A JEJICH ÚČAST VE VÝROBĚ

Místní guberniální odborové rady a újezdní odborové orgány musí okamžitě jmenovat referenty a jejich zástupce, kteří budou povinni samostatně i za pomoci místního sta-

tistika vypracovat každé dva měsíce zprávu o této otázce.

Pokud jde o výrobní propagandu, je třeba uvést přesná fakta o počtu přednášek, shromáždění a manifestací, a to i se jmény organizátorů apod.

Ale ještě nesrovnatelně důležitější než výrobní propaganda jsou údaje o skutečné účasti závodních výborů a vůbec odborů ve výrobě. Jaké jsou formy této účasti? Vylíčení každého typického případu. Praktické výsledky. Srovnání podniků, kde je dobře nebo obstojně zajištěna účast odborové organizace ve výrobě, s podniky, kde taková účast zajištěna není.

Zvlášť důležitá je otázka pracovní kázně. Naprosto nutné jsou zprávy o počtu neomluvených absencí. Srovnání podniků se špatnou a dobrou pracovní kázní.

Metody zlepšování pracovní kázně.

Soudružské disciplinární soudy. Kolik jich je a kdy byly zavedeny? Kolik případů měsíčně projednávají? Výsledky?

18. ROZKRÁDÁNÍ

Vedle institucí, které vidí, jak je toto zlo rozšířené, a bojují proti němu, jsou i takové, které odpovídají, že »ve svěřeném resortu, instituci nebo podniku k žádnému rozkrádání nedochází«, že »všechno je v nejlepším pořádku«.

Je naprosto nutné podávat přesné zprávy každé dva měsíce. Kolik institucí, podniků aj. předkládá údaje? Kolik jich to nedělá?

Stručný přehled těchto údajů.

Opatření v boji proti rozkrádání.

Jsou voláni k odpovědnosti vedoucí? Vedení? Závodní výbory? (za nedostatečný boj proti rozkrádání).

Dělají se prohlídky? Dělají se jiná kontrolní opatření a jaká?

Projevuje se působení nového zákona o směně zboží, podle něhož dělníci dostávají k tomuto účelu část svých výrobků, v poklesu krádeží? Přesné údaje o tom.

Místní sklady, tj. sklady existující v daném místě, ať již patří státu, či místním mocenským orgánům. Stručné přehledy zpráv o skladech s uvedením data odeslání každé zprávy.

Údaje místních orgánů o skladech celostátního významu. Jak jsou střeženy. Krádeže. Počet zaměstnanců ve skladech atd.

19. ČERNÝ OBCHOD

Rozsah tohoto jevu podle místních údajů. Kdo spekuluje (převážně): Dělníci? Rolníci? Železniční zaměstnanci? Jiní zaměstnanci státních orgánů? apod.

Situace na železnicích a ve vodní dopravě.

Opatření v boji proti černému obchodu a výsledky těchto opatření.

Jak je organizována evidence spekulantů a černého obchodu?

20. VYUŽÍVÁNÍ VOJENSKÝCH JEDNOTEK K PRACOVNÍM ÚČELŮM

Pracovní armády. Jejich složení, početní stav, jejich pracovní náplň. Jak je organizováno podávání zpráv? Postoj místního obyvatelstva?

Jiné formy využívání vojenských jednotek — totéž, pokud jde o mládež podléhající všeobecné vojenské přípravě — k pracovním účelům.

Početní stav místních vojenských jednotek — totéž, pokud jde o místní orgány všeobecné vojenské přípravy a o mládež podchycenou těmito orgány.

Praktické zkušenosti s využíváním mladých lidí podléhajících všeobecné vojenské přípravě a krasnoarmějců pro některé práce spojené s kontrolou, ve zdravotnictví, k pomoci místnímu obyvatelstvu nebo k určitým hospodářským pracím. Podrobné vylíčení každé zkušenosti nebo, je-li jich více, dvou typických zkušeností: nejzdařilejší a nejméně zdařilé.

21. PRACOVNÍ POVINNOST A PRACOVNÍ MOBILIZACE

Jaké je složení místních oddělení lidového komisariátu práce? Jejich pracovní náplň?

Stručné přehledy zpráv, které tato oddělení posílají lidovému komisariátu práce, vždy s uvedením data odeslání každé zprávy.

Nejméně jednou za čtyři měsíce vylíčení dvou typických případů pracovní mobilizace, nejzdařilejšího a nejméně zdařilého.

Seznam prací vykonávaných v rámci pracovní povinnosti. Souhrnné údaje o počtu povolávaných osob a o výsledcích práce.

V čem se projevuje účast místních orgánů Ústředního statistického úřadu na realizaci pracovní povinnosti a pracovní mobilizace.

TŘETÍ SKUPINA OTÁZEK

22. OBLASTNÍ A MÍSTNÍ HOSPODÁŘSKÉ RADY

Kdy a jak byly zřizovány hospodářské rady v příslušné oblasti, gubernii, újezdu, volosti? Pracovní vztahy mezi nimi navzájem a s vesnickými výbory? a závodními výbory?

Hospodářské rady při obvodních sovětech ve velkých městech? Jejich složení a práce, jak je organizována, jejich vztah k celoměstskému sovětu?

Existují okresní výbory a okresní hospodářské rady? Jsou nutné? Pociťuje se potřeba vyčlenit tovární neboli průmyslová střediska s jejich blízkým okolím apod.?

23. STÁTNÍ PLÁNOVACÍ KOMISE PŘI RADĚ PRÁCE A OBRANY A JEJÍ VZTAH K MÍSTNÍM HOSPODÁŘSKÝM ORGÁNŮM

Existují oblastní orgány Státní plánovací komise? Nebo zvláštní zmocněnci? Nebo skupiny odborníků, kteří plní tuto funkci?

Byly nějak (a jak konkrétně) navázány se Státní plánovací komisí kontakty? Pociťuje se potřeba takových kontaktů?

24. ELEKTRIFIKACE

Je v místní guberniální a újezdni knihovně Plán elektrifikace RSFSR, zpráva přednesená na VIII. sjezdu sovětů¹⁰²? V kolika výtiscích? Jestliže není, znamená to, že místní delegáti VIII. sjezdu sovětů jsou buď lidé nepoctiví, které je třeba ze strany vyhnat a odvolat ze všech odpovědných funkcí, nebo takoví lajdáci, které je třeba zavřít, aby se ve vězení naučili plnit svou povinnost (na VIII. sjezdu sovětů bylo rozdáno 1500—2000 výtisků pro místní knihovny).

Jaká opatření byla učiněna k realizaci usnesení VIII. sjezdu sovětů o širokém propagování plánu elektrifikace? Kolik článků o tom vyšlo v místním tisku? Kolik referátů bylo předneseno? Před kolika posluchači?

Byli pro takové referáty a přednášky zmobilizováni všichni místní pracovníci, kteří mají teoretické nebo praktické znalosti o elektřině? Kolik je takových pracovníků? Jak si vedou ve své práci? Jsou k přednáškám a ke školení využívány místní nebo blízké elektrárny? Jejich počet?

V kolika školách byl podle usnesení VIII. sjezdu sovětů zařazen do výuky plán elektrifikace^[85]?

Udělal se něco praktického pro splnění tohoto plánu nebo pro neplánované elektrifikační práce a co konkrétně?

Existuje místní plán a pořadí elektrifikačních prací?

25. SMĚNA ZBOŽÍ SE ZAHRANIČÍM

Na tuto otázku musí bezpodmínečně dát odpověď všechny pohraniční oblasti, ale nejen ty. V těch újezdech a guberniích, které sousedí s pohraničními oblastmi, existují možnosti směny zboží a dohledu nad její organizací. Dále se mohou, jak bylo uvedeno výše (bod 16: poskytování prémie v naturáliích), podílet na směně zboží s cizinou i oblasti velmi vzdálené od hranic.

Jaký je stav přístavů? Jak je zajištěna ochrana hranic? Jaký je rozsah a formy obchodních styků? Stručné shrnutí zpráv, které byly o tom zaslány lidovému komisariátu zahraničního obchodu, s uvedením data odeslání každé zprávy.

Kontrolují práci lidového komisariátu zahraničního obchodu místní hospodářské rady? Co soudí tyto rady o praktické organizaci a o výsledcích?

26. ŽELEZNIČNÍ, VODNÍ A MÍSTNÍ DOPRAVA

Stručné přehledy zpráv, předkládaných příslušné instanci, s uvedením data odeslání každé zprávy.

Zhodnocení situace z místního hlediska.

Nedostatky v dopravě. Opatření ke zlepšení a výsledky těchto opatření.

Stav místní dopravy a opatření k jejímu zlepšení.

27. JAK SLOUŽÍ TISK HOSPODÁŘSKÉ PRÁCI

Místní tiskové orgány a list Ekonomičeskaja žizň. Jak je zorganizováno informování o hospodářské práci? Jaká je účast nestraníků? Jak jsou ověřovány a hodnoceny praktické zkušenosti?

Jak se rozšiřují místní tiskové orgány a list Ekonomičeskaja žizň? Jsou uloženy v knihovnách a zpřístupněny obyvatelstvu?

Vydávání brožur a knih o hospodářské výstavbě. Seznam vydaných publikací.

Potřeba zahraniční literatury a uspokojování této potřeby. Došly publikace Úřadu pro zahraniční vědu a techniku? Jejich hodnocení? Další zahraniční publikace v ruštině a v jiných jazycích?

ČTVRTÁ SKUPINA OTÁZEK

Do této skupiny musí být zahrnuty otázky podle volby a pokynů místních orgánů i jednotlivců samých, přičemž to mohou být otázky, které přímo či nepřímo, úzce či vzdáleně souvisí s hospodářskou výstavbou.

Do sestavování zpráv o činnosti musí být bezpodmínečně zapojováni místní pracovníci Ústředního statistického úřadu. O tom, zda vypracovávání zpráv bude svěřeno přímo jim, nebo jiným osobám, rozhodují místní hospodářské rady, ale účast guberniálních statistických úřadů a újezdních statistiků je závazná. Každá zpráva o činnosti nebo každá odpověď na otázku, pokud tyto odpovědi píše různé osoby, musí být podepsána autorem s uvedením jeho funkce, jestliže nějakou má. Za zprávu odpovídá jak její autor, tak všichni členové místních hospodářských rad, kteří jsou povinni pravidelně a včas předkládat pravdivé zprávy.

V případě nedostatku místních pracovníků je nutné organizovat pod vedením statistiků a zvláště určených soudruhů (z dělnicko-rolnické inspekce a jiných institucí) instruktážní kursy sestavování zpráv. Jména osob odpovědných za vedení kursů a kalendářní plán těchto kursů musí být veřejně oznámeny.

21. května 1921

Lenin

*Vyšlo roku 1921
jako brožura*

*Podle textu brožury
porovnaného s rukopisem*

Usnesení ÚV (politického byra) z 22. května 1921
k usnesením frakce KSR na odborovém sjezdu

Ústřední výbor schvaluje teze soudruha Čubara (schválené byrem frakce) a zamítá teze soudruha Golcmana⁹], neboť ty první nesrovnatelně reálněji berou v úvahu skutečný stav našich zdrojů, našich sil a prostředků, kvůli němuž musíme počítat s tím, že svých nejbližších cílů budeme dosahovat pomaleji.

Naproti tomu druhé teze, tj. teze soudruha Golcmana, zabíhají v mnoha směrech do fantazie odtržené od života a tím většinou trpí i horlivý zastánce těchto tezí soudruh Larin.

Prakticky nejdůležitější součástí obojích tezí je pouze myšlenka, vyjádření v poznámce k třetímu bodu Čubarových tezí* a v šestém bodu Golcmanových tezí**, přičemž oba soudruzi zde nepopírají, nýbrž potvrzují platnost usnesení ústředního výboru z 10. května 1921 k návrhu soudruha Larina a Celoruské ústřední rady odborů.***

* Zde je text této poznámky:

»Celý výše uvedený systém rozdělování je nutné zavést na zkoušku v některých podnicích tak, že místo individuálních přidělů na lístky bude zavedeno kolektivní zásobování pracovníků podniku pod podmínkou, že se produktivita jejich práce bude zvyšovat.«

** Zde je text tohoto šestého bodu:

»Dokud nebude vytvořen naturální mzdový fond, je nutné zavést v některých podnicích na zkoušku výše uvedený systém rozdělování, tj. místo individuálních přidělů na lístky zavést kolektivní zásobování dělníků v podnicích pod podmínkou, že se produktivita jejich práce bude zvyšovat.«

*** Zde je text tohoto usnesení¹⁰⁴:

»Návrh soudruha Larina a Celoruské ústřední rady odborů v části,

Frakce KSR na odborovém sjezdu schválila v rozporu s doporučením ÚV strany Golcmanovy teze 567 hlasy a zamítla tak Čubarovy teze, pro něž hlasovalo 317 delegátů.

Protože ústřední výbor nechce rušit usnesení frakce ve věci, v níž nelze okamžitě změnit politiku vlády — tuto politiku totiž určuje usnesení ÚV z 10. května 1921, od něhož, jak již bylo uvedeno, se soudruh Golcman ani soudruh Čubar nedistancují, nýbrž akceptují je —, upouští v tomto případě od svého práva zasahovat do průběhu sjezdu a do jeho rozhodování.

Ústřední výbor se omezuje pouze na žádost, aby frakce byla seznámena s tímto usnesením, a důrazně upozorňuje delegáty, že schválením Golcmanovy rezoluce převzali závazek projevovat nejen mimořádné hrdinství, ale i vytrvalost, důslednost a houževnatost v boji proti starým návykům, zvyklostem a životním podmínkám širokých dělnických mas, a to v míře daleko, opravdu daleko přesahující i pro revoluční dobu běžné normy. Schváleným usnesením berou nyní odbory na sebe povinnost co nejrychleji snížit počet podniků a dělníků a soustředit dělníky do minimálního počtu nejlepších a největších podniků.

Napsáno mezi 17. a 22. květnem 1921 Podle rukopisu

Zčásti otištěno v srpnu 1921

v listu Izvěstija CK RKP(b), č. 32

Poprvé otištěno v plném znění roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

kteřá se týká mzdové politiky, zamítnout a jeho autorům uložit, aby celou věc ještě jednou důkladněji přezkoumali zejména z hlediska možnosti zajistit reálné zásobování minima dělníků minimem potravin. Po přepracování předložit návrh radě lidových komisařů s doporučením, aby v některých podnicích bylo místo individuálních přidělení na lístky zavedeno na zkoušku kolektivní zásobování pod podmínkou, že se produktivita práce bude zvyšovat.«

S O U D R U H Ů M H O R N Í K Ů M
P E T R O V S K É S K U P I N Y
P O D N I K Ů¹⁰⁵

Soudruh Mežlauk mě informoval o velkém pracovním úspěchu, jehož jste dosáhli v dubnu 1921: 294 pudů na rubače ve srovnání s 291 pudem v roce 1914. Blahopřeji soudruhům horníkům k mimořádně velkému úspěchu a posílám jim co nejsrdečnější pozdravy. Taková práce nám pomůže překonat všechny těžkosti a elektrifikovat Donbas a Krivorožsko, a to je rozhodující.

S komunistickým pozdravem
V. Uljanov (Lenin)

Napsáno 25. května 1921

Podle textu časopisu

Otištěno v červenci 1921

v časopisu Věstník rabočego pravlenija, č. 9/10

X. CELORUSKÁ KONFERENCE
KSR (b)¹⁰⁶

26.—28. KVĚTNA 1921

*Otištěno 27. a 28. května 1921
v publikaci Bjulleteň Vserossijskoj
konferencii RKP (bolševikov)
č. 1 a 2*

*Podle textu publikace porovnaného
se stenografickým zápisem*

Z A H A J O V A C Í P R O J E V
N A K O N F E R E N C I
2 6. K V Ě T N A

Soudružky a soudruzi, dovolu, abych prohlásil celoruskou konferenci KSR za zahájenou.

Je vám, soudružky a soudruzi, známo, že tato konference byla svolána dříve, než určují stanovy^[118]. Není to tedy řádná nebo alespoň ne docela řádná konference. Dále je vám známo, že hlavním bodem pořadu jednání, hlavní otázkou, kvůli níž bylo nutné svolat konferenci dříve, než jsme původně předpokládali, je hospodářská politika, a to otázka naturální daně. Tato otázka je dnes hlavní.

Navrhuji, abychom přistoupili k volbě předsednictva konference.

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK
K POŘADU JEDNÁNÍ
KONFERENCE
26. KVĚTNA

Soudružky a soudruzi, předpokládali jsme a, jak jsem již řekl, už vzhledem k charakteru konference jsme stanovili, že jediným bodem pořadu jednání bude hospodářská politika. Ostatní referáty měly mít informativní ráz, takže jsem si zprávu o politické činnosti nepřipravoval, ale myslím, že by tuto zprávu bylo třeba omezit na hospodářské téma. Proto, abych všechny uspokojil, můžete mi po přednesení zprávy^[39] položit doplňující otázky, na které odpovím v závěrečném slově. Opakuji, že jsem se na toto téma vůbec nepřipravoval a ani teď si nedovedu představit, že bych mluvil o něčem jiném než o naturální dani.

*Otištěno poprvé,
podle stenografického zápisu*

REFERÁT O NATURÁLNÍ DANI

26. KVĚTNA

Soudružky a soudruzí, otázku naturální daně jsem pro stranickou veřejnost vysvětlil v brožuře^[47], kterou, jak předpokládám, většina přítomných zná*. Pro mne osobně bylo překvapením, že tato otázka byla předložena k projednání konferenci strany, neboť jsem neviděl žádný důvod, proč by se tato otázka musela takto projednávat, ale velmi mnoho soudruhů, kteří navštívili místní organizace, zejména soudruh Osinskij, po svém návratu z cesty po guberniích oznámilo ústřednímu výboru — a potvrdilo to ještě několik dalších soudruhů —, že o politice, která vykryštovala v souvislosti s naturální daní, existuje na místech spousta nejasností, ba dokonce že ji lidé do jisté míry nechápou. A protože tato politika je mimořádně důležitá, zdálo se její dodatečné projednání na konferenci strany tak nezbytné, že bylo rozhodnuto svolat konferenci před stanovenou lhůtou.

Je vám známo, že jsme se v ústředním výboru rozhodli rozdělit referát k této otázce na čtyři části, aby k nim mohli vystoupit čtyři referenti: o činnosti družstev — Kameněv, o drobném průmyslu — Miljutin, o přesných propočtech a záměrech lidového komisariátu zásobování a o organizačních opatřeních v této souvislosti — soudruh Sviděrskij. Zvláště důležité místo zde zaujímá směrnice a výnos^[86] o daňovém systému, které rada lidových komisařů částečně již schválila a částečně musí být schváleny v nejbližší době. A konečně čtvrtým referentem má

* Viz tento svazek, s. 225—264. *Red.*

být soudruh Chinčuk, který je nyní zcela uvolněn z práce v komisariátu zásobování, aby se mohl plně věnovat práci v družstevnictví jako předseda Ústředního svazu spotřebních družstev.

Bylo rozhodnuto přijmout jako hlavní zásadu, že lidový komisariát zde bude uskutečňovat směnu zboží, především, ba dokonce převážně prostřednictvím Ústředního svazu spotřebních družstev, prostřednictvím družstevních organizací. Ve smlouvě mezi lidovým komisariátem zásobování a Ústředním svazem spotřebních družstev musíme tyto vztahy přesně vymezit, aby měly smluvní charakter. Bude v ní uvedeno, že všechno zboží určené pro směnu bude komisariát zásobování postupovat Ústřednímu svazu spotřebních družstev. Tím se úloha této organizace stává pochopitelnou, takže podrobně se tím zabývat není třeba. Připadá mi tedy úkol přednést úvodní referát o celkovém významu této politiky. Proto bych se chtěl omezit výlučně na menší doplňky k tomu, co jsem napsal v brožuře. O tom, jak vlastně teď chápou na místech tuto otázku, jaké nedostatky, závady a nejasnosti jsou tam pocítovány nejsilněji, žádné přímé informace nemám. Zřejmě budu muset ještě leccos dodatečně vysvětlit, jestliže z dotazů vznesených na konferenci nebo z průběhu diskuse vyplyne, kterým směrem musí nyní místní pracovníci a strana zaměřit svou pozornost.

Pokud jsem mohl pozorovat, vyplývá nedorozumění a ne dost jasné chápání politických úkolů v souvislosti s naturální daní a novou ekonomickou politikou, jak se zdá, ze zveličování té či oné stránky věci. Avšak takovému zveličování se vůbec nevyhneme, dokud věc prakticky nezorganizujeme; a dokud se alespoň jedna zásobovací kampaň neuskuteční podle nových zásad, bude sotva možné alespoň trochu přesně stanovit skutečné hranice pro uplatnění těch či oněch zvláštností této politiky. Chci se jen všeobecně zmínit o některých rozporech, které, jak jsem mohl usoudit z některých připomínek podaných na

zasedání, vyvolávaly největší nedorozumění. Dosti často se mluví o naturální dani a v souvislosti s ní o změnách v naší politice v tom smyslu, jako by šlo o zásadní obrat. Není divu, že takový výklad silně zveličuje zahraniční bělogvardějský tisk, hlavně tisk eserský a menševický. Nevím však, zda buď jistým vlivem takového pojetí, projevujícím se i na území RSFSR, nebo následkem vzrůstající nespokojenosti, která byla v důsledku mimořádného zhoršení zásobovací situace pociťována v jistých kruzích a možná že je pociťována dosud — takové pochybnosti se možná do jisté míry šířily i u nás a to do značné míry vyvolávalo nesprávnou představu o významu provedené změny a o charakteru nové politiky.

Je přirozené, že při obrovské převaze rolnického obyvatelstva je naším hlavním úkolem — jak v politice vůbec, tak v hospodářské politice zvláště — upravit vztahy mezi dělnickou třídou a rolnictvem. Poprvé v novodobých dějinách máme co činit s takovým společenským řádem, kdy je vykořisťovatelská třída odstraněna, kdy však máme dvě různé třídy — dělnickou třídu a rolnictvo. Při obrovské početní převaze rolnictva se tato převaha nutně musela projevit na hospodářské politice a na celé politice vůbec. Hlavní otázkou pro nás je — a dlouhou řadu let nevyhnutelně zůstane — vytvoření správných vztahů mezi těmito dvěma třídami, správných z hlediska odstranění tříd. Formule dorozumění mezi dělnickou třídou a rolnictvem se velmi často chytají a velmi často ji proti nám zneužívají nepřátelé sovětské moci, protože tato formule je sama o sobě naprosto neurčitá. Pod pojmem dorozumění mezi dělnickou třídou a rolnictvem je možno chápat cokoli. Nemáme-li na zřeteli, že z hlediska dělnické třídy je dorozumění přípustné, správné a zásadně možné jedině tehdy, jestliže podporuje diktaturu dělnické třídy a je jedním z opatření směřujících k odstranění tříd, pak formule dorozumění mezi dělnickou třídou a rolnictvem ovšem zůstává formulí, kterou všichni nepřátelé sovětské

moci a všichni nepřátelé diktatury ve svých názorech také uplatňují. Jak bylo možno v prvním období naší revoluce, tj. v období, které lze nyní považovat za zhruba dovršené, dosáhnout tohoto dorozumění? Jak to, že se diktatura proletariátu i při obrovské převaze rolnického obyvatelstva udržela a upevnila? Hlavní příčinou, hlavní hybnou a určující silou, jež vedla k dorozumění mezi námi, byla občanská válka. Občanská válka, ačkoli vždycky začínala tak, že se jak bělogvardějci, tak i eseři a menševici spojili proti nám, pokaždé nevyhnutelně vedla k tomu, že všechny eserské a menševické živly, vyzývající ústavodárné shromáždění, byly — ať už státním převratem, nebo bez něho — zatlačeny do pozadí, takže v čele bělogvardějské sebranky vystupovaly výlučně živly kapitalistické a statkářské. Tak tomu bylo za vlády nejen Kolčaka a Děnikina, ale i všech četných menších veličin a za všech tažení proti nám. To byl hlavní faktor, který určoval formu svazku proletariátu s rolnictvem. Tato okolnost zdvojnásobila naše nesmírné obtíže, ale na druhé straně nás zbavovala nutnosti lámat si hlavu nad tím, jak uskutečňovat formuli svazku mezi dělnickou třídou a rolnictvem, protože tato formule i podmínky byly diktovány válečnými okolnostmi s absolutní kategoričností, takže nám nezbývala sebemenší možnost volby.

Jedině dělnická třída mohla uskutečňovat diktaturu v takové formě, jakou vyžadovala válka a podmínky této občanské války. Účast statkářů v této válce bezpodmínečně, bezvýhradně a definitivně spojila dělnickou třídu s rolníky. V tomto směru se žádné vnitropolitické kolísání neprojevalo. Za obrovských obtíží, které se před námi vynořily, protože Rusko bylo odříznuto od svých hlavních obilnářských oblastí a tím se situace v zásobování vyhrotila do krajnosti, nebyla by se naše zásobovací politika mohla uskutečnit v praxi bez odváděcí povinnosti. Tato povinnost znamenala, že byly odebírány nejen přebytky, které i při správném rozdělování sotva mohly sta-

čit. Nemohu se zde pouštět do podrobností o negativních stránkách povinnosti odvádět všechny přebytky. Tato povinnost svůj úkol — udržet průmysl, třebaže to bylo za situace, kdy jsme byli od obilnářských oblastí úplně odříznuti — v každém případě splnila. To nás jakžtakž mohlo uspokojovat jedině za válečných poměrů. Jakmile jsme s vnějším nepřítelem nadobro skoncovali — a to se fakticky stalo až na počátku roku 1921 —, vyvstal před námi jiný úkol: vytvořit *ekonomický* svazek mezi dělnickou třídou a rolnictvem. Tento úkol jsme si výslovně stanovili teprve na počátku jara 1921; stalo se tak v době, kdy se postavení rolníků následkem neúrody v roce 1920 neuvěřitelně zhoršilo, kdy jsme poprvé do jisté míry prožili vnitropolitické kolísání, jež souviselo nikoli s nápo-rem nepřátel zvenčí, nýbrž se vztahy mezi dělnickou třídou a rolnictvem. Kdybychom byli v roce 1920 měli velmi dobrou nebo alespoň dobrou úrodu, kdybychom byli ze 420 miliónů pudů stanovených pro odváděcí povinnost dali dohromady 400 miliónů pudů, byli bychom mohli náš průmyslový program z větší části splnit a pak bychom byli měli jistý fond pro směnu městských průmyslových výrobků za výrobky zemědělské. Dopadlo to opačně. Vypukla palivová krize, která byla na některých místech ještě akutnější než krize v zásobování, takže bylo naprosto vyloučeno uspokojit potřeby rolnických hospodářství městskými výrobky. Nastala neuvěřitelně hluboká krize rolnického hospodářství. Z toho všeho tedy vyplývalo, že jsme v žádném případě nemohli zůstat při staré zásobovací politice. Museli jsme najít odpověď na otázku, jaké ekonomické základy vyžaduje svazek dělnické třídy s rolnictvem hned teď, jako přechod k dalším opatřením.

Přechodné opatření k dalšímu rozvoji záleží v tom, aby byla připravena směna průmyslových výrobků za výrobky zemědělské, tj. aby rolník neodváděl výrobky jinak než směnou za výrobky městské a tovární a nemusel se

při tom podřizovat všem formám, které existovaly v kapitalistickém zřízení. Avšak vzhledem k ekonomickým podmínkám jsme na to nemohli ani pomyslet. Proto jsme tedy zvolili onu přechodnou formu, o níž jsem mluvil, totiž v podobě daně získat potraviny bez jakékoli náhrady a další potraviny opatřit směnou; k tomu je však nutné mít příslušný fond — a náš fond je mizivě malý a možnost doplnit jej směnou zboží s cizinou se naskýtá teprve letos, kdy jsme uzavřeli řadu smluv s kapitalistickými státy. Tyto smlouvy jsou ovšem zatím jen úvodem, předehrou; skutečná směna zboží dosud ještě nezačala. Sabotáž a nejrůznější pokusy většiny nebo větší části kapitalistických kruhů o zmaření těchto dohod neustále pokračují; přitom je nanejvýš příznačné, že ruský bělogvardějský tisk včetně tisku eserského a menševického nesoustřeďuje své síly snad na nic tak energicky a úporně jako na tyto dohody. Je naprosto jasné, že buržoazie je k boji lépe připravena, že je vyspělejší než proletariát a že její třídní uvědomění všemi »nepříjemnostmi«, které musela zakusit, ještě více zesílilo, takže má daleko bystřejší postřeh než normálně. Stačí trochu nahlédnout do bělogvardějského tisku, abychom viděli, že se strefuje právě do toho, co je stěžejním, klíčovým bodem naší politiky.

Všechn ruský bělogvardějský tisk si po nezdaru vojenského vpádu, který zjevně ztroskotal, třebaže boj ještě trvá, stanovil neuskutečnitelný cíl: zmařit obchodní dohody. Kampaň, která byla zahájena letos na jaře v mimořádně velkém rozsahu, přičemž eseři a menševici hráli mezi kontrarevolučními silami prim — tento boj byl veden s určitým cílem — do jara zmařit hospodářské dohody mezi Ruskem a kapitalistickým světem. A tohoto cíle se jim do značné míry podařilo dosáhnout. Základní smlouvy jsme sice uzavřeli, počet těchto smluv stoupá a odpor, který v této věci zesílil, překonáváme, ale průtahy, které byly tím způsobeny, jsou pro nás velmi nebezpečné, neboť bez určité zahraniční pomoci je obnovení

průmyslu a obnovení řádné směny zboží buďto nemožné, nebo se natolik zdrží, že to bude znamenat mimořádné nebezpečí. V takové situaci jsme se octli, a to je důvod, proč se otázka obnovení obchodu pro rolníky dostala na první místo. Nebudu se zmiňovat o koncesích, protože tato otázka byla na stranických schůzích předmětem nejširších diskusí a v poslední době nevyvolává žádné nejasnosti. Vypadá to stále tak, že usilovně nabízíme koncese, ale zahraniční kapitalisté ani jednu aspoň trochu významnější koncesi dosud nedostali, ani jednu aspoň trochu solidnější koncesní smlouvu jsme dosud neuzavřeli. Celá nesnáze je v tom, že je nutné najít v praxi vyzkoušený způsob, jak získat západoevropský kapitál.

Teoreticky je pro nás naprosto nesporné — a myslím, že v této věci už nikdo nemá žádné pochybnosti —, teoreticky, říkám, je naprosto jasné, že je pro nás výhodné vykoupit se od evropského kapitálu několika desítkami nebo stovkami miliónů, které bychom mu ještě mohli přenechat, abychom v co nejkratší době zvětšili zásoby výrobního zařízení, materiálu, surovin a strojů pro obnovu našeho průmyslu.

Skutečný a jediný základ pro vytvoření potřebných zdrojů, pro vybudování socialistické společnosti existuje jeden a jenom jeden — je to velký průmysl. Bez kapitalistické velké továrny, bez vysoce zorganizované průmyslové velkovýroby nemůže být ani řeči o socialismu vůbec a tím méně se dá o něm mluvit v rolnické zemi; my v Rusku to víme mnohem konkrétněji než dříve, a tak místo neurčité nebo abstraktní formy obnovy velkého průmyslu mluvíme nyní o určitém, přesně propočteném, konkrétním plánu elektrifikace^[81]. Máme naprosto přesně propočtený plán, s jehož propočtem nám pomáhali nejlepší ruští odborníci a vědci, plán, který nám dává přesnou představu o tom, s jakými zdroji vzhledem k přírodním zvláštnostem Ruska můžeme dát naši ekonomice tuto průmyslovou základnu; tuto základnu jí dát musíme

a dáme. Jinak o nějakém skutečně socialistickém základu našeho hospodářského dění nemůže být ani řeči. To je naprosto nesporné, takže pokud se o tom v poslední době mluvilo v souvislosti s naturální daní v abstraktních pojmech, je nyní nutné říct konkrétně, že je třeba obnovit především velký průmysl. Sám jsem měl příležitost slyšet od některých soudruhů podobná tvrzení a mohl jsem na ně odpovídat samozřejmě jen pokrčením ramen. Připustit, že bychom někdy mohli na tento základní cíl zapomenout, je ovšem naprosto směšné a nesmyslné. Tady jde jediné o to, jak mohly u soudruhů vzniknout takové pochyby a rozpaky, jak je mohlo napadnout, že tento základní, hlavní bod, bez něhož materiální výrobní základna socialismu není možná, že tento úkol ustoupil u nás do pozadí. Tito soudruzi jednoduše nesprávně pochopili vztah mezi naším státem a drobným průmyslem. Naším základním úkolem je obnova velkého průmyslu. A máme-li poněkud vážněji a systematictěji přejít k obnově tohoto velkého průmyslu, je třeba obnovit drobný průmysl. V letošním roce 1921 a loni jsme v našem úsilí o obnovu velkého průmyslu prožívali hodně dlouhou přestávku.

Na podzim a v zimě 1920 byla některá důležitá odvětví našeho velkého průmyslu sice uvedena do chodu, ale museli jsme v nich přerušit práci. Z jakého důvodu? Proč? Bylo mnoho továren, které měly možnost opatřit si dostatek pracovních sil, které měly možnost zásobovat se surovinami; proč tedy práce v těchto továrnách byla přerušena? Proto, že jsme neměli dostatečné zásoby potravin a paliva. Nemáme-li 400 miliónů pudů obilí (uvádím přibližné číslo) jako státní zásobu, z níž bychom mohli poskytovat pravidelný měsíční příděl, dá se těžko mluvit o nějaké řádné hospodářské výstavbě, o obnově velkého průmyslu; tak se dostáváme do situace, kdy je již započatá obnova velkého průmyslu na několik měsíců opět přerušena. Obrovská většina z onoho nepatrného počtu pod-

niků, které byly uvedeny do provozu, nyní stojí. Bez plně zajištěných a dostatečných zásob potravin nemůže být ani řeči o tom, že by stát mohl soustředit svou pozornost na obnovu velkého průmyslu, že by ho mohl systematicky zorganizovat, že by ho mohl zorganizovat tak, aby pracoval, i když ve skromném rozsahu, nepřetržitě.

A pokud jde o palivo, je třeba říci, že dokud nebude obnoven Donbas a dokud nebudeme pravidelně dostávat ropu, zbude nám zase jenom dřevo, dřevo jako palivo, což opět znamená závislost na drobném hospodářství.

Proto se soudruzi, kteří nepochopili, proč musí být dnes hlavní pozornost obrácena na rolníka, dopustili chyby, omylu. Někteří dělníci říkají: Rolníkům teď něco slevili, ale nám se neodpustí nic. Takové řeči se ozývaly, ale podle mého názoru nejsou příliš rozšířeny, neboť je třeba dodat, že takové řeči jsou nebezpečné, protože hrají do noty eserům; jde tu zjevně o politickou provokaci a kromě toho se v tom zračí pozůstatky cechovních, ne třídních, ale kastovníckých předsudků dělníků, kdy se dělnická třída považuje za jednu složku rovnoprávné kapitalistické společnosti a neuvědomuje si, že zůstává stát na staré kapitalistické základně: rolníkům teď slevili, byli osvobozeni od povinnosti odvádět všechny přebytky, část přebytků jim byla ponechána volně pro směnu, a my dělníci, kteří stojíme u ponku, chceme mít totéž.

Z čeho tento názor vychází? V podstatě z téže maloburžoazní ideologie. Pokud rolníci tvoří součást kapitalistické společnosti, zůstává i dělnická třída součástí této společnosti. Jestliže tedy obchoduje rolník, musíme obchodovat i my. Ožívají tu nepochybně staré předsudky, které poutají dělníka k starému světu. Nejhorlivějšími zastánci, ba dokonce jedinými upřímnými zastánci starého, kapitalistického světa jsou eseri a menševici. V ostatních táborech, mezi sty a tisíci, ba i statisíci, upřímné zastánce kapitalistického světa nenajdete. Avšak v kruzích takzvané čisté demokracie, kterou reprezentují eseri a menševici-

ci, se ještě zachovaly takové vzácné exempláře, které upřímně hájí kapitalismus. A čím tvrdošijněji setrvávají na svém stanovisku, tím nebezpečnější je jejich vliv na dělnickou třídu. Jsou tím nebezpečnější ve chvíli, kdy dělnická třída musí prožívat období přerušení výroby. Hlavní materiální základnou pro rozvoj třídního proletářského uvědomění je velký průmysl, kdy dělník vidí, jak pracují továrny, kdy každodenně pociťuje onu sílu, která opravdu dokáže odstranit třídy.

Když dělníci tuto materiální výrobní základnu ztrácejí pod nohama, vzniká v určitých vrstvách dělníků stav nevyrovnanosti, nejistoty, zoufalství a nevíry, a ve spojení s nezastřenou provokací naší buržoazní demokracie — eserů a menševiků — to má jistý účinek. A tu se objevují takové nálady, že se i v řadách komunistické strany najdou lidé, kteří uvažují takto: rolníkům z milosti slevili, musí tedy na stejném podkladě stejnými způsoby dát něco i dělníkům. Museli jsme tomu do jisté míry učinit zadosť. Dekret o poskytování prémie dělníkům^[13] v podobě části továrních výrobků znamená ovšem ústupek oněm náladám, jejichž kořeny sahají do minulosti a jež souvisí se stavem nevíry a zoufalství. Do té či oné nepatrné míry byl tento ústupek nutný. Udělali jsme jej, ale ani na okamžik nesmíme zapomínat, že jsme zde udělali a děláme ústupek, nezbytný výhradně z ekonomického hlediska, z hlediska zájmů proletariátu, a z žádného jiného hlediska. Základní a nejpodstatnější zájem proletariátu vyžaduje obnovu velkého průmyslu a tím i jeho pevné ekonomické základny; teprve pak proletariát upevní svou diktaturu, teprve pak uskuteční svou diktaturu s naprostou jistotou, přes všechny politické a válkou vyvolané obtíže, do všech důsledků. Proč jsme vlastně museli udělat ústupek a proč je krajně nebezpečné, aby si jej lidé nezačali vykládat v širším smyslu, než je třeba? Právě proto, že jsme byli jedině dočasnými poměry a nesnázemi v zásobování potravinami a palivem nuceni dát se touto cestou.

Když říkáme, že vztah k rolnictvu je třeba vybudovat nikoli na základě povinnosti odvádět všechny přebytky, nýbrž na základě daně — co je vlastně hlavním ekonomickým faktorem určujícím tuto politiku? Ta okolnost, že při povinném odvádění všech přebytků postrádají drobná rolnická hospodářství řádný ekonomický základ a jsou na mnoho let odsouzena k živoření, že drobné hospodářství nemůže existovat a rozvíjet se, neboť drobný hospodář ztrácí zájem upevňovat a rozšiřovat svou činnost a zvětšovat množství výrobků, takže zůstáváme bez ekonomického základu. Jiný základ, jiný zdroj nemáme, a tak jestliže stát nesoustředí ve svých rukou velké zásoby potravin, nemůže být o nějaké obnově velkého průmyslu ani řeči. Především proto provádíme tuto politiku, která mění naše poměry v zásobování.

Provádíme tuto politiku proto, abychom měli svůj fond pro obnovu velkého průmyslu, proto, abychom uchránili dělnickou třídu před všemi přestávkami, které si velký průmysl — dokonce ani náš ubohý velký průmysl, porovnáme-li jej s vyspělými zeměmi — nesmí dovolit, proto, aby se proletář nemusel při opatřování existenčních prostředků uchýlovat k metodám nikoli proletářským, nýbrž spekulantským, maloburžoazním, které jsou pro nás ekonomicky největším nebezpečím. Protože naše dnešní poměry jsou neutěšené, jsou proletáři nuceni uchýlovat se k neproletářským způsobům výdělků, které nesouvisí s velkým průmyslem, ke způsobům maloburžoazním, spekulantským, jsou nuceni opatřovat si výrobky buďto rozkrádáním, nebo tím, že si v zespolečenštěné továrně vyrábějí pro sebe různé výrobky, které pak vyměňují za potraviny. V tom je naše hlavní ekonomické nebezpečí, hlavní nebezpečí pro celou existenci sovětského zřízení. Avšak proletariát musí dnes uskutečňovat svou diktaturu tak, aby jako třída seděl pevně v sedle, aby cítil pevnou půdu pod nohama. Tato půda však mizí. Místo nepřetržitě pracující velké továrny s mnoha stroji vidí proletář ně-

co jiného, takže je nucen jednat v ekonomické sféře jako spekulant nebo malovýrobce.

Chceme-li ho toho ušetřit, nesmíme pro přechodnou dobu litovat žádných obtíží. Chceme-li zajistit nepřetržitou, i když pomalou obnovu velkého průmyslu, nesmíme litovat soust pro nenasytné chřtány zahraničních kapitalistů, protože dnes je z hlediska výstavby socialismu výhodné zaplatit cizím kapitalistům stamilióny navíc, ale opatřit za to stroje a materiál pro obnovu velkého průmyslu, což umožní obnovit ekonomickou základnu proletariátu, z něhož se tak stane silný a ne spekulantský proletariát. Co se na nás menševici a eseři až do ochraptění nakřičeli, že je třeba vzdát se úkolů diktatury proletariátu, protože proletariát je prý deklasován. Vytrubovali to od roku 1917 a člověk se musí divit, že je až do roku 1921 neomrzelo neustále to opakovat. Když však slyšíme tyto výpady, netvrdíme, že tu žádná deklasovanost není, že tu žádné nedostatky nejsou, nýbrž říkáme, že poměry v Rusku a na celém světě jsou takové, že proletariát dokonce i v situaci, kdy prochází obdobím deklasovanosti a prožívá tyto nedostatky, může i přes tyto nedostatky splnit svůj úkol — vydobýt a udržet moc.

Popírat, že okolnosti deklasující proletariát znamenají nedostatek, by bylo směšné, nehorázné a absurdní. Na počátku roku 1921 jsme viděli, že po skončení boje proti vnějším nepřítelům spočívalo hlavní nebezpečí, největší zlo v tom, že jsme v největších podnicích, kterých nám zbyl jenom malý počet, nemohli zajistit nepřetržitou výrobu. To je rozhodující. Bez takové ekonomické základny dělnická třída pevnou politickou moc mít nemůže. Chceme-li zajistit nepřetržitou obnovu velkého průmyslu, je třeba zorganizovat zásobování tak, aby fond, řekněme 400 miliónů pudů, byl zajištěn a správně rozdělován. Starým způsobem, kdy se povinně odváděly všechny přebytky, jsme tento fond v žádném případě opatřit nemohli. To ukázala léta 1920 a 1921. Nyní vidíme, že pomocí

naturální daně lze tento úkol, který je mimořádně obtížný, přece jen splnit. Starými metodami tento úkol nesplníme, musíme tedy najít nové metody. Tento úkol můžeme vyřešit zavedením naturální daně a vytvořením správných vztahů k rolníkovi jako malovýrobci. Dosud jsme věnovali nemalou pozornost tomu, abychom to teoreticky dokázali.

Podle mého názoru — pokud mohu soudit podle stranického tisku a podle diskusí na schůzích — je teoreticky plně dokázáno, že tento úkol můžeme zvládnout, zůstaneme-li v rukou proletariátu vedle politické moci doprava a velké závody, tj. ekonomická základna. Musíme dát rolníkovi jako malovýrobci značnou volnost. Bez pozvednutí rolnického hospodářství nedokážeme vyřešit situaci v zásobování.

Právě za takových okolností se musíme zabývat otázkou rozvoje drobného průmyslu na základě volného obchodu, volného oběhu zboží. Tento volný oběh zboží je prostředkem, který umožňuje vytvořit mezi dělnickou třídou a rolnictvem takové vztahy, které by měly ekonomickou stabilitu. Údaje o rozsahu zemědělské výroby máme nyní stále přesnější. Na sjezdu strany byla rozdána brožura^[88] o obilní produkci, byla tehdy rozdána delegátům sjezdu ještě v kartáčových obtazích. Od té doby byl tento materiál dále shromažďován a rozšiřován. Brožura v konečném znění sice již byla odevzdána do sazby, ale k zahájení konference ještě nebyla hotova a nemohu říci, zda se jí podaří vydat ještě dříve, než se delegáti rozjedou domů. Uděláme pro to všechno, ale slibovat, že se to stihne, nemůžeme.

To je jenom zlomek práce, kterou jsme vynaložili na to, abychom co nejpřesněji zjistili, v jakém stavu je zemědělská výroba a jaké zdroje máme k dispozici.

Ale přece jenom můžeme říci, že jistá fakta svědčí o tom, že hospodářský úkol můžeme plně zvládnout, zejména v letošním roce, kdy vyhlídky na úrodu nejsou nej-

horší nebo nejsou tak špatné, jak se dalo očekávat na jaře; to nám umožňuje vytvořit fond zemědělských výrobků, abychom se mohli plně věnovat sice pomalé, ale zato nepřetržité obnově průmyslu.

Máme-li vytvořit potravinový fond, musíme najít správné formy vztahů k rolníkovi, k drobnému vlastníkovi, a tady neexistuje žádná jiná forma než naturální daň, jinou formu nikdo nenavrhl a ani si ji nelze představit. Tento úkol je však třeba vyřešit prakticky, postarat se o správné vybírání naturální daně, nedělat to tak jako dříve, kdy se obilí odebíralo nadvakrát až natřikrát, přičemž jsme rolníka nechávali žít v mnohem horších poměrech, takže nejsnaživější rolník trpěl nejvíce a jakákoli možnost ekonomicky stabilních vztahů mizela. Naturální daň, která je rovněž opatřením k vymáhání obilí od každého rolníka, musí být upravena jinak. Podle údajů, které byly shromážděny a uveřejněny již dříve, dá se říci, že naturální daň přinese nyní v této věci dalekosáhlou, rozhodující změnu, ale jak se nám to všechno podaří uvést do souladu, zůstává dosud do jisté míry otázkou. Že však musíme okamžitě zlepšit postavení rolníka, o tom není sporu.

Místní pracovníci mají před sebou tento úkol: jednak beze zbytku vybrat naturální daň a jednak učinit tak v co nejkratší době. Je to o to těžší, že nás letos čeká neobyčejně časná sklizeň, takže budeme-li se v přípravách řídit obvyklými lhůtami, můžeme se opozdit. Proto tedy je dřívejší svolání stranické konference důležité a přichází právě včas. Je třeba rychleji než dosud připravovat celý aparát na vybírání naturální daně. Na rychlém vybírání této daně závisí jak to, zda pro stát bude zajištěn minimální fond o 240 milionech pudů, tak i to, zda bude zajištěno postavení rolnictva. Jakékoli průtahy při vybírání daně budou znamenat jistá omezení pro rolníka. Vybírání daně nepůjde po dobrém, bez donucení se neobejdeme, neboť vybírání daně je spojeno s řadou omezení pro rolnic-

ké hospodářství. Jestliže tuto operaci spojenou s vybíráním daně protáhneme déle, než je nutné, bude rolník nespokojen a řekne, že nemůže s přebytky svobodně nakládat. Má-li se svoboda v praxi podobat svobodě, je zapotřebí vybrat daň rychle, aby výběrčí daně nemusel na rolníka dlouho naléhat, a to se dá udělat tehdy, zkrátí-li se časové rozpětí od sklizně do úplného vybrání daně.

To je jeden úkol, a druhý úkol spočívá v tom, abychom v co největším rozsahu dosáhli jak svobodu oběhu zboží pro rolníka, tak i pozvednutí drobného průmyslu, abychom kapitalismu, který vyrůstá na půdě drobného vlastnictví a drobného obchodu, poskytli jistou svobodu, nebáli se ho, neboť pro nás vůbec není tak hrozný.

Vzhledem k nynější celkové hospodářské a politické konjunktúře, kdy proletariát má v rukou všechny průmyslové zdroje, kdy nemůže být o nějakém zrušení nacionalizace ani řeči, nemusíme se kapitalismu vůbec obávat. Jestliže nejvíce trpíme naprostým nedostatkem výrobků, naším úplným zbídačením, bylo by směšné se obávat, že kapitalismus na základě zemědělské tržní malovýroby bude znamenat nebezpečí. Obávat se toho by znamenalo vůbec nebrat v úvahu poměr sil v naší ekonomice, znamenalo by vůbec nechápat, že rolnické hospodářství jakožto drobný zemědělský podnik bez jisté svobody oběhu zboží a bez kapitalistických vztahů, které s tím souvisí, nemůže být v žádném případě stabilní.

To si, soudružky a soudruzi, musíte dobře zapamatovat. Hlavním naším úkolem je všude na venku podnítit, probudit co největší iniciativu a projevit co největší samostatnost a co největší smělost; v tomto směru je dosud naším nedostatkem, že jsme se zalekli poněkud velkorysejšího rozmachu. Chybějí nám jakékoli praktické, více či méně konkrétní zkušenosti, nasbírané v krajích, zkušenosti, jak to na vesnici vypadá se směnou a oběhem zboží, jak se podařilo obnovit a poněkud povznést drobný průmysl, který je s to ulehčit postavení rolníků ihned, bez

velké námahy, kterou vyžaduje velký průmysl a která spočívá v dovozu značných zásob potravin a paliva do průmyslových center. V tomto směru se na venku z hlediska celého hospodářství dělá málo. Chybějí nám tato fakta z krajů, nevíme, jak to vypadá v celé republice, nemáme žádné příklady opravdu správné organizace práce, a tímto dojmem na mne působil i sjezd odborů a sjezd Nejvyšší národohospodářské rady.¹⁰⁷

Hlavním nedostatkem těchto sjezdů je opět to, že se více zabýváme tak nezáživnými věcmi, jako jsou teze, všeobecné programy a úvahy, místo toho, aby si lidé na sjezdu opravdu vyměnili zkušenosti z místa svého působení, aby při odjezdu domů mohli říci: Podívejte se, mezi tisícem příkladů jsme našli jeden dobrý a tím se budeme řídit. A takových dobrých příkladů máme z tisíce ne jeden, ale mnohem více. Takový způsob práce však vidíme velmi zřídka.

Aniž bych chtěl předbíhat, přece jenom bych rád řekl několik slov o kolektivním zásobování dělníků, tj. o přechodu od potravinových lístků k takovému systému, kdy určitému podniku, pokud bude opravdu pracovat, bude úměrně k výsledkům práce přiděleno určité množství potravin. Je to skvělá myšlenka, ale u nás se z ní stalo cosi napůl fantastického. Skutečnou přípravnou práci jsme v tomto směru zatím nevykonali žádnou. Neznáme ještě žádný příklad, že bychom v tom a tom újezdě, v té a té továrně, třeba i s malým počtem dělníků, uplatnili toto opatření — a tady je výsledek. To nám chybí. A v tom je největší nedostatek veškeré naší práce. Musíme v jednom kuse opakovat, že se místo všeobecných otázek, které byly aktuální v roce 1918, tj. v dávné minulosti, musíme v roce 1921 zabývat praktickou stránkou věci. Budeme-li na sjezdech mluvit především o příkladech dobré organizace práce — a těchto příkladů máme dostatek —, zavážeme tím ostatní, aby se řídili tím nejlepším, čeho se prakticky dosáhlo na několika málo místech, tvořících vý-

jimku. Tolik o výsledcích sjezdu odborů, platí to však také o veškeré činnosti v zásobování.

Aby bylo připraveno vybírání naturální daně, směna zboží atd., byl na některých místech, jichž ovšem není mnoho, vykonán velký kus práce. A právě z toho jsme si nedokázali vzít poučení, takže nás teď čeká velký úkol v tom smyslu, aby se v převážné většině míst napodoboval ten nejlepší příklad, jaký máme. K této práci, k praktickému studiu zkušeností, k tomu, aby se zlepšily naše zaostalé a průměrné újezdy a volosti, které bezesporu mají úroveň naprosto neuspokojivou, přičemž jenom mízivé procento je vysoce uspokojivé — k této práci musíme přikročit. Největší pozornost na sjezdech je třeba soustředit nikoli na projednávání obecných tezí a programů schůzí, nýbrž na projednávání praktických zkušeností, příkladů uspokojivých a více než uspokojivých, a na to, aby se zaostalé a průměrné újezdy a volosti, jichž je většina, pozvedly na úroveň těchto poměrně vzácných, ale ve skutečnosti existujících příkladů.

To jsou poznámky, na něž jsem nucen se omezit. (Po-
tlesk.)

Z Á V Ě R E Č N Ě S L O V O
 K R E F E R Á T U
 O N A T U R Á L N Í D A N I
 2 7. K V Ě T N A

Soudružky a soudruzi, myslím, že jsme přece jen dosáhli — třebaže mnozí soudruzi z místních organizací projevili nespokojenost s referáty a diskusí — jednoho cíle: dověděli jsme se, jak na venku chápou novou politiku a jak ji provádějí. Sotva jsme mohli konferenci^[2] uložit nějaký jiný cíl než výměnu názorů, aby tato nová politika byla náležitě pochopena a aby se jednomyslně přikročilo k jejímu správnému provádění. Tohoto cíle jsme dosáhli. Pravda, byly tu nejasnosti, ba dokonce i názorové kolísání, které bohužel někdy daleko překračovaly rámec pouhých praktických nejasností a dohadů o tom, zda to »je míněno vážně« nebo to »není míněno vážně«, zda to je či není nadlouho. To, co říkal soudruh Varejkis, bylo v podstatě nekomunistické a myšlenkovým obsahem to připomínalo menševismus. To je třeba říct zcela otevřeně. Jak se mohl neodbytně ptát: »Řekněte mi přece, je rolnictvo třída, nebo není třída?« Samozřejmě že je třída. V takovém případě — říká Varejkis — je třeba mu učinit politické ústupky, a když ne, budou v tomto směru nutná jistá opatření, která se přece jen budou podobat zubatovovštině.

Poukazovalo se zde na to, že Martov tvrdil úplně totéž, až na to, že soudruh Varejkis říká »do jisté míry«, »v té či oné míře«, »částečně«. Vzniká z toho nejneuvěřitelnější, nejohroznější motanice. Je to stejná motanice jako tehdy, když se nám vytýkalo, že používáme násilí. A opět jsme nuceni vysvětlovat, že mluvíme-li o diktatuře, znamená

to použití násilí. Každý stát znamená používání násilí, celý rozdíl je však v tom, zda se tohoto násilí používá proti vykořisťovaným nebo proti vykořisťovatelům, zda se ho používá proti třídě pracujících a vykořisťovaných. Totéž platí o přirovnání k zubatovovštině. V čem byla podstata zubatovovštiny? V tom, že se drobnými hospodářskými ústupky utlačovaným třídám podporovala třída utlačovatelů. Proto tehdy odpověď zněla: Hospodářskými ústupky nedonutíte proletariát, třídu bojující za osvobození všech utlačovaných, vzdát se myšlenky vydobýt politickou moc a rozbít systém útlaku. Nyní má proletariát v rukou státní moc a řídí ji. Vede rolnictvo. Co znamená vést rolnictvo? To předně znamená orientovat se na odstranění tříd, a ne na malovýrobce. Kdybychom se od této stěžejní a základní linie odchýlili, přestali bychom být socialisty a octli bychom se v táboře oněch maloburžoů, v táboře eserů a menševiků, kteří jsou dnes nezapřísáhlejšími nepřáteli proletariátu. Nedávno citoval soudruh Bucharin^[1] v Pravdě výrok tak význačného ideologa, jako je Miljukov (kam se na něho hrabou Černov s Martovem), který soudí, že v Rusku je nyní na politickém kolbišti místo jenom pro socialistickou stranu. A pokud tyto »socialistické« strany, eserů a menševici, chtějí vzít na sebe tíhu boje proti bolševikům, potud budiž jim — eserům a menševikům — »čest a sláva«. To je doslovný Miljukovův výrok, z něhož vysvítá, že je chytřejší než Martov a Černov, už jenom proto, že je představitelem velkoburžoazie (třebas by osobně nebyl taková otevřená hlava jako Černov a Martov). Miljukov má pravdu. Posuzuje stupně politického vývoje naprosto střízlivě a říká, že nutný stupínek pro návrat ke kapitalismu je eserství a menševismus. Buržoazie potřebuje takový stupínek, a kdo to nechápe, je hlupák.

Miljukov má z hlediska zájmů buržoazie beze zbytku a absolutně pravdu. Jestliže my jako strana proletariátu vedeme rolnictvo, musíme se orientovat na upevnění vel-

kého průmyslu, a proto musíme činit hospodářské ústupky. Proletariát vedl rolnictvo a vedl je tak, že se rolnictvu dostalo za občanské války více hospodářských výhod než proletariátu samému. V Martovově mluvě by se tomu říkalo zubatovovština. Hospodářské ústupky se dělaly ve prospěch rolnictva. Tyto ústupky se dělaly ve prospěch oné části pracujících, která tvoří v zemi většinu. Že to není správná politika? — Ne, to je politika jedině správná! A kdyby se tu sebevíc mluvilo o Martovových výrocích, že vy třídu neoklamete, přece jen se vás ptám: Čím ji klameme? Říkáme, že jsou dvě cestičky: buď za Martovem a Černovem a přes ně k Miljukovovi, anebo za komunisty. Pokud jde o nás, bojujeme za odstranění kapitalismu a za vybudování komunismu; naše cesta je velmi svízelná, je na ní mnoho unavených a nevěřících. Rolnictvo nevěří. Ale cožpak je klameme? Je směšné říkat, že klameme třídu a že jsme zabloudili mezi třemi buky, ba dokonce tady ani ne mezi třemi, nýbrž mezi dvěma buky, protože proletariát a rolnictvo jsou jenom dvě třídy. Proletariát vede rolnictvo, avšak tuto třídu nelze vyhnat, jako jsme vyhnali a zničili statkáře a kapitalisty. Rolnictvo je třeba dlouho a s obrovskou námahou a za cenu velkých obětí přetvářet. Na nás, vedoucí straně, závisí, kolik útrap připadne na proletariát a kolik na rolnictvo. Čím se máme řídit při tomto dělení — stejným dílem, každému stejně? Ať si o tom Černov s Martovem povídají co chtějí, my však tvrdíme, že je třeba se řídit zájmy proletariátu, tj. zajistit se proti restauraci kapitalismu a zabezpečit cestu ke komunismu. Je-li rolnictvo v této době více unaveno, je-li více vyčerpáno, nebo lépe řečeno považuje-li se za více unavené, činíme mu také více ústupků, abychom se zajistili proti restauraci kapitalismu a zabezpečili cestu ke komunismu. To je správná politika a my se při tom řídíme výlučně třídním hlediskem. Říkáme rolníkům otevřeně, poctivě, bez jakéhokoli klamání: Abychom udrželi cestu k socialismu, učiníme vám, soudruzi rolníci, ce-

lou řadu ústupků, ale jedině v těch a těch mezích a v té a té míře, avšak tuto míru a tyto meze budeme samozřejmě určovat sami. Sám ústupek činíme z hlediska rozdělení břemene, které dosud doléhalo více na proletariát než na rolnictvo. V průběhu tří a půl roku diktatury proletariátu bral proletariát na svá bedra více útrap než rolnictvo. To je naprosto zřejmá a nepopíratelná pravda. Tak je tomu s poměrem mezi proletariátem a rolnictvem, tj. buď se rolnictvo bude muset s námi dohodnout a my mu učiníme hospodářské ústupky, anebo boj. Proto jsou všechny jiné argumenty ukrutná motanice. Ve skutečnosti jakákoli jiná cesta je cestou k Miljukovovi, k obnovení moci statkářů a kapitalistů. My však říkáme, že uděláme všechny ústupky do té míry, pokud budou podporovat a upevňovat moc proletariátu, jenž přes všechny těžkosti a překážky nezadržitelně spěje k odstranění tříd a ke komunismu.

Dále se pak velmi chybné názory vyskytly v odezvě na projev soudruha Sviděského. Hned se do něho obuli všichni představitelé opozice ve svých, v jistém smyslu skvělých parlamentních projevech. Jako nejskvělejší představitel »parlamentní opozice« se ukázal soudruh Larin. Sovětské zřízení neposkytuje zvlášť velký prostor k pronášení parlamentních projevů, přirozenost se však přece jenom hlásí o svá práva, a ačkoli u nás nemáme parlamentní instituce, parlamentní mravy se u nás udržely. Na adresu soudruha Sviděského bylo řečeno, že to prý je zásobovací inspekce, že ve svém projevu dospěl dokonce až k diktatuře v zásobování. Možná že se soudruh Sviděskij uřekl. Ale v podstatě má pravdu. Rozdělili jsme úlohy referentů tak, aby každý takřikajíc hrál na určitý nástroj. O směně referoval zástupce Ústředního svazu spotřebních družstev soudruh Chinčuk — družstevní pracovník. Tento svaz, jak jistě víte, uzavřel se státem smlouvu. Jestliže všichni soudruzi tuto smlouvu nečetli, znamená to, že se s materiálem důkladně nesezná-

mili. U nás stát uzavírá smlouvu se zástupci Ústředního svazu spotřebních družstev; zástupce lidového komisariátu zásobování uzavírá smlouvu se zástupcem družstev a družstevní pracovníci, kteří jsou v zahraničí, musí s naší smlouvou počítat. Ve smlouvě stanovíme, že veškeré zboží budou dostávat družstva, že družstevní pracovníci budou obchodovat pro nás, pro centralizovaný stát, pro velké továrny, pro proletariát, a ne pro sebe. To je nadmíru významná a důležitá podmínka. Protože jinak to nejde. V Pitěru a v Moskvě je hlad, a v téže době nám soudruh Brjuchanov ukazuje tabulky, podle nichž na venkově, v guberniích, kde se lidé mohou dosyta najíst, snědli dvakrát tolik, než co jim patřilo, a nám sem dodali dvakrát méně. Co si o tom myslíte: je za takové situace diktatura v zásobování nutná? Podle mého názoru je nutná a je nutná dvojnásob a trojnásob, protože takovou nedisciplinovanost uvidíte všude, kam se podíváte. Je třeba si uvědomit, že se bez donucování neobejdeme, a proto se rozdělování v Ústředním svazu spotřebních družstev musí provádět pod naší kontrolou.

Říkáme Ústřednímu svazu spotřebních družstev: budete-li dobře obchodovat, dáme vám určité procento jako prémii. To bylo pojato do smlouvy, takže my určitě budeme tento komisionářský obchod povzbuzovat rozmanitým prémiovým systémem: budeme dávat prémie za výhodný obchod, ale budeme žádat, aby tento obchod prospíval nám, aby přinášel prospěch státu, který zcentralizoval velký průmysl a který je řízen proletariátem. Bude z toho mít prospěch velký průmysl? A kdo jiný by z toho měl mít prospěch?

Jak můžete zajistit zásobování bez daně? Nijak! Nevíme, co může přinést více, zda daň nebo směna, ale že nemáme dostatečný fond pro směnu, to je fakt. Bez donucovacího aparátu dnes nezískáte, co je třeba. Nikdy! To je každému zřejmé. A v této věci má Sviděrskij jako představitel své linie plnou pravdu. Zásobovací inspekci jsme

schválili a prezídium Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů bude vyvíjet na vás větší tlak, neboť vy víte, koho kam dosadit — to je vaše věc, ale jestliže jste už někoho někam dosadili, tak dbejte, aby plnil svou povinnost. Nezajistíme-li státu asi tak 400 miliónů pudů obilí, nemůže dnes být o nějakém velkém průmyslu ani o socialistické výstavbě ani řeči. Kdo se tomu za ty tři roky nenaučil, s tím je škoda ztrácet slova. Ale i přes obrovskou spoustu chyb jsme tento fond stále zvětšovali, a třebaže jsme se v roce 1920 při zvětšování tohoto fondu dopustili hrubé chyby v rozdělování, přece jen to byl obrovský pokrok. Musíme k věci přistupovat střízlivě a říct, že k vybírání naturální daně je nutný rychle pracující aparát. Tady není na místě rozpřádat liberální řeči a příkyvovat, že zásobovací inspekce je taková nepřijemná věc.

A aby vám v období přechodu od kapitalismu ke komunismu, v zemi, kde většinu obyvatelstva tvoří rolníci, odváděli daň bez donucení, takový »komunismus«, pokud je mi známo, ještě neexistuje. Chcete-li, aby byl podpořen velký průmysl — základna diktatury proletariátu —, musíte chtít, aby tento aparát fungoval. A zde je ovšem nutný centralismus. Podívejte se na statistiku. Bohužel jen málokdo z vás ji dostatečně zná. Podívejte se, kolik si v rozporu s předpisy ústředních orgánů ponechaly místní orgány. A k nám sem přicházejí soudruzi z Moskvy a z Pitěru a předkládají nám tabulky, z nichž vychází najevo, jak se porušují předpisy ústředních orgánů. Ukazuje se, že bylo třikrát uděleno napomenutí, právě tolikrát důtka, a co ještě? Ještě tu bylo zatčení, odvolání z funkce atd. (Hlas z pléna: »Kolik bylo takových případů?«) Případů porušení předpisů bylo mnoho, ale případů odvolání z funkce málo. To jsem chtěl říct na obhajobu této linie.

Úroda bude letos zřejmě v mnoha krajích slušná a žně budou dříve, než jsme očekávali. Proto je třeba včas se připravit, ale dnes je situace taková, že je třeba rychle dát

dohromady základní fond. Stavět se k této věci tak, jak se k ní zde mnozí stavěli, je tedy naprosto nesprávné.

Pokud jde o soudruha Larina, jeho talent patří spíše do oblasti parlamentní opozice a žurnalistiky než do oblasti praktické činnosti. Jakmile jde o návrhy, nezná únavu. Připomínal zde, že již v lednu 1920 předkládal dobrý návrh. Ale kdybychom měli posbírat všechny návrhy soudruha Larina a vybrat z nich ty dobré, asi by se daly vyčíslit v desetinách promile (z tisíce).

Dne 10. května nám soudruh Larin v politickém byru ústředního výboru předložil návrh na všeobecný přechod ke kolektivnímu zásobování. Základní princip je lákavý, ale kdy s tím přišel? Dne 10. května 1921, kdy se takovým centřum, jako je Moskva a Petrohrad, absolutně nedostává potravin, kdy jsou tato významná centra Ruské republiky dočasně odsouzena zpola nebo ze čtvrtiny hladovět. Navrhovat přebudování zásobovacích orgánů ve chvíli, kdy lidé vydávají ze sebe to poslední, kdy sedí u přímých telegrafních linek vedoucích na Sibiř, na Kavkaz, na Ukrajinu, kdy sledují každý nákladní vlak a div ne každý vagón, je směšné. Jakýpak u všech všudy přechod ke všeobecnému kolektivnímu zásobování v takové době? Politické byro schválilo takovouto rezoluci: »Návrh Larina a Celoruské ústřední rady odborů^[107] (ta ovšem tento návrh hned podškrábla) zamítnout, uložit autorovi návrhu, aby celou věc znovu a důkladněji přezkoumal z hlediska možnosti reálného zásobování . . .« To je základ, který byl opakován (pokud jste četli Čubarovy a Golcmanovy teze^[9]) na sjezdu odborů, přičemž Čubar uvedl hlavní části svých tezí do souladu s onou obezřetnou politikou, kterou stanovil ústřední výbor strany. Golcman a Larin jednali podle zásady, kterou mi Larin zpola žertem pošeptal, když skončilo zasedání politického byra. (Myslím, že se nedopustím indiskrece, když tuto rozmluvu uvedu.) Když Larin viděl, že byla schválena tato rezoluce, řekl mi: »Podali jste nám prst, a my vás

chytíme za celou ruku.« Tehdy jsem si pomyslel — i když jsem to věděl už dříve —, že teď víme, jak se musí s Larinem smlouvat. Když požaduje milión, je mu třeba dát padesátník. (Smích.) Zde se v diskusi ukázalo, že když se Larina ptali, kde má faktické údaje, uvedl příklad, o němž řekl, že je »skvělý«, a jenž se týkal stavby železniční trati Kizljar—Starotěrečnaja. Třebaže zde již bylo dokázáno, že na tomto příkladu není nic nového, že takové zkušenosti jsme již udělali, přece jen je to pokrok, když se nám předkládá konkrétní příklad, výsledek zkušeností místo všeobecných úvah, místo nesčetných tezí. Bylo by neštěstím, kdyby se všichni pustili do čtení a projednávání těchto tezí, z nichž devět desetin nelze dočíst bez bolesti hlavy.

Nepotřebujeme teze, nýbrž sledování místních zkušeností. Zkoumejme tyto zkušenosti — nebo snad máme budovat jeden systém za druhým a sypat z rukávu návrhy zákonů o kolektivním zásobování, ačkoli nemáme ani minimální reálné zásobování? Praktická práce se provádí dole. Říkali nám: není důvod vytýkat místním orgánům, že si nevyměňují své zkušenosti. Byla zde vznesena výtka na adresu ústředního výboru, že nezprostředkovává místní zkušenosti. Ale vždyť my je nemáme, my se jen přehrabujeme v dekretch. Jsme většinou tak zabráni do této nepříjemné práce, že místní zkušenosti nemůžeme vidět. S těmi musíte přijít vy. Když Larin uváděl skvělý příklad železniční trati Kizljar—Starotěrečnaja, bylo to správné, neboť to byly místní zkušenosti. Ale i zde se nechal unést, takže ho Čubar a Osinskij museli korigovat. To není jediný příklad. Larin říkal, že dělník dostával podle starého systému 28 funtů a podle nového 4 pudy. Zapochyboval jsem o těchto údajích a zeptal se ho, odkud to vzal. Odpověděl, že to prověřila Dělnicko-rolnická inspekce. Ale my víme, že Larin je nejen parlamentní člověk, ale že dovede také kreslit karikatury. Nejprve nakreslil karikaturu a ujišťoval, že není horší obludy nad

Dělnicko-rolnickou inspekci, a teď říká, že 4 pudy místo 28 funtů — to že prý prověřila Dělnicko-rolnická inspekce. Nejprve podkopává podobnými šprýmy všechnu důvěru k Dělnicko-rolnické inspekci a pak uvádí její potvrzení jako jediný důkaz. A Čubar s Osinským říkají, že v dřevařském průmyslu se tohoto systému použilo nejednou. Jde jen o to, abychom zkušenosti z jednoho místa porovnali se zkušenostmi z jiného místa. Nejlepší část Larinových vývodů byla ta, kde se mluvilo o průběhu prací na stavbě trati Kizljar—Starotěrečnaja. Nebylo to náhodou lepší v Tule nebo v Tambově — právě to je třeba zjistit. To vám ústřední orgány říct nemohou, neboť my to nevíme, ale vy to musíte přivést z místních zdrojů, seznamte nás s těmito údaji, poučte nás a my všichni se budeme učit a snažit se, abychom se vyrovnali nejlepšímu vzoru.

V tisíci místních orgánů, v újezdním nebo okresním měřítku, se u nás najdou dvě nebo tři takové zkušenosti, možná i více, ale dvě nebo tři se najdou určitě. Ty je nutné řádně prostudovat, ale věcně, všechno důkladně vyšetřit, prověřit čísla a nespoléhat se jenom na to, co říká opozice. Půjdeme-li na věc takto, budou se moci ústřední orgány z toho poučit.

Dále si myslím, že to hlavní, co nám přinesla diskuse, je řada zmínek o tom, jak se rozbíhá směna, jenom nám chyběly přesné údaje. Soudruzi z Donbasu poslali telegram, v němž sdělovali, že získali směnou 3000 pudů pšenice. To se týkalo malé části země, ale podrobnosti nejsou známy. Myslel jsem, že se zde soudruzi přihlásí o slovo a řeknou, za jakou protihodnotu a prostřednictvím které organizace: komisariátu zásobování, nájemce, koncesionáře nebo soukromého podnikatele? To nevíme, a přitom to je mnohem důležitější než naše dekrety. Dekrety si každý může přečíst, takže sjíždět se kvůli tomu, abychom si zde povídali o dekrettech, nestojí za to, ale kvůli tomu, abychom posoudili, jak soudruzi v Donbasu

získali 3000 pudů pšenice a zda to neudělali lépe soudruzi na Volyni nebo v Tambově, kvůli tomu je třeba se sjíždět. V obcích, okresech a krajích se udělal pořádný kus práce. Je třeba, aby tamní soudruzi k nám přicházeli s výsledky svých praktických zkušeností: udělal jsem to a to, ale překázal mi ústřední orgán, a tak jsem to udělal tak, že jsem tento orgán obešel. O Tambovské gubernii zde úplně bez ohlasu řekl soudruh, který upadl do parlamentního tónu a vzal si na mušku komisariát zásobování, že tam u nich mají družstevní prodejny a orgány. Soudruzi se do toho pustili. Je tam spousta nepříznivých vedlejších okolností, nedostatečný osev, těžké podmínky vůbec, kupí se tam jeden nedostatek na druhý, a přece bylo z jeho údajů vidět, že směna začala a družstva začala fungovat. Byla tu zmínka dokonce i o pomádě. Kolik pomády jste dostali, za jakých podmínek byla rozdělována? Je třeba dávat do oběhu i pomádu: v obchodě se musí počítat s tím, po čem je poptávka. Když lidé požadují pomádu, musíme ji dodat. I na pomádě, budeme-li náležitě hospodařit, můžeme založit velký průmysl. Jenom je třeba vypočítat, kolik se této pomády musí koupit nebo sehnat, aby se dalo koupit 1000 pudů obilí. (Hlas z pléna: »A ikony, žádají se ikony.«) Pokud jde o ikony — tady se připomíná, že rolníci požadují ikony —, myslím, že na rozdíl od kapitalistických zemí, které dávají do oběhu takové věci jako pálenka a jiné prostředky zatemňující hlavu, my to nepřipustíme, protože i kdyby byly tyto věci pro obchod sebevýhodnější, vedly by nás zpátky ke kapitalismu, a ne kupředu ke komunismu, kdežto u pomády toto nebezpečí nehrozí. (Smích.) Pokud jde o zvony, tady se názory rozcházejí, neboť někteří soudruzi si myslí, že na některých místech budou zvony dobrovolně odevzdány k přetavení na měděný drát pro elektrifikaci. Kromě toho je jich v Rusku nyní tolik, že sotva slouží svému původnímu účelu pro věřící lidi, neboť potřeba zvonů již pominula (s. 26). Bylo tu řečeno, že leckde na

Volyni dávají za deset funtů soli jeden pud obilí. Ale jak se tento obchod prováděl? Měli jste prodavače? Jak jste obchodovali? Kdo uskladňoval zboží? Kdo je zamykal? Kolik se ho rozkradlo? — O tom nepadlo ani slovo. Ale právě to je pro vás důležité. Místo toho se mluvilo o tom, že Poláci dávají pud soli za pud obilí. Já jsem v rozhovoru s jedním soudruhem říkal, že dávají-li Poláci za pud obilí pud soli a rolníci vám dávají pud obilí za deset funtů soli, mohli byste na tom vydělat i pro sebe. Kdo vám v tom bránil? Prý jim v tom bránily ústřední orgány. Tomu s dovolením nevěřím, že by ústřední orgány bránily tomu, abyste získali za pud polské soli čtyři pudy obilí. Není možné, že bychom byli proti tomu; tomu nikdy neuvěřím. Dříve, když jsme měli armádu, soudruzi si stěžovali, že se všechno dělalo prostřednictvím vojenských orgánů, a nyní, když armádu nemáme, když není válka, je třeba dotazovat se ústředních orgánů; onen soudruh říkal, že teď mají »južbum« a že bojují proti tomuto »južbumu«, ale když jsem se zeptal, které instituci si na »južbum« stěžovali, odpověděl, že neví. Ale právě to je velmi důležité.

Nejsou s to uvést, které instituci si stěžovali na »južbum«. Co je ten »južbum«, nevím; je to zřejmě instituce, která trpí stejnými byrokratickými nešvary jako všechny ostatní naše sovětské instituce. Buržoazie dodnes vede proti nám boj. Mnohé její příslušníky jsme poslali za hranice pod záštitu Miljukova, ale je jich tu ještě mnoho tisíc a vedou proti nám válku podle všech pravidel byrokratického umění. A jak vy proti tomu, soudruzi, bojujete? Vy si myslíte, že tenhle »južbum« atd. je možno zdolat holýma rukama. Když jsme vedli válku s Děnikinem, nešli jsme na něho s holýma rukama, ale důkladně jsme se vyzbrojovali a organizovali armády. A tady sedí prohnání kancelářští byrokraté, kteří dnes spatřují zájem své třídy v tom, aby nám dělali lumpárny a překáželi nám v práci, kteří si myslí, že zachraňují kulturu, když připravují pád

bolševiků, a kteří se v kancelářském úřadování vyznají stokrát lépe než my. Neboť odkud my bychom to mohli znát? Proti těmto lidem musíme bojovat podle všech pravidel umění a volat k odpovědnosti ty soudruhy straníky, kteří chodí se stížnostmi anebo vyprávějí anekdoty o tom, že se v tom a tom úřadě stala taková a taková lumpárna, chodí po celé Moskvě a dávají k lepšímu různé byrokratické historky. A vy, soudruzi, uvědoměli komunisté, co vy jste proti tomu podnikli? — Já jsem si stěžoval. — A které instituci jste tuto stížnost poslal? Vychází najevo, že vůbec žádné, zatímco stížnost měla být poslána jak radě lidových komisařů, tak Celoruskému ústřednímu výkonnému výboru sovětů, tj. měla se uplatnit všechna práva, která poskytuje naše ústava. Je to válka, a někdy jsou s ní samozřejmě spojeny i porážky. Ale kdo to kdy viděl, že by se i ty nejvíteznější války obešly bez porážek? Tak také i zde jsou možné porážky, ale bojovat se musí. Ovšem u nás se to nebere vážně. A pohnali jste někoho před soud za byrokratické průtahy? Kde máme rozsudky lidových soudů za to, že dělník nebo rolník, který musí čtyřikrát nebo pětkrát přijít do úřadu, než konečně dostane něco, co sice má formální náležitosti, ale v podstatě je to výsměch? Vždyť jste přece komunisté, proč tedy nenalícíte na tyhle pány byrokraty past a neženete je pak za průtahy před lidový soud a do vězení? Kolik jste jich za průtahy dali zavřít? To je ovšem choulostivá věc, řekne každý. Toho či onoho se to možná dotkne. Tak uvažují mnozí, ale postěžovat si a vyprávět anekdoty, na to je užije. A v těchto anekdotách se nakonec stírá hranice mezi anekdotami a oněmi pomluvami, které se tisknou v zahraničních menševických a eserských časopisech. Menševici píší: »Máme své dopisovatele ve všech moskevských sovětských orgánech.« (Smích.) Vesměs všechny anekdoty, které se tu vyprávějí, zejména ty, které kolují v projevech parlamentní opozice, se za několik dní objevují v menševických časopisech. Ale je třeba znát meze, je třeba

ba dělat rozdíl mezi vážným bojem a prostým vyprávěním anekdot. Je ovšem možné, že když jsou lidé unaveni, stačí, aby jim ten či onen vtipný řečník pověděl nějakou anekdotu, a hned pocítí jisté uvolnění. Z tohoto hlediska, podle toho, jak já to vidím, nemohu proti nim nic namítat. Ale s tím se nemůžeme spokojit, je třeba shromážďovat zkušenosti, z nichž bude patrné, jak jste koho dopadli, kolik jste uspořádali soudních procesů a jakého výsledku jste dosáhli. Přistoupíme-li k věci takto, obstojíme v této válce, ačkoli je to válka daleko těžší než válka občanská.

Chtěl bych říct ještě několik slov o Nikolajevské gubernii. Od soudruha z Nikolajevské gubernie jsme zde slyšeli celou řadu velmi cenných připomínek. Ale tyto připomínky jsou většinou nedomyšlené. Říká: »Prodává se textil a železo, ale neprodává se pomáda.« A jiní uváděli, že do prodeje nepřichází textil. Soudruh se pustil do spekulantů: protože je nucen zavádět svobodu obchodu, chtěl by vědět, jak se má proti tomuhle bojovat. Postaru se bojovat nedá a jako nový způsob bylo u nás zavedeno střežení dopravy a vydána řada nových dekretů, ale výsledků ovšem nelze dosáhnout rychle. Ale kde jsou v téhle otázce vaše místní zkušenosti? Máme nyní řadu dekretů o střežení dopravy ne před spekulanty, ale před »jejím zneužíváním«. Byly zřízeny zvláštní komise, zvláštní trojky Celoruské mimořádné komise a Mimořádné dopravní komise, a je tu i vojenská správa a lidový komisariát dopravy. A jaké orgány působí u vás v místě? Jak koordinují svou činnost? Jak se reaguje na stížnosti, že se vzdmáhají spekulanti? Jak si tyto orgány počínají? O tom by se mělo mluvit. Ale lidé přicházejí a stěžují si: »Spekulanti nám přerostli přes hlavu.« My jsme dali pokyny v dekretech. Možná že jsou nesprávné, je třeba je prověřit, ale jak to udělat? My svoje dekry prověřujeme tím, že je uveřejňujeme. Vy je znáte a přijíždíte, abyste posoudili tyto dekry a poradili se o jejich uplatňování v praxi. Tam

a tam si ta a ta dopravní trojka počínala tak a tak. Zde úspěšně, tam neúspěšně. Možná že to nebude takový skvělý projev jako projev o diktatuře v zásobování. Ale bez toho se nemůžeme naučit, jak při vypracovávání dekretů dělat méně chyb, a to je hlavní věc.

Nakonec přejdu k závěrům, které — jak se mi zdá — velmi správně nastínil soudruh Osinskij a které podávají celkovou bilanci naší činnosti. Osinskij vyvodil tři závěry. První závěr — »doopravdy a nadlouho«. Myslím, že má plnou pravdu. »Doopravdy a nadlouho« — to je opravdu třeba zapsat si za uši a dobře si zapamatovat, neboť vinou takového zlovyku, jako jsou pomluvy, se šíří pověsti, že se provádí politika v uvozovkách, tj. politikaření, že se všechno dělá jen pro dnešek. To není pravda. Máme na zřeteli vzájemný poměr třídních sil a uvažujeme o tom, jak musí proletariát jednat, aby navzdory všemu mohl vést rolnictvo ke komunismu. Ovšem, někdy je třeba ustupovat, ale je třeba se k tomu stavět co nejseriózněji, z hlediska třídních sil. Spatřovat v tom lest znamená počínat si jako šosáci, jako maloburžoazie, která má tuhý život nejen mimo rámec komunistické strany. Ale když soudruh Osinskij šel dále a začal mluvit o časových lhůtách, já bych byl v takovém případě zdrženlivý. »Doopravdy a nadlouho« — 25 let. Nejsem takový pesimista, nebudu odhadovat, jaká by podle mého názoru měla být lhůta, ale to je podle mého názoru trochu pesimistické. Kéž bychom dovedli odhadovat na 5—10 let dopředu, vždyť obvykle nedovedeme odhadovat ani na pět týdnů dopředu.

Musíme iniciativní bezpartijní pracovníky dosazovat na vedoucí místa. Je třeba znovu a znovu opakovat, že charakter schůzí, sjezdů, konferencí a porad v komunistické straně a v Sovětském Rusku přece jen nemůže být takový, jaký byl za starých časů a jaký se u nás ještě udržuje v tom smyslu, že se střídají projevy v duchu parlamentní opozice a pak se napíše rezoluce. Rezolucí se

u nás nakupilo tolik, že je nikdo není s to nejen přechíst, ale ani shromáždit. Musíme se zabývat praktickými záležitostmi, a ne rezolucemi. V buržoazním zřízení se praktickými záležitostmi zabývali podnikatelé, a ne státní orgány, kdežto u nás jsou hospodářské záležitosti naší společnou věcí. To je pro nás ta nejzajímavější politika. Je samozřejmě možno 999krát vynadat menševikům, i to je třeba udělat, ale přece jenom je to už opakování, jemuž se mnozí z nás věnují už třicet let. A většina toho už má dost.

Například taková otázka, jak směřovat v socialistickém státě textil, pomádu a jiné věci za obilí, jak to udělat, abychom za polskou sůl dostali nějaký ten pud mouky navíc — to je stokrát zajímavější. Ačkoli je to neobvyklé, je třeba zabývat se na stranických schůzích takovou podnikavostí. Celý kapitalistický svět hladoví až hrůza. Pokud jde o sůl, pomádu a jiné předměty — těch mají ažaž, takže budeme-li správně uplatňovat heslo místní směny a iniciativy, získáme tak další pudy obilí navíc.

Soudruh Gusev mi předal návrh statutu komunistického výrobního družstva. Podstata návrhu je vyložena v pátém bodě, kde členové družstva žádají, aby jim byl zaručen »zdravý hygienický příděl«. (Smích.) »Zdravý hygienický příděl« — k tomu spěje celá naše zásobovací politika. Je třeba opatřit 240 miliónů pudů obilí pomocí daně a 160 miliónů směnou zboží, tj. celkem 400 miliónů pudů tak, aby rolníci cítili, že tento systém opatrování obilí je ekonomicky stabilní.

V povinném odvádění všech zemědělských přebytků nebylo možno pokračovat. Tuto politiku bylo nutné změnit. V tomto směru je to dnes snad nejtěžší úsek naší výstavby. Srovnáme-li veškerou činnost komunistické strany se čtyřletým vysokoškolským studiem, můžeme naši situaci charakterizovat takto: Skládáme postupovou zkoušku z třetího do čtvrtého ročníku; ještě jsme ji nesložili, ale podle všech známek ji složíme. Počítáme-li ročníky, pak první ročník trval od sedmdesátých let minulého

století do roku 1903; bylo to první, počáteční období od narodovoljovství, sociální demokracie a II. internacionály k bolševismu. To byl první ročník.

Druhý ročník trval od roku 1903 do roku 1917; to byla vážná příprava k revoluci a první zkušenosti z revoluce roku 1905. Třetí ročník — od roku 1917 do roku 1921 — zabírá čtyři roky, které svým obsahem vydají víc než prvních čtyřicet let. Byla to zkouška velmi důkladná, když se proletariát dostal k moci, ale nebyla to ještě zkouška rozhodující. Zpívá-li se v naší písni, že »poslední bitva vzplála«, musím říct, že to bohužel není poslední bitva, nýbrž jedna z těch, které se blíží poslední, rozhodující bitvě, mám-li být opravdu přesný. Ale teď skládáme postupovou zkoušku z třetího do čtvrtého ročníku. Vezmeme-li příklad Osinského a budeme-li mluvit o letech, myslím, že tady by přicházelo v úvahu deset let, protože bude nutné složit postupovou zkoušku z třetího do čtvrtého ročníku a potom budeme muset úspěšně absolvovat celý čtvrtý ročník — pak budeme opravdu nepřemožitelní. Můžeme dosáhnout vítězství na hospodářské frontě. Jestliže zvítězíme, pokud jde o rolníky, a zajistíme letos »zdravý hygienický příděl«, bude to postupová zkouška z třetího do čtvrtého ročníku. Potom celá ta výstavba, kterou plánujeme, bude serióznější.

Takový je tedy náš úkol. Proto si dovolím na závěr vyjádřit znovu a ještě jednou přání, abychom si navzdory těžkostem, přes všechny staré tradice, které nedovolují zabývat se na sjezdech, konferencích a řádných parlamentních shromážděních místními otázkami drobného hospodářství, přece jenom řekli: Jako komunisté se tím musíme zabývat, musíme sledovat praktické zkušenosti z hospodářské činnosti místních orgánů, kde se dekrety realizují a prověřují, kde je třeba jejich nedostatky korigovat, kde je třeba pustit se do práce tak, aby ji zde na schůzi bylo možné bilancovat. Pak naše výstavba postoupí doopravdy a s jistotou kupředu. (Bouřlivý potlesk.)

NÁVRH REZOLUCE O NOVÉ EKONOMICKÉ POLITICE

1. Stěžejním politickým úkolem dneška je, aby všichni pracovníci stranických a státních orgánů plně pochopili a přesně prováděli novou ekonomickou politiku.

Strana považuje tuto politiku za platnou na dlouhé období, které potrvá celou řadu let, a žádá, aby ji všichni prováděli co nejpečlivěji a co nejsvědomitěji.

2. Na první místo se dostává směna zboží jako hlavní páka nové ekonomické politiky. Správné vztahy mezi proletariátem a rolnictvem a vytvoření naprosto stabilní formy ekonomického svazku obou těchto tříd pro období přechodu od kapitalismu k socialismu nejsou možné, nebude-li zavedena systematická směna průmyslového zboží a potravin mezi průmyslem a zemědělstvím.

Zavést směnu zboží je nutné zejména jako podnět k tomu, aby rolníci rozšiřovali osevní plochy a zvelebovali zemědělství.

Je třeba stůj co stůj všestranně podporovat a rozvíjet místní podnikavost a iniciativu.

Gubernie s největšími přebytky obilí je nutné preferovat v tom smyslu, že v nich směna zboží bude zavedena nejdříve.

3. Protože hlavním aparátem provádějícím směnu zboží jsou družstva, je třeba uznat za správnou politiku uzavírání smluv mezi orgány komisariátu zásobování a družstevními orgány, jakož i požadavek, aby orgány komisariátu zásobování předaly fondy pro směnu zboží družstvům, jež by pod kontrolou státní moci plnila její úkoly.

Poskytnout družstvům širokou možnost provádět výkup, všestranně rozvíjet místní průmysl a vůbec přispívat k pozvednutí hospodářského života.

Podporovat úvěrové organizace družstev.

Bojovat proti anarchické (tj. vymykající se jakékoli státní kontrole a dohledu) směně zboží tím, že směna zboží bude soustředěna převážně v rukou družstev, ale přitom nijak neomezovat regulérní volný obchod.

Průzkum trhu.

4. Podporovat malé a střední (soukromé i družstevní) podniky, které většinou nepotřebují dostávat suroviny, palivo a potraviny od státu.

Připustit pronajímání státních podniků soukromým osobám, družstvům a jiným sdružením. Poskytnout místním hospodářským orgánům právo uzavírat takové smlouvy bez souhlasu nadřízených orgánů. O každém takovém případě informovat Radu práce a obrany.

5. Revidovat (určitou část) výrobní programy velkého průmyslu tak, aby se zvýšila výroba předmětů široké spotřeby a potřeb pro rolníky.

Rozšířit samostatnost a iniciativu každého velkého podniku v disponování finančními prostředky a materiálovými zdroji. Příslušný návrh přesně formulovaného usnesení předložit ke schválení radě lidových komisařů.

6. Rozšířit systém poskytování prémie v naturálních a zavést na zkoušku kolektivní zásobování.

Zavést správnější rozdělování potravin, aby se zvýšila produktivita práce.

7. Zachovat a posílit aparát, který by rychle, v plném rozsahu a všude vybíral naturální daň. K tomuto účelu zajistit zásobovacím orgánům potřebnou stranickou autoritu. Zachovat a posílit centralizaci zásobovacího aparátu.

8. Zaměřit všechna předešlá opatření na splnění praktického bojového úkolu letošního roku: vytvořit obilní fond v rozsahu nejméně 400 miliónů pudů jako základ pro obnovu průmyslu a pro splnění plánu elektrifikace.

9. V zásadě schválit návrh nařízení Rady práce a obrany^[43] a uložit frakci v Celoruském ústředním výkonném výboru sovětů, aby prosadila jeho uzákonění.

Považovat za bezpodmínečný a prvořadý úkol strany co nejpřesnější splnění tohoto nařízení vůbec a zejména pokud jde o pověřování nestraníků odpovědnými funkcemi a jejich zapojování do práce.

10. Uložit ústředním orgánům zvýšenou odpovědnost za podvazování a nedostatečnou podporu místní iniciativy. Uložit frakci v Celoruském ústředním výkonném výboru, aby vypracovala návrh příslušného nařízení a předložila jej na nejbližším zasedání ke schválení.

11. Konference ukládá ústřednímu výboru a všem organizacím strany systematicky provést řadu opatření k posílení agitace a propagandy a rovněž příslušný přesun stranických sil, aby mohly být plně objasněny a plánovitě splněny všechny výše uvedené úkoly.

12. Stanovit jako bezesporu jeden z nejdůležitějších úkolů strany pozorné a všestranné objasňování a studování — jak v tisku, tak i na schůzích, konferencích a sjezdech odborů, sovětů, strany apod. — praktických zkušeností získaných v průběhu hospodářské výstavby v místním i celostátním měřítku.

*Napsáno 27.—28. května 1921
Poprvé otištěno roku 1932
v publikaci Leninskij sbornik XX*

*Podle kartáčového obtahu
opraveného V. I. Leninem*

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY
K NÁVRHU REZOLUCE
O NOVÉ EKONOMICKÉ
POLITICE
28. KVĚTNA

1

Myslím, že by se takový pozměňovací návrh¹⁰⁸ neměl přijímat, protože v takovém případě by se k dodatku musela připojit vysvětlivka. Ovšem jestliže revoluce v Evropě vypukne, je samozřejmé, že svou politiku změňíme. Jistě víte, že občanská válka, která bývá s takovouto revolucí vždy spjata, může prakticky naši situaci na určitou dobu dokonce zhoršit. Bude to ovšem krátká doba, i když se samozřejmě dá těžko určit, jak dlouho by občanská válka trvala v jiných republikách; ale jakmile skončí vítězstvím, změňíme svou politiku v tom smyslu, že možná řekneme: nic nevymáhat daní, nýbrž všechno získávat směnou zboží. To je třeba rolníkům vysvětlit, protože jinak si pomyslí: vida, zase se vracejí k povinnosti odvádět všechny přebytky. Proto si myslím, že by se raději nemělo nic takového přidávat. Dlouhá řada let revoluce v Evropě a občanské války povede k tomu, že se místo jakýchkoli daní bude všechno získávat směnou zboží. Říká se to ve sjezdové rezoluci, kde se uvádí, že se daň bude postupně snižovat. Právě k tomuto bodu spěje nadcházející vítězná revoluce, kterou i dlouhá řada let přibližuje.

Soudružky a soudruzí, právě o tom bodu jsme v komisi diskutovali a vyskytly se rozdílné názory. Nejdříve vznesl Miljutin námitky proti slovům »bojovat proti anarchické směně zboží«; říkal, že se to prý bude vykládat jako šikanování a že tím v praxi bude po volném obchodu veta. Když tento bod dostal nynější podobu a k slovům »bojovat proti anarchické směně zboží« bylo dodáno »protože se vymyká kontrole a dohledu« — tím se míní černý obchod, a vy víte, že se nezákonné obchodování stíhá ve všech zemích připouštějících volný obchod, dokonce i v kapitalistických zemích —, shodli jsme se na něm. Jak bojovat? Bojovat tím, že směna zboží bude soustředěna převážně v rukou družstev, a k tomu se dodalo: »nijak neomezovat regulérní volný obchod«. Když byla tato redakční úprava hotová, shodla se komise jednomyslně na tom, že by tím mohl být ohrožen a omezen volný obchod. Je to samozřejmě choulostivá otázka. My chceme, aby směrnice neomezovala volný obchod, ale obejít se bez boje proti nezákonnému obchodování, zejména proti černému obchodu a dezorganizaci dopravy, nemůžeme. Uvažovali jsme v komisi, zda by se slovo »bojovat« nemělo nahradit mírnějším, ale potom jsme se na tomto výrazu shodli, protože předmětem boje je jenom anarchická směna zboží, vymykající se jakékoli státní kontrole, a to tím spíše, že byl schválen dodatek »nijak neomezovat regulérní volný obchod«. S tímto dodatkem nezní slovo »bojovat« příliš silně. Přitom změna, kterou soudruh navrhoval, skrývá v sobě nebezpečí, že dosáhneme opačného výsledku. Vyškrtává slova »nijak neomezovat regulérní obchod« . . .

Myslím, že sovchozy ještě k tomu nedorostly, neboť jsou na tom velmi špatně. Ať ještě aspoň rok trochu zlepšují svou situaci, a potom v příštím roce uvidíme, zda budeme moci jejich samostatnost rozšířit nebo ne.

4

Poslední pozměňovací návrh není zdařilý¹¹¹, protože o materiálových zdrojích se mluví v jiném bodě, v pátém: »Revidovat (určitou část) výrobní programy velkého průmyslu tak, aby se zvýšila výroba předmětů široké spotřeby a potřeb pro rolníky.

Rozšířit samostatnost a iniciativu každého velkého podniku v disponování finančními prostředky a materiálovými zdroji. Příslušný návrh přesně formulovaného usnesení předložit ke schválení radě lidových komisařů.« To znamená, že to zde nebudeme opakovat. Mluví se tu naprosto jednoznačně o rozdělování zdrojů, například potravin, ovšem ne na úkor centra, protože bez příslušných zdrojů v centru nemůže být o průmyslu ani řeči. Pokud jde o první připomínku soudruha, který říkal, že teď není vhodné považovat otázku místních hospodářských rad, které by mohly leccos zkazit, za vyřešenou, nikde jsem nic takového neslyšel. Naopak se ozývaly požadavky, abychom hospodářské rady, které by pracovaly jako komise rady lidových komisařů, zavedli všude. Každý člen rady lidových komisařů, každý představitel Rady práce a obrany má právo odvolat se k radě lidových komisařů. A protože vybíráme do Rady práce a obrany zase tytéž členy rady lidových komisařů, nebudou ani v guberniích a újezdech žádné zvláštní orgány, nýbrž zůstanou tam jenom dosavadní instituce a oddělení. Guberniální hospodářská rada je plně vyhovující formou, která čin-

nost rady neomezuje, nýbrž usnadňuje ji. V nařízení se říká, že »je nutné připustit nejrozmanitější obměny základního typu, tj. že výkonné výbory sovětů mohou plně přejímat úkoly a povinnosti hospodářských rad...« (čte), takže o absolutně neměnném a jediném způsobu činnosti nebylo předem rozhodnuto. Kromě toho se v rezoluci, kterou navrhuje komise, říká: »v zásadě schválit«. Komise¹¹² se schází a pracuje, její předseda Osinskij oznámil, že celá řada bodů byla revidována a již písemně zformulována. Je to složitá práce, takže bude třeba ustavit ještě zvláštní komisi. Obávat se, že si formulaci »v zásadě schválit« svazujeme ruce, je zbytečné.

5¹¹³

Nejsme proti tomu; ovšem tematicky to nepatří sem, ale k šestému bodu¹¹⁴. Navrhuji v zásadě to přijmout a připojit k šestému bodu.

6¹¹⁵

To už jsou detaily, s touto věcí je třeba přijít na zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů a tam ji projednat s kompetentními osobami. Zásadně tu žádné námítky být nemohou, ale vcelku je to dílčí opatření.

7¹¹⁶

Zde jsou takové obavy přehnané.

V sedmém bodu říkáme: Zachovat a posílit aparát, který by rychle a v plném rozsahu vybíral naturální daň. Naturální daň se jistě nebude vymáhat přesvědčováním, nýbrž jedině donucením, a právě tomu se říká aparát.

360

Dnes bylo podepsáno několik důležitých nařízeních a instrukcí, které vesměs počítají s tím, že aparát zachováme, posílíme a budeme požadovat rychlé vybírání naturální daně. Prý se tu říká »na první místo se dostává směna zboží«, a tak jsou obavy, že rolníci budou diskutovat nejdříve o směně zboží, a proto prý máme napsat »na zvlášť významné místo«.

*Otištěno poprvé,
podle stenografického zápisu*

Z Á V Ě R E Č N Ý P R O J E V
 N A K O N F E R E N C I
 2 8 . K V Ě T N A

Myslím, soudružky a soudruzi, že se mohu omezit opravdu jenom na pár slov. Víte, že jsme tuto konferenci svolali mimořádně a že jsme si vytkli jako hlavní cíl dosáhnout toho, aby mezi ústředím a místními orgány, mezi stranickými pracovníky a všemi pracovníky sovětů bylo v hospodářské politice naprosté jasno. Myslím, že konference tento úkol bezesporu splnila. Soudruzi zde nejednou konstatovali, že soudruh Osinskij zcela správně vyjádřil smýšlení velmi mnohých a pravděpodobně většiny místních stranických pracovníků, když řekl, že je třeba rozptýlit všechny pochybnosti, že politiku, kterou vytyčil X. sjezd strany a potom potvrdily dekrety a usnesení, pokládá strana rozhodně za politiku, jež má být prováděna doopravdy a nadlouho. To také konference se vším důrazem vyslovila a doplnila celou řadou bodů. Až se soudruzi rozjedou domů, nezůstane nejmenší možnost nesprávného výkladu. Ovšem když vytyčujeme politiku, jež má platit dlouhou řadu let, nezapomínáme ani na chvíli, že mezinárodní revoluce a tempo i podmínky jejího vývoje mohou všechno změnit. Dnes je mezinárodní situace taková, že se vytvořila jakási dočasná, nestálá, ale přece jen rovnováha; taková rovnováha, že se imperialistické státy přes všechnu svou nenávist a touhu vrhnout se na Sovětské Rusko této myšlenky vzdaly, protože kapitalistický svět pokračuje v rozkladu, je čím dál nejednotnější a napor sil utlačovaných koloniálních národů, které mají přes miliardu lidí, je každým rokem, každým měsícem, ba dokonce každým týdnem mocnější. Ale počítat s tím nemů-

žeme. Dnes ovlivňujeme světovou revoluci hlavně svou hospodářskou politikou. K Sovětské ruské republice upírají své zraky všichni, všichni pracující ve všech zemích světa bez výjimky a bez jakéhokoli zveličování. Toho jsme dosáhli. Zamlčet, utajit nemohou kapitalisté nic, a proto především číhají, až se na hospodářském úseku dopustíme nějakých chyb a až se v něčem odhalí naše slabiny. Do této oblasti se přenesl boj na celém světě. Vyřešíme-li tento úkol, pak jsme v mezinárodním měřítku zvítězili najisto a definitivně. Proto má pro nás hospodářská výstavba zcela mimořádný význam. Na této frontě musíme zvítězit pomalým, postupným — rychle to nejde —, ale zato nepřetržitým zvyšováním úrovně a postupem vpřed. A myslím, že zásluhou naší konference jsme tohoto cíle nesporně a v každém případě dosáhli. (Potlesk.)

*Otištěno 2. června 1921
v Pravdě, č. 119*

Podle textu Pravdy

V Š E M L I D O V Ý M K O M I S A Ř Ů M
A V E D O U C Í M U Ú S T Ř E D N Í H O
S T A T I S T I C K É H O Ú Ř A D U

*Kopie předsedovi a tajemníkovi
Celoruského ústředního výkonného
výboru sovětů*

28. května 1921

Všem lidovým komisařům rozdat a rozeslat vytištěný
návrh nařízení Rady práce a obrany^[43]

s podpisem Lenina a předsedy komise Rady práce a obrany soudruha Obolenského (Osinského).

Tento návrh předložit na zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů, jež bude zahájeno 30. května 1921 v jednu hodinu odpoledne.

Všichni lidoví komisaři jsou povinni

1. do pondělka 30. května 1921 do druhé hodiny odpolední připravit písemné připomínky a doplňky ke všem bodům nařízení, zásadním i dílčím otázkám, které se přímo či nepřímo týkají příslušného lidového komisariátu;

2. ve stejném termínu vypracují všechny lidové komisariáty bez výjimky, každý lidový komisař za svůj resort, seznam zásadních (pro zprávu o činnosti) i dílčích otázek (tj. podrobnější soupis dílčích otázek pro takovou zprávu).

To je nutné, neboť Celoruský ústřední výkonný výbor schválí všeobecné nařízení, jež bude mít dvě části: a) Nařízení Rady práce a obrany pro hospodářské lidové komisariáty o podávání zpráv; b) Nařízení rady lidových komisařů, které bude podávání zpráv o činnosti ukládat všem lidovým komisariátům bez výjimky, nejen hospodářským, ale i ostatním.

Tyto zprávy budou tvořit poslední, dodatečnou »pátou skupinu otázek«. Každý lidový komisariát musí sestavit soupis nejdůležitějších otázek podle seznamu otázek č. 1—27, obsažených v návrhu nařízení Rady práce a obrany, na jejichž základě musí být vypracována zpráva o činnosti.

Zprávy bude každý výkonný výbor guberniálních a újezdních sovětů tisknout v počtu asi tisíc výtisků (technickou možnost tisknout alespoň jeden tiskový arch měsíčně pro každý újezd jsem zjistil dotazem v Hlavní správě podniků papírenského průmyslu). Počítá se, že se zprávy budou tisknout a předkládat čtyřikrát až šestkrát do roka. S konečnou platností bude tato lhůta — současně se schválením celého nařízení — stanovena na zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru.

Každému lidovému komisaři se ukládá, aby ve výše uvedeném termínu (30. května 1921 do druhé hodiny odpolední) předložil písemně ve 3—5 exemplářích stručný seznam nejdůležitějších otázek, na které by měla zpráva příslušného lidového komisariátu odpovídat.

Předseda rady lidových komisařů
V. Uljanov (Lenin)

Okamžitě to sdělte, písemně i telefonicky, každému lidovému komisaři (v případě jeho nepřítomnosti náměstkovi, referentovi nebo členovi kolegia) a dejte si to od nich potvrdit.

*Poprvé otištěno roku 1932
v publikaci Leninskij sbornik XX*

Podle rukopisu

PROJEV O MÍSTNÍCH
HOSPODÁŘSKÝCH ORGÁNECH
NA III. ZASEDÁNÍ
CELORUSKÉHO ÚSTŘEDNÍHO
VÝKONNÉHO VÝBORU SOVĚTŮ
30. KVĚTNA 1921¹⁷

Soudružky a soudruzi, zbývá mi už jen máloco dodat k tomu, co řekl soudruh Osinskij, neboť původní návrh nařízení, který máte v rukou*, a hlavní myšlenka tohoto návrhu zákona byly již vyloženy. Právě proto, že v této otázce jsou podrobnosti, na nichž vlastně závisí celá podstata věci, bylo rozhodnuto neomezovat se na projednání této otázky v Radě práce a obrany a v radě lidových komisařů, nýbrž předložit ji konferenci strany, kde bylo nařízení v zásadě schváleno, a nejvyššímu zákonodárnému orgánu — zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů. Je třeba, aby místní pracovníci pozorně prozkoumali, jak se tento zákon provádí, a není vyloučeno, že zpočátku bude nutné vydat celou řadu doplňujících pokynů.

Toto opatření se v žádném případě nesmí stát dalším zdrojem posílení byrokratismu. To by snad nebylo zcela vyloučeno, kdybychom začali dostávat nadměrné množství zpráv o činnosti nebo kdyby se tyto zprávy sestavovaly tak, že by nezaručovaly možnost ověření jejich správnosti. Zde je, soudružky a soudruzi, třeba promyslet způsoby sestavování zpráv, takže možná zjistíte, že by bylo účelné zvolit zvláštní komisi, která by na základě připomínek, jež zde budou vzneseny, a na základě in-

* Viz tento svazek, s. 285—313. *Red.*

strukcí a směrnic, jež navrhnete, tuto otázku s konečnou platností projednala. Až dosud se k této otázce sešlo značné množství materiálu. Je přirozené, že mají-li být předkládány zprávy, musí to udělat nejen hospodářské orgány, ale i lidové komisariáty, tj. i ty komisariáty, které sice nejsou vysloveně hospodářské, ale přesto je jejich činnost těsně spjata s hospodářskou výstavbou. Jedním z hlavních cílů uveřejňování zpráv o činnosti je zpřístupnit je politicky neorganizovaným masám a obyvatelstvu vůbec. Toto nemůžeme dosáhnout masovými náklady, masovým uveřejňováním těchto zpráv, ale jenom jejich soustředěním v knihovnách. V tomto případě je třeba zavést takovou pracovní metodu, aby stručná podstata zpráv, ta podstata, co zajímá obyvatelstvo nejvíc, byla rozhodně uveřejňována. Technické možnosti pro to jsou. Ještě před svým projevem jsem se informoval u zástupce Hlavní správy podniků papírenského průmyslu. Předložil mi přesnou zprávu o 339 újezdních střediscích, která ukazuje, že v každém újezdním středisku je nějaká ta tiskárna a že je zde také dostatek papíru, aby se mohla vytisknout velmi stručná zpráva. Přitom počítal s tím, že nejmenší z újezdních středisek vytiskne jeden tiskový arch, samozřejmě jednou měsíčně. Jednou měsíčně — to by bylo příliš často. Zda to má být jednou za dva měsíce nebo za čtyři nebo snad ještě za delší časový úsek — o tom se rozhodne zřejmě na základě pokynů místních orgánů. Zástupce hlavní správy předpokládá tisíc výtisků a tak odhaduje, že potřebné množství papíru je dnes k dispozici. Tisíc výtisků — to by umožnilo posílat tyto zprávy přinejmenším každé újezdní knihovně, takže by se každý, kdo se o to zajímá, a zejména politicky neorganizované masy, mohl s těmito zprávami seznámit. Nejdříve ovšem bude nutné celou věc vyzkoušet; zaručit se, že se to podaří hned napoprvé a že se v tom nevyskytnou žádné nedostatky, samozřejmě nemůžeme.

Na závěr svého stručného dodatku bych chtěl zdůraz-

nit jedno. Jedním z nejdůležitějších úkolů dneška je široce zapojit do práce nestraníky a dosáhnout toho, aby vedle členů strany a v každém případě vedle zástupců příslušného resortu byly na práci skutečně zainteresovány a pro ni získány co nejširší masy nestraníků. Domnívali jsme se, že se to nedá udělat jinak než uveřejňováním zpráv o činnosti nebo alespoň jejich nejpodstatnějších částí. Máme instituce, které podávají neobyčejně podrobné zprávy. Všechno, co jsme se o této věci dosud dověděli, dokazuje, že existují výborně organizované místní orgány. V každém případě dává práce těchto orgánů neustále mnoho materiálu, takže v tomto směru můžeme být optimisty. Co nám však opravdu chybí, je schopnost využívat nejlepších vzorů — a nemáme jich mnoho — tak široce, abychom z nich udělali příklady závazné pro všechny. Náš tisk nevyzdvihuje skutečně vzorné místní orgány s praktickými zkušenostmi. Toto uveřejňování zpráv, jejich zpřístupnění širokým masám obyvatelstva a jejich soustředění v každé, dokonce i újezdní knihovně musí přispět k pravidelnému svolávání konferencí politicky neorganizovaných, jež by umožnilo zapojovat do hospodářské výstavby širší masy. Rezolucí o tom byla odhlasována celá řada. Leccos se už leckde udělalo. Avšak v celoruském měřítku se toho bezpochyby ani zdaleka neudělalo dost, ačkoli takto bychom povzbudili místní orgány a dosáhli toho, že by každý alespoň trochu odpovědný místní pracovník ve výstavbě mohl podávat ústředním orgánům přesné a konkrétní, vlastnoručně podepsané informace o svých zkušenostech a dávat je k dispozici jako vzor. To nám dnes chybí snad ze všeho nejvíc.

Jakým způsobem budeme dále shrnovat a studovat tyto zprávy a jak je budeme využívat na konferencích, sjezdech a v institucích — to ukážou další zkušenosti. Teď je nejdůležitější na základě zkušeností místních pracovníků schválit tento dekret a umožnit jeho ověření v praxi, abychom do příštího celoruského sjezdu (přibližně v prosinci

tohoto roku) bezpodmínečně získali určité výsledky, které by ukázaly, jak toto opatření na základě zkušeností dále rozvíjet, zdokonalovat, měnit a doplňovat.

To je stručný dodatek, na nějž bych se chtěl prozatím omezit.

*Stručné novinové zprávy otištěny
31. května 1921 v Pravdě, č. 117
a v listu Izvěstija VCIK, č. 117
V plném znění poprvé otištěno
roku 1922 v knize I—IV sessii
Vserossijskogo Centralnogo Ispol-
nitělnogo Komiteta VIII sozyva.
Stenografičeskij otčet, Moskva*

Podle textu knihy

O S T R U Č N Ý C H M Ě S Í Č N Í C H
V Ý T A Z Í C H Z E Z P R Á V
O Č I N N O S T I

1. Průběžné zprávy o činnosti, které musí vypracovávat všechny resorty, instituce, hlavní správy a podniky (včetně nestátních), podávat nejméně jednou měsíčně.
2. Tyto zprávy musí list *Ekonomičeskaja žizň, Státní plánovací komise a Ústřední statistický úřad* dostávat pravidelně a včas, aby se s nimi mohly seznámit (nezávisle na požadavcích vyšších státních orgánů, které bude nutné v každém případě uspokojit).
3. Stručné výtahy ze zpráv o činnosti (rozsah výroby; počet dělníků; počet podniků apod., jenom absolutně nezbytná čísla) posílat ve třech exemplářích — po jednom dostanou *Ekonomičeskaja žizň, Ústřední statistický úřad a Státní plánovací komise*.
4. *Ekonomičeskaja žizň* je bude uveřejňovat ihned.
5. Rozbor těchto zpráv z nejdůležitějších odvětví národního hospodářství, z každého zvláště, budou provádět pracovníci redakce listu *Ekonomičeskaja žizň, Státní plánovací komise a Ústředního statistického úřadu* (podle bodu 6 ihned).
6. Pravidelné přehledy bude *Ekonomičeskaja žizň* uveřejňovat periodicky, v termínech stanovených redakcí, nejméně dvakrát do roka.
7. Každý měsíc bude *Ústřední statistický úřad* sestavovat velmi jednoduché diagramy. Jejich formu vypracuje do týdne. Až bude schválena, sestaví je podle ní do *týdne*.

*Napsáno koncem května
nebo začátkem června 1921
Poprvé otištěno roku 1945
v publikaci Leninskij sbornik XXXV*

Podle rukopisu

PROJEV NA III. CELORUSKÉ
PORADĚ O ZÁSOBOVÁNÍ
16. ČERVNA 1921¹¹⁸

Soudružky a soudruzi, především mi dovoluete, abych jménem rady lidových komisařů i jménem ústředního výboru KSR pozdravil vaši poradou.

Nám všem je, soudružky a soudruzi, samozřejmě jasné, proč musí vaši poradě věnovat takovou zvláštní pozornost nejen pracovníci v zásobování, ale i všichni pracovníci státních a stranických orgánů, i celá strana a vůbec každý, komu aspoň trochu leží na srdci osud Sovětské republiky a její úkoly. Vaše porada se schází ve chvíli zcela mimořádné důležitosti, takže ji v tomto směru nelze nijak srovnat s obvyklými běžnými poradami o zásobování, jichž jste se nejednou zúčastnili a jichž se ještě nejednou zúčastníte.

Zcela mimořádná důležitost vaší dnešní porady vyplývá ze dvou okolností. Je to především ona nepředvídaná okolnost, které jsme se obávali a která již druhý rok znovu postihuje zemi mimořádně nebezpečnými pohromami: zda jsme vstoupili do souvislého období suchých let, jak nám to už druhý rok prorokují, to ještě nevíme, ale že ve velkých oblastech budeme mít už druhý rok opět velmi citelnou neúrodu obilovin i píce, to je nám už jasné a signalizuje nám to obrovské nebezpečí. Nebudu se nyní zabývat tím, jak velká je tato oblast, která byla podle našich zpráv o úrodě obilovin a píce letos postižena neúrodou. Rozhodně je tato oblast velká. Rozhodně se nám už rýsuje, že v celé řadě gubernií vznikne obrovské manko v naturální dani, že se kromě toho v celé řadě gubernií dostane obyvatelstvo do bezvýchodné, neslýchaně těž-

ké situace, takže pracovníci v zásobování, místo aby z těchto gubernií získali jisté množství přebytků pro zásobování armády, dělnické třídy a průmyslu, budou muset pomáhat těmto guberniím, pomáhat hladovějícím. Úkoly, které tím připadají pracovníkům v zásobování, nad všechno naše očekávání ještě více ztěžují práci, kterou máte vykonat. To je první okolnost.

Druhou okolností, která nás nijak zvlášť nepřekvapuje, je mezník, obrat v celé zásobovací politice. Dnes se poprvé pouštíme do zásobovací kampaně, poprvé se scházíme, abychom shrnuli zkušenosti místních pracovníků v zásobování a připravili se ke splnění úkolů, které čekají na pracovníky v zásobování, a to za situace, kdy se zásobovací politika radikálně změnila, kdy sovětská vláda musela změnit nejen zásobovací politiku, ale v mnoha směrech i samy základy své hospodářské politiky, kdy jsme byli nuceni převést veškerou práci ve státě na jiné koleje, neboť rolnictvo se v minulém roce octlo v neobyčejně těžké situaci a navíc se ukázalo, že rychle obnovit velký průmysl není možné.

Uvědomit si, že je nutné počítat s těžkou situací země, s nemožností rychle obnovit velký průmysl, znamená připravit se na to, aby se drobné rolnické hospodářství stůj co stůj, za každou cenu, dostalo z kritické situace do situace snesitelné, pozvednout k tomuto účelu drobný místní průmysl a sáhnout v tomto směru k takovým opatřením, která by ihned posílila drobné hospodářství, umožnila mu rozvinout místní obchod a už tím rozšířila oblast uplatnění kapitálu a už tím převedla celou sovětskou moc a samy její základy i celou její hospodářskou politiku na jiné koleje.

Víte velmi dobře, kolik práce nám to v průběhu tří let dalo, a především vám, než jsme poněkud zkonsolidovali zásobovací aparát, aby byl schopen plnit alespoň minimální úkoly, alespoň ty nejnnutnější. Proto vám, kteří to bezprostředně a zblízka vidíte a prožíváte, nemusím ří-

kat, co znamená rychle přebudovat a nově uspořádat veškerou práci, co znamená organizovat se v situaci, kterou je nejprve třeba prozkoumat, a současně řešit úkol, jak získat větší množství potravin. To všechno víte sami. Zásobovací politika rok od roku i přes strašné, neslýchané a mnohdy až nelidské těžkosti občanské války, rok od roku přinášela pro všechny hmatatelné a evidentní výsledky, které se zlepšovaly a stupňovaly mnohem rychleji, než to bylo možno dokázat na praktických výsledcích v kterékoli jiné oblasti budování sovětského státu. Ale jistě také víte, že i když jsme intenzívním úsilím pracovníků v zásobování zvětšili množství dodaného obilí ze 110 miliónů v prvním roce na 280 miliónů i více — vy všichni velmi dobře víte, že to nestačí.

Nyní se poprvé pouštíme do velké zásobovací kampaně v situaci, kdy na území RSFSR už nejsou bělogvardějská vojska a jiné nepřátelské hordy. Ale ani to neplatí bez jistých výhrad: s výjimkou začínající intervence Japonců v Dálnovýchodní republice, tj. opakují, v prvním roce, kdy můžeme říct, že máme občanskou válku celkem vzato za sebou, je nyní všem zřejmé, že jsme obklíčeni mezinárodní buržoazií, která sice dostala od Rudé armády řádně za vyučenou, ale přitom se vůbec nevzdala svých pokusů obnovit při první vhodné příležitosti vpád v otevřené či zastřené formě, soustavně či epizodicky. Nemáme tudíž ani v tomto směru vůbec plnou jistotu. Kromě toho však víte, že sám přechod od války k vedení hospodářství, onen přechod, o němž jsme tak dlouho mluvili a jemuž jsme věnovali několik konferencí a sjezdů strany, že tento přechod prostě sám o sobě jako přechod vyvolal nové obrovské těžkosti, neboť v situaci, kdy aparát je rozbit a doprava rozvrácena, vyvolal sám přechod od staré velké armády, která stála na hranicích v bojové pohotovosti, k armádě mírové doby obrovské těžkosti, jež jsme zřejmě z největší části zvládli, ale přesto nikdo, kdo zná věc, nebude pochybovat o tom, že spousta těžkostí ještě zůstala.

Právě proto říkám, že význam této porady o zásobování je zcela mimořádný, že se tu musí řešit otázky, které vůbec nejsou otázkami jen úzce zásobovacími, že republika potřebuje nyní vaši pozornost, že vaše úsilí nejen jako pracovníků v zásobování, jako lidí, kterým sovětská moc svěřila nesmírně důležitý úkol opatřovat pro obyvatelstvo potraviny, nestačí. Od vás jakožto stranických pracovníků se žádá, abyste napjali síly k řešení celé řady úkolů, které mají jenom podobu směrnic a usnesení nejvyšších orgánů sovětské moci a stranické organizace. A vy sami víte, jak daleko je od všeobecného usnesení, od všeobecných směrnic k praktické přeměně v něco reálného, že to znamená nesmírné těžkosti, které musí na sebe vzít pracovníci, mají-li tyto zásadní pokyny úspěšně uskutečnit, mají-li je uskutečnit tak, aby nezůstávaly jenom na papíře, jak se s tím v Sovětském Rusku bohužel dost často setkáváme.

Chtěl bych připomenout usnesení poslední konference strany, jež se zabývala speciálně otázkou nové ekonomické politiky.¹¹⁹ Tato konference byla svolána mimořádně proto, aby dala všem soudruhům plnou jistotu, že o této politice, jak se pravilo na konferenci, bylo rozhodnuto doopravdy a nadlouho a že v této věci nedojde v budoucnu k žádnému kolísání. A kolísání bylo nemálo a ani nejistoty nebylo málo. Právě stranická konference jakožto nejvyšší orgán vedoucí vládní strany, která prosazuje moc dělnické třídy, zdůraznila, jaký význam má vytvoření velkého potravinového fondu o 400 miliónech pudů. Zdůraznila, že veškerý význam zásobovací politiky, přechod k dalekosáhlému povolení volného obchodu, spočívá pro vás v tom, abychom vytvořili velký potravinový fond, velké státní zásoby. Bez toho není možná ani obnova velkého průmyslu, ani obnova peněžního oběhu, přičemž každému socialistovi je jasné, že bez obnovy velkého průmyslu, který je jediným reálným základem, nemůže být o socialistické výstavbě ani řeči.

Země je neslýchaně zpuštěna. I dříve, před imperia-
listickou válkou, byla zaostalejší než jiné země, po válce
byla zpuštěna více než jiné země a pak ještě tři roky
prožívala neslýchané obtíže války s buržoazií a statkáři.
Porazené země, s nimiž je možné Rusko porovnat, jako
například Srbsko a Rakousko, kde byl průmysl zničen ne-
méně, a někdy i více než v Rusku, tyto země jsou ve zcela
zoufalé, ve zcela bezvýchodné situaci. Ačkoli počítají
s pomocí buržoazie, protože nevedly proti ní válku, jsou
deptány dvojitým způsobem — hladem, zpuštěním, zbit-
dačením jako my a vědomím toho, že se nacházejí v bez-
nadějně situaci, že vsadily na buržoazii a hynou bez vy-
hlídky na podporu. My však přes všechny neslýchané
obtíže vidíme a jasně si uvědomujeme, a vidí to jasně
i masy dělníků a rolníků, že i přes neslýchané obtíže pro-
žíváme příliv nových sil. Každá nesnáze vyvolávala nové
síly, odkrývala nové zdroje energie, ukazovala nové
cesty. Působení těchto sil nám dokazovalo, že přece je-
nom jdeme — i když zatraceně pomalu — kupředu, že
obtíže překonáváme, i když toto překonávání bývá mnohdy
neuvěřitelně strastiplné. Sílí vědomí, že se hospodář-
ské vztahy utvářejí na zcela jiných základech, že pracující
třída, i kdyby sebevíc strádala, krok za krokem, den ze
dne řeší všechny problémy bez pomoci kapitalistů, že jde
proti nim a dobývá jednu pozici za druhou.

Řekl bych, soudružky a soudruzi, že to je podstata,
smysl, výsledek usnesení konference strany. A tím bych
chtěl zvláště zdůraznit, do jaké míry je dnešní porada ne-
jen poradou odborníků, ale i poradou pracovníků stranic-
kých a státních orgánů, kteří musí za mimořádně obtíž-
ných podmínek vytvářet v praxi nové formy hospodářské
politiky, stavět základy celé sovětské budovy.

Budovat sovětské zřízení je třeba dvojitým způsobem: za
prvé pomocí daně a za druhé pomocí směny zboží. Daň
byla stanovena za předpokladu průměrné úrody 240 mi-
liónů pudů, což je množství, které nestačí ani pro skrov-

nou výživu nezbytné armády a naprosto nepostradatelných průmyslových podniků, množství, které shromáždit na plných 100 % je nejen při hrozící neúrodě, ale i vůbec, úkol nesmírně obtížný.

Nemám po ruce přesné údaje, jak se za tři roky našich zkušeností v zásobování změnilo v okresech procento plnění našich plánů a našich úkolů v zásobování. Že však aparát, vytvořený spojeným úsilím, byl lepší než v celé řadě jiných našich lidových komisariátů a že se zde neustále zvyšuje akceschopnost — to je všeobecně známo. A jsem si jistý, že v letošním roce, kdy je této práci věnována velká pozornost, procento plnění úkolů, které nám republika ukládá, zvýšíme. Ne-li na 100 %, pak téměř na 100 % to splnit musíme a můžeme, a to i při obtížích, které se nám v důsledku hrozící neúrody postavily do cesty. Možná že budou chybět desítky miliónů pudů, ale snad se tento rozdíl vyrovná přírůstkem naturální daně, který slibují oblasti, kde byla úroda zvlášť dobrá.

Úroda se, soudružky a soudruzi, nijak neohlíží na stav zásobovacího aparátu a nedopřála nám tu radost, aby se zvlášť vydařila tam, kde je zvlášť dobrý tento aparát. Podíváme-li se na mapu z hlediska předpokládané úrody, ukáže se, že právě v těch oblastech RSFSR a jiných sousedních a bratrských republik, kde úroda, jak se zdá, bude zvlášť dobrá nebo nadprůměrná, není zásobovací aparát nijak nadprůměrný, nýbrž dokonce je podprůměrný. Bude třeba zvlášť energicky si vytknout za úkol přesunout síly tohoto aparátu, ale abychom mohli tento přesun provést, známe málo lidí, kteří mají dostatečnou průpravu, kteří mají dostatek zkušeností a kteří by se po příchodu na nové místo ihned přizpůsobili a rychle hnuli s prací. To je věc, která vyžaduje stále více a více pozornosti.

Tím nejdůležitějším, tím, nač stranická konference položila hlavní důraz a o čem rozhodl poslední sjezd strany, je úkol zavést směnu zboží. Na tuto věc se soustřeďuje největší pozornost všech pracovníků, na nichž leží hlavní

tíha činnosti orgánů sovětské moci a celostranické práce v Moskvě, největší pozornost a největší péče. Nakolik se nám podařila příprava, co se zde prakticky vykonalo, co bylo z těchto plánů splněno — to je otázka, na kterou budete muset jako první dát odpověď již na základě skutečné znalosti věci. Zde má výměna vašich praktických zkušeností a shrnutí jejich výsledků zvlášť velký a zvlášť podstatný význam.

Je to nová věc, která vyžaduje ještě větší přesun sil. Vyžaduje ne to, co se dříve od zásobovacího aparátu žádalo: víceméně stereotypní, pokud možno správně fungující stroj, který má za úkol shromáždit určité množství potravin, a dost. Ne, zde je třeba vzít v úvahu různost oblastí, různost požadovaného zboží, různost ekvivalentu. Je třeba přizpůsobit se ne tomu, co požaduje sovětská moc a co může vykonat státní aparát. Ne, musíte se přizpůsobit hospodářským podmínkám života drobných zemědělců, musíte vzít v úvahu, co potřebují a které jejich potřeby jsou uspokojeny. Bojovali jste proti černému obchodu, proti obchodu, který obcházel nařízení státu. Musíte proti němu bojovat i nyní. Abychom však rozproudili směnu zboží a nebyli přemoženi volným trhem, nebyli přemoženi tímto volným obchodem, musíme jej dobře znát, soutěžit s ním a porážet jej jeho vlastními trumfy, jeho vlastní zbraní — a k tomu je třeba jej znát.

Nepotřebujeme staré byrokratické prostředky, nýbrž potřebujeme mít přehled o situaci na trhu, potřebujeme ji přesně znát, umět rychle reagovat na všechny možné změny. Proto musíme v obrovských prostorách RSFSR rychle přesunovat jak potraviny, tak zboží určené pro směnu. Čekají nás značné těžkosti. Je to však základ celé nové ekonomické politiky pro období, dokud plně neobnovíme velký průmysl. Toto období se může protáhnout alespoň na deset let, takže musíme pro ně vytvořit takové formy vztahů mezi dělnickou třídou a rolnictvem, mezi oběma těmito jedinými třídami, o které se při budování

naší ekonomiky musíme opírat, musíme vytvořit mezi těmito třídami takový svazek, který by obě strany uspokojoval hospodářsky, takový svazek, který by počítal s drobným rolníkem jako takovým, dokud mu nebudeme moct poskytnout všechny průmyslové výrobky.

Je třeba počítat s drobným výrobcem v zemědělství, který své přebytky prodává, je třeba počítat i s tím, že městské obyvatelstvo, dělníci, musí zlepšit své postavení. Jinak ve své další budovatelské práci, která natolik upevní přechod k socialismu, že nás už nic nebude moct vrhnout zpátky, úspěchu nedosáhneme. Proto je dnes zavedení směny zboží nejdůležitějším úkolem celé naší hospodářské politiky. Na tomto úkolu budete muset pracovat nejen jako pracovníci v zásobování, ale i jako hospodářští pracovníci a pracovníci družstev. Právě to od vás očekává sovětská moc, to od vás očekává strana a celá republika, protože váš vztah k této práci a váš úspěch jsou dnes největší nadějí celé Sovětské republiky, na nich závisí celá socialistická výstavba.

Soudružky a soudruzi, na závěr musím zdůraznit, že vaší konferenci připadá jeden zvláštní úkol: projednat problém, před nějž bylo v květnu postaveno politické byro ústředního výboru strany a o němž bylo po projednání v ÚV rozhodnuto na celoruském odborovém sjezdu. Jde o to, abychom s náležitou obezřetností a postupně, ale přece jen neprodleně začali na zkoušku s kolektivním zásobováním. V našem rozdělování potravin se projevily nedostatky, takže to tak dále zůstat nemůže. Rozdělování potravin, založené na zásadě stejných přidělů, vedlo k rovnostářství, jež je pro zvyšování výroby mnohdy škodlivé. Je třeba, aby republika zásobovala ze shromážděných obilních přebytků jenom to, co je nutné pro výrobu. Všechny naše průmyslové podniky zásobovat nemůžeme a ani to není potřebné: bylo by to marnotratné hospodaření. Zcela obnovit velký průmysl nejsme s to; je tedy třeba vybrat ty podniky, které jsou lépe vybaveny,

kteří slibují vysokou produktivitu, a jenom ty zásobovat.

Pracovníci v zásobování se nemohou omezit na to, aby si řekli, že tolik a tolik miliónů pudů dostaneme, podle těch a těch norem nebo alespoň podle téhož přidělového systému je rozdělíme, a dost; dál už to není moje věc. Teď je na řadě sjednotit činnost všech hospodářských lidových komisariátů. Každého uvědomělého pracovníka v zásobování musí zajímat nejen to, co se bezprostředně týká pracovníků v zásobování, ale i celý souhrn hospodářské činnosti. Nároky kladené na pracovníka v zásobování se zvyšují.

Být jenom pracovníkem v zásobování nelze. Každý musí být ekonomem, který bude každý příslušný krok ve své práci hodnotit v souvislosti s prací všech hospodářských lidových komisariátů a se všemi výsledky této práce.

Jde-li o rozdělování potravin, nelze se domnívat, že stačí jenom rozdělovat spravedlivě, ale spíše je třeba myslet na to, že toto rozdělování je metoda, nástroj, prostředek ke zvyšování výroby. Státní zásobování potravinami je nutné přiznávat jenom těm zaměstnancům, kteří jsou pro dosažení nejvyšší produktivity práce skutečně potřební; a má-li být rozdělování potravin považováno za nástroj politiky, musíme se snažit omezit počet těch, kdo nejsou bezpodmínečně potřební, a přidat těm, kdo jsou opravdu potřební. Je-li rozdělování nástrojem politiky směřující k obnově našeho průmyslu, pak je třeba zásobovat ty průmyslové podniky, které jsou nyní skutečně nutné, a v žádném případě nezásobovat ty podniky, které nyní nepotřebujeme. Tím uspoříme palivo a ušetříme potraviny. V tomto směru mělo naše hospodaření celou řadu let obrovské nedostatky. Teď je musíme napravit.

Vidíte, že čím hlouběji proniká člověk do věci, tím více se rozšiřuje síť úkolů, před nimiž stojí vaše porada o zásobování. Přesto doufám, že se nikdo z vás nezalekne složitosti těchto úkolů a že naopak tyto neobyčejné úkoly,

jež máte jako pracovníci státních orgánů i jako straničtí pracovníci před sebou, probudí ve vás novou energii k jejich zvládnutí. Zkušenosti z dosavadní práce v jiných lidových komisariátech mohou názorně ukázat, že je rozhodně nutné práci po státní linii kombinovat s prací stranickou. Celou řadu naléhavých bojových úkolů mohli pracovníci v zásobování splnit za neobyčejně těžkých podmínek jenom proto, že se museli dát cestou, která ani zdaleka nebývá vždy běžně použitelná, cestou mimořádných opatření, že se nemohli vyhnout nárazovosti, metodám uplatňovaným v armádě a takové činnosti, která byla jak pro státní, tak i pro stranické orgány neobvyklá. Opakuji, že právě fundamentální základ naší hospodářské politiky je hlavním úkolem vaší porady o zásobování. Na to musíte soustředit všechnu svou pozornost.

Na závěr mi dovoluje vyslovit přesvědčení, že se nám sjednocením sil v tom směru, kterým jsme se vydali, podaří upevnit základy úspěšné hospodářské politiky, jež povede k vytvoření svazku dělnické třídy a rolnictva, dvou hlavních tříd, o něž se opírá sovětská moc, onoho hospodářského svazku, který jediný bude s to zajistit nám úspěch celé naší socialistické výstavby. (Bouřlivý potlesk.)

*Stručná novinová zpráva
otištěna 18. června 1921
v listu Petrogradskaja Pravda, č. 129
V plném znění otištěno
22. a 23. června 1921 v Pravdě,
č. 133 a 134*

Podle textu Pravdy

NÁVRHY K PROVĚRCE A ČISTCE V KSR(b)¹²⁰

Základním jádrem, které bude provádět registraci, musí být skupina starých členů KSR (nejméně 5—7 let ve straně) a v každém případě dělníků.

Všechny jenom trochu pochybné, nespolehlivé členy KSR, kteří neprokázali svou neochvějnost, vyloučit ze strany, ale umožnit jim opětné přijetí po dodatečném prověření, až se osvědčí.

Každého, kdo 1. přestoupil po říjnu 1917 z jiné strany, 2. pochází z úřednické rodiny nebo z rodiny hodnostáře, který byl ve službách starých vlád, 3. zastával úřad spojený s nějakými privilegii, 4. je zaměstnancem některého státního orgánu — každého příslušníka těchto kategorií je nutné podrobit zvláštní prověrce a v každém případě se na něho dotázat pracujících, jak straníků, tak i nestraníků, kteří znají příslušného člena z práce.

Od ručitelů požadovat písemné doporučení s přesnými údaji, přičemž mezi ručiteli musí být nutně několik dělníků, kteří jsou členy strany alespoň 5—7 let.

Pokud jde o skutečné dělníky, kteří opravdu pracují ve své továrně, i o rolníky, kteří obdělávají svůj kousek půdy, je třeba omezit formality na minimum, aby takové osoby nebyly přeregistrací obtěžovány.

*Napsáno nejpozději 21. června 1921
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

Podle rukopisu

PŘIPOMÍNKY K PODMÍNKÁM PRO PŘIJÍMÁNÍ DO STRANY

a) od 1. srpna do?

b) *kdo je přijímán?*

dělníci a pracující rolníci

sledovat tři měsíce

výběr na základě doporučení v domovních odděleních¹²¹

„ na základě služby v Rudé armádě

„ „ „ svědomitého postoje k práci

„ „ „ vyjádření nestraníků

„ „ „ vysokých funkcí: prověrka za tu dobu.

Napsáno nejpozději 21. června 1921

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

PŘÍPRAVNÉ
MATERIÁLY

M A T E R I Á L Y
K X. S J E Z D U K S R (b)

1

P Ř I P O M Í N K Y K N Á V R H U
U S N E S E N Í Ú V O Z A V E D E N Í
D A N Ě M Í S T O P O V I N N O S T I
O D V Á D Ě T V Š E C H N Y
P Ř E B Y T K Y¹²²

Soudruhu Cjurupovi. Buďte tak laskav a projednejte (v komisi ustavené k tomuto účelu) tyto moje připomínky:

K bodu 9. Konec (od slov »pod kontrolou«) nahradit slovy: »Pro kontrolu se vytvářejí volené orgány místních rolníků, v nichž jsou zastoupeny všechny skupiny poplatníků podle výše daně.«

K bodu 10. Konec (po »mimo to«) nahradit slovy: »Způsoby kontroly nad tím, aby se směna nemohla zvrhnout ve spekulaci, budou stanoveny zvláštní vyhláškou.«

K bodu 13. *Vyškrtnout* prozatím.
(Na sjezdu rozhodneme, kdy se to má zveřejnit. Podle mého názoru je třeba to zveřejnit před zahájením jarních prací, tj. hned po skončení sjezdu strany.)

3. března

Lenin

*Napsáno 3. března 1921
Poprvé otištěno roku 1932
v publikaci Leninskij sbornik XX*

Podle strojopisné kopie

OSNOVY ZPRÁVY O POLITICKÉ ČINNOSTI ÚV*

1

Politická zpráva

Ne historie, nýbrž poučení

1. *Přechod* (1920 a začátek 1921) od války k míru.
1920—1921

IV. 1920: IX. sjezd (hospodářská výstavba)

{ IV. — IX.: válka s Polskem půl roku. }
{ — XI.: Vrangel. }

$\Sigma\Sigma$: většinu roku válka.

- I (A) soustředit se na hospodářskou politiku a její základy nebylo možné. { Poučení: nyní větší soustředění na základy hospodářské politiky. }

2. Určitý přebytek a jeho nesprávné využití.

($\alpha\alpha$) vojenské síly — Varšava

($\beta\beta$) odváděcí povinnost 235—80 = 155

155 : 6 = 25 %

($\gamma\gamma$) { palivo
vedení továren do chodu
příliš nepromyšlené
neúroda — kritická situace s krmivou a s koňskými potahy } { Poučení: projevují se prvky hospodářského zlepšení, ale jsou nesprávně využity a rozděleny (nejde o pouhé

* Viz tento svazek, s. 28—53. *Red.*

- rozdělení, nýbrž o vzájemný vztah mezi ekonomickými faktory).
3. { Neúroda prohloubila krizi krize přechodu od války k míru krize správného hodnocení nových ekonomických vztahů krize základny: oslabení drobného rolnického hospodářství. } Neúroda: všemožně ulehčit postavení rolnictva a posílit ekonomické základy drobného rolnického hospodářství.
4. Diskuse o odborech, jež vzešla z diskuse (nebo jež *vystřídala* diskusi o výstavbě strany), *odvedla pozornost strany od toho hlavního.* } odvedení pozornosti diskusí o odborech. }
 { IX. — II. }
5. { Obchodní smlouva s Anglií }
 { možnost hospodářských styků s Itálií }
 { koncese a Amerika. }
- 6a) Kronštadtské události (II.—III. 1921). *Politická stránka* a politický výraz *ekonomického zla*
- 6b) *Politická stránka věci* a politický výraz neuspořádanosti a nesouladu ekonomiky.
- { menševici, eseři, anarchisté. $\Sigma\Sigma$ vystřídání státní moci (*nová státní moc* v Kronštadtu). }
 { Její beznadějnost. }
 { Její smysl: přechod k znovunastolení buržoazie pod heslem »svobody«.

Politicky překonat a už jsme téměř překonali, ale *ekonomicky je třeba směle si vzít poučení.*

Daň *místo* odváděcí povinnosti ((nikoli daň *plus* od-

váděcí povinnost)): přizpůsobení k ekonomickým podmínkám drobného hospodáře, svoboda místního obratu, »smíření s rolnictvem«.

Dvoustrannost tohoto »smíření« (na způsob Kronštadtů?): vystrídání státní moci? vystrídání (?), stanovení základů hospodářské politiky.

Svoboda místního hospodářského obratu

Proletářská státní moc

daň za technickou pomoc	αα (1) + státní kapitalismus (koncese) se smluvními vztahy (například 1/4 vs* 3/4), dekret o koncesích 23. XI. 1920 ?
dřevo, ropa, ruda aj.	koupě (za 15 miliónů ve zlatě) uhlí
{ Tři } ββ (2) + drobné hospodářství se svobodou	místního obratu
{ »pilíře« }	dohody s ním
ΣΣΣ	γγ (3) + co nejenergičtější boj proti byrokratismu
	(4) dělnická demokracie

||| 2 ekonomické základny

||| 2 politické nadstavby

{ proti byrokratismu }
{ za dělnickou demokracii }

2

Politická zpráva ÚV

Nejdůležitější politické události a »klíčové body« minulosti se zřetelem k poučením z nich pro budoucnost = téma.

* — versus — ve srovnání, proti. *Red.*

Tyto
hlavní
body

1. Přejchod od války k míru.
2. Nesprávnosti naší taktiky a chyby vyplývající z »nesouladu«.
3. Neúroda a poměr k rolnictvu.
4. Diskuse o odborech.
5. Vztah ke kapitalistickému světu (obchodní smlouvy a koncese).
6. »Kronštadtské« události: jejich politický a hospodářský význam.
7. Naturální daň, její význam.
8. Státní kapitalismus nahoře (koncese) a dohoda s drobným zemědělcem dole jako základny pro hospodářskou politiku, vycházející ze zkušeností.
9. Boj proti byrokratismu a rozvoj »dělnické demokracie« jako politické (vnitřní) a »budovatelské« úkoly.

1. Přejchod od války k míru (ani zdaleka ne hned).

IX. sjezd a válka s Polskem (»mír«) }
— Vrangel . . . }

Sociální a jiné těžkosti {NB}
spojené s *demobilizací*.

2. Nesprávnosti, »nesoulad« mezi taktikou a politikou

αα U Varšavy

ββ rozdělování potravin 235—155

γγ *idem** paliva. (6)

Určitý přebytek — neumíme ho usměrnit.

Ignorování vzájemného vztahu mezi faktory.

3. Neúroda: krajní vyhocení vztahů s rolnictvem.

4. Diskuse o odborech

Chyba.

»Byrokratické« špičky strany
maloburžoazní + anarchistický

Poučení:

V půlmiliónové
masové straně se

* — totéž. *Red.*

živel («úchylka» »dělnické« opozice a rolnické opozice) (*odvádění pozornosti strany od toho hlavního*). } nutně obrážejí ná-
lady a smýšlení
okolního živlu.

5. Zahraniční styky

||| Obchodní smlouva s Anglií

1. II. — { { Koncese, dekret z 23. XI. 1920. } }
o { { Nákup uhlí (15 miliónů ve zlatě) } }
Baku { { ((1. II. 1921)) 18,4 miliónu pudů } }

6. Kronštadtské události

Politika: přesun moci trochu utužit
doprava = krach kázeň

Ekonomika: rolnický malo- (»ústupky« malo-
buržoazní živel buržoazii?
rolníkům?)

7. Naturální daň

Její legislativní historie

{ 30. X. 1918 }
{ a její odklady }

Její nynější pojetí

8. Státní kapitalismus nahoře (koncese)

dohoda s drobným zemědělcem (dole)

(»svoboda obchodu«)

dvě ekonomické základny.

9. Boj proti byrokratismu a za »dělnickou demokracii«.

Vyvodit poučení a stanovit nové úkoly: *do budoucna s průzkumem. Pomalejší tempo, solidnější ekonomická základna!* »heslo«.

Napsáno mezi 4. a 7. březnem 1921

Poprvé otištěno roku 1932

v publikaci Leninskij sbornik XX

Podle rukopisu

OSNOVA PROJEVU
O ZAVEDENÍ DANĚ MÍSTO
POVINNOSTI ODVÁDĚT
VŠECHNY PŘEBYTKY*

1. Všeobecně politický význam této otázky: = otázka *rolnické* (maloburžoazní) *kontrarevoluce*.
Taková kontrarevoluce proti nám už tu je. | v tisku urovnat |
| »vzájemné vzta- |
| hy mezi proleta- |
| riátem a rolnic- |
| tvem« |
2. Teoretický exkurs
 - (α) buržoazní, nebo socia- | v tisku urovnat |
| listická revoluce? |
| *Rozhodne boj* |
 - (β) renegát Kautsky
(s. 102, vyd. 1918)**.
3. Kdo s koho? Dvě různé třídy.
Poučení z »Kronštadtu«
—— v politice: pevnější semknutost (a kázeň) ve
straně, zesílení boje proti menševikům a socia-
listům-revolucionářům.
—— v ekonomice: co největší *uspokojení středního*
rolnictva.
4. Všechno rolnictvo (téměř) se stalo středním. »Vý-
bory chudých rolníků«.
5. Čím je možno *ekonomicky* uspokojit střední
rolnictvo? malovýrobce?

* Viz tento svazek, s. 77—93. *Red.*

** Viz Sebrané spisy 37, Praha 1988, s. 263—366. *Red.*

NB ||| (α) svoboda *směny zboží*, svoboda obchodu
 (= svoboda kapitalismu)
 ||| (β) opatřit k tomuto účelu *zboží*.

6. »Svoboda směny zboží« = svoboda obchodu = svoboda kapitalismu.

Zpátky ke kapitalismu?

Náš příliš ukvapený, přímočarý a nepřipravený »komunismus« byl vyvolán *válkou* a tím, že nebylo možné ani opatřit zboží, ani uvést do provozu továrny.

Možných přechodů je ještě celá řada. Je možné »provaz« *více povolit, nepřetrhávat jej, »mírně« »popustit«.*

NB:

7. Družstevnictví. <i>Zrušení</i> rezoluce IX. sjezdu. Ná- vrh nové rezoluce (svo- bodněji manévrovat).	<i>Družstevnictví =</i> (Socialisté-revolucio- náři a menševici) politickoekonomicky nejlepší forma volné směny.
--	---

8. Odkud vzít zboží?

α) Půjčka. (100 miliónů ve zlatě) (dva návrhy).

β) Obchodní smlouva s Anglií a Amerikou.

γ) Koncese.

9. Státní kapitalismus, blok s ním *nahore*, svoboda směny pro rolníky a jiné *dole*.

Berly a obvazy?

Utlučení k smrti.

10. Vysílení, vyčerpání i u dělníků.

»Oddech« na způsob Brestu, oddech hospodářský.

Zlepšit postavení dělníků

(10 miliónů ve zlatě¹²³ a *zvláštní rezoluce*¹²⁴).

Zlepšit postavení rolníků a rozvinout *směnu*.

11. Individuální zboží?

Ano! Posílíme výrobu, rozvineme hospodářskou směnu zboží, poskytneme oddech, posílíme *maloburžo-*

zii, ale mnohem více upevníme *velkovýrobu* a *proletariát*.

Jedno s druhým souvisí.

12. Nelze upevnit velkovýrobu, továrny, proletariát, ne-
oživíme-li *do jisté míry* maloburžoazii a *její* směnu.

13. *Naturální daň.*

Legislativní historie (stručně) 30. X. 1918.

Dnes jiné pojetí.

Její ekonomický význam.

- (1) *Podnět* pro malovýrobce: zvyš výrobu. To je ze
všeho nejdůležitější.
- (2) Státní monopol teď není povinný (ne všechny
přebytky).
- (3) Přesné povinnosti vůči státu.

Oslabení byrokratismu.

- (4) Poněkud uvolnit veškerou »směnu« a trochu ji
osvobodit od »zásobovacích oddílů« *je možné*.

Neúroda	{	Popov	}		Vyhlásit předem?		NB
a	{	a jeho	}		Měnit po zjištění		
úroda.	{	»informace«.	}		úrody.		

14. *Pevnost* »aparátu« zachovat.

Avšak aparát je tu *pro* politiku (= pro přezkoumání
a zlepšení vztahů mezi třídami), a ne politika pro
aparát!! (Dobrá) byrokracie ve službách politiky, a ne
politika ve službách (dobré) byrokracie.

Teď je nutná co největší pružnost, a **proto** je pro pruž-
né manévrování nutná co největší pevnost aparátu.

*Napsáno v první polovině
března 1921*

Podle rukopisu

*Poprvé otištěno 21. března 1931
v Pravdě, č. 79*

OSNOVY REZOLUCÍ

1

REZOLUCE O SYNDIKALISTICKÉ
A ANARCHISTICKÉ ÚCHYLCE*

	1. V některých skupinách, zejména v DOP**, existuje zjevná úchylnka k syndikalismu a anarchismu.
	2. »Sjezd výrobců.«
	3. Nesprávné teoreticky.
{ + rezoluce
II. kongresu
III., Komunistické
internacionály o úloze
strany }	4. Výklad programu KSR.
	5. Kromě teoretické nesprávnosti je to v obrovské míře politicky scestné a politicky nebezpečné . . .
	6. Maloburžoazní živel: maloburžoazní kolísání (nálady) a anarchismus . . .
	7. Bezpartijní masy proletariátu, zejména za krajní nouze (vystupňované ještě demobilizací), pod vlivem maloburžoazního živlu snadno kolísají.

2

REZOLUCE O JEDNOTĚ STRANY***

1. Příznaky frakcionářství zejména u DOP, částečně i u DC**** a jiných.

* Viz tento svazek, s. 113—117. *Red.*

** Skupina »dělnická opozice«. *Red.*

*** Viz tento svazek, s. 109—112. *Red.*

**** Skupina »demokratického centralismu«. *Red.*

2. Co je podstatou frakcionářství a proč je zvlášť nebezpečné?
 3. Opatření proti tomu:
povolit Diskusní přílohu^[16]
svoboda kritiky.
 4. Oddělit kritiku politických opatření apod. od praktických návrhů. Zaměření těchto návrhů.
 5. Jednou z příčin bylo jisté odtržení od mas (ne zcela dostačující spojení s nimi): tomu věnovat zvlášť velkou pozornost.
 6. Mimostranická úchylka DOP, podrobněji rozvést v rezoluci o syndikalismu a anarchismu, je zvlášť nebezpečná.
 7. Na druhé straně zásluha DOP — starost o zlepšení hmotného postavení dělníků
 - o očištění strany
 - o boj proti byrokratismu
 - o rozvíjení demokracie a aktivity.
- Stůj co stůj vymýtit frakcionářství, pohružka vyloučení (2/3 ÚV + kandidáti + kontrolní komise).

3

REZOLUCE O ZLEPŠENÍ HMOTNÉHO POSTAVENÍ DĚLNÍKŮ*

Nespokojenost a zostřování politické krize lze do značné míry vysvětlit krajní, téměř nadlidskou únavou a vyčerpáním.

Věnovat tomu zvlášť velkou pozornost: neodkladná pomoc.

Schválit usnesení o uvolnění 10 miliónů ve zlatě a kategoricky požadovat rozšíření tohoto opatření.

* Viz tento svazek, s. 105—106. *Red.*

Ustavit při ÚV komisi se zvláštní pravomocí v Radě práce a obrany a radě lidových komisařů.

Subkomise při všech správách (zejména lesních, při Výboru pro státní stavby apod.).

Zvlášť účast dělníků ryze proletářských gubernií.

Napsáno 13. března 1921

Poprvé otištěno roku 1932

v publikaci Leninskij sbornik XX

Podle rukopisu

POZNÁMKY O SLOŽENÍ ÚV¹²⁵

NB + Kandidátka ÚV k rozdělení

25	–	9		2/3	
15	–	2	(3)	$\Sigma = 47$	11 (12)
7	–	0			

Napsáno 13. března 1921
Poprvé otištěno roku 1932
v publikaci Leninskij sbornik XX

Podle rukopisu

OSNOVA ZÁVĚREČNÉHO SLOVA
K REFERÁTU O ZAVEDENÍ
NATURÁLNÍ DANĚ
MÍSTO POVINNOSTI
ODVÁDĚT VŠECHNY PŘEBYTKY*

Poprava pracovníků v zásobování?

Družstevnictví.

1. Halda drobných otázek

2. nelze je ani vypočítat, ani roztrždit.

Nebo: dvě skupiny

3. hlavní

(1) technika *nesnadná*, spousta podobných otázek

4. (2) posiluje se maloburžoazie, buržoazie, *kapitalismus*

5. *kdo více*, kdo rychleji?

my nahoře, my = proletariát? oni dole

6. více výrobků = základ.

Drobný průmysl)) 100 vs 150 || 100 vs 175

Velký průmysl)) 200 vs 175 || 200 vs 200¹²⁶

Napsáno 15. března 1921

Poprvé otištěno roku 1932

v publikaci Leninskij sbornik XX

Podle rukopisu

* Viz tento svazek, s. 94—104. *Red.*

K O N S P E K T P R O J E V U
N A P O R A D Ě S T O U P E N C Ů
» P L A T F O R M Y D E S E T I «¹²⁷

1. Špičky (byrokratické) v dělnické opozici . . .
2. řadové členstvo, opravdu spjaté s masami, opravdu proletářskými . . .
3. co nejrozhodnější ideový boj proti syndikalistické a machajskovské úchylce (vedení) dělnické opozice
4. usnesení sjezdu, jež zásadně odsuzuje syndikalistickou, anarchistickou a machajskovskou úchylku dělnické opozice
5. usnesení sjezdu (hlasováním podle jmen delegátů) proti ponechání frakce nebo pozůstatků frakcionářství
6. pohružka — — vyloučit ze strany a převést z ÚV mezi kandidáty ((usnesením ÚV + kontrolní komise + všichni kandidáti + $\frac{2}{3}$??))¹²⁸
7. vzít do ÚV opravdu proletářské kádry
8. **proniknout**, prozkoumat, vyšetřit, zjistit . . .
9. řadu řečníků (na sjezdu) pro prosazení této linie vybrat **ihned**
10. byro »platformy 10« . . . *zvolit*
11. rezoluce ke zprávě ÚV (α) o větší jednotě a kázni vůbec, i v ÚV; (β) o menším byrokratizmu organizačního byra
12. příští porada v den příjezdu Pitěrců (a Zinovjeva) (nebo následující den)
- +13. sjezdové usnesení ve věci publikování *zpráv* o sjezdu strany v tisku: zmírňovat frakční spory, manifestovat jednotu.

OSNOVY BROŽURY O NATURÁLNÍ DANI¹²⁹

1

Etwa:*

1. Obecný význam daně.

Zpátky? Kupředu? (ke směně zboží).

Je to »Brest Litevský«?

Přechod od odváděcí povinnosti (odnímání přebytků) ke směně zboží.

»Válečný« komunismus **vs** *normální* hospodářské vztahy.

2. Daň a volný obchod.

Daň a volný obchod.

{	Svoboda obchodu	<i>vs</i> ekonomická základna
	(»směna v místním měřítku«)	drobného hospodářství.
	” ”	<i>vs</i> státní moc proletariátu.
	” ”	<i>vs</i> koncese.

Rozsah a podmínky svobody obchodu.

3. Střední rolník. (Nivelizace.)

Orientace na kulaka?

anebo *střední rolník*.

Nivelizace.

Snaživý rolník.

Zvětšit množství výrobků.

* Asi, přibližně. *Red.*

4. Cesty přechodu k socialistickému zemědělství

drobný rolník
kolchozy
elektrifikace.

5. Družstevnictví.
6. Boj proti byrokratismu
(ekonomické základy tohoto boje).
7. *Mezinárodní situace a vnitřní vztahy.*
8. Krize ve straně a politická krize (1920—1921).
Menševici + socialisté-revolucionáři + anarchisté
(Kronštadt).
9. *»Dohoda«* s rolnictvem? nebo *diktatura?*
10. *Konference politicky neorganizovaných.*

2

Osnova brožury:

Přesněji by obsah vyjadřovalo:

těž-
ko-
pád-
né!
O zavedení daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky v souvislosti s celkovými úkoly a se současnou politickou situací.

Zavedení daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky v souvislosti se zvláštnostmi současné politické situace.

O zavedení daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky a o dohodě s rolnictvem (nebo O úkolech dělnické vlády v rolnické zemi) a o úkolech dělnické třídy ve vztahu k rolnictvu.

Zavedení daně místo odváděcí povinnosti, jeho zásadní význam: od »válečného« komunismu k *normálnímu* socialistickému základu.

Ani odváděcí povinnost, ani daň, nýbrž směna výrobků továrního (»socializovaného«) průmyslu za rolnické výrobky — taková je ekonomická *podstata* socialismu, jeho základ.

Povinnost odvádět všechny přebytky není »ideál«, nýbrž trpká a smutná nutnost. Opačné pojetí je nebezpečná chyba.

Odváděcí povinnost a »aparát«. Bez »aparátu« bychom byli dávno ztraceni. Bez soustavného a houževnatého boje za zlepšení aparátu budeme ztraceni dřív, než vybudujeme základy socialismu.

Svazek dělníků s rolnictvem = **alfa** a **omega** sovětské moci. »Nutná i dostačující« podmínka její pevnosti.

Svazek proti Děnikinovi a spol. *není totéž* co svazek (tentýž) v *hospodářské* výstavbě.

První = buržoazní revoluce

Druhý = socialistická revoluce.

Přechod od války k výstavbě.

IX. sjezd 1920 (cf.* duben 1918) versus X. sjezd (březem 1921).

Přechod od odváděcí povinnosti k normální směně zboží.

Daň je v zásadě v souladu, slučitelná s volným obchodem obilím a jinými výrobky.

Formální demokratismus versus realita třídních vztahů v otázce daně a v jiných podobných otázkách.

Donucování + přesvědčování (při povinném odvádění všech přebytků) — při dani — při »směně zboží«.

* — confer — srovnej. *Red.*

V jaké míře »svoboda obchodu«? Po odvedení daně.

Prostor pro zkušenosti, || Úkol místních pracovní-
pro praxi. Drobný ob- || ků. Úkol místních orgánů.
chod . . .

Typ ekonomických vztahů nebo ekonomického systé-
mu *před* proletářskou revolucí v mnoha velkých ze-
mích = koncentrace nahoře

svoboda obchodu pro rolníky dole . . .

jakýsi *státní* kapitalismus (cf. duben 1918).

»Orientace« na středního rolníka? na kulaka? Obnove-
ní buržoazních vztahů?

Nivelizace vesnice

»vesnická chudina«	{	dostala stejný přiděl půdy
		» statkářskou půdu
		» právo brát od kulaka
		» mimořádnou pomoc státu.

Nyní se *hlavní věci, zkušebním kamenem* stává (stalo)
zvětšení množství výrobků (cf. program KSR)¹³⁰. Inde*:
»orientace« na středního rolníka v zemědělství.

Snaživý rolník jako »ústřední postava« našeho hospo-
dářského vzestupu.

Individuální směna zboží.

Úloha kolchozů: nadělali jsme spoustu hloupostí. Pro
nedodržování zákona *a pro neschopnost* před soud (tři ro-
ky).

Je pro socialismus hrozbou rolníkův »individualis-
mus«? Jeho »volný obchod«? Není.

Elektrifikace: měřítko. Dlouhodobý plán, ale přece je-
nom *plán* a (ergo**) kritérium. (Každý plán je měřítkem,
kritériem, majákem, ukazatelem směru *etc.*)

* Tudíž. *Red.*

** — tedy. *Red.*

Jestliže se elektrifikace uskuteční během 10—20 let, není nejmenší důvod bát se individualismu drobného zemědělce a *jeho* volného obchodu v místním měřítku. *Jestliže* se elektrifikace neuskuteční, je návrat ke kapitalismu *tak jako tak* nevyhnutelný.

Mezinárodní situace se vyvinula příznivě: nová rovnováha.

Jejich
rozklad
naše
semknutí.

Dohodové státy versus Německo.
Amerika versus Japonsko (a Anglie).
Amerika versus Evropa.
Imperialistický svět versus »Asie«
($\frac{1}{7}$) ($\frac{4}{7}$)
($0,250 \times 7 = 1,75$) (1000 miliard ze
1750)¹³¹.

10—20 let správných vzájemných vztahů s rolnictvem, a vítězství v celosvětovém měřítku bude zajištěno (dokonce i když se opozdí proletářská revoluce, které narůstají), jinak 20—40 let útrap bělogvardějského teroru.

Aut — aut. Tertium non datur*.

»Dohoda« s rolnictvem? Ústavodárné shromáždění (přímo i zastřené), hlasování, změna ústavy, socialisté-revolucionáři a menševici + anarchisté.

Družstevnictví. Jeho ekonomická a politická stránka (menševici a socialisté-revolucionáři).

NB:
Dvoznačnost pojmu »dohoda« zejména versus »diktatura«.

Zkušenosti a poučení z Kronštadt (novum v politických dějinách sovětské moci).

Nesmiřitelný boj proti menševikům, socialistům-revolucionářům a anarchistům.

* Bud' — anebo. Třetí možnost není. *Red.*

Quid est »politica«?*

- (1) předvoj proletariátu vůči *jeho* mase
- (2) proletariát vůči *rolnictvu*
- (3) proletariát (a rolnictvo) vůči *buržoazii*.

NB:

Únava, vyčerpání, zoufalství . . . Nemáme sil . . . »Oddech« . . . <i>byrokratismus</i> (Gegenstück** rolnictva).	<i>jak</i> v dělnické třídě, <i>tak</i> v rolnictvu.	Opotřebovanost »hořejška« a dosazování nových lidí do funkcí z »dolejška« = (α) mladých lidí; (β) nestraníků.
---	--	---

NB NB:

[[Anarchismus a »marxistický« boj proti němu.]]
[[»Zoufalství«?]]

Nestejné tempo (válečné a mírové výstavby).

Jak v dubnu 1918, tak v dubnu 1920 jsme si představovali přechod od války k mírové výstavbě jako prostý přechod po týchž *politických* kolejích.

Přechod je složitý: jiné vztahy k rolnictvu, jiné tempo, jiná situace.

Demobilizace armády.

Banditismus. (Rozvrat. Sedmiletá válka.)

Buď bělogvardějský teror, nebo vedoucí úloha (stále mírnější) proletariátu, jeho *diktatura*.

Je něco *strašného* ve slově »diktatura«?

NB:

Bezpartijní rolník jako měřítko, jako ukazatel, jako rádce — i jako politické heslo (= socialisté-revolucionáři a menševici). Hla-	Konference politicky neorganizovaných <i>nejsou</i> ničím absolutním. Politický nástroj menševiků a socialistů-revolucioná-
--	---

* Co je »politika«? *Red.*

** — protějšek, doplněk. *Red.*

sovat? Svrhávat moc? Ne- | řů + anarchistů Caveant
bo hledat dohodu s ní? | consules!*

Obvyklý způsob obvyklé buržoazní stranickosti a buržoazního parlamentarismu: »*chytáme*« na ústupky. Ale my neuznáváme *sám základ* buržoazního parlamentarismu, »obvyklé (buržoazní) stranickosti«!!

NB

NB:

NB:

»Ekonomické základy odumírání státu« (Stát a revoluce)**: *zde* jsou také »ekonomické základy« odumírání byrokratismu, odumírání rozdílů mezi horními a dolními vrstvami, odumírání nerovnosti (cf. První kroky od kapitalismu ke komunismu). *Ještě neexistuje hospodářský základ socialismu. V čem spočívá? Ve směně zboží s rolnictvem!!*

NB
K boji
proti
byrokratismu.

NB

NB

+ **Poznámka.** Význam politické krize na jaře (únor—březen) 1921 (»přechody«) a krize ve straně (listopad nebo září 1920—březen 1921). Přizpůsobit vedení strany její mase nebo v. v.***? Stranu mase (proletariátu + potom i rolnictva) nebo v. v.

3

Státní kapitalismus není strašný, nýbrž *žádoucí*.

Učit se
od státního
kapitalismu.

Příklady:

1. Koncese.
2. Družstevnictví.

* — buďte ostražití, konzulové! *Red.*

** Viz Sebrané spisy 33, Praha 1987, s. 29—152. *Red.*

*** — vice versa — naopak. *Red.*

3. Komisionáři.

4. Pronájem.

Neorganizovaný
kapitalismus.

Všechno s mírou a za určitých podmínek.

Jaká je tato míra?

»Živel«

c'est le mot*

1794 versus 1921.

To ukážou zkušenosti.

1/3 etwa.

»Směna«
hlavně a především. } Boj proti spekulaci.
 } Quid est?***

Naturální daň a směna zboží. Směrnice pracovníkům v zásobování:

100 + 100 = 200%

? { 100 + 25
 60 + 60

Tyto (3 a 4) způsoby jsou slabé, neboť jsme *slabí a hloupi*:

Cf. byrokratismus . . .

Svoboda obchodu α) pro rozvoj produktivních sil rolnického hospodářství β) pro rozvoj průmyslové malovýroby γ) pro boj proti byrokratismu.

Míra? Podmínky?

To musí ukázat praxe.

Pracovník v zásobování: shromáždí 100 %

100 + 100 = 200

Etwa: { 100 + 25 = 125
 60 + 60 = 120 }

Boj proti spekulaci?

Quid est?

* — to je to pravé slovo. *Red.*

** Co je to? *Red.*

Politická stránka:

Svrhne maloburžoazní živel (5. V. 1918)*:

»Příklad« francouzská revoluce

cf. 10. XI. 1918 Anti-Kautsky**

Pesimismus nebo optimismus?

Odhad sil. Střízlivost a vášnivé zaujetí.

4

Závěr. Etwa:

Přechod k politice.

Ekonomika z jara 1921 se přeměnila v politiku: »Kronstadt«.

Úloha socialistů-revolucionářů + menševiků (Dan, Rožkov a spol., Martov a spol.). »Malý přesun«, lhostejno, zda doprava, nebo doleva.

Miljukov je chytřejší než Černov a Martov: není těžké být chytřejší než tito dva samolibí naivkové, hrdinové fráze, rytíři maloburžoazní doktríny (1789—1848—1920).

Ti patří do vězení, a ne na konferenci *politicky neorganizovaných*.

1794 versus 1921

Kolísání »živlu«

(quid est živel)

a pevný postoj.

Výběr a dosazování lidí do funkcí.

Pesimismus nebo optimismus? Co nejstřízlivější hodnocení zla a těžkostí. Obětavost v boji. $\Sigma\Sigma =$

* Viz Sebrané spisy 36, Praha 1988, s. 305—337. *Red.*

** Viz Sebrané spisy 37, Praha 1988, s. 263—366. *Red.*

Závěry:

1. »Směna«. Quid est?
2. Průmyslová malovýroba. Odkud vzít suroviny?
3. Směna.
4. Kapitalismus.
5. Státní kapitalismus.
6. Místní iniciativa.
7. Menševici a socialisté-revolucionáři + nestraníci.

*Napsáno koncem března až
v dubnu 1921*

*Poprvé otištěno roku 1925
v publikaci Leninskij sbornik IV*

Podle rukopisu

D O D A T E K A P Ř I P O M Í N K Y
K N Á V R H U U S N E S E N Í
F I N A N Č N Í K O M I S E
Ú V K S R (b) A R A D Y
L I D O V Ý C H K O M I S A Ř Ů¹³²

Usnesení komise soudruha Preobraženského
o reformě papírové měny

1. Schválit snížení nominální hodnoty v poměru **nejméně** 1 : 1000.

2. Stanovit pro reformu všude stejný počáteční termín a určitou lhůtu pro výměnu, pro různé oblasti různě dlouhou.

3. Přesný termín, kdy bude vyhlášeno snížení nominální hodnoty, stanovit později.

4. Stanovit, zda od toho dne, kdy bude vyhlášeno snížení nominální hodnoty, bude státní obchod prodávat zboží pouze za nové peníze.

5. Schválit návrhy výtvarného řešení nových platidel, které předložil soudruh Jenukidze a které obsahují název »republikový úvěr«. Uložit soudruhu Jenukidzemu, aby do 15. října 1921 předal minimálně 5 miliard rublů, pokud možno v drobnějších platidlech.

6. Nová platidla označit jako »státní platidlo«.

7. Slova »padělání se trestá podle zákona« na nových platidlech ponechat.

8. Nápis v cizích jazycích zrušit.

9. O tom, že peníze vydala RSFSR, bude svědčit pouze státní znak.

10. Nová platidla vydat s podpisem předsedy rady lidových komisařů a lidového komisaře financí*.

11. Uložit soudruhu Preobraženskému, aby redakcím novin sdělil, že není žádoucí, aby se v tisku objevily zprávy o připravované měnové reformě.

11. + Komisi zachovat, aby mohla systematicky sledovat (prostřednictvím Ústředního statistického úřadu)

* Bod 10 Lenin škrtl, takže se bod 11 posunul na místo bodu 10.

Red.

1. pohyb cen
2. státní fond zboží
3. obrat zboží ve městě i na vesnici a jiné otázky spjaté s měnovou reformou.
4. *

*Napsáno 14. dubna 1921
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

*Dodatek a připomínky
podle rukopisu, návrh
usnesení podle strojopisu*

* Text tohoto bodu Lenin nenapsal. *Red.*

D O D A T E K A P Ř I P O M Í N K Y
K N Á V R H U D O P I S U
Ú V K S R (b) O V Z T A H U
K P O L I T I C K Y
N E O R G A N I Z O V A N Ý M
D Ě L N Í K Ů M

Všem guberniálním a újezdním výborům,
všem komunistickým frakcím
a odborovým organizacím

Otázka vzájemných vztahů mezi naší stranou a širokými masami dělníků je nyní otázkou vzájemných vztahů mezi komunisty a nestraníky.

Pokud strany socialistů-revolucionářů a menševiků, které k nám zaujímají nepřátelský postoj, vystupují s otevřeným hledím, nedosahují žádného významnějšího úspěchu. Široké dělnické masy se považují za bezpartijní. To je také důvod, proč se eseři a menševici stále častěji přebarvují na nestraníky.

Naším úkolem je stůj co stůj utužit spojení mezi komunisty a poctivými nestraníky. To je jediná cesta, jak oživit naše mnohdy stagnující stranické buňky. Tam, kde mezi komunisty a nestraníky vyrostla zeď, je nutné odcizenost stůj co stůj překonat. Není komunistou, kdo nedokázal seskupit kolem sebe několik poctivých bezpartijních dělníků, navázat s nimi každodenní styk, chodit k nim domů, pomáhat jim v běžném životě, obstarávat jim noviny, vybírat z nich pracovníky pro odbory a orgány sovětské moci apod.

V této oblasti mohou a musí nejdív vykonat ti komunisté, kteří pracují v odborech. Prostřednictvím odborů lze nejlépe získávat široké vrstvy poctivých bezpartijních dělníků. Ale není to jediná cesta. Místní stranické organizace musí být s to zapojit do práce v orgánech sovětské moci značné procento bezpartijních dělníků. Komunisté z orgánů sovětské moci do továren a závodů, část čerstvých bezpartijních proletářů do orgánů sovětské moci a do vedení odborových organizací — takové je heslo dne. Všechny stranické organizace musí tuto otázku věčně projednat a podle místních podmínek najít způsoby, jak co nejrychleji uvést tuto výzvu ústředního výboru do života.

[Bezpartijní dělníci zvýšili svou aktivitu. Chtějí se podílet na mo-
ci.]* **Bezpartijní dělníci** chtějí zastávat odpovědné funkce v sovětech
a odborech. Strana jim v tom musí vyjít vstříc. Strana musí umět pro-
střednictvím svých buněk a prostřednictvím odborů vyhledávat nej-
schopnější a nejspolehlivější bezpartijní dělníky a dělnice (a také rol-
níky) a dosazovat je na vhodná místa (mimo jiné do dělnicko-rolnické
inspekce). To je zárukou našeho úspěchu i v boji proti byrokratismu.

Konference politicky neorganizovaných mohou přispět ke sblížová-
ní komunistů s nestraníky a k usnadnění boje proti byrokratismu
a umožnit pověřování nových pracovníků na odpovědná místa. Ale to
jenom za určitých podmínek. Jednou z nejdůležitějších podmínek je
seriózní, odpovědná příprava takových konferencí politicky neorgani-
zovaných.

Zkušenosti z konferencí politicky neorganizovaných dokázaly, že se
takové konference stávají fórem pro agitaci a organizování eserů
a menševiků. Obě tyto strany vypracovaly zvláštní směrnice o využití
konferencí politicky neorganizovaných ke svým kontrarevolučním cí-
lům. Naše stranické organizace to musí vzít v úvahu.

K tomuto účelu musí místní organizace při pořádání konferencí po-
liticky neorganizovaných umět 1. samy [vypracovat] **zvolit** vhodnou
chvíli a nepřipouštět, aby nám takové konference byly vnucovány ve
chvích [chaotických pro naše odpůrce] **výhodných pro nepřáte-
le dělnické třídy**, 2. již v průběhu konference politicky neorgani-
zovaných demaskovat esery a menševiky vydávající se za nestraníky,
3. a především zajistit v každé továrně úspěšnou volbu delegátů.

V Petrohradě se v souvislosti s poslední konferencí politicky neor-
ganizovaných konaly v každém podniku předběžně čtyři schůze: 1.
kolektiv plus sympatizující, 2. schůze delegátů závodu, 3. schůze dele-
gátů plus kolektiv a 4. plenární schůze závodu, na níž byly návrh na
obeslání konference politicky neorganizovaných i pokyny pro delegáty
schvalovány podle návrhu připraveného již na předcházejících schů-
zích.

O přípravě, průběhu a výsledku každé konference politicky neorga-
nizovaných musí újezdní výbor podávat hlášení guberniálnímu výbo-
ru a ten zase ústřednímu výboru. Přípravy je nutné vykonat co
nejpečlivěji. V případě nedostatku sil je třeba předem si vyžádat po-
moc z ústředí.

Má-li být navázáno spojení s nestraníky, je nutné dále pravidelně
svolávat nejen plenární schůzi pro masu dělníků a rolníků, ale i zařa-
zovat na pořad jednání zprávy, v nichž budou všichni funkcionáři in-

* Text, uvedený na tomto a dalším místě v hranatých závorkách,
Lenin přeškrtl a opravil. Opravy jsou vytištěny polotučně. *Red.*

formovat masy dělníků a rolníků o své činnosti. Takové zprávy je nutné podávat alespoň jednou měsíčně, aby mase bezpartijních dělníků a rolníků byla poskytnuta možnost kritizovat orgány sovětské moci a jejich činnost. Zprávy musí podávat nejen komunisté, ale vůbec všichni funkcionáři na všech odpovědných místech, především pracovníci zásobovacích orgánů a institucí národohospodářských rad.

Každý guberniální výbor je povinen každý měsíc posílat ústřednímu výboru přesné hlášení o počtu a průběhu všech takových schůzí, na nichž se podávají zprávy o činnosti, a rovněž o tom, jaké požadavky nestraníci na takových schůzích vznášejí.

Soudruzi v organizacích musí najít ještě desítky dalších cest, jak navázat těsnější kontakt s nestraníky, a vybírat z nich nové pracovníky pro odpovědnou práci. Blíže k masám! Konkrétnější styk s nestraníky! Systematičtěji *vybírat* nové pracovníky z řad nestraníků! Větší pozornost funkcionářů nedostatkům v každodenním životě, které lze i za nynější nouze odstranit! Systematičtěji bojovat proti byrokratismu a průtahům! Komunisté musí do středu dělnických a lidových mas!

1. května 1921

Ústřední výbor KSR

Protože ústřední výbor přikládá této otázce nesmírný význam, kategoricky požaduje, aby tyto směrnice byly beze zbytku a co nejenergičtěji splněny. Za jejich neplnění nebo za liknavost projevenou v tomto směru bude ústřední výbor uplatňovat nejpřísnější tresty včetně vyloučení ze strany.

Zprávy o plnění těchto směrnic musí újezdní a guberniální výbory posílat měsíčně podle tohoto schématu:

1. Kolik komunistů bylo převedeno z funkcí v orgánech sovětské moci do závodů a továren? 2. Totéž — na vesnici, na práci v zemědělství? 3. Kolik bezpartijních dělníků, těch nejčestnějších a nejschopnějších, bylo navrženo na vyslání do orgánů sovětské moci? 4. Jejich jmenovitý seznam? 5. Kolik se jich podařilo získat pro práci v sovětských orgánech podle resortů? 6. Jak dlouho a s jakým úspěchem konají tuto práci? 7.—10. Totéž (body 3, 4, 5 a 6), pokud jde o rolníky. 11. Hlavní požadavky a stížnosti bezpartijních dělníků? 12. Totéž, pokud jde o rolníky? 13. Případy zapojení dělníků do práce děl-

nicko-rolnické inspekce a výsledky? 14. Totéž, pokud jde o rolníky? 15. Z každé konference politicky neorganizovaných podat stručnou zprávu o tom hlavním, co ukládá tento dopis ústředního výboru.

*Napsáno nejspozději 4. května 1921
Otištěno 7. května 1921
v Pravdě, č. 97*

*Dodatek a opravy
podle rukopisu,
návrh usnesení
podle strojopisu*

KONSPEKT PROJEVU
NA ZASEDÁNÍ
KOMUNISTICKÉ FRAKCE
NA IV. CELORUSKÉM
SJEZDU ODBORŮ¹³³

KONSPEKT PROJEVU 18. V.

1. Stanovy KSR: strana a frakce.
2. Rezoluce ÚV — a její ZATAJENÍ.
3. Rjazanov a jeho úloha. (Rjazanovova protistranická rezoluce.) . . .
4. Tomskij a jeho *omyl nebo trestuhodnost?* . . .

((Složení čtyřky.))

5. Krajní nervozita, rozčilení, nespokojenost dělníků:

{	Tíha spočívající na dělnících.	}
	Odváděcí povinnost roku 1920 — na rolnících.	
	Ulehčení pro rolníky: všechno ještě záleží na sklizni.	
	Pro dělníky: jejich nesmírné pobouření, když vidí takové věci jako »zapalovače«, rozkrádání apod.	

Napsáno 18. května 1921

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci *Leninskij sbornik XXXVI*

OSNOVA NÁVRHU USNESENÍ
RADY PRÁCE A OBRANY
O MÍSTNÍCH HOSPODÁŘSKÝCH
RADÁCH, O PODÁVÁNÍ ZPRÁV
A O POVINNOSTI
ŘÍDIT SE NAŘÍZENÍM
RADY PRÁCE A OBRANY*

Samo *usnesení Rady práce a obrany* musí zahrnovat jen několik málo bodů:

1. Povinné zřizování *hospodářských rad*, a to všude, shora dolů a zdola nahoru, nebo komisí a orgánů, které by se jim navlas podobaly.

2. Povinné *uveřejňování* zpráv každé oblasti, gubernie, újezdu a obvodu nejméně jednou za dva měsíce.

3. Povinné zasílání kopií dílčích zpráv a hlášení *Radě práce a obrany*.

4. Řídit se **nařízením**.

5. Rozvíjení činnosti místních dopisovatelů listu *Ekonomičeskaja žizň* a jeho přeměna v orgán, jehož posláním bude uveřejňování souhrnných zpráv, jejich hodnocení a řízení.

Napsáno 19.—20. května 1921
Poprvé otištěno roku 1932
v publikaci Leninskij sbornik XX

Podle rukopisu

* Viz tento svazek, s. 283—284. *Red.*

- (19) 16. Černý obchod.
- (26) 17. { Železniční doprava.
18. { Vodní " (γγ)
19. Oblastní a guberniální státní plánovací komise*
viz bod 13.
- (22) 20. Oblastní, guberniální, újezdní a volostní hospodářské rady a vesnické výbory. (γγ)
- (17) 21. Odbory, jejich účast ve výrobě, výrobní propaganda. Pracovní kázeň.
- (18) 22. Rozkrádání (zaměstnanci, dělníci), opatření proti němu, výsledky. Skladové hospodářství.
- (20) 23. Využívání vojenských jednotek v hospodářství. Účast vojenské správy vůbec a mládeže podléhající všeobecné vojenské přípravě zvláště na hospodářské činnosti.
- (21) 24. Pracovní povinnost, pracovní mobilizace.
- (14) 25. Vzorné podniky, zařízení apod.
- (7) 26. Seznamy pracovníků na poli hospodářské výstavby, délka jejich zaměstnání (jak straníků, tak i nestraníků) aj.
- (8) 27. Boj proti byrokratismu a průtahům; zejména zapojení dělnicko-rolnické inspekce a bezpartijních dělníků a rolníků.
- (15) 28. Zlepšení ve výrobě, v zemědělství a průmyslu aj.
- (27) 29. Práce v listě *Ekonomičeskaja žizň* a spolu s ním?

<p>Místní tiskové orgány, jejich postoj ke zprávám o činnosti.</p>
--

+

Kdo má psát zprávy o činnosti?

* Tato slova Lenin přeškrtl. *Red.*

NB guberniální hospodářské rady, újezdni hospodářské rady + městské obvody (*obvodní hospodářské ra-
dy*)

1 na újezd
1 na město a sídliště městského typu
1 na obvod
omezit se (50 zpráv a > ?)
(100 zpráv a > ?)
města
asi 1000 na celé Rusko

	K 1. VIII. (1. VI.?)
	1. XI. (15. X.?)
nebo	1. I.
šestkrát	1. III.
do roka?	1. V.

2

Pořadí

Etwa: αα

Nejdůležitější

I	{	6: směna zboží — (1)	
		11: podněcování iniciativy — (3)	
		12: kapitalismus — (2)	
		5: sladění — (4)	
II	{	8: zlepšení hmotného postavení dělníků — (5)	
		9: " " " rolníků — (6)	
III	{	26: pracovníci na poli hospodářské výstavby — (7)	
		27: boj proti byrokratismu a průtahům — (8)	

I. skupina otázek

+ββ

Etwa:

1.	—	zemědělství (9)	
2.	—	průmysl (10)	
4.	}	výsledky	— potraviny (12)
		hospodářské	
3.	}	výstavby	— palivo (11)
		výstavby	
7.			— stavebnictví (13)
<hr/>			
10.	—		(16)
21.	—		(17)
22.	Pracovní		(18)
23.	podmínky		(20)
24.	—		(21)
<hr/>			
25.	výsledky hospodářské		(14)
28.	výstavby		(15)
13.	}	} YY	— Státní plánovací komise (23)
20.			— oblastní hospodářské orgány (22)
14.			— <i>Elektrifikace</i> (24)
15.			— zahraniční obchod (25)
16.			— černý obchod (19)
17.			— železniční doprava
18.	— vodní doprava		} (26)
29.			(27)

3

Návrh nařízení Rady práce a obrany

1. Podstata nové ekonomické politiky:

||| maximální rozvoj produktivních sil a zlepšení
||| hmotného postavení dělníků a rolníků, využití

{ soukromého kapitalismu a jeho usměrnění do rámce státního kapitalismu, všestranná podpora místní iniciativy, boj proti byrokratismu a průtahům. }
 { druž- }
 { stev- }
 { nic- }
 { tví }

II. 100 % daně + 100 % směnou

{ { drobný průmysl; }
 { { směna zboží se zahraničím; }
 { { podpora velkého průmyslu. } }

+ II *bis* Orgány Rady práce a obrany až dolů.

III. Zavedení zpráv o činnosti a výměna zkušeností, soutěžení.

IV. Lhůty (2—6krát do roka) a formy zpráv (jejich rozmnožení na 100 výtisků)

V. Nejdůležitější otázky, na něž musí po-
drobně odpovědět každá zpráva.

Všechny
jsou stejně
důležité,
ale ne stej-
ně naléha-
vé, ne stej-
ně aktuál-
ní.

1—8 (αα) (8 otázek)

VI. Otázky, velmi důležité, na něž musí
v podobě stručného *shrnutí* odpovědět
každá zpráva.

ββ

12 otázek

Třetí skupina:

VII. Důležité otázky, ale *nemusí* na ně odpo-
vídat *každá* zpráva.

γγ

7 otázek

VIII. Doplnkové otázky (podle uvážení).
(čtvrtá skupina)

IX. Závěr.

Ve věci zpráv je třeba **doplnit**.

1. Pátá skupina otázek podle volby místních orgánů.

2. Statistickou část zpráv sestavují guberniální statistické úřady a újezdni statistikové.
3. Všechny údaje jim dají (jsou povinny jim dávat — upřesnit tuto povinnost) místní orgány.
4. *Nestatistickou* část zprávy?
kdo sestavuje?
také statistikové
+ zvlášť určené osoby
5. Kromě těchto zpráv žádné jiné nepožadovat.
6. Co ze zpráv publikovat?

*Napsáno 19.—21. května 1921
Poprvé otištěno roku 1932
v publikaci Leninskij sbornik XX*

Podle rukopisu

OSNOVA PROJEVU
NA SJEZDU ODBORŮ¹³⁵

1. Postupová zkouška z třetího do čtvrtého ročníku.
2. Od organizace Narodnaja volja k sociální demokracii v Rusku, od II. k III. internacionále ve světě.
3. První ročník: 1886—1903. ((17))
4. Druhý ročník: 1903—1917. ((14))
5. Třetí ročník: 1917—1921. ((4))
6. Čtvrtý ročník: 1921— ? (1931)
7. »Není« to poslední, rozhodující bitva. Ale . . . je na blízku (léta).
8. V celosvětovém měřítku je vítězství nesnadné (bis, ter*), ale jisté.
9. Kapitalismu a kapitalistům šachmat.
10. Alias**: věc komunismu v Rusku bude *pevná*.
11. Něco jiného je *soukromé* vlastnictví. Sjednocení práce proti vlastnictví.
12. Indie »se nepočítá«? Doch!***
13. »Versailleská smlouva«?
- 13 bis. Mezinárodní obchod.
14. Těžkosti na *hospodářské frontě*.
15. Proletariát se deklasuje? Ano! Závěry? Malovlastnická ideologie.
16. Velkovýroba a stroje — materiální a *psychologická* základna proletariátu. Inde**** *deklasování*.
17. Politika plus, ekonomika minus.

* — dvojnásob, trojnásob. *Čes. red.*

** Jinak. *Red.*

*** Přece! *Red.*

**** Tudiž. *Red.*

MATERIÁLY K X. CELORUSKÉ
KONFERENCI

1

OSNOVY REFERÁTU
O NATURÁLNÍ DANI¹³⁶

1

Falešné výklady (a zlomyslné zkreslování) a nedorozumění v souvislosti s naturální daní, volným obchodem etc.

Srovnej 5. V. 1918 (O »levém« dětinství a maloburžoaznosti)*

(α) nebezpečnost »malovlastnického živlu«

(β) Státní kapitalismus *versus* maloburžoazní anarchický živel.

Daň a svoboda obchodu

»ústupek«, nebo »úleva«?

Svoboda směny zboží a buržoaznost.

Kapitalismus *státní*.

Koncese jsou také státní kapitalismus } Státní kapitalismus.

»Úleva«, ústupky, dohody, kompromisy následkem neúrody, zbídačení . . .

Míra trpělivosti?

dělníků?

rolníků?

»Thermidor«? Střízlivě, *možná* že ano? Bude? Uvidíme.

Nechval dne před večerem

{ srovnej 5. V. 1918 (citovaná brožura)

* Viz Sebrané spisy 36, Praha 1988, s. 305—337. *Red.*

{ srovnej 10. IX. 1918 (anti—Kautsky*).

Tehdy a dnes

Uvědomělost a neuvědomělost.

Diktatura a svoboda, tehdy a dnes.

Třídy tehdy a dnes.

Úsudek a předsudek rolníků.

Dilema. Volba. Nesnadná dohoda s dělnickou vládou,
nebo snadné ztrocení buržoazií a statkáři?

Napsáno nejpozději 26. května 1921

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1932

v publikaci Leninskij sbornik XX

2

Rolnická země

1. (proti Děnikinovi)
2. *Ekonomický svazek?*
3. Odváděcí povinnost:
jak by mohla?
4. Daň . . .
5. Směna, iniciativa etc.
6. Drobný průmysl
7. Velký průmysl = základna socialismu
8. *Elektrifikace*
9. Státní zásoby
{ obilí
 { paliva
10. 400 miliónů pudů
11. Postupová zkouška z třetího do čtvrtého ročníku¹³⁷.
12. { 1889—1903 }
 { 1903—1917 }
 { 1917—1921 }

* Viz Sebrané spisy 37, Praha 1988, s. 263—366. *Red.*

{ 1921—? [31?] }

13. Studium praktických zkušeností.

Napsáno nejpozději 26. května 1921

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

OSNOVA ZÁVĚREČNÉHO SLOVA
K REFERÁTU
O NATURÁLNÍ DANI*

Kolisání:

1. »Rolnictvo — třída«
(Varejkis).
2. »Zásobovací inspekce«
Sviděského . . .
(Vasiljev) . . .
(a Meščerjakov).
3. Larin a jeho dekret versus rezoluce **politického byra**
10. V. 1921^[107].
4. Výtku vrátit ústřednímu výboru:
 - (α) výměna za uhlí a jiné výrobky. *Telegram z Donbasu*
 - (β) družstevní prodejny a zařízení v Tambovské gubernii
(?)
 - (γ) zkušenosti ze stavby trati Kizljár—Starotěrečnaja.
Larinův příklad . . . »náš systém« . . .
((28 funtů versus 4 pudy měsíčně)).
. . . »skvělá zkušenost« . . .
(Čubar: »takový příklad není ojedinělý.)
(Prý na všech lesních pracích«)
 - (δ) 10 funtů soli = 1 pudu obilí (Volyň) . . .
 - (ε) *Nikolajevská gubernie?* (**Spekulanti**) . . .

Textil železo — pomáda

4. Rozvíjení iniciativy . . .

* Viz tento svazek, s. 338—353. *Red.*

(α) Závěry Osinského:

{ pracovníci komisariátu jsou }
{ zásobování na překážku; }
{ chybí *koordinovanost*. }

(β) Postupová zkouška z třetího do čtvrtého ročníku.

(γ) »hygienický příděl«
Gusev

Napsáno 27. května 1921

Poprvé otištěno roku 1932

v publikaci Leninskij sbornik XX

Podle rukopisu

OSNOVA NÁVRHU REZOLUCE O NOVÉ EKONOMICKÉ POLITICE*

Témata:

1. Stěžejní politický úkol dneška: nová ekonomická politika:
 »Dopravdy a nadlouho« . . .
2. Rozvoj směny zboží.
 Podnikavost . . . Iniciativa . . .
3. Družstevnictví.
4. Drobný a středně velký průmysl. Pronajímání.
5. Odpovědnost ústředí za brzdění a za nedostatečnou podporu místní iniciativy.
6. Revize, do jisté míry, programu velkého průmyslu tak, aby se zvýšila výroba předmětů potřebných pro rolníky.
7. Prémie v naturáliích a kolektivní zásobování.
8. Naturální daň.
 Posílení aparátu pro vybírání naturální daně.
9. Výsledky, vytvoření velkého (asi 400 miliónů pudů) potravinového fondu jako základny pro velký průmysl a pro uskutečnění elektrifikace.
10. Nařízení Rady práce a obrany vydat jako nařízení Celoruského ústředního výkonného výboru + zejména pověřování nestraníků odpovědnými funkcemi.
11. Agitace a propaganda s tím související.

* Viz tento svazek, s. 354—356. *Red.*

1) Кривая индустриализации: квал.
индустриализация: когато
" България и на дло...

Мени:

2) Крив. д.в. = обтечна.
предварително - визитация...

3) Кооперация.

4) малки и средни предприятия.
проблеми. Съвет от разработен
когато централ

5) индустриален
крупен. (к.)

6) Чов. и. и. индустриален
средна, кк
база крив. индустриален
и осигур. и индустриален.

7) за индустриален
за каждодневен
индустриален
индустриален

8) персонален
в индустриален
проблеми крив.

9) продка
лог
8) индустриален
индустриален

9) индустриален
в индустриален
индустриален
индустриален
индустриален

10) кавалитет
индустриален
индустриален

11) индустриален
индустриален
индустриален

12) кавалитет
индустриален

13) индустриален
индустриален
индустриален

12. Pozorné a všestranné objasňování a studování praktických místních zkušeností.

*Napsáno 27.—28. května 1921
Poprvé otištěno roku 1957 v časopise
Voprosy istorii KPSS, č. 1*

Podle rukopisu

PŘI P O M Í N K Y K P L Á N U P R Á C E Ú V K S R (b) ¹³⁸

Jako hlavní úkol květnové celoruské porady¹³⁹ stanovit přípravu a shromažďování materiálu k otázce

1. těsnějšího sepětí stranických organizací s masami nestraníků;
2. širšího a systematictějšího zapojování nestraníků do práce;
3. reorganizace dělnicko-rolnické inspekce tak, aby to vedlo k posílení boje proti byrokratismu a administrativním průtahům, ke zlepšení hmotného postavení dělníků a rolníků a k zapojování nestraníků do práce v sovětských orgánech.

Ke všem těmto otázkám musí porada nejen shromáždit a prostudovat všechny materiál o praktických zkušenostech, ale i vypracovat praktické návrhy pro ÚV.

Referáty v plénu

- (α) 2—3 referáty o nynější (faktické) práci ÚV strany
 (β) rovněž o plánu její reorganizace v souladu s novými úkoly.

*Napsáno 24. května 1921
 Poprvé otištěno roku 1932
 v publikaci Leninskij sbornik XX*

Podle rukopisu

PŘÍLOHY

D O T A Z N Í K P R O D E L E G Á T Y
X. C E L O R U S K É H O
S J E Z D U K S R

1. Příjmení:	Uljanov (Lenin)
2. Křestní jméno a jméno po otci:	Vladimír Iljič
3. Ke které stranické organizaci patříte: (gubernie, město, újezd, armáda, divize)	ústřední výbor KSR Moskva město
4. Číslo průkazu rozhodující delegáta poradní	č. 21 poradní ¹⁴⁰
5. Jak jste byl zvolen (na guberniální, újezdní, armádní, divizní konferenci, na plenární schůzi atd.) a kdy:	za ÚV poradní
6. Počet zastupovaných členů strany — na guberniální, újezdní, armádní, divizní konferenci, na níž jste byl zvolen na sjezd:	v ÚV 19 lidí
7. Kterých celoruských sjezdů strany jste se zúčastnil:	všech kromě července 1917 (nebo srpna?)

8. Rok narození a věk:	1870
9. Zdravotní stav a invalidita:	zdráv
10. Rodinný stav (počet vyživovaných rodinných příslušníků)	žena a sestra žijí společně se mnou
11. Národnost:	ruská
12. Mateřský jazyk:	ruský
13. Které další jazyky znáte a do jaké míry:	angličtinu, němčinu a francouzštinu špatně; italštinu velmi špatně
14. Které kraje v Rusku dobře znáte a kolik let jste tam žil:	nejlépe Povolží, kde jsem se narodil a žil do 17 let
15. Byl jste v zahraničí (kdy, kde a jak dlouho):	v mnoha západoevropských zemích 1895; 1900—1905; 1908—1917
16. Vojenský výcvik:	žádný
17. Vzdělání (do jakých škol jste chodil, zda jste je dokončil, a pokud jste je nedokončil, kolik tříd nebo ročníků jste absolvoval):	v roce 1891 jsem dokončil (složil externě zkoušku) právnickou fakultu Petrohradské univerzity

18. Hlavní zaměstnání do roku 1917:	publicista
19. Pro jaká povolání máte odbornou průpravu:	pro žádné
20. Jaké práci jste se po roce 1917 věnoval — kromě práce ve straně, v sovětech, odborech apod.:	kromě uvedených prací pouze publicistice
21. Ke kterému odborovému svazu patříte nyní:	ke svazu novinářů

22. Jakou práci (kromě stranické) jste vykonával od roku 1917 — v sovětech, v armádě, odborech a na hospodářském úseku:

Kdy (odkdy dokdy, uvést měsíc a rok)	Kde (gubernie, újezd, město, armáda, divize)	V které instituci	V jaké funkci
od října 1917 do března 1921	Moskva	rada lidových komisařů a Rada práce a obrany	předseda

23. Jakou práci (kromě stranické) — v sovětech, v armádě, na hospodářském úseku a v odborech — konáte v době vyplňování dotazníku

Kdy (odkdy, uvést měsíc a rok)	Kde (gubernie, újezd, město, armáda, divize)	V které instituci	V jaké funkci
od října 1917	Moskva	rada lidových komisařů a Rada práce a obrany	předseda

24. Odkdy jste členem KSR (bolševiků):	od roku 1894
25. Byl jste členem jiných stran, jestliže ano, uveďte kterých, kdy a jak dlouho:	ne

26. Účastnil jste se revolučního hnutí před rokem 1917:

Kdy (odkdy dokdy)	Kde (gubernie, újezd, město)	Ve které organizaci	Jakou práci jste konal
1892—1893 1894—1895 1895—1897 1898—1900 1900—1905 1905—1907 1908—1917	Samara Petrohrad vězení Sibiř (Jenisejská gubernie) v zahraničí Petrohrad v zahraničí	ilegální sociálně demokratické kroužky a od založení SDDSR její člen.	
27. Byl jste za revoluční činnost pronásledován (kdy a za co):		1887 vězení; 1895—1897 vězení; 1898—1900 Sibiř; 1900 vězení	
28. Jak dlouho jste byl: Ve vězení Na nucených pracích Ve vyhnanství V emigraci		několik dní + 14 měsíců nebyl tři roky 9—10 let	

29. Jakou stranickou práci vykonáváte od roku 1917:

Kdy (odkdy dokdy, uvést měsíc a rok)	Kde (gubernie, újezd, město, armáda, divize atd.)	V které instituci	V jaké funkci
od října 1917 do března 1921	Moskva	ÚV	člen ÚV

30. Jakou stranickou práci vykonáváte v době vyplňování dotazníku:

Kdy (odkdy)	Kde (město, gubernie, újezd, armáda, divize)	V které instituci	V jaké funkci
od října 1917 do března 1921	Moskva	ÚV	člen ÚV

31. Odpovídal jste se před soudy RSFSR nebo stranickými soudy (kdy, kde a za co):

ne

7. března 1921

Podpis delegáta:

V. Uljanov (Lenin)

*Poprvé otištěno v neúplném znění
21. ledna 1926 v listě
Na směnu (Sverdlovsk), č. 5
V plném znění otištěno roku 1932
v publikaci Leninskij sbornik XX*

*Podle formuláře
vyplněného Leninem*

SEZNAM
DOSUD NENALEZENÝCH
LENINOVÝCH PRACÍ

POZNÁMKY

REJSTŘÍKY

ŽIVOTOPISNÁ DATA

SEZNAM DOSUD NENALEZENÝCH
LENINOVÝCH DOPISŮ
A PÍSEMNÝCH DOTAZŮ
(8. března—21. června 1921)

DOPIS G. J. ZINOVJEVOVI

Dopis byl napsán mezi 22. a 29. březnem 1921. Lenin v něm požadoval informace o práci petrohradské stranické organizace mezi masami, o zásobování města potravinami aj. Zmiňuje se o něm ve své odpovědi G. J. Zinovjev (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS V. V. ADORATSKÉMU

Dopis byl napsán 7. dubna 1921. Je o něm zmínka v knize odeslaných Leninových dokumentů a příkazů: »245. Adoratskému s žádostí, aby ihned vrátil Mehringovu brožuru Freiligrath a Marx« (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS F. E. DZERŽINSKÉMU

Dopis byl napsán 12. dubna 1921. Je o něm zmínka v knize odeslaných Leninových dokumentů a příkazů: »Č. 251. Dzeržinskému o Rožkovovi« (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

PÍSEMNÝ DOTAZ A. G. BĚLOBORODOVOVI

Dotaz je ze 17. dubna 1921. Lenin v něm požadoval informace o postoji stavropolského, kubánského a donského rolnictva k nové ekonomické politice. Zmiňuje se o něm ve své odpovědi A. G. Běloborodov z 23. dubna 1921: »Váš písemný dotaz ze 17. dubna jsem dostal dnes« (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

PÍSEMNÝ DOTAZ A. M. LEŽAVOVI

Dotaz byl napsán mezi 20. a 22. dubnem 1921. Lenin v něm požadoval informace o průběhu nákupu potravin a zboží široké spotřeby v zahraničí. Zmiňuje se o něm ve své odpovědi A. M. Ležava (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS M. V. FRUNZEMU

Dopis byl napsán 19. května 1921. Je o něm zmínka v knize odeslaných Leninových dokumentů a příkazů: »Č. 316. Frunzemu o rozmluvě s Rakovským ve věci dohody s Hlavní správou pro zásobování armády« (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS B. REICHENBACHOVI

Dopis byl napsán 16. května 1921. Zmiňuje se o něm B. Reichenbach v písemném sdělení L. A. Fotijevojové ze 17. května (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS A. B. CHALATOVU

Dopis byl napsán 30. května 1921. V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložen dopis G. M. Kržižanovského s poznámkou tajemnice J. K. Mininové: »30. května 1921 poslán Chalátovovi dopis Vladimíra Iljiče s žádostí, aby potvrdil, že pro elektrárnu Elektroperedača jsou zajištěny potraviny, a sdělil, kolik vagónů a v jakých termínech bude odesláno.«

DOPIS P. I. POPOVOVI

Dopis byl napsán 4. června 1921. Je o něm zmínka v Leninově dopise Popovovi z 16. srpna 1921 (viz Spisy 33, Praha 1962, s. 20) a v knize odeslaných Leninových dokumentů a příkazů: »Č. 893. Popovovi o nutnosti radikální změny v charakteru práce Ústředního statistického úřadu« (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

SEZNAM DOKUMENTŮ,
NA JEJICHŽ REDIGOVÁNÍ
SE V. I. LENIN PODÍLEL

REZOLUCE X. SJEZDU KSR(b)
O ZAVEDENÍ NATURÁLNÍ DANĚ
MÍSTO POVINNÉHO ODVÁDĚNÍ VŠECH
PŘEBYTKŮ
15. března 1921

Lenin řídil práci na stylizaci návrhu usnesení ÚV KSR(b) o zavedení naturální daně místo povinného odvádění všech přebytků. Dne 3. března předložil k textu usnesení, který vypracovala komise, tři připomínky (viz tento svazek, s. 387).

REZOLUCE X. SJEZDU KSR(b)
O NEJBLIŽŠÍCH ÚKOLECH STRANY
V NÁRODNOSTNÍ OTÁZCE
15. března 1921

Lenin se účastnil zasedání komise politického byra ÚV KSR(b), jež redigovala teze k národnostní otázce, vzaté za základ rezoluce X. sjezdu KSR(b) (viz Dva mesjaca raboty V. I. Lenina (Iz chroniki žizni i dějatělnosti) janvar—fevral 1921 g., Moskva 1934, s. 62).

USNESENÍ, OBĚŽNÍKY A SMĚRNICE
ÚV KSR(b) A SOVĚTSKÉ VLÁDY

USNESENÍ POLITICKÉHO BYRA ÚV KSR(b) O SITUACI
V TURKESTÁNU. *21. března 1921*

USNESENÍ FINANČNÍ KOMISE ÚV KSR(b) A RADY LIDOVÝCH
KOMISAŘŮ. *14. dubna 1921.*

OBĚŽNÍK ÚV KSR(b) O VZTAHU K ANARCHISTŮM. 16. dubna 1921.

OBĚŽNÍK ÚV KSR(b) O OSLAVÁCH 1. MÁJE. 21. dubna 1921.

OBĚŽNÍK ÚV KSR(b) O VZTAHU K POLITICKY NEORGANIZOVANÝM DĚLNÍKŮM. Nejpozději 4. května 1921.

SMĚRNICE POLITICKÉHO BYRA ÚV KSR(b) ZMOCNĚNCI RADY PRÁCE A OBRANY A LIDOVÉHO KOMISARIÁTU ZAHRANIČNÍHO OBCHODU V ZAKAVKAZSKU. Nejpozději 4. května 1921.

NÁVRH DOHODY MEZI VLÁDOU RSFSR A VLÁDAMI ZAKAVKAZSKÝCH SOVĚTSKÝCH REPUBLIK — GRUZIE, ÁZERBÁJDŽÁNU A ARMÉNIE. 21. května 1921.

V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS jsou uloženy návrhy těchto usnesení, oběžníků, směrnic a dohody s Leninovými poznámkami a opravami.

DEKRETY A USNESENÍ RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ A RADY PRÁCE A OBRANY

HLAVNÍ ZÁSADY ORGANIZACE STÁTNÍ PLÁNOVACÍ KOMISE PŘI RADĚ PRÁCE A OBRANY. 1. dubna 1921.

USNESENÍ RADY PRÁCE A OBRANY O NEJVYŠŠÍ RADĚ ŽELEZNIČNÍ A VODNÍ DOPRAVY PŘI RADĚ PRÁCE A OBRANY. 1. dubna 1921.

USNESENÍ RADY PRÁCE A OBRANY O PROPUŠTĚNÍ VŠECH PŘÍSLUŠNÍKŮ PRACOVNÍCH ARMÁD, ZADRŽENÝCH NA ZÁKLADĚ USNESENÍ RADY PRÁCE A OBRANY Z 23. ÚNORA 1921 U ÚTVARŮ, NA TRVALOU DOVOLENOU. 1. dubna 1921.

USNESENÍ RADY PRÁCE A OBRANY O ZAJIŠTĚNÍ OPRAVY LODÍ A ODMINOVÁNÍ V BALTSKÉM MOŘI. 1. dubna 1921.

USNESENÍ RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ O POSTUPU PŘI PŘECHÁZENÍ DĚLNÍKŮ A ZAMĚSTNANCŮ Z JEDNOHO PODNIKU DO DRUHÉHO. 6. dubna 1921.

DEKRET RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ O SPOTŘEBNÍCH DRUŽSTVECH. 7. dubna 1921.

USNESENÍ RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ O NUTNOSTI VYPRACOVAT USNESENÍ O VYTVOŘENÍ VÝMĚNNÉHO FONDU A O FORMÁCH POSKYTOVÁNÍ PRÉMÍÍ V NATURÁLIÍCH. 7. dubna 1921.

USNESENÍ RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ O SCHVÁLENÍ PLÁNU LIDOVÉHO KOMISARIÁTU ZÁSOBOVÁNÍ NA ROZDĚLENÍ OBILÍ A PÍCE V DUBNU 1921. 12. dubna 1921.

USNESENÍ RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ O PŘIDĚLENÍ PLATIDEL MOSKEVSKÝM SPOTŘEBNÍM DRUŽSTVŮM. 12. dubna 1921.

USNESENÍ RADY PRÁCE A OBRANY O ZŘÍZENÍ HLAVNÍCH PALIVOVÝCH VÝBORŮ. 22. dubna 1921.

USNESENÍ RADY PRÁCE A OBRANY O UKONČENÍ PRACOVNÍ POVINNOSTI OBČANŮ NAROZENÝCH V LETECH 1886—1888, KTEŘÍ BYLI POVOLÁNI V RÁMCI PRACOVNÍ MOBILIZACE USNESENÍM RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ Z 18. ZÁŘÍ 1920. 25. dubna 1921.

USNESENÍ RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ O PLÁNECH LIDOVÉHO KOMISARIÁTU ZÁSOBOVÁNÍ NA ZÁSOBOVÁNÍ OBYVATELSTVA REPUBLIKY POTRAVINAMI. 26. dubna 1921.

USNESENÍ RADY PRÁCE A OBRANY O ZMĚNĚ HRANIC VOJENSKÝCH OKRUHŮ NA UKRAJINĚ. 29. dubna 1921.

USNESENÍ RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ O SMĚNĚ. 24. května 1921.

DEKRET RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ O NATURÁLNÍ JANI ZE ZELENINY A TYKVOVITÝCH PLODIN. 31. května 1921.

USNESENÍ RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ O STANOVENÍ LIMITU, POKUD JDE O USPOKOJENÍ POŽADAVKŮ LIDOVÝCH KOMISARIÁTŮ NA NÁKUP ZBOŽÍ A POTRAVIN V ZAHRANIČÍ. 31. května 1921.

USNESENÍ RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ O KOLEKTIVNÍM ZÁSOBOVÁNÍ DĚLNÍKŮ A ZAMĚSTNANCŮ. 17. června 1921.

V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS jsou uloženy návrhy výše uvedených dekretů a usnesení s Leninovými redakčními úpravami.

TELEGRAMY, RADIOTELEGRAMY
A TELEFONICKÉ DEPEŠE

TELEGRAM RADĚ LIDOVÝCH KOMISAŘŮ A LIDOVÉMU KOMISARIÁTU ZÁSOBOVÁNÍ TATARSKÉ SOVĚTSKÉ REPUBLIKY V KAZANI. 11. března 1921.

RADIOTELEGRAM L. B. KRASINOVÍ DO LONDÝNA. 29. března 1921.

TELEGRAM VŠEM GUBERNIÁLNÍM OSEVNÍM VÝBORŮM. 4. dubna 1921.

TELEGRAM VŠEM VÝKONNÝM VÝBORŮM GUBERNIÁLNÍCH SOVĚTŮ. 4. dubna 1921.

TELEGRAM JAKUTSKÉ KONFERENCI VESNICKÉ CHUDINY. 10. dubna 1921.

TELEGRAM M. I. FRUMKINOVÍ DO ROSTOVA NA DONU. 21. dubna 1921.

TELEGRAM OBLASTNÍ HOSPODÁŘSKÉ RADĚ, ODBOROVÉ RADĚ A VÝKONNÉMU VÝBORU SOVĚTU V PETROHRADĚ. 27. května 1921.

TELEFONICKÁ DEPEŠE CELORUSKÉ MIMOŘÁDNÉ KOMISI, LIDOVÉMU KOMISARIÁTU DOPRAVY A LIDOVÉMU KOMISARIÁTU ZÁSOBOVÁNÍ. 31. května 1921.

V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS jsou uloženy originály výše uvedených telegramů, radiotelegramů a telefonických depeší s Leninovými redakčními úpravami. Část těchto dokumentů byla uveřejněna (Leninskij sbornik XX, s. 72—73, 205, 224, 327).

¹ X. sjezd KSR(b) se konal ve dnech 8.—16. března 1921 v Moskvě. Podle údajů mandátové komise se ho účastnilo 694 delegátů s rozhodujícím hlasem a 296 delegátů s hlasem poradním, kteří zastupovali 732 521 členů strany. Na pořadu jednání sjezdu byly tyto otázky: 1. zpráva ústředního výboru; 2. zpráva kontrolní komise; 3. odbory a jejich úloha v hospodářském životě země; 4. socialistická republika v kapitalistickém obklíčení, zahraniční obchod, koncese aj.; 5. o práci v zásobování, o povinnosti odvádět všechny zemědělské přebytky a naturální dani a o palivové krizi; 6. otázky výstavby strany; 7. nejbližší úkoly v národnostní otázce; 8. reorganizace armády a otázka milicí; 9. Hlavní výbor pro politickou osvětu republiky a agitační a propagandistickou činnost strany; 10. zpráva zástupce KSR v Komunistické internacionále a její nejbližší úkoly; 11. zpráva členů KSR v Mezinárodní radě odborových a výrobních organizací; 12. volba ústředního výboru, kontrolní a revizní komise.

Sjezd schválil usnesení k základním otázkám politického a hospodářského života země. Sjezdové jednání řídil Lenin. Pronesl zahajovací a závěrečný projev na sjezdu, zprávu o politické činnosti ústředního výboru a referáty o zavedení naturální daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky, o jednotě strany a anarchosyndikalistické úchylce, o odborech a o palivové otázce. Lenin vypracoval návrhy nejdůležitějších sjezdových rezolucí. Ve zprávě o činnosti ústředního výboru a v referátu o zavedení naturální daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky podal hluboké teoretické a politické zdůvodnění nutnosti přechodu k nové ekonomické politice. Na základě Leninova referátu schválil sjezd historicky významné usnesení o zavedení naturální daně místo povinného odvádění všech přebytků a o přechodu od »válečného komunismu« k nové ekonomické politice, jíž mělo být získáno mnohamiliónové rolnictvo pro výstavbu socialismu.

Zvláštní pozornost věnoval sjezd jednotě strany. Lenin ve svých projevech podrobil ostré kritice protimarxistické názory

opozičních skupin. Rezoluce O jednotě strany (viz tento svazek, s. 109—112), schválená na Leninův návrh, požadovala okamžité rozpuštění všech frakčních skupin, jejichž činnost oslabovala stranu a podlamovala její jednotu. Sjezd zmocnil ústřední výbor, aby členy ÚV, kteří propadli frakcionářství, v krajním případě vyloučil ze strany.

Sjezd schválil také rezoluci O syndikalistické a anarchistické úchylice v naší straně (viz tento svazek, s. 113—117), jejíž návrh vypracoval Lenin. Konstatovalo se v ní, že názory »dělnické opozice« jsou projevem maloburžoazního, anarchistického kolísání. Propagování idejí anarchosyndikalistické úchylinky bylo označeno za neslučitelné s příslušností ke KSR(b). V období mírové socialistické výstavby požadoval sjezd rozšíření vnitrostranické demokracie a reorganizaci činnosti strany na co nejširším demokratickém základě.

Významné místo na X. sjezdu zaujala otázka úlohy odborů v hospodářské výstavbě. Sjezd shrnul výsledky diskuse o odborech, rázně odsoudil názory trockistů, »dělnické opozice«, skupiny »demokratického centralismu«, a jiných oportunistických směrů a drtivou většinou hlasů schválil Leninovu koncepci, definující úlohu a úkoly odborů jako školy komunismu a stanovící opatření k rozšíření odborové demokracie.

Velký význam pro stanovení národnostní politiky strany v nové situaci měla usnesení X. sjezdu o národnostní otázce, jež vypracovala komise pod Leninovým vedením. Sjezd stanovil úkol úplně odstranit faktickou nerovnost dříve utlačovaných národů a zapojit je do aktivní účasti na výstavbě socialismu. Sjezd odsoudil protistranické úchylinky v národnostní otázce — velmocenský šovinismus a místní nacionalismus, jež jsou vážným nebezpečím pro komunismus a proletářský internacionalismus. Sjezd strany zvolil nový, 25členný ústřední výbor. Členy ÚV byli zvoleni: V. I. Lenin, Arťom (F. A. Sergejev), F. E. Dzeržinskij, M. I. Kalinin, G. K. Ordžonikidze, M. V. Frunze, J. E. Rudzutak, J. V. Stalin, J. M. Jaroslavskij aj. Za kandidáty ÚV byli zvoleni S. M. Kirov, V. V. Kujbyšev, V. J. Čubar aj.

Usnesení X. sjezdu KSR(b) mají historický význam. Sjezd ukázal konkrétní cesty přechodu od kapitalismu k socialismu a stanovil metody výstavby socialismu v nových podmínkách. Sjezdová usnesení kladla zvláště velký důraz na upevňování svazku proletariátu a rolnictva a na upevňování vedoucí úlohy strany v socialistické výstavbě jako předpoklad pro její úspěšnou realizaci. — 23

² II. kongres Komunistické internacionály, který položil základ

k programu, taktice a organizačním zásadám Kominterny, se konal ve dnech 19. července—7. srpna 1920. Byl zahájen v Petrohradě; další zasedání se od 23. července konala v Moskvě. Účastnilo se ho přes 200 delegátů, kteří zastupovali komunistické strany a dělnické organizace z 37 zemí.

Na prvním zasedání kongresu pronesl Lenin referát o mezinárodní situaci a hlavních úkolech Komunistické internacionály. Na dalších zasedáních promluvil o úloze komunistické strany, o národnostní a koloniální otázce, o parlamentarismu a dalších otázkách. Kromě toho se aktivně účastnil práce ve většině komisí kongresu.

Kongres schválil jedenadvacet podmínek pro přijetí do Komunistické internacionály, což mělo velký význam pro vytvoření a posílení stran nového typu v dělnickém hnutí kapitalistických zemí. Za základ usnesení kongresu byly vzaty myšlenky obsažené v Leninově klasickém díle *Levičáctví — dětská nemoc komunismu*. Jednou ze stěžejních otázek projednávaných na kongresu byla úloha komunistické strany v proletářské revoluci a vzájemné vztahy mezi stranou a dělnickou třídou. V rezoluci O úloze komunistické strany v proletářské revoluci, jež byla vypracována za velmi aktivní Leninovy účasti, kongres ukázal, že komunistická strana je hlavním nástrojem k osvobození dělnické třídy. Jako rezoluce k národnostní a koloniální otázce a také k agrární otázce schválil kongres Leninovy teze.

II. kongres Komunistické internacionály sehrál významnou úlohu v rozvoji mezinárodního komunistického hnutí. Po kongresu, jak řekl Lenin, se komunismus »stal stěžejní otázkou celého dělnického hnutí« (tento svazek, s. 39). — 25

³ IX. sjezd KSR(b) se konal ve dnech 29. března—5. dubna 1920 v Moskvě. Ve srovnání se všemi předcházejícími sjezdy strany byl IX. sjezd zastoupen nejpočetněji: účastnilo se ho 715 delegátů, kteří zastupovali 611 978 členů strany; z toho 553 jich mělo hlas rozhodující a 162 hlas poradní. Na sjezdu byly zastoupeny stranické organizace středního Ruska, Ukrajiny, Uralu, Sibíře a dalších oblastí, které Rudá armáda nedávno osvobodila. Mnozí delegáti přijeli na sjezd přímo z fronty.

IX. sjezd se konal za dočasného oddechu, který nastal po rozdrčení Kolčakových a Děnikinových band.

Sjezd měl na pořadu jednání tyto body: 1. zpráva ústředního výboru; 2. nejbližší úkoly hospodářské výstavby; 3. odborové hnutí; 4. organizační otázky; 5. úkoly Komunistické internacionály; 6. vztah k družstvům; 7. přechod k miličnímu systému; 8. volba ústředního výboru; 9. různé.

Sjezd osobně řídil Lenin. Přednesl na něm zprávu o politické činnosti ústředního výboru a závěrečné slovo ke zprávě, projevy o hospodářské výstavbě, o družstevnictví, závěrečný projev na zakončení sjezdu a návrh ke kandidátce pro volby do ústředního výboru.

V rezoluci O nejbližších úkolech v hospodářské výstavbě sjezd konstatoval, že »základní podmínkou hospodářské obnovy země je vytrvalé plnění *jednotného hospodářského plánu*, vypracovaného na nejbližší historické období« (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924, Praha 1984, s. 363). Nejdůležitější částí jednotného hospodářského plánu byla elektrifikace země, kterou Lenin vyzvedl jako rozsáhlý program rozvržený na 10—20 let. Směrnice IX. sjezdu se staly základem plánu Státní komise pro elektrifikaci Ruska (GOELRO), který definitivně zpracoval a schválil v prosinci 1920 VIII. celoruský sjezd sovětů.

Velkou pozornost věnoval sjezd organizaci řízení výroby. V rezoluci o této otázce se upozorňovalo na nutnost zajistit kvalifikované, pevné a energické řízení jednou osobou.

Proti linii strany v hospodářské výstavbě vystoupila na sjezdu protistranická skupina »demokratického centralismu« (T. V. Saprónov, N. Osinskij [V. V. Obolenskij], V. M. Smirnov aj.).

Sjezd »decisty« rozhodně odsoudil a jejich protistranické návrhy odmítl.

Zvláštní pozornost věnoval sjezd pracovnímu soutěžení a pořádání komunistických subotníků.

Velkou pozornost věnoval sjezd otázce odborů, k jejímuž řešení přistupoval tak, aby veškerá činnost odborů byla podřízena plnění hospodářských úkolů. Ve svém usnesení k této otázce sjezd přesně vymezil úlohu odborů, vzájemné vztahy mezi odbory, státem a stranou, formy a metody vedení odborů komunistickou stranou a formy účasti odborů v hospodářské výstavbě.

Dne 4. dubna zvolil sjezd na neveřejném zasedání nový ústřední výbor (19. členů a 12. kandidátů). — 26

⁴ Myslí se tím vnitrostranická diskuse o úloze a úkolech odborů při výstavbě socialistické společnosti. Lenin hodnotí tuto diskusi, charakterizuje protistranické skupiny a formuluje úkoly odborů ve svých pracích O odborech, současné situaci a chybách soudruha Trockého, Krize ve straně a Ještě jednou o odborech, současné situaci a chybách soudruha Trockého a Bucharina a také ve svých projevech na II. celoruském sjezdu horníků a na X. sjezdu KSR(b) (viz Sebrané spisy 42, Praha 1989, s. 224—248,

- ⁵ Sovětská vláda dělala všechno, co bylo v jejích silách, aby navázala s Polskem normální, dobré sousedské vztahy. Již v roce 1919 vícekrát navrhovala Polsku uzavření pevného a trvalého míru. Avšak buržoazně statkářská vláda Polska neodpovídala na mírové návrhy a pokračovala v nepřátelské politice vůči Sovětskému Rusku.

Rada lidových komisařů RSFSR se 28. ledna 1920 obrátila k polské vládě a k polskému lidu s prohlášením, v němž znovu zdůrazňovala, že uznává nezávislost a svrchovanost polského státu, a navrhovala Polsku značné územní ústupky. Sovětská vláda vyslovovala souhlas s tím, aby hranice s Polskem vedly východně od Minska, tedy mnohem východněji než hranice stanovené Dohodou na pařížské mírové konferenci v roce 1919.

Dne 2. února 1920 se Celoruský ústřední výkonný výbor sovětů znovu obrátil k polskému lidu s mírovými návrhy. Avšak polská reakční vláda, jež byla plně v područí dohodových imperialistů, považovala ústupky sovětského státu za projev slabosti. Proto mírové jednání nevedlo k úspěchu. Vládnoucí kruhy Polska se připravovaly na ozbrojený útok proti Sovětské republice. — 29

- ⁶ *»Dělnická opozice«* — protistranická frakční skupina, v jejímž čele stáli A. G. Šljapnikov, S. P. Medvědjev, A. M. Kollontajová, I. I. Kutuzov, J. Ch. Lutovinov aj. Pod tímto demagogickým názvem vystoupila skupina poprvé v září 1920 na IX. celoruské konferenci KSR(b); v listopadu zahájila frakční boj a začala podkopávat jednotu strany, neboť na moskevské guberniální konferenci KSR(b) uspořádala separátní poradu. Definitivně se *»dělnická opozice«* zformovala během diskuse o odborech v letech 1920—1921. Její názory byly projevem anarchosyndikalistické úchyvky ve straně. Nejúplněji byly vyloženy v brožuře A. M. Kollontajové *Dělnická opozice*, jež vyšla těsně před X. sjezdem KSR(b). Opozice navrhovala předat řízení celého národního hospodářství *»celoruskému sjezdu výrobců«* sdružených v odborové výrobní svazy, jimiž je volen ústřední orgán pro řízení celého národního hospodářství. *»Dělnická opozice«* stavěla odbory proti sovětskému státu a komunistické straně, přičemž za nejvyšší formu organizace dělnické třídy nepovažovala stranu, nýbrž odbory. Platformou *»dělnické opozice«* ve vnitrostranických otáz-

kách byla pomlouvačná nařčení stranického vedení z »odtrženo-
sti od mas«, z »podceňování tvůrčích sil proletariátu« a z »dege-
nerace špiček strany«. X. sjezd strany zasadil názorům »dělnické
opozice« drtivou ránu. V rezoluci O syndikalistické a anarchistic-
ké úchylce v naší straně, jejíž návrh vypracoval Lenin, se zdůraz-
ňovalo, že názory »dělnické opozice« jsou teoreticky nesprávné,
»v praxi oslabují důslednou vůdčí linii komunistické strany a fak-
ticky pomáhají třídním nepřítelům proletářské revoluce« (KSSS
v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedá-
ní ÚV, 1898—1924. Praha 1984, s. 414). Sjezd strany označil
propagování idejí »dělnické opozice« za neslučitelné s členstvím
v komunistické straně a požadoval okamžité rozpuštění všech
frakčních skupin. Po sjezdu se většina řadových členů s »dělnic-
kou opozicí« rozešla a bezvýhradně podpořila linii strany. Avšak
zbytky opozice v čele se Šljapnikovem a Medvěděvem zachovaly
ilegální organizaci a pokračovaly pod rouškou ultrarevolučních
frází v protistranické propagandě. V únoru 1922 poslali tito lidé
exekutivě Komunistické internacionály Prohlášení dvaceti dvou,
jež obsahovalo záštiplné pomlouvačné útoky proti straně. Exeku-
tiva prohlášení důkladně prozkoumala, rezolutně odsoudila počí-
nání této skupiny a upozornila, že bude-li skupina dále pokrač-
ovat ve své dosavadní činnosti, octne se mimo III. internacioná-
lu. Definitivně byla »dělnická opozice« organizačně rozdracena
v roce 1922 na XI. sjezdu KSR(b). — 36

⁷ Lenin má na mysli diskusní příspěvky A. G. Šljapnikova a A. S. Kiseljova na zasedání frakce KSR(b) na II. celoruském sjezdu horníků. — 38

⁸ *Jednadvacet podmínek pro přijetí do Komunistické internacionály* schválil II. kongres Kominterny 6. srpna 1920. Devatenáct pod-
mínek pro přijetí do Komunistické internacionály bylo uveřejně-
no ještě před zahájením kongresu (viz Sebrané spisy 41, Praha
1989, s. 240—246). Dvacátý bod navrhl Lenin na zasedání komi-
se kongresu 25. července 1920 a kongres jej schválil (viz tamtéž,
s. 247). Ve dvacáté prvé podmínce se uvádělo: »Členové strany,
kteří zásadně odmítají podmínky a teze stanovené Komunistic-
kou internacionálou, musí být ze strany vyloučeni. To platí
i o delegátech mimořádných sjezdů stran.« — 39

⁹ *Společnost národů* — mezinárodní organizace, která působila
v období mezi první a druhou světovou válkou. Byla ustavena ro-
ku 1919 na pařížské mírové konferenci států, které zvítězily
v první světové válce. Pakt Společnosti národů byl součástí ver-

sailleské mírové smlouvy z roku 1919 a podepsalo jej 44 států. Činnost Společnosti národů řídilo Shromáždění, Rada Společnosti národů a stálý sekretariát v čele s generálním tajemníkem. Pakt Společnosti národů byl koncipován tak, aby budil dojem, že cílem této organizace je boj proti agresí, omezení zbrojení a upevňování míru a bezpečnosti. Ve skutečnosti však vedoucí činitelé Společnosti národů stranili agresorům, podporovali horečné zbrojení a přípravu druhé světové války.

V období od roku 1920 do roku 1934 byla činnost Společnosti národů zaměřena protisovětsky. V letech 1920–1921 byla Společnost národů jedním z center, kde se připravovala ozbrojená intervence proti sovětskému státu.

Dne 15. září 1934 se 34 členských států Společnosti národů z podnětu francouzské diplomacie obrátilo k Sovětskému svazu s výzvou, aby vstoupil do Společnosti národů. SSSR do této organizace vstoupil, aby v ní mohl bojovat za upevnění míru. Avšak jeho pokusy vytvořit mírovou frontu narážely na odpor reakčních kruhů západních velmocí. Po vypuknutí druhé světové války činnost Společnosti národů fakticky skončila. Oficiálně byla Společnost národů rozpuštěna v dubnu 1946 na zvlášť svolaném Shromáždění. — 40

¹⁰ Obchodní dohoda mezi Sovětským Ruskem a Velkou Británií byla podepsána 16. března 1921. — 41

¹¹ Za základ usnesení rady lidových komisařů o koncesích z 1. února 1921 byl vzat Leninův návrh (viz Leninskij sbornik XX, s. 146). — 42

¹² Lenin má na mysli kontrarevoluční vzpouru v Kronštadu, jež vypukla 28. února 1921. Tato vzpoura, kterou zorganizovali eseri, menševici a bělogvardějci, se rozšířila mezi značnou část kronšadtských námořníků, většinou nováčků, kteří přišli z vesnice, takže to byli politicky zaostalí lidé, v jejichž postoji se projevovala nespokojenost rolníků s povinným odváděním všech přebytků. Těžká hospodářská situace sovětského státu a oslabení bolševické organizace v Kronštadu usnadnily vzbouřencům rozpoutání protisovětské vzpoury.

Kontrarevoluční buržoazie, jež si netroufala otevřeně se postavit proti sovětskému zřízení, zvolila novou taktiku boje. Aby oklamali masy, razili vůdcové vzpoury heslo Sověty bez komunistů!; chtěli tak vytlačit komunisty z vedení sovětů, svrhnout sovětské zřízení a obnovit v Rusku kapitalistické pořádky.

Dne 2. března zatkli vzbouřenci velení loďstva. Navázali spojení se zahraničními imperialisty a ti jim slíbili peněžitou i vojenskou pomoc. Tím, že se vzbouřenci zmocnili Kronštadu, začalo Petrohradu hrozit bezprostřední nebezpečí.

Sovětská vláda vyslala pravidelné jednotky Rudé armády pod velením M. N. Tuchačevského, aby vzpouru potlačily. Komunistická strana vyslala k podpoře útoku na Kronštadt přes tři sta delegátů X. sjezdu strany, kteří měli vojenské zkušenosti, v čele s K. J. Vorošilovem. Vzpoura byla 18. března v plném rozsahu potlačena. — 43

¹³ Jde o bělogvardějsko-esersko-menševickou vládu v Samaře [Kujbyšev] — tzv. výbor členů Ústavodárného shromáždění (Komuč) neboli »samarské ústavodárné shromáždění«. Byla ustavena 8. června 1918, když Samaru obsadili příslušníci československých legií. Do srpna 1918 rozšířil tento výbor svou moc za součinnosti československých legií na celou řadu gubernií v Povolží a na Uralu. Na podzim tato kontrarevoluční vláda pod úderu Rudé armády zanikla. — 45

¹⁴ O zavedení naturální daně místo povinného odvádění všech přebytků jednalo politické byro ÚV KSR(b) 8. února 1921 při projednávání zprávy N. Osinského O osevni kampani a o postavení rolnictva. Byla ustavena zvláštní komise, jež měla vypracovat usnesení, jak zlepšit postavení rolníků. Na tomto zasedání napsal Lenin Předběžný koncept tezí o rolnících, v němž zformuloval hlavní zásady pro zavedení naturální daně místo povinného odvádění všech přebytků (viz Sebrané spisy 42, Praha 1989, s. 360). Rozhodnutím politického byra ÚV KSR(b) z 16. února byla k této otázce zahájena v Pravdě diskuse. Ve dnech 17. a 26. února byly uveřejněny první diskusní příspěvky.

Plenární zasedání ÚV KSR(b) projednalo 24. února návrh usnesení o zavedení naturální daně místo povinného odvádění všech přebytků a přijalo jej za základ řešení této otázky. Nová komise pak tento návrh znovu redakčně upravila. K textu usnesení, který předložila komise, napsal Lenin 3. března tři připomínky (viz tento svazek, s. 387).

Plenární zasedání ÚV KSR(b) 7. března znovu projednalo návrh usnesení a postoupilo jej ke konečné redakci komisi, které předsedal Lenin. Potom byl návrh usnesení předložen X. sjezdu KSR(b) a schválen 15. března 1921. — 48

¹⁵ V oběžníku ÚV Všem stranickým organizacím, všem členům

strany, uveřejněném 4. září 1920 v Izvěstijích CK RKP(b), byly odhaleny příčiny byrokratismu a jiných nezdravých jevů ve straně a navržena opatření, jak změnit metody stranické práce, aby se rozšířila vnitrostranická demokracie. Opatření uvedená v tomto oběžníku byla vtělena do rezoluce O nejbližších úkolech výstavby strany, schválené na IX. celoruské konferenci KSR(b) (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 439). Zpráva O zlepšení činnosti ústředních i místních státních orgánů a boj proti byrokratismu byla 28. prosince projednávána na VIII. celoruském sjezdu sovětů — 51

- ¹⁶ *Dělnicko-rolnická inspekce* byla vytvořena v únoru 1920 z Lenino-va podnětu reorganizací lidového komisariátu státní kontroly, zřízeného v prvních měsících po nastolení sovětské moci.

Lenin přikládal kontrole na všech stupních obrovský význam. Všestranně propracoval zásady organizace kontroly v sovětském státě, pozorně sledoval činnost dělnicko-rolnické inspekce, kritizoval její nedostatky a vytrvale usiloval o zlepšení její činnosti. Později ve svých posledních článcích *Jak máme reorganizovat Dělnicko-rolnickou inspekci?* a *Raději méně, ale lépe*, nastínil plán její reorganizace. Hlavním principem Leninova plánu bylo spojit stranickou a státní kontrolu a široké zapojení dělníků a rolníků do kontrolní činnosti. V tom spatřoval Lenin záruku úspěšné práce a zdroj nevyčerpatelné síly strany a státu. Podle Leniny-ových pokynů vytvořil XII. sjezd KSR(b) sjednocený orgán — ústřední kontrolní komisi a dělnicko-rolnickou inspekci, který plnil funkce státní kontroly. — 52

- ¹⁷ *Moskevská guberniální konference KSR(b)* se konala ve dnech 20.—22. listopadu 1920 v Křemlu. Účastnilo se jí 289 delegátů s rozhodujícím a 89 delegátů s poradním hlasem. Na pořadu jednání byly zprávy o činnosti moskevského výboru KSR(b), o mezinárodním postavení Ruska a vnitřní situaci a o úkolech strany, o hospodářské situaci země a o výrobní propagandě.

Konference se konala v napjaté situaci, kdy opoziční skupiny vedly prudký boj proti linii strany. Protistranické skupiny »demokratického centralismu« a »dělnické opozice«, jakož i Ignatovova skupina, zastoupené na konferenci, podnikly ostré demagogické útoky proti politice strany. Členové skupiny »dělnická opozice« ve snaze prosadit do moskevského výboru větší počet svých přívrženců svolali separátní poradou dělnických delegátů do Mitrofanova sálu Velkého kremelského paláce, a postavili se tak proti ostatním delegátům, kteří zasedali ve Sverdlovově sále.

Dne 21. listopadu na odpoledním zasedání konference přednesl k druhému bodu pořadu jednání projev Lenin. Na témž zasedání se vyjádřil k volbám do moskevského výboru.

Konference pod Leninovým vedením odrazila protistranická vystoupení. — 57

- ¹⁸ Myslí se tím *IX. celoruská konference KSR(b)*, jež se konala ve dnech 22.—25. září 1920 v Moskvě. Zúčastnilo se jí 241 delegátů (116 s rozhodujícím a 125 s poradním hlasem), kteří zastupovali 700 000 členů strany. Na pořadu jednání byly tyto otázky: 1. zpráva zástupce polských komunistů; 2. politická zpráva ústředního výboru; 3. organizační zpráva ústředního výboru; 4. nejbližší úkoly při výstavbě strany; 5. zpráva komise pro studium dějin strany; 6. zpráva o II. kongresu Komunistické internacionály.

Politickou zprávu ÚV přednesl na prvním zasedání konference Lenin. Stěžejní otázkou této zprávy bylo uzavření míru s Polskem a příprava porážky Vrangelových armád. Konference jednomyslně schválila rezoluci o podmínkách pro uzavření míru s Polskem.

Významné místo v programu zaujala diskuse o nejbližších úkolech výstavby strany. Konference se postavila rázně na odpor skupině »demokratického centralismu«, jež se snažila zlehčit systém jediného, osobně odpovědného vedoucího v řízení průmyslu a vyslovila se proti stranické disciplíně a vedoucí úloze komunistické strany v sovětech a odborech.

V rezoluci O nejbližších úkolech výstavby strany, kterou navrhl Lenin, byla stanovena praktická opatření k dalšímu posílení strany a ke zvýšení její vedoucí úlohy v sovětském státě, jakož i k všestrannému rozvíjení demokracie ve straně. Konference stanovila rovněž opatření k vymýcení byrokratismu v činnosti státních a hospodářských orgánů. Uznala za nutné ustanovit při ústředním výboru kontrolní komisi a při guberniálních výborech zvláštní stranické komise, které by bojovaly proti nejrůznějšímu zneužívání funkcí a vyřizovaly stížnosti komunistů. — 57

- ¹⁹ Jde o *II. celoruský sjezd horníků*, který se konal ve dnech 25. ledna—2. února 1921 ve Sloupové síni Domu odborů v Moskvě. Zúčastnilo se ho 295 delegátů s rozhodujícím a 46 delegátů s poradním hlasem, kteří zastupovali přes 332 000 členů Odborového svazu horníků. Čestnými předsedy sjezdu byli zvoleni V. I. Lenin a M. I. Kalinin.

Sjezd vyslechl a projednal zprávu ústředního výboru odborovo-

vého svazu, zprávy Báňské rady a hlavních správ a rovněž otázky spojené se zásobováním palivy, s organizací výroby aj.

Před zahájením sjezdu se konala čtyři zasedání frakce KSR(b) (22.—24. ledna), na nichž se rozvinula diskuse o úloze a úkolech odborů. Dne 23. ledna pronesl na zasedání frakce projev Lenin; pro jeho platformu hlasovala většina členů frakce.

Sjezd měl velký význam pro mobilizaci pracujících do boje proti palivové krizi, kterou tehdy prodělávala Sovětská republika. Sjezd přispěl k vypracování výrobních programů v báňském průmyslu.

Zmínku o diskusním příspěvku delegáta ze Sibiře na II. celoruském sjezdu horníků cituje Lenin podle brožury A. M. Kollontajové *Dělnická opozice* (Moskva 1921)^[26]. Text, který cituje Kollontajová, není v protokolu II. celoruského sjezdu horníků, v němž je uveřejněn příspěvek zástupce sibiřského byra, uveden.
— 61

²⁰ Lenin má na mysli projevy zástupců španělské Národní konfederace práce Angela Pestañi a britské dělnické organizace Shop Stewards Committee (Tovární důvěrníci) Jacka Tannera na zasedání II. kongresu Komunistické internacionály 23. července 1920. — 62

²¹ Lenin má na mysli *městskou konferenci politicky neorganizovaných o zásobování*, jež se konala ve dnech 5.—6. března 1921 v Charkově. Zúčastnilo se jí asi 2000 delegátů. Leví eseri a menševici ostře kritizovali činnost hospodářských a zásobovacích orgánů. Avšak konference jejich rezoluce nepodpořila. Na základě zprávy předsedy výkonného výboru guberniálního sovětu v Charkově schválila rezoluci, jež stanovila řadu opatření ke zlepšení zásobování dělníků. — 67

²² Jde o dokumenty kronštatdských vzbouřenců protisovětského zaměření: o rezoluci plenární schůze posádek 1. a 2. brigády bitevních lodí z 1. března a o výzvu prozatímního výboru K obyvatelstvu pevnosti a města Kronštadu z 2. března 1921. — 67

²³ *V. celoruská odborová konference* se konala ve dnech 2.—6. listopadu (oficiálně byla konference zahájena 3. listopadu) 1920 v Moskvě. Účastnilo se jí 202 delegátů s rozhodujícím a 59 delegátů s poradním hlasem. V souladu s úkoly mírové socialistické výstavby bylo nutné reorganizovat činnost odborů a rozvíjet demokratické zásady jejich organizace a činnosti. Proti přechodu

k novým metodám práce se na zasedání komunistické frakce konference vyslovil 3. listopadu I. D. Trockij. Požadoval okamžité postátnění odborů a prosazoval uplatnění vojenských a administrativních metod v odborech. Projev Trockého, který dal podnět k vnitrostranické diskusi, se setkal mezi komunistickými delegáty konference s nesouhlasem.

Referát o výrobních úkolech odborů přednesl J. E. Rudzutak. Konference schválila jeho teze, jež vycházely z Leninových pouček o nutnosti zvýšit podíl odborů na rozvoji výroby, šířeji uplatňovat demokratismus v jejich činnosti a posílit vedoucí úlohu strany v odborovém hnutí. Všechny tyto zásady byly později rozvinuty v rezoluci O úloze a úkolech odborů, schválené na X. sjezdu KSR(b) (viz KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898–1924, Praha 1984, s. 416–433). — 72

²⁴ Jde o projev Trockého na společném zasedání komunistických delegátů VIII. sjezdu sovětů a členů Celoruské ústřední rady odborů a guberniální odborové rady 30. prosince 1920 v Moskvě. — 73

²⁵ *Ústřední výbor Jednotného odborového svazu pracovníků železniční a vodní dopravy (Cektran)* vznikl v září 1920. Tyto dva odborové svazy pracovníků dopravy bylo nutné spojit proto, aby bylo možno vytvořit pevné centralizované vedení, schopné zajistit obnovu dopravy; v důsledku rozvrácení dopravy hrozilo nebezpečí ochromení celého národního hospodářství. Náročnost těchto úkolů vyžadovala zavést v odborové organizaci mimořádná opatření a vojenské metody práce. Cektran významně přispěl k obnově dopravy, ale později se z něho stal byrokratický orgán, odtržený od odborářských mas. Trockisté, kteří se v něm zmocnili vedoucích pozic, usilovně zaváděli byrokratismus, administrativní řízení a jmenování kádrů shora, upouštěli od demokratických metod práce, popuzovali dělníky proti straně a vnášeli rozkol do řad pracovníků dopravy. Ústřední výbor strany tyto škodlivé metody odsoudil. Na plenárních zasedáních ústředního výboru KSR(b), jež se konala 8. listopadu a 7. prosince 1920, bylo rozhodnuto připojit Cektran k Celoruské ústřední radě odborů se stejnými právy, jako měly ostatní odborové svazy, a doporučit mu, aby změnil metody své činnosti rozšířením vnitroodborové demokracie a zavedením široké volitelnosti všech odborových orgánů. — 73

- ²⁶ Lenin má na mysli rezoluci o situaci v železniční a vodní dopravě a o dalších perspektivách jejího zlepšení a rozvoje, jež byla schválena 29. prosince 1920 na VIII. celoruském sjezdu sovětů.
— 73
- ²⁷ »Platformu deseti« (Návrh usnesení X. sjezdu KSR(b) o úloze a úkolech odborů, vypracovaný v listopadu 1920 v průběhu diskuse o odborech) podepsali V. I. Lenin, F. A. Sergejev (Arťom), G. J. Zinovjev, M. I. Kalinin, L. B. Kameněv, S. A. Lozovskij, J. V. Stalin, M. P. Tomskij, J. E. Rudzutak a G. I. Petrovskij. »Platforma deseti«, kterou podpořila drtivá většina členů strany, se stala základem usnesení X. sjezdu KSR(b) o úloze a úkolech odborů (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898–1924, Praha 1984, s. 416–433). — 74
- ²⁸ Srov. B. Engels, Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu (K. Marx—B. Engels, Spisy 21, Praha 1967, s. 199). — 75
- ²⁹ Viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898–1924, Praha 1984, s. 323. — 75
- ³⁰ Leninův návrh rezoluce o družstevnictví byl schválen 15. března 1921 na čtrnáctém zasedání sjezdu (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898–1924, Praha 1984, s. 450–451). — 85
- ³¹ X. sjezd KSR(b) schválil rezoluci *O zavedení naturální daně místo povinného odvádění všech přebytků* (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898–1924, Praha 1984, s. 449). — 85
- ³² Tento výrok slyšel Lenin od britské sochařky Clary Sheridanové, jež v roce 1920 navštívila Sovětské Rusko, a jeho autorem je zřejmě Winston Churchill. — 86
- ³³ Srov. KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898–1924, Praha 1984, s. 450. — 90
- ³⁴ Tento návrh rezoluce byl projednáván 16. března 1921 na šestnáctém zasedání X. sjezdu KSR(b) a s menšími změnami byl schválen. — 105
- ³⁵ Jde o usnesení Rady práce a obrany z 28. února 1921, podle ně-

hož mělo být uvolněno 10 miliónů rublů ve zlatě na nákup potravin a nejnnutnějších životních potřeb v zahraničí, aby se zlepšilo zásobování dělníků. — 105

- ³⁶ *Rada práce a obrany* vznikla v dubnu 1920 reorganizací Rady dělnické a rolnické obrany. Působila jako komise při RLK RSFSR a od roku 1923 jako komise při RLK SSSR. Její členy jmenovala rada lidových komisařů. Jejím úkolem bylo koordinovat a zlepšovat práci všech orgánů zajišťujících obranu země a hospodářskou výstavbu. Měla právo vydávat usnesení, nařízení a instrukce a činit taková opatření, která by zabezpečovala jejich řádné a rychlé plnění. Existovala do roku 1937. — 105
- ³⁷ *Výbor pro státní stavby při Nejvyšší národohospodářské radě* byl zřízen dekretem rady lidových komisařů z 9. května 1918 a jeho úkolem bylo sjednotit veškerou činnost státu v oblasti výstavby průmyslu. Dne 26. ledna 1922 byl výbor reorganizován ve stavební odbor Nejvyšší národohospodářské rady — Hlavní správu státní výstavby. V květnu 1924 byla tato hlavní správa zrušena a všechny její instituce předány příslušným lidovým komisiariátům. — 106
- ³⁸ Lenin má na mysli *V. celokrajinskou konferenci strany*, jež se konala v listopadu 1920 v Charkově. Na konferenci hlasovalo pro platformu »dělnické opozice« 23 z 316 delegátů, tj. 7 procent. — 109
- ³⁹ *Skupina »demokratického centralismu« (»decisté«)* — frakční oportunistická skupina, v jejímž čele stáli M. S. Boguslavskij, A. Z. Kamenskij, V. N. Maximovskij, N. Osinskij (V. V. Obolenskij), Rafail (R. B. Farbman), T. V. Sapronov a V. M. Smirnov. Poprvé tato skupina vystoupila proti leninským zásadám výstavby strany a státu na VIII. sjezdu KSR(b). Na IX. sjezdu KSR(b) delegovali »decisté« své koreferenty k problematice hospodářské výstavby a k organizační otázce. »Decisté« odmítali vedoucí úlohu strany v sovětech a v odborech, vystupovali proti zásadě jednoho vedoucího a osobní odpovědnosti ředitelů v průmyslu, proti uplatňování leninských zásad v organizačních otázkách a požadovali svobodu frakcí a skupin. Sjezd odhalil protistranické názory »decistů« a rozhodně se proti nim postavil.
- Mezi stranickými masami neměli žádný vliv; jejich činnost se setkávala se souhlasem pouze u menševiků, kteří v mnoha otázkách s nimi solidarizovali.

V průběhu diskuse o odborech v letech 1920—1921 uveřejnila skupina »demokratického centralismu« svou frakční platformu a na předsjezdových schůzích ji obhajovala, aby pro ni získala alespoň ojedinělé hlasy. Na X. sjezdu KSR(b) přenesla skupina těžiště protistranického boje na otázky výstavby strany, o nichž promluvil jménem skupiny na sjezdu jako koreferent V. N. Maximovskij. V roce 1923 se skupina »decistů« rozpadla. Její vůdcové vytvořili blok s trockistickou opozicí. — 109

- ⁴⁰ *Diskusní příloha* — neperiodická publikace [¹⁶] ústředního výboru KSR(b). Začala vycházet na základě usnesení IX. celoruské konference KSR(b), jež se konala v září 1920 (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 441—442).

Do X. sjezdu vyšla dvě čísla — první v lednu a druhé v únoru 1921.

Po X. sjezdu přestala Diskusní příloha vycházet a později vycházela v obdobích diskuse a před sjezdy strany. — 111

- ⁴¹ Viz rezoluci *O syndikalistické a anarchistické úchylce v naší straně* (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924, Praha 1984, s. 411—414). — 111

- ⁴² Z rozhodnutí sjezdu nebyl tehdy sedmý článek rezoluce O jednotě strany zveřejněn. Teprve XIII. konference KSR(b), jež se konala v lednu 1924 a odsoudila frakční boj Trockého a trockistů proti straně, se usnesla zveřejnit sedmý článek rezoluce o jednotě, schválené na X. sjezdu strany (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, 1898—1924. Praha 1984, s. 659, bod 14). Byl uveřejněn v Bulletinu XIII. konference KSR(b).— 112

- ⁴³ Tento referát přednesl Lenin 16. března 1921 na posledním, šestnáctém zasedání sjezdu. V diskusi se proti Leninovým návrhům rezolucí O jednotě strany a O syndikalistické a anarchistické úchylce v naší straně (viz tento svazek, s. 109—117) postavili představitelé skupin »dělnické opozice« a »demokratického centralismu«. Po Leninově závěrečném slově sjezd schválil drtivou většinou hlasů jeho návrhy rezolucí. — 118

- ⁴⁴ Viz K. Marx, *Kritika gothajského programu*; Marxův dopis Josephu Weydemeyerovi z 5. března 1852; B. Engels, »Anti-Dühring«; *Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu*

(K. Marx—B. Engels, Spisy 19, Praha 1966, s. 54—55; Spisy 28, Praha 1968, s. 567; Spisy 20, Praha 1966, s. 120; Spisy 21, Praha 1967, s. 199) aj. — 119

- ⁴⁵ Lenin má na mysli anarchistickou skupinu »levých«, jež se odtrhla od Komunistické strany Německa a v dubnu 1920 vytvořila takzvanou Komunistickou dělnickou stranu Německa (KAPD). »Leví« hájili maloburžoazní, anarchosyndikalistické názory. Když se delegáti Komunistické dělnické strany Německa Otto Rühle a A. Merges nesetkali na II. kongresu Komunistické internacionály s podporou, opustili kongres. Postupem doby se z KAPD stala nepatrná sektářská skupina, jež neměla v dělnické třídě žádnou oporu. — 122
- ⁴⁶ Jde o rezoluci o agrární otázce, schválenou 4. srpna 1920 na II. kongresu Komunistické internacionály (viz Vtoroj kongress Kominterny. Ijul—avgust 1920, Moskva 1934, s. 522—531). — 122
- ⁴⁷ Jde o výrok z diskusního příspěvku A. Z. Kamenského. — 128
- ⁴⁸ Myslí se tím rezoluce^[102], kterou jménem »dělnické opozice« navrhl S. P. Medvědjev jako protiváhu Leninova návrhu rezoluce O jednotě strany. X. sjezd strany Medvědjevovu rezoluci většinou hlasů zamítl. — 130
- ⁴⁹ Citovanou rezoluci s nepatrnými změnami schválil X. sjezd KSR(b) (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924, Praha 1984, s. 414). — 131
- ⁵⁰ K Leninovu návrhu rezoluce O jednotě strany předložil D. B. Rjazanov tento pozměňovací návrh: »Sjezd co nejrozhodněji odsuzuje jakékoli frakcionářství, ale zároveň se rozhodně vyslovuje i proti tomu, aby se delegáti na sjezd volili podle platform« (Děsjatyj sjezd RKP(b). Mart 1921 g., Moskva 1963, s. 539).
Sjezd tento pozměňovací návrh na Leninovo doporučení zamítl. — 132
- ⁵¹ Rafail (R. B. Farbman) ve svém pozměňovacím návrhu ke čtvrtému bodu rezoluce O jednotě strany (viz tento svazek, s. 110—111) doporučoval dodatek, že o sporných otázkách se má diskutovat »na plenárních schůzích a v tisku«. Pozměňovací návrh byl zamítnut. — 133

- ⁵² A. S. Kiseljov se na X. sjezdu strany vyslovil proti sedmému bodu rezoluce O jednotě strany, v němž se ústřednímu výboru poskytovalo právo členy ÚV dopouštějící se frakcionářství v krajním případě vyloučit ze strany. Kiseljov ve svém diskusním příspěvku prohlásil, že Lenin ve snaze zdůraznit význam tohoto bodu rezoluce použil výrazu »namířit kulomet«. — 134
- ⁵³ Pozměňovací návrh K. I. Marčenko se týkal šestého bodu rezoluce O syndikalistické a anarchistické úchylce v naší straně (viz tento svazek, s. 116—117). Marčenko navrhoval, aby se v rezoluci uvedlo, že sborníky diskusních materiálů smí vydávat pouze ústřední výbor KSR(b) nebo oblastní byra ústředního výboru. Tento návrh byl zamítnut. — 135
- ⁵⁴ Návrh směrnice předsednictva X. sjezdu KSR(b) pro sjezdové delegáty odjíždějící do krajů je uložen v Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS. — 141
- ⁵⁵ *Press Association* — britská tisková agentura. — 142
- ⁵⁶ *Reuter* — britská tisková agentura. — 142
- ⁵⁷ *Le Matin* — francouzský buržoazní deník, který vycházel od roku 1884 v Paříži. Jeho poslední číslo vyšlo v srpnu 1944. — 143
- ⁵⁸ *The Times* — deník, založený roku 1785 v Londýně, jeden z nevlivnějších konzervativních listů britské buržoazie. — 144
- ⁵⁹ *The Daily Chronicle* — deník britské buržoazie, který vycházel v letech 1855—1930 v Londýně. — 144
- ⁶⁰ Jde o tureckou delegaci, zastoupenou na londýnské konferenci, jež se konala v únoru—březnu 1921 s cílem urovnat řecko-turecký konflikt.
- Vedoucí turecké delegace vedl během konference tajné zákulisní jednání s britským ministerským předsedou Lloydem Georgem, který se snažil přimět Turecko k protisovětským akcím. Avšak dohoda s Velkou Británií nebyla uzavřena. Konference vcelku nepřinesla žádné pozitivní výsledky. Řecko pokračovalo ve válce a Turecko zahájilo jednání se sovětskou vládou, jež skončilo 16. března 1921 podepsáním smlouvy.
- Slezský plebiscit* se konal v březnu 1921. Byl uspořádán na základě versailleské smlouvy, podepsané v červnu 1919 mezi vítěz-

nými státy a Německem. Podle této smlouvy měl o tom, zda má Horní Slezsko zůstat součástí Německa, nebo má připadnout Polsku, rozhodnout plebiscit.

Německá vláda použila všech prostředků k donucení místního obyvatelstva vyslovit se pro ponechání této bohaté průmyslové oblasti Německu. — 144

⁶¹ Lenin má na mysli knihu Evanse Clarka *Facts and fabrications about Soviet Russia*, New York 1920 [Fakta a výmysly o Sovětském Rusku, New Work 1920]. — 145

⁶² Zpráva o tomto rozhovoru a jeho stručný obsah byly poprvé uveřejněny 15. března 1921 v ranním vydání listu *The New York Herald*, č. 197, a o den později ve francouzském listě *Le Populaire*, č. 1055. Záznam rozhovoru, uveřejněný v obou listech, je nedokonalý, a proto nemůže posloužit jako pramen určený k publikování. — 148

⁶³ *I. celoruský sjezd dopravních dělníků*, svolaný z rozhodnutí ústředního výboru strany, se konal ve dnech 22.—31. března 1921 v Moskvě. Účastnilo se ho 1079 delegátů, z nichž většinu tvořili komunisté. Sjezd měl na pořadu tyto otázky: zpráva ústředního výboru Jednotného odborového svazu pracovníků železniční a vodní dopravy (Cektran) o činnosti, zpráva lidového komisariátu dopravy, zpráva o činnosti ústředního vedení sekce pracovníků vodní dopravy, o mzdové politice, o zásobování dopravních dělníků potravinami, o mezinárodním sdružení dopravních dělníků aj.

Lenin byl zvolen čestným předsedou sjezdu. Před svým projevem na sjezdu, 25. března 1921, přijal Lenin náměstka lidového komisaře dopravy V. V. Fomina a rozmlouval s ním o práci sjezdu a o složení budoucího Cektranu. Dne 27. března přednesl Lenin na odpoledním zasedání sjezdu projev, který byl ještě v témž roce vydán jako samostatná brožura.

Sjezd vyhnal z vedení Cektranu trockisty a stanovil pro dopravní dělníky úkol aktivně se účastnit na obnově národního hospodářství. — 149

⁶⁴ *První porada zástupkyň oddělení pro práci mezi ženami národů Východu v sovětských oblastech a republikách* byla přípravou k celoruskému sjezdu žen Východu. Konala se ve dnech 5.—7. dubna 1921 v Moskvě. Účastnilo se jí 45 komunistických delegátek Turkestánu, Ázerbájdžánu, Baškirie, Krymu, Kavkazu, Tatarska, Si-

biře a mnoha gubernií s turkotatarským a horským obyvatelstvem.

Na poradě byly projednány otázky spojené s hospodářským a právním postavením žen Východu, formy a metody organizace, agitace a propagandy mezi nimi.

Delegátky poslaly Leninovi dopis s pozváním, aby přijel na poradu. Lenin odpověděl na pozvání telegramem obsaženým v tomto svazku. Před skončením porady poslaly její delegátky Leninovi pozdrav. — 164

- ⁶⁵ Leninovo blahopřání bylo odpovědí na dopis, v němž dělníci l. státního automobilového závodu informovali Lenina o výrobě automobilových motorů a zvali ho na závodní slavnost, jež se měla konat 7. dubna 1921.

Lenin napsal text blahopřání na dopis, který mu poslal závodní výbor. Aby dělníci dostali včas odpověď, dal příkaz poslat ji telegraficky. Nad její text poznamenal: »Odeslat ve dvanáct hodin.« — 165

- ⁶⁶ Schůze tajemníků a odpovědných zástupců buněk KSR(b) města Moskvy a Moskevské gubernie, kterou svolal moskevský výbor strany, aby na ní projednal usnesení X. sjezdu KSR(b), se konala v Sloupové síni Domu odborů. Na schůzi byli přítomni rovněž ti členové moskevské stranické organizace, kteří se účastnili potlačení kontrarevoluční vzpoury v Kronštadtu, a volostní organizátoři pro práci mezi rolnickými ženami v Moskevské gubernii. Na pořadu schůze byla otázka naturální daně; referentem k této otázce byl Lenin. — 166

- ⁶⁷ Lenin má na mysli dekret rady lidových komisařů ze 7. dubna 1921 o poskytování prémie dělníkům v naturáliích^[13], uveřejněný 9. dubna 1921 v 76 čísle Izvěstij VCIK.

Hodnocení tohoto dekretu podal Lenin ve svém referátu o naturální dani na X. celoruské konferenci KSR(b) 26. května (viz tento svazek, s. 330). — 166

- ⁶⁸ *Výbory vesnické chudiny* byly ustaveny dekretem Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů z 11. června 1918 O organizování vesnické chudiny a o jejím zásobování. Tyto výbory měly vést evidenci zásob potravin v rolnických hospodářstvích, zjišťovat přebytky potravin u kulaků a pomáhat státním zásobovacím orgánům tyto přebytky rekvírovat, opatřovat pro chudé rolníky potravinou na účet kulackých hospodářství, rozdělovat země-

dělský inventář a průmyslové zboží atd. Výbory vesnické chudiny zasahovaly fakticky do všech stránek práce na vesnici a staly se opěrnými body, orgány diktatury proletariátu na vesnici. Jejich vytvoření umožnilo další rozvoj socialistické revoluce na vesnici. Když výbory vesnické chudiny splnily své úkoly, sloučily se koncem roku 1918 s volostními a vesnickými sověty.

Výbory chudých rolníků sdružovaly drobné rolníky a bezzemky na Ukrajině. Působily v letech 1920—1933. — 176

- ⁶⁹ *Brestlitevský mír* — mírová smlouva mezi Sovětským Ruskem a mocnostmi Čtyřspolku (Německo, Rakousko-Uhersko, Bulharsko a Turecko), která byla podepsána 3. března 1918 v Brestu Litevském a 15. března ratifikována IV., mimořádným celoruským sjezdem sovětů. Podmínky míru byly pro Sovětské Rusko mimořádně kruté. Podle smlouvy mělo přejít pod kontrolu Německa a Rakousko-Uherska Polsko, téměř celé Pobaltí a část Běloruska. Ukrajina byla odtržena od Sovětského Ruska a přeměněna ve stát závislý na Německu. Turecku připadla města Kars, Batumi a Ardahan. V srpnu 1918 vnutilo Německo Sovětskému Rusku dodatečnou smlouvu a finanční dohodu, které obsahovaly další lupičské požadavky.

Uzavření brestlitevského míru bylo spojeno s urputným bojem proti Trockému a protistranické skupině »levých komunistů«. Mírová smlouva s Německem byla podepsána jedině zásluhou nesmírného Leninova úsilí. Brestlitevský mír se stal vynikajícím příkladem moudrosti a pružnosti leninské taktiky a umění stanovit v mimořádně složité situaci jedině správnou politiku. Uzavření brestlitevského míru bylo rozumným politickým kompromisem. Brestlitevská smlouva poskytla sovětskému státu dočasný mír a umožnila mu demobilizovat starou, rozpadající se armádu a vytvořit novou — Rudou armádu, přikročit k socialistické výstavbě a soustředit síly k boji proti vnitřní kontrarevoluci a cizím interventům. Tato politika přispěla k posílení boje za mír a k rozšíření revolučních nálad mezi vojáky i v širokých lidových masách válčících zemí. Po listopadové revoluci roku 1918 v Německu, jež svrhla monarchii, Celoruský ústřední výkonný výbor sovětů 13. listopadu lupičskou brestlitevskou smlouvu anuloval — 177

- ⁷⁰ Zasedání komunistické frakce Celoruské ústřední rady odborů, na kterém se jednalo o koncesích a o postavení dělníků v podnicích, na něž měly být uděleny koncese, se konalo 11. dubna 1921.

Podnětem k projednání této otázky bylo jisté kolísání některých odborových pracovníků a demagogická agitace A. G. Šljapnikova a D. B. Rjazanova proti koncesím.

Lenin přednesl ve frakci referát o koncesích, v diskusi se vyslovil proti prohlášením Šljapnikova a Rjazanova a udělal stručný zápis diskuse, který pak použil ve svém závěrečném slově. Leninovy projevy vydatně přispěly k objasnění podstaty politiky koncesí a jejího významu pro Sovětský svaz. — 183

⁷¹ Myslí se tím rezoluce X. sjezdu KSR(b) *Sovětská republika v kapitalistickém obklíčení* (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV^[185] 1898—1924, Praha 1984, s. 452—453). — 185

⁷² V souvislosti s tím, že rada lidových komisařů schválila 1. února 1921 usnesení o udělení koncesí na těžbu ropy v Baku a Grozném, bylo nutné vypracovat hlavní zásady uzavírání koncesních smluv. Návrh měl vypracovat předseda Nejvyšší národohospodářské rady A. I. Rykov. Protože se příprava návrhu protáhla, vypracoval Lenin koncem března na základě hlubokého studia velkého množství materiálu o problematice koncesí návrh Hlavních zásad uzavírání koncesních smluv. V původní variantě tohoto návrhu (viz Leninskij sbornik XX, s. 148) provedl Lenin řadu změn (dokument je uložen v Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS). Leninův návrh byl vzat za základ usnesení rady lidových komisařů k této otázce, schváleného 29. března. — 187

⁷³ Lenin má na mysli revoluční vystoupení proletariátu ve středním Německu v březnu 1921, známé jako březnové události.

Když vláda vyslala do tamních závodů policejní oddíly, vyhlásili mansfeldští dělníci pod vedením komunistů stávkou, jež na mnoha místech přerostla v ozbrojené potyčky s policií. Hrdinný boj proletariátu ve středním Německu vyvolal mezi dělníky v Berlíně, Hamburku a jiných městech hnutí solidarity.

Komunistické straně se však nepodařilo sjednotit dělnickou třídu k boji proti buržoazii. Vystoupení proletariátu ve středním Německu bylo vážně oslabeno zrádným počínáním Paula Leviho a dalších oportunistů, kteří pronikli do vedení Komunistické strany Německa. Leninovo hodnocení březnových událostí viz ve Spisech 32, Praha 1955, s. 493, 538—541.

Stávka anglických horníků, o níž se Lenin zmiňuje, probíhala v době od dubna do června 1921. Byla odpovědí na požadavek

majitelů dolů, aby dělníkům byly značně sníženy mzdy. Stávky se účastnilo přes milión lidí a v rámci Odborového svazu horníků přerostla v generální stávku.

Federace horníků se obrátila k výkonným výborům Odborových svazů železničářů a pracovníků v dopravě s výzvou, aby uspořádaly stávku solidarity, avšak jejich reformističtí vůdcové horníky nepodpořili. Vedli s vládou a majiteli dolů zákulisní jednání, aby s nimi uzavřeli kompromis a zmařili stávku. Po tříměsíčním hrdinném boji byli angličtí horníci nuceni vrátit se do práce. — 193

- ⁷⁴ Lenin měl zřejmě na mysli M. P. Tomského a A. Z. Golcmana. — 203
- ⁷⁵ Jde o návrh koncesní smlouvy s akciovou společností švédských závodů na kuličková ložiska v Göteborgu. Návrh smlouvy, jehož text přečetl Lenin na zasedání frakce v Celoruské ústřední radě odborů, je uložen v Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS. — 204
- ⁷⁶ Jde o smlouvu, kterou uzavřel v Kutaisi gruzínský revoluční výbor s představiteli gruzínské menševické vlády na základě jednání, jež se konalo 17. a 18. března 1921. — 206
- ⁷⁷ Lenin má na mysli představitele Amsterdamské internacionály — ústředí mezinárodního sdružení reformistických odborových svazů. Byla založena na kongresu v Amsterdamu, který se konal v červenci 1919. Zanikla v prosinci 1945. — 208
- ⁷⁸ *Vperjod* — menševický deník, který vycházel od března 1917 v Moskvě jako orgán moskevské menševické organizace a později jako list výborů SDDSR (menševiků) moskevské organizace a středoruské oblasti. Od 2. dubna 1918 se stal také orgánem ústředního výboru menševiků; členy jeho redakce byli L. Martov, F. I. Dan a A. S. Martynov. Rozhodnutím Celoruské mimořádné komise byl list 10. května 1918 pro kontrarevoluční činnost zastaven a jeho vedení postaveno před soud. Dne 14. května bylo vydávání listu obnoveno pod názvem *Vsegda vperjod!* Definitivně byl list zastaven v únoru 1919 rozhodnutím Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů. — 208
- ⁷⁹ Lenin má na mysli Mezinárodní radu odborů, jež byla založena v červenci 1920 z podnětu exekutivy Komunistické internacioná-

ly a Celoruské ústřední rady odborů jako středisko světového revolučního odborového hnutí. Na prvním mezinárodním kongresu odborů v červenci 1921 byla přejmenována na Rudou odborovou internacionálu. — 212

⁸⁰ *Návrh usnesení o požadavcích adresovaných zahraničnímu obchodu* schválila rada lidových komisařů s některými redakčními úpravami 12. dubna 1921. Tato záležitost byla poslána k podrobnému prozkoumání Státní plánovací komisi. V této souvislosti poslal Lenin G. M. Kržižanovskému dva dopisy (viz Spisy 35, Praha 1962, s. 443—445). — 216

⁸¹ *Městská konference petrohradských politicky neorganizovaných dělníků* se konala ve dnech 10.—20. dubna 1921. Účastnilo se jí přes 1000 delegátů z petrohradských závodů. Na pořadu konference byly tyto otázky: 1. úkoly dělnické třídy a její účast v současné výstavbě Sovětského Ruska; 2. životní podmínky dělníků v souvislosti s úkoly organizace výroby; 3. situace v zásobování potravinami a zásobování dělníků. Menševici, kteří pod rouškou »nestraníků« pronikli na konferenci, se ji pokoušeli zmařit. Jejich snahy však ztroskotaly. Široké masy dělníků projevíly jednomyslně přání spolupracovat s komunisty a ještě více se sblížit s komunistickou stranou.

Delegáti konference poslali Leninovi pozdrav a pozvání na konferenci. Na toto pozvání odpověděl Lenin dopisem uveřejněným v tomto svazku. Tento dopis byl přečten na posledním zasedání konference 20. dubna. — 220

⁸² *Algamba* — zkrácený název pro stavbu železniční trati Alexandrov Gaj—Emba a ropovodu, který měl spojit embská ropná pole s Uralem a Saratovem. Dne 15. dubna 1921 se na zasedání Rady práce a obrany jednalo o zastavení stavebních prací, protože přísun materiálu, zařízení a potravin byl pro odlehlost stavebního spojení s velkými náklady. Rada práce a obrany schválila Leninův návrh usnesení. Dne 29. dubna se usnesla zastavit výstavbu ropovodu a 6. května se rozhodla převést preferovanou stavbu železniční trati Alexandrov Gaj—Emba mezi stavby běžné. Na témž zasedání Rady práce a obrany bylo rozhodnuto ustavit komisi, která by podrobila stavbu této trati kontrole. Návrh úkolů komise napsal Lenin (viz tento svazek, s. 278) a Rada práce a obrany jej schválila 11. května. — 222

⁸³ Na brožuru *O naturální dani* začal Lenin pracovat koncem břez-

na 1921, záhy po skončení X. sjezdu strany, a dokončil ji 21. dubna. Velmi mu záleželo na tom, aby toto dílo, v němž podrobně zdůvodnil nutnost přechodu k nové ekonomické politice, co nejdříve vyšlo a dostalo se ke čtenáři. Leninovo dílo vyšlo začátkem května jako samostatná brožura a brzy nato ji ve svém 1. čísle uveřejnil časopis *Krasnaja nov.* Potom vycházela v mnoha sovětských městech a v plném znění nebo ve výňatcích ji uveřejňoval jak ústřední, tak i místní tisk. V roce 1921 byla brožura přeložena do němčiny, angličtiny a francouzštiny.

Ústřední výbor KSR(b) ve zvláštním usnesení doporučil oblastním, guberniálním a újezdním výborům strany, aby na podkladě Leninovy brožury objasňovaly pracujícím podstatu a význam nové ekonomické politiky. — 225

- ⁸⁴ *Novaja žizň* — deník, který vycházel od 18. dubna (1. května) 1917 do července 1918 v Petrohradě. Podnět k jeho vydávání dala skupina menševiků-internacionalistů a publicistů sdružených kolem časopisu *Letopis*.

Lenin o »novožizňovcích« napsal, že v jejich »smýšlení převládá intelektuální skepticismus, který jen zastírá a prozrazuje bezzásadovost« (viz Sebrané spisy 34, Praha 1987, s. 133).

Říjnovou revoluci a nastolení sovětské moci přijal tento list nepřátelsky. Od 1. června 1918 vycházela *Novaja žizň* ve dvou mutacích — v petrohradské a moskevské. Obě byly v červenci 1918 zastaveny. — 232

- ⁸⁵ Viz K. Marx, *Kritika gothajského programu* (K. Marx-B. Engels, Spisy 19, Praha 1966, s. 49). — 232

- ⁸⁶ Viz B. Engels, *Rolnická otázka ve Francii a v Německu* (K. Marx-B. Engels, Spisy 22, Praha 1967, s. 560). — 233

- ⁸⁷ Lenin zde použil slova z básně A. S. Puškina *Hrdina*; A. S. Puškin, *Výbor z díla III.*, sv. 10, Praha 1950, s. 150—152. — 247

- ⁸⁸ Lenin má na mysli plán elektrifikace RSFSR, který vypracovala Státní komise pro elektrifikaci Ruska (GOELRO) roku 1920. Toto kolektivní dílo čelných vědců a odborníků bylo prvním státním jednotným perspektivním plánem budování materiální základny socialismu na základě elektrifikace. Toto dílo vyšlo knižně^[81] k VIII. celoruskému sjezdu sovětů a ten je schválil. — 248

- ⁸⁹ *VIII. sjezd KSR(b)* se konal ve dnech 18.—23. března 1919

v Moskvě. Zúčastnilo se ho 301 delegátů s rozhodujícím a 102 delegátů s poradním hlasem, kteří zastupovali 313 766 členů strany.

Na pořadu jednání sjezdu byly tyto otázky: 1. zpráva o činnosti ústředního výboru; 2. program KSR(b); 3. založení Komunistické internacionály; 4. vojenská situace a vojenská politika; 5. práce na vesnici; 6. organizační otázky; 7. volba ústředního výboru.

V. I. Lenin pronesl na sjezdu zahajovací a závěrečný projev, zprávu o činnosti ÚV KSR(b), referáty o programu strany a o práci na vesnici a projev o vojenské otázce.

Stěžejní otázkou na sjezdu bylo projednání a schválení nového programu strany, který byl vypracován pod Leninovým vedením a za jeho osobní účasti. Sjezd odmítl Bucharinovy protibolševické návrhy k programovým otázkám a schválil Leninovy teze.

Sjezd rovněž vyvrátil Pjatakovy a Bucharinovy chybné názory v národnostní otázce, jejichž přijetí by znamenalo vypuštění bodu o právu národů na sebeurčení z programu. Sjezd schválil leninský program v národnostní otázce.

Sjezd se po Leninově závěrečném slovu k referátu o programu strany usnesl »schválit v plném znění návrh programu« a postoupit jej programové komisi ke konečné redakci. Na žádost této komise napsal Lenin Návrh třetího bodu obecně politické části programu (pro programovou komisi VIII. sjezdu strany), který komise pak schválila (viz Sebrané spisy 38, Praha 1988, s. 207). Sjezd 22. března schválil konečné znění programu.

Jednou z velmi důležitých otázek projednávaných na sjezdu byl vztah ke střednímu rolnictvu. Lenin ve všech svých projevech a zejména v referátu o práci na vesnici zdůvodňoval novou politiku strany vůči střednímu rolnictvu jako přechod od politiky neutralizace k vytvoření pevného svazku dělnické třídy s rolnictvem, přičemž je nutné se opírat o vesnickou chudinu a bojovat proti kulakům a zachovat v tomto svazku vedoucí úlohu proletariátu. Toto heslo vytyčil Lenin již koncem listopadu 1918. Sjezd schválil Rezoluci o vztahu ke střednímu rolnictvu, kterou napsal Lenin.

Další důležitou otázkou na sjezdu byla vojenská situace, vojenská politika strany a formování Rudé armády.

Proti tezí ústředního výboru vystoupila na sjezdu strany takzvaná vojenská opozice, kterou tvořili bývalí »leví komunisté« (V. M. Smirnov, G. I. Safarov, G. L. Pjatakov aj.); patřili k ní i jednotlivci, kteří neměli s opozičními skupinami nic společného. »Vojenská opozice« hájila partyzánské metody boje, které se

již přežily, popírala, že je nutno využít staré vojenské odborníky, a stavěla se proti zavedení železné kázně v armádě. Dne 21. března obhajoval Lenin na neveřejném plenárním zasedání sjezdu teze ÚV. Většina diskutujících delegátů odsoudila »vojenskou opozici«. Na zasedáních vojenské sekce a na plenárních zasedáních sjezdu byly ostře kritizovány chyby a nedostatky v činnosti Revoluční vojenské rady republiky a zejména jejího předsedy Trockého.

Sjezd schválil většinou hlsů (174 proti 95) jako základ teze ústředního výboru. Rezoluce o vojenské otázce, kterou vypracovala koordinační komise a která vycházela z Leninových tezí, byla na sjezdu strany jednomyslně (při jedné abstenci) schválena. Leninovy myšlenky byly vtěleny do programu strany v části týkající se vojenské otázky a staly se vodítkem při budování armády.

V rezoluci k organizační otázce se sjezd postavil proti oportunistické skupině Saprónova a Osinského, která odmítala vedoucí úlohu strany v systému diktatury proletariátu.

V usnesení o výstavbě strany se zdůrazňovalo, že při přijímání do strany je nutné zvýšit nároky na žadatele nedělnického a nerolnického původu a nepřipustit zhoršování sociálního složení strany. Bylo rozhodnuto provést k 1. květnu 1919 přeregistraci všech členů strany. Sjezd zamítl federativní princip výstavby strany a prohlásil, že může existovat pouze jednotná centralizovaná komunistická strana s jedním ústředním výborem, který řídí veškerou činnost strany.

Sjezd zvolil ústřední výbor v čele s Leninem.

Sjezd uvítal založení III., Komunistické internacionály a plně se ztotožnil s její platformou. — 249

⁹⁰ Jde o emigrantský menševický časopis *Socialističeskij věstník*, který založil L. Martov. Vycházel od roku 1921, zpočátku v Berlíně a později v Paříži. V současné době vychází v USA. — 258

⁹¹ Záznam Leninových projevů na gramofonové desky pořídila Ústřední agentura Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů pro distribuci tisku (centropečať). V letech 1919—1921 bylo provedeno šestnáct záznamů Leninových projevů. Jakmile byla obnovena továrna na gramofonové desky, v Rusku jediná, projevoval Lenin velmi živý zájem o využití gramofonových desek k propagandě a všemožně pomáhal tuto složitou akci zorganizovat. První Leninovy projevy byly nahrány na gramofonové desky ve zvlášť upravené místnosti v Kremlu; poslední projev byl zaznamenán v budově Centropečati. Obtíž byla v tom, že by-

lo nutné projev vměstnat do třiminutového časového rámce. Lenin měl velkou radost, když se jeho projev přesně vešel do tohoto časového rámce. Projevy na gramofonových deskách se rozšířily v desítkách tisíc exemplářů. Zvláště populárními se staly projevy O středních rolnících, Co je sovětská moc? a O naturální dani. Projevy uveřejněné v tomto svazku byly zaznamenány na desky 25. dubna 1921. — 265

⁹² Úsnesení Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů o zavedení naturální daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky potravin a surovin, schválené v souladu s usnesením X. sjezdu KSR(b) 21. března 1921, bylo uveřejněno 23. března. K provedení tohoto usnesení schválila rada lidových komisařů 28. března dva dekrety, jež byly o den později uveřejněny: O výši naturální daně na rok 1921/1922 a O volné výměně, nákupu a prodeji zemědělských výrobků v guberniích, které splnily odváděcí povinnost. Dne 21. dubna a později schválila rada lidových komisařů několik usnesení o výši daně v obilí, bramborách, olejninách a jiných zemědělských výrobcích. — 265

⁹³ O rozdělování zemědělských strojů se jednalo 19. dubna 1921 na zasedání rady lidových komisařů. Bylo rozhodnuto ustavit komisi, která by vypracovala návrh usnesení. Návrh komise byl projednáván 26. dubna na zasedání rady lidových komisařů a po mnoha doplňcích byl postoupen ke konečnému zpracování malé radě lidových komisařů. Tento dokument je pátým bodem návrhu usnesení, které vypracoval Lenin a jež bylo schváleno na témž zasedání rady lidových komisařů jako základ. Usnesení o rozdělování zemědělských strojů schválila v konečném znění rada lidových komisařů 17. května 1921. — 271

⁹⁴ Tento dokument napsal Lenin nejpozději 27. dubna 1921. Stal se podkladem pro návrh dopisu ústředního výboru KSR(b) z 1. května O vztahu k politicky neorganizovaným dělníkům, který Lenin na mnoha místech opravil a doplnil (viz tento svazek, s. 415—418).

Ústřední výbor KSR(b) schválil 4. května návrh dopisu s Leninovými připomínkami a doplňky a 7. května byl uveřejněn v 97. čísle Pravdy jako oběžník určený všem guberniálním a újezdním výborům, komunistickým frakcím a odborovým organizacím. — 272

⁹⁵ Viz tento svazek, s. 225—264. — 274

- ⁹⁶ Návrh usnesení schválilo politické byro ÚV KSR(b) na zasedání 10. května 1921, na němž se jednalo o směrnících gruzínským soudruhům. — 275
- ⁹⁷ Návrh usnesení s menšími doplňky schválilo politické byro ÚV KSR(b) 11. května 1921. — 277
- ⁹⁸ *Vesnické výbory* — rolnické výbory pro zvelebení zemědělství, jež byly ustaveny při vesnických sovětech. O jejich zakládání bylo rozhodnuto na VIII. celoruském sjezdu sovětů, který 28. prosince 1920 schválil usnesení O opatřeních k upevnění a rozvoji rolnického hospodářství. Podle směrnice sjezdu schválil Celoruský ústřední výkonný výbor sovětů 10. ledna 1921 dekret O výbo-rech k upevnění a rozvoji rolnického hospodářství. — 283
- ⁹⁹ *Ekonomičeskaja žizň* — deník, který vycházel od listopadu 1918 do listopadu 1937 jako orgán Nejvyšší národohospodářské rady a hospodářských lidových komisariátů. V posledních letech byl orgánem lidového komisariátu financí SSSR, Státní banky a dalších peněžních ústavů SSSR a ústředního výboru Svazu bankovních zaměstnanců. — 284
- ¹⁰⁰ *Návrh Nařízení Rady práce a obrany místním orgánům sovětské moci* vypracovával Lenin v téže době, kdy připravoval návrh usnesení Rady práce a obrany O místních hospodářských radách, o podávání zpráv a o povinnosti řídit se Nařízením Rady práce a obrany (viz tento svazek, s. 283—284). K vypracování těchto dokumentů musel Lenin vykonat rozsáhlou přípravnou práci a důkladně prostudovat materiál o činnosti místních hospodářských rad a o prvních zkušenostech z uskutečňování Nepu. Na zasedání Rady práce a obrany 20. května 1921 byl návrh Nařízení a návrh usnesení postoupen k projednání zvláštní komisi. Návrh Nařízení vydala komise Rady práce a obrany jako samostatnou brožuru, neboť bylo nutné jej projednat rychle. Na redakci návrhu Nařízení a návrhu usnesení Rady práce a obrany se podíleli členové předsednictva Státní plánovací komise a zástupci jednotlivých resortů a místních organizací. Na Leninovo doporučení byly oba návrhy předloženy pracujícím k široké diskusi. Dne 24. května byly projednávány na IV. sjezdu národohospodářských rad. IV. celoruský odborový sjezd uložil 25. května nové Celoruské ústřední radě odborů, aby urychleně projednala návrh usnesení a návrh Nařízení a provedla v nich potřebné změny a doplňky. X. celoruská konference KSR(b) schválila návrh Nařízení

a uložila frakci v Celoruském ústředním výkonném výboru sově-
tů, aby jej prosadila jako zákon. Návrh Nařízení byl spolu s návr-
hem usnesení předložen 30. května k projednání III. zasedání
Celoruského ÚVV. V průběhu jejich projednávání přednesl Le-
nin k těmto otázkám projev (viz tento svazek, s. 366—369). Zase-
dání Celoruského ÚVV přijalo návrhy za základ a postoupilo je
komisi. Před definitivním schválením usnesení Celoruského
ústředního výkonného výboru O místních hospodářských radách
učinil v něm Lenin několik redakčních úprav. Prezídium Celor-
uského ÚVV oba dokumenty — usnesení Celoruského ústřední-
ho výkonného výboru a Nařízení — 30. června schválilo. Protože
Nařízení ukládalo podávat zprávy o činnosti nejen hospodář-
ským, ale i všem ostatním lidovým komisariátům, dostalo název
Nařízení rady lidových komisařů a Rady práce a obrany.

Lenin považoval za velmi důležité důkladně vysvětlovat pracu-
jícím podstatu a význam těchto velmi důležitých usnesení sově-
tské moci a požadoval jejich co nejrychlejší realizaci. — 285

¹⁰¹ Jde o dekret rady lidových komisařů ze 7. dubna 1921 o spotřeb-
ních družstvech, uveřejněný 9. dubna v 76. čísle Izvěstij VCIK.
— 286

¹⁰² *VIII. celoruský sjezd sovětů dělnických, rolnických, rudoarmějských
a kozáckých zástupců* se konal ve dnech 22.—29. prosince 1920
v Moskvě. Ze všech dosavadních sjezdů sovětů byl zastoupen
nejpočetněji: zúčastnilo se ho 2537 delegátů, z toho 1728 s rozho-
dujícím a 809 s poradním hlasem. Podle stranické příslušnosti bylo
na sjezdu 91,7 % komunistů, 2,7 % sympatizujících s komunisty,
3,9 % nestraníků, 0,3 % menševiků, 0,3 % bundovců, 0,15 % le-
vých eserů, 0,15 % anarchistů a 0,8 % členů ostatních stran. Tako-
vé složení sjezdu svědčilo o vzrůstající autoritě komunistické strany
a o politickém krachu maloburžoazních stran, které se v očích lidu
zkompromitovaly jako protisovětské kontrarevoluční strany.

Sjezd se sešel po vítězném ukončení války proti cizí vojenské
intervenci a vnitřním kontrarevolučním silám, kdy se hospodář-
ská fronta stala »tím nejhlavnějším a základním« (Sebrané spi-
sy 42, Praha 1989, s. 157). Sjezd projednal zprávu o činnosti
Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů a rady lido-
vých komisařů a tyto otázky: elektrifikace Ruska, obnovení prů-
myslu a dopravy, rozvoj zemědělské výroby a pomoc rolnickému
hospodářství, zlepšení činnosti státních orgánů a boj proti byro-
kratismu. Hlavní body pořadu jednání byly předběžně projedná-
vány na zasedáních frakce KSR(b).

Sjezd probíhal pod přímým Leninovým vedením. Na plenárním zasedání sjezdu 22. prosince přednesl Lenin zprávu o činnosti Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů a rady lidových komisařů a 23. prosince závěrečné slovo k této zprávě. Kromě toho promluvil šestkrát na zasedáních komunistické frakce na sjezdu (21., 22., 24. a 27. prosince) ke koncesím a k projednávanému návrhu zákona o opatřeních k upevnění a rozvoji rolnického hospodářství.

Na základě Leninovy zprávy o činnosti Celoruského ÚVV a rady lidových komisařů schválil sjezd drtivou většinou hlasů rezoluci, jež schvalovala činnost vlády.

VIII. sjezd sovětů schválil plán elektrifikace země (plán GOELRO), vypracovaný z Leninova podnětu a podle jeho pokynů. Byl to první perspektivní národohospodářský plán sovětského státu, který Lenin nazval druhým programem strany. Rezoluci, schválenou k referátu G. M. Kržižanovského, napsal Lenin (viz Sebrané spisy 42, Praha 1989, s. 218—219).

Jednou z nejdůležitějších otázek na pořadu jednání sjezdu byl návrh zákona o opatřeních k upevnění a rozvoji rolnického hospodářství. Rada lidových komisařů schválila tento návrh 14. prosince 1920. Lenin o jeho významu řekl, že se kolem něho »jako kolem ohniska soustřeďují i stovky dalších nařízení a návrhů zákonů sovětské vlády« (tamtéž, s. 168). Hlavní teze návrhu zákona se projednávaly za Leninovy účasti 22. prosince na samostatné poradě s bezpartijními rolníky delegovanými na sjezd sovětů a ve dnech 24. a 27. prosince ve frakci KSR(b) (viz tamtéž, s. 199—217, 412—417). Sjezd schválil návrh zákona jednomyslně.

Sjezd schválil obsáhlé usnesení o výstavbě orgánů sovětské moci, jež upravovalo vzájemné vztahy mezi ústředními a místními orgány sovětské moci a správy. Značnou pozornost věnoval přestavbě celého systému řízení národního hospodářství v souladu s novými hospodářskými úkoly. Potvrdil nový statut Rady práce a obrany.

VIII. sjezd sovětů založil Řád rudého praporu práce jako významání za obětavost, iniciativu, pracovitost a disciplínu v plnění hospodářských úkolů. — 310

¹⁰³ Návrh usnesení ústředního výboru KSR(b) k usnesením frakce KSR na IV. odborovém sjezdu napsal Lenin proto, že frakce schválila teze A. Z. Golcmana ke mzdové otázce, jež neodpovídaly směrnicím ústředního výboru. Tento návrh schválilo 22. května 1921 politické byro ÚV. Frakce na odborovém sjezdu na ná-

vrh delegace výrobních svazů kovodělníků, textilních dělníků a horníků a rovněž delegace nejdůležitějších proletářských středisek (Moskvy, Petrohradu a Ivanova-Vozněsenska) zrevidovala své usnesení a většinou hlasů přijala za základ teze V. J. Čubara, schválené ústředním výborem. Teze schválené frakcí potvrdil IV. odborový sjezd 24. května. — 314

¹⁰⁴ Návrh tohoto usnesení ústředního výboru napsal Lenin (viz Leninskij sbornik XXIII, s. 142). — 314

¹⁰⁵ *Dopis horníkům petrovské skupiny podniků* napsal Lenin během návštěvy I. I. Mežlauka, který byl tehdy ředitelem Petrovského hutního kombinátu. Mežlauk seznámil Lenina se srovnatelnými údaji o těžbě uhlí v dubnu 1914 a v dubnu 1921. Leninův dopis byl přečten na schůzi dělníků kombinátu a vyvolal u donbaských horníků velký pracovní elán. — 316

¹⁰⁶ *X. celoruská konference KSR(b)* se konala ve dnech 26.—28. května 1921 v Moskvě. Účastnilo se jí 239 delegátů, kteří zastupovali stranické organizace a orgány sovětské moci. Byla to mimořádná konference. Na pořadu jednání byly tyto otázky: 1. hospodářská politika: a) naturální daň, b) družstevnictví, c) finanční reforma, d) drobný průmysl; 2. úloha eserů a menševiků v současné situaci; 3. III. kongres Komunistické internacionály; 4. informace o IV. odborovém sjezdu; 5. organizační otázka.

Hlavní pozornost věnovala konference uskutečňování nové ekonomické politiky, protože místním orgánům nebyly dosud její zásady dostatečně vysvětleny.

Konference probíhala pod přímým Leninovým vedením. Lenin zahájil konferenci úvodním projevem, vyjádřil se k pořadu jednání a byl zvolen do předsednictva konference. Připravil osnovu referátu a osnovu závěrečného slova k referátu o naturální dani (viz tento svazek, s. 429—433), přednesl referát a závěrečné slovo k této otázce a pronesl závěrečný projev na konferenci. Při zdůvodňování podstaty nové ekonomické politiky se Lenin ve svých projevech rozhodně postavil proti nesprávnému a zkreslenému výkladu Nepu. Vysvětlil, že nová ekonomická politika, jejímž cílem je výstavba socialistické společnosti, je míněna »vážně a na dlouho«. Konference schválila rezoluci O ekonomické politice, jejíž návrh připravil Lenin. Lenin v průběhu jejího projednávání nejednou zasáhl do diskuse (viz tento svazek, s. 357—361). Rezoluce formulovala hlavní zásady nové ekonomické politiky a dala řadu konkrétních pokynů k jejímu provádění. »Stěžejní

politický úkol,« uvádělo se v rezoluci, »záleží dnes na tom, aby všichni pracovníci ve straně a v sovětech plně pochopili a přesně prováděli novou ekonomickou politiku« (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 496). Konference vyslechla informační zprávu o IV. odborovém sjezdu. Tuto zprávu pak doplnil Lenin, který ostře kritizoval frakční činnost odborového vedení a především předsedy Celoruské ústřední rady odborů M. P. Tomského.

Velkou pozornost věnovala konference organizační otázce. Po vyslechnutí referátu V. M. Molotova o nejbližších úkolech v organizační práci strany schválila rezoluci Plán práce ústředního výboru KSR(b); byly v něm stanoveny tyto úkoly: zlepšit veškerou stranickou práci a práci v orgánech sovětské moci, vychovávat nové stranické pracovníky a pověřovat je odpovědnými funkcemi. Ve svých připomínkách k plánu práce ústředního výboru KSR(b) zdůraznil Lenin nutnost těsnějšího sepětí stranických organizací s masami nestraníků, shromažďování a studia praktických zkušeností z práce místních stranických organizací (viz tento svazek, s. 438). Leninovy připomínky byly pojaty do rezoluce.

Na konferenci přednesli pozdravné projevy zástupci komunistických stran Německa a USA. Na návrh předsednictva se konference usnesla poslat pozdravný telegram vězňům dělníkům.

— 317

- ¹⁰⁷ Lenin má na mysli IV. celoruský sjezd odborů, který se konal 17.—25. května 1921 v Moskvě, a IV. celoruský sjezd národohospodářských rad, který se konal 18.—24. května 1921.

Na pořadu jednání IV. sjezdu odborů byly tyto otázky: zpráva Celoruské ústřední rady odborů o činnosti, zpráva předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady o činnosti, úloha a úkoly odborů a hospodářská výstavba, organizační otázka, mzdová politika a materiální zásobování dělníků, odbory a družstevnictví, bezpečnost práce aj.

Na pořadu jednání IV. sjezdu národohospodářských rad byly tyto otázky: zpráva předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady o činnosti, hospodářská politika Nejvyšší národohospodářské rady v souvislosti s dekretem o naturální dani a družstevnictví, organizační výstavba Nejvyšší národohospodářské rady, zpráva Státní plánovací komise, zpráva o zahraničním obchodu, o průběhu elektrifikace Ruska, o materiálových zdrojích republiky a o organizaci zásobování průmyslu.

O nejdůležitějších otázkách hospodářské výstavby jednali od-

borníci a zástupci pracujících na spojených zasedáních delegátů obou sjezdů. — 336

- ¹⁰⁸ Lenin má na mysli pozměňovací návrh k prvnímu bodu návrhu rezoluce (viz tento svazek, s. 354). Autor tohoto návrhu doporučoval doplnit slova: »pokud se nezmění podmínky pro světovou revoluci«. Pozměňovací návrh byl většinou hlasů zamítnut. — 357
- ¹⁰⁹ Tímto diskusním příspěvkem reagoval Lenin na pozměňovací návrh k třetímu bodu návrhu rezoluce. V závěru tohoto bodu se uvádělo: »Bojovat proti anarchické (tj. vymykající se jakékoli státní kontrole a dohledu) směně zboží tím, že směna zboží bude soustředěna převážně v rukou družstev, ale přitom nijak neomezovat regulérní volný obchod.« Autor pozměňovacího návrhu doporučoval nahradit konec věty slovy: »úplně odstranit jakékoli bezduché administrování při této směně zboží«. Pozměňovací návrh byl zamítnut. — 358
- ¹¹⁰ Tímto diskusním příspěvkem reagoval Lenin na pozměňovací návrh k pátému bodu návrhu rezoluce, podle něhož se měla rozšířit samostatnost a iniciativa každého velkého podniku, pokud jde o disponování finančními prostředky a materiálovými zdroji. Autor pozměňovacího návrhu doporučoval rozšířit platnost tohoto bodu i na sovchozy. Pozměňovací návrh byl zamítnut. — 359
- ¹¹¹ Jde o pozměňovací návrh k desátému bodu rezoluce. Autor tohoto návrhu doporučoval tento doplněk: »a zvláštní pozornost věnovat faktické iniciativě a samostatnosti místních orgánů, pokud jde o disponování materiálem«. Pozměňovací návrh byl zamítnut. — 359
- ¹¹² Jde o komisi pro vypracování návrhu Nařízení Rady práce a obrany místním sovětským orgánům^[43], kterou 20. května 1921 ustavila Rada práce a obrany. — 360
- ¹¹³ Pátým diskusním příspěvkem reagoval Lenin na pozměňovací návrh k desátému bodu rezoluce, který ukládal »ústředním orgánům zvýšenou odpovědnost za podvazování a nedostatečnou podporu místní iniciativy« (viz tento svazek, s. 356). Autor pozměňovacího návrhu doporučoval tento dodatek: »zvýšit rovněž trestní sankce za nehospodárnost, za rozkrádání státního majetku a za neefektivní využívání pracovních sil«. Pozměňovací návrh byl schválen a připojen k šestému bodu rezoluce. — 360

- ¹¹⁴ Šestý bod návrhu rezoluce se týkal úpravy dělnických mezd. — 360
- ¹¹⁵ Tímto diskusním příspěvkem reagoval Lenin na Kiseljovův návrh, aby byl do rezoluce zařazen bod o zavedení systému kolektivní rekondace (nanejvýš tří osob) u osob, které disponují státním majetkem, s uvedením stupně hmotné odpovědnosti rekondujícího. Návrh byl většinou hlasů zamítnut. — 360
- ¹¹⁶ Leninův diskusní příspěvek se týkal pozměňovacího návrhu k druhému bodu rezoluce (viz tento svazek, s. 354). Autor tohoto návrhu doporučoval uvést v rezoluci, že se na první místo v hospodářské výstavbě klade naturální daň. Pozměňovací návrh byl zamítnut. — 360
- ¹¹⁷ *III. zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru sovětu* se konalo ve dnech 30.—31. května 1921. Zprávu o činnosti prezidia Celoruského ÚVV přednesl M. I. Kalinin. Na zasedání se jednalo o osevnickou kampani, o orgánech koordinujících činnost hospodářských lidových komisariátů a o místních hospodářských orgánech, o zavedení naturální daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky, o petrohradském průmyslu, o reorganizaci tribunálů; byly vyslechnuty zprávy výkonného výboru guberniálního sovětu ve Tveru (Kalinin) sibiřského revolučního výboru.
- Projev o místních hospodářských orgánech přednesl Lenin na druhém (večerním) zasedání Celoruského ÚVV. Lenin pořídil stručný záznam diskuse k této otázce (viz Leninskij sbornik XX, s. 91). — 366
- ¹¹⁸ *III. celoruská porada o zásobování* se konala ve dnech 16.—24. června 1921 v Moskvě. Účastnilo se jí 499 delegátů — guberniální komisaři zásobování, členové kolegií guberniálních zásobovacích výborů, zástupci různých zásobovacích organizací a rovněž zástupci výkonných výborů guberniálních sovětu, družstev a odborů.
- Porada jednala o těchto otázkách: 1. o naturální dani, 2. o organizaci směny zboží, 3. o vzájemných vztazích mezi zásobovacími orgány a družstvy, 4. o základech státního zásobování aj.
- Lenin byl zvolen do předsednictva strany jako čestný člen. Projev uveřejněný v tomto svazku přednesl Lenin na prvním zasedání porady.
- Porada vydatně přispěla ke zlepšení organizace zásobování v sovětském státě. — 372

- ¹¹⁹ Lenin má na mysli usnesení X. celoruské konference KSR(b) *O ekonomické politice* (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 496—498). — 375
- ¹²⁰ Leninovy návrhy byly schváleny na zasedání politického byra ÚV KSR(b) 21. června 1921 jako směrnice komisi pro čistku ve straně. Po některých úpravách byly pojaty do usnesení politického byra ÚV o prověrce, revizi a čistce ve straně, schváleného 25. června. V souvislosti s vypracováním tohoto usnesení napsal Lenin připomínky k podmínkám pro přijímání do strany (viz tento svazek, s. 383). Také Leninovy připomínky byly pojaty do usnesení ústředního výboru. — 382
- ¹²¹ Myslí se tím domovní výbory. — 383
- ¹²² Viz poznámku 14. — 387
- ¹²³ Viz poznámku 35. — 394
- ¹²⁴ X. sjezd KSR(b) schválil rezoluci o zlepšení hmotného postavení dělníků a strádajících rolníků, jejíž návrh napsal Lenin (viz tento svazek, s. 105—106). — 394
- ¹²⁵ V těchto poznámkách stanoví Lenin předběžně počet kandidátů na členství v ústředním výboru. Aby byla na spojeném plenárním zasedání ústředního výboru a ústřední kontrolní komise zajištěna stoupcům většiny sjezdu dvoutřetinová většina hlasů, považoval Lenin za nutné navrhnout, aby za zastánce »platformy deseti« bylo zvoleno do ústředního výboru 25 členů a 15 kandidátů a do ústřední kontrolní komise 7 členů. Delegátům sjezdu, kteří »platformu deseti« nezastávali, mělo být poskytnuto v ústředním výboru 9 členských míst a 2 nebo 3 kandidátská místa. — 399
- ¹²⁶ Poznámku o poměru mezi drobným průmyslem a velkým průmyslem napsal Lenin na zvláštní list a použil jí v závěrečném slově k referátu o naturální dani na X. sjezdu KSR(b) (viz tento svazek, s. 101—102). — 400
- ¹²⁷ Tento dokument se týká jedné z porad zastánců »platformy deseti«, jež se konala zřejmě před zahájením X. sjezdu strany nebo v prvních sjezdových dnech — 8. nebo 9. března 1921. — 401

- ¹²⁸ Tento bod rozvinul Lenin v sedmém bodu svého návrhu rezoluce O jednotě strany, který byl schválen na X. sjezdu KSR(b) (viz tento svazek, s. 109—112). — 401
- ¹²⁹ Tyto dokumenty jsou přípravnými materiály k Leninově brožuře O naturální dani (Význam nové politiky a její podmínky) (viz tento svazek, s. 225—264).
První dokument je první variantou osnovy brožury. Na jeho základě vypracoval Lenin podrobnější osnovu — druhý dokument a později třetí a čtvrtý dokument. Třetí dokument podává kromě jiného tezoovitý výklad té části brožury, která pojednává o státním kapitalismu. Čtvrtý dokument představuje stručné teze závěrečné části brožury — Politické výsledky a závěry. — 403
- ¹³⁰ Lenin má na mysli druhý bod ekonomické části programu KSR(b) schváleného na VIII. sjezdu strany (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924, Praha 1984, s. 322). — 406
- ¹³¹ Lenin zde uvádí počet obyvatel imperialistických zemí a kolonií a vzájemný vztah mezi početností jejich obyvatelstva. Z 1750 miliónů všech obyvatel zeměkoule (podle statistických údajů z roku 1920) připadala na imperialistické země jedna sedmina neboli 250 miliónů a na kolonie čtyři sedminy nebo-li 1 miliarda obyvatel. — 407
- ¹³² *Návrh usnesení finanční komise ÚV KSR(b) a rady lidových komisařů* byl s Leninovými doplňky a připomínkami schválen na zasedání politického byra ÚV KSR(b) 14. dubna 1921. — 413
- ¹³³ Zasedání koministické frakce na IV. celoruském sjezdu odborů, kde se projednávala činnost Celoruské ústřední rady odborů, se konalo 18. května 1921.
Protože ústřední výbor KSR(b) přikládal IV. sjezdu odborů velký význam, ustanovil komisi pro řízení jeho činnosti. Komise vypracovala návrh rezoluce o činnosti Celoruské ústřední rady odborů, který se měl stát základem rezoluce sjezdů odborů. Členovi komise M. P. Tomskému bylo uloženo, aby předložil tento návrh k projednání komunistické frakci. Ale Tomskij tento úkol nesplnil. Na zasedání frakce byla schválena rezoluce, kterou předložil D. B. Rjazanov a která byla v příkrém rozporu se stranickými usneseními o vzájemných vztazích mezi stranou a odbory. Plenární zasedání ÚV KSR(b) odsoudilo 18. května Rjazano-

vovu rezoluci, rozhodlo se vyloučit Tomského z komise a zprostit ho funkce v Celoruské ústřední radě odborů a Rjazanova uvolnit z práce v odborech.

Lenin z pověření ústředního výboru KSR(b) vysvětlil na zasedání frakce anarchosyndikalistický charakter rezoluce navržené Rjazanovem. Frakce drtivou většinou hlasů zamítla Rjazanovovu rezoluci a schválila rezoluci ústředního výboru. V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS chybí záznam tohoto Leninova projevu. — 419

¹³⁴ V průběhu práce na osnově návrhu Nařízení napsal Lenin tři varianty. První variantou je výčet otázek, na něž měly místní orgány sovětské moci odpovídat ve svých zprávách o činnosti. Původní číslování bodů této varianty bylo později nahrazeno jiným (vlevo v závorkách). Protože bod 19 byl opakováním bodu 13, Lenin jej vyškrtl. Druhé číslování bodů použil Lenin při psaní návrhu Nařízení. V druhé variantě osnovy jsou jednotlivé otázky rozděleny do tří hlavních skupin: $\alpha\alpha$, $\beta\beta$ a $\gamma\gamma$. Třetí, nejvíc propracovaná varianta osnovy, se stala podkladem návrhu Nařízení (viz tento svazek, s. 285—313). — 421

¹³⁵ Osnovu projevu si Lenin připravoval pro vystoupení na IV. celoruském sjezdu odborů, který se konal ve dnech 17.—25. května 1921. Avšak údaje o tom, že by Lenin na tomto sjezdu promluvil, Institut marxismu-leninismu nemá. — 427

¹³⁶ Tento soubor dokumentů zahrnuje přípravné materiály k referátu o naturální dani, který Lenin přednesl na X. celoruské konferenci KSR(b) (viz tento svazek, s. 321—337).

První dokument je předběžným náčrtem osnovy referátu. Druhý dokument se svým obsahem blíží textu referátu: — 429

¹³⁷ Body 11 a 12 této osnovy použil Lenin v závěrečném slově k referátu o naturální dani 27. května 1921 (viz tento svazek, s. 338—353). — 430

¹³⁸ Leninovy připomínky se týkaly šestého a sedmého bodu pracovního plánu ÚV KSR(b), sestaveného pro X. celoruskou konferenci strany. Konference 28. května 1921 pracovní plán ústředního výboru schválila (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 489—499). — 438

- ¹³⁹ Lenin má na mysli celoruskou poradu vedoucích organizačně in-
struktorských oddělení guberniálních výborů, svolanou na kvě-
ten 1921. Tato porada, na níž měly být projednány nejbližší
úkoly organizační práce strany, se nekonala. — 438
- ¹⁴⁰ Lenin byl zvolen delegátem X. sjezdu KSR(b) s rozhodujícím
hlasem na XVI. petrohradské guberniální konferenci strany za
stoupence »platformy deseti«. Avšak delegaci se nepodařilo do-
stavit se ve zvoleném složení na sjezd, neboť v Petrohradě vznik-
la napjatá situace a v Kronštadu vypukla kontrarevoluční
vzpoura. Zřejmě proto, že protokol o volbě petrohradské delega-
ce neexistoval, uvedl Lenin v dotazníku, že se sjezdu účastní
s poradním hlasem. Ve skutečnosti se však účastnil hlasování
o všech rezolucích a v seznamu delegátů X. sjezdu je uveden jako
delegát s rozhodujícím hlasem (viz X sjezd RKP(b). 8—16 marta
1921 g. Stenografičeskij otčet, Moskva 1963, s. 729). — 441

SEZNAM LITERATURY,
KTEROU V. I. LENIN CITUJE
NEBO O NÍŽ SE ZMIŇUJE*

- [¹] *(Бухарин, Н. И.) Разоблачения г. Милюкова.* [Передовая]. — «Правда», М., 1921, № 110, 22 мая, стр. 1. — 339
- [²] «*Бюллетень Всероссийской Конференции РКП (большевиков)*», М., 1921, № 1, 27 мая, стр. 1—24. — 320, 338, 342
- 1921, № 2, 28 мая, стр. 1—23. — 320, 341, 343, 432
- [³] «*Бюллетень 2-го Всероссийского Съезда Горнорабочих*», М., 1921, № 1, 25 января, стр. 1—4. — 37, 68
- 1921, № 2, 26 января, стр. 2—4. — 37, 59, 68
- [⁴] «*Бюллетень IV Всероссийского Съезда Профессиональных Союзов*». (Полный стеногр. отчет). М., 1921, № 5, 25 мая, стр. 32—33. — 379
- 1921, № 6, 26 мая, стр. 5—8. — 314, 315, 344
- [⁵] *Восьмой Всероссийский съезд Советов рабочих, крестьянских, красноармейских и казачьих депутатов.* Стеногр. отчет. (22—29 декабря 1920 года). М., Госиздат, 1921. 299 стр. (РСФСР). — 51, 73

* Česká redakce přetiskuje tento seznam literatury z 5. ruského vydání v nezměněné podobě.

V textové části jsou bibliografické prameny přeloženy a opatřeny číslem v hranaté závorce, které odkazuje na originální název díla a jeho bibliografické údaje v tomto seznamu.

Knihy, noviny a časopisy s Leninovými poznámkami jsou označeny hvězdičkou. Tyto výtisky jsou uloženy v Archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS. Čes. red.

- [⁶] *«Вперед»*, М. — 232
— 1918, № 71 (317), 25 (12) апреля, стр. 4. — 208
- [⁷] *2-ой конгресс Коммунистического Интернационала*. Стеногр. отчет. Пг., изд-во Коммунистического Интернационала, 1921. 682 стр. — 25, 61, 114, 122, 396
- [⁸] *Гоголь, Н. В. Ревизор*. — 72, 73
- [⁹] (*Гольцман, А. З.*) *Тезисы т. Гольцмана [по тарифному вопросу]*. — «Бюллетень IV Всероссийского Съезда Профессиональных Союзов». (Полный стеногр. отчет). М., 1921, № 6, 26 мая, стр. 5—8. — 314, 315, 344
- [¹⁰] *Горбунов, И. Ф. На почтовой станции*. — 155
- [¹¹] *Декрет Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета от 30-го октября 1918 г. об обложении сельских хозяев натуральным налогом в виде отчисления части сельскохозяйственных продуктов*. — «Известия ВЦИК Советов Крестьянских, Рабочих, Казачьих и Красноармейских Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов», 1918, № 248 (512), 14 ноября, стр. 2—3, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 48, 50, 392, 395
- Декрет о концессиях*. — см. О концессиях.
- Декрет о продналоге* — см. Постановление Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета о замене продовольственной и сырьевой разверстки натуральным налогом.
- [¹²] *Декрет Совета Народных Комиссаров. О потребительской кооперации. 7 апреля 1921 г.* — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1921, № 76 (1219), 9 апреля, стр. 4, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 245, 286

- [¹³] *Декрет Совета Народных Комиссаров о натурпремировании рабочих 7 апреля 1921 г.* — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1921, № 76 (1219), 9 апреля, стр. 4, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 166, 179, 330
- [¹⁴] *Декрет Совета Народных Комиссаров о свободном обмене хлеба, зернофуража, картофеля и сена в губерниях, закончивших разверстку.* 28 марта 1921 г. — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1921, № 67 (1210), 29 марта, стр. 1, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 265
- [¹⁵] *Десятый съезд Российской Коммунистической партии.* Стеногр. отчет. (8—16 марта 1921 г.). М., Госиздат, 1921. VIII, 392 стр.; 1 л. прил. (РКП(б)). — 36, 39, 54—55, 56, 57, 58, 59, 67, 69—71, 72, 73, 74—75, 84, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 102, 111, 118—119, 121, 122—123, 124, 127, 128, 129—130, 131, 132, 133, 134, 135, 139, 161, 185, 198, 201, 202, 204, 357—358, 377, 394
- [¹⁶] «*Дискуссионный Листок*», М. — 111, 397
- [¹⁷] *Заседания фракции РКП (большевиков) 2-го Всероссийского съезда горнорабочих.* Вечернее заседание 23-го января. — «Бюллетень 2-го Всероссийского Съезда Горнорабочих», М., 1921, № 1, 25 января, стр. 1—4. — 38
- [¹⁸] *Заседания фракции РКП (большевиков) 2-го Всероссийского съезда горнорабочих.* Утреннее заседание 24-го января. — «Бюллетень 2-го Всероссийского Съезда Горнорабочих», М., 1921, № 2, 26 января, стр. 2—4. — 38, 68
- [¹⁹] «*Известия ВЦИК Советов Крестьянских, Рабочих, Казачьих и Красноармейских Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноармейских Депу-*

*атов», 1918, № 248 (512), 14 ноября, стр. 2—3,
— 48, 50, 392, 395*

[²⁰] *«Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1921, № 51 (1194), 8 марта, стр. 2. — 41*

— 1921, № 62 (1205), 23 марта, стр. 2. — 245, 265, 285—286, 307

— 1921, № 67 (1210), 29 марта, стр. 1. — 265, 285

— 1921, № 76 (1219), 9 апреля, стр. 4. — 166, 179, 245, 285, 330

— 1921, № 110 (1253), 22 мая, стр. 2. — 321

— 1921, № 115 (1258), 28 мая, стр. 2. — 292

— 1921, № 117 (1260), 31 мая, стр. 1. — 366

— 1921, № 119 (1262), 2 июня, стр. 4. — 321, 343

[²¹] *«Известия ЦК РКП(б)», М., 1921, № 21, 4 сентября, стр. 1—3. — 51*

— 1921, № 32, 6 августа, стр. 2—3, 6—10. — 314, 344, 366, 375, 376, 377, 432

[²²] *Инструкция губпродкомам по проведению натуральных налогов. 19 мая 1921 г. — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1921, № 110 (1253), 22 мая, стр. 2, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 321*

[²³] *Интернационал. — 149, 353*

[²⁴] *Кандидаты на власть. [Передовая]. — «Последние Новости», Париж, 1921, № 273, 11 марта, стр. 1. — 157—158, 258, 259*

- [²⁵] *Кодекс законов о труде*. — «Собрание Узаконений и Распоряжений Рабочего и Крестьянского Правительства», М., 1918, №№ 87—88, 10 декабря, ст. 905, стр. 1099—1114. — 198
- [²⁶] **Коллонтай, А. М. Рабочая оппозиция*. На правах рукописи. М., 1921. 48 стр. (Только для членов X-го съезда РКП). — 56, 58, 59, 61, 63, 64—67, 69, 70, 75
- [²⁷] «*Коммунистический Интернационал*», М. — Пг., 1920, № 13, 28 сентября, стлб. 2387—2392. — 39
- [²⁸] *Конституция (Основной закон) Российской Социалистической Федеративной Советской Республики*. Опубликована в № 151 «Известий Всерос. Центр. Исп. Комитета» от 19 июля 1918 г. М., Гиз., 1919, 16 стр. (РСФСР). — 151, 349
- [²⁹] *Кронштадт*. — «Социалистический Вестник», Берлин, 1921, № 5, 5 апреля, стр. 2—6. — 258
- [³⁰] [*Ленин, В. И.*] *Главная задача наших дней*. — В кн.: [*Ленин, В. И.*] *Главная задача наших дней. О «левом» ребячестве и о мелкобуржуазности*. Пг., изд. Петроградского Совдепа, 1918, стр. 1—7. Перед загл. кн. авт.: Н. Ленин. — 225
- [³¹] — *Главная задача наших дней*. М., «Прибой», 1918. 47 стр. Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 177, 208, 424, 438
- [³²] — *Главная задача наших дней. О «левом» ребячестве и о мелкобуржуазности*. Пг., изд. Петроградского Совдепа, 1918. 32 стр. Перед загл. кн. авт.: Н. Ленин. — 225—237, 239, 241, 242, 247, 248, 260
- [³³] * — *Государство и революция. Учение марксизма о государстве и задачи пролетариата в революции*. Вып. 1. Пг., «Жизнь и Знание», 1918. 115 стр. (Б-ка обществоведения. Кн. 40-я). Перед загл. авт.: В. Ильин (Н. Ленин). — 409

- [³⁴] * — *Грозящая катастрофа и как с ней бороться*. Пг., тип. «Сов. раб. и солд. деп. Вас. Остр.», 1917. 32 стр. (РСДРП. Солдатская и крестьянская б-ка. № 13). Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 232
- [³⁵] — *Доклад о замене разверстки натуральным налогом на X съезде РКП(б) 15 марта 1921 г.* — В кн.: Десятый съезд Российской Коммунистической партии. Стеногр. отчет. (8—16 марта 1921 г.). М., Госиздат, 1921, стр. 221—227. (РКП(б)). — 94, 98
- [³⁶] — *Доклад о концессиях на заседании коммунистической фракции ВЦСПС 11 апреля 1921 г.* — 203
- *Доклад о продовольственном налоге* — см. Ленин, В. И. Доклад тов. Ленина о продналоге на X Всероссийской конференции РКП(б). 26 мая 1921 г.
- *Доклад о роли и задачах профессиональных союзов на заседании коммунистической фракции съезда* — см. Ленин, В. И. Речь тов. Ленина на заседании фракции РКП(б) II Всероссийского съезда горнорабочих.
- [³⁷] — *Доклад об единстве партии и анархо-синдикалистском уклоне на X съезде РКП(б). 1921 г.* — В кн.: Десятый съезд Российской Коммунистической партии. Стеногр. отчет. (8—16 марта 1921 г.). М., Госиздат, 1921, стр. 281—284. (РКП(б)). — 127, 130
- [³⁸] — *Доклад об очередных задачах Советской власти на заседании ВЦИК 29 апреля 1918 г.* — 29
- [³⁹] — *Доклад тов. Ленина о продналоге [на X Всероссийской конференции РКП(б). 26 мая 1921 г.]*. — «Бюллетень Всероссийской Конференции РКП (большевиков)», М., 1921, № 1, 27 мая, стр. 1—9. Под общ. загл.: Первый день (26-ого мая). — 320, 338
- [⁴⁰] — *Еще раз о профсоюзах, о текущем моменте и об ошибках Троцкого и Бухарина*. М., Госиздат, 1921.

32 стр. (Только для членов РКП. РСФСР). Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 60

- [⁴¹] — *Заключительное слово т. Ленина (по докладу о продовольственном налоге на X Всероссийской конференции РКП(б))*. — «Бюллетень Всероссийской Конференции РКП(большевиков)», М., 1921, № 2, 28 мая, стр. 16—23. Под общ. загл.: Второй день (27-го мая). — 320
- [⁴²] — *Заключительное слово т. Ленина (по докладу о роли и задачах профессиональных союзов на заседании коммунистической фракции 2-го Всероссийского съезда горнорабочих 24 января 1921 г.)*. — «Бюллетень 2-го Всероссийского Съезда Горнорабочих», М., 1921, № 2, 26 января, стр. 3—4. — 38, 58—59
- [⁴³] — *Наказ от СТО (Совета Труда и Оборона) местным советским учреждениям*. Проект. [М., 21 мая 1921]. 20 стр. Под загл.: Проект. Наказ от СТО (Совета Труда и Оборона) местным советским учреждениям. Без обл. и тит. л. — 283, 284, 356, 359, 364, 365, 366, 368, 420
- [⁴⁴] — *Наше внешнее и внутреннее положение и задачи партии*. (Речь т. Ленина на Московской губернской конференции [21] ноября 1920 г.). — В кн.: Очередные вопросы текущей работы партии. Вып. 1. Для ячеек. М., изд. Моск. ком. РКП(б), 1920, стр. 3—27. (РКП(б)). — 57, 208—209
- [⁴⁵] — *О «левом» ребячестве и о мелкобуржуазности*. — В кн.: [Ленин, В. И.] Главная задача наших дней. М., «Прибой», 1918, стр. 11—47. Перед загл. кн. авт.: Н. Ленин. — 176—179, 208, 410, 429
- [⁴⁶] — *О «левом» ребячестве и о мелкобуржуазности*. — В кн.: [Ленин, В. И.] Главная задача наших дней. О «левом» ребячестве и о мелкобуржуазности. Пг., изд. Петроградского Совдепа, 1918, стр. 8—32. Перед загл. кн. авт.: Н. Ленин. — 225—237, 239, 241, 242, 247, 249, 260

- [⁴⁷] — *О продовольственном налоге.* (Значение новой политики и ее условия). М., Госиздат, 1921. 36 стр. (РСФСР). Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 274, 321, 322
- [⁴⁸] — *О профессиональных союзах, о текущем моменте и об ошибке тов. Троцкого.* Речь на дискуссионном собрании членов фракции РКП 8-го Всероссийского съезда Советов 30 декабря 1920 г. Пг., Госиздат, 1921. 32 стр. (РСФСР). — 30
- [⁴⁹] — *[Отчет о политической деятельности ЦК РКП(б) на X съезде РКП(б) 8 марта 1921 г.]*. — В кн.: Десятый съезд Российской Коммунистической партии. Стеногр. отчет. (8—16 марта 1921 г.). М., Госиздат, 1921, стр. 13—22. (РКП(б)). — 54—55, 56, 57
- [⁵⁰] — *Первоначальный проект резолюции X съезда РКП(б) о единстве партии.* 14 или 15 марта 1921 г. — 118, 126, 130, 131, 132, 133, 134, 401
- [⁵¹] — *Первоначальный проект резолюции X съезда РКП(б) о единстве партии.* [п. 7]. 14 или 15 марта 1921 г. — 128
- [⁵²] — *Первоначальный проект резолюции X съезда РКП(б) о синдикалистском и анархистском уклоне в нашей партии.* 14 или 15 марта 1921 г. — 111, 118, 121, 122—123, 124, 126, 127, 131, 135, 401
- [⁵³] — *Проект постановления ЦТО о местных экономических совещаниях, об отчетности и о руководстве наказом ЦТО.* 19—20 мая 1921 г. — 290—294
- [⁵⁴] — *[Проект резолюции о кооперации. 1921 г.]*. — В кн.: Десятый съезд Российской Коммунистической партии. Стеногр. отчет. (8—16 марта 1921 г.). М., Госиздат, 1921, стр. 225, 243. — 96, 97, 394
- [⁵⁵] — *Проект резолюции по вопросам новой экономической политики.* 27—28 мая 1921 г. — 357—361

- [⁵⁶] * — *Пролетарская революция и ренегат Каутский*. М. — Пг., «Коммунист», 1918. 135 стр. (РКП(б)). Перед загл. авт.: Н. Ленин (Вл. Ульянов). — 393, 411, 430
- [⁵⁷] — *[Речь о роли коммунистической партии в пролетарской революции на II конгрессе Коммунистического Интернационала. 23 июля 1920 г.]*. — В кн.: 2-ой конгресс Коммунистического Интернационала. Стеногр. отчет. Пг., изд-во Коммунистического Интернационала, 1921, стр. 80—84. — 61
- [⁵⁸] — *[Речь при открытии X съезда РКП(б) 8 марта 1921 г.]*. — В кн.: Десятый съезд Российской Коммунистической партии. Стеногр. отчет. (8—16 марта 1921 г.). М., Госиздат, 1921, стр. 1—2. (РКП(б)). — 36, 39, 67
- [⁵⁹] — *Речь т. Ленина на собрании секретарей ячеек Московской организации [26 ноября 1920 г.]*. — «Правда», М., 1920, № 269, 30 ноября, стр. 2. — 208
- [⁶⁰] — *Речь тов. Ленина [на заседании фракции РКП(б) 2-го Всероссийского съезда горнорабочих]*. — «Бюллетень 2-го Всероссийского Съезда Горнорабочих», М., 1921, № 1, 25 января, стр. 1—2. — 68
- [⁶¹] — *Речь тов. Ленина о международном и внутреннем положении Советской республики на заседании пленума Московского Совета 28 февраля [1921 г.]*. М., изд. Моск. ком. РКП, 1921. 11 стр. (РКП(б)). — 56
- [⁶²] *Маркс, К. Критика Готской программы*. Апрель — начало мая 1875 г. — 119, 231
- [⁶³] — *Письмо И. Вейдемейеру*. 5 марта 1852 г. — 119
- [⁶⁴] *«Наше Хозяйство»*, Тверь, 1921, № 1, 15 апреля. 24 стр. — 293
- 1921, № 2, 30 апреля. 20 стр. — 293

- [⁶⁵] «Новая Жизнь», Пг. — 232
- [⁶⁶] О замене разверстки натуральным налогом. [Резолюция, принятая на X съезде РКП(б). 1921 г.]. — В кн.: Десятый съезд Российской Коммунистической партии. Стеногр. отчет. (8—16 марта 1921 г.). М., Госиздат, 1921, стр. 327. (РКП(б)). — 139, 358, 377
- [⁶⁷] * О концессиях. Декрет Совета Народных Комиссаров от 23 ноября 1920 г. Текст декрета. Объекты концессий. Карты. М., Госиздат, 1920. 23 стр.; 3 л. карт. (РСФСР). — 41, 185, 390, 392
- [⁶⁸] * О роли профессиональных союзов в производстве. Доклады тт. Зиновьева и Троцкого, речь т. Ленина, содоклады тт. Бухарина, Ногина, Шляпникова и Рязанова и заключительные слова тт. Троцкого и Зиновьева на соединенном заседании делегатов 8-го съезда Советов, ВЦСПС и МГСПС — членов РКП 30-го декабря 1920 г. М., 1921. 79 стр. (Бюро фракции РКП ВЦСПС. Только для членов РКП). — 72, 396
- [⁶⁹] О синдикалистском и анархистском уклоне в нашей партии. [Резолюция, принятая на X съезде РКП(б). 1921 г.]. — В кн.: Десятый съезд Российской Коммунистической партии. Стеногр. отчет. (8—16 марта 1921 г.). М., Госиздат, 1921, стр. 310—311. (РКП(б)). — 139, 161
- [⁷⁰] О Совете Труда и Оборона. [Постановление, принятое на VIII Всероссийском съезде Советов. 1920 г.]. — В кн.: Восьмой Всероссийский съезд Советов рабочих, крестьянских, красноармейских и казачьих депутатов. Стеногр. отчет. (22—29 декабря 1920 года). М., Госиздат, 1921, стр. 281—282. (РСФСР). — 286
- [⁷¹] Об единстве партии. [Резолюция, принятая на X съезде РКП(б). 1921 г.]. — В кн.: Десятый съезд Российской Коммунистической партии. Стеногр. отчет. (8—16 марта 1921 г.). М., Госиздат, 1921, стр. 309—310. (РКП(б)). — 139, 161

- [72] *Об отношении к кооперации.* [Резолюция, принятая на IX съезде РКП(б). 1920 г.]. — В кн.: Девятый съезд Российской Коммунистической партии. Стеногр. отчет. (29-го марта — 4 апреля 1920 г.). М., Госиздат, 1920, стр. 387—389. (РКП(б)). — 84, 97, 394
- [73] *Об улучшении положения рабочих и нуждающихся крестьян.* [Резолюция, принятая на X съезде РКП(б). 1921 г.]. — В кн.: Десятый съезд Российской Коммунистической партии. Стеногр. отчет. (8—16 марта 1921 г.). М., Госиздат, 1921, стр. 328. (РКП(б)). — 394
- [74] *«Общее Дело»,* Париж, 1921, № 215, 15 февраля, стр. 1. — 44, 67
- [75] *Отголоски кронштадтского восстания в Петрограде.* Гельсингфорс, 13 февраля. — *«Общее Дело»,* Париж, 1921, № 215, 15 февраля, стр. 1, в отд.: Последние известия. — 44, 67
- [76] *Открытие нефтепровода «Баку — Тифлис».* — *«Правда»,* М., 1921, № 57, 16 марта, стр. 3, в отд.: Телеграммы. Под загл.: В Азербайджане. — 140
- [77] *Очередные задачи партийного строительства.* (Резолюция). — *«Правда»,* М., 1920, № 219, 2 октября, стр. 1. Под общ. загл.: Всероссийская конференция РКП. — 51
- [78] *Первый день (26-го мая).* Вечернее заседание [X Всероссийской конференции РКП(б)]. — *«Бюллетень Всероссийской Конференции РКП(большевиков)»,* М., 1921, № 2, 28 мая, стр. 1—16. — 341, 343, 432
- [79] *Первый день (26-го мая).* Утреннее заседание [X Всероссийской конференции РКП(б)]. — *«Бюллетень Всероссийской Конференции РКП(большевиков)»,* 1921, № 1, 27 мая, стр. 1—24. — 342
- [80] *Письмо Центральн. Комитета РКП всем партийным организациям, всем членам партии.* — *«Известия ЦК РКП(б)»,* М., 1921, № 21, 4 сентября, стр. 1—3. — 51

- [⁸¹] * *План электрификации РСФСР*. Доклад 8-му съезду Советов Государственной комиссии по электрификации России. М., Гостехиздат, 1920. 669 стр. разд. паг.; 14 л. схем и карт. (РСФСР. Науч.-техн. отдел ВСНХ). — 120, 192, 248, 310, 327
- «Платформа десяти» — см. Проект постановления X съезда РКП по вопросу о роли и задачах профессиональных союзов, внесенный на рассмотрение ЦК РКП группой членов ЦК и членов профессиональной комиссии при ЦК.
- [⁸²] (*Платформа «рабочей оппозиции»*). — В кн.: О роли профессиональных союзов в производстве. Доклады гг. Зиновьева и Троцкого, речь т. Ленина, содоклады гг. Бухарина, Ногина, Шляпникова и Рызанова и заключительные слова гг. Троцкого и Зиновьева на соединенном заседании делегатов 8-го съезда Советов, ВЦСПС и МГСПС — членов РКП 30-го декабря 1920 г. М., 1921, стр. 59—61. (Бюро фракции РКП ВЦСПС. Только для членов РКП). — 396
- [⁸³] *Пленум Моск. областного к-та РСДРП*. (13—15 апреля). — «Вперед», М., 1918, № 71 (317), 25 (12) апреля, стр. 4, в отд.: Центральная область. — 208
- [⁸⁴] *По докладам т. Троцкого и т. Емшанова о транспорте*. [Резолюция, принятая на VIII Всероссийском съезде Советов 29 декабря 1920 г.]. — В кн.: Восьмой Всероссийский съезд Советов рабочих, крестьянских, красноармейских и казачьих депутатов. Стеногр. отчет. (22—29 декабря 1920 г.). М., Госиздат, 1921, стр. 275—276. (РСФСР). — 73
- [⁸⁵] *По докладу т. Кржижановского об электрификации*. [Резолюция, принятая на VIII Всероссийском съезде Советов. 1920 г.]. — Там же, стр. 271—272. — 311
- [⁸⁶] *Положение о налоговой инспекции Народного комиссариата по продовольствию. 19 мая 1921 г.* — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Ка-

зачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1921, № 119 (1262), 2 июня, стр. 4, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 321, 343

[⁸⁷] Попов, П. И. *Производство хлеба в РСФСР и федерирующихся с нею республиках.* (Хлебная продукция). М., Госиздат, 1921. 56 стр.; 1 л. табл. (РСФСР). — 174, 333

[⁸⁸] — *Хлебная продукция Советской и федерируемых с нею республик.* М., [1921]. 15 стр. (РСФСР. Только для членов X съезда РКП). — 91, 103, 174, 333, 395

[⁸⁹] «*Последние Новости*», Париж, 1921, № 273, 11 марта, стр. 1. — 158, 257, 258

[⁹⁰] *Постановление Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета и Совета Народных Комиссаров о расширении прав крестьянских комитетов по улучшению сельскохозяйственного производства (селькомов).* 27 мая 1921 г. — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1921, № 115 (1258), 28 мая, стр. 2, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 292

[⁹¹] *Постановление Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета о замене продовольственной и сырьевой разверстки натуральным налогом.* [21 марта 1921 г.]. — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1921, № 62 (1205), 23 марта, стр. 2. Под общ. загл.: Сессия ВЦИК. — 244, 265, 285—286, 307

[⁹²] *Постановление Совета Народных Комиссаров о размерах натурального налога на 1921—22 гг.* 28 марта 1921 г. — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов»,

1921, № 67 (1210), 29 марта, стр. 1, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 265, 285

- [⁹³] *«Правда», М. — 55, 133*
- 1920, № 219, 2 октября, стр. 1. — 51
 - 1920, № 269, 30 ноября, стр. 2. — 208
 - 1921, № 15, 25 января, стр. 2—3. — 60, 61, 62, 75, 113—114, 115, 119, 121, 122, 125, 127
 - 1921, № 19, 29 января, стр. 2—3. — 72
 - 1921, № 35, 17 февраля, стр. 1; § 43, 26 февраля, стр. 1. — 55, 56
 - 1921, № 57, 16 марта, стр. 3. — 140
 - 1921, № 110, 22 мая, стр. 1. — 339
- [⁹⁴] *Предварительные итоги переписи населения 28 августа 1920 г.* Вып. 1*—5. М., 1920—1921. (Труды Центр. стат. упр. Отд. демографии). Текст паралл. на рус. и франц. яз. — 174, 305
- [⁹⁵] *Преображенский, Е. А. Бумажные деньги в эпоху пролетарской диктатуры.* М., Госиздат, 1920. 84 стр. (РСФСР). — 86
- [⁹⁶] * *Программа Российской Коммунистической партии (большевиков).* Принята 8-м съездом партии 18—23 марта 1919 г. М. — Пг., «Коммунист», 1919. 24 стр. (РКП(б)). — 52, 67, 68, 75, 84, 85, 115, 120, 122, 124, 186, 249, 396, 406
- [⁹⁷] * *Проект постановления X съезда РКП по вопросу о роли и задачах профессиональных союзов, внесенный на рассмотрение ЦК РКП группой членов ЦК и членов профессиональной комиссии при ЦК.* М., 1921. 23 стр. (РСФСР). — 74
- [⁹⁸] *Пушкин, А. С. Герой.* — 247

[⁹⁹] *Резолюции и материалы майской (X Всероссийской) партийной конференции.* [1921 г.]. — «Известия ЦК РКП(б)», М., 1921, № 32, 6 августа, стр. 6—10. — 376

[¹⁰⁰] *Резолюции и постановления VIII Всероссийского съезда Советов.* [1920 г.]. — В кн.: Восьмой Всероссийский съезд Советов рабочих, крестьянских, красноармейских и казачьих депутатов. Стеногр. отчет. (22—29 декабря 1920 года). М., Госиздат, 1921, стр. 263—285. (РСФСР). — 301

[¹⁰¹] [*Резолюции и постановления II конгресса Коммунистического Интернационала.* 1920 г.]. — В кн.: 2-ой конгресс Коммунистического Интернационала. Стеногр. отчет. Пг., изд-во Коммунистического Интернационала, 1921, стр. 542—658. — 25

[¹⁰²] [*Резолюция о единстве партии, предложенная С. П. Медведевым от имени рабочей оппозиции на X съезде РКП(б).*] — В кн.: Десятый съезд Российской Коммунистической партии. Стеногр. отчет. (8—16 марта 1921 г.). М., Госиздат, 1921, стр. 286—287. (РКП(б)). — 130

Резолюция т. Медведева — см. Резолюция о единстве партии, предложенная С. П. Медведевым от имени рабочей оппозиции на X съезде РКП(б).

[¹⁰³] *Резолюция о роли коммунистической партии в пролетарской революции, [принятая на II конгрессе Коминтерна].* — В кн.: 2-ой конгресс Коммунистического Интернационала. Стеногр. отчет. Пг., изд-во Коммунистического Интернационала, 1921, стр. 568—579. — 61—62, 114, 396

[¹⁰⁴] *Резолюция об экономической политике, [принятая на X Всероссийской конференции РКП(б). 1921 г.].* — «Известия ЦК РКП(б)», М., 1921, № 32, 6 августа, стр. 6—7. Под общ. загл.: Резолюции и материалы майской партийной конференции. — 366, 375, 377

[¹⁰⁵] *Резолюция по аграрному вопросу, [принятая на II кон-*

грессе Коминтерна). — В кн.: 2-ой конгресс Коммунистического Интернационала. Стеногр. отчет. Пг., изд-во Коммунистического Интернационала, 1921, стр. 607—618. — 122

[¹⁰⁶] *Резолюция фракции коммунистов по тарифному вопросу*, [принятая на IV Всероссийском съезде профессиональных союзов. 24 мая 1921 г.]. — «Бюллетень IV Всероссийского Съезда Профессиональных Союзов». (Полный стеногр. отчет). М., 1921, № 5, 25 мая, стр. 32—33. — 379

[¹⁰⁷] *Решение ЦК РКП(б) по проекту т. Ларина и ВЦСПС о тарифной политике*. 10 мая 1921 г.]. — «Известия ЦК РКП(б)», М., 1921, № 32, 6 августа, стр. 3, в ст.: Отчет ЦК РКП за время с 1-го мая по 1-ое июня 1921 года. — 314, 344, 432

[¹⁰⁸] [*Рудзутак, Я. Э. Тезисы о производственной роли профсоюзов*]. — В кн.: Пятая Всероссийская конференция профессиональных союзов. (3—7 ноября 1920 г.). Стеногр. отчет. М., 1921, стр. 71—74. — 72

[¹⁰⁹] *«Советская республика в капиталистическом окружении»*. [Постановление, принятое на X съезде РКП(б). 1921 г.]. — В кн.: Десятый съезд Российской Коммунистической партии. Стеногр. отчет. (8—16 марта 1921 г.). М., Госиздат, 1921, стр. 328—329. (РКП(б)). — 140, 185, 198, 201, 202, 204

[¹¹⁰] *Сорокин, П. А. и Рогов, М. Разверстка или налог*. — «Правда», М., 1921, № 35, 17 февраля, стр. 1; № 43, 25 февраля, стр. 1. — 55, 56

[¹¹¹] *«Социалистический Вестник»*, Берлин, 1921, № 5, 5 апреля, стр. 2—6. — 258

[¹¹²] *Тезисы рабочей оппозиции*. Задачи профессиональных союзов. — «Правда», М., 1921, № 15, 25 января, стр. 2—3. — 60, 61, 62, 74—75, 113, 114, 119, 121, 122, 125, 127

Тезисы т. Шляпникова — см. Тезисы рабочей оппозиции.

- [¹¹³] *Тов. Красин в Лондоне.* — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1921, № 51 (1194), 8 марта, стр. 2, в отд.: За границей. Под загл.: Англия. — 41
- [¹¹⁴] *III сессия ВЦИК.* Вечернее заседание. — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1921, № 117 (1260), 31 мая, стр. 1. — 366
- [¹¹⁵] *Троцкий, Л. Д. Есть разногласия, но к чему путаница?* — «Правда», М., 1921, № 19, 29 января, стр. 2—3. — 72
- [¹¹⁶] — *Роль и задачи профессиональных союзов (к 10-му съезду партии).* М., Госиздат, 1920. 32 стр. (РСФСР). — 73
- [¹¹⁷] *Условия приема в Коммунистический Интернационал.* — «Коммунистический Интернационал», М. — Пг., 1920, № 13, 28 сентября, стлб. 2387—2392. — 39
- [¹¹⁸] *Устав Российской Коммунистической партии (большевиков).* М., Госиздат, 1920. 16 стр. (РСФСР). — 128, 319, 426
- [¹¹⁹] *Чехов, А. П. Человек в футляре.* — 236
- [¹²⁰] *Шляпников, А. Г. Накануне 1917 года.* Воспоминания и документы о рабочем движении и революционном подполье за 1914—1917. М., 1920. 290 стр. — 125
- [¹²¹] «*Экономическая Жизнь*», М. — 284, 312, 382, 420, 422
- [¹²²] *Энгельс, Ф. Анти-Дюринг.* Переворот в науке, произведенный господином Евгением Дюрингом. Сентябрь 1876 — июнь 1878 г. — 119, 120
- [¹²³] — *Крестьянский вопрос во Франции и Германии.* 15—22 ноября 1894 г. — 233

- [¹²⁴] — *Происхождение семьи, частной собственности и государства*. В связи с исследованиями Льюиса Г. Моргана. Конец марта — 26 мая 1884 г. — 75, 119, 120
- [¹²⁵] Chessin, S. *De la révolte de la flotte baltique contre le gouvernement des Soviets*. — «L'Écho de Paris», 1921, N 13330, 14 février. — 44, 67
- [¹²⁶] Clark, E. *Facts and Fabrications about Soviet Russia*. New York, 1920. 93 p. — 145
- [¹²⁷] «The Daily Chronicle», London. — 144
- [¹²⁸] «L'Écho de Paris», 1921, N 13330, 14 février. — 44, 67
- [¹²⁹] Ludendorff, E. *Meine Kriegserinnerungen 1914—1918*. Mit zahlreichen Skizzen und Plänen. Berlin, Mittler, 1919. VIII, 628 S. — 211
- [¹³⁰] «Le Matin», Paris. — 144
— 1921, N 13480, 14 février. — 44, 67
- [¹³¹] *Moscou prend des mesures contre les révoltés de Cronstadt*. [Helsingfors, 11 février]. — «Le Matin», Paris, 1921, N 13480, 14 février. — 44, 67
- [¹³²] Spargo, J. *Bolshevism. The Enemy of Political and Industrial Democracy*. New York — London, Harper, 1919. 10, 389 p. — 208
- [¹³³] — «The Greatest Failure in all History». A Critical Examination of the Actual Workings of Bolshevism in Russia. New York—London, 1920, XVII, 486 p. — 208
- [¹³⁴] — *The Psychology of Bolshevism*, New York, 1920, 150 p. — 208
- [¹³⁵] — *Russia as an American Problem*. New York—London, Harper, 1920. 10, 444 p. — 208
- [¹³⁶] — *The Times», London*. — 144

JMENNÝ REJSTŘÍK

ADLER Friedrich (1879—1960) — rakouský sociální demokrat, jeden z teoretiků austromarxismu. V letech 1907—1911 byl soukromým docentem curyšské univerzity. V letech 1910—1911 byl redaktorem listu *Volksrecht*, orgánu Švýcarské sociálně demokratické strany, později tajemníkem Rakouské sociálně demokratické strany. Dne 21. října 1916 zastřelil ministerského předsedu K. Stürgkha. Adler byl jedním ze zakladatelů centristické Dvaapůlté internacionály (1921—1923), v letech 1923—1940 zastával funkci generálního tajemníka Socialistické internacionály. — 259

ALEXINSKIJ G. A. (nar. 1879) — sociální demokrat. Za revoluce 1905 až 1907 se přikláněl k bolševikům. V letech reakce byl otzovistou a patřil k organizátorům protistranické skupiny *Vperjod*. Za první světové války se projevoval jako sociálšovinista; psal do několika buržoazních listů. V roce 1917 se přiklonil k Plechanovově skupině *Jednota*. Stál na straně kontrarevolucionářů, v dubnu 1918 uprchl za hranice. V emigraci se připojil k táboru krajní reakce. — 208

ANDREJEV A. A. (1895—1971) — činitel komunistické strany a sovětského státu, člen SDDSR do roku 1914. V letech 1915—1917 byl členem petrohradského výboru SDDSR a jedním ze zakladatelů petrohradského Svazu kovodělníků. V prvních letech sovětské moci pracoval na Uralu a na Ukrajině v různých vedoucích odborových, stranických a státních funkcích. Od roku 1920 do roku 1922 zastával funkci tajemníka Celoruské ústřední rady odborů, byl členem ÚV KSR(b), dále předsedou ÚV Svazu železničářů, v letech 1924—1925 tajemníkem ÚV KSR(b). V letech 1930—1931 zastával funkci předsedy ústřední kontrolní komise VKS(b) a v letech 1931—1935 lidového komisaře dopravy. V roce 1932 byl zvolen členem politického byra ÚV VKS(b) a tuto funkci vykonával do roku 1952. V letech 1935—1946 byl tajemníkem ÚV VKS(b), od roku 1939 do roku 1952 předsedou Výboru stranické kontroly při ÚV VKS(b), od roku 1943 do roku 1946 lidovým komisařem země-

dělství, od roku 1946 do roku 1953 místopředsedou rady ministrů SSSR. V roce 1957 se stal předsedou Společnosti sovětsko-čínského přátelství. — 227

BEBEL August (1840—1913) — významný představitel něm. soc. demokracie a mezinárodního dělnického hnutí, člen I. internacionály. V roce 1869 založil společně s W. Liebknechtem Sociálně demokratickou stranu Německa (eisenaušských). Byl několikrát zvolen poslancem Říšského sněmu. V 90. letech a po roce 1900 vystupoval proti reformismu a revizionismu v německé sociální demokracii. Lenin nazval jeho projevy proti bernsteinovcům »příkladem obhajoby marxistických názorů a boje za opravdu socialistický charakter strany« (Sebrané spisy 23, Praha 1985, s. 394—395). — 212

BOGAJEVSKIJ M. P. (1881—1918) — aktivní účastník kontrarevoluce na Donu. Od 18. června 1917 do 29. ledna 1918 byl zástupcem velitele Donského vojska generála Kaledina. Na počátku roku 1918 se stal členem kontrarevoluční donské vlády. Za aktivní kontrarevoluční činnost byl zatčen a odsouzen k trestu smrti zastřelením. 1. dubna 1918 byl rozsudek vykonán. — 237

BRJUCHANOV N. P. (1878—1938) — sovětský státník, člen SDDSR od roku 1902, bolševik. Stranicky pracoval v Kazani, Simbirsku [Uljanovsk], Ufě a dalších městech. Po únorové revoluci 1917 se stal předsedou ufského sovětu dělnických a voj. zástupců. V říjnu 1917 byl členem ufského guberniálního rev. výboru. Po Říjnové revoluci zastával různé státní funkce, byl kandidátem ÚV VKS(b). Ve 30. letech byl podroben represím. Posmrtně byl rehabilitován a bylo mu obnoveno členství ve straně. — 342

BRUSILOV A. A. (1853—1926) — generál ruské armády. Za první světové války velel osmé armádě, v roce 1916 jako vrchní velitel jihozápadní fronty úspěšně prorazil obranné pozice rakousko-uherské armády. V květnu až červnu 1917 byl vrchním velitelem ruské armády. V roce 1919 přešel do činné služby v Rudé armádě. V roce 1920 byl jmenován předsedou zvláštní rady vrchního velitele ozbrojených sil republiky. Později zastával funkci inspektora jezdecktva. V roce 1924 odešel do výslužby. — 143

BUĐONNYJ S. M. (1883—1973) — vojenský a státní činitel, maršál Sovětského svazu, hrdina Sovětského svazu, člen KSR(b) od roku 1919. V letech 1919—1921 velel jezdecké divizi, jezdeckému sboru a nakonec První jízdni armádě, která významně přispěla k porážce

Děnikinových, Vrangelových a polských vojsk. V květnu 1921 byl jmenován členem vojenské rady severokavkazského vojenského okruhu. V roce 1923 byl zástupcem vrchního velitele jezdeckva a členem Revoluční vojenské rady republiky. V letech 1924—1937 byl jmenován inspektorem jezdeckva Dělnicko-rolnické rudé armády, v roce 1937 velitelem vojsk moskevského vojenského okruhu a v roce 1939 náměstkem lidového komisaře obrany. Za Velké vlastenecké války vystřídal řadu velitelských funkcí v Sovětské armádě. V květnu 1953 se stal inspektorem jezdeckva ministerstva obrany SSSR. Od VIII. sjezdu sovětů RSFSR byl stálým členem CÚVV, ÚVV SSSR, poslancem Nejvyššího sovětu SSSR a od roku 1938 členem prezidia Nejvyššího sovětu SSSR. Na XVII. sjezdu strany byl zvolen kandidátem a na XVIII. sjezdu členem ústředního výboru VKS(b). — 142, 144

BUCHARIN N. I. (1888—1938) — významný státní a stranický činitel, člen SDDSR od roku 1906; působil jako propagandista v různých moskevských obvodech. V roce 1911 uprchl do zahraničí. V roce 1915 přispíval do časopisu *Kommunist*; zastával nesprávné stanovisko v otázkách státu, diktatury proletariátu, práva národů na sebeurčení apod. Po Říjnové revoluci byl členem ústředního výboru, v letech 1919—1929 jeho kandidátem a poté členem politického byra ÚV, redaktorem *Pravdy*, členem exekutivy Komunistické internacionály. V roce 1918 při diskusi o brestlitevském míru stál v čele skupiny »levých komunistů«, v době diskusí o odborech v letech 1920—1921 zastával zpočátku stanovisko, které V. I. Lenin označil za frakční. V roce 1929 se stal akademikem AV SSSR. V roce 1929 byl vyloučen z politického byra ÚV a z předsednictva exekutivy Komunistické internacionály. V roce 1937 ho plenární zasedání ÚV VKS(b) (25. února—5. března) vyloučilo ze strany. Byl podroben represím. V roce 1938 byl odsouzen, v roce 1988 rehabilitován. Posmrtně mu bylo obnoveno členství ve straně i titul akademika. — 55, 75, 233, 235, 239.

BURCEV V. L. (1862—1936) — účastník revolučního hnutí 80. let, stoupenec narodovoljovců. Po propuštění z vězení uprchl do ciziny, kde shromažďoval a publikoval dokumenty revolučního hnutí. V roce 1897 vydal sborník materiálů o dějinách revolučního hnutí s názvem *Za sto let*, v roce 1898 vydával v Ženevě list *Svobodnaja Rossija*, později časopis *Byloje* a list *Buduščjeje*. Před první ruskou revolucí sympatizoval s esery, po porážce revoluce podporoval kadety. Za první světové války jako šovinista odmítl jakoukoli opozici vůči carismu, vrátil se do Ruska a po boku kontrarevolucionářů bo-

joval proti bolševikům. V roce 1917 patřil k stoupencům Kornilova. Po Říjnové revoluci emigroval a za hranicemi zakládal bělogvardějské monarchistické organizace bojující proti Sovětskému Rusku. — 157

CAVAIGNAC Louis Eugène (1802—1857) — francouzský generál a reakční politik, účastník bojů o dobytí Alžírsku (1831—1848). Neblaze proslul barbarskými metodami vedení války. Po únorové revoluci 1848 byl generálním guvernérem v Alžírsku, od května 1848 — po zvolení do francouzského Ústavodárného shromáždění — ministrem války. Od června 1848 stál v čele vojenské diktatury a s mimořádnou krutostí potlačil povstání pařížských dělníků. Od července do prosince 1848 měl v rukou veškerou výkonnou moc. Jak uvedl Marx, Cavaignac zosobňoval »diktaturu buržoazie prováděnou šavlí« (K. Marx — B. Engels, Spisy 7, Praha 1959, s. 62). — 228, 260

CEDERBAUM J. O. — viz Martov L.

CJURUPA A. D. (1870—1928) — významný činitel komunistické strany a sovětského státu; člen SDDSR od roku 1898. Revoluční činnost zahájil roku 1891. Po únorové revoluci 1917 byl členem ufského sjednoceného výboru SDDSR, později bolševického výboru a sovětu dělnických a vojenských zástupců, předsedou guberniálního zásobovacího výboru a městské dumy. Ve dnech Říjnového povstání byl členem vojenského revolučního výboru. Od listopadu 1917 byl náměstkem lidového komisaře zásobování a od roku 1918 lidovým komisařem zásobování RSFSR. Od roku 1921 byl místopředsedou rady lidových komisařů a Rady práce a obrany. Byl lidovým komisařem dělnicko-rolnické inspekce (1922—1923), předsedou Státní plánovací komise SSSR (1923—1925) a lidovým komisařem zahraničního a vnitřního obchodu (1925). V letech 1922—1927 byl členem prezidia Celoruského ústředního výkonného výboru a Ústředního výkonného výboru SSSR; na XII.—XV. sjezdu strany byl zvolen členem ÚV. — 69—71, 94—96, 387

ČERNOV V. M. (1876—1952) — jeden z vůdců a teoretiků eserské strany. Po únorové revoluci 1917 byl ministrem zemědělství v prozatímní vládě. Použil krutých represálií proti rolníkům, kteří se zmocnili statkářské půdy. Po Říjnové revoluci organizoval eserské vzpoury proti sovětské vládě. V roce 1920 emigroval a pokračoval v protisovětské činnosti. — 201, 254, 257—260, 264, 339—340, 411

ČIČERIN G. V. (1872—1936) — významný sovětský státník a diplomat.

V letech 1904—1917 žil v emigraci, kde v roce 1905 vstoupil do SDDSR. V letech reakce a nového revolučního rozmachu stranil menševismu, za první světové války zastával internacionalistické stanovisko. Koncem roku 1917 se přiklonil k bolševikům a v roce 1918 vstoupil do KSR(b). V letech 1918—1930 byl lidovým komisařem zahraničních věcí, vedl sovětskou delegaci na mezinárodní konferenci v Janově a v Lausanne. Byl členem Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů a později Ústředního výkonného výboru SSSR. Na XIV. a XV. sjezdu VKS(b) byl zvolen členem jejího ústředního výboru. — 141, 143

ČUBAR V. J. (1891—1939) — člen SDDSR od roku 1907, významný stranický a státní činitel. V revolučním hnutí pracoval na Ukrajině a v Petrohradě. Po únorové revoluci 1917 se stal členem petrohradské rady závodních výborů. Během Říjnové revoluce byl jmenován komisařem v Hlavní dělostřelecké správě, pak se stal členem rady dělnické kontroly. Zastával řadu hospodářských funkcí, od roku 1923 byl předsedou rady lidových komisařů USSR, v letech 1934—1937 místopředsedou rady lidových komisařů a Rady práce a obrany SSSR. V letech 1921—1934 byl členem politického byra KSU(b), od roku 1926 kandidátem a od roku 1935 členem politického byra ÚV VKS(b). Ve 30. letech byl podroben represím. Posmrtně byl rehabilitován a bylo mu obnoveno členství ve straně. — 314—315, 344—346, 432

DAN F. I. (vl. jm. Gurvič) (1871—1947) — jeden z menševických vůdců. V letech reakce a nového revolučního rozmachu stál v zahraničí v čele skupiny likvidátorů, redigoval list Golos social-demokrata. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. Po únorové revoluci 1917 byl členem výkonného výboru petrohradského sovětu, členem předsednictva ústředního výkonného výboru, podporoval prozatímní vládu. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské vládě. Začátkem roku 1922 byl vypovězen jako nepřítel sovětského státu. — 257, 411

DANIŠEVSKIJ K. Ch. (1884—1938) — člen SDDSR od roku 1900, bolševik. Po Říjnové revoluci pracoval v různých vojenských institucích, zejména v Lotyšsku. Od roku 1921 byl tajemníkem sibiřského byra ÚV SDDSR(b), později zastával vedoucí hospodářské funkce. Ve 30. letech byl podroben represím. Posmrtně byl rehabilitován a bylo mu obnoveno členství ve straně. — 94

DĚNIKIN A. I. (1872—1947) — carský generál; za občanské války jeden

z vůdců bělogvardějského hnutí. Po smrti generála Kornilova se stal vrchním velitelem bělogvardějských ozbrojených sil na jihu Ruska. Po porážce jeho armády sovětskými vojsky v březnu 1920 emigroval. — 38, 40, 44, 56, 59, 92, 122, 152, 160, 170, 262, 324, 348, 405, 430

DRABKIN J. D. — viz Gusev S. I.

DRIDZO S. A. — viz Lozovskij S. A.

DROZZIN — 94

ENGELS Bedřich (1820—1895) — spoluzakladatel vědeckého komunismu a učitel mezinárodního proletariátu, přítel a spolupracovník K. Marxe (životopis viz v Leninově článku Bedřich Engels, Sebrané spisy 2, Praha 1980, s. 15—27). — 75, 119—120, 125

FARBMAN R. B. — viz Rafail.

FÜRSTENBERG J. S. — viz Hanecki J. S.

GE A. J. (zemř. 1919) — ruský anarchista. Po Říjnové revoluci byl stoupencem sovětské moci. Stal se členem Celoruského ústředního výkonného výboru a severokavkazské sovětské vlády. — 231

GITTIS V. M. (1881—1938) — plukovník staré ruské armády. Od roku 1918 sloužil v Rudé armádě. Od září do listopadu 1918 velel 6. armádě Severního frontu, pak 8. armádě a armádám Jižního frontu. Od července 1919 do května 1920 velel vojskům Západního frontu, od května 1920 do července 1921 vojskům Kavkazského frontu. Později prošel řadou velitelských míst v Rudé armádě. — 275

GOLCMAN A. Z. (1894—1933) — účastník revolučního hnutí od roku 1910. V dubnu 1917 vstoupil do SDDSR(b). Po Říjnové revoluci zastával vedoucí odborové a hospodářské funkce. V letech 1917—1920 byl členem ústředního výboru Svazu kovodělníků, 1920—1921 členem předsednictva Celoruské ústřední rady odborů. V diskusi o odborech obhajoval stanovisko Trockého. Od roku 1922 zastával odpovědné funkce v Nejvyšší národohospodářské radě, v ústřední kontrolní komisi Dělnicko-rolnické inspekce a v Hlavní správě civilního letectva. — 73, 277, 314—315, 344

GOLDENDACH D. B. — viz Rjazanov D. B.

GURVIČ F. I. — viz Dan F. I.

GUSEV S. I. (vl. jm. Drabkin J. D.) (1874—1933) — profesionální revolucionář, bolševik. V roce 1896 začal pracovat v petrohradském Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V říjnových dnech roku 1917 zastával funkci tajemníka petrohradského vojenského revolučního výboru. Od roku 1918 působil jako politický pracovník v Rudé armádě, v letech 1921—1923 byl náčelníkem politické správy a členem Revoluční vojenské rady republiky. V roce 1923 se stal tajemníkem ústřední kontrolní komise KSR(b) a členem kolegia lidového komisariátu dělnicko-rolnické inspekce. Od roku 1925 stál v čele tiskového oddělení ústředního výboru KSR(b). V letech 1928—1933 byl kandidátem předsednictva exekutivy Komunistické internacionály. Napsal řadu prací o dějinách strany a mezinárodním dělnickém hnutí, vojenských a hospodářských otázkách. — 352, 433

HANECKI J. S. (vl. jm. Fürstenberg) (1879—1937) — významný představitel polského a ruského revolučního hnutí, od roku 1896 člen soc. dem. strany. Účastník mnoha sjezdů Sociální demokracie Království polského a Litvy a II., IV. a V. sjezdu SDDSR. Na V. sjezdu SDDSR byl zvolen členem ÚV strany. V roce 1917 byl členem zahraničního byra ÚV SDDSR(b). Po Říjnové revoluci pracoval v četných komisích, později v diplomatických službách. Ve 30. letech byl podroben represím. Posmrtně byl rehabilitován a bylo mu obnoveno členství ve straně. — 143

HARDING Warren Gamaliel (1865—1923) — americký politik, novinář. V roce 1921 byl za republikánskou stranu zvolen prezidentem USA. Tento úřad zastával do roku 1923. — 207

CHINČUK L. M. (1868—1944) — člen KSR(b) od roku 1920. Do roku 1919 byl menševik; byl členem ústředního výboru menševiků. V letech 1917—1920 byl členem vedení moskevského dělnického družstva, v letech 1921—1926 předsedou Ústředního svazu spotřebních družstev. Od roku 1927 působil jako obchodní zástupce SSSR ve Velké Británii, později v Německu. V roce 1934 se stal lidovým komisařem vnitřního obchodu RSFSR. — 322, 341

IOFFE A. A. (1883—1927) — významný sovětský diplomat. Do sociálně demokratického hnutí se zapojil koncem 90. let. Na VI. sjezdu strany byl spolu s mezirajonovci přijat do SDDSR(b) a zvolen do ústředního výboru. V říjnových dnech 1917 byl členem vojenského

revolučního výboru v Petrohradu. V roce 1918 vystupoval jako »levý komunista«. Při jednáních v Brestu Litevském [Brest] byl vedoucím, později členem sovětské mírové delegace; v poslední fázi jednání působil jako poradce. V dalších letech pracoval v diplomatických službách. V letech 1925—1927 se přiklonil k trockistické opozici. — 211, 215

ISUV I. A. (1878—1920) — sociální demokrat, menševik. V roce 1917 byl členem moskevského menševického výboru a výkonného výboru moskevského sovětu; byl zvolen do prvního Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů. Po Říjnové revoluci pracoval v Muzeu práce. — 208

JAROSLAVSKIJ J. M. (1878—1943) — významný činitel komunistické strany, známý historik a publicista, akademik. Do SDDSR vstoupil v roce 1898. Aktivně se zúčastnil revoluce v letech 1905—1907, vykonával stranickou práci v Tveru [Kalinin], Nižním Novgorodu [Gorkij], Kyjevě, Oděse, Tule, Jaroslavlí a v Moskvě. Od července 1917 pracoval v Moskvě, aktivně se zapojil do moskevské vojenské organizace, byl jedním z vedoucích pracovníků bolševického listu Social-demokrat. Na podzim 1917 redigoval bolševický list Děrevenskaja pravda. Jako delegát moskevské vojenské organizace se zúčastnil VI. sjezdu SDDSR(b).

Za Říjnové revoluce se stal členem vojenského revolučního výboru a byl jedním z vůdců ozbrojeného povstání v Moskvě. Po Říjnové revoluci zastával odpovědné stranické funkce: byl členem sibiřského byra ÚV, v roce 1921 tajemníkem ÚV strany, v letech 1923—1934 tajemníkem ústřední kontrolní komise. Byl členem Ústředního výkonného výboru SSSR a členem ředitelství Institutu V. I. Lenina. V posledních letech života řídil práci lektorské skupiny ÚV strany, byl členem redakční rady Pravdy a časopisu Bolševik. Jaroslavskij byl jedním z nejpopulárnějších publicistů a propagandistů a jedním z nejvýznamnějších stranických pracovníků v oblasti ideologie. Od roku 1939 byl řádným členem Akademie věd SSSR. Je autorem mnoha prací z dějin KSSS a revolučního hnutí v Rusku. — 94

JENUKIDZE A. S. (1877—1937) — státní činitel, člen SDDSR od roku 1898. Stranicky pracoval v Tiflisu [Tbilisi], Baku, Petrohradě a v dalších městech. Po Říjnové revoluci pracoval ve vojenském oddělení CÚVV, od roku 1918 byl tajemníkem CÚVV a v letech 1923—1935 tajemníkem ÚVV SSSR. Ve 30. letech byl podroben represím. Posmrtně byl rehabilitován a bylo mu obnoveno členství ve straně. — 206

JUDENIČ N. N. (1862—1933) — generál carské armády. V letech 1905—1906 vedl trestní výpravu do Arménie. V roce 1917 velel Kavkazskému frontu.

Po Říjnové revoluci byl členem kontrarevoluční tzv. severozápadní vlády a velel bělogvardějské severozápadní armádě. Těšil se značné podpoře ze strany Dohody. V říjnu až listopadu 1919 se dvakrát pokusil obsadit Petrohrad, byl však odražen Rudou armádou. Ustoupil do Estonska a nakonec odjel do Anglie. — 31, 38, 44, 84, 122, 152, 157, 160

KAMENĚV L. B. (vl. jm. Rozenfeld) (1883—1936) — člen SDDSR od roku 1901. Po II. sjezdu strany se přiklonil k bolševikům. V letech 1907—1910, v období reakce a nového revolučního rozmachu, se stavěl smířlivecky k likvidátorům, otzovistům a trockistům. V roce 1915 byl vězněn a před carským soudem se zřekl bolševického hesla porážky carské vlády v imperialistické válce.

Po únorové revoluci 1917 vystupoval proti orientaci strany na socialistickou revoluci. V říjnu 1917 uveřejnil spolu se Zinovjevem v polomenševickém listu *Novaja žizň* prohlášení, že nesouhlasí s usnesením ÚV o ozbrojeném povstání.

Po Říjnové revoluci zastával řadu významných funkcí: byl předsedou moskevského sovětu, místopředsedou rady lidových komisariů a členem politického byra ÚV. V listopadu 1917 souhlasil s vytvořením koaliční vlády za účasti menševiků a eserů, v roce 1925 patřil k organizátorům tzv. nové opozice. V roce 1927 byl na XV. sjezdu VKS(b) vyloučen ze strany. V roce 1928 byl do strany znovu přijat, v roce 1932 znovu vyloučen, v roce 1933 opět přijat a roku 1934 vyloučen potřetí. Koncem třicátých let byl podroben represím. V roce 1988 byl rehabilitován. — 166, 211, 321

KAMENSKIJ A. Z. (1885—1938) — člen SDDSR od roku 1917. Po Říjnové revoluci zastával různé funkce ve straně, v sovětech a v odborech: 1920—1921 byl náměstkem lidového komisaře RSFSR pro národnostní záležitosti. Během diskuse o odborech se připojil k protistranické skupině »demokratického centralismu«, na X. sjezdu strany vystoupil proti návrhu rezoluce O jednotě strany, v letech 1925—1926 se přikláněl k trockistické opozici. V letech 1922—1923 se stal členem kolegia lidového komisariátu zemědělství, v letech 1933—1936 členem kolegia lidového komisariátu lehkého průmyslu, od roku 1936 pracoval v lidovém komisariátu financí RSFSR. — 128, 131

KARELIN V. A. (1891—1938) — jeden ze zakladatelů strany levých eserů a člen jejího ústředního výboru. V prosinci 1917 se stal lidovým komisařem státního majetku. V roce 1918 se jako člen sovětské delegace účastnil jednání o uzavření brestlitevského míru. Po podepsání brestlitevské mírové smlouvy odešel v březnu 1918 z rady lidových komisařů. Byl jedním z vůdců vzpoury levých eserů v červenci 1918. Po potlačení vzpoury emigroval. — 231

KAUTSKY Karl (1854—1938) — jeden z vůdců soc. demokracie a II. internacionály; zprvu marxista, později renegát marxismu a ideolog centrismu. Redigoval teoretický orgán německé sociální demokracie Die Neue Zeit. Do socialistického hnutí se zapojil v roce 1874. V roce 1881 se seznámil s Marxem a Engelsem a pod jejich vlivem se přiklonil k marxismu. Již v tomto období měl však sklony k oportunistu a Marx s Engelsem ho za to nejednou kritizovali. V 80. a 90. letech napsal řadu teoretických a historických prací o různých otázkách marxistické teorie, které přispěly k propagaci marxismu: Karl Marx's Ökonomische Lehren [Ekonomické učení Karla Marxe] (1887; česky 1958), Die Agrarfrage [Agrární otázka] 1899; česky 1959) aj. Později zcela přešel na pozice oportunistu. Před první světovou válkou se stal centristou, za války zjevným odpůrcem revolučního marxismu; svůj sociálšovinismus zastíral frázemi o internacionalismu. Propagoval teorii ultraimperialismu. Po Říjnové revoluci se postavil proti sovětské moci a napadal diktaturu proletariátu. — 240, 258—259, 393, 411, 430

KERENSKIJ A. F. (1881—1970) — eser, poslanec IV. státní dумы. V dumě byl po určitou dobu předsedou Trudovické skupiny. Za první světové války zaujímal obranářské stanovisko. Po únorové revoluci 1917 byl ministrem spravedlnosti, ministrem vojenství a vojenského námořnictva, poté ministerským předsedou prozatímní vlády a vrchním velitelem armády. Po Říjnové revoluci aktivně bojoval proti sovětské moci. V roce 1918 emigroval. Žil v USA, kde pokračoval v protisovětské činnosti. — 155—156, 233, 236

KISELJOV A. S. (1879—1938) — člen SDDSR od roku 1898. Pracoval ve stranických funkcích v řadě ruských měst. Po únorové revoluci 1917 byl předsedou sovětu a členem městského výboru SDDSR(b) v Ivanovu-Vozněsensku. Po Říjnové revoluci zastával různé funkce ve státních, hospodářských a odborových orgánech. V roce 1918 byl zvolen předsedou Hlavní správy textilního průmyslu, později členem předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady. V roce 1920 stál v čele Svazu horníků. Moskevská stranická organizace ho

zvolila delegátem X. sjezdu KSR(b). Na XII. sjezdu strany v roce 1923 byl zvolen do předsednictva ústřední kontrolní komise KSR(b), později se stal lidovým komisařem dělnicko-rolnické inspekce RSFSR. Po roce 1924 byl tajemníkem ÚVV SSSR, v letech 1936—1938 tajemníkem Nejvyššího sovětu SSSR. Ve 30. letech byl podroben represím. Posmrtně byl rehabilitován a bylo mu obnoveno členství ve straně. — 66, 68, 134

KLYSKO N. K. (1880—1937) — člen SDDSR od roku 1904. Revolučního hnutí se účastnil od roku 1898. V roce 1907 se vystěhoval do Anglie. Po Říjnové revoluci se vrátil do Ruska a pracoval ve státních, diplomatických a hospodářských orgánech: byl zástupcem ředitele nakladatelství Gosizdat, zplnomocněným diplomatickým zástupcem RSFSR v Estonsku, tajemníkem sovětské obchodní delegace v Londýně. V roce 1923 se stal vedoucím exportního oddělení lidového komisariátu zahraničního obchodu. V letech 1924—1926 byl obchodním zástupcem v Číně, pak pracoval v Nejvyšší národohospodářské radě. V roce 1937 byl jmenován vedoucím plánovacího oddělení Gumárenského trastu. — 142—143

KOLČAK A. V. (1873—1920) — admirál carského loďstva, monarchista, v letech 1918—1919 jeden z hlavních odpůrců ruské kontrarevoluce, chránělec Dohody. V roce 1917 velel Černomořskému loďstvu. Za podpory amerických, britských a francouzských imperialistů se prohlásil za nejvyššího vládce Ruska a postavil se do čela vojenské buržoazně statkářské diktatury na Uralu, Sibiři a Dálném východě. Postup Rudé armády a růst partyzánského hnutí vedly k jeho pádu; byl zajat a 7. února 1920 podle rozhodnutí irkutského revolučního vojenského výboru popraven. — 31, 38, 40, 44, 92, 152, 155, 157, 160, 262, 324

KOLLONTAJOVÁ A. M. (1872—1952) — profesionální revolucionářka, účastnice demokratického hnutí od 90. let. V letech 1906—1915 se přikláněla k menševikům; členkou bolševické strany se stala roku 1915. Na VI. sjezdu SDDSR(b) byla zvolena do ÚV strany. Od začátku první světové války zaujímal revolučně internacionalistické stanovisko. Po únorové revoluci 1917 byla jmenována členkou výkonného výboru petrohradského sovětu. Pracovala mezi námořníky Baltského loďstva a vojáky petrohradské posádky. V červnových dnech roku 1917 byla prozatímní vládou zatčena a uvězněna. Po Říjnové revoluci se stala lidovou komisařkou sociální péče, roku 1920 vedla sekci žen v ÚV KSR(b). V letech 1921—1922 byla tajemnicí mezinárodního sekretariátu žen při Komunistické interna-

cionále. Od roku 1923 pracovala v diplomatických službách. — 54, 56, 58—61, 63—67, 69—70, 75

KOROLJOV G. K. (1884—1927) — člen SDDSR od roku 1904, textilní dělník. Po Říjnové revoluci pracoval v Ivanovu-Vozněnsku v hospodářských a odborových funkcích. Od roku 1921 pracoval v ÚV strany; měl na starosti navázání spojení s místními organizacemi. — 171

KOZLOVSKIJ A. — carský generál, jeden z neaktivnějších účastníků vzpoury v Kronštadu. Po její likvidaci emigroval. — 257

KRASIN L. B. (1870—1926) — význačný sovětský státník a diplomat. V sociálně demokratickém hnutí pracoval od 90. let 19. století. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům. Aktivně se účastnil první ruské revoluce. Po Říjnové revoluci pomáhal organizovat zásobování Rudé armády, byl členem předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady, lidovým komisařem obchodu a průmyslu a lidovým komisařem dopravy. Od roku 1919 byl v diplomatických službách, od roku 1922 lidovým komisařem zahraničního obchodu a od roku 1924 pracoval jako chargé d'affaires SSSR ve Francii, od roku 1925 ve Velké Británii — 41, 101, 144, 188, 205

KRŽIŽANOVSKIJ G. M. (1872—1959) — dlouholetý pracovník komunistické strany, známý sovětský vědec, inženýr energetik. Do revolučního hnutí se zapojil v roce 1893. Spolu s V. I. Leninem byl jedním z organizátorů petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. II. sjezd SDDSR jej v nepřítomnosti zvolil za člena ústředního výboru strany. Aktivně se účastnil revoluce 1905—1907. Po únorové revoluci 1917 působil v bolševické frakci moskevského sovětu a vedl jeho zásobovací odbor. Po Říjnové revoluci pracoval na obnově a rozvoji moskevské energetické sítě. V roce 1920 jej Lenin pověřil vedením komise pro elektrifikaci Ruska (GOELRO). V letech 1921—1930 řídil Státní plánovací komisi, podílel se na vypracování prvního pětiletého plánu rozvoje národního hospodářství SSSR, v letech 1930—1932 vedl Hlavní správu pro zjišťování energetických zdrojů SSSR při lidovém komisariátu palivového průmyslu. V letech 1932—1936 byl předsedou výboru pro vysokoškolské technické vzdělání při Ústředním výkonném výboru SSSR a náměstkem lidového komisaře školství a osvěty RSFSR. Několikrát byl zvolen členem ústředního výboru VKS(b) a Ústředního výkonného výboru SSSR. V roce 1929 se stal členem Akademie věd SSSR, v letech 1929—1939 byl viceprezidentem Akademie věd SSSR. Za-

ložil Institut energetiky při Akademii věd SSSR a po dlouhou dobu byl jeho ředitelem. Napsal mnoho vědeckých prací z oblasti energetiky. — 279

KUBJAK N. A. (1882—1942) — člen SDDSR od roku 1898, účastník revoluce 1905—1907. Po Říjnové revoluci pracoval ve státních a stranických orgánech. V roce 1921 patřil k protistranické skupině »dělnické opozice«. Od roku 1922 byl tajemníkem dálnovýchodního byra KSR(b) a tajemníkem ÚV VKS(b), od roku 1928 lidovým komisařem zemědělství RSFSR, od roku 1934 předsedou celosvazové rady komunálního hospodářství a bytových družstev při ÚVV SSSR. — 277

KUTUZOV I. I. (1885—1943) — člen SDDSR od roku 1917. V letech 1919—1921 byl předsedou ÚV Svazu textilních dělníků. V období 1920—1921 patřil ke skupině »dělnické opozice«. V následujících letech byl členem předsednictva Všesvazové ústřední rady odborů a pracoval jako předseda komise pro státní úvěr a spoření při ÚV SSSR. Ve 30. letech byl podroben represím. Posmrtně byl rehabilitován a bylo mu obnoveno členství ve straně. — 74

LARIN J. (vl. jm. Lurje M. A.) (1882—1932) — sociální demokrat menševik. V sociálně demokratickém hnutí pracoval od roku 1901. Po únorové revoluci 1917 stál v čele skupiny menševiků-internationalistů. V srpnu 1917 byl přijat do SDDSR(b). Po Říjnové revoluci pracoval v sovětech a v hospodářských organizacích. V období diskuse o odborech (1920—1921) byl stoupencem Bucharinovy platformy a posléze Trockého. — 136, 314, 341, 344—346, 432

LENIN V. I. (vl. jm. Uljanov) (Lenin N.) (1870—1924) — viz Životopisná data. — 29—30, 35—39, 42, 54—57, 59—61, 64, 68, 72—74, 82, 85—86, 94, 96, 99, 121, 134—136, 140, 142, 145, 147, 149, 152, 160, 164—165, 177, 204—205, 208, 214, 219—220, 225, 233, 241—242, 266, 268, 274, 278, 281—282, 313, 316, 328, 348, 364—365, 367, 387, 441—445

LEŽAVA A. M. (1870—1937) — sovětský státník, člen SDDSR od roku 1904. Po Říjnové revoluci zastával vedoucí funkce v hospodářských a státních orgánech. V letech 1919—1920 byl předsedou Ústředního svazu spotřebních družstev, 1920—1925 náměstkem lidového komisaře zahraničního obchodu, 1924—1930 místopředsedou RLK RSFSR. Po několik volebních obdobích byl členem CÚVV a ÚVV SSSR. Od roku 1933 do roku 1937 pracoval jako vedoucí Hlavní

správy subtropických kultur SSSR. Ve 30. letech byl podroben represím. Posmrtně byl rehabilitován a bylo mu obnoveno členství ve straně. — 89

LOZOVSKIJ S. A. (vl. jm. Dridzo) (1878—1952) — člen SDDSR od roku 1901. V letech 1909—1917 žil v emigraci, patřil ke skupině bolševiků-smířlivců. V červnu 1917 se vrátil do Ruska; na III. celoruské odborové konferenci v červenci 1917 byl zvolen tajemníkem Celoruské ústřední rady odborů. V prosinci 1917 byl za vystupování proti politice strany z SDDSR(b) vyloučen. Později stál v čele skupiny sociálních demokratů-internacionalistů a spolu s ní byl v prosinci 1919 znovu přijat do KSR(b). V roce 1920 byl zvolen předsedou moskevské guberniální rady odborů. V letech 1921—1937 vykonával funkci generálního tajemníka Rudé odborové internacionály. Později pracoval jako ředitel nakladatelství Goslitizdat. V letech 1939—1946 byl náměstkem lidového komisaře (později ministra) zahraničních věcí SSSR. Od XV. sjezdu strany byl kandidátem ÚV VKS(b), na XVIII. sjezdu byl zvolen členem ÚV VKS(b). — 89

LUDENDORFF Erich (1865—1937) — německý generál a vojenský teoretik. Za první světové války byl náčelníkem Hindenburgova generálního štábu, od roku 1916 spolu s ním řídil všechny operace německých armád. Podílel se na organizování cizí intervence proti Sovětskému Rusku. V letech 1919—1923 vedl kontrarevoluční síly, které se snažily obnovit v Německu monarchii. Roku 1923 podporoval Hitlerův puč; byl autorem fašistické teorie totální války. — 211

LURJE M. A. — viz Larin J.

MACDONALD James Ramsey (1866—1937) — britský politik, spoluzakladatel a vůdce Nezávislé labouristické strany a Labouristické strany. Ve straně i v II. internacionále uskutečňoval krajně oportunistickou politiku. Hlásal teorii třídní spolupráce a postupné přeměny kapitalismu v socialismus. Na začátku první světové války zaujal pacifistické stanovisko, později otevřeně podporoval imperialistickou buržoazii. V letech 1918—1920 se pokoušel zabránit britským dělníkům bojovat proti intervenci západních států v Sovětskému Rusku. V letech 1924, 1929—1931 se stal ministerským předsedou. Labouristická MacDonaldova vláda krutě potlačovala národně osvobozenecké hnutí v britských koloniích a uskutečňovala protidělnickou politiku. V letech 1931—1935 stál MacDonald v čele takzvané národní vlády, jejíž politiku určovali konzervativci. — 258

MACHARADZE F. I. (1868—1941) — člen SDDSR od roku 1903, novinář, účastník revolučního hnutí od roku 1891. Pracoval ve stranických organizacích v Baku, Tiflisu [Tbilisi] a Kutaisi. V únoru 1917 byl jedním z organizátorů sověské moci v Tiflisu a vydával v ruštině list Kavkazskij rabočij. Zastával řadu funkcí ve státních orgánech. V letech 1929—1930 byl předsedou rady lidových komisařů Gruzie od roku 1931 předsedou ÚVV Gruzínské SSR a od roku 1938 místopředsedou Nejvyššího sovětu Gruzínské SSR. Napsal řadu prací o revolučním hnutí. — 275

MAJSKIJ I. M. (1884—1975) — člen SDDSR od roku 1903, do roku 1918 menševik. V letech 1908—1917 žil v emigraci. Za první světové války zastával centristické stanovisko. V roce 1918 byl členem kontrarevoluční sibiřské vlády. Po rozchodu s menševiky vstoupil v únoru 1921 do KSR(b). Od roku 1922 pracoval v diplomatických službách. V letech 1943—1946 byl náměstkem lidového komisaře zahraničních věcí. Napsal několik historických a vzpomínkových prací. V roce 1946 byl jmenován akademikem. — 155, 259

MARČENKO K. I. (nar. 1892) — člen KSR(b) od roku 1919. Po únorové revoluci 1917 se stal členem ústředního výboru Ukrajinské strany socialistů-revolucionářů (boročbistů). Na počátku roku 1919 vstoupil dobrovolně do Rudé armády, kde byl přijat za člena Komunistické strany Ukrajiny(b). V letech 1920—1923 byl členem poltavského a volyňského guberniálního výboru strany a instruktorem ÚV KSU(b). V letech 1927—1937 pracoval jako asistent a později docent Charkovského technologického institutu. — 135

MARSEV M. L. (1881—1958) — člen KSR(b) od roku 1918. V revolučním hnutí pracoval od roku 1897. Po Říjnové revoluci působil v řadě odborových funkcí a v soudnictví. — 208, 213

MARTOV L. (vl. jm. Cederbaum J. O.) (1873—1923) — jeden z čelných představitelů menševismu. V letech reakce a nového revolučního režimu patřil k likvidátorům. Za první světové války byl centristou. Po únorové revoluci 1917 stál v čele skupiny menševiků-internationalistů. Po Říjnové revoluci vystupoval proti sovětské moci. V roce 1920 emigroval do Německa a v Berlíně vydával kontrarevoluční menševický časopis Socialističeskij věstnik. — 201, 254, 258—261, 264, 338—340, 411

MARX Karel (1818—1883) — zakladatel vědeckého komunismu, geniální myslitel, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu [viz Leni-

novu stať Karel Marx (Stručný životopis a výklad marxismu) — Sebrané spisy 26, Praha 1986, s. 67—115]. — 119—120, 155, 233—235

MASON — americký dopisovatel v Berlíně. — 142

MEDVĚDEV S. P. (1885—1937) — člen SDDSR od roku 1900. Po Říjnové revoluci byl politickým pracovníkem v Rudé armádě. V letech 1920—1921 zastával funkci předsedy ústředního výboru Svazu kovodělníků. Později pracoval v hospodářských funkcích. Byl jedním z vůdců skupiny »dělnická opozice« a poté přívržencem »nové opozice«. V roce 1924 byl z KSR(b) vyloučen, v roce 1926 znovu přijat. V roce 1933 byl znovu vyloučen a podroben represím. — 127, 130 277

MEŠČERJAKOV N. L. (1865—1942) — člen SDDSR od roku 1901. Po únorové revoluci 1917 se stal členem krasnojarského výboru SDDSR(b), později předsedou moskevského guberniálního sovětu dělnických zástupců. Po Říjnové revoluci byl redaktorem listu Izvěstija moskovského sověta, členem redakční rady Pravdy a předsedou redakční rady nakladatelství Gosizdat. V letech 1927 až 1938 byl šéfredaktorem Malé sovětské encyklopedie, zástupcem šéfredaktora Velké sovětské encyklopedie a členem redakce pro vydávání spisů ruských klasiků. Od roku 1939 byl dopisujícím členem Akademie věd. — 432

MEŽLAUK I. I. (1891—1938) — člen KSR(b) od roku 1918. V době občanské války zastával velitelskou funkci v Rudé armádě, později pracoval v hospodářských, stranických a státních organizacích. — 316

MILJUKOV P. N. (1859—1943) — vůdce Konstitučně demokratické strany, ideolog ruské buržoazie, historik a publicista. Od roku 1902 přispíval do liberálního časopisu Osvobožděnije, který vycházel v zahraničí. V říjnu 1905 se podílel na založení Konstitučně demokratické strany, později byl předsedou jejího ústředního výboru a redaktorem ústředního orgánu Reč. Byl poslancem III. a IV. státní dумы. Po únorové revoluci 1917 se stal ministrem zahraničních věcí první prozatímní vlády. Po Říjnové revoluci byl jedním z organizátorů cizí vojenské itnervence proti Sovětskému Rusku a aktivním činitelem bělogvardějské emigrace. — 157—159, 162, 220, 257—264, 339—341, 348, 411

MILJUTIN V. P. (1884—1937) — účastník sociálně demokratického hnutí od roku 1903; zpočátku menševik, od roku 1910 bolševik. Stranicky pracoval v řadě ruských měst. Na VII. (dubnové) celoruské konferenci SDDSR(b) byl zvolen členem ÚV strany. Na II. celoruském sjezdu sovětů se stal členem rady lidových komisařů, byl lidovým komisařem zemědělství. V letech 1918—1921 se stal místopředsedou Nejvyšší národohospodářské rady, později zastával různé odpovědné funkce ve státních a hospodářských orgánech. Byl kandidátem ústředního výboru strany a členem ústřední kontrolní komise. Napsal několik prací o ekonomické problematice. Ve 30. letech byl podroben represím. Posmrtně byl rehabilitován a bylo mu obnoveno členství ve straně. — 96, 99, 102, 321, 358

MILONOV J. K. (nar. 1895) — člen SDDSR od roku 1912. V revolučním hnutí pracoval v Samaře [Kujbyšev] a v Saratově. Po únorové revoluci 1917 se stal členem samarského výboru SDDSR(b) a předsedou samarské rady závodních výborů. Po Říjnové revoluci se věnoval stranické a odborové práci. V roce 1921 patřil k »dělnické opozici«. — 59

MJASNIKJAN A. F. — viz Mjasnikov A. F.

MJASNIKOV A. F. (vl. jm. Mjasnikjan) (1886—1925) — člen SDDSR od roku 1906. V revolučním hnutí pracoval na Donu, v Moskvě a Baku. Po únorové revoluci 1917 byl členem výboru SDDSR(b) Západního frontu. Po Říjnové revoluci byl vrchním velitelem Západního frontu, předsedou ústředního byra Komunistické strany Běloruska a předsedou ÚVV Běloruska. Později zastával řadu stranických a státních funkcí. Zahynul při leteckém neštěstí. — 219

NAPOLEON III. (vl. jm. Bonaparte Ludvík) (1808—1873) — synovec Napoleona I., francouzský císař (1852—1870). Po porážce revoluce v roce 1848 byl zvolen francouzským prezidentem. V roce 1851 provedl státní převrat. K. Marx zhodnotil tuto událost ve svém díle Osmnáctý brumaire Ludvíka Bonaparta (viz K. Marx-B. Engels, Spisy 8, Praha 1960, s. 137—238). — 228, 260

NOGIN V. P. (1878—1924) — profesionální revolucionář, významný sovětský stranický a státní činitel. Do SDDSR vstoupil v roce 1898, věnoval se stranické práci v Rusku i v zahraničí. Po Říjnové revoluci byl na II. celoruském sjezdu sovětů zvolen lidovým komisařem obchodu a průmyslu. V listopadu 1917 patřil k těm, kteří byli pro

vytvoření koaliční vlády za účasti menševiků a eserů; připojil se ke Kameněvovi, Rykovovi a dalším oportunistům a vystoupil spolu s nimi z ústředního výboru a rady lidových komisařů. Později přiznal svoje chyby. Od roku 1918 vykonával odpovědnou práci v sovětech a v hospodářských organizacích: byl náměstkem lidového komisaře práce, členem předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady a předsedou správní rady Celoruského textilního syndikátu. — 66

OBOLENSKIJ V. V. — viz Osinskij N.

ORDŽONIKIDZE G. K. (1886—1937) — významný stranický a státní činitel, člen SDDSR od roku 1903. Jako revolucionář pracoval v západní Gruzii, Abcházii a Baku. V roce 1912 byl na VI. (pražské) konferenci strany zvolen členem ústředního výboru SDDSR. Po únorové revoluci 1917 pomáhal organizovat revoluční moc v Jakutsku. V červnu 1917 se stal členem výkonné komise petrohradského výboru SDDSR(b). Aktivně se podílel na říjnovém ozbrojeném povstání v Petrohradě. Po Říjnové revoluci zastával funkci mimořádného komisaře na Ukrajině a později v jižním Rusku. Za občanské války byl členem revoluční vojenské rady 16. a 14. armády a Kavkazského frontu. V letech 1920—1921 organizoval boj za sovětskou moc v Ázerbájdžánu, Arménii a Gruzii. V letech 1921—1926 byl předsedou kavkazského byra ústředního výboru, později tajemníkem krajského výboru strany v Zakavkazsku a současně členem Revoluční vojenské rady SSSR. Od roku 1926 stál v čele ústřední kontrolní komise VKS(b) a vykonával funkci lidového komisaře dělnicko-rolnické inspekce SSSR. Od roku 1930 předsedal Nejvyšší národohospodářské radě Sovětského svazu a od roku 1932 byl lidovým komisařem těžkého průmyslu SSSR.

V roce 1921 byl zvolen do ústředního výboru strany, od roku 1926 byl kandidátem a od roku 1930 členem politického byra ústředního výboru VKS(b). — 147

OSINSKIJ N. (vl. jm. Obolenskij V. V.) (1887—1938) — člen SDDSR od roku 1907, bolševik. Po únorové revoluci 1917 se stal členem moskevského oblastního byra SDDSR(b) a členem redakce bolševického listu Social-demokrat. Po Říjnové revoluci byl ředitelem Státní banky RSFSR a předsedou Nejvyšší národohospodářské rady. V roce 1918 byl jedním z autorů platformy »levých komunistů«, otištěné v časopisu Kommunist. V letech 1918—1919 pracoval v redakci Pravdy a v oddělení propagandy Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů. Zúčastnil se jako delegát I. kongresu Ko-

munistické internacionály. V roce 1920 byl předsedou výkonného výboru guberniálního sovětu v Tule a členem kolegia lidového komisariátu zásobování. V letech 1920—1921 se podílel na činnosti protistranické skupiny »demokratického centralismu«, v roce 1923 patřil k trockistické opozici. V letech 1921—1923 byl náměstkem lidového komisaře zemědělství, od roku 1926 vedl Ústřední statistický úřad SSSR. V roce 1929 byl místopředsedou Nejvyšší národohospodářské rady SSSR. Později vykonával různé vedoucí funkce ve správních a hospodářských orgánech. — 57—58, 63, 321, 346, 351, 353, 360, 362, 364, 366, 433

PESTAÑA Anjel (1888—1937) — španělský anarchosyndikalista. Později založil stranu syndikalistů. Byl členem Národní konfederace práce ve Španělsku. V roce 1920 se účastnil II. kongresu Kominterny. — 62

POPOV P. I. (1872—1950) — člen KSR(b) od roku 1924, statistik. Od roku 1918 byl ředitelem Ústředního statistického úřadu. Byl členem předsednictva Státního plánovacího výboru SSSR. V letech 1926—1949 zastával různé vysoké funkce v národním hospodářství: byl členem předsednictva Státního plánovacího výboru RSFSR a vedoucím zemědělského odboru těžé instituce, členem Všesvazové akademie zemědělských věd V. I. Lenina a později členem vědeckometodologické rady při Ústředním statistickém úřadu SSSR. Je autorem řady vědeckých prací ze statistiky. — 91, 103, 395

PREOBRAZENSKIJ J. A. (1886—1937) — člen SDDSR od roku 1903. Po únorové revoluci 1917 pracoval na Uralu. Na VI. sjezdu SDDSR(b) vystoupil proti orientaci strany na socialistickou revoluci. Po Říjnové revoluci pracoval v různých stranických a vojensko-politických orgánech. V roce 1918 se připojil k »levým komunistům«. V diskusích o odborech podporoval platformu Trockého. V roce 1927 byl ze strany vyloučen, v roce 1929 znovu přijat a v roce 1933 znovu vyloučen a podroben represím. — 86, 413

RADEK K. B. (1885—1939) — účastník sociálně demokratického hnutí v Haliči, Polsku a Německu. Od roku 1900 přispíval do časopisu německých levicových sociálních demokratů. Za první světové války byl internacionalistou, přikláněl se však k centrismu. V roce 1917 se stal členem SDDSR(b). Po Říjnové revoluci pracoval v lidovém komisariátu zahraničních věcí, byl tajemníkem exekutivy Ko-

munistické internacionály. Na VIII.—XII. sjezdu KSR(b) byl zvolen členem jejího ústředního výboru. V roce 1918 patřil k »levým komunistům«. V roce 1927 byl na XV. sjezdu z VKS(b) vyloučen, v roce 1930 do strany znovu přijat a v roce 1936 opět vyloučen. Koncem 30. let byl podroben represím. V roce 1988 byl rehabilitován. — 128

RAFAIL (vl. jm. Farbman R. B.) (nar. 1893) — člen SDDSR od roku 1910. V roce 1920 byl tajemníkem ústředního výboru Komunistické strany Ukrajiny (bolševiků), později vedoucím odboru školství a osvěty moskevského sovětu. V letech 1920—1921 se přikláněl ke skupině »demokratického centralismu«, v roce 1927 byl aktivním členem »sdružené opozice«. Ve stejném roce byl vyloučen ze strany. Když v roce 1932 přiznal svou chybu, byl do strany znovu přijat, ale v následujícím roce na základě usnesení ústřední kontrolní komise opět vyloučen. — 133

RJAZANOV D. B. (vl. jm. Goldendach) (1870—1938) — sociální demokrat menševik. Na VI. sjezdu strany v roce 1917 byl spolu s mezirajonovci přijat do SDDSR(b). Po Říjnové revoluci pracoval v odborovém hnutí. Podílel se na založení Institutu K. Marxe a B. Engelse a do roku 1931 byl jeho ředitelem. Začátkem roku 1918 vystoupil na krátkou dobu ze strany, protože nesouhlasil s uzavřením brestlitevského míru. V diskusi o odborech v letech 1920—1921 zaujal protistranické stanovisko a byl z funkcí v odborech odvolán. V únoru 1931 byl vyloučen z VKS(b) a podroben represím. Posmrtně byl rehabilitován. — 55, 58, 74—75, 123, 132, 202, 204—205, 207, 209, 419

ROZENFELD L. B. — viz Kameněv L. B.

ROŽKOV N. A. (1868—1927) — historik a publicista. Začátkem roku 1905 vstoupil do SDDSR a načas se přiklonil k bolševikům. Po porážce revoluce 1905—1907 se stal jedním z ideových vůdců likvidátorství; přispíval do časopisu Naša zarja, redigoval list menševicko-likvidátorského zaměření Novaja Sibir. Po únorové revoluci 1917 se stal členem ústředního výboru menševiků; několik měsíců působil jako náměstek ministra pošt a telegrafů. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. Za cizí vojenské intervence a občanské války bojoval proti sovětské vládě. V roce 1922 se s menševiky rozešel. V následujících letech se věnoval vědecké, pedagogické a správní činnosti v různých institucích. Je autorem řady prací o dějinách Ruska. — 257, 411

RUDZUTAK J. E. (1887—1938) — přední stranický a státní činitel. Aktivně se účastnil první ruské revoluce v Lotyšsku. Od roku 1905 byl členem SDDSR. Po Říjnové revoluci zastával vedoucí funkce v odborech, později byl zvolen do předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady a jmenován předsedou Hlavní správy textilního průmyslu. Od roku 1920 byl členem ústředního výboru KSR(b), členem předsednictva a generálním tajemníkem Celoruské ústřední rady odborů. V letech 1921—1924 byl předsedou středoasijského byra KSR(b), od roku 1923 do roku 1924 tajemníkem ústředního výboru VKS(b), v letech 1924—1930 lidovým komisařem dopravy, od roku 1926 místopředsedou rady lidových komisařů a Rady práce a obrany SSSR. Od roku 1932 zastával funkci předsedy ústřední kontrolní komise VKS(b) a lidového komisaře dělnicko-rolnické inspekce SSSR; v letech 1926—1932 byl zvolen do politického byra ústředního výboru VKS(b). Ve 30. letech byl podroben represím. Posmrtně byl rehabilitován a bylo mu obnoveno členství ve straně.

— 72

RYKOV A. I. (1881—1938) — významný státní a stranický činitel, člen SDDSR od roku 1899. Byl delegátem III. a IV. sjezdu SDDSR. Od roku 1905 byl s krátkou přestávkou členem ústředního výboru strany. V letech 1907—1910 zaujímal smířlivecký postoj k likvidátorům, otzovistům a trockistům. Po únorové revoluci 1917 vystupoval proti orientaci strany na socialistickou revoluci. Po Říjnové revoluci zastával řadu odpovědných funkcí: byl lidovým komisařem vnitra, předsedou Nejvyšší národohospodářské rady, místopředsedou a později předsedou rady lidových komisařů SSSR a RSFSR, Rady práce a obrany a v letech 1922—1930 členem politického byra ÚV. Byl podroben represím. V roce 1938 byl odsouzen, v roce 1988 rehabilitován a bylo mu obnoveno členství ve straně. — 66, 136

SAPROMOV T. V. (1887—1939) — člen SDDSR od roku 1912. Po Říjnové revoluci byl předsedou moskevského guberniálního výkonného výboru, v letech 1918—1920 zastával vysoké stranické funkce. Na XI. sjezdu strany byl zvolen do ÚV KSR(b). Často vystupoval proti politice strany. V roce 1918 byl »levým komunistou«. V období diskusí o odborech (1920—1921) stál v čele protistranické skupiny »demokratického centralismu«. V roce 1923 podepsal trockistické prohlášení šestačtyřiceti. V letech 1925—1927 byl jedním z aktivních účastníků »nové opozice« a trockisticko-zinovjevovského bloku, vůdcem protistranické skupiny patnácti (decisté). V roce 1927 byl na XV. sjezdu VKS(b) ze strany vyloučen a podroben represím. — 57

SAVINKOV B. V. (1879—1925) — jeden z vůdců eserské strany. Po únorové revoluci 1917 se stal náměstkem ministra války a později vojenským generálním gubernátorem Petrohradu. Po Říjnové revoluci zorganizoval četné kontrarevoluční vzpoury a pomáhal připravovat vojenskou intervenci proti sovětské republice. Posléze emigroval a byl zatčen při pokusu o nelegální přechod sovětských hranic. Vojenský tribunál Nejvyššího soudu SSSR jej odsoudil k trestu smrti zastřelením, ale Ústřední výkonný výbor SSSR mu změnil trest na deset let vězení. V roce 1925 spáchal ve vězení sebevraždu.

Pod pseudonymem A. Ropšin napsal Savinkov romány Koň blednyj (1909; česky Kůň plavý, 1921) a To, čego ně bylo (1914; česky To, čeho nebylo) (Tři bratři; bez vrocení), v nichž subjektivisticky ztvárnil ruské revoluční hnutí očima teroristy, jenž ztratil víru ve smysl svého poslání i celého hnutí eserů. V emigraci v Paříži vydal román Koň voronyj [Kůň vraný] (1932), v němž vyjádřil svou politickou rezignaci. Ve vězení vznikly jeho autobiografické memoáry Vospominanija terrorista [Vzpomínky teroristy] (posmrtně, 1926). — 67

SEMJONOV G. M. (1890—1946) — ataman zabajkalského kozáckého vojska, nepřítel sovětské moci, agent japonského imperialismu. Od roku 1918 vedl aktivní ozbrojený boj proti sovětské moci na Dálném východě, sestavil kontrarevoluční vládu v Zabajkalsku a v Pomoří. Po skončení občanské války uprchl do Mandžuska, kde jako vůdce bílých emigrantů pokračoval ve špionážní, teroristické a diverzní činnosti a společně s Japonci připravoval ozbrojený útok proti Sovětskému svazu. V roce 1945 ho zajala Sovětská armáda a v roce 1946 ho vojenský tribunál Nejvyššího soudu SSSR odsoudil k trestu smrti oběšením. — 143

SHERIDANOVÁ Clare (nar. 1885) — anglická sochařka. V září 1920 přijela do Moskvy a vytvořila bystu V. I. Lenina. — 86

SMIRNOV S. P. (1878—1957) — člen SDDSR od roku 1905, účastník tří revolucí. V roce 1916 začal pracovat jako truhlář v automobilce AMO. Od roku 1917 zde působil ve vedoucích odborových, stranických a hospodářských funkcích. — 165

SPARGO John (nar. 1876) — americký socialista, od roku 1901 člen Národní výkonného výboru Socialistické strany. V roce 1917 vystoupil ze Socialistické strany a podílel se na založení Amerického sdružení na podporu práce a demokracie a na vzniku nacionalistické strany. Vystupoval proti bolševismu. Napsal řadu prací o společenskoekonomických otázkách. — 208

STALIN J. V. (vl. jm. Džugašvili) (1879—1953) — člen SDDSR od roku 1898. Stranicky pracoval v Zakavkazsku a v Petrohradě. V lednu 1912 byl kooptován do ÚV zvoleného na VI. (pražské) konferenci SDDSR; podílel se na redigování boševického listu Pravda. Za Říjnové revoluce se stal členem vojenského revolučního ústředí pro řízení povstání. Na II. celoruském sjezdu sovětů byl zvolen lidovým komisařem pro národnostní záležitosti. V době cizí vojenské intervence a občanské války byl členem Revoluční vojenské rady republiky a revolučních vojenských rad několika frontů. V letech 1922—1952 byl generálním tajemníkem ÚV strany a poté tajemníkem ÚV KSSS. Od roku 1941 do roku 1953 byl předsedou rady lidových komisařů, později rady ministrů SSSR. Za Velké vlastenecké války byl předsedou Státního výboru obrany, lidovým komisařem obrany a vrchním velitelem ozbrojených sil SSSR. V odpovídajících stranických a státních funkcích se dopustil hrubého porušování leninských zásad kolektivního vedení, norem stranického života a socialistické zákonnosti.

Hlavní díla: Marksizm i nacionalnyj vopros [Marxismus a národnostní otázka] (1912—1913), Ob osnovach leninizma [O základech leninismu] (1924), K voprosam leninizma [K otázkám leninismu] (1926), Ekonomičeskije problemy socializma SSSR [Ekonomické problémy socialismu v SSSR] (1952) (viz J. V. Stalin, Spisy 1—13, Praha 1949—1953). — 275

SVANIDZE A. S. (1884—1941) — člen SDDSR od roku 1904, sazeč. V revolučním hnutí pracoval v Zakavkazsku a v zahraničí. Po Říjnové revoluci se vrátil do Ruska a do roku 1920 byl učitelem v Tiflisu [Tbilisi]. Pak pracoval v ústředních finančních orgánech, v letech 1921—1922 byl lidovým komisařem financí Gruzie a Zakavkazska. — 275

SVIDĚRSKIJ A. I. (1878—1933) — sovětský státní činitel, člen SDDSR od roku 1899, bolševik. Stranicky pracoval v Petrohradě, Samaře [Kujbyšev] a Ufě. V roce 1917 byl redaktorem bolševického listu Vperjod, který vycházel v Ufě, později předsedou ufského sovětu dělnických a vojenských zástupců. Po Říjnové revoluci se stal členem kolegia lidového komisariátu zásobování a členem kolegia dělnicko-rolnické inspekce. V letech 1923—1928 byl náměstkem lidového komisaře zemědělství RSFSR. Od roku 1929 působil jako zplnomocněný diplomatický zástupce SSSR v Lotyšsku. — 321, 341—342, 432

ŠLJAPNIKOV A. G. (1885—1937) — člen SDDSR od roku 1901. Stranic-

ky pracoval v Sormově, Petrohradu, Muromu a v Moskvě. Po únorové revoluci 1917 se stal členem petrohradského výboru SDDSR, členem výkonného výboru petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců a předsedou petrohradského Svazu kovodělníků. Po Říjnové revoluci byl členem rady lidových komisařů ve funkci lidového komisaře práce, později pracoval v odborech a na hospodářském úseku. V letech 1920—1922 organizoval a vedl protistranickou skupinu »dělnické opozice«. V roce 1933 byl ze strany vyloučen. — 59—61, 66, 69—71, 75, 123—125, 127, 131, 202—203, 209—210, 277

TANNER Jack (nar. 1889) — jeden z britských tradeunionistických předáků, povoláním strojník. Za první světové války pracoval v masovém hnutí továrních důvěníků. Od roku 1918 patřil k představitelům tradeunionů strojírenských a loďařských dělníků a kovodělníků. Zastával levičácké sektářské názory. Byl delegátem II. kongresu Komunistické internacionály a v letech 1920—1921 členem Komunistické strany Velké Británie. Později se přikláněl k Labouristické straně. V letech 1939—1954 vykonával funkci předsedy Jednotného svazu strojírenských dělníků, 1943—1954 byl členem generální rady Kongresu odborových svazů (TUC) a představitel komunistické strany v řadě vládních hospodářských orgánů. Koncem 40. let se připojil k pravému křídlu komunistické strany a zaujal antikomunistický postoj. Od roku 1957 byl jedním z ředitelů organizace Průmyslový výzkum a informace, financované velkokapitálem a vyvíjející antikomunistickou činnost. — 62

TARTAKOVSKIJ L. M. (nar. 1886) — člen KSR(b) od roku 1919. Od roku 1902 do roku 1917 byl členem SDDSR a patřil k menševikům, v letech 1917—1919 patřil do skupiny sociálních demokratů-internacionalistů. Od roku 1905 pracoval v ústředních odborových orgánech. — 213

TROCKIJ L. D. (vl. jm. Bronštejn) (1879—1940) — člen SDDSR od jejího založení, menševik. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl likvidátorem. V roce 1912 zorganizoval protistranický srpnový blok; za první světové války zaujímal centristickou pozici a bojoval proti Leninovu stanovisku v otázkách války, míru a revoluce. Po únorové revoluci 1917 se vrátil z emigrace, vstoupil do skupiny mezirajonovců a společně s nimi byl na VI. sjezdu strany přijat do SDDSR(b). Po Říjnové revoluci byl lidovým komisařem zahraničních věcí, lidovým komisařem vojenství a námořnictva, předsedou Revoluční vojenské rady republiky; byl členem politické-

ho byra ÚV a exekutivy Komunistické internacionály. V roce 1918 se stavěl proti brestlitevskému míru. V letech 1920—1921 stál v diskusi o odborech v čele opozice. Od roku 1923 vedl frakční boj proti leninskému programu výstavby socialismu a proti generální linii strany. Prohlašoval, že socialismus v SSSR nemůže zvítězit. V roce 1927 byl vyloučen ze strany, v roce 1929 byl za protisovětskou činnost vypovězen ze SSSR a v roce 1932 zbaven sovětského občanství. — 68, 72—74, 142—143, 145, 211

VALK — menševik. Za kronšadtské vzpoury se stal členem tzv. prozatímního revolučního výboru. Po zlikvidování vzpoury uprchl za hranice. — 257

VANDERLIP Washington B. (nar. 1866) — inženýr, představitel amerických průmyslových kruhů. Přijel do Sovětského Ruska v roce 1920 s návrhem uzavřít koncesi na těžbu ropy a uhlí na Kamčatce. — 87, 196, 207

VAREJKIS I. M. (1894—1938) — člen SDDSR od roku 1913, bolševik. Revoluční práci se zabýval od roku 1911. V letech 1918—1937 zastával řadu odpovědných funkcí, mimo jiné byl tajemníkem středoasijského byra ÚV VKS(b) a vedoucím oddělení pro tisk ÚV VKS(b). Opakovaně byl kandidátem a členem ÚV VKS(b). Ve 30. letech byl podroben represím. Posmrtně byl rehabilitován a bylo mu obnoveno členství ve straně. — 338, 432

VASILJEV S. V. (nar. 1896) — člen SDDSR(b) od roku 1917. V roce 1921 vystoupil proti zavedení nové ekonomické politiky, a byl proto vyloučen ze strany. V březnu 1922 byl do strany znovu přijat. — 432

VRANGEL P. N. (1878—1928) — generál carské armády, baron, monarchista. V období cizí vojenské intervence a občanské války patřil k vůdčím kontrarevoluce na jihu Ruska. V dubnu až listopadu 1920 byl vrchním velitelem bělogvardějských ozbrojených sil na jihu Ruska. Když Rudá armáda jeho jednotky rozdrtila uprchl do zahraničí. — 29, 66, 152, 157, 170—171, 388, 391

WIEGAND Karl — berlínský dopisovatel americké zpravodajské agentury Universal Service. — 143

ZINOVJEV G. J. (vl. jm. Radomyslskij) (1883—1936) — člen SDDSR od roku 1901. V letech 1906—1907 byl členem ústředního výboru

SDDSR. V letech 1908—1917 žil v emigraci, byl členem redakce ústředního orgánu strany, listu Social-demokrat, a bolševického listu Proletarij. Zúčastnil se zimmerwaldské a kientalské mezinárodní socialistické konference. V době příprav Říjnové revoluce a v jejím průběhu kolísal, v říjnu 1917 vyslovil spolu s Kameněvem v menševicky zaměřeném listu Novaja žizň svůj nesouhlas s rozhodnutím ústředního výboru o ozbrojeném povstání. Po Říjnové revoluci byl předsedou petrohradského sovětu a až do roku 1926 členem politického byra ústředního výboru, v letech 1919—1926 předsedou exekutivy Komunistické internacionály. V listopadu 1917 byl pro vytvoření koaliční vlády za účasti menševiků a eserů, v roce 1925 patřil k organizátorům »nové opozice«. V listopadu 1927 byl vyloučen ze strany, v roce 1928 mu bylo členství obnoveno, v roce 1932 byl ze strany opět vyloučen a v roce 1933 opět přijat. V roce 1934 byl z VKS(b) vyloučen potřetí. Koncem třicátých let byl podroben represím. V roce 1988 byl rehabilitován. — 143—144, 401

ŽIVOTOPISNÁ DATA

(8. března—21. června 1921)

Před 8. březnem Lenin pracuje na osnově referátu pro X. sjezd KSR(b) o zavedení naturální daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky, píše připomínky k návrhu usnesení ÚV KSR(b) k této otázce a vypracovává první a druhou variantu osnovy zprávy o politické činnosti ÚV pro X. sjezd.

8. března Lenin se seznamuje s přehledem dopisů a příspěvků o situaci na vesnici a o náladách mezi rolníky, který vypracoval redaktor Bědnoty V. A. Karpinskij. Lenin píše A. D. Cjurupovi, aby mu ihned připravil údaje o průběhu výkupu obilí v lednu až únoru 1921, a navrhuje svolat komisi, která by stanovila způsob organizace směny a oběhu zboží na vnitřním i zahraničním trhu. Lenin zahajuje X. sjezd KSR(b) svým úvodním projevem a je zvolen do předsednictva sjezdu. Podává na druhém (odpoledním) zasedání sjezdu zprávu o politické činnosti ÚV KSR(b).

9. března Lenin na třetím (dopoledním) zasedání sjezdu zapisuje diskusi ke zprávě o činnosti ÚV KSR(b), pročítá brožuru A. M. Kollontajové Dělnická opozice, dělá si v ní kritické poznámky a zatrhává si v ní a potom pronáší závěrečné slovo ke zprávě o politické činnosti ústředního výboru. Lenin píše L. B. Kameněvovi a J. V. Stalinovi stručnou zprávu o situaci na Sibiři a o nutnosti vyslat na práci do sibiřského revolučního výboru I. N. Smirnova. Lenin podepisuje telegram guberniálním komisařům zásobování ve Vjatce, Jekatěrinburgu, Kursku, Orlu, Penze, Permu, Samaře, Saratově, Simbirsku, Smolen-

sku, Tambově, Tule, Ťumeni, Ufě a Kazani, aby učinili mimořádná opatření k urychlenému odeslání osiva těm guberniím, které ho mají nedostatek, tak aby mohly provést jarní osev.

Nejpozději
9. března

Lenin píše teze svého projevu na zvláštní poradě delegátů X. sjezdu hlásících se k »platformě deseti«.

10. března

Lenin rozmlouvá telefonicky s předsedou petrohradského sovětu G. J. Zinovjevem o situaci v Petrohradě a o průběhu likvidace kronštatdské vzpoury.

Lenin píše J. V. Stalinovi a L. B. Kameněvovi sdělení, že K. J. Vorošilov a další vojenští delegáti X. sjezdu KSR(b) byli vysláni k potlačení kronštatdské vzpoury. Lenin posílá revoluční vojenské radě 11. armády telegraficky směrnicí, aby navázala těsný kontakt s gruzínským revolučním výborem, a ukládá jí jednat se svrchovanými mocenskými orgány Gruzie se zvláštní úctou.

Lenin píše A. I. Rykovovi, že je nutno co nejrychleji uspořádat poradou s Ch. G. Rakovským a A. D. Cjuru-pou o organizaci směny výrobků mezi rolníky, domáckými výrobci a továrními dělníky.

11. března

Lenin opravuje a podepisuje telegram do Kazaně, adresovaný radě lidových komisařů a lidovému komisariátu zásobování Tatarské republiky, v němž požaduje, aby byly včas a v plném rozsahu splněny všechny příkazy lidového komisariátu zásobování RSFSR k zajištění potravin pro vojska záložní armády a povolžského vojenského okruhu.

12. března

Lenin se účastní osmého a devátého uzavřeného zasedání X. sjezdu KSR(b), na nichž se projednávala vojenská otázka.

Lenin píše L. B. Kameněvovi vzkaz s návrhem urychleně svolat poradou sjezdových delegátů hlásících se k »platformě deseti«, aby bylo možno projednat navrhované kandidáty do ústředního výboru KSR(b).

Lenin telegrafuje do Charkova radě lidových komisařů, radě pracovní armády, lidovému komisariátu zásobování a lidovému komisariátu práce Ukrajiny, aby učinily mimořádná opatření k zásobování Donbasu potravinami.

- Před 13. břez-
nem* Lenin odpovídá na otázky moskevského zpravodaje amerického listu The New York Herald, týkající se událostí v Kronštadu.
- 13. března* Lenin hovoří na zvláštní poradě delegátů X. sjezdu strany hlásících se k »platformě deseti« o složení ústředního výboru a ústřední kontrolní komise KSR(b). Porada kandiduje Lenina do ústředního výboru.
- 14. března* Lenin pronáší na dvanáctém (dopoledním) zasedání X. sjezdu KSR(b) projev o odborech. Sjezd schvaluje leninskou »platformu deseti« jako základ pro vypracování rezoluce o úloze a úkolech odborů. Lenin se účastní třináctého (odpoledního) uzavřeného zasedání sjezdu. Sjezd jednomyslně volí Lenina do ústředního výboru KSR(b).
- 15. března* Lenin pronáší na čtrnáctém (dopoledním) zasedání sjezdu referát o zavedení naturální daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky, v průběhu diskuse si dělá o jednotlivých příspěvcích poznámky, píše osnovu závěrečného slova a potom pronáší závěrečné slovo k referátu.
Lenin posílá guberniálním komisařům zásobování ve Vjatce, Jekatěrinburgu, Kursku, Orlu, Penze, Pokrovsku, Samaře, Saratově, Simbirsku, Smolensku, Tambově, Ťumeni, Kazani a Ufě telegram, aby učinili mimořádná opatření ke včasné přepravě osiva pro jarní osev.
- Před 16. břez-
nem* Lenin píše předběžné návrhy rezolucí X. sjezdu KSR(b) o jednotě strany, o syndikalistické a anarchistické úchylce ve straně a o zlepšení hmotného postavení dělníků a strádajících rolníků a návrh rezoluce o družstevnictví.
- 16. března* Lenin pronáší na šestnáctém (dopoledním) zasedání X. sjezdu KSR(b) projev o otázce paliv a návrh k ní, dále referát o jednotě strany a anarchosyndikalistické úchylce a po diskusi závěrečné slovo k referátu. Při projednávání svých návrhů rezolucí O jednotě strany a O syndikalistické a anarchistické úchylce v naší

straně vystupuje v diskusi proti pozměňovacím návrhům D. B. Rjazanova, Rařaila (R. B. Farbmana) a K. I. Marčenska, podává vysvětlení k diskusnímu příspěvku A. S. Kiseljova a vyslovuje se ke způsobu hlasování o rezoluci o jednotě strany. Sjezd schvaluje rezoluce tak, jak je navrhl Lenin. Ke konci zasedání pronesl Lenin závěrečný projev, čímž končí X. sjezd KSR(b). Lenin se účastní plenárního zasedání ústředního výboru KSR(b). Při ustavování řídicích orgánů ústředního výboru je Lenin zvolen do politického byra. Na zasedání se jedná také o ustavení komise pro vypracování praktických opatření k zavedení naturální daně a komise pro zlepšení životních podmínek dělníků, o dopise stranickým organizacím k výsledkům diskuse o odborech, o vydávání a rozšiřování novin, o podepsání mírové smlouvy s Polskem, o situaci v Turkestánu, o sjednocení zakavkazských sovětských republik, o složení sibiřského byra ústředního výboru aj.

17. března

Lenin píše neoficiálnímu představiteli amerických podnikatelských kruhů V. Vanderlipovi dopis o jednání ve věci obchodních styků mezi Sovětským Ruskem a USA.

Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů, na němž se projednává návrh instrukce o využití zemědělského inventáře k organizování vzájemné pracovní pomoci při obdělávání polí v hospodářstvích chudých rolníků a rudoarmějců; dále se na něm jedná o uvolnění prostředků Hlavnímu výboru pro lesní hospodářství, turkestánskému bavlnářskému výboru, Hlavní správě domácího průmyslu a petrohradskému sovětu a národohospodářské radě pro potřeby průmyslu, na získání paliva aj.

18. března

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se projednávají opatření spojená s přechodem od povinnosti odvádět všechny přebytky k naturální dani; politické byro ukládá Leninovi, aby promluvil k této otázce na zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů. Při projednávání situace v Turkestánu je Lenin jmenován členem komise politického byra k této otázce. Na zasedání se

projednává také dopis ústředního výboru KSR(b) členů strany o výsledcích X. sjezdu a o úkolech stranické práce, teze k otázce paliv, příprava stenograficky zachycených zpráv na X. sjezdu KSR(b) k tisku, zastoupení Ukrajiny v lidových komisariátech zahraničního obchodu a financí aj.

Lenin pročítá zprávu o rudném bohatství černomořského pobřeží a Kubáňské oblasti a píše A. I. Rykovovi, aby ověřil u odborníků údaje obsažené v této zprávě a zjistil, zda by bylo možné zařadit otázku využití těchto nalezišť do programu jednání s Vanderlipem.

19. března

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b) a píše návrh usnesení o výkupu v Tambovské gubernii. Na zasedání se projednává také návrh provolání k rolnictvu v souvislosti s novou ekonomickou politikou a návrh telegrafického oběžníku ústředního výboru KSR(b) guberniálním výborům strany o realizaci instrukce k obdělávání polí v hospodářstvích chudých rolníků a rudoarmějců.

Lenin rozmlouvá s náměstkem lidového komisaře zemědělství N. Osinským (V. V. Obolenským) o složení kolegia lidového komisariátu zemědělství.

Posílá guberniálnímu výboru KSR(b) v Petrohradě telegram, že je nutné vyhlásit v období jarního osevu volný nákup a přepravu osiva a zesílit na vesnici agitační kampaň za rozšíření osevních ploch.

Lenin dává L. D. Trockému pokyn, aby učinil urychlená opatření k rozdrčení Maslakovovy bandy, operující v kalmyckých stepích. Posílá L. B. Krasinovi do Londýna telegram, aby urychlil jednání s britskými průmyslníky o koncesích v Grozném, Baku aj.

20. března

Lenin přikazuje sekretářce, aby shromáždila a uspořádala všechny písemné vzkazy, které byly v průběhu X. sjezdu KSR(b) poslány na jeho jméno, a vypracovala seznam rolníků a zkušených vesnických pracovníků doporučovaných sjezdovými delegáty pro práci v lidovém komisariátu zemědělství.

Lenin posílá všem předsedům výkonných výborů guberniálních sovětů a guberniálních odborových rad telegram, aby učinili mimořádná opatření k zabezpe-

čení osiva pro gubernie, které ho mají nedostatek, neboť jinak by byl jarní osev ohrožen.

Lenin žádá písemně J. S. Haneckého v Rize, aby zjistil, zda by bylo možné získat z Polska krakovsko-poloninský archiv ústředního výboru SDDSR.

21. března

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b) a v průběhu diskuse o situaci v Turkestánu píše připomínky a doporučení k návrhu usnesení politického byra. Na zasedání se jedná také o uspořádání porady s delegáty X. sjezdu KSR(b), kteří se účastnili potlačení kronšadtské vzpoury, o tom, jak rozvíjet činnost zaměřenou na objasnění přechodu k naturální dani, o zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů, o složení lidových komisariátů, o práci Ruské tiskové agentury, o zesílení boje proti anarchismu aj.

Lenin rozmlouvá s G. M. Kržižanovským o vytvoření Státní plánovací komise (Gosplanu).

Posílá G. J. Zinovjevovi telefonickou depeši, že se v Petrohradě, kde dosud platí stav obležení, vyhláší od 21. března 1921 válečný stav.

Lenin podepisuje telegram všem guberniálním národohospodářským radám a průmyslovým byrům o naléhavých opatřeních k organizaci oprav zemědělského inventáře a shromažďování hnojiva pro jarní osev.

22. března

Delegátům X. sjezdu KSR(b), kteří se účastnili potlačování kronšadtské vzpoury, přednáší Lenin referát o výsledcích sjezdu strany, potom s nimi beseduje a fotografuje se s nimi.

Lenin hovoří s rolníky z vesnice Beketovo (bulgakovská volosť ufského újezdu) A. R. Šapošnikovem, I. G. Kondrovem a T. I. Kondrovem o přechodu k naturální dani a o opatřeních k posílení rolnického hospodářství.

Lenin daruje dagestánské delegaci, která ho navštívila, svou fotografii s věnováním »Pro rudý Dagestán«.

Lenin ukládá sekretářce, aby si vyžádala v lidovém komisariátu zahraničního obchodu údaje o dosavadních formách obchodních styků mezi RSFSR a Mongolskem a v moskevské guberniální hospodářské radě

údaje o přípravách k odběru a rozvodu elektrické energie z Kaširské elektrárny.

Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů, na němž se projednávají návrhy usnesení o zastoupení Ukrajiny v lidových komisariátech zahraničního obchodu a financí a o zřízení Byra zahraniční vědy a techniky při hospodářském zastupitelství RSFSR v Německu, návrhy statutů lidových komisariátů pošt a telegrafů, zahraničního obchodu a zdravotnictví, otázky prémiování dělníků, zlepšení zásobování dělníků závodů AMO, elektrotechnického průmyslu, pošt a telegrafů, činnost disciplinárních soudružských soudů v Moskvě aj.

24. března

Lenin píše V. N. Kajurovovi do Tomska dopis, v němž ho prosí o písemnou zprávu, jak sibiřští dělníci a rolníci přijímají zavedení naturální daně.

Lenin píše předsedovi moskevského sovětu L. B. Kameněvovi dopis o zřízení farmy a zelinářství Moskevské spotřební komuny na ploše bývalého Jakuncikovova statku a chodyňského chutoru.

Lenin posílá všem velitelům frontů a vojenských okruhů telegram s pokynem, aby učinili urychleně opatření k poskytnutí technické pomoci zemědělským orgánům v osevní kampani.

Začíná pracovat na brožuře O naturální dani (Význam nové politiky a její podmínky).

25. března

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se jedná o agitační práci mezi moskevskými dělníky a rudoarmějci, o komisi pro vypracování praktických opatření k zavedení naturální daně, o přípravách k vydání stříbrných mincí, o složení uralského byra ÚV KSR(b), turkestánské komise, kolegií lidových komisariátů aj.

Lenin hovoří s náměstkem lidového komisaře dopravy V. V. Fominem o I. celoruském sjezdu dopravních dělníků (byl zahájen 22. března) a o složení budoucího ústředního výboru Jednotného odborového svazu pracovníků železniční a vodní dopravy (Cektranu).

Lenin doplňuje a koriguje zprávu o dělnické otázce při uzavírání koncesních smluv, kterou připravila komise Nejvyšší národohospodářské rady, a píše připo-

mínky k tezí *Celoruské ústřední rady odborů* O odměňování dělníků a odborníků v koncesovaných podnicích.

Lenin řídí zasedání *Rady práce a obrany*; referuje o přípravách k vydání stříbrných mincí a podepisuje návrhy usnesení *Rady práce a obrany* o oblastních hospodářských orgánech a o výši přidělu potravin ve vzorných elektrárnách. Na zasedání se jedná také o plánu zásobování obyvatelstva chlebem, masem, tuky a pící, o zásobovací situaci v Petrohradě, o výrobě pluhů typu Fowler na parní pohon, o návrzích usnesení o zásobování dělníků a zaměstnanců oděvy, obuvi a mýdlem, o instrukci guberniálním hospodářským radám aj.

Lenin posílá caricynskému, astrachaňskému, saratovskému a rostovskému komisariátu práce, jakož i kirgizskému a kalmyckému ústřednímu výkonnému výboru sovětu telegram, aby učinily rázná opatření k mobilizaci dělníků pro astrachaňský rybný průmysl.

26. března

Lenin hovoří s náměstkem lidového komisaře školství a osvěty J. A. Litkensem o práci lidového komisariátu školství a osvěty a Hlavního výboru pro politickou osvětu.

Lenin písemně žádá A. I. Rykova, aby mu poslal stručnou informativní zprávu Hlavní správy ropného průmyslu o počtu ropných cisteren a o jejich využití a připravil návrh usnesení *Rady práce a obrany* k této otázce.

27. března

Lenin pronáší projev na I. celoruském sjezdu dopravních dělníků.

Hovoří telefonicky s předsedou Celoukrajinského ústředního výkonného výboru sovětu G. I. Petrovským o tom, jakým způsobem a v jaké výši stanovit pro rolnická hospodářství na Ukrajině naturální daň, a o úloze družstev; potom píše L. B. Kameněvovi vzkaz, aby tyto otázky urychleně projednal v komisi politického byra ÚV KSR(b) pro vypracování praktických opatření k zavedení naturální daně a poslal odpověď G. I. Petrovskému.

Lenin píše A. D. Cjurupovi, že před zavedením nové

ekonomické politiky na vesnici bude nutné provést v aparátu lidového komisariátu zásobování personální přesuny.

Po prostudování návrhu hlavních zásad uzavírání koncesních smluv, který předložila komise Nejvyšší národohospodářské rady, píše Lenin A. I. Rykovovi dopis, v němž vyjadřuje rozhořčení nad neuspokojivou přípravou návrhu.

Lenin vypracovává návrh hlavních zásad uzavírání koncesních smluv.

Píše J. A. Preobraženskému dopis, že v souvislosti s přechodem k nové ekonomické politice bude nutné vypracovat opatření k upevnění sovětské měny.

Lenin vyžaduje od A. D. Cjurupy údaje o tom, kolik obilí bylo v jednotlivých měsících v letech 1919—1921 vykoupeno a vydáno obyvatelstvu a jak se v jednotlivých guberniích plnila v letech 1920—1921 odváděcí povinnost.

Lenin dává příkaz, aby lidový komisariát spravedlnosti urychlil vypracování návrhu koncesní smlouvy s britskou Severní telegrafní společností o poštovním a telegrafickém spojení.

28. března

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se projednávají návrhy usnesení rady lidových komisařů o výši naturální daně a dekretu o volné směně a prodeji zemědělských výrobků, zpráva Ústřední komise pro zlepšení životních podmínek dělníků, otázky vytvoření fondu pro směnu zboží, personální složení turkestánské komise aj.

Lenin podepisuje návrh usnesení rady lidových komisařů, podle něhož se v letech 1920—1921 nahrazuje odváděcí povinnost ve výši 423 miliónů pudů obilí naturální daní maximálně ve výši 240 miliónů pudů, a návrh dekretu rady lidových komisařů o povolení volné směny, prodeje a nákupu zemědělských výrobků v těch guberniích a újezdech, které splnily povinnosti vůči státu.

Lenin píše organizačnímu byru ÚV KSR(b), aby podpořilo žádost skupiny komunistických inženýrů o cestu do USA v rámci sovětské mise pro studium amerických výrobních zkušeností.

28. a v noci
na 29. března

Lenin se účastní porady členů ústředního výboru KSR(b), svolané z jeho podnětu. Projednává se na ní jeho návrh hlavních zásad uzavírání koncesních smluv. Vyslovuje se k projednávané otázce, pozměňuje a doplňuje návrh.

Lenin pozměňuje a doplňuje návrh radiotelegramu L. B. Krasinovi do Londýna, jímž jsou mu sdělovány hlavní zásady uzavírání smluv o ropných koncesích.

29. března

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se projednává návrh usnesení o obilní dani a pro agitátory návrh tezí o naturální dani; dále se na něm jedná o ustavení komise pro vypracování tarifů, o zásobování Arménie potravinami, o vydávání časopisu Vsemirnaja literatura, o složení turkeštánského byra ÚV KSR(b), Cektranu aj.

Lenin píše jménem politického byra ÚV KSR(b) telegram G. K. Ordžonikidzemu do Tiflisu, že vzhledem k těžké zásobovací situaci v Ázerbájdžánu by nebylo účelné tam přesunovat 11. armádu z Gruzie a že je třeba urychlit dovoz obilí ze zahraničí výměnou za koncese v Gruzii.

Lenin ukládá N. P. Gorbunovovi, aby poslal alexandrogruševeckému okresnímu výboru Odborového svazu horníků telegram s prosbou, aby třicet vagónů uhlí, které horníci vytěžili o subotnicích a posílají je do Moskvy jako dar Leninovi, bylo posláno Jihovýchodní dráze, jež dopravuje dělníkům hlavního města potraviny.

Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů, doplňuje pořad jednání o tyto otázky: program vydávání platidel na rok 1921, turkeštánská komise, složení kolegií lidových komisariátů zemědělství a financí. Lenin rediguje a podepisuje návrh usnesení rady lidových komisařů o hlavních zásadách uzavírání koncesních smluv. Na zasedání se jedná také o koncesní dohodu s britskou Severní telegrafní společností, o nákupu strojů pro pekárny chleba a o nákupu papíru v zahraničí, o regulaci využívání elektráren, o komisi pro vypracování praktických opatření k zavedení naturální daně, o situaci v zásobování potravinami a pící, o návrhu usnesení týkajícího se návratu kulturních a osvětových pracovníků k činnosti ve vlastním oboru aj.

- 30. března* Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se jedná o otázkách zásobování na Ukrajině, o směně v rámci místního hospodářského obratu, o družstevnictví aj. Lenin posílá G. K. Ordžonikidzemu do Tiflisu telegram s návrhem, aby v gruzínském revolučním výboru byla projednána možnost obnovení koncesních smluv, jež uzavřela gruzínská menševická vláda, a nákupu potravin v zahraničí.
- 31. března* Lenin se písemně dotazuje G. V. Čičerina na obchodní jednání s USA a na možnosti poskytnutí ropných koncesí americkým průmyslníkům. Lenin posílá G. V. Čičerinovi písemný vzkaz, aby připravil návrh oběžníku ústředního výboru KSR(b), který by stranické organizace muslimských republik a oblastí upozorňoval na nutnost taktního přístupu ke způsobu života muslimů.
- 1. dubna* Lenin ukládá A. M. Ležavovi připravit návrh usnesení rady lidových komisařů, jímž bude lidový komisařiát spravedlnosti pověřen úkolem co nejrychleji vypracovat soubor zákonů upravujících soukromý obchod a směnu zboží, a dále sdělit V. Vanderlipovi, za jakých podmínek bude sovětská vláda uzavírat obchodní dohody mezi RSFSR a USA. Lenin ukládá G. M. Kržižanovskému připravit pro Radu práce a obrany návrh ve věci výstavby železniční trati Alexandrov Gaj—Emba (Algemba). Lenin posílá předsedům guberniálních výkonných výborů sovětů, předsedům guberniálních revolučních výborů, předsedovi sibiřského revolučního výboru, Baškirské, Kirgizské, Tatarské, Horské, Ukrajinské a Turkestánské republice telegram s požadavkem, aby poslali Ústřednímu statistickému úřadu údaje o velikosti osevních ploch a o početním stavu dobytka, jež budou podkladem pro stanovení výše naturální daně. Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany; dodatečně zařazuje na pořad jednání snížení početního stavu Rudé armády a odminování Finského zálivu, podepisuje návrh hlavních zásad organizace Státní plánovací komise (Gosplan) při Radě práce a obrany a návr-

hy usnesení o složení Státní plánovací komise, o zajištění efektivní práce jejich členů, o zajištění odborníků a pracovních sil pro rýžoviště zlata na Leně, o předání majetku vojenské správy civilním institucím aj. Na zasedání se jedná také o splnění plánu oprav lokomotiv, o situaci v hutnictví, o petrohradském obchodním přístavu aj.

2. dubna

Lenin předkládá v politickém byru ÚV KSR(b) návrh, aby do Ázerbájdžánu, Gruzie a Arménie byla poslána směrnice ústředního výboru týkající se smluv, které zakavkazské sovětské republiky uzavírají s Tureckem.

Lenin píše A. P. Serebrovskému do Baku dopis, že v zájmu obnovy národního hospodářství je nutné na těžbu z části bakuských ropných polí udělit koncesi a zároveň nutnost tohoto kroku vysvětlovat bakuským komunistům.

Lenin písemně žádá lidového komisaře práce V. V. Šmidta, lidového komisaře vojenství L. D. Trockého, lidového komisaře zásobování A. D. Cjurupu, předsedu Nejvyšší národohospodářské rady A. I. Rykova a předsedu Celoruské ústřední rady odborů M. P. Tomského, aby uspořádali poradu, na níž by se jednalo o zvýšení produktivity práce v podnicích na podkladě snížení počtu zaměstnanců, kteří nepracují přímo ve výrobě, a o zavedení pořádku do zásobování závodů potravinami.

4. dubna

Lenin v telegramu všem guberniálním osevním výborům požaduje, aby přísně respektovaly místní podmínky a zabránily byrokratickým přehmatům při rozepisování konkrétního osevního plánu na jednotlivá rolnická hospodářství.

Posílá všem guberniálním zásobovacím výborům a guberniálním zásobovacím radám telegram o způsobu provádění výkupu másla, masa a vajec do té doby, než bude vyhlášena naturální daň v jednotlivých druzích zemědělských výrobků.

Lenin písemně žádá M. N. Pokrovského, aby mu sdělil svůj názor na to, jak přednášejí buržoazní profesori na Moskevské státní univerzitě humanitní disciplíny.

5. dubna

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se projednávají návrhy dekretů rady lidových komisařů o spotřebních družstvech a o prémiování dělníků v naturáliích; dále se na něm jedná o bytové politice v Moskvě, o zásobování a demobilizaci 1. jezdecké armády aj.

Lenin posílá G. K. Ordžonikidzemu telegram s žádostí o zprávu, jak probíhá jednání sovětské vlády Gruzie o poskytnutí koncese na tkvarčelské a čiaturské manganové doly italským a německým průmyslníkům.

Seznamuje se s materiály o početním stavu Rudé armády a o průběhu její demobilizace a na jejich základě píše G. J. Zinovjevovi, že bude nutné požádat politické byro ÚV KSR(b), aby projednalo podstatné urychlení demobilizace.

Lenin podepisuje dopis předsedovi Nejvyšší národohospodářské rady A. I. Rykovovi s žádostí, aby bylo urychleně rozhodnuto o otázkách týkajících se poskytnutí pomoci Správě pro hydraulickou těžbu rašeliny.

Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů; podepisuje návrh usnesení ke zprávě komise Rady práce a obrany o revizi plánů lidového komisariátu zásobování ve věci zásobování aj. Na zasedání se projednávají také návrhy dekretů o spotřebních družstvech a o prémiování dělníků v naturáliích, o odměňování práce dělníků a statut disciplinárních soudružských soudů. Dále se na něm jedná o zajištění výstroje pro Rudou armádu, o průběhu prací Správy pro hydraulickou těžbu rašeliny, o zásobování posluchačů dělnických fakult oděvy aj.

Lenin píše G. M. Kržižanovskému dopis o hlavních úkolech Státní plánovací komise a o hospodářských plánech na rok 1921.

6. dubna

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b) a píše návrh usnesení o urychlení demobilizace a o snížení početního stavu Rudé armády. Na zasedání se projednává také návrh dekretu o poskytování prémie v naturáliích, zásobovací situace, změna tarifních pásem, ustavení severního byra ÚV KSR(b) a hospodářské rady Severní oblasti, založení Proletářské univerzity v Petrohradě aj.

Lenin posílá poradě zástupkyň oddělení pro práci mezi ženami národů Východu v sovětských oblastech a republikách pozdrav.

Písemně žádá A. I. Rykova, aby byla urychleně vyslána skupina pracovníků Hlavního výboru pro rašelinu do Finska, Švédska, Dánska a Kanady, kde by se seznámila se zkušenostmi z těžby rašeliny v zahraničí. V telefonických depeších mimořádnému zmocněnci Rady práce a obrany pro zásobování Rudé armády, lidovému komisariátu zemědělství a Hlavnímu výboru pro lesní hospodářství a v telegramu ukrajinské radě lidových komisařů požaduje Lenin urychlená opatření k poskytnutí pomoci Hlavnímu výboru pro rašelinu.

7. dubna

Lenin píše závodnímu výboru a všem dělníkům 1. státního automobilového závodu blahopřání k vyrobění prvních automobilových motorů a k výročí kursů automobilových mechaniků.

Lenin písemně žádá A. B. Chalatova, aby učinil urychleně opatření k zásobování Baku obilím.

Prosí písemně organizační byro ÚV KSR(b), aby poslalo J. F. Rozmirovičovou na léčení do Německa.

Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů, podepisuje návrhy dekretů o úpravách dělnických mezd a o prémiování dělníků v naturáliích, statut disciplinárních soudružských soudů aj. Na zasedání se projednávají rovněž návrhy dekretu o spotřebních družstvech, usnesení o sběru surovin aj.

8. dubna

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se jedná o přípravách k vydání sovětských stříbrných mincí, o zřízení zastupitelství pro francouzsko-ruský obchod, o demobilizaci armády, o pořádání konferencí politicky neorganizovaných, o zásobování Arménie potravinami, o včlenění Bundu do KSR(b), o složení dálnovýchodního byra ÚV KSR(b) aj.

Lenin posílá V. V. Vorovskému telegram s žádostí, aby mu vybral a poslal nejdůležitější dokumenty všech italských politických stran, neboť potřebuje prostudovat činnost italských socialistů.

Lenin upozorňuje dopisem A. V. Lunačarského,

M. N. Pokrovského a J. A. Litkense, že práce lidového komisariátu školství a osvěty není dostatečně systematická a plánovitá a navrhuje vypracovat celkový plán jeho činnosti.

Lenin písemně žádá G. M. Kržižanovského, aby dal ve Státní plánovací komisi prozkoumat návrhy P. A. Kuzmina na využití větrného pohonu k elektrifikaci vesnice a předložil je odborníkům k vyjádření.

Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany; referuje o uvolnění prostředků moskevskému, petrohradskému a ivanovsko-vozněsenskému výkonnému výboru sovětu na nákup obilí a o nákupu sadbových brambor v Lotyšsku, podepisuje návrhy usnesení o splnění zakázky na pluhy typu Fowler na parní pohon, o opatřeních k rozšíření osevu slunečnice pro výrobu rostlinných tuků aj. Na zasedání se projednávají také návrhy usnesení o způsobu přechodu dělníků a zaměstnanců z jednoho podniku do druhého, o registraci velitelského sboru Rudé armády, jakož i otázky týkající se opatření k další demobilizaci armády, koncesí na těžbu dřeva, požadavků Nejvyšší národohospodářské rady na nákupy v zahraničí, zajištění potravin a obuvi pro dělníky pracující při těžbě rašeliny aj.

9. dubna

Lenin hovoří se zástupci guberniálního výboru KSR(b), guberniální odborové rady a guberniálního zásobovacího výboru v Ivanovu-Vozněsensku T. K. Koroljovem, M. Z. Manuilským a I. I. Korotkovem o situaci v ivanovsko-vozněsenských textilních podnicích a potom dává příkaz k urychlenému svolání porady za účasti zástupců Hlavního výboru pro průmysl paliv, Hlavního výboru pro lesní hospodářství, Hlavního výboru pro rašelinu, Hlavní správy textilního průmyslu a lidových komisariátů dopravy, financí, zásobování a zdravotnictví o mimořádných potřebách preferovaných továren v oblasti Ivanova-Vozněsenska.

Lenin pronáší na schůzi tajemníků a odpovědných zástupců buněk KSR(b) města Moskvy a Moskevské gubernie referát o naturální dani.

Lenin má telefonický rozhovor s G. V. Čičerinem o jmenování sovětských diplomatických zástupců v Litvě, Bucharě, Velké Británii, Švédsku a Německu.

Lenin posílá G. K. Ordžonikidzemu telegram o opatřeních k poskytnutí potravinové výpomoci Zakavkazsku, o nutnosti urychleně uzavřít koncesní smlouvy a rozvinout směnu zboží a zavlažovací práce v Ázerbájdžánu.

Lenin posílá A. V. Lunačarskému dopis o propagování těžby rašeliny; navrhuje vydat k tomu zvláštní brožury, natočit instruktážní filmy a zavést na středních odborných a vysokých školách jako povinný předmět výuku o těžbě rašeliny.

Lenin nařizuje předložit Radě práce a obrany k projednání otázku reorganizace lidového komisariátu dopravy a řízení dopravy.

10. dubna

Lenin posílá náměstkovi lidového komisaře dopravy V. V. Fominovi do Rostova na Donu telegram o rozhodnutí ÚV KSR(b) jmenovat F. E. Dzeržinského lidovým komisařem dopravy.

11. dubna

Lenin pronáší na zasedání komunistické frakce v Celoruské ústřední radě odborů referát o koncesích, zasahuje do diskuse a pronáší závěrečné slovo k referátu.

Hovoří s I. T. Smilgou o situaci v zásobování země palivy a o jeho plánování.

Lenin hovoří telefonicky s G. J. Zinovjevem o zřízení plánovací komise při oblastní hospodářské radě v Petrohradě.

V radiotelegramu adresovaném všem guberniálním osevním výborům se Lenin dotazuje, co se udělalo pro včasnou orbu úhorů, a upozorňuje, že je nutné přísně respektovat v této kampani místní podmínky. Lenin posílá telegraficky všem guberniálním zásobovacím komisařům instrukce o způsobu realizace plánu lidového komisariátu zásobování, týkajícího se nakládky a dodávek sadbových brambor.

12. dubna

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se projednává zpráva E. M. Skljanského o průběhu demobilizace Rudé armády. Dále se na něm jedná o svolání celoruského sjezdu odborů, o složení dálnovýchodního byra ÚV KSR(b) a kolegií lidových komisariátů dopravy, lidového komisariátu

zásobování a dalších lidových komisariátů, o pravico-
vých eserech aj.

Lenin píše G. M. Kržižanovskému o hlavních úko-
lech připravovaného státního plánu a žádá ho
o urychlené zaslání údajů o tom, kolik obilí bude
možné v roce 1921 získat naturální daní, a o těžbě
a rozdělení paliva v letech 1918—1921.

Lenin telegraficky žádá ukrajinského lidového komi-
saře zásobování M. K. Vladimirova o zaslání údajů
o průběhu výkupu a vývozu soli z Krymu a Oděsy
v souvislosti s nutností organizovat směnu zboží
s rolníky.

Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů; píše ná-
vrh usnesení o přezkoumání požadavků Nejvyšší ná-
rodohospodářské rady na zahraniční obchod a pode-
pisuje návrhy usnesení o potvrzení plánu rozdělení
krmných obilnin na duben 1921 a o způsobu plnění
povinnosti rolníků poskytnout v době polních prací
potah. Na zasedání se jedná také o potřebách před-
nostně zásobovaných ivanovsko-vozněsenských tová-
ren, o finanční pomoci moskevskému, petrohradskému
a ivanovsko-vozněsenskému výkonnému výboru
sovětu, o účasti místních orgánů sovětské moci a spo-
lečenských organizací na řízení elektráren aj.

13. dubna

Lenin hovoří s předsedou rady lidových komisařů Ar-
ménie A. F. Mjasnikovem o úkolech a zvlátnostech
stranické práce a práce v orgánech sovětské moci
v Zakavkazsku.

V dopise G. M. Kržižanovskému upozorňuje Lenin
na nutnost zvážit účelnost požadavků na nákup zboží
a zařízení v zahraničí z hlediska perspektiv v zásobo-
vání potravinami a palivem v letech 1921—1922.

V telegramu všem guberniálním zásobovacím výbo-
rům Lenin požaduje, aby ihned poslaly hlášení
o množství zboží rezervovaného pro směnu zboží
s rolníky.

Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany, na němž se
projednává zpráva o problémech spojených s demo-
bilizací Rudé armády a snížením jejího početního sta-
vu, a podepisuje návrhy usnesení o demobilizaci roč-
níků 1892—1895 a o zásobování demobilizovaných.

14. dubna

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), zasahuje do diskuse ke zprávě J. A. Preobraženského o přípravě reformy oběhu papírových plátidel, doplňuje a redakčně upravuje návrh usnesení finanční komise ÚV KSR(b) a rady lidových komisařů. Na zasedání se jedná také o sjezdu vedoucích pracovníků národohospodářských rad aj.

Lenin píše městské konferenci petrohradských politicky neorganizovaných dělníků pozdravný dopis.

Lenin píše dopis Soudruhům komunistům Ázerbájdžánu, Gruzie, Arménie, Dagestánu a Horské republiky o úkolech a zvláštностech socialistické výstavby v Zakavkazsku.

V dopisu náměstkovi lidového komisaře vnitra M. V. Vladimírskému ho Lenin žádá, aby vyšetřil stížnost rolníků z vesnic Golovniky a Zaborovskaja Slobodka (pereyšlský újezd Kalužské gubernie) na zneužívání moci místními orgány a pohnal viníky k odpovědnosti.

Lenin píše G. L. Pjatakovi o perspektivách těžby uhlí v Donbasu a o nutnosti rozvíjet směnu zboží v místním měřítku.

Lenin píše L. B. Kameněvovi, že v souvislosti se zavedením volného obchodu bude nutné učinit zvláštní opatření, jimiž by se zlepšilo zásobování dělníků a jejich rodin, a že v Ivanovu-Vozněsensku bude třeba zřídít Proletářskou univerzitu.

15. dubna

Lenin dává dotazníkovou formou k vyjádření návrh usnesení politického byra ÚV KSR(b) o jednání mezi sovětskými a zahraničními družstevními organizacemi.

V. M. Molotovovi, který nesdělil usnesení politického byra ÚV KSR(b) ze 14. dubna pedagogickému sboru Vysokého učení technického v Moskvě, posílá Lenin písemný vzkaz, že neslýchané průtahy v aparátu ústředního výboru strany jsou nepřípustné.

Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany; píše návrh usnesení, že má být zjištěna účelnost stavby ropovodu a železniční trati Alexandrov Gaj—Emba, a podepisuje návrhy usnesení o zesílení boje proti spekulantům využívajícím železniční dopravu, o poskytnutí traktorů lidovému komisariátu zásobování pro přísun nákladů potravin aj. Na zasedání se jedná také o opa-

třeních k splavení dřeva, o přepravě demobilizovaných rudoarmějců, o nákupu a přepravě sadbových brambor, o technické pomoci Donbasu, o zřízení institutu tepelné techniky a elektrotechnického institutu při Vysokém učení technickém v Moskvě aj.

16. dubna Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se projednává návrh oběžníku ústředního výboru o poměru k anarchistům a jiné otázky.

Lenin píše C. Zetkinové a P. Levimu dopis o taktice Sjedenocené komunistické strany Německa a o tom, že jejich vystoupení z ústředního výboru této strany bylo chybou.

17. dubna Lenin navrhuje projednat v politickém byru ÚV KSR(b) otázky spojené s praktickým zavedením naturální daně na Ukrajině, otázku přípravy odborníků a vypracování návrhu statutu vysokých škol a otázku vztahu k maloburžoazním stranám.

Lenin posílá G. K. Ordžonikidzemu do Jerevanu telegram s dotazem, týkajícím se navázání zahraničně obchodních styků zakavkazských sovětských republik, a s prosbou, aby ho podrobněji informoval o uzavření smlouvy na dodávku zboží s francouzskou firmou.

18. dubna Lenin hovoří s F. E. Dzeržinským o jeho jmenování lidovým komisařem dopravy, o úkolech lidového komisariátu a o situaci v Donbasu.

Lenin hovoří s místopředsedou čuvašského oblastního výkonného výboru sovětu S. A. Koričevem o situaci v Čuvašsku a o náladách mezi rolníky.

Lenin telegrafuje G. K. Ordžonikidzemu do Jerevanu, že je nutno zachovat Gruzínskou státní banku jako úvěrní ústav pro zahraniční obchod Zakavkazska, a doporučuje zahájit proti menševické agitaci v zahraničí rozsáhlejší kontrapropagandu.

Lenin dává A. M. Ležavovi a A. I. Rykovovi příkaz k přípravě návrhu usnesení, jímž bude Ázerbájdžánskému ropnému výboru poskytnuto právo směřovat se zahraničním ropné výrobky za zařízení, oděvy a potraviny.

Lenin posílá V. P. Miljutinovi a V. A. Avanešovovi písemný vzkaz s návrhem na vytvoření komise, která by stanovila, v jaké formě a v jakých lhůtách by oblastní hospodářské rady měly podávat zprávy o činnosti.

Lenin píše N. P. Gorbunovovi o nutnosti poskytnout Nižněnovgorodské radiotechnické laboratoři pomoc při dalším vývoji vycházejícím z vynálezů inženýra M. A. Bonče-Brujeviče v oboru radiotechniky a televize.

19. dubna

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se projednávají návrhy dekretů rady lidových komisařů o naturální dani z obilí, brambor a olejnin, o výrobních družstvech a o výměně; dále se na něm jedná o svolání celoruské porady o zásobování potravinami, o námořních přístavech Gruzie, o personálním složení vedení Vysokého učení technického v Moskvě aj.

Lenin píše předsedovi Hlavní správy odborného vzdělávání J. A. Preobraženskému dopis o vztahu k buržoazním odborníkům a o jejich využití v rámci lidového komisariátu školství a osvěty.

Lenin posílá A. M. Ležavovi dopis s prosbou, aby připravil pro zasedání Rady práce a obrany návrh obecných tezí koncesní smlouvy se západoevropským dělnickým družstvem, týkající se zpracování surovin pro výrobu potravin na Sibiři.

Lenin ukládá G. M. Kržižanovskému, aby připravil zprávu o novém rozdělení cisternových vagónů, jež by umožnilo zvýšit odvoz ropy a ropných výrobků z Grozného.

Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů a referuje o nákupu zařízení, určeného pro Správu pro hydraulickou těžbu rašeliny, v Německu. Na zasedání se projednávají také návrhy dekretů o naturální dani z obilí, brambor a olejnin, z vajec a mléčných výrobků, otázky týkající se rozdělování zemědělských strojů a nářadí, veřejného stravování v Petrohradě a Moskvě, poskytnutí textilu, obuvi a jiných výrobků Čuvašské oblasti, situace v ropném průmyslu v Grozném aj.

20. dubna

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se projednávají návrhy dekretu rady lidových komisařů o výrobních družstvech a usnesení rady lidových komisařů o vysvětlování sovětské zahraničně obchodní politiky v tisku; dále se na něm jedná o veřejném stravování v Petrohradě a Moskvě, o statutu vysokých škol, o kolegiu lidového komisariátu dopravy, o zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů aj.

Lenin hovoří s předsedou rady lidových komisařů Tatarské republiky S. G. Said-Galijevem o zásobovací situaci v republice a o jarním osevu.

Lenin posílá všem guberniálním výkonným výborům sovětů a guberniálním lesním výborům telegram s požadavkem, aby učinily urychlená opatření k zajištění požární ochrany lesů.

Lenin podepisuje návrhy dekretů rady lidových komisařů o naturální dani z obilí, brambor a olejnin, z mléčných výrobků a vajec.

20. dubna
až začátkem
května

Lenin podepisuje poselství afghánskému emírovi Amánulláhovi.

21. dubna

Lenin posílá všem guberniálním osevším výborům telegram s příkazem, aby propagovaly a organizovaly včasnou orbu úhorů.

Lenin podepisuje telegram M. I. Frumkinovi o nutnosti ustavit při krajské hospodářské radě Jihovýchodu plánovací komisi.

Lenin dokončuje práci na brožuře O naturální dani (Význam nové politiky a její podmínky).

22. dubna

Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany; podepisuje návrhy usnesení o zvýhodnění rodin rudoarmějců v zásobování potravinami a o využití námořní a říční dopravy pro přepravu ropných výrobků. Na zasedání se projednávají také návrhy usnesení o zřízení hlavních výborů pro průmysl paliv a o opatřeních k dopravě ryb a masa do dělnických středisek; dále se na něm jedná o revizi programu lidového komisariátu dopravy a Nejvyšší národohospodářské rady, pokud jde o opravy lokomotiv a výrobu náhradních dílů, o přezkoumání požadavků Nejvyšší národohospodář-

ské rady na nákup zboží a zařízení v zahraničí, o zvýšení těžby soli aj.

23. dubna Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se jedná o vzájemných vztazích mezi lidovým komisariátem školství a osvěty a Odborovým svazem pracovníků školství a osvěty, o hospodářských funkcích sibiřského revolučního výboru, o účasti menševiků v kronšadtské vzpouře aj. Lenin píše náměstkovi lidového komisaře vnitra M. F. Vladimírskému, náměstkovi lidového komisaře zahraničního obchodu A. M. Ležavovi a místopředsedovi Nejvyšší národohospodářské rady V. P. Miljutinovi dopis s požadavkem, aby prostudovali návrhy výkonného výboru Karelské pracovní komuny na organizaci hospodářského života a návrhy nejbližších hospodářských úkolů této komuny a na jejich podkladě připravili pro radu lidových komisařů k projednání návrhy dekretů.
24. dubna Lenin píše G. J. Zinovjevovi dopis o nedostacích a chybách, kterých se dopustili sestavovatelé Atlasu Ruska, připraveného k vydání v Petrohradě. Lenin písemně žádá předsedu moskevského sovětu L. B. Kameněva, aby dal příkaz k postavení pomníku na hrobě Inesy Armandové.
25. dubna Lenin píše texty projevů pro záznam na gramofonové desky: O naturální dani, O koncesích a o rozvoji kapitalismu a O spotřebních a výrobních družstvech. Lenin hovoří s předsedou Hlavní správy rybolovu, rybného hospodářství a průmyslu A. I. Poťajevem o perspektivách rozvoje rybného průmyslu a o možnosti pronájmu některých rybných lovišť. Lenin písemně žádá I. A. Teodoroviče, aby ihned svolal poradou, na níž by byl vypracován návrh dekretu o opatřeních k boji proti suchu.
26. dubna Lenin písemně navrhuje V. M. Molotovovi, aby bylo zrušeno rozhodnutí organizačního byra ÚV KSR(b) o zřízení zotavovny rady lidových komisařů a aby tato zotavovna, kterou spravuje úřad rady lidových ko-

misařů, byla předána lidovému komisariátu zdravotnictví.

Lenin píše náměstkovi lidového komisaře financí A. O. Alskému ve věci zlatého krytí sovětských platidel.

Lenin píše N. P. Brjuchanovovi, L. N. Kricmanovi, M. P. Tomskému a A. I. Poľajevovi, aby urychleně svolali poradou, na níž by byla vypracována opatření k organizaci rybolovné kampaně.

Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů; referuje o udělení koncese na stavbu závodu na výrobu kuličkových ložisek, píše návrh usnesení rady lidových komisařů o rozdělování zemědělských strojů a náradí a podepisuje návrhy usnesení o plánech lidového komisariátu zásobování, týkajících se zásobování obyvatelstva rybami, masem, chlebem, tuky a jinými potravinami, o rozvoji ekonomiky Karelské pracovní komuny a o zdravotnických odborech výkonných výborů sovětů. Na zasedání se jedná také o přidělení osiva a průmyslových výrobků Tatarské republiky, o plánovitém rozdělování pracovních sil, o poskytování prémie pěstitelům lnu a konopí, o koncesích na těžbu dřeva, o nákupu zboží v zahraničí pro směnný fond aj.

Nejpozději
27. dubna

Lenin píše návrh oběžníku ÚV KSR(b) všem guberniálním výborům strany o tom, jak pořádat konference politicky neorganizovaných dělníků, a o opatřeních k těsnějšímu sepectí s masami nestraníků.

27. dubna

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se jedná o konferencích politicky neorganizovaných dělníků, o vyslání zmocněnců Ce-loruského ústředního výkonného výboru sovětů do gubernií, o petrohradských novinách, o Gržebinově vydavatelství, o vojenských otázkách aj.

Lenin podepisuje telegram do Omska, Ufy, Orenburgu a Ťumeně, v němž se nařizuje použít koňských potahů k urychlení dopravy obilí z míst, kde je soustředěno, k železničním stanicím a přístavům.

Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany a podepisuje návrhy usnesení o zlepšení zásobování Rudé armády potravinami, o těžbě a odvozu soli. Na zasedání se

projednávají také návrhy usnesení o zásobování jarním osivem, o opatřeních k boji proti suchu, o průběhu demobilizace Rudé armády a o kalendářním plánu snižování jejího početního stavu aj.

28. dubna

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b); při jednání o přípravách na III. kongres Komunistické internacionály je jmenován členem komise pro vypracování návrhů rezolucí kongresu a při projednávání směrnic lidového komisariátu zahraničního obchodu o obchodních stycích se zakavkazskými sovětskými republikami je jmenován do komise k této otázce. Na zasedání se projednávají také teze o naturální dani a osevňovací kampani; dále se na něm jedná o výši naturální daně na Ukrajině, o právech oblastních hospodářských orgánů, o kolegiu dělnicko-rolnické inspekce, o bývalých účastnících »dělnické opozice« aj.

Lenin posílá Státnímu nakladatelství dopis s návrhem uložit Bibliografickému ústavu, aby shromáždil a uspořádal výstřižky z ústředního i místního tisku o hospodářských a výrobních otázkách.

Lenin podepisuje texty telegramů nižněnovgorodskému, saratovskému a caricynskému guberniálnímu zásobovacímu výboru a zmocněnci lidového komisariátu zásobování v Rostově na Donu M. I. Frumkinovi o odeslání průmyslového zboží určeného pro dělníky kaspického a azovsko-černomořského rybného průmyslu jako naturální prémie.

Lenin posílá M. I. Frumkinovi do Rostova na Donu a sibiřskému zásobovacímu výboru do Omska telegram, v němž požaduje, aby v souvislosti se zhoršením situace v zásobování bylo urychleno odeslání potravin do dělnických středisek.

Lenin se písemně obrací na knihovnu Rumjancevova muzea, aby mu na určitou dobu zapůjčili Hegelovu Logiku.

29. dubna

Lenin hovoří s I. I. Skvorcovem-Stěpanovem o jeho dojmech z cest po guberniích a potom píše F. E. Dzeržinskému, že je nutno rozhodně bojovat proti černému obchodu, který zabraňuje normálnímu chodu dopravy. Podepisuje text telegramu adresovaného

všem oblastním hospodářským radám, aby včas posílaly úřadovně Rady práce a obrany protokoly a stenografické zápisy zasedání hospodářských rad, jakož i hospodářské časopisy a noviny vydávané místními orgány.

Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany; podepisuje návrhy usnesení o zavedení plánovitého dohledu nad stavem osevních ploch, o opatřeních k boji proti suchu, o rozšiřování osevních ploch a rozvoji pěstování cukrovky, o obnově a rozvoji hedvábnictví, o požadavcích lidového komisariátu dopravy na zahraniční dodávky, o zastavení stavby ropovodu Emba—Saratov aj.

Na zasedání se projednává rovněž návrh dekretu o nahrazení monopolu na tabák naturální daní; dále se na něm jedná o nákupu sadbových brambor, o zásobování jarním osivem, o stavu osevu v Omské gubernii, o plánu vývozu a dovozu, o uvolnění zbožího fondu pro výměnnou kampaň, o dopravě ropy z Grozného, o závodu Treugolnik, o hranicích vojenských okruhů na Ukrajině aj.

30. dubna

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se jedná o svolání plenárního zasedání ústředního výboru, o přípravě sjezdu odborů a sjezdu národohospodářských rad, o lidovém komisariátu pro národnostní záležitosti, o vytvoření autonomní oblasti na Krymu, o Kirgizii, o zlepšení zásobování Moskvy a Petrohradu obilím aj.

Lenin podepisuje telegramy předsedům oblastních výborů pro rybolov, rybné hospodářství a průmysl v Astrachani, Archangelsku, Gurjevu, Rostovu na Donu a Petrovsku-Portu oznamující schválení naturálního fondu, který má přispět ke zvýšení výlovu ryb a ke zlepšení hmotného postavení obyvatelstva zaměstnaného rybolovem a v rybném průmyslu, a o opatřeních ke zlepšení organizace lovu, zpracovávání a expedice ryb.

3. května

Lenin hovoří s místopředsedou Hlavního výboru pro státní stavby B. N. Golbergem o práci výboru.

Lenin hovoří s náměstkem lidového komisaře školství a osvěty J. A. Litkensem o práci lidového komisariátu.

Lenin píše L. B. Kameněvovi o svolání konference politicky neorganizovaných členů moskevského sovětu.

Píše G. J. Zinovjevovi o brožuře J. M. Šatunovského Bílé uhlí a revoluční Pitěr a žádá, aby byl informován o rozhodnutích a plánech petrohradského sovětu ve věci elektrifikace Petrohradu.

*Nejpozději
4. května*

Lenin doplňuje a upravuje návrh oběžníku ÚV KSR(b) všem guberniálním a újezdním výborům, komunistickým frakcím a odborovým organizacím o vztahu k bezpartijním dělníkům.

4. května

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž je schválen s Leninovými úpravami a doplňky oběžník ústředního výboru o vztahu k bezpartijním dělníkům. Politické byro schvaluje s Leninovými úpravami návrh směrnice zmocněnci Rady práce a obrany a lidového komisariátu zahraničního obchodu o obchodních stycích se zakavkazskými republikami. Na zasedání se jedná také o práci komise pro tisk, o Státním nakladatelství, o vydávání učebnic, o nákupu papíru v zahraničí, o lidovém komisariátu pro národnostní záležitosti aj.

5. května

Lenin písemně žádá G. J. Zinovjeva, aby zařídil, aby byly uvedeny do pořádku hroby G. V. Plechanova a V. I. Zasuličové a aby byla poskytnuta pomoc sochaři I. J. Ginzburgovi, který pracuje na Plechanovově bystě.

Lenin posílá K. J. Vorošilovovi telegram s žádostí, aby dal velitelskému sboru Jezdecké armády rozkaz poskytnout během jejího přesunu místním zásobovacím orgánům maximální pomoc při odesílání obilí do Moskvy.

6. května

Lenin hovoří s N. P. Brjuchanovem o přípravě návrhů dekretů k hospodářským otázkám, o činnosti Ústředního svazu spotřebních družstev a o daňové komisi.

Lenin píše A. V. Lunačarskému a M. N. Pokrovskému o vydání poémy Vladimíra Majakovského 150 000 000 a o poměru k futurismu.

Lenin žádá písemně J. A. Litkense, aby zkontroloval, jak pracuje komise vědeckých pracovníků na slovníku současného ruského jazyka.

Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany a podepisuje návrhy usnesení o zřízení fondu pro směnu zboží, o opatřeních k zajištění směny zboží na Ukrajině a o personálním složení tříčlenné ropné komise. Na zasedání se projednávají také zprávy Státní plánovací komise o revizi požadavků na nákupy v zahraničí a o dopravě ropy z Grozného, plán železniční výstavby na rok 1921 a návrhy usnesení o zásobovací situaci v Donbasu a o uvolnění přidělení textilních výrobků, jakož i o těchto otázkách: uspořádání třítydenní palivové kampaně, zavedení mobilních vlakových dílen pro opravy zemědělského inventáře aj.

7. května

Lenin ukládá zástupci vedoucího úřadovny rady lidových komisařů V. A. Smoljaninovi, aby si ve Státní plánovací komisi vyžádal údaje o zásobách měděné rudy a o její těžbě v roce 1921 a v lidovém komisariátu vojenství statistické údaje o velitelském sboru Rudé armády.

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se projednává pořad jednání nadcházejícího plenárního zasedání ústředního výboru, zprávy E. M. Skljanského o doplňování Rudé armády a o jednotkách pro plnění zvláštních úkolů, zpráva o zásobovací situaci v dělnických střediscích a teze rezolucí ke zprávě předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady o naturální dani. Dále se zde jedná o Hlavním výboru pro státní stavby, o redakční radě Státního nakladatelství, o využívání bytů a o navrácení domů jejich drobným vlastníkům aj.

8. května

Lenin píše Státnímu nakladatelství o distribuci brožury J. M. Jaroslavského O naturální dani.

9. května

Lenin pronáší na plenární schůzi stranické organizace kremelského okrsku v Moskvě referát o naturální dani.

Lenin píše redakcím Pravdy a Izvěstij, že je nutno v novinách systematicky objasňovat a hodnotit materiály bělogvardějského emigrantského tisku, které

svědčí o pokusech bělogvardějců zmařit obchodní jednání a jednání o koncesích RSFSR s cizími státy. Lenin se účastní společného zasedání předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady a komise ústředního výboru KSR(b) k otázkám týkajícím se organizace řízení výstavby Šaturské elektrárny.

10. nebo
9. května

Lenin píše návrh směrnic ÚV KSR(b) gruzínskému revolučnímu výboru o zastavení rekvizicí, drancování a konfiskací majetku cizích státních příslušníků, které je nutné kvalifikovat jako nezákonné počínání, jež ztěžuje navazování zahraničně obchodních styků.

10. května

Lenin píše návrh usnesení ÚV KSR(b) k návrhu M. A. Larina a A. Z. Golcmana na kolektivní zásobování dělníků některých podniků.

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b); při projednávání otázky týkající se svolání celoruské konference strany je pověřen, aby pronesl na konferenci referát o naturální dani. Na zasedání se projednávají také směrnice gruzínskému revolučnímu výboru o zastavení rekvizicí, drancování a konfiskací majetku cizích státních příslušníků, návrh dekretu o výměnném fondu dělníků a zaměstnanců, návrh směrnice lidovému komisariátu školství a osvěty o reorganizaci řízení vysokých škol, otázky hospodářské politiky Nejvyšší národohospodářské rady v souvislosti s naturální daní, statut místní dělnické inspekce aj.

Lenin posílá sovětské delegaci do Londýna telegraficky směrnici, aby ihned nakoupila v zahraničí obilí a jiné potraviny.

Dává sekretářce příkaz, aby ho denně informovala o průběhu nákupu potravin v zahraničí.

Lenin píše N. P. Brjuchanovovi, že je nutné denně sledovat konjunkturu na světových trzích a průběh nákupu potravin v zahraničí.

Lenin dává pokyn předložit radě lidových komisařů k projednání otázku počtu přidělů pro Hlavní správu odborného vzdělávání a uspokojit její požadavky, aby se zabránilo uzavření řady odborných technických škol.

Lenin píše organizačnímu byru ÚV KSR(b), že bude

nutné provést evidenci těch členů strany, kteří neza-
stávají žádné správní funkce a zabývají se výlučně
ideologickou prací, agitací a propagandou.

Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů, na němž
se projednávají návrhy dekretů o nahrazení tabáko-
vého monopolu naturální daní z tabáku, o naturální
dani z vlny a o dani ze sena; dále se zde jedná o ná-
kupu potravin a zboží v zahraničí, o kontrole devizo-
vých operací, o vytvoření výměnného fondu, o fondu
pro prémiování v naturáliích, o situaci místních děl-
nických inspekcí, o vytvoření Krymské autonomní re-
publiky, o vyslání komise Celoruského ÚVV do Kir-
gizie aj.

Lenin posílá N. Osinskému (V. V. Obolenskému)
a I. A. Teodorovičovi do lidového komisariátu země-
dělství telegrafickou depeši, v níž upozorňuje, že se
při přípravě návrhů dekretů o naturální dani z vlny
a tabáku náležitě nepřihlíží k zájmům rolníků.

Nejpozději
11. května

Lenin píše návrh usnesení Rady práce a obrany
o úkolech komise pověřené zjištěním stavu a průběhu
stavby železniční trati Alexandrov Gaj—Emba.

11. května

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV
KSR(b); při jednání o hospodářské politice v oblasti
průmyslu píše návrh usnesení o opatřeních ke kon-
centraci výroby a po projednání otázky snížení přídě-
lu potravin podepisuje směrnici politického byra ÚV
tiskovým orgánům o očekávaném zhoršení v zásobo-
vání obou sídelních měst a Centrální průmyslové
oblasti potravinami. Na zasedání se jedná také o orel-
ském guberniálním zásobovacím výboru aj.

Lenin posílá zemědělskému oddělení moskevského
guberniálního sovětu dopis s žádostí, aby zelinářská
zahradka v Petrovu byla předána dělnickým kolekti-
vům traktorových dílen a Soldatěnkovově a Chodyň-
ské nemocnici.

Lenin navrhuje projednat na zasedání politického by-
ra ÚV KSR(b) vztah lidového komisariátu zásobování
k Ústřednímu svazu spotřebních družstev a k druž-
stevnímu obchodnímu aparátu v souvislosti s přípra-
vami k zavedení směny výrobků za potraviny a jejím
prováděním.

12. května

Lenin posílá všem guberniálním osevním výborům telegrafickou směrnicí o způsobu hodnocení výsledků jarního osevu a o opatřeních k přípravě osevu ozimů.

13. května

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se jedná o návrhu praktických opatření ke státní směně zboží, o dobrovolných spotřebních družstvech, o vytvoření skupiny agitátorů při moskevském výboru strany aj.

V telegramu předsedovi ukrajinské rady lidových komisařů Ch. G. Rakovskému Lenin doporučuje učinit opatření, aby bylo v květnu odesláno alespoň milion pudů obilí do centrálních oblastí a poslány materiály o výsledcích jarního osevu.

Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany; podepisuje návrhy usnesení o výměnném fondu dělníků a zaměstnanců, o zavedení mobilních vlakových dílen pro opravy zemědělského inventáře, o spotřebních družstvech v dopravě aj. Na zasedání se projednává také program občanské, vodní a silniční výstavby, návrh směrnice k rozvoji drobného a domácího průmyslu a k podpoře výrobních a zemědělských družstev a návrh usnesení o zlepšení hmotného postavení velitelského sboru Rudé armády; dále se zde jedná o tom, že místní orgány neplní příkazy lidového komisariátu zásobování, o zásobování dělníků plavicích dřevo a dělníků astrachaňského rybného průmyslu potravinami, o normách a způsobu odvádění potravin do fondu pro poskytování prémie v naturáliích aj.

14. května

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se jedná o ochraně státních hranic RSFSR, o hospodářské politice Nejvyšší národohospodářské rady v souvislosti s naturální daní, o situaci v zásobování potravinami a palivem v Petrohradě, o nákupu sadbových brambor, o urychlení přepravy demobilizovaných vojáků, o složení dálnovýchodního byra ústředního výboru, mise RSFSR ve Velké Británii aj.

Lenin píše předsednictvu Státní plánovací komise dopis pro G. M. Kržižanovského o hlavních předpokladech pro vypracování celostátního hospodářského plánu na nejbližší léta.

Lenin podepisuje text telegramu adresovaného G. I. Petrovskému do Charkova s žádostí o poskytnutí pomoci zástupcům hladovějících gubernií, kteří jedou na Ukrajinu, aby tam výměnou za průmyslové výrobky získali osivo.

Lenin posílá sibiřskému zásobovacímu výboru v Omsku a radě pracovní armády v Rostově na Donu telegram, aby věnovaly všechny síly realizaci usnesení ÚV KSR(b) ze 7. května o zvětšení množství obilí odesílaného dělnickým střediskům.

16. května

Lenin se účastní plenárního zasedání ÚV KSR(b); při projednávání příprav k celoruské konferenci strany je pověřen přednesením referátu o naturální dani. Na zasedání se jedná také o nejbližších organizačních úkolech ÚV KSR(b), o IV. celoruském sjezdu odborů, o složení Ústředního svazu spotřebních družstev, o boji proti černému trhu na Ukrajině aj.

Lenin hovoří s pracovníkem Státního depozitáře cenností RSFSR J. M. Jurovským, odpovídajícím za oddělení zlata, a ukládá náčelníku zvláštního oddělení Celoruské mimořádné komise G. I. Bokijovi, aby vyšetřil případy krádeží cenností.

Lenin píše pracovníku lidového komisariátu zahraničních věcí M. Sokolovovi odpověď na otázky týkající se státního kapitalismu, koncesních smluv a boje proti byrokratismu.

17. května

Lenin se účastní plenárního zasedání ÚV KSR(b), na němž se jedná o nejbližších organizačních úkolech ÚV KSR(b).

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b); při projednávání obchodní smlouvy se kavkazskými sovětskými republikami je zvolen do komise pro vypracování návrhu smlouvy. Na zasedání se projednává také návrh smlouvy Ústředního svazu spotřebních družstev s lidovým komisariátem zásobování, svolání sjezdu zmocněnců vedení spotřebních družstev aj.

Lenin píše náměstkovi lidového komisaře vnitra M. F. Vladimírskému o nutnosti dohodnout správné rozdělení RSFSR se Státní plánovací komisí.

Píše J. A. Litkensovi, že je nutné vymezit funkce

a přesně stanovit správní odpovědnost pracovníků Ústřední agentury pro distribuci tisku a rozšiřování knihovnické sítě.

Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů; zasahuje do diskuse k projednávaným otázkám a podepisuje návrh usnesení o opatřeních k zesílení boje proti krádežím v podnicích. Na zasedání se projednávají také návrhy směrnice k rozvoji drobného a domácího průmyslu a k podpoře výrobních a zemědělských družstev, návrh usnesení o způsobu využívání a rozdělování zemědělských strojů a náradí a návrh smlouvy Ústředního svazu spotřebních družstev s lidovým komisariátem zásobování; dále se zde jedná o faktické kontrole, jak se v jednotlivých guberniích a újezdech plní dekrety o naturální dani, o státním solném monopolu aj.

Mezi 17. a 22. květnem Lenin píše návrh usnesení ÚV KSR(b) o usneseních frakce KSR(b) na celoruském sjezdu odborů ke mzdové otázce.

18. května Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se jedná o složení Ústředního svazu spotřebních družstev.

Lenin se účastní dopoledního plenárního zasedání ÚV KSR(b); píše návrh rezoluce o vztahu k těm členům strany, kteří se zúčastňují náboženských obřadů, a o organizaci protináboženské propagandy; po projednání situace na IV. celoruském sjezdu odborů ukládá plenární zasedání Leninovi, aby promluvil na zasedání frakce KSR(b) na sjezdu. Na zasedání se jedná také o nejbližších organizačních úkolech ústředního výboru, o čistce ve straně, o úkolech souvisejících s prací na hospodářské frontě, o vytvoření Krymské autonomní republiky, o stažení sovětských vojsk z Persie aj.

Lenin vystupuje na zasedání komunistické frakce na IV. celoruském sjezdu odborů proti návrhu rezoluce anarchosyndikalistické skupiny ke zprávě předsednictva Čeloruské ústřední rady odborů.

Lenin se účastní odpoledního plenárního zasedání ÚV KSR(b), na němž se jedná o usneseních frakce KSR(b) na IV. celoruském sjezdu odborů.

Lenin píše M. V. Frunzemu dopis s příkazem zajistit vojenskou ochranu všech míst, kde se těží sůl, aby jí bylo možné použít ke směně zboží, a upozorňuje ho, že je nutné vykoupit na Ukrajině zhruba 200—300 miliónů pudů obilí.

19. května

Lenin posílá předsedovi Ázerbájdžánského ropného výboru A. P. Serebrovskému telegram s žádostí, aby poslal přesné údaje o jednání se zahraničními firmami v Cařihradu a o množství nakoupeného obilí a ošacení pro bakuské dělníky.

Lenin písemně žádá V. P. Nogina v Hlavní správě textilního průmyslu a N. P. Brjuchanova v lidovém komisariátu zásobování, aby ihned zjistili, proč se zdrželo odeslání textilních výrobků určených k výměně za obilí na Ukrajinu a kdo za to nese odpovědnost.

Lenin píše J. A. Litkensovi, aby učinil opatření k urychlení příprav k vydání slovníku současného ruského jazyka.

Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů, na němž se projednávají návrhy usnesení o rozšíření práv rolnických výborů při zlepšování zemědělské výroby a o organizaci místní dopravy, instrukce guberniálním zásobovacím výborům k zavádění naturální daně a statutu daňové inspekce lidového komisariátu zásobování, otázka množství přidělů pro osvětové pracovníky aj.

19. a 20. května

Lenin píše návrh Nařízení Rady práce a obrany místním orgánům sovětské moci a návrh usnesení Rady práce a obrany o místních hospodářských radách, o podávání zpráv a o povinnosti řídit se Nařízením Rady práce a obrany.

20. května

Lenin písemně žádá L. A. Fotijevovou, aby zjistila, jaká byla učiněna opatření k zajištění zásobování Moskvy a Petrohradu potravinami.

Lenin doplňuje a podepisuje dopis předsednictvu Nejvyšší národohospodářské rady o nepřipustných průtazích, pokud jde o realizaci návrhu horníka G. I. Kotljarova na využití příslušenství k domovním výtahům v dolech; k dopisu je přiložen návrh usnesení Rady práce a obrany k této otázce.

Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany, na němž se projednává zpráva Státní plánovací komise o plánu dovozu na rok 1921 a návrhy usnesení o místních hospodářských radách, o podávání zpráv a o povinnosti řídit se Nařízením Rady práce a obrany a o zajištění potravin pro dělníky pracující při těžbě a plavení dřeva; dále se zde jedná o zásobování Moskvy dřevem, o výši zdanění pěstitelů vinné révy aj.

21. května

Lenin píše doplněk k návrhu Nařízení Rady práce a obrany místním orgánům sovětské moci o podávání zpráv.

Lenin ukládá L. A. Fotijevoj, aby se dohodla s tiskárnou Celoruské mimořádné komise o vytištění návrhu Nařízení Rady práce a obrany a rozeslala jej členům komise Rady práce a obrany, ustavené k projednání tohoto návrhu.

V dopise předsedovi komise pro projednání návrhu Nařízení Rady práce a obrany N. Osinskému Lenin doporučuje, aby byl s návrhem seznámen široký hospodářský a odborový aktiv.

Lenin píše připomínku k návrhu obchodní dohody mezi vládou RSFSR a vládami zakavkazských sovětských republik — Gruzie, Ázerbájdžánu a Arménie. Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se jedná o spojeném lidovém komisariátu zahraničního obchodu zakavkazských sovětských republik, o IV. celoruském sjezdu odborů, o personálním doplnění Státní plánovací komise aj.

V telegramu M. I. Frumkinovi do Rostova na Donu Lenin požaduje rázná opatření ke zlepšení zásobovací situace 11. armády.

Lenin ukládá lidovému komisariátu školství a osvěty připravit návrh usnesení rady lidových komisařů o centralizaci nákupu politické, vědecké a technické literatury v zahraničí.

22. května

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se projednávají usnesení frakce KSR(b) na IV. celoruském sjezdu odborů ke mzdové otázce.

23. května

Lenin píše vedoucímu Státního nakladatelství N. L.

Meščerjakovovi, podle jakých zásad rozesílat povinné výtisky publikací o politických, ekonomických a speciálních otázkách, a přikládá návrh usnesení ÚV KSR(b) a rady lidových komisařů k této otázce.

Lenin píše L. A. Fotijevojě vzkaz a I. I. Radčenkovi dopis o nepřípustných průtazích při vyřizování dokumentů týkajících se výstavby Šaturské elektrárny.

Lenin posílá všem guberniálním výborům strany a výkonným výborům guberniálních sovětů telegram, že v souvislosti s přechodem k naturální dani je nutné posílit místní orgány sociálního zabezpečení a ustavovat výbory rolnické vzájemné pomoci pro poskytování pomoci rodinám rudoarmějců a chudým rolníkům.

24. května

Lenin vyplňuje dotazník delegáta X. celoruské konference KSR(b).

Účastní se zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se jedná o plánu organizační práce v zásobování palivem, o složení předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady a Celoruské ústřední rady odborů, o boji proti krádežím ze státních skladů a továren aj.

Lenin píše připomínky k návrhu plánu organizační práce ÚV KSR(b), v nichž upozorňuje, že je nutné vypracovat praktické návrhy, jak utužit spojení stranických organizací a sovětů s masami nestraníků.

Lenin píše dopis Celoruské mimořádné komisi, G. I. Bokijovi, že zpráva o boji proti krádežím ve Státním depozitáři cenností RSFSR, kterou předložil, je neuspokojivá.

Lenin píše R. E. Klassonovi dopis, v němž upozorňuje, že při opatřování zařízení pro Správu pro hydraulickou těžbu rašeliny, nakupovaného v Německu, dochází ke zbytečným průtahům.

Lenin píše V. A. Smoljaninovovi vzkaz, aby učinil urychleně opatření k poskytnutí pomoci bakuským dělníkům pracujícím při těžbě ropy.

Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů; referuje o návrzích usnesení o vztahu k odborníkům a o jejich pracovních podmínkách, o kontrole nad rozdělováním potravin a o způsobu přenášení projednávaných otázek z malé do velké rady lidových komisařů; při projednávání plánu dovozu na rok 1921 je jmenován

členem komise k této otázce. Na zasedání se projednávají také návrhy usnesení o směně, o zajištění bytů pro dělníky, návrh dekretu o ochraně lovišť ryb a zvěře v Severním ledovém oceánu a Bílém moři, otázky spojené s prováděním plánu směny zboží v RSFSR za zboží z dovozu, způsob nákupu a distribuce zahraničních publikací aj.

Nejpozději
25. května

Lenin píše osnovu projevu na IV. celoruském sjezdu odborů.

25. května

Lenin hovoří s A. B. Chalatovem o plánu zásobování Moskvy a Petrohradu potravinami na červen 1921. Lenin hovoří s ředitelem Petrovských hutí a dolů v Donbasu I. I. Mežlaukem o provozu v dolech, o těžbě uhlí a o boji za zvýšení produktivity práce. Lenin píše horníkům petrovské skupiny podniků v Donbasu pozdravný dopis.

V dopise G. M. Kržižanovskému Lenin žádá o vyjádření Státní plánovací komise k návrhu Nařízení Rady práce a obrany místním orgánům sovětské moci a doporučuje, aby se ve Státní plánovací komisi systematicky studovaly zprávy místních hospodářských orgánů o činnosti a plány na rok 1921.

Lenin píše N. P. Brjuchanovovi dopis s požadavkem utužit disciplínu místních pracovníků v zásobování a pohnat před soud každého, kdo nebude plnit příkazy lidového komisariátu zásobování.

Lenin posílá B. D. Vigilevovi do Varšavy dopis s prosbou, aby mu podal zprávu o osudu jeho rukopisů a knih, které zanechal v roce 1914 v Krakově a Poroninu.

26. května

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se projednává složení předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady a otázky spojené s uspořádáním IV. celoruského sjezdu Odborového svazu kovodělníků.

Lenin zahajuje X. celoruskou konferenci KSR(b) svým úvodním projevem, je zvolen do předsednictva konference, zasahuje do diskuse o pořadu jednání a později pronáší referát o naturální dani.

Lenin hovoří s N. P. Brjuchanovem, A. I. Sviděr-

ským, vedoucím distribučního oddělení lidového komisariátu zásobování A. J. Vyšinským a vedoucími pracovníky moskevského sovětu o zásobovací situaci v Moskvě.

Lenin píše A. B. Chalátovovi dopis o neuspokojivé práci distribučního oddělení lidového komisariátu zásobování a navrhuje učinit opatření, jež by přispěla k lepší evidenci rozdělování obilí.

V dopisu G. M. Kržižanovskému Lenin navrhuje zavést prostřednictvím statistické subkomise Státní plánovací komise sestavování souhrnných měsíčních přehledů o stavu sovětského národního hospodářství a řádně organizovat analýzu statistických údajů a jejich využití.

Lenin posílá předsedovi Ázerbájdžánského ropného výboru A. P. Serebrovskému do Baku telegram s žádostí, aby bylo urychleně rozhodnuto o zabezpečení mouky a ošacení pro dělníky pracující při těžbě ropy. Lenin se účastní druhého (odpoledního) zasedání X. celoruské konference KSR(b) a dělá si poznámky z diskuse k referátu o naturální dani.

27. května

Lenin se účastní třetího (dopoledního) zasedání X. celoruské konference KSR(b), dělá si poznámky z diskuse, načrtává osnovu svého závěrečného slova a pak pronáší závěrečné slovo k referátu o naturální dani. Je zvolen předsedou komise konference pro vypracování návrhu rezoluce o nové ekonomické politice.

Lenin píše předsedovi Hlavního výboru pro průmysl paliv I. T. Smilgovi, že se na bakuských ropných polích zhoršila situace, a požaduje vypracovat program opatření k poskytování systematické pomoci Baku.

Lenin referuje na čtvrtém (odpoledním) zasedání X. celoruské konference KSR(b) o činnosti frakce KSR(b) na IV. celoruském sjezdu odborů.

Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany; předkládá návrh na postoupení návrhu Nařízení Rady práce a obrany ke schválení Celoruskému ústřednímu výkonnému výboru sovětů a na personální doplnění Státní plánovací komise. Na zasedání se projednává také návrh usnesení o obnově kamenouhelného průmyslu v Donbasu, jakož i tyto otázky: naturální daň z masa, vyslání expedice na Sibiř přes Karské moře

za účelem výměny zboží, zásobování Jakutské oblasti zbožím z dovozu, zásobování petrohradských přístavních dělníků potravinami aj.

27. nebo 28. května Lenin vypracovává osnovu a píše návrh rezoluce X. celoruské konference KSR(b) o nové ekonomické politice.
28. května Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se jedná o poskytnutí mimořádné vojenské pomoci lidové revoluční armádě Dálnovýchodní republiky, o činnosti komise pro nákup obilí na Ukrajině, který provádějí dělníci, o složení organizačního byra ÚV KSR(b), předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady, ústředního výboru Odborového svazu kovodělníků aj.
- Lenin řídí zasedání komise X. celoruské konference KSR(b) pro vypracování návrhu rezoluce o nové ekonomické politice. Komise schvaluje Leninův návrh rezoluce.
- Lenin se účastní pátého zasedání X. celoruské konference KSR(b) a několikrát zasahuje do diskuse k návrhu rezoluce o nové ekonomické politice a obhajuje jej. Konference schvaluje rezoluci v Leninově pojetí. Lenin pronáší na konferenci závěrečný projev.
- Lenin posílá K. B. Radkovi a G. J. Zinovjevovi do Petrohradu telefonickou depeši o předpokládaném složení delegace Sjediněné komunistické strany Německa na III. kongresu Komunistické internacionály.
- Lenin píše všem lidovým komisařům a vedoucímu Ústředního statistického úřadu dopis s požadavkem, aby se seznámili s návrhem Nařízení Rady práce a obrany místním orgánům sovětské moci a poslali své připomínky a doplňky, jež bude možné pojmout do návrhu na zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů.
- Lenin posílá všem guberniálním výkonným výborům a guberniálním zásobovacím výborům telegram, aby věnovaly zvláštní pozornost zásobování jednotek Rudé armády potravinami.
29. května Lenin píše K. B. Radkovi dopis s žádostí, aby ho informoval o datu zahájení III. kongresu Komunistické

internacionály, o datu Leninova referátu o taktice KSR(b) a o překladu Leninovy brožury O naturální dani do angličtiny, němčiny a francouzštiny.

Lenin písemně žádá A. B. Chalatova, aby mu sdělil přesné údaje o tom, jak se v červnu 1921 zlepšil zásobování petrohradských a moskevských dělníků chlebem.

30. května

Lenin v odpovědi zástupci vedoucího obchodního zastupitelství RSFSR v Německu J. Ch. Lutovinovi na jeho dopis píše, že k nedostatkům a chybám ve výstavbě orgánů sovětské moci je nutné přistupovat stranicky; dále se v ní vyjadřuje k práci zastupitelství RSFSR v Německu.

Lenin se seznamuje s materiály Ústředního statistického úřadu o stavu ozimého žita v republice.

V telefonické depeši N. P. Brjuchanovovi do lidového komisariátu zásobování Lenin požaduje, aby bylo na Ukrajinu urychleně odesláno zboží pro výměnný fond.

Lenin píše A. B. Chalatovovi dopis o zásobování státní elektrárny Elektroperedáča potravinami.

E. M. Skljanskému píše dopis, aby Revoluční vojenská rada republiky zvážila možnost systematicky využívat armády pro běžné hospodářské práce a pro plnění státního plánu elektrifikace země.

Lenin pronáší na druhém (odpoledním) zasedání III. zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů projev o úkolech místních hospodářských orgánů.

Před 31. květnem

Lenin řídí poradu, na níž se jedná o možnosti uzavřít koncesní smlouvu s německými průmyslníky na geologický průzkum Kurské magnetické anomálie.

31. května

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b); píše návrh usnesení o práci zastupitelství RSFSR v Německu. Na zasedání se jedná také o přípravách k čistce ve straně, o zastoupení KSR(b) na III. kongresu Komunistické internacionály, o výsledcích sjezdu Odborového svazu kovodělníků, o nákupu obilí na Ukrajině, který organizují dělníci, o zásobování jednotek Rudé armády na Ukrajině, o zásobo-

Lenin hovoří s vedoucím Ústavu práce A. Gastěvem o vědeckém řešení problémů organizace práce.

Lenin píše I. M. Gubkinovi z Hlavní správy ropného průmyslu ve věci článku o nahrazení kovových trub při vrtání ropných sond cementovou maltou, uveřejněného v časopise *Něftanoje i slancevoje chozjajstvo*, a dotazuje se, zda by se této metody mohlo používat na bakuských ropných polích.

V telegramu všem předsedům guberniálních výkonných výborů sovětů Lenin požaduje, aby učinili urychlená opatření ke splnění úkolů Ústředního statistického úřadu v souvislosti s vypracováváním jednotného hospodářského plánu celé země.

Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany; podepisuje návrh usnesení o naturální dani ze včelařských produktů. Na zasedání se projednávají také návrhy usnesení o zavedení rozhlasového přenosu »ústních novin« v Moskvě a o zabezpečení potravin pro pracovníky v těžbě paliv, jakož i tyto otázky: zásobování pracovních jednotek Rudé armády, využití automobilové dopravy k přísunu potravin, zřízení vlakových dílen pro opravy zemědělského inventáře, čerpání ze směnného fondu aj.

4. červená

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se projednává zpráva E. M. Skljanského a S. I. Guseva o zlepšení kvalitativního složení Rudé armády; dále se na něm jedná o situaci v Dálnovýchodní republice, o přeregistraci členů KSR(b), o organizování agitační práce v souvislosti se zavedením naturální daně, o kontrarevoluční činnosti menševiků, o poměru k sektářům aj. Politické byro se usnáší poskytnout Leninovi až do zahájení III. kongresu Komunistické internacionály dovolenou.

Lenin hovoří s předsedou Výboru pro státní stavby T. V. Sapronovem o opatřeních k dokončení výstavby Kaširské elektrárny.

Lenin písemně žádá G. M. Kržižanovského, aby připravil věcnou informaci o výsledcích elektrifikačních prací, kterou by chtěl použít v referátu na III. kongresu Komunistické internacionály.

V telegramu všem předsedům guberniálních výkonných výborů sovětů Lenin upozorňuje, že je nepřít-

pustné, aby místní orgány vydávaly usnesení a příkazy ve věci zásobování, jež by odporovaly příkazům ústředních orgánů sovětské moci.

5. června

Lenin píše A. M. Ležavovi dopis, v němž kritizuje práci lidového komisariátu zahraničního obchodu a L. B. Krasina, a přikládá návrh telegramu A. P. Se-rebrovskému s dotazem, jak je to s obchodní smlouvou, kterou uzavřel v Cařihradu.

Lenin písemně žádá M. I. Frumkina, aby urychleně předložil Radě práce a obrany kalendářní plán opatření k provedení transakcí hospodářské rady Jihovýchodu týkajících se zboží směny se zahraničím.

Lenin píše G. M. Kržižanovskému dopis, v němž navrhuje připravit brožury, mapy a jiné materiály, aby se delegáti III. kongresu Komunistické internacionály mohli seznámit s plánem elektrifikace Ruska.

Lenin písemně žádá R. E. Klassona, aby připravil návrh na poskytnutí pomoci Správě pro hydraulickou těžbu rašeliny.

Lenin píše V. A. Avaněšovovi dopis s žádostí, aby mu poslal rozhodnutí komise pro vypracování nařízení Rady práce a obrany a rady lidových komisařů a statutu guberniálních hospodářských rad, aby mohly být případné změny provedeny ještě předtím, než bude návrhy schvalovat Celoruský ústřední výkonný výbor sovětů.

6. června

Lenin píše L. A. Fotijevové dopis, v němž ji prosí, aby mu poslala do Gorek odpovědi na jeho dopisy a také básně Heineho a Goetha; dále ji prosí, aby poslala I. A. Sammerovi do Charkova telegram s dotazem, jak pokračuje práce lidového komisariátu zahraničního obchodu na Ukrajině.

Lenin píše J. A. Preobraženskému dopis, který obsahuje návrhy na organizaci práce lidového komisariátu školství a osvěty.

Lenin píše V. A. Smoljaninovovi vzkaz, aby svolal mimořádnou poradu, na níž by bylo rozhodnuto o opatřeních ke zlepšení zásobování železničářů formou výměny zboží.

7. června

Lenin píše G. V. Čičerinovi dopis týkající se uzavření

koncesních a obchodních smluv s německými firmami. Požaduje, aby bylo zahájeno jednání s lotyšskou buržoazní vládou o výměně lotyšských dělníků, členů ústředního výboru Komunistické strany Lotyšska, kteří byli postaveni před vojenský polní soud.

Lenin píše předsedovi Hlavního výboru pro rašelinu I. I. Radčenkovi dopis o vztahu k vynálezům a o nutnosti zřídit v Rusku zvláštní středisko pro studium a zavádění hydraulické těžby rašeliny.

Lenin sestavuje podle materiálů uveřejněných v listě *Ekonomičeskaja žižň* přehlednou tabulku o stavu průmyslové výroby v zemi v lednu—březnu 1921.

8. června

Lenin píše N. P. Gorbunovovi dopis, v němž ho žádá, aby byla učiněna opatření k odstranění ne hospodárnosti a k zavedení chovu ryb v sovchoze Gorki.

Lenin posílá čuvašskému oblastnímu zásobovacímu výboru a tumeňskému, nižněnovgorodskému a ufskému guberniálnímu zásobovacímu výboru telegramy, v nichž nařizuje, aby vzhledem ke kritické zásobovací situaci splnily příkaz lidového komisariátu zásobování, týkající se červnových dodávek obilí, krup a ovsa, do 20. června.

10. června

Lenin píše O. V. Kuusinenovi dopis k jeho článku *Dva problémy a k Tezím o organizační výstavbě komunistických stran*, o metodách a náplni jejich práce i s připomínkami k tezím a s návrhem, aby tyto teze byly zpracovány jako podklad pro referát na III. kongresu Komunistické internacionály.

Lenin píše připomínky k tezím o taktice Komunistické internacionály a poznámky o nepřijatelnosti tezí o taktice, které připravili August Thalheimer a Béla Kun.

Lenin navrhuje, aby na základě dotazu adresovaného členům politického byra ÚV KSR(b) bylo rozhodnuto o změnách v personálním složení předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady, o vyslání delegace do Rigy k jednání s dašnaky aj.

V první polovině června, nejdříve 10.

Lenin rozmlouvá s C. Zetkinovou o poučení z březnových akcí německých dělníků, o situaci ve Sjednocené komunistické straně Německa a o taktice Komunistické internacionály.

11. června Lenin píše G. J. Zinovjevovi dopis o přípravě referátu a tezí O. V. Kuusinena pro III. kongres Komunistické internacionály.
 Lenin píše G. M. Kržižanovskému dopis, který obsahuje připomínky ke zprávě vedoucího elektrotechnického odboru Nejvyšší národohospodářské rady N. N. Vaškova o průběhu prací spojených s elektrifikací země.
 Lenin posílá kavkazskému byru ÚV KSR(b) do Rostova na Donu a sibiřskému byru ÚV KSR(b) do Om-ska telegramy s příkazem, aby byla učiněna urychlená opatření k pravidelnému odesílání obilí do dělnických středisek.
12. června Lenin písemně žádá N. P. Gorbunova, aby byly urychleny přípravy návrhu usnesení rady lidových komisařů o kolektivním zásobování podniků potravinami.
13. června Lenin píše teze referátu na III. kongres Komunistické internacionály o taktice KSR(b).
14. června Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů, na němž se projednává návrh statutu komise pro využívání materiálových zdrojů RSFSR, návrhy dekretů o naturální dani z masa a o způsobu ukládání správních tre-stů, návrh usnesení o ustavení Ústřední meziresortní komise pro nákup a rozšiřování zahraniční literatury, zpráva komise Nejvyšší národohospodářské rady o vlivu současné mzdové politiky na rozvoj průmyslu, opatření k boji proti choleře aj.
 Lenin posílá J. A. Litkensovi písemná sdělení k organizaci práce lidového komisariátu školství a osvěty.
 Lenin podepisuje telegramy zmocněncům Hlavní správy rybolovu, rybného hospodářství a průmyslu a zmocněncům pro vodní dopravu v povolžských městech, jakož i veliteli zavolžského vojenského okruhu, s nařízením učinit urychlená opatření k řádnému zásobování dělnických středisek a jednotek Rudé armády rybami.
15. června Lenin pronáší na zasedání exekutivy Komunistické internacionály projev namířený proti představitelům

»levého« křídla Sjednocené komunistické strany Německa.

16. června

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b); je zvolen do komise pro přípravu návrhů rezolucí III. kongresu Komunistické internacionály. Na zasedání se jedná také o poskytnutí vojenské pomoci Mongolsku v boji proti Ungernovým bandám, o poskytnutí finanční pomoci moskevským a petrohradským dělníkům, o přesunu pracovníků z venkova do Moskvy a Petrohradu aj.

Lenin pronáší projev na prvním zasedání III. celoruské porady o zásobování.

Lenin posílá předsedovi Nejvyšší národohospodářské rady P. A. Bogdanovovi dopis, v němž požaduje, aby bylo splněno usnesení politického byra ÚV KSR(b) o dokončení výstavby Kaširské elektrárny.

Lenin se obrací na lidový komisariát zahraničních věcí a Celoruskou ústřední radu odborů s dotazem týkajícím se činnosti švédské obchodní delegace v Rusku.

17. června

Lenin pronáší na rozšířeném zasedání exekutivy Komunistické internacionály projev o situaci v Komunistické straně Francie.

Lenin hovoří s P. A. Bogdanovem o práci Nejvyšší národohospodářské rady a Výboru pro státní stavby.

Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany a zasahuje do diskuse k návrhu usnesení o kolektivním zásobování dělníků a zaměstnanců některých státních podniků. Na zasedání se jedná také o rozšíření práv velkých státních podniků.

18. června

Lenin navrhuje, aby na základě dotazu adresovaného členům politického byra ÚV KSR(b) bylo rozhodnuto o jednání s francouzskou vládou týkajícím se navrácení zbytků Vrangelovy armády do Ruska, jmenování obchodního zástupce RSFSR v Německu aj.

19. června

Lenin píše sekretářce vzkaz, aby předala členům politického byra ÚV KSR(b) a lidovému komisariátu zahraničního obchodu jeho připomínky k návrhu obchodní smlouvy s americkými družstevníky.

Lenin ukládá lidovému komisariátu zásobování učinit

urychlená opatření k zásobování Kavkazské armády potravinami.

20. června

Lenin hovoří s A. D. Cjurupou o práci lidového komisariátu zásobování.

Lenin píše členům politického byra ÚV KSR(b) sdělení o návrzích kolegia lidového komisariátu zahraničních věcí, týkajících se podmínek poskytnutí koncesí Japonsku na území Dálnovýchodní republiky.

21. června

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž je schválen jeho návrh k prověrce a čistce ve straně jako směrnice. Na zasedání se projednává také návrh usnesení rady lidových komisařů o reorganizaci revolučních tribunálů, zásobovací otázky, finanční pomoc moskevským a petrohradským dělníkům aj.

Lenin píše A. I. Rykovovi, N. P. Brjuchanovi, P. L. Vojkovovi, L. M. Chinčukovi, M. I. Frumkinovi a A. M. Ležavovi vzkazy, aby urychleně svolali poradu a projednali na ní materiály o obchodních smlouvách uzavřených se zahraničními zprostředkovatelskými firmami.

Lenin píše I. A. Teodorovičovi, že je nutné vypracovat opatření k rozvoji chovu jatečného skotu a prasat v sovchozech.

Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů; podepisuje návrhy usnesení o opatřeních k boji proti krizi v zásobování a o reorganizaci revolučních tribunálů republiky. Na zasedání se projednává také návrh usnesení o kolektivním odměňování zaměstnanců státních orgánů, návrh dekretu o zřízení meteorologické služby a zpráva o kontrole využívání zboží z dovozu. Dále se na něm jedná o pronájmu státních průmyslových podniků podléhajících místním i ústředním orgánům Nejvyšší národohospodářské rady, o organizaci zdravotnické služby v rybářských hospodářstvích, o lázních na Krymu, na Kavkaze a na Kubáni aj.

OBSAH

Předmluva	7—22
1921	
*X. SJEZD KSR(b) 8.—16. března 1921	23—146
*1. ZAHAJOVACÍ PROJEV NA SJEZDU 8. BŘEZNA	25
*2. ZPRÁVA O POLITICKÉ ČINNOSTI ÚV KSR(b) 8. BŘEZNA	28
*3. ZÁVĚREČNÉ SLOVO KE ZPRÁVĚ ÚV KSR(b) 9. BŘEZNA	54
*4. PROJEV O ODBORECH 14. BŘEZNA	72
*5. REFERÁT O ZAVEDENÍ NATURÁLNÍ DANĚ MÍSTO POVINNOSTI ODVÁDĚT VŠECHNY PŘEBYTKY 15. BŘEZNA	77
*6. ZÁVĚREČNÉ SLOVO K REFERÁTU O ZAVEDE- NÍ NATURÁLNÍ DANĚ MÍSTO POVINNOSTI ODVÁDĚT VŠECHNY PŘEBYTKY 15. BŘEZNA	94
7. PŮVODNÍ NÁVRH REZOLUCE O ZLEPŠENÍ HMOTNÉHO POSTAVENÍ DĚLNÍKŮ A STRÁ- DAJÍCÍCH ROLNÍKŮ	105
8. PŮVODNÍ NÁVRH REZOLUCE X. SJEZDU KSR O JEDNOTĚ STRANY	109
9. PŮVODNÍ NÁVRH REZOLUCE X. SJEZDU KSR O SYNDIKALISTICKÉ A ANARCHISTICKÉ ÚCHYLCE V NAŠÍ STRANĚ	113
*10. REFERÁT O JEDNOTĚ STRANY A ANARCHO- SYNDIKALISTICKÉ ÚCHYLCE 16. BŘEZNA	118
*11. ZÁVĚREČNÉ SLOVO K REFERÁTU O JED- NOTĚ STRANY A ANARCHOSYNDIKALISTIC- KÉ ÚCHYLCE 16. BŘEZNA	127
* Hvězdičkou jsou označeny titulky Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS.	

*12. POZNÁMKY K RJAZANOVOVU POZMĚŇOVACÍMU NÁVRHU K REZOLUCI O JEDNOTĚ STRANY 16. BŘEZNA	132
*13. POZNÁMKA K POZMĚŇOVACÍMU NÁVRHU RAFAILA (R. B. FARBMANA) K REZOLUCI O JEDNOTĚ STRANY 16. BŘEZNA	133
*14. POZNÁMKA KE KISELJOVOVU DISKUSNÍMU PŘÍSPĚVKU K REZOLUCI O JEDNOTĚ STRANY 16. BŘEZNA	134
*15. POZNÁMKA K MARČENKOVU POZMĚŇOVACÍMU NÁVRHU K REZOLUCI O ANARCHISTICKÉ A SYNDIKALISTICKÉ ÚCHYLCE 16. BŘEZNA	135
*16. PROJEV O PALIVOVÉ OTÁZCE 16. BŘEZNA	136
*17. NÁVRH K PALIVOVÉ OTÁZCE 16. BŘEZNA	137
*18. ZÁVĚREČNÝ PROJEV NA SJEZDU 16. BŘEZNA	138
*TELEGRAM REVOLUČNÍ VOJENSKÉ RADĚ 11. ARMÁDY	147
*O KRONŠTADTSKÉ VZPOURĚ. <i>Stručný záznam rozhovoru se zpravodajem amerického listu The New York Herald</i>	148
*PROJEV NA CELORUSKÉM SJEZDU DOPRAVNÍCH DĚLNÍKŮ 27. BŘEZNA 1921	149—163
*POZDRAV PORADĚ ZÁSTUPKYŇ ODDĚLENÍ PRO PRÁCI MEZI ŽENAMI NÁRODŮ VÝCHODU V SOVĚTSKÝCH OBLASTECH A REPUBLIKÁCH	164
ZÁVODNÍMU VÝBORU A VŠEM DĚLNÍKŮM 1. STÁTNÍHO AUTOMOBILOVÉHO ZÁVODU	165
*REFERÁT O NATURÁLNÍ DANI NA SCHŮZI TAJEMNÍKŮ A ODPOVĚDNÝCH ZÁSTUPCŮ BUNĚK KSR(b) MĚSTA MOSKVY A MOSKEVSKÉ GUBERNIE 9. DUBNA 1921	166—181
*ZASEDÁNÍ KOMUNISTICKÉ FRAKCE CELORUSKÉ ÚSTŘEDNÍ RADY ODBORŮ 11. dubna 1921	183—215
*1. REFERÁT O KONCESÍCH	185
*2. REPLIKA V PRŮBĚHU DISKUSE	202

*3. ZÁVĚREČNÉ SLOVO K REFERÁTU O KONCESÍCH	203
*O POŽADAVCÍCH ADRESOVANÝCH ZAHRANIČNÍMU OBCHODU. <i>Návrh usnesení rady lidových komisařů</i>	216
SOUDRUHŮM KOMUNISTŮM ÁZERBÁJDŽÁNU, GRUZIE, ARMÉNIE, DAGESTÁNU A HORSKÉ REPUBLIKY	217—219
*MĚSTSKÉ KONFERENCI PETROHRADSKÝCH POLITICKY NEORGANIZOVANÝCH DĚLNÍKŮ	220—221
*NÁVRH USNESENÍ RADY PRÁCE A OBRANY O »ALGEMBĚ«	222
O NATURÁLNÍ DANI (<i>Význam nové politiky a její podmínky</i>)	225—264
Místo úvodu	225
O současné ekonomice Ruska (<i>Z brožury z roku 1918</i>)	226
O naturální dani, o svobodě obchodu a o koncesích	237
Politické výsledky a závěry	257
Závěr	263
*PROJEVY ZAZNAMENANÉ NA GRAMOFONOVÉ DESKY	265—270
1. O NATURÁLNÍ DANI	265
2. O KONCESÍCH A O ROZVOJI KAPITALISMU	267
3. O SPOTŘEBNÍCH A VÝROBNÍCH DRUŽSTVECH	269
*DODATEK K NÁVRHU USNESENÍ RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ O ROZDĚLOVÁNÍ ZEMĚDĚLSKÝCH STROJŮ	271
*NÁVRH DOPISU ÚV KSR(b) O VZTAHU K POLITICKY NEORGANIZOVANÝM DĚLNÍKŮM	272—273
*PROJEV NA SCHŮZI ČLENŮ A KANDIDÁTŮ KSR(b) KREMELSKÉHO OKRSKU 9. KVĚTNA 1921 (<i>Protokolární záznam</i>)	274

*NÁVRH USNESENÍ ÚV KSR(b)	275—276
*NÁVRH USNESENÍ POLITICKÉHO BYRA ÚV KSR(b) O OPATŘENÍCH KE KONCENTRACI VÝROBY	277
*ÚKOLY KOMISE PRO KONTROLU STAVBY ŽELEZ- NICE V OBLASTI EMBY	278
SOUDRUHU KRŽIŽANOVSKÉMU PRO PŘEDSEDNIC- TVO STÁTNÍ PLÁNOVACÍ KOMISE	279—282
NÁVRH USNESENÍ RADY PRÁCE A OBRANY O MÍST- NÍCH HOSPODÁŘSKÝCH RADÁCH, O PODÁVÁNÍ ZPRÁV A O POVINNOSTI ŘÍDIT SE NAŘÍZENÍM RA- DY PRÁCE A OBRANY	283—284
NAŘÍZENÍ RADY PRÁCE A OBRANY MÍSTNÍM ORGÁ- NŮM SOVĚTSKÉ MOCI <i>Návrh.</i>	285—313
První skupina otázek	295
1. Směna zboží s rolnictvem	295
2. Vztah státu ke kapitalistům	296
3. Podněcování iniciativy ve směně zboží a v hospo- dářské výstavbě vůbec	297
4. Koordinace hospodářské činnosti různých resortů uvnitř místních správních jednotek: volostí, újezdů a gubernií	298
5. Zlepšení hmotného postavení dělníků a 6. — rol- níků	299
7. Rozšiřování okruhu pracovníků státního aparátu v hospodářské výstavbě	299
8. Metody a výsledky boje proti byrokratismu a prů- tahům	301
Druhá skupina otázek	302
9. Rozvoj zemědělství: a) rolnické hospodářství; b) sovchozy; c) komuny; d) artěly; e) družstva; f) jiné druhy společenského hospodářství	302
10. Rozvoj průmyslu: a) velkého průmyslu řízeného výlučně ústředními orgány; b) velkého průmyslu řízeného částečně nebo zcela místními orgány; c) drobné, řemeslné, domácí výroby apod.	303

11. Palivo: a) dřevo; b) uhlí; c) ropa; d) hořlavé břidlice; e) jiné druhy paliva (odpadové palivo atd.)	303
12. Zásobování potravinami	304
13. Stavebnictví	304
14. Vzorné a neperspektivní podniky a závody	305
15. Zlepšení v hospodářské činnosti	305
16. Poskytování prémie v naturálních	306
17. Odbory a jejich účast ve výrobě	306
18. Rozkrádání	307
19. Černý obchod	308
20. Využívání vojenských jednotek k pracovním účelům	308
21. Pracovní povinnost a pracovní mobilizace	309
Třetí skupina otázek	309
22. Oblastní a místní hospodářské rady	309
23. Státní plánovací komise při Radě práce a obrany a její vztah k místním hospodářským orgánům	310
24. Elektrifikace	310
25. Směna zboží se zahraničím	311
26. Železniční, vodní a místní doprava	312
27. Jak slouží tisk hospodářské práci	312
Čtvrtá skupina otázek	312
*NÁVRH USNESENÍ ÚV KSR(b)	314—315
SOUDRUHŮM HORNÍKŮM PETROVSKÉ SKUPINY PODNIKŮ	316
*X. CELORUSKÁ KONFERENCE KSR(b) 26.—28. května 1921	317—363
*1. ZAHAJOVACÍ PROJEV NA KONFERENCI 26. KVĚTNA	319
*2. DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK K POŘADU JEDNÁNÍ KONFERENCE 26. KVĚTNA	320
*3. REFERÁT O NATURÁLNÍ DANI 26. KVĚTNA	321
*4. ZÁVĚREČNÉ SLOVO K REFERÁTU O NATURÁLNÍ DANI 27. KVĚTNA	338
*5. NÁVRH REZOLUCE O NOVÉ EKONOMICKÉ POLITICE	354

*6. DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY K NÁVRHU REZOLUCE O NOVÉ EKONOMICKÉ POLITICE 28. KVĚTNA	357
1	357
2	358
3	359
4	359
5	360
6	360
7	360
*7. ZÁVĚREČNÝ PROJEV NA KONFERENCI 28. KVĚTNA	362
VŠEM LIDOVÝM KOMISAŘŮM A VEDOUCÍMU ÚSTŘEDNÍHO STATISTICKÉHO ÚŘADU	364—365
PROJEV O MÍSTNÍCH HOSPODÁŘSKÝCH ORGÁ- NECH NA III. ZASEDÁNÍ CELORUSKÉHO ÚSTŘEDNÍ- HO VÝKONNÉHO VÝBORU SOVĚTŮ 30. KVĚTNA 1921	366—369
O STRUČNÝCH MĚSÍČNÍCH VÝTAŽÍCH ZE ZPRÁV O ČINNOSTI	370—371
*PROJEV NA III. CELORUSKÉ PORADĚ O ZÁSOBO- VÁNÍ 16. ČERVNA 1921	372—381
*NÁVRHY K PROVĚRCE A ČISTCE V KSR(b)	382
*PŘIPOMÍNKY K PODMÍNKÁM PRO PŘIJÍMÁNÍ DO STRANY	383
PŘÍPRAVNÉ MATERIÁLY	
* <i>Materiály k X. sjezdu KSR(b)</i>	387—400
*1. Připomínky k návrhu usnesení ÚV o zavedení daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky	387
*2. Osnovy zprávy o politické činnosti ÚV	388
1	388
2	390
3. Osnova projevu o zavedení daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky	393

*4. Osnovy rezolucí	396
1. Rezoluce o syndikalistické a anarchistické úchylce	396
2. Rezoluce o jednotě strany	396
3. Rezoluce o zlepšení hmotného postavení dělníků	397
*5. Poznámky o složení ÚV	399
*6. Osnova závěrečného slova k referátu o zavedení naturální daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky	400
*Konspekt projevu na poradě stoupenců »platformy deseti«	401—402
*Osnovy brožury o naturální dani	403—412
1	403
2	404
3	409
4	411
*Dodatek a připomínky k návrhu usnesení finanční komise ÚV KSR(b) a rady lidových komisařů	413—414
*Dodatek a připomínky k návrhu dopisu ÚV KSR(b) o vztahu k politicky neorganizovaným dělníkům	415—418
*Konspekt projevu na zasedání komunistické frakce na IV. celoruském sjezdu odborů	419
*Osnova návrhu usnesení Rady práce a obrany o místních hospodářských radách, o podávání zpráv a o povinnosti řídit se Nařízením Rady práce a obrany	420
*Osnovy návrhu Nařízení Rady práce a obrany	421—426
1	421
2	423
3	424
Osnova projevu na sjezdu odborů	427—428
*Materiály k X. celoruské konferenci	429—438
*1. Osnovy referátu o naturální dani	429
1	429
2	430
*2. Osnova závěrečného slova k referátu o naturální dani	432

*3. Osnova návrhu rezoluce o nové ekonomické politice	434
*4. Připomínky k plánu práce ÚV KSR(b)	438

PŘÍLOHY

*Dotazník pro delegáty X. celoruského sjezdu KSR	441—445
Seznam dosud nenalezených Leninových dopisů a písemných dotazů (8. března—21. června 1921)	449—450
Seznam dokumentů, na jejichž redigování se V. I. Lenin podílel	451—454
Poznámky	455—492
Seznam literatury, kterou V. I. Lenin cituje nebo o níž se zmiňuje	493—510
Jmenný rejstřík	511—536
Životopisná data	537—583

V. I. L E N I N
S E B R A N É S P I S Y

4 3

Podle 5. ruského vydání V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij, tom 43, Politizdat, Moskva 1977, připraveného Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS, přeložil kolektiv překladatelů. Kontrolní redaktorka ing. Hana Zikmundová. Odpovědná redaktorka Marta Brabencová. Obálka, vazba a grafická úprava Milan Hegar. Výtvarný redaktor František Kraus. Technická redaktorka Jitka Vostradovská. Vydání II. Praha 1989. Vydalo Nakladatelství Svoboda jako svou 5953. (7066.) publikaci. Vytisklo Rudé právo, tiskařské závody, Praha. Náklad 1-30 000. AA 33,31 (text 33,04, ilustrace 0,27), VA 34,21. Tematická skupina 00/3. Cena brož. výt. 12,80 Kčs, váz. výt.

18,— Kčs.

73/202-21-8.5

25—022—89 Kčs 18,—